

שבוע פרשת צו

(13 – 19 March 2022)

ה' – ט"ז אדר ב' תשפ"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאֹמְרוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרֹךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצֻוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתְם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאֹמְרוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להדביר קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה"") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִה־יָתֵן לָךְ וּמִה־יִסִּיף לָךְ
לְשׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוֹנִים עִם גִּחְלִי
רַתְּמִים: ה אֲוִיָּה־לִּי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁךְ שְׁכַנְתִּי
עִם־אֲהֲלֵי קֶדֶר: ו רַבַּת שְׁכֵנֹה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
שׁוֹנָא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין
יבא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יָתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שֹׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שֹׁמְרֶךָ
יְהוָה צִלְךָ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
יִכְבֶּה וַיֵּרַח בַּלֵּילָה: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתֶךָ וּבֹאֲךָ
מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

קבב.

מספר המשורר מושבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאִמְרִים לִי
בֵּית יְהוָה גִּלְךָ: ב עֲמֻדֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ
יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֹׁחֲבֵרָה־לָּהּ
יַחַדָּהּ: ד שֵׁשׁ עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבִטֵי־יָהּ עֲדוֹת
לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם יְהוָה: ה כִּי שָׁמָּה | יֵשְׁבוּ
כִסְאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסֵאוֹת לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ
שָׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִי אֲהַבֶּיךָ: ז יְהִי־שָׁלוֹם בְּחִילְךָ
שְׁלוֹהָ בְּאִרְמְנוֹתֶיךָ: ח לִמְעַן אֲחִי וְרַעִי אֲדַבֵּרָהּ
נָא שָׁלוֹם כָּךְ: ט לִמְעַן בֵּית־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לָךְ:

סוף זמן קידוש לבנה: יום חמישי בערב, י"ד אדר ב'

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת ימי הפורים, ה'תשי"א

בבקשה להתוועד בפורים וגם בשבת בהתעוררות מיוחדת לעבודה בחינוך ביראת שמים.

בברכת פורים שמח,

מנחם שניאורסאהן

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת ימי הפורים, ה'תשכ"ה

פורים שמח והתוועדויות פעילות.

מנחם שניאורסאהן

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	ב) עין יעקב מסכת יומא	ריג
ב) מזמורי תהלים קכ, קכא, קכב	ג	בג) מסכת יבמות עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה וקיבל היהודים		מדף ו עד דף יב	ריד
ה) פורים, ה'תשי"א	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) מאמר ד"ה מגילה נקראת		כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) פורים (מאמר ב), ה'תשכ"ה	כד	אדמו"ר הזקן	רמד
ו) שיחת חג הפורים, ה'תשי"א	ל	כה) שולחן ערוך הלכות עירובין	
ז) שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ה	מח	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמה
ז) שיחת ש"פ צו, ...		כו) תורה אור ויושט המלך לאסתר	
ט"ז אדר-שני, ה'תשכ"ה	מט	אדמו"ר הזקן	רמח
ח) לקוטי-שיחות פורים כרך טז, ב	נט	כז) תורת חיים	
ט) לקוטי-שיחות פרשת צו כרך יז, ב	סד	אדמו"ר האמצעי	רנד
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כח) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סט	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנה
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו	ע	כט) תורת שמואל תרל"ב	
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת צו	עא	אדמו"ר מוהר"ש	רנח
יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו	צט	ל) ספר המאמרים – המשך תער"ב	
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהרש"ב	רנט
לשבוע פרשת צו	ק	לא) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	
טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת צו	קו	אדמו"ר מוהר"צ	רס
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קט	לב) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	
		אדמו"ר מוהר"צ	רסד
שיעורי רמב"ם		לג) ספר הזכרונות פרק ק	רסו
יז) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת צו	קיב	לד) אגרות קודש	
יח) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת צו	קפו	אדמו"ר מוהר"צ	רסח
יט) – ספר המצוות, לשבוע פרשת צו	רב		
כ) נביאים וכתובים		לה) חומש לקריאה בציבור	ער
יחזקאל פרק יז-יח, נחמיה פרק יג	רד	לו) קריאת התורה למנחת שבת-קודש	רעז
כא) משניות – מסכת דמאי		לז) לוח זמנים לשבוע פרשת צו	רעח
ביאור קהתי	רו	לח) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רעט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

האמור שבאמירת 'נעשה ונשמע' במתן תורה בני ישראל רק החלו לקבל על
 עצמם את התורה והמצוות ובימי אחשוורוש הייתה הקבלה בשלימות דבר
 פלא⁵, שהרי במתן תורה שאז אמרו 'נעשה ונשמע' היו ישראל
 בתכלית העילוי, הן בגשמיות שהיו בני ישראל אז בעת מתן
 תורה במעמד ומצב משובח יותר פוענח
 ונעלה ביותר פוענח החירות⁶,
 לאחר שיצאו ממצרים שם היו עבדים
 ועבדו עבודת פרך והן ברוחניות
 וגם מבחינה רוחנית, בעת מתן תורה
 היו בני ישראל במצב משובח ונעלה
 מאד שהיה אז בעת מתן תורה
 אצלם אצל בני ישראל גילוי
 אלקות בדרגה הכי געילית⁷,
 כי הקדוש-ברוך-הוא בעצמו התגלה
 אליהם בהר סיני, ובימי
 אחשוורוש לעומת זאת היו
 ישראל בתכלית הירידה
 מבחינה רוחנית, דנוסף להעלם
 והסתתר על הרוחניות ועל האלוקות
 שבכל גלות, אשר בזמן הגלות
 אין גילוי אלוקות אלא להיפך, כלשון
 הכתוב בישיעה החושף יכסה
 ארץ⁸ והעלם וההסתתר על האלוקות
 הוא פריבוי צמצומים הממעיטם
 את גילוי והארת האלוקות והעלמות
 והסתתרים רבים, הגה בנוסף
 לצמצומים ולהסתתרים שבכל גלות, הרי
 הנה העלם וההסתתר עוד

נאמר במגילת אסתר:

וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹, לפי פשוטו הכתוב
 מדבר על כך שבני ישראל קבלו על עצמם לעשות, היינו לחגוג, את ימי
 הפורים בכל שנה ושנה כפי שכתב להם מרדכי היהודי, ומבאר כבוד
 קדושת מורי חמי אדמו"ר
 הרבי הרי"צ במאמרו דיבור
 המתחיל זה² 'וקבל היהודים'
 (שיצא לאור עכשיו³ לפורים
 תשי"א, כהנהגת הרבי באותן שנים
 להוציא לאור לקראת כל חג ומועד
 מאמר של הרבי הרי"צ) שקבלו בני
 ישראל בתקופת נס פורים מה
 שהחלו לקבל על עצמם בהזמן
 דמתן תורה. דזה שאמרו בני
 ישראל בעת מתן תורה נעשה
 ונשמע ובכך קבלו על עצמם את
 התורה והמצוות היתה רק
 התחלה של קבלה זו (כלשון
 הכתוב כאן החלו רק התחילו
 לעשות), ובימי אחשוורוש
 (בזמן גזירת המן) היתה
 הקבלה השלימה, שעל כך נאמר
 כאן וקבל היהודים⁴ (בדומה
 למאמר הגמרא על כתוב אחר במגילת
 אסתר, קיימו וקבלו היהודים' שבימי
 אחשוורוש, בני ישראל קיימו מה
 שקבלו כבר במתן תורה).

ומדייק בזה הרבי הרי"צ במאמר הנזכר, שלכאורה הוא הדבר

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א לקראת פורים תשמ"ט (המול. 1) אסתר ט, כג. 2) שנאמר "ה' תשא פורים
 קטן, רפ"ז" (כותרת המאמר בסה"מ תרפ"ז (ועד"ז ב"התמים" שבהערה הבאה). 3) בקונטרס פורים שנה זו (ה'תשי"א).
 נדפס אח"כ גם בסה"מ ה'תשי"א ע' 180 ואילך. תרפ"ז ע' קי ואילך. ולפני זה – ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג]
 ואילך. 4) וכ"ה גם ברד"ה זה בתו"א (מג"א צו, ג) ובשערי אורה (שער הפורים פח, ב). וכ"ה גם בתו"א שם צ, א. צח,
 א. שערי אורה נד, א. רד"ה זה תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קצו). ובכ"מ. ולהעיר, שבתו"א שם (צח, א) ובהמאמר דתרפ"ז
 (בתחלתו) שהוא ע"ד שארז"ל (שבת פח, א) עה"כ (אסתר ט, כז) קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר [אף
 שלכאורה הם שני ענינים, ד"וקבל היהודים את אשר החלו" הוא שרק בפורים היתה הקבלה, משא"כ "קיימו מה שקבלו"
 הוא שגם כמ"ת היתה הקבלה* אלא שלא היה לה קיום. וראה לקמן סי"ב]. ובשערי אורה שם (בשני המקומות), ועד"ז
 ברד"ה זה תרע"ח, הובא פירוש זה עצמו (עה"פ וקבל היהודים) בשם "ארז"ל. 5) הביאור בדיוק לשון זה – ראה ד"ה
 וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט ח"א ע' שיז). 6) ראה שמו"ר פמ"א, ז. ויק"ר פ"ח, ג. זח"ב
 קיג, סע"ב ואילך. וראה גם עירובין נד, ב. 7) ראה תניא פל"י שהגילוי דמתן תורה הי' מעין הגילוי דלע"ל. 8) לשון הכתוב
 – ישע' ס, ב.

(*) ואולי יש לומר, שלכן מדייק בהדרושים (תו"א שם צ, א (ועד"ז שם צו, ג. צט, טע"א). שערי אורה שם נד, א (ועד"ז שם פח, ב. צ, ב). סה"מ
 תרע"ח שם) דפירוש "וקבל היהודים את אשר החלו" הוא שבימי מרדכי הי' גמר הקבלה.

וּקִיבֵל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יוֹתֵר⁹ מֵאֲשֶׁר בְּכָל גְּלוּת, וְגַם בְּגִשְׁמִיּוֹת הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲזַי בְּזִמְנֵי גִזִּירַת
2 הַמֶּן בְּשֹׁפֶל הַמִּצֵּב בְּתַכְלִית, שֶׁהִיְתָה הַגְּזִירָה לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ
3 וּלְאַבֵּד חֵס וְשָׁלוֹם אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנְּעַר וְעַד זָקֵן טַף
4 וְנָשִׁים בָּיוֹם אֶחָד¹⁰, שֶׁהָיָה גִזִּירָה קִשָּׁה וְחִמּוּרָה מְאֹד שִׁמְעוּלָם לֹא
5 הִיְתָה כְּמוֹהוּ וְאָף עַל פִּי כֵן,
6 לְמִוֹת מִצֵּבָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי
7 גִזִּירַת הַמֶּן, הֵן בְּרוּחָנִיּוֹת וְהֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת,
8 הָיָה נַחוֹת וִירוֹד לֹאִין שִׁיעוֹר לְגַבִּי
9 מִצֵּבָם בְּזִמְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, בְּכָל זֹאת
10 בְּזִמְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, כְּשֶׁהָיָה
11 יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעִילּוּי הֵן
12 בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת, כְּאִמּוֹר לְעִיל,
13 הִיְתָה רַק הַהִתְחַלָּה שֶׁל קִבְלָת
14 הַתּוֹרָה (כְּנֻמּוֹ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב הֵחֵלוּ
15 לַעֲשׂוֹת), וּבְזִמְנֵי גִזִּירַת הַמֶּן,
16 כְּשֶׁהָיָה בְּתַכְלִית הַשְׁפָּלוּת, אֲזַי
17 דְּוָקָא קִבְּלוּ מַה שֶׁהֵחֵלוּ בְּמִתֵּן
18 תּוֹרָה וְהָיָה זֶה, כְּאִמּוֹר, דְּבַר פֶּלֶא.
19 וּמִבְּאֵר בְּזֵה¹¹, הֶרְבֵּי הֶרִיִּיִצ
20 בְּמֵאמֶר הַנּוֹכַח שֶׁבְּזִמְנֵי הַגְּזִירָה שֶׁל
21 הַמֶּן עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הָיָה קִיּוֹם
22 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁלֵהֶם שֶׁל כָּל
23 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ לְמִוֹת
24 הַגִּזִּירוֹת. [וְלִהְיֵיר, דְּבַתּוֹרָה
25 אוֹר¹² לְאִדְמוֹרִי הֶזְקֵן מִבּוֹאֵר,
26 דְּהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם שֶׁל בְּנֵי
27 יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיְתָה אֲזַי בְּזִמְנֵי גִזִּירַת הַמֶּן
28 הָיָה שְׁבָאִם הָיוּ מִמִּירִים דָּתָם
29 הִדַּת הַיְּהוּדִית לְדַת אַחֲרַת חֵס
30 וְשָׁלוֹם לֹא הָיוּ הַמֶּן וְשׁוֹנְאֵיהֶם
31 עוֹשִׂים לָהֶם כְּלוֹם, כִּי
32 הַגְּזִירָה לְהַשְׁמִיד וּלְהַרְגוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
33 הִיְתָה רַק עַל הַיְּהוּדִים, וְאָף
34 עַל פִּי כֵן לְמִוֹת שֶׁאִם הָיוּ מִמִּירִים
35 אֶת דָּתָם, חֵס וְשָׁלוֹם, הָיוּ נִצְלִים
- 1 יוֹתֵר⁹, וְגַם בְּגִשְׁמִיּוֹת הָיוּ אֲזַי בְּשֹׁפֶל הַמִּצֵּב
2 בְּתַכְלִית, שֶׁהִיְתָה הַגְּזִירָה לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וּלְאַבֵּד
3 חֵס וְשָׁלוֹם אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנְּעַר וְעַד זָקֵן טַף
4 וְנָשִׁים בָּיוֹם אֶחָד¹⁰, וְאָף עַל פִּי כֵן, בְּזִמְנֵי מִתֵּן
5 תּוֹרָה, כְּשֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעִילּוּי, הִיְתָה רַק
6 הַהִתְחַלָּה (הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת), וּבְזִמְנֵי גִזִּירַת הַמֶּן,
7 כְּשֶׁהָיָה בְּתַכְלִית הַשְׁפָּלוּת, אֲזַי דְּוָקָא קִבְּלוּ מַה
8 שֶׁהֵחֵלוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה. וּמִבְּאֵר בְּזֵה¹¹, שֶׁבְּזִמְנֵי
9 הַגְּזִירָה, הָיָה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁלֵהֶם
10 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ. [וְלִהְיֵיר, דְּבַתּוֹרָה אוֹר¹² מִבּוֹאֵר,
11 דְּהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם שֶׁהִיְתָה אֲזַי הָיָה שְׁבָאִם
12 הָיוּ מִמִּירִים דָּתָם חֵס וְשָׁלוֹם לֹא הָיוּ עוֹשִׂים
13 לָהֶם כְּלוֹם, כִּי הַגְּזִירָה הִיְתָה רַק עַל הַיְּהוּדִים,
14 וְאָף עַל פִּי כֵן לֹא עָלְתָה עַל דְּעָתָם מִחֲשַׁבְתִּי חוּץ
15 חֵס וְשָׁלוֹם. וּמִבְּאֵר, שֶׁהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם
16 הִיְתָה (לֹא רַק שְׁלֹא לְכַפּוֹר חֵס וְשָׁלוֹם, אֲלָא
17 שְׁמִסְרוּ נֶפֶשָׁם גַּם) עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת¹³,
18 וְעַד שֶׁהִקְהִילוּ קִהְלוֹת בְּרַבִּים לְלִמּוּד תּוֹרָה
19 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ]. וְהַתְּעוֹרְרוֹת הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ
20 שְׁלֵהֶם הִיְתָה עַל יְדֵי מְרַדְּכִי הַיְּהוּדִי, מִלְּשָׁה
21 שְׁבַדוֹרִי¹⁴, שֶׁהִקְהִיל קִהְלוֹת בְּרַבִּים לְחֻזַּק אֶת
22 אֲמוּנָתָם. וְעִיקֵר¹⁵ עֲבוּדָתוֹ שֶׁל מְרַדְּכִי הִיְתָה
23 בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה עִם תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן, שֶׁהֵם
24 הַיְּסוֹד שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל [בְּמִבּוֹאֵר בְּאִרְוֶה
25 בְּהַמְאָמֶר¹⁶ בְּגוֹדֵל מַעֲלַת הֶבֶל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית
26 רַבֵּן], כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ¹⁷ שְׁקִיבֵץ מְרַדְּכִי הַיְּהוּדִי

(9) ולהעיר ממחז"ל (חולין קלט, ב) "אסתר מן התורה מנין [דכתיב (וילך לא, יח)] ואנכי הסתר אסתיר". ולהעיר, שאפילו לאחר הנס דפורים (מכיון שהנס ה' מלוּבַש בטבע) נק' כנס"י בשם אסתר מלשון הסתר אסתיר (ראה תו"א שם צ, ד ואילך). ומכ"ש בזמן הגזירה (10) אסתר ג, יג. (11) בפ"ג ואילך. (12) שם צא, ב. צז, א. צט, ב. וכ"ה בשערי אורה שם ס"ח (צ, ב). סד"ה וקבל תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רד). ד"ה חייב אינש עטר"ת ס"ד (סה"מ עטר"ת ע' שו). תרפ"א (ה'תש"ח) ס"ה (סה"מ תרפ"א ע' קצא. ה'תש"ח ע' 118). ד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת פ"ה (סה"מ ה'ש"ת ע' 9). ועוד. וכ"ה במגילת סתרים עה"פ אסתר שם. (13) שזוהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ). (14) דנוסף לזה שאתפשטותא דמשה בכל דרא (תקו"ז תס"ט – קיב, א. קיד, א), ומרדכי ה' האתפשטותא דמשה שבדורו (ראה בהמאמר פט"ו) – איתא במדרש (אסתר פ"ו, ב. הובא בהמאמר פ"ג) שהי' מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו. (15) ראה בהמאמר פ"ג ופט"ו. (16) פ"ב. וראה גם שם פ"א ופט"ו. (17) ראה אסתר פ"י, ד. יל"ש אסתר רמז תתרנח. ויק"ר

ביאור בדרך אפשר

שְׁבִי יִשְׂרָאֵל קְבֹלוּ אֶת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּשִׁלְמוֹת הוּא מִצְדֵּי הַמְּסִירוֹת
נִפְשׁ שְׁלָהֶם, וְזוֹה הִיא מַעֲלָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי גִזְרֵת הַמֶּן לִגְבֵי מִצְבֵּם
בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה וְזֶמֶן נִוָּגַע כָּאֵן שֶׁהַתַּעֲוִרוֹת הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ
שְׁלָהֶם הִיָּתָה עַל יְדֵי מְרָדְכִי וְשַׁעֲיָקָר עֲבֹדָתוֹ שֶׁל מְרָדְכִי
הִיָּתָה לִימּוֹד הַתּוֹרָה עִם
תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן שְׂאֵלָה הֵם
לְכַאוּרָה פְּרֻטִים שְׂאֵל קְשׁוּרִים יִשְׁרִית
לְנוּשָׁא הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ וּלְכֵן לֹא מוֹסִיפִים
בִּיאוּר בַּמַּעֲלָת הַקְּבֵלָה אוֹ עַל הַקְּבֵלָה
בַּמִּתֵּן תּוֹרָה?
וְגַם בְּנוֹסָף לְשִׂאֵלָה הַקּוֹדֶמֶת צְרִיף
בִּיאוּר בְּמָה שֶׁכָּתֵב בְּהַדְיוּק
בְּשִׂאֵלָה (בְּהַתְחַלֵּת הַמֶּאֱמָר)
דְּזֶה שְׁבִזְמֵן מִתֵּן תּוֹרָה הִיוּ
יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעִילִי
וּבִזְמֵן הַגְּזִירָה הִיוּ בְּתַכְלִית
הַשְּׁפִלוּת, הוּא הֵן בְּרוּחָנִיּוֹת
כִּי בַּמִּתֵּן תּוֹרָה הִיא גִּילּוֹי אֱלוּקוֹת
בְּאֹפֶן נִעְלָה בִּיחֹד וְהֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת
שִׁיצִאוֹ מִמִּצְרִים וְהִיוּ בְּנֵי חוֹרִין.
דְּלְכֹאֲוֹרָה, לְהַדְיוּק הַשִּׂאֵלָה
שֶׁבְּהַמֶּאֱמָר, דְּהַאִיד יִתְכֵּן
שְׁבִזְמֵן שֶׁהִיוּ בְּתַכְלִית הָעִילִי
הִיָּתָה רַק הַתְּחַלְתָּה שֶׁל הַקְּבֵלָה
וּבַעֲצָה שֶׁהִיוּ בְּתַכְלִית הַשְּׁפִלוּת
אֲזִי דְּקָא הִיָּתָה הַקְּבֵלָה
בְּשִׁלְמוֹת, נוֹגַע הָעִילִי
וְהַשְּׁפִלוּת כְּלוּמֹר, הָעִילִי לְעוֹמֶת
הַשְּׁפִלוּת בְּמִצְבֵּי הַרוּחָנִי שְׁלָהֶם
שֶׁהִיוּ מְדוּבָר עַל מִצְבֵּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
לִגְבֵי קִבְּלַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְלָמָּה
מִבִּיא בְּהַמֶּאֱמָר כַּחֲלֵק מִהַשִּׂאֵלָה
הוּוֹ שֶׁהָעִילִי שְׁבִזְמֵן מִתֵּן
תּוֹרָה וְהַשְּׁפִלוּת שְׁבִזְמֵן
הַגְּזִירָה הִיוּ גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהִיוּ
לְכַאוּרָה מִצְבֵּי מְשׁוּבָּח בְּגִשְׁמִיּוֹת אֵינוֹ
סִיכָה יִשְׁרִיה לְקִבְּלַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת?
(ג) וְהִנֵּה נוֹסָף לְהַדְיוּקִים
דְּלְעִיל, הַשִּׂאֵלוֹת עַל הַמֶּאֱמָר שְׂבָאו
בְּסַעֲיָף בַּהֲמַתִּיחֹת בַּעֲיָקָר לְשִׂאֵלוֹת
שֶׁבְּתַחֲלִיל הַמֶּאֱמָר צְרִיף לְהַבִּין
גַם בְּתוֹכָן הַבִּיאוּר

(פכ"ח, ו) ויל"ש אמור (רמז תתרמג) עה"פ (אמור כג, יא) והניף את העומר. פס"ר פי"ח (פ' העומר). (18) ראה אסת"ר פ"ט, דל. יל"ש אסתר רמז תתרנז. (19) וכ"ה גם בתו"א ד"ה זה (צו, א. שם, סע"ד) ובשערי אורה ד"ה זה ס"ח (צ, ב). ד"ה יביאו לבוש מלכות פט"ו (נט, ב).

וּקִיבֵל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (שְׁבַהמֶאֱמָר) דְּזֶה שְׁוֹקֵבֵל הַיְּהוּדִים באופן שלם יותר ונעלה יותר
- 2 לגבי מתן תורה (שבמתן תורה הייתה רק ההתחלה) הָיָה בְּזִמְנָה הַגְּזִירָה
- 3 הוא מִפְּנֵי שְׁאֵז הָיָה לָהֶם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת,
- 4 דְּלִכְאוּרָה, הָרִי בְּרוּבֶם כְּכוּלָם שֶׁל הַמִּצְוֹת כְּתִיב²⁰ בתורה
- 5 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי
- 6 בָּהֶם, וּמִפְּסוּק זֶה לְמַדִּים בְּגִמְרָא
- 7 שהמצוות ניתנו על מנת שיהיה "וחי
- 8 בהם, ולא שימות בהם" ופיקוח נפש
- 9 דוחה את כל התורה, ואם כן מה
- 10 העניין ומה המעלה הגדולה של לימוד
- 11 תורה וקיום מצוות במסירות נפש, הרי
- 12 הוראת התורה היא שאם קיום התורה
- 13 והמצוות הוא סכנת נפשות, צריך
- 14 להישאר בחיים ולוותר על לימוד
- 15 התורה וקיום המצוות וגם בשלש
- 16 המצוות היוצאות מן הכלל
- 17 שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם יִהְיֶה וְאֵל
- 18 יַעֲבֹר²¹ עבודה זרה, גילוי עריות
- 19 ושפיכות דמים, שבמצוות אלה אסור
- 20 ליהודי לעבור את העבירה אפילו אם
- 21 בגלל זה יהרגו אותו, ואם כן, לכאורה
- 22 לפחות בשלוש מצוות אלו כן נדרשת
- 23 מסירות נפש של יותר על החיים, מכל
- 24 מקום גם שלוש מצוות אלה אֵינֶם
- 25 עֲנִיֵּן הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ אֶלָּא
- 26 שְׁאוּפֵן קִיּוּמָם בפועל הוא
- 27 שאסור לעבור עבירות אלה אֲפִילוּ
- 28 אִם יִהְיֶה עַל יְדֵי זֶה²²,
- 29 וְהַמִּצְוָה דְּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ עַל
- 30 קִידוּשׁ הַשֵּׁם הִיא רַק מִצְוָה
- 31 אַחַת מִבֵּין כָּל תְּרֵי"ג הַמִּצְוֹת, וּמִהוּ
- 32 הַהֲפָרֵחַ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
- 33 בְּשִׁבִּיל הַקְּבֵלָה (וְקִבֵּל
- 34 הַיְּהוּדִים) דְּכָלְלוֹת הַתּוֹרָה
- 35 וְהוּרִי לְפִי הַהִלָּכָה בְּכָל לֹא צָרִיךְ
- 36 לְמַסּוֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ עַל כָּל הַמִּצְוֹת?
- 37 וְהִיא שְׁכַתָּה אֲדַמְרִי הַזֶּקֶן
- 38 בְּתַנְיָא²³, דְּהִטְעָם עַל זֶה
- 39 שְׁעִזָּה מִשֶּׁה רַבִּינוּ לְדוֹר שְׁנִכְנְסוּ לְאֶרֶץ לְקִרְוֹת קְרִיאת שְׁמַע
- 40 פְּעָמִים בְּכָל יוֹם לְקַבֵּל עָלָיו שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁקוֹרָא קְרִיאת שְׁמַע,
- 41 שֶׁם נֹאמַר שֶׁאֵבֶת ה' צִרִיכָה לְהִיטֵי 'בְּכָל לַבְבִּךְ, בְּכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ'
- יִקְבֵּל עַל עֲצֻמוֹ בְּאִמְרִית 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' מְלָכוּת שְׁמִים בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
- (אֵף שֶׁהַבְּטִיחַ הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּכְנָסִים לְאֶרֶץ
- יִשְׂרָאֵל פְּחָדְכֶם וּמוֹרָאֲכֶם יִתֵּן ה' וְגו')²⁴ הֵינּוּ שֶׁהֵשֵׁם יִפִּיל עַל
- הַאֲמוּנוֹת פָּחַד וּמוֹרָא מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאִם כֵּן לְכַאוּרָה לֹא תִּהְיֶה מִצִּיאוֹת שְׁבָה
- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְטָרְכוּ לְמַסּוֹר אֶת נַפְשָׁם
- עַל עֲנִיֵּי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבְכָל זֹאת
- מִשֶּׁה רַבִּנוּ מִצְוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי
- הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ לְקַבֵּל עַל עֲצָמָם מַלְכוּת
- שְׁמִים (בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ) וְטַעַם הַדָּבָר
- הוּא מִפְּנֵי שְׁקִיּוּם הַתּוֹרָה
- וּמִצְוֹתֶיהָ תְּלוּי בְּזֶה שְׁיִזְכּוֹר
- תְּמִיד עֲנִיֵּן מְסִירַת נֶפֶשׁוֹ לַה',
- וּלְכַאוּרָה מְדַבְּרִים אֵלֶּה שְׁבַתָּנִיא, הִיא
- אֲפֹשֶׁר לְהַבִּין שֶׁכֵּן קִיָּם הַכְּרַח לְקִיָּם
- תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, אֲבָל
- לֹאמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר אֵין זֶה קוּשִׁיָּא עַל
- הָאֲמוּרָה לְעִיל שְׁלֹמַעֲשָׂה אֵין הַכְּרַח
- בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, כִּי הָרִי עֲנִיֵּן
- הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁבֹו תְּלוּי
- קִיָּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְעִלּוּי מִזְהִיר
- מִשֶּׁה רַבִּנוּ הוּא מְסִירוֹת נֶפֶשׁ
- בְּכַח (שֶׁמִּקְבֵּל עַל עֲצֻמוֹ הַחֲלָטָה
- שְׁבָאָם יִצְטָרְךָ לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
- עַל קִיָּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הִיא
- מוֹכֵן לְזֶה) וְלֹא מְסִירוֹת נֶפֶשׁ
- בְּפֹעֵל, אֲבָל מִשֶּׁה רַבִּינוּ לֹא דוֹרֵשׁ
- מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַסּוֹר אֶת נַפְשָׁם וְלִהְיֶיהֶם
- לְמַעַן תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּפֹעֵל, וְהָרִי גַם
- בְּמַתֵּן תּוֹרָה, כְּשֶׁאֲמָרוּ נַעֲשֶׂה
- וְנִשְׁמָע (וּמִקְבֵּל שְׁכֵן לְאַחֲרֵי
- שְׁנִצְטוּ לְקִרְוֹת קְרִיאת שְׁמַע
- פְּעָמִים בְּכָל יוֹם וּבְאִמְרָה זֶה
- לְקַבֵּל עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים בְּמִסִּירוֹת
- נֶפֶשׁ) קִיבְּלוּ עָלֵיהֶם לְקִיָּם כָּל
- מֵה שְׁיִצְטוּ גַם בָּאֵם יִהְיֶה
- צָרִיךְ לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עַל זֶה,
- וְאֵף עַל פִּי כֵן, לְמַרּוֹת שְׁגָם בְּמַתֵּן
- תּוֹרָה הִיטָה קְבֵלָה שֶׁאֵם יִצְטָרְכוּ יִמְסֹרוּ
- אֶת נַפְשָׁם לֹא הִיטָה קְבֵלָה גְּמוּרָה שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת עַל יְדֵי בְּנֵי
- יִשְׂרָאֵל (וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים) עַד לְזִמְנָה גְּזִירַת הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהִיטָה לָהֶם
- מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפֹעֵל²⁵ וְכִיוֵּן שֶׁהַחִידוּשׁ וְהִיתָרוֹן הַמִּיחּוֹד שֶׁל הַמְּסִירוֹת

(20) אחרי יח, ה. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"א (מיומא פה, ב. סנהדרין עד, א. תוספתא שבת ספ"ז) "וחי בהם ולא שימות בהם". (21) רמב"ם שם ה"ב (מיומא פב, א. סנהדרין ותוספתא שם). (22) ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ט ע' 123 בהערה. (23) פכ"ה (לב, סע"א ואילך). (24) עקב יא, כה. (25) בשערי אורה שם (סא, א. צ, ב) דזה שהקבלה שבמתן תורה נגמרה ע"י המסירות נפש בפועל שהי' בימי הפורים (אף שגם כשאמרו נעשה ונשמע "בודאי נכון הי' לבבם למסור נפשם בפו"מ")

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נפש בימי גזירת המן הוא שאז הייתה מסירות נפש בפועל, חזרת השאלה,
2 מדוע קבלת התורה בשלימות היא דווקא על ידי מסירות נפש בפועל, הרי,
3 כמבואר לעיל, על התורה והמצוות נאמר 'חיי בהם' ואין הכרח במסירות נפש
4 בפועל?
5 וְהָיָה יָדוּעַ שֶׁבִּשְׂנֵי זְמָנִים
6 שְׁנֵי הַיָּתֵה מְסִירוֹת נֶפֶשׁ
7 בְּפֹעַל [שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל וְלֹא
8 רק של אנשים אחדים] עַל תּוֹרָה
9 וּמִצְוֹת, וּמִן אֶחָד הוּא בְּחִנוּכָה
10 [בְּזִמְנֵי גְזִירַת יוֹן שֶׁרָצוּ לְהִשְׁכִּיחַם
11 תּוֹרַת וְלִהְיוֹת מִחוּץ רְצוֹנָה]
12 וּבְפֹרִים [בְּזִמְנֵי גְזִירַת הָמָן
13 שֶׁרָצָה לְהִשְׁמִיד וְלִהְיוֹת אֶת כָּל
14 הַיְּהוּדִים]. וְכִיּוֹן שֶׁכָּל הָעֲנִינִים
15 שֶׁבְּתוֹרָה הֵם בְּתַכְלִית הַדִּיקוּק,
16 צָרִיךְ לֹמַר, דָּזָה שֶׁהֶעֱנָן
17 דִּקְקָל הַיְּהוּדִים הָיָה דִּקְקָא
18 עַל יְדֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ
19 דְּפֹרִים, וְלֹא נִפְעַל עַל יְדֵי הַמְּסִירוֹת
20 נֶפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחִנוּכָה הוּא
21 [לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁהַמְּסִירוֹת
22 נֶפֶשׁ דְּפֹרִים שֶׁהִיָּתָה בְּתוֹכָהּ
23 גְּלוּת בָּבֶל, בּוֹמֵן שְׁבִין חוֹרְבָן בֵּית
24 רָאוּשׁוֹן לְבִנְיָן בֵּית שְׁנֵי הַיָּתֵה לְפָנֵי
25 הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ דְּחִנוּכָה שֶׁהִיָּתָה
26 בְּתוֹכָהּ בֵּית שְׁנֵי, אֲלֵא גַם מִפְּנֵי
27 הַהִבְדָּל בֵּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים בְּתוֹכָם, כִּיּוֹן
28 שֶׁהַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ דְּפֹרִים
29 שִׁכַּת יוֹתֵר [גַּמְר] קִבְּלָה
30 הַתּוֹרָה מֵאִשֶּׁר הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל
31 חִנוּכָה. וְצָרִיךְ לְהִבְדִּיל הַחִלּוּק
32 הַהִבְדָּל בְּתוֹכָן וּמִהוּתָּהּ הֶעֱנִין בֵּין
33 הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ דְּחִנוּכָה
34 לְהַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ דְּפֹרִים²⁶,
35 שֶׁמִּפְּנֵי חִלּוּק זֶה, הִגְמִיר
36 וְהַשְׁלִימוֹת דְּקִבְּלָה הַתּוֹרָה הוּא
37 דִּקְקָא עַל יְדֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ דְּפֹרִים וְכִפִּי שִׁיוֹסְבֵּר לַהֲלֹן.
- (ד) וְיִיבֹן זֶה הַקֶּשֶׁר הַמִּיּוּחָד שֶׁל גִּמְר וְשְׁלִימוֹת קִבְּלָה הַתּוֹרָה לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
שֶׁל פֹּרִים בְּהַקְדָּמָה²⁷ הִדְרִיעַ²⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁהִתְחִידוּשׁ וְהִתְרוֹן
דְּמַתָּן תּוֹרָה לְגַבִּי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהָיוּ קוֹדֵם מִתָּן תּוֹרָה
שֶׁהָיוּ אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהָאֲבוֹת קִיָּמוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה קוֹדֵם שְׁנִיתָה,
הוּא שֶׁהַמִּצְוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת
(וּבְכָלֵל - כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁאֵנִים, לֹא
דוּקָא הָאֲבוֹת, קִיָּמוּ קוֹדֵם מִתָּן
תּוֹרָה) הָיוּ רַק בְּרוּחָנִיּוֹת
וְהַשְׁפָּעָה וְהַפְּעוּלָה שֶׁלָּהֶם הִיָּתָה עֵינִין
רוּחָנִי וְלֹא פְעוּלָה וְהַשְׁפָּעָה בְּעוֹלָם הַזֶּה
הַגִּשְׁמִי. דְּנוֹסָף לָזֶה שֶׁכֻּמָּה
וְכֻמָּה מִצְוֹת קִיָּמוּ רַק
בְּרוּחָנִיּוֹת וְלֹא עֲשׂו פְעוּלָה הַמִּצְוָה
בְּגִשְׁמִיּוֹת (כֻּמָּה לְמַשֵּׁל תְּפִלִּין
שֶׁצָּרִיךְ בָּהֶם בְּפִסְקוֹי הַתּוֹרָה
הַכְּתוּבִים בְּפִרְשׁוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בְּתוֹךְ
הַתְּפִלִּין יִצְיָאָה מִצְרִים, וְאִז
בִּימֵי הָאֲבוֹת עָדִין לֹא הָיָה גְּלוּת
מִצְרִים כִּךְ שֶׁלֹּא יִתְכַּן בְּמִצְאוֹת
שֶׁהָיוּ לְאֲבוֹת תְּפִלִּין כִּמוֹ הַתְּפִלִּין
שֶׁאֲחֵרֵי מִתָּן תּוֹרָה), הִנֵּה גַם
בְּהַמִּצְוֹת שֶׁקִּיָּמוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת,
מִצְוֹת שֶׁכֵּן הִיָּתָה אִפְשָׁרוֹת לְקִיָּם
בְּפֹעַל גַּם לְפָנֵי מִתָּן תּוֹרָה הִיָּתָה
הַמְּשַׁכְּת הַקְּדוּשָׁה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה
הַמִּצְוָה רַק בְּרוּחָנִיּוֹת וְלֹא
בְּדָבָר הַגִּשְׁמִי שֶׁבּוֹ קִיָּמוּ
הַמִּצְוָה²⁹ וְהַדְּבָר הַגִּשְׁמִי לֹא הִפָּךְ
לְהִיָּתוּת חֲפֵץ שֶׁל קְדוּשָׁה. וְהִסִּיבָה לַכֹּךְ
שֶׁקִּיָּם הַמִּצְוֹת קוֹדֵם מִתָּן תּוֹרָה לֹא
הַמְּשִׁיךְ קְדוּשָׁה בְּמִצְאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת הִיא
כִּי קוֹדֵם מִתָּן תּוֹרָה הִיָּתָה
הַגְּזִירָה שְׁגוּר הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא,
כְּדִבְרֵי הַמְּדַרְשׁ, דְּעָלִינוּ לֹא
יָרְדוּ לְמַטָּה הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְצְאָה
בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הַרוּחָנִיִּים לֹא תִרָּד
וְתוֹמֶשׁךְ לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי הַתַּחְתּוֹן וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעְלָה³⁰

הוא מצד המעלה דמס"נ בפועל ש"מגיע למעלה מעלה מאד נעלה גם מתו"מ". אבל צריך ביאור, מדוע צריך בשביל קבלת התורה להגיע לדרגה שלמעלה מתומ"צ. (26) בשערי אורה בהקדמה שהמס"נ דפורים הי' מצד "כח המשפיע" והמס"נ דחנוכה "מצד המקבל". אבל לכאורה חילוק זה אינו ביאור על זה ש"וקבל" הי' ע"י המס"נ דפורים דוקא. וע"פ המבואר בתו"א שם (צט, ב ואילך) ובשערי אורה שם (צז, א ואילך) דזה שבמ"ת הי' רק "החלו לעשות" הוא מפני שהמס"נ אז הי' מפני הגילוי דלמעלה משא"כ המס"נ דפורים – מכיון שהמס"נ דחנוכה הי' "מצד המקבל", הי' ראוי לכאורה שעל ידה יהי' "וקבל". (27) ראה גם רד"ה וקבל בתו"א (צז, ג) ובשערי אורה (פח, ב), שענין זה (שבימי אחשורוש קבלו מה שהחלו במתן תורה) יובן בהקדים תחלה ענין מתן תורה. (28) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 88 ואילך. שם ע' 79. וש"נ. (29) ראה סה"מ ה'תשי"א ע' 223 (בהערות שם. 30) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

וּקִיבֵל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת

ביאור בדרך אפשר

1 והעולמות התחתונים לא יתעלו למעלה לקבל בתוכם את קדושת העולמות
2 העליונים, וְלִכֵּן בְּגִלְגַּל 'גזירה' זו לא היה החיבור דְּקְדוּשַׁת הַמִּצְוָה
3 (עֲלִיּוֹנִים) עִם הַדָּבָר הַחֲפֵץ הַגִּשְׁמִי שָׁבוּ נַעֲשִׂית הַמִּצְוָה
4 (תַּחְתּוֹנִים) ולמרות שעשו את המצווה תוך שימוש בדבר גשמי, הקדושה
5 לא נמשכה ולא חדרה בדבר הגשמי,

6 מֵה שְׂאִין בֶּן בְּקִיּוֹם 1
7 הַמִּצְוֹת³¹ של בני ישראל
8 שְׂלֹאֲחָרִי מִתֵּן תּוֹרָה, 2
9 כְּשֶׁבִטְלָה הַגְּזִירָה וְהַמַּחֲצִיפָה 3
10 שֶׁבִין עֲלִיּוֹנִים לַתַּחְתּוֹנִים³⁰, 4
11 כְּדִבְרֵי הַמְדֻרֵּשׁ שֶׁהַפְּסוֹק יוֹרֵד הַשֵּׁם אֶל
12 הַר סִינִי מִכּוּוֹן עַל יְרִידַת עֲלִיּוֹנִים
13 לַתַּחְתּוֹנִים וְהַפְּסוֹק יוֹאֵל מִשָּׁה אָמַר
14 עֲלֵה אֶל ה' מִכּוּוֹן עַל עֲלִיַּת תַּחְתּוֹנִים
15 לַעֲלִיּוֹנִים, נַעֲשֶׂה הַחִיבּוּר שֶׁל
16 דָּבָר הַגִּשְׁמִי (שָׁבוּ מִקִּיּוֹמִים
17 הַמִּצְוָה) עִם קְדוּשַׁת הַמִּצְוָה
18 וְהַקְדוּשָׁה נִמְשַׁכַּת בְּדִבְרֵי הַגִּשְׁמִי
19 וְחֹדֶרֶת בּוֹ, וְעַד שֶׁבִּכְמָה מִצְוֹת,
20 כְּמוֹ מִצְוֹת תְּפִלִּין וּמִצְוֹת מִזוּזָה
21 נַעֲשֶׂה הַדָּבָר הַגִּשְׁמִי חֲפָצָא
22 חֲפֵץ, דָּבָר שֶׁל מִצְוָה³² וְהוּא עֲצֻמּוֹ
23 הַתִּקְדָּשׁ.

24 וְעַל פִּי הַיְּדוּעִי³³ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
25 שֶׁהַחִיבּוּר דִּשְׁנֵי דָבָרִים
26 הַפְּכִים הוּא עַל יְדֵי עֲנָן
27 שְׁלֹמְעֵלָה מִשְׁנִיָּהֶם
28 וְכַפִּי שֶׁמִּבּוֹאֵר בִּ'אֵגֶרֶת הַקְּדוּשָׁה' שֶׁבִּסְפָּר
29 הַתְּנִיחַ: "... מִיכָאֵל שֶׁר שֶׁל מִים
30 וְגַבְרִיאֵל שֶׁר שֶׁל אֵשׁ וְאִין מִכְּבִין זֶה אֵת
31 זֶה, כְּלוּמַר שֶׁמִּיכָאֵל שֶׁר שֶׁל חֹסֶד
32 הִנְקִיֵּא בִּשְׁם מִים הַיּוֹרֵדִים מִמָּקוֹם גְּבוּה
33 לְמָקוֹם נָמוֹךְ וְהוּא בַּחֲנִית הַהִשְׁפָּעָה
34 וְהַתְּפִשּׁוּת הַחַיִּית מְעוֹלְמוֹת עֲלִיּוֹנִים

35 לַתַּחְתּוֹנִים וּבַחֲנִית אֵשׁ שֶׁטְבָעָה לַעֲלוֹת לַמַּעֲלָה הִיא בַּחֲנִית הַגְּבוּהָ וְהַסְתַּלְקוֹת
36 הַשְּׁפָעַת הַחַיִּים מִמַּטָּה לַמַּעֲלָה שֶׁלֹּא לַהֲשִׁיעַ רַק בְּצִמְצוּם עֲצוּם וּרְבִּי וְהֵן מִדּוֹת
37 נִגְדוּת וְהַפְּכִיּוּת זֶה לָזֶה וְהֵינּוּ כִּשְׁהֵן בַּחֲנִית מִדּוֹת לְבָדֵן. אֵךְ הַקְדוּשָׁה בִּירוּךְ
38 הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם, דְּהֵינּוּ עֲלִי־יְדֵי גִלּוּי שֶׁמִּתְגַּלֶּה בֵּהֶן הָאֵרָה רַבָּה
39 וְהַשְּׁפָעָה עֲצוּמָה מְאֹד מְאֹד אִין-סוֹף בִּירוּךְ-הוּא אֲשֶׁר כִּשְׁמוֹ כֵּן הוּא שְׁאִינוֹ
40 בַּחֲנִית מִדָּה ח"ו אֵלֹא לַמַּעֲלָה מַעֲלָה עַד אֵין קֵץ... וְאִין הַמִּדּוֹת נִגְדוּת שֶׁל
41 מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל נִכְלָלוֹת בְּמָקוֹרֵן וְשׁוֹרְשֵׁן וְהֵיוּ לְאֶחָדִים מִמֶּשׁ וּבִטְלִים בְּאוּרֵי
42 יִתְבָּרֵךְ..."), מוֹכֵן, שֶׁהַחִיבּוּר דְּעֲלִיּוֹנִים וְתַּחְתּוֹנִים שֶׁנַּעֲשֶׂה

ביאור בדרך אפשר

43 בְּמִתֵּן תּוֹרָה הוּא עַל יְדֵי שְׁבִמְתֵּן תּוֹרָה הִתֵּיָה הַמִּשְׁכָּת
44 וְהַתְּגָלוֹת אִין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה מִהֲגֵדֵר דְּמַעֲלָה וּמַטָּה
45 (עֲלִיּוֹנִים וְתַּחְתּוֹנִים) וְכִיוּן שֶׁהָאֵין סוֹף הוּא לַמַּעֲלָה מִהֲגֵדֵרִים 'מעלה'
46 וּמַטָּה', הָרִי לִגְבוּי מַלְכַּתְחִילָה לֹא קִיִּים הִבְדֵּל בֵּינֵיהֶם וְכִשְׁהוּא מְאִיר עֲלֵיהֶם,
47 הַהִבְדִּילִים וְהַמַּחֲצִיּוֹת בֵּינֵיהֶם מִתְבַּטְּלִים.

48 וּמִכָּל זֶה הַמְּבֹאֵר לַעֲלֵי אֹדוֹת
49 הַהִבְדֵּל בֵּין קִיּוֹם הַמִּצְוֹת לַפְּנֵי מִתֵּן
50 תּוֹרָה לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת אַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה,
51 שֶׁרָק לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה פְּעוּלַת הַמִּצְוֹת
52 מִמְּשִׁכָּה וּמַחֲדִירָה קְדוּשָׁה בְּדִבְרֵים
53 הַגִּשְׁמִיִּים מוֹכֵן, שֶׁבְּהַמִּצְוֹת
54 שְׁלֹאֲחָרִי מִתֵּן תּוֹרָה, שְׁלֹשָׁה
55 עֲנִינִים. הַעֲנִין הָרִאשׁוֹן בְּמִצְוֹת
56 שְׂאֲחָרִי מִתֵּן תּוֹרָה הוּא הַתְּתִיחוֹן
57 [שְׂהָרִי גַם לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה,
58 שֶׁהַדָּבָר הַגִּשְׁמִי שָׁבוּ
59 מִקִּיּוֹמִים הַמִּצְוָה נַעֲשֶׂה
60 חֲפָצָא חֲפֵץ, דָּבָר שֶׁל מִצְוָה, לֹא

61 נִהְפֵּךְ הַדָּבָר שָׁבוּ מִקִּיּוֹמִים אֵת
62 הַמִּצְוָה כְּמוֹ לְמַשֵּׁל קֶלֶף הַתְּפִלִּין
63 וְהַמִּזוּזָה לְרוֹחֲנִי וְנִשְׁאָר דָּבָר
64 גִּשְׁמִי וְלֹכֵן הוּא מוֹגֵדֵר כִּתְּחִתּוֹן],
65 הַעֲנִין הַשֵּׁנִי שֶׁבְּמִצְוֹת שְׂאֲחָרִי מִתֵּן
66 תּוֹרָה הוּא הַעֲלִיּוֹן [שְׂהָרִי גַם
67 לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, כְּשֶׁקְדוּשַׁת
68 הַמִּצְוָה נִמְשַׁכַּת וְנִקְבָּעַת
69 בְּהַדָּבָר הַגִּשְׁמִי, הִיא הַקְדוּשָׁה
70 נִשְׁאֶרֶת עֲנָן אֱלֹהִי רוֹחֲנִי וְלֹכֵן הִיא
71 מוֹגֵדֵר 'עֲלִיּוֹן'], וְהַעֲנִין הַשְּׁלִישִׁי
72 בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת שְׂאֲחָרִי מִתֵּן תּוֹרָה
73 וְהַבִּיטוּל שֶׁל גְּדֵרֵי הַעֲלִיּוֹן
74 וְהַתְּתִיחוֹן, שְׁגוּרִים אֵת בִּיטוּל
75 הַמַּחֲצִיָּה וְהַהִבְדִּילִים בֵּינֵיהֶם וּמֵאִפְשֵׁר
76 אֵת הַמִּשְׁכָּת הַקְדוּשָׁה בְּדִבְרֵים

77 הַגִּשְׁמִיִּים דְּזֶה שֶׁהַעֲלִיּוֹן וְהַתְּתִיחוֹן מִתְּחַבְּרִים זֶה עִם זֶה (עִם)
78 הַיּוֹתֵם הַפְּכִים לְמִדּוֹת שֶׁהַמַּהוּת וְהַגֵּדֵר שֶׁל 'עֲלִיּוֹן' הַפּוֹכָה וּמִנּוֹגֵדֵת לַמַּהוּת
79 וְלַגֵּדֵר שֶׁל 'תַּחְתּוֹן' הוּא עַל יְדֵי בִיטוּל הַגֵּדֵר שְׁלֵהֶם שֶׁהֵן הַעֲלִיּוֹן
80 וְהֵן הַתְּתִיחוֹן מִתְבַּטְּלִים מִהֲגֵדֵרִים שֶׁלֹּאם וּמַהֲצִיאוֹת שֶׁלֹּאם, שֶׁנַּעֲשֶׂה בִיטוּל
81 זֶה עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּת שֶׁנִּשְׁמָךְ וּמֵאִיר עֲלֵיהֶם אִין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה
82 מִשְׁנִיָּהֶם (בְּדוֹגְמַת הַמּוֹבָא לַעֲלֵי שַׁעַל יְדֵי גִלּוּי וְהַמִּשְׁכָּת הָאִין סוֹף
83 מִתְבַּטְּלִים הַהִבְדִּילִים בֵּין מִיכָאֵל שֶׁר שֶׁל מִים וְגַבְרִיאֵל שֶׁר שֶׁל אֵשׁ).
84 וַיֵּשׁ לְזִמְרָה, שְׁשִׁלְשָׁה עֲנִינִים אֵלֶּי בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה

הַגִּשְׁמִיִּים דְּזֶה שֶׁהַעֲלִיּוֹן וְהַתְּתִיחוֹן מִתְּחַבְּרִים זֶה עִם זֶה (עִם)
הַיּוֹתֵם הַפְּכִים לְמִדּוֹת שֶׁהַמַּהוּת וְהַגֵּדֵר שֶׁל 'עֲלִיּוֹן' הַפּוֹכָה וּמִנּוֹגֵדֵת לַמַּהוּת
וְלַגֵּדֵר שֶׁל 'תַּחְתּוֹן' הוּא עַל יְדֵי בִיטוּל הַגֵּדֵר שְׁלֵהֶם שֶׁהֵן הַעֲלִיּוֹן
וְהֵן הַתְּתִיחוֹן מִתְבַּטְּלִים מִהֲגֵדֵרִים שֶׁלֹּאם וּמַהֲצִיאוֹת שֶׁלֹּאם, שֶׁנַּעֲשֶׂה בִיטוּל
זֶה עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּת שֶׁנִּשְׁמָךְ וּמֵאִיר עֲלֵיהֶם אִין סוֹף שְׁלֹמְעֵלָה
מִשְׁנִיָּהֶם (בְּדוֹגְמַת הַמּוֹבָא לַעֲלֵי שַׁעַל יְדֵי גִלּוּי וְהַמִּשְׁכָּת הָאִין סוֹף
מִתְבַּטְּלִים הַהִבְדִּילִים בֵּין מִיכָאֵל שֶׁר שֶׁל מִים וְגַבְרִיאֵל שֶׁר שֶׁל אֵשׁ).
וַיֵּשׁ לְזִמְרָה, שְׁשִׁלְשָׁה עֲנִינִים אֵלֶּי בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה

(31) ועד"ז הוא בתורה, שדוקא במתן תורה ניתן הכח שלימוד התורה יפעול שינוי בהאדם הלומדה – ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 214. אלא שעיקר ענין זה הוא במצוות – ראה הדרן על הש"ס (בתורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם ו"ש" ע' תיח) הערה 31. 32) ראה לקו"ש שם ע' 213 הערה 16. 33) אגה"ק ס"ב. לקו"ת תזריע כג, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהם העליון, התחתון והאין סוף המחבר ביניהם יש דוגמתם גם
 - 2 בקיום המצוות כפי שממשיך ומפרט. כשהאדם מקיים את
 - 3 המצוות בדרך מצות אנשים מלומדה³⁴, כלשון הכתוב בישעיה
 - 4 היינו לא קיום מתוך חלב אלא משום שכן לימדו אותו והוא מקיים מצוות
 - 5 מחמת ההרגל שהורגל בו³⁵,
 - 6 כיון שהרגל נעשה טבע³⁶,
 - 7 קיום המצוות שלו הוא לא
 - 8 מצד הנשמה והנפש האלוהית אלא
 - 9 מצד טבע הגוף ונפש
 - 10 הטבעית, שהם חלק תחתון
 - 11 שבאדם³⁷, וכשמקיים את
 - 12 המצוות מפני שאוהב את
 - 13 הוי' וחספץ לדבקה בו ואי אפשר לדבקה בו
 - 14 אפשר לדבקה בו באמת שהרי
 - 15 הקדוש-ברוך-הוא נעלה ומרומם
 - 16 מהאדם באין ערוך כי אם בקיום
 - 17 רמ"ח פיקודין מצוות עשה
 - 18 שמספרם מאתיים וארבעים ושמונה
 - 19 שהם³⁸ רמ"ח אברין
 - 20 דמלכא³⁹, 'אברים' של הקדוש-
 - 21 ברוך-הוא, כביכול, רמ"ח מצוות עשה
 - 22 נמשלו לאברי הגוף שמספרם רמ"ח, כי
 - 23 כשם שאברי הגוף הם כלים לכוחות
 - 24 הנפש המתלבשים בהם ופועלים בהם,
 - 25 כך המצוות הם 'לבושים' לרצון
 - 26 האלוהי העליון ודרכם נמשך ומתגלה
 - 27 אור אלוהי, וכאשר האדם מקיים מצוות
 - 28 מתוך רצון לדבוק באור האלוהי, אזי
 - 29 קיום המצוות שלו הוא מצד
 - 30 הנשמה (נפש האלקית), היא
 - 31 חלק עליון שבאדם³⁷.
 - 32 וכשמקיים את המצוות לשמן,
 - 33 רק כדי לעשות את רצון השם לא
 - 34 מצד התועלת שתהיה לו על
 - 35 ידי זה (גם אפילו לא בשביל
 - 36 להרוויח איזו שהיא תועלת
 - 37 רוחנית) אלא מקיים את המצוות
 - 38 רק מצד זה שמצוות הם רצונו
 - 39 יתברך, קיום המצוות שלו
- הוא לא מצד המציאות שלו (גם) אפילו לא המציאות
- דהנשמה שהיא בחינת 'עליון' שבאדם) אלא בביטול המציאות שלו
- ויציאה מגדר המציאות שלו, שכל ענינו (לפחות בשעה שמקיים
- את המצוה) הוא רק לקיים רצון העליון מבלי לערב בכך רצונות
- אישיים ותועלת אישית.
- ה) ויש להוסיף, שהשרש
- דשלשה אפנים אלו בקיום
- המצוות, מצד הנפש הטבעית
- (תחתון), מצד הנפש האלוהית
- (עליון) ומצד ביטול המציאות הוא,
- כי גם במצוות עצמם, ולא רק
- באופן קיומם, יש שלשה ענינים
- (בדוגמת שלשת האפנים
- שבקיום המצוות המקבילים
- להם), כפי שממשיך ומבאר.
- והענין הוא, דנתינת המצוות
- (למטה) היא כמאמר רז"ל⁴⁰
- במדרש לא ניתנו המצוות אלא
- לצורך לזכר ולעזר בהן את
- הבריות. היינו, שהפנונה
- בנתינת המצוות היא (לא
- בשביל תועלת ותוספת בענין
- המצוות עצמם, אלא) בשביל
- הבירור והזיכרון והעידון של
- כחות ואברי האדם שמקיים
- את המצוה, ובשביל הבירור
- והזיכרון של הדברים החפצים
- הגשמיים שפעולם שבהם
- מקיימים את המצוה כמו צמר
- הציצית ועור התפילין וכדומה⁴¹.
- ויש ענין נעלה יותר במצוות,
- יותר נעלה מענין זיכרון האדם וזיכרון
- הדברים הגשמיים שהם מצוותיו
- של הקב"ה, כדרשת רז"ל⁴²
- במדרש על הפסוק⁴³ בתהלים
- שהקדוש-ברוך-הוא מגיד דבריו
- לעקב והקדוש-ברוך-הוא אומר

(34) ישע"י כט, יג. (35) תניא פ"ט (נג, ב). (36) תניא פמ"ד (סג, ב). וראה גם שם ספ"ד. פט"ו (כא, א). שבילי אמונה נתיב ד שער ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו ס"ו. (37) ראה ב"ר פ"ח, יא. פ"ב, ח. וראה תו"א בראשית ג, ד ואילך. קונטרס ומעין מאמר טו. המשך תרס"ו ע' תצה. ובכ"מ. (38) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). הובא בתניא שבהערה הבאה. שם רפכ"ג. ועוד. (39) תניא פ"ד. (40) תנחומא שמיני ח (וראה שם ז). ב"ר רפמ"ד. וש"נ. וראה מו"נ ח"ג פכ"ו. (41) ראה בארוכה תניא פל"ז. (42) שמו"ר פ"ל, ט. וראה גם ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. (43) תהלים קמז, יט.

וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומגיד את חוקיו ומשפטי לְיִשְׂרָאֵל, וביחס למצוות היינו מה
 2 שְׁהוּא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו עוֹשֶׂה הוּא אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל
 3 לַעֲשׂוֹת, דָּזָה שֶׁהֶקֶב"ה בעצמו שהוא המצווה את המצוות לבני ישראל
 4 מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת (קוֹדֵם)⁴⁴ שְׁאוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת ורק
 5 אחר כך מצווה את המצוות לבני
 6 ישראל) הוּא מַצֵּד עֲצָמוֹ (מַצֵּד
 7 לְמַעַל) וכמוכן, ענין המצוות מצד
 8 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו נעלה יותר
 9 מענין המצוות כפי שהוא מזכך את
 10 בני ישראל ואת העולם. [ונְכַמּוּבֵן
 11 ענין מעלת המצוות כמצוותיו של
 12 הקדוש-ברוך-הוא גַם מִזֶּה
 13 שְׁרָמ"ח פִּיקוּדֵינָּהּ הֵם רָמ"ח
 14 אֲבָרִין דְּמִלְכָּא⁴⁵, כדברי הוהר
 15 שהובאו לעיל שמאיתים וארבעים
 16 ושמונה הפקודות, היינו מצוות עשה,
 17 הם אברי המלך, נמשלו לאבריו של
 18 הקדוש-ברוך-הוא כביכול, היינו כלים
 19 ולבושים לרצון העליון דָּזָה
 20 שֶׁהַמִּצְוֹת הֵם הָאֲבָרִים שֶׁלֹּ
 21 כְּבִיכּוֹל הוּא מַצֵּד לְמַעַל מִצֵּד
 22 האלוקות עצמה]. וְעַל יְדֵי
 23 שִׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים אֶת הַמִּצְוֹת
 24 שְׁהוּא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 25 עוֹשֶׂה, הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים
 26 בְּדֶרֶכִי שֶׁל הֶקֶב"ה⁴⁶
 27 ודְּבוּקִים בּוֹ⁴⁷, וְעַל יְדֵי זֶה
 28 הדביקות בקדוש-ברוך-הוא נִמְשָׁךְ
 29 חַיִּית לְהָאֲדָם שְׁמִקְיָם
 30 הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵא⁴⁸ בתורה
 31 אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם אֶת הַמִּצְוֹת
 32 הָאֲדָם וְחֵי בָהֶם, כִּי עַל יְדֵי
 33 עֲשִׂיַת הַמִּצְוֹת הוּא מִתְדַבֵּק
 34 בְּהֶקֶב"ה (פְּנֹזֵר לְעִיל), וְעַל
- יְדֵי וְאוֹתָם הַדְּבָקִים בְּהוֹי' אֱלֹקֵיכֶם (עַל יְדֵי זֶה) חַיִּים כָּלְכֶם
 הַיּוֹם⁴⁹ כִּי מֵאִחֶר שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא מְקוֹר הַחַיִּים, הַדְּבָקוֹת בּוֹ
 מִשְׁפִּיעָה חַיִּית. וְכִינֵן שְׁעָנִין זֶה שֶׁבְּמִצְוֹת (שֶׁהֵם דְּרָכֵי שֶׁל
 הֶקֶב"ה, עַל יְדֵי זֶה שֶׁהֶקֶב"ה עוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוֹת כְּמוֹכָא
 וּמִבּוֹרָא לְעִיל) הוּא לְמַעַלָּה
 מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, נַעֲלָה יוֹתֵר
 מֵהַעֲנִיִּין שֶׁבְּמִצְוֹת שֶׁהֵם אֲמִצְעֵי לְבִירֹר
 וְזִכּוּךְ הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים לְכֵן, גַּם
 הַחַיִּית שְׁנִמְשָׁךְ לְהָאֲדָם
 שְׁמִקְיָם אֶת הַמִּצְוֹת וְנַעֲשֶׂה
 דְּבוּק בְּקִדּוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא מִדְּרַגַּת
 הַחַיִּית דְּבִחִינָת סוֹכֵב, הַנִּקְרָאת
 בּוֹהֶר 'סוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין' כִּי אֹר אֱלֹקֵי
 בְּלִי גְבוּל שֶׁלְמַעַלָּה מֵהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית
 בְּעוֹלָמוֹת וּבְנִבְרָאִים, וְהַאֲוֵפֶן שְׁבוּ הוּא
 מֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת הוּא בְּדֶרֶךְ 'סוֹכֵב'
 וּמִקְיָן מִלְמַעַלָּה שְׁמִצְד עֲצָמוֹ
 הוּא הָאוֹר הָאֱלֹקִי ה'סוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין'
 קְדוֹשׁ מוֹפְרֵשׁ וּמוֹבְדֵל מֵרוּם
 מְעוֹלָמוֹת, וְאָף עַל פִּי כֵן עַל
 יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא הָאוֹר
 ה'סוֹכֵב כֹּל עֲלָמִין' חֵי בָהֶם בְּבִי
 יִשְׂרָאֵל הַמִּקְיָמִים אֶת הַמִּצְוֹת בְּחַיִּית
 פְּנִימִי⁵⁰, לְמִרּוֹת שֶׁמִּצְד עֲצָמוֹ
 וּמֵהוֹת הוּא 'סוֹכֵב' וּמִקְיָן וְלֹא פְּנִימִי.
 אֲמָנָם גַּם אֲפִילוֹ עֲנִין זֶה
 שֶׁבְּמִצְוֹת, הֵגֵם שֶׁהוּא בּוֹדֵדִי יוֹתֵר
 נַעֲלָה יוֹתֵר עֲמוּק מֵעֵינֵן הַמִּצְוֹת כִּפִּי
 שֶׁהֵן לֹזֶכֶן אֶת הָעוֹלָם וְאֶת הַבְּרִיּוֹת
 הוּא בְּדֶרֶגָא כּוֹ בְּאֱלֹקוֹת שִׁישׁ
 כֶּה צִיר וְאִזּוֹ שֶׁהִיא הַגְּדֵרָה. וְלִכֵּן
 הַמִּצְוֹת שֶׁבְּדֶרֶגָא זֶה הֵם
 בְּהִתְחַלְקוֹת לְעִנְיָנִים שׁוֹנִים
 וּלְדִרְגּוֹת שׁוֹנוֹת, דְּרָכֵי הוֹי' (לְשׁוֹן

(44) ומכיון שלמעלה הוא למעלה מהזמן – הפירוש ד"קודם" הוא קדימה במעלה. (45) ולהעיר שבכ"מ מובא ענין זה (שרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברין דמלכא) בהמשך לזה שהקב"ה מקיים את המצוות (תו"א מקץ לה, ד. שערי אורה שם פכ"ט (צד, ב). ועוד). (46) כידוע שמצוות נק' דרכי הוי' (הושע בסופו. נזיר כג, א. הוריות יו"ד, ב. וראה גם זהר ח"א קעה, ב "ואינן ארחין ושבילין דאורייתא". ובכ"מ). וכבר דובר כמ"פ (ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רה. לקו"ש חל"ד ע' 153 ואילך) דפירוש "ללכת בכל דרכיו" (עקב יו"ד, יב) הוא עשיית המצוות. וזה שארז"ל שפירוש "ללכת בכל דרכיו" קאי על מדותיו של הקב"ה (מה הוא רחום כו') הוא עה"פ שבס"פ עקב (יא, כב). (47) להעיר מפרש"י עה"פ ובו תדבקון (ראה יג, ה) "הדבק בדרכיו". כמו שעשה הקב"ה, היינו שע"י הדביקות בדרכיו "כמו שעשה הקב"ה" – עי"ז "ובו תדבקון". (48) אחרי יח, ה. ובלקו"ת שה"ש ב, א [ועד"ז בדרך חיים פעה"ה (פב, א ואילך)] "וחי בהם" – שמקבל מהם חיות". (49) ואתחנן ד, ד. וראה אדר"ג ספ"ד. (50) להעיר מתניא פמ"ו (סו, א) בפירוש אשר קדשנו במצותיו, "שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו". מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות. בחי' סובב. (ואעפ"כ) היא (נפש 51) ולהעיר מלקו"ת ראה כא, ד בענין תרי"ג ארחין.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **רבים**⁵¹, ולא רק עניין אחד ויחיד, ובאים במספר גדול של רמ"ח
 - 2 **אברים דמלפא, דההמשכה שעל ידי כל מצוה היא**
 - 3 **המשכה פרטית** מסוימת, המיוחדת למצווה זו בפרט (וכאמור המצוות
 - 4 נמשלו ל'אברים' והדבר הוא **דוגמת כח הראיה בעין וכח**
 - 5 **השמיעה באוזן** שהם כוחות
 - 6 נפרדים, שונים זה מזה, וכל כוח
 - 7 מתלבש באבר שונה, המתאים לו
 - 8 (בפרט). ולכן שייך ייתכן
 - 9 **שהאדם יעשה את המצוות**
 - 10 **שהקב"ה עושה, למרות שכמוכן**
 - 11 אין דימיון ואין ערוך בין הבורא
 - 12 לנברא, כי רמ"ח האברים
 - 13 **שבאדם התחתון** העושה את
 - 14 המצוות הם כביכול **בדוגמת**
 - 15 **רמ"ח אברים דמלפא, ככתוב**
 - 16 בתורה שלפני בריאת אדם הראשון
 - 17 אמר הקדוש-ברוך-הוא **נעשה אדם**
 - 18 **בצלמנו כדמותנו**⁵² וכיוון
 - 19 שהאדם נברא מלכתחילה באופן שיש
 - 20 איזה שהוא דימיון, במובן מסוים בין
 - 21 אברי האדם ל'אברים' של הקדוש-
 - 22 ברוך-הוא, ניתנה לאדם האפשרות
 - 23 לעשות את המצוות שהן מצוותיו
 - 24 ומעשיו של הקדוש-ברוך-הוא.
 - 25 ולאחר ביאור שני העניינים האמורים
 - 26 במצוות (עניין המצוות כאמצעי לזיכור
 - 27 האדם והדברים הגשמיים ועניין
 - 28 המצוות כמצוותיו ומעשיו של הקדוש-
 - 29 ברוך-הוא) ממשיך ומבאר את העניין
 - 30 השלישי במצוות, הנעלה עוד יותר גם
 - 31 מהעניין השני.
 - 32 **ויש ענין נעלה יותר במצוות,**
 - 33 **זה שהמצוות הם רצון העליון (רצון שלמעלה מהטעם**
 - 34 **ענין עמוק ופנימי יותר מענין הטעם והשכל, כשם שבכוחות הנפש כוח**
 - 35 **הרצון נעלה יותר ועמוק יותר מכוח השכל), דהרצון שבמצוות הוא**
 - 36 **בכל תרי"ג המצוות בשונה** רצון אחד כללי בכל המצוות בשווה
 - 37 **(למעלה מרמ"ח אברים** שהם כלים ולבושים פרטיים לכל מצווה
 - 38 בפרט וחלוקים זה מזה, כמבואר לעיל). **וכיון שהרצון שבמצוות**
 - 39 **הוא למעלה באין ערוך** נעלה לאין שיעור, ללא כל יחס והשוואה
- מהאדם שמתחנך באופן שיש
- אזיה שהוא דימיון, במובן מסוים בין
- אברי האדם ל'אברים' של הקדוש-
- ברוך-הוא, ניתנה לאדם האפשרות
- לעשות את המצוות שהן מצוותיו
- ומעשיו של הקדוש-ברוך-הוא.
- ולאחר ביאור שני העניינים האמורים
- במצוות (עניין המצוות כאמצעי לזיכור
- האדם והדברים הגשמיים ועניין
- המצוות כמצוותיו ומעשיו של הקדוש-
- ברוך-הוא) ממשיך ומבאר את העניין
- השלישי במצוות, הנעלה עוד יותר גם
- מהעניין השני.
- ויש ענין נעלה יותר במצוות,**
- זה שהמצוות הם רצון העליון (רצון שלמעלה מהטעם**
- ענין עמוק ופנימי יותר מענין הטעם והשכל, כשם שבכוחות הנפש כוח**
- הרצון נעלה יותר ועמוק יותר מכוח השכל), דהרצון שבמצוות הוא**
- בכל תרי"ג המצוות בשונה** רצון אחד כללי בכל המצוות בשווה
- (למעלה מרמ"ח אברים** שהם כלים ולבושים פרטיים לכל מצווה
- בפרט וחלוקים זה מזה, כמבואר לעיל). **וכיון שהרצון שבמצוות**
- הוא למעלה באין ערוך** נעלה לאין שיעור, ללא כל יחס והשוואה

(52) בראשית א, כו. (53) בהבא לקמן (עד סוף הסעיף) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"י ע' שסט ואילך. סה"מ תרח"ץ, ה'ש"ת וה'תשי" שבהערה 55. (54) ראה גם בהמאמר (ד"ה וקבל תרפ"ז) ספי"ב ואילך. (55) לקו"ת בחוקותי מה, ג. דרך חיים שער התפלה (נב, סע"ב). סה"מ תרח"ץ ע' נב. ה'ש"ת ע' 73 ואילך. ה'תשי" ע' 71 ואילך. לקו"ש ח"ז ע' 30 ואילך. לקו"ת חוקת (נז, ד) בפי' "אשר צוה". וראה בהמאמר פ"ד בפי' "ואתה תצוה" "דציווי הוא צוותא וחיבור שהוא ענין ההתקשרות". וראה פנ"ח שער כט (שער הלולב וד' מיניו) פ"ג: יצוה, כשאמרו"ל (ברכות ו, סע"ב) כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, שהוא לשון חיבור.

וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלֹשָׁה אָפָּנִים אֱלוֹ. דְּנוֹסָף לְשִׁלְשֵׁת הָאָפָּנִים שְׁיִשְׁנָם בְּמִצְוֹת
- 2 תְּלִמּוּד תּוֹרָה בְּתוֹר מִצְוֹה (בְּכָכֶל הַמִּצְוֹת וּבִזְוֹ מִצְוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה
- 3 שׁוּוֹה לְכָל הַמִּצְוֹת), הִנֵּה גַם בְּהִעָנִין דְּלִמּוּד הַתּוֹרָה עֲצָמוֹ
- 4 יִשְׁנָם (דְּוָגְמָת) הֵינּוּ שֶׁדָּבָר דּוּמָה אֲבָל אֵינוֹ מִמֶּשׁ אוֹתוֹ עֲנִין) שְׁלֹשָׁה
- 5 אָפָּנִים אֱלוֹ כִּי שִׁמְשִׁיךְ וּמִבָּר.
- 6 הָאֹפֶן הָרִאשׁוֹן הוּא דְּכִשְׁלֹמֹד
- 7 תּוֹרָה מִצַּד הַחֲכָמָה וְהַשְׁכָּל
- 8 שְׁבָה, וְהַלִּמּוּד הוּא כִּיּוֹן
- 9 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָתָכֶם
- 10 וּבִינְתָכֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (אֲפִילוֹ)
- 11 לְעִינֵי הָעַמִּים⁵⁶, לִימּוּד
- 12 הַתּוֹרָה שְׁלוֹ הוּא בֹא וְנוֹבַע מִצַּד
- 13 טָבַע גּוֹפּוֹ וְנִפְשׁוֹ הַטְּבָעִית,
- 14 שְׁבָטָכֶם הוּא אוֹהֵב
- 15 מוֹשְׁכָּלוֹת וְנִהְנֶה לְהַתְּסֵק בְּדָבָר
- 16 שְׁכָל.
- 17 וְהָאֹפֶן הַשֵּׁנִי כְּשִׁלְמּוּד הַתּוֹרָה
- 18 שְׁלוֹ הוּא מִצַּד זֶה שֶׁהַתּוֹרָה
- 19 הִיא מְמוּצָע הַמְּקָשֶׁר וּמִחֲבֵר אֵת
- 20 יִשְׂרָאֵל וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא,
- 21 כְּמֵאֲמֵר הַיְּהוּדִים⁵⁷ תֵּלֶת קְשָׁרִין
- 22 מִתְּקַשְׂרָאן דָּא בְּרָא, שְׁלוּשָׁה
- 23 קְשָׁרִים מִתְּקַשְׂרִים זֶה בּוֹה יִשְׂרָאֵל
- 24 אוֹרִייתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא,
- 25 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא
- 26 דְּעַל יְדֵי שְׁיִשְׂרָאֵל מִתְּקַשְׂרָאן
- 27 בְּאוֹרִייתָא מִתְּקַשְׂרִים בְּתוֹרָה, הִרִי עַל
- 28 יְדֵי זֶה הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתְּקַשְׂרִים
- 29 בְּהִקְבָּהּ־הַ שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָתוֹ וְרִצְוֹנוֹ
- 30 וְהוּא נֹתֵן הַתּוֹרָה, וּמִי שְׁלֹמֹד תּוֹרָה כִּי זֶה
- 31 הַדֶּרֶךְ לְהַתְּקַשֵּׁר עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא
- 32 הִרִי לִימּוּד הַתּוֹרָה שְׁלוֹ הוּא
- 33 מִצַּד הַנְּשָׁמָה הָאֱלֹקִית שְׁבָו.
- 34 הֵינּוּ, שְׁגָם אֹפֶן זֶה בְּלִימּוּד
- 35 הַתּוֹרָה הוּא מִצַּד מְצִיאוֹתָיו עִם
- 36 כָּל הַגְּדִירִים שֶׁלָּה (וְהִרְצוֹן שֶׁל הָאֵדָם
- 37 שְׁיִהְיָה הוּא כִּי שֶׁהוּא בְּגִדִי
- 38 הַמִּצִּיאוֹת שֶׁלָּה קְשׁוֹר בְּהִקְבָּהּ־הַ
- 39 אֱלֹא שֶׁהוּא אֵלָּא שֶׁלָּה מְדוּבָר
- 40 בְּמִצִּיאוֹת שֶׁל הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַטְּבָעִית אֵלָּא
- 41 הַמִּצִּיאוֹת דְּהִנְשָׁמָה.

- 42 וְיֵשׁ אֹפֶן שְׁלִישִׁי נִעְלָה יוֹתֵר בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, דְּזֶה שְׁלֹמֹד
- 43 תּוֹרָה הוּא (לֹא מִפְּנֵי הָעִילּוֹי שְׁיִהְיָה לוֹ עֲצָמוֹ לְמִצִּיאוֹת הָאִישִׁית
- 44 שֶׁל עַל יְדֵי זֶה, אֱלֹא) מִצַּד הַתּוֹרָה עֲצָמָה. וּבְאֹפֶן הַזֶּה מֵה
- 45 שִׁמְנִיעַ אֵת הָאֵדָם לְלִמּוּד תּוֹרָה הוּא
- 46 בְּרִיךְ הוּא כּוֹלָא חַד⁵⁸, כִּיּוֹן
- 47 שֶׁהַתּוֹרָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הַכּוֹל אַחֵר
- 48 וְיִתְיָרָה מִזֶּה שֶׁהִיא הַתּוֹרָה חַד
- 49 אַחֵר מִמֶּשׁ עִם הָעֲצָמוֹת, עֲצָמוֹת
- 50 וּמִהוּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצָמוֹ
- 51 כְּמֵאֲמֵר רַז"ל⁵⁹ בְּגִמְרָא שְׁאֲנָכִי
- 52 הַמִּלָּה שְׁבָה פּוֹתַח הַפֶּסֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁל
- 53 עֲשֵׂת הַדְּבָרִים, 'אֲנִי הֵשֵׁם אֱלֹקִיךָ'
- 54 שֶׁהֵם כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה הוּא רִאשִׁי
- 55 תִּיבּוֹת אֲנָא נִפְשִׁי כְּתִבִּית
- 56 יְהִיבִית, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אוֹמֵר,
- 57 אֲנִי אֵת עֲצָמִי כְּתִבִּית נִתִּי דְּאֲנָא
- 58 (נִפְשִׁי אֲנִי עֲצָמִי) הוּא עֲצָמוֹתוֹ
- 59 יְתִבְרִךְ, וְהַכּוֹנֵה בְּאִנִּי הִיא לְעֲצָמוֹת
- 60 וּמִהוּת הָאֱלֹקִיוֹת, וְלֹא רַק דְּרִגּוֹת שֶׁהֵן
- 61 הָאֵדָה בְּלִבָּד מִהַעֲצָם, וּפִירוּשׁ אֲנָא
- 62 נִפְשִׁי כְּתִבִּית יְהִיבִית הוּא⁶⁰ אֲזִי
- 63 עַר הָאֵת אֲרִינְגְעִשְׁרִיבֵן אֹן
- 64 אֲרִינְגְעִשְׁרִיבֵן זִיף אֲלִיין, שֶׁהוּא,
- 65 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא כְּתִבִּית וְהַכּוֹנֵס בְּתוֹרָה
- 66 אֵת עֲצָמוֹתוֹ אֲנָא נִפְשִׁי, שְׁעַל יְדֵי
- 67 הַתּוֹרָה אוֹתִי אֲתָם לֹקְחִים⁶¹,
- 68 כְּדָבָר הַמְּדֻרָּשׁ עַל הַכְּתוּב 'וְיִקְחוּ לִי
- 69 תְּרוּמָה' שְׁלִי מִתְּפָרֵשׁ אוֹתִי, כִּי בְּנוֹהֵג
- 70 שֶׁבְּעוֹלָם כְּשֶׁאֵדָם קוֹנֵה חֶפֶץ הוּא קוֹנֵה
- 71 רַק אֵת הַחֶפֶץ וְלֹא אֵת בְּעִלּוֹ אֲבָל
- 72 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
- 73 הַתּוֹרָה וּכְבִּיכּוֹל לִי (אוֹתִי) אֲתָם
- 74 לֹקְחִים' לָכֵן כְּמוֹ שֶׁהִקְבָּהּ־הַ
- 75 בְּעֲצָמוֹ אֵינוֹ חֵס וְשְׁלוֹם אֲמָצְעִי
- 76 לְאִיזָה עֲנִין אַחֵר כְּדִי לְהַשִּׁיג
- 77 בְּאֲמָצְעוֹתוֹ אִיזוֹ שֶׁהוּא עֲנִין אַחֵר שְׁחוּץ
- 78 מִמֶּנּוּ וְהַ"תְּכָלִית" הוּא בּוֹ
- 79 בְּעֲצָמוֹ, אֵלָּא וּדְאִי הַמְּטָרָה הִיא בּוֹ
- 80 עֲצָמוֹ עַל דֶּרֶךְ זֶה⁶² הוּא גַם
- 81 בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה דְּהֵאֲדָם, בְּאֹפֶן
- 82 זֶה שְׁנִיגְשׁ אֲצָלוֹ כְּשִׁלְמּוּד אֵת

(56) וְאֵתְחַנֵּן ד, ו. (57) רָאָה זַח"ג עג, א. וְרָאָה סה"מ תרנ"ז ס"ע כח. (58) תִּנְיָא פ"ד וּרְפַכ"ג בְּשֵׁם הַזֶּה. וְרָאָה הַנְּסִמָּן בְּמֵאֲמֵרִי אֲדָהָא מ"צ וְיִקְרָא ח"א ע' רַפָּה. וְרָאָה זַח"א כד, א. ח"ב ס, א. תְּקוּז"ת ת"ו (כא, ב). תְּכ"ב (סד, א). לְקוּר"ת נִצְבִּים מו, א. וְעוֹד. (59) שְׁבַת קָה, א (כְּגִירַסַת הָעֵין יַעֲקֹב). (60) לְקוּר"ת שֶׁלַח מִח, סע"ד וְאִילָךְ. (61) רָאָה שְׁמו"ר פל"ג, א. שֵׁם, ו. תְּנַחֲמוּמָה תְּרוּמָה ג. תִּנְיָא פמ"ז. לְקוּר"ת שֵׁם. (62) רָאָה גַם לְקוּר"ת ח"ט ע' 182.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התורה שֶׁהַתְּכֵלִית והמטרה דְּלִימּוּד הַתּוֹרָה שְׁלֹו הִיא הַתּוֹרָה
 - 2 עֲצָמָה ולא בתור אמצעי להשיג עניין אחר כלשהו. דְּזֶה שְׂיֻדָּע
 - 3 שְׂאוּרֵי־יֵתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כּוּלָּא חַד, עצם הידיעה שעל ידי
 - 4 לימוד התורה הוא מתחבר ומתאחד עם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פּוֹעֵל
 - 5 ומשפיע עָלָיו שְׂמוּסֵר וְנוֹתֵן אֵת
 - 6 עֲצָמוֹ לְלִימּוּד הַתּוֹרָה כְּלִי כָל
 - 7 חֲשֻׁבּוֹנוֹת מבלי שיהיו מעורבים בזה
 - 8 שום שיקולים (גם לא החשבון
 - 9 שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְקַשֵּׁר בְּהֶקֶב־הָ
 - 10 הלימוד הוא אפילו לא שיקול של
 - 11 הרווח והתועלת בהתקשרות עם
 - 12 הקדוש-ברוך-הוא), וְלִימּוּד
 - 13 הַתּוֹרָה שְׁלֹו הוּא בְּתֵכֶלִית
 - 14 הַבִּיטוּל בביטול מוחלט, באופן
 - 15 שלמצאות האישית שלו אין שום
 - 16 מקום ושום משמעות.
 - 17 וּשְׁלֹשָׁה אִפְסָנִים אֵלֹו שְׂבִלִימּוּד
 - 18 הַתּוֹרָה הלימוד מצד השכל
 - 19 שבתורה, הלימוד מצד שעלי-ידי
 - 20 התורה מתקשרים עם הקדוש ברוך
 - 21 הוא, והלימוד מצד התורה עצמה
 - 22 נִמְשָׁכִים מִשְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים
 - 23 שֶׁבְּתוֹרָה עֲצָמָה, העניין הראשון
 - 24 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָה וְשָׂכָל
 - 25 הֵינֵנוּ שֶׁהִיא חֲכָמָתוֹ שֶׁל
 - 26 הֶקֶב־הָ וְאַחֵר כִּן יִדְּהָ
 - 27 וְנִתְלַבֶּשֶׁה בְּשָׂכָל הָאָדָם וּנְמַצָּא
 - 28 שֶׁחַן כִּפִּי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּשׂוֹרֶשֶׁה וְחַן
 - 29 כִּפִּי שִׁירְדָה לְמַטָּה הִיא עֲנִיין שֶׁל חֲכָמָה
 - 30 וּשְׂכָל־הָ⁶³), והעניין השני שֶׁהַתּוֹרָה
 - 31 הִיא מְמוּצָעֵה הַמְקַשֵּׁר וּמִתְחַבֵּר
 - 32 יִשְׂרָאֵל בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא,
 - 33 וְהַעֲנִיין הַשְּׁלִישִׁי שְׂאוּרֵי־יֵתָא הַתּוֹרָה
 - 34 עצמה וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 - 35 כּוּלָּא חַד.
 - 36 ז' וְהִנֵּה שְׁלֹשֶׁת עֲנִינִים
 - 37 הַנּוֹכְרִים לְעִיל, יֵשׁ דּוּגְמָתָם
 - 38 גַּם בְּדִינֵי וְהִלְכוֹת תִּלְמוּד
 - 39 תּוֹרָה הַמְצוּוֹה וְהַחֻבָּה לְלַמּוּד תּוֹרָה
 - 40 שִׁישׁ בַּה הַרְבֵּה פְּרִטֵי דִינִים וְהִלְכוֹת,
 - 41 שֶׁגַּם בְּעִינֵין זֶה יֵשׁ שְׁלוֹשָׁה אִפְסָנִים
 - 42 בְּדוּגְמַת שְׁלוֹשֶׁת הָעֲנִינִים הַמְּבֹאָרִים לְעִיל בְּקִיּוֹם הַמְצוּוֹת וּבְלִימּוּד הַתּוֹרָה.
- האופן הראשון בהלכות תלמוד תורה הוא דְּהַחֲיוּב לְלַמּוּד הַהִלְכוֹת
- הַצְרִיכוֹת לְמַעֲשֶׂה⁶⁴ בְּכַדִּי לִידַע אֵת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה,
- הוא על דְּרָךְ הֵינֵנוּ לא ממש אותו הדבר אבל הוא דומה לעניין של
- לימוד התורה שְׂמַצֵּד (טִבֵּע) הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַטְּבָעִית, מִכִּיּוֹן
- שְׁעֲשִׂיית הַמְצוּוֹת (כּוּלָּל
- הַמְצוּוֹת הַתְּלִוּוֹת בְּדִיבּוּר כְּמוֹ
- מצוות תלמוד תורה שבה מדובר
- כאן⁶⁵) הוּא עַל יְדֵי הַגּוֹף
- וְנִפְשׁ הַחֲיוּנִית וְהִנֵּה זֶה עֲנִינֵנוּ שֶׁל
- לימוד זה, לימוד שקשור בקיום
- בפועל⁶⁶.
- והאופן השני בהלכות תלמוד תורה,
- הוא עניין הלימוד וְהַחֲיוּב דְּמַצּוֹת
- יְדִיעַת הַתּוֹרָה, לימוד על מנת
- לקיים את החובה לִידַע כָּל
- הַתּוֹרָה כּוּלָּה (גַּם הָעֲנִינִים
- שְׂאִינָם צְרִיכִים לְמַעֲשֶׂה ולא
- קשורים לקיום המצוות בפועל ממש),
- כִּיּוֹן שְׁעֲנִינָה שֶׁל מַצּוֹה זֶה
- לימוד התורה כדי לדעת את כל התורה
- הוא שֶׁהָאָדָם יֵדַע אֵת הַתּוֹרָה
- וְהַתּוֹרָה תִּחְדָּר בּוּ בְּנִפְשׁוֹ, הוּא עַל
- דְּרָךְ לימוד התורה בְּשִׁבְלִי
- הַנִּשְׁמָה.
- וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׂזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי
- עַל זֶה שִׁישׁ שִׁיעוּר וְקִצְבָּה
- וְהַגְבֵּלָה לְהַמְצוֹה יְדִיעַת
- הַתּוֹרָה [דְּמָה שְׂכָתוּב⁶⁷ עַל
- הַתּוֹרָה בְּאִיּוֹב הִיא אֲרָכָה מְאֹדָה
- מְדָה וְיֵשׁ לְלַמּוּד מִכִּן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא
- בְּלִי גְבוּל וְאֵין לָהּ מִידָה, אֵין זֶה סְתִירָה
- לְאִמּוּר כִּאֵן שֶׁלְּהִלְכוֹת הַתּוֹרָה יֵשׁ גְּבוּל
- ומידה כי פירוש הכתוב 'ארוכה מארץ
- מדה' הוא הוּא שְׂאִין קִץ לְעוֹמֶק
- טַעְמֵי הַהִלְכוֹת הֵינֵנוּ הַבִּיאָרִים
- וְהַסְבְּרוֹת, אֲבָל הַהִלְכוֹת עֲצָמָם
- וְכֵן הַמְדַּרְשִׁים וְכוּ' יֵשׁ לָהֶם
- קִץ וּמִסְפָּר וְהֵם כֵּן בְּמִידָה וּגְבוּל⁶⁸
- וְהִנֵּה כְּמָה וְכְּמָה שְׂלֵמָדוֹ וְיָדְעוּ כָּל הַתּוֹרָה
- שְׂלֵמָדוֹ וְיָדְעוּ כָּל הַתּוֹרָה
- כּוּלָּה⁶⁹], כִּי מִכִּיּוֹן שֶׁהַמְצוֹה יְדִיעַת הַתּוֹרָה הִיא
- לְהִלְכוֹת הַתּוֹרָה הִיא כִּי מִכִּיּוֹן שֶׁהַמְצוֹה יְדִיעַת הַתּוֹרָה הִיא

(63) ראה תניא פ"ד. (64) שיש להם דין קדימה על שאר כל ההלכות שאין צריך למעשה כ"כ – ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ט.

(65) תניא רפ"ז (מוז, א). אבל בתניא פל"ה (מה, א) באופן אחר. ואכ"מ. (66) ראה בארוכה תניא פל"ה שם. (67) איוב יא,

ט. (68) הלכות ת"ת שם פ"א ה"ה. (69) ראה מנחות צט, ב. קו"א להל' ת"ת שם פ"ג ה"א אות א (ע' 1686 [תתמג, ב]).

וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהָאֲדָם יָדַע אֶת הַתּוֹרָה, וְהָאָדָם הוּא מוֹגְבֵּל בְּכוּחוֹת וּבִיכּוּלוֹת
2 שְׁלוֹ לַלְמוּד וּלְדַעַת וּלְקַלּוֹט בְּמוֹחוֹ דְּבְרֵי תוֹרָה, לְכֵן גַּם הַתּוֹרָה
3 (שְׁשִׁיכַת לְמַצְוָה זוֹ הַמַּצְוָה לְדַעַת אֶת כָּל הַתּוֹרָה) הִיא בְּמִדְיָה
4 וְהַגְבֵּלָה. וְאִילוּ הָחִיּוֹב דְּוְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה⁷⁰ הַחוּבָה
5 הַהִלְכִיתִי לְעֶסֶק בְּתוֹרָה תְּמִיד [וְחוּבָה
6 זוֹ קִיַּמְתָּ גַם לְאַחֲרֵי שְׁלֹמֹד כָּל
7 הַתּוֹרָה וְהוּא כְּבִיר יוֹדַע אֶת כָּל
8 הַלְכוֹת הַתּוֹרָה, וְעַל דִּרְךָ זֶה הַחוּבָה
9 לְעֶסֶק בְּתוֹרָה תְּמִיד, יוֹמָם וְלַיְלָה,
10 קִיַּמְתָּ גַם בְּנוֹגַע לְאַלֶּה שְׂדַעְתָּם
11 קֶצֶרָה וּמוֹגְבֵלִת יוֹתֵר וְלֹא יִגְיֵעוּ
12 בְּשׁוֹם אֹפֶן לִידְעִית כָּל
13 הַתּוֹרָה⁷¹] הוּא הַחִיּוֹב
14 דְּלִימוּד הַתּוֹרָה מִצַּד הַתּוֹרָה
15 עֲצָמָה וְלֹא בְּשִׁבְלִי תוֹעֵלֶת וּמִטְרָה
16 כְּלִשְׁתִּי. וְכִינֵן שֶׁהַתּוֹרָה (כְּמוֹ
17 שֶׁהִיא מִצַּד עֲצָמָה) הִיא
18 לְמַעַלָּה מִמִּדְיָה וְהַגְבֵּלָה
19 (וְלַעֲנִיין זֶה הַתּוֹרָה הִיא אֲכַן כְּלִשְׁתִּי
20 הַכְּתוּב הַמּוּבָא לְעִיל אֶרְכָּה מֶאֱרִץ
21 מְדָה), לְכֵן, גַּם הַמַּצְוָה
22 דְּתַלְמוּד תּוֹרָה (כְּמוֹ שֶׁהִיא
23 מִצַּד הַתּוֹרָה עֲצָמָה) הִיא
24 הַמַּצְוָה וְהַחוּבָה שְׂעִיטְסוֹק בָּהּ
25 שֶׁהָאָדָם יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה תְּמִיד יוֹמָם
26 וְלַיְלָה בְּכָל רִגַע פְּנוּי, וְזוֹ מַצְוָה
27 וְחוּבָה לְמַעַלָּה מִמִּדְיָה
28 וְהַגְבֵּלָה שְׁאִינָה מוֹגְבֵלִת בּוֹמֵן אֵלָּא
29 הִיא תְּמִידִית, לֵאלּא הַפֶּסֶק⁷².
30 (ח) וְיֵשׁ לּוֹמֵר בְּעוֹמֶק יוֹתֵר,
31 שֶׁגַּם הַמַּצְוָה דְּוְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם
32 וְלַיְלָה, שֶׁעַל מַצְוָה זוֹ נֶאֱמַר לְעִיל
33 שֶׁהִיא בְּלִי גְבוּל וּמִידָה, הֵנָּה לְאִמְתּוֹ
34 שֶׁל דְּבַר גַּם מַצְוָה זוֹ יֵשׁ בָּהּ עֲנִיין
35 מִסּוּיִים שֶׁל הַגְבֵּלָה פִּינֵן שֶׁהַמַּצְוָה
36 הֵם צִיּוּנִים לְהָאָדָם וְהִרִי גַם
37 לִימוּד הַתּוֹרָה בְּאֹפֶן כּוֹז הוּא מִצַּד
38 הַמַּצְוָה וְכִי לִמְלֵא אֶת הַחוּבָה שֶׁל
39 קִיּוֹם הַמַּצְוָה [וְיִדְלָא כְּהַתּוֹרָה
40 כְּמוֹ שֶׁהִיא חֻקְתּוֹ שֶׁל

(70) יהושע א, ח. וראה בארוכה קו"א שם דמצות ידיעת התורה ומצות והגית בו הם שני ענינים. בקו"א שם שמצוות ידיעת התורה עדיפא ממצות והגית, אבל אין מזה סתירה למ"ש בפנים, כי זה שמצות ידיעת התורה עדיפא הוא בנוגע לזה שאינה נדחית מפני מצוה אחרת. (71) ראה הל' ת"ת שם פ"ג ה"ג וד'. (72) ואף שמבואר בהל' ת"ת שם (פ"ג) שיש כמה אופנים בקיום מצות והגית, ועד שבשעת הדחק קיים מצות והגית ע"י ק"ש שחרית וערבית (הל' ת"ת שם פ"ג ה"ד) – הרי החילוקים הם רק כשהוא טרוד בפרנסה, אבל בנוגע לזמן הפנוי – המצוה דוהגית היא בכל רגע.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בלתי מוגבל, לאמיתו של דבר גם בחיוב זה יש פמה וכמה הגבלות
 - 2 כמבואר בהלכות תלמוד תורה שיש הבדלים בין אנשים שונים, לפי
 - 3 מידת הפנאי שלהם וכו', כמה הם חייבים לעסוק בתורה יומם ולילה. מה
 - 4 שאין בן בלימוד התורה לשמה, אינו מתחשב במדידות
 - 5 והגבלות ואינו לוקח בחשבון שום
 - 6 שיקולים וחשובים (ואין הבדל לגביו
 - 7 כלל אם גם באופן כזה הוא
 - 8 מחוייב ללמוד או לא וגם אם
 - 9 יתברר שאינו מחוייב ללמוד בזמן
 - 10 מסוים, בכל זאת יעסוק בתורה גם
 - 11 אז⁷³), והלימוד שלו הוא
 - 12 למעלה ממדידת והגבלת
 - 13 הזמן, והלומד תורה לשמה, הרי
 - 14 למעשה הוא לומד בלי הגבלות זמן
 - 15 ועל דרך זה כשם שהלימוד לשמה
 - 16 לא מוגבל בזמן כך הלימוד לשמה הוא
 - 17 גם למעלה מהמדידה והגבלת
 - 18 דמקום כלומר, בדרך כלל יש
 - 19 הגבלות בלימוד התורה מצד המקום,
 - 20 בית המרחץ, למשל, איננו מקום
 - 21 מתאים ללימוד התורה, אבל באופנים
 - 22 מיוחדים ההגבלה הזו לא קיימת
 - 23 כמאמר ר"ל⁷⁴ בגמרא לאנסו
 - 24 שאני ופירש רש"י: 'פעמים שהוא
 - 25 טרוד ומעיין בשמעתיה לפני כניסתו
 - 26 למרחץ ועל כן היא שגורה בפיו וליבו
 - 27 מעיין בה בבית המרחץ'.
 - 28 והטעם לזה ההסבר למעלה
 - 29 והיתרון הזה שבלמוד התורה לשמה
 - 30 על לימוד התורה מצד המצווה אפילו
 - 31 באופן הנעלה של 'והיית בו יומם
 - 32 ולילה' (בפנימיות הענינים)
 - 33 הוא, כי המצוה דוהגית היא
 - 34 ציווי להאדם וקיומה היא על ידי
 - 35 אדם מוגבל, לכן יש בה הגבלות
 - 36 (לפי האדם שהוא מציאות
 - 37 מוגבלת). מה שאין בן בלימוד התורה לשמה, מפנין
 - 38 שהתורה (כמו שהיא מצד עצמה למעלה בשורשה, לא כפי שהיא
 - 39 מצד המצווה על האדם לעסוק בתורה) היא למעלה ממדידה
 - 40 והגבלת (ארפה מארץ מדה), לכן, כיוון שהתורה מצד עצמה היא
- למעלה מכל הגבלה גם לימוד התורה של האדם, כשהלימוד שלו הוא לשמה (מצד התורה עצמה), אזי למרות שהאדם עצמו הוא מציאות מוגבלת, בכל זאת לימוד התורה שלו כשהוא לומד לשמה הוא לימוד באופן שהוא האדם יוצא מההגבלות דזמן ומקום כמבואר לעיל.
- (ט) ויש לומר, שהחיבור דעליונים האלוקות ותחתונים הבראה, המציאות הגשמית שנתחדש במתן תורה כמבואר לעיל סעיף ד הוא מתגלה בלימוד התורה למטה בעיקר בלימוד התורה לשמה יותר מאשר בשאר האופנים של לימוד התורה, כפי שממשיך ומבאר. דנוסף על זה שבכדי שיוכל להיות החיבור דעליונים ותחתונים הוא על ידי ביטול הגדר דעליון ותחתון כלומר, לא זו בלבד שמתבטלת המחיצה המפסקת בין 'עליונים' ו'תחתונים' אלא שכל הגדר של 'עליון' ו'תחתון' מתבטל על ידי המשיכת אור אין סוף שלמעלה משניהם (כנזכר לעיל סעיף ד' שהדבר דומה למבואר על דברי חכמינו ז"ל שמיכאל שר של מים, מידת החסד, וגבריאל שר של אש, מידת הגבורה, אינם מכבים זה את זה כי שניהם בטלים לאור האין סוף שלמעלה משניהם ואינו מוגדר בהגבלות ובהגדרות שהם מוגדרים ומוגבלים), שדוגמתו של עניין זה של ביטול הגדרים של 'עליון' ו'תחתון' באדם עצמו הוא כשעוסק בתורה לשמה מבלי שיהיו מעורבים בלימודו שום חישובים של מטרה ותועלת הקשורים במציאות שלו שאז הוא האדם הלומד תורה באופן כזה כביטול המציאות הן בנוגע להגוף (תחתון) והן בנוגע להנשמה (עליון), כי בלימוד 'לשמה' האדם יוצא מכל הגדרים שלו לגמרי ולכן הנה גם החיבור דעליונים ותחתונים עצמו מתגלה בלימוד זה, כיון

(73) ראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 304 ואילך. ולהעיר מקו"א שם (ע' 1688 [תתמד, ב]) בפירוש מרו"ל (אבות פ"ו, ד) "כך היא דרכה של תורה כו' חיי צער תחי" שאין זה חיוב "אלא שזו דרכה של תורה דוקא", דלכאורה י"ל הכוונה, דענין זה אינו מצד מצות תלמוד תורה אלא "דרכה של תורה". אבל ראה שם פ"ג ה"ג בתחלתה "מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי . . חיי צער תחי" (74) קידושין לג, א. הלי' ת"ת שם ספ"ג.

וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁהִבְלִי גְבוּל דְתוֹרָה (עֲלִיּוֹנִים) פּוֹעֵל עַל הָאָדָם (תַּחְתּוֹנִים)
 2 שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה שְׁלֹו יִהְיֶה לְמַעַלָּה מִהַגְבֻּלָּה. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף,
 3 דָּעַל יְדֵי שֶׁהִבְלִי גְבוּל דְתוֹרָה פּוֹעֵל וַיֵּשׁ לוֹ הַשְּׁפָעָה גַם בְּהָאָדָם
 4 וגם האדם מגיע לביטול של למעלה מגדרי המציאות לגמרי (וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
 5 עַל יְדֵי יְרִידַת הַתּוֹרָה לְמַטָּה
 6 בְּקָלָל וְכך גַם מִצַּד כָּללוּת יְרִידַת
 7 הַתּוֹרָה שֶׁמִּצַּד עֲצָמָה הִיא לְמַעַלָּה
 8 מִהָעוֹלָם אֶל הָעוֹלָם לְמַטָּה), מִתְגַּבֵּלָּה
 9 הִבְלִי גְבוּל דְתוֹרָה עוֹד יוֹתֵר
 10 מֵאִשֶּׁר עֲנִינֵי שֶׁל הִבְלִי גְבוּל בַּתּוֹרָה
 11 כִּפִּי שֶׁהוּא בַּתּוֹרָה מִצַּד עֲצָמָה, וּמִתְגַּבֵּלָּה
 12 וּמִתְחַדֵּשׁ דְּזֶה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא
 13 בְּלִי גְבוּל הוּא לֹא רַק
 14 בְּהַמְקוֹם וְהַדְּרָגָא שֶׁל הַתּוֹרָה
 15 כִּפִּי שֶׁהִיא לְמַעַלָּה בִּאלוּקוֹת אֱלֹא
 16 שֶׁהִיא הַתּוֹרָה נִמְשָׁכֶת וְיורֶדֶת גַם
 17 לְמַטָּה⁷⁵ אֶל תּוֹךְ הַמְּצִיאוֹת הַגִּשְׁמִית
 18 הַמּוֹגְבֵּלָּת וְגַם אִפְּלוּ בְּהַמְשָׁכָתָהּ
 19 לְמַטָּה נִרְגָּשׁ בְּגִילּוּי הִבְלִי
 20 גְבוּל שְׁפָה, וְהַדְּרָךְ שֶׁבָּהּ מִתְגַּבֵּלָּה
 21 וְנִרְגָּשׁ הִבְלִי גְבוּל שֶׁל הַתּוֹרָה לְמַטָּה
 22 הִיא שֶׁגַם לִימוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל
 23 הָאָדָם שֶׁבְּעֵצָם הוּא מְצִיאוֹת מוֹגְבֵּלָּת,
 24 הוּא בְּאוֹפֶן דְּבִלִי גְבוּל וּלְמַעַלָּה
 25 מִהַגְבֻּלוֹת הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם, כִּמְבוֹאֵר לְעִיל
 26 בִּארִיכוֹת⁷⁶.
 27 "יֹד" וְעַל פִּי כָּל הַנְּזָכָר לְעִיל
 28 אֹדוֹת הָאוֹפִנִים הַשּׁוֹנִים בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה
 29 וּמַעַלָּה לִימוֹד הַתּוֹרָה לְשִׁמָּה הַקְּשׁוֹר
 30 בִּיצִיאָה מִמִּדְּיוֹת וְהַגְבֻּלוֹת יֵשׁ לֹימֵר
 31 הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל זֶה שֶׁגָּמַר
 32 קִבְּלַת הַתּוֹרָה (וְקִבֵּל
 33 הַיְּהוּדִים) תְּלוּי בְּמִסִּירוֹת
 34 נֶפֶשׁ, וְכוּז מִיוֹשֶׁבֶת הַשְּׂאֵלָה
 35 שֶׁבַחֲחִילַת הַמֶּאֱמָר עַל כֵּךְ שֶׁמַּעַלָּה
 36 קִבְּלַת הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּוֹת בִּימֵי גִזְרֵת הַמֶּן
 37 עַל מַעַלָּת קִבְּלַת הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּוֹת בַּמֶּתָן
 38 תּוֹרָה הִיא עֲנִיין הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ, הִרִי
 39 לְכַאֲרוֹה עֲנִיין הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ הוּא לֹא דִבֵּר הַכְּרַחֲי בְּקִיּוֹם הַמְּצוּוֹת וְעַל זֶה בֹּא

- 40 הַבִּיאוֹר כֹּאן שֶׁשְׁלִימוֹת קִבְּלַת הַתּוֹרָה תְּלוּיָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ כִּי הַחִיבוֹר
 41 דְּעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים הֵאלוּקוֹת וְהַכְּרִיאָה, שֶׁזֶה עֵיקַר הַחִידוּשׁ בַּמֶּתָן
 42 תּוֹרָה הוּא עַל יְדֵי בִיטוֹל הַגְּדָרִים וְהַמְּצִיאוֹת דְּעֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן
 43 (בְּנִזְכָּר לְעִיל הַנִּפְעַל עַל יְדֵי גִילּוּי הָאוֹר הָאֵין סוֹף שֶׁלְּמַעַלָּה מִשְׁנִיָּה),
 44 וְלִכְּן, בְּכַדִּי שֶׁתִּהְיֶה הַשְּׁלִימוֹת
 45 דְּקִבְּלַת הַתּוֹרָה וְהַגְּדָרִים שֶׁל
 46 'עֲלִיּוֹן' וְתַחְתּוֹן' אֵכָן יִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרִי,
 47 הוֹצֵרָךְ לְהִיּוֹת הַבִּיטוֹל
 48 דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁהוּא בִיטוֹל
 49 מוֹחֵלֵשׁ שֶׁל גְּדָרֵי הַמְּצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם.
 50 וְאַף שֶׁגַם בְּשַׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה
 51 כְּשֶׁאֱמָרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע קִיבְּלוּ
 52 עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת כָּל מָה
 53 שִׁיִּצְטוּ גַם בְּאֵם יִהְיֶה צָרִיךְ
 54 לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עַל זֶה, כִּמְבוֹאֵר
 55 לְעִיל, וְאֵם כֵּן לְכַאֲרוֹה גַם בַּמֶּתָן תּוֹרָה
 56 הִיָּה בִיטוֹל, וְלִמָּה שְׁלִימוֹת קִבְּלַת
 57 הַתּוֹרָה תְּלוּיָה דוּקָא בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
 58 שֶׁהִיָּתָה בִּימֵי גִזְרֵת הַמֶּן, עַל כֵּךְ בֹּא
 59 הַבִּיאוֹר שֶׁבְּקִבְּלָהּ בַּמֶּתָן תּוֹרָה שֶׁאֵם
 60 יִצְטָרְכוּ יִמְסָרוּ אֶת נֶפֶשָׁם לֹא דִי, כִּי
 61 הִרִי כָּל זְמַן שֶׁהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ
 62 הִיא בְּכַחַת בַּתּוֹרָה הַחֲלֻטָּה, וְלֹא
 63 בְּפּוֹעֵל, הוּא מִצַּד הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא
 64 מְדוּבָר עַל נִכְנוּת לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ וְלֹא
 65 עַל מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפּוֹעֵל וְאַיִנוּ
 66 בְּהַגּוֹף, וְכִיּוֹן שֶׁהַבִּיטוֹל
 67 (שֶׁעַל יְדֵי נַעֲשֶׂה הַחִיבוֹר
 68 דְּעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים) צָרִיךְ
 69 לְהִיּוֹת הֵן בְּהַעֲלִיּוֹן וְהֵן
 70 בְּהַתְּחַתּוֹן, וּמִשּׁוֹם כֵּךְ הוּא צָרִיךְ
 71 וּמוֹכֵרָה לְהַתְּבַטֵּא הֵן בְּנִשְׁמָה (עֲלִיּוֹן)
 72 וְהֵן בְּגוֹף (תַּחְתּוֹן), לְכָן הַשְּׁלִימוֹת
 73 דְּקִבְּלַת הַתּוֹרָה תְּלוּיָה
 74 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפּוֹעֵל, כִּי
 75 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפּוֹעֵל בְּשׁוּנָה
 76 מִמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּכוּחַ, נִכְנוּת לְמִסִּירוֹת
 77 נֶפֶשׁ, שֶׁהִיא בְּנִשְׁמָה, הִרִי הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ
 78 בְּפּוֹעֵל הִיא⁷⁷ בְּהַגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַטְּבָעִית.

75) וע"ד החילוק שבין הא"ס שבאצילות להא"ס שלמעלה מאצילות, דזה שהאור דאצילות א"ס להתפשטותו הוא באצילות גופא ואינו יורד ומתגלה חוץ לאצילות" ואוא"ס שלמעלה מאצילות הוא "בבחי" א"ס להתפשטותו ממש שנמשך בכל ההשתלשלות" (המשך תרס"ו ע' תק ואילך). 76) וזה שהאדם נשאר במציאותו (גבול) ואעפ"כ לימוד התורה שלו הוא למעלה מהגבלה 77) ראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסליו פ"ט (ח, סע"א) ואילך. וראה בארוכה ד"ה והי' עקב ה'תשכ"ז ס"ה (סה"מ מלוקט ח"ב ע' עב). וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן גַּם הַמַּעֲלָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ דְּפוּרִים עַל
- 2 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ דְּחִנוּכָה, וְזֶה הַמַּעֲנָה עַל הַשְׁאֵלָה שֶׁנִּשְׁאָלָה לַעֲלֹל, לֵאמֹר
- 3 שֶׁהוֹסֵב שְׁלִימוֹת קִבְּלַת הַתּוֹרָה קְשׁוּרָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, מִדּוּעַ הִדְבַּר נִפְעַל עַל
- 4 יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל פּוּרִים דּוּקָא וְלֹא עַל יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל חֲנוּכָה, כִּי
- 5 גַּם הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפוּעֵל
- 6 הִיא בְּעִקָּר מַצֵּד הַנֶּשְׁמָה שֶׁהִי 1
- 7 מוֹכֵן שֶׁהַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ הַטְּבִיעִית מַצֵּד 2
- 8 עַצְמָם לֹא יִמְסְרוּ אֶת נֶפֶשָׁם לַמַּעַן 3
- 9 עֲנִינִים וְרוּחָנִים, אֲלָא שֶׁהַמִּסִּירוֹת 4
- 10 נֶפֶשׁ דְּהַנֶּשְׁמָה פּוֹעֵלֶת גַּם 5
- 11 בְּהַגּוֹף וּבְנֶפֶשׁ הַטְּבִיעִית, 6
- 12 וּמִכִּיּוֹן שֶׁהַגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַטְּבִיעִית 7
- 13 (מַצֵּד עֲנִינִים וְלֹא מַצֵּד הַהִשְׁפָּעָה 8
- 14 שִׁישׁ לְנִשְׁמָה עֲלֵיהֶם) הֵם מַצִּיאֹת 9
- 15 שֶׁמַּצֵּד עַצְמָהּ אֵינָהּ בְּטֹלָה, לְכֹן 10
- 16 הַגִּילּוּי דְּמִתְּנָת תּוֹרָה (הַחִיבוּר 11
- 17 דְּעִלּוּנִים וְתַחֲתוּנִים) שֶׁנִּמְשָׁךְ 12
- 18 בָּהֶם בְּגוֹף וּבְנֶפֶשׁ הַטְּבִיעִית עַל יְדֵי 13
- 19 הַבִּיטוּל דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁמַּצֵּד 14
- 20 הַנֶּשְׁמָה הוּא דְּכָר נּוֹסֵף 15
- 21 עֲלֵיהֶם וּבְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מִסּוּג זֶה 16
- 22 עֲדִין אֵין בִּיטוּל מוּחַלֵּשׁ לַשׁ הַמַּצִּיאֹת. 17
- 23 וְזוֹהִי הַמַּעֲלָה דְּהַמִּסִּירוֹת 18
- 24 נֶפֶשׁ דְּפוּרִים עַל הַמִּסִּירוֹת 19
- 25 נֶפֶשׁ דְּחִנוּכָה, שֶׁבְּפוּרִים הִי 20
- 26 כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל 21
- 27 (וְהַשְׁפָּלוּת) גַּם מַצֵּד הַגּוֹף⁷⁸, 22
- 28 שֶׁהִי הִי הַפֶּקֶר גְּמוּר 23
- 29 לְהַרְיָגָהּ שֶׁל הַגּוֹף לְכָל מִי 24
- 30 שִׁירָצָה, כָּכָל פְּרִי הַדְּבָרִים 25
- 31 אֲמֹרִים בְּמִגִּילַת אֶסְתֵּר וּבְדִרְךָ 26
- 32 הַטְּבַע לֹא הִיָּה דִּרְךָ לְהַנְצִל 27
- 33 מִזֶּה. [וְאֵף שֶׁהַגּוֹרָה הִיָּתָה רַק 28
- 34 עַל הַיְּהוּדִים וּבָאֵם הִי 29
- 35 כּוֹפְרִים חֹס וְשָׁלוֹם לֹא הִי 30
- 36 עוֹשִׂים לָהֶם כָּלוּם (כְּמוֹכָא 31
- 37 לְעִיל סְעִיף א' מִתּוֹרָה אִרְ), 32
- 38 וּלְפִי זֶה לְכַאוּרָה הַגִּיּוּרָה לֹא הִיָּתָה רַק 33
- 39 גִּיּוּרָה עַל הַגּוֹף אֲלֵא עֲנִין רוּחָנִי וּמִדּוּעַ 34
- 40 אִם כֵּן מְבוּאָר כִּאֵן שֶׁהַחִידוּשׁ שֶׁל 35
- 41 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפוּרִים הוּא שְׁמוּדוּבָר 36
- 42 עַל מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מַצֵּד הַגּוֹף, עַל כֵּךְ כֹּא 37
- 43 הַמַּעֲנָה כִּי מְקַל מְקוֹם, מִכִּיּוֹן 38

- 44 שֶׁהַגִּיּוּרָה אִזּוּ בִּימֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ הִיָּתָה לֹא עַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת 44
- 45 אֲלָא גִיּוּרָה עַל הַגּוֹף, לְהַרְוֹג וּלְאַבֵּד חֹס וְשָׁלוֹם, נִמְצָא, 45
- 46 שֶׁהַגּוֹפִים שָׁלָהֶם הִי אִזּוּ בְּתַכְלִית הַשְׁפָּלוּת וְעַל כֵּן לֹא מִיתוּ שֶׁל 46
- 47 דְּבַר כֵּן מְדוּבָר עַל מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מַצֵּד הַגּוֹף. דְּכֹאֲשֶׁר הַגִּיּוּרָה הִיא עַל 47
- 48 הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת (כְּמוֹ 48
- 49 בְּחִנוּכָה⁷⁹ שֶׁהַגִּיּוּרָה הִיָּתָה כִּפִּי 49
- 50 שְׁמוּרִים בְּנוֹסַח 'וְעַל הַנִּסְיָם' 50
- 51 לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרָתָהּ וּלְהַעֲבִירָם 51
- 52 מִחֻקֵּי רְצוּנָה⁸⁰ שְׁבָאֵם יִקְיִים 52
- 53 תּוֹרָה וּמַצּוֹת יִהְיֶה אוֹתוֹ, 53
- 54 אִזּוּ, הַגּוֹף (מַצֵּד עֲנִינִים בְּחוּר 54
- 55 גּוֹף, לֹא כִּפִּי שֶׁהוּא מוֹשַׁע מִהַנְּשִׁמָּה) 55
- 56 אֵינִי כְּהֶפְקֶר. מִה שְׁאֵין כֵּן 56
- 57 כְּשֶׁהַגִּיּוּרָה הִיא לְהַרְוֹג וּלְאַבֵּד 57
- 58 חֹס וְשָׁלוֹם אֲלָא שִׁישׁ לוֹ 58
- 59 אֲפָשְׁרוֹת לְהַנְצִל מִהַגִּיּוּרָה עַל 59
- 60 יְדֵי שִׁיכְפּוֹר חֹס וְשָׁלוֹם, 60
- 61 מִכִּיּוֹן שֶׁהַגִּיּוּרָה לְהַרְוֹג אוֹתוֹ 61
- 62 הִיא (לֹא מִפְּנֵי שְׁאֵינוֹ רוֹצֶה 62
- 63 לְכַפּוֹר, אֲלָא) גִּיּוּרָה עַל הַגּוֹף, 63
- 64 נִמְצָא שֶׁהַגּוֹף (מַצֵּד עֲנִינִים) 64
- 65 הוּא כְּהֶפְקֶר וְלֹכֵן דּוּקָא הַמִּסִּירוֹת 65
- 66 נֶפֶשׁ שֶׁל פּוּרִים, וְלֹא הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל 66
- 67 חֲנוּכָה, נִחְשַׁבְתָּ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ מַצֵּד 67
- 68 הַגּוֹף⁸¹]. 68
- 69 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מִה שֶׁעַל 69
- 70 יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ דְּפוּרִים 70
- 71 דְּקָא וְלֹא עַל יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל 71
- 72 חֲנוּכָה הִיָּה הַגְּמֵר וְהַשְׁלִימוֹת 72
- 73 דְּקִבְּלַת הַתּוֹרָה וְנִשְׁלֵם מִה 73
- 74 שֶׁהַחִלּוּל בְּמִתְּנָת תּוֹרָה, כִּי עַל יְדֵי 74
- 75 שֶׁהַבִּיטוּל שָׁלָהֶם אִזּוּ בִּימֵי 75
- 76 הַפּוּרִים הִיָּה גַּם מַצֵּד הַגּוֹף, וְלֹא 76
- 77 רַק מַצֵּד הַנִּשְׁמָה, לְכֹן הִיָּה בָּלִים 77
- 78 לְהַגִּילּוּי דְּמִתְּנָת תּוֹרָה הֵן מַצֵּד 78
- 79 הַנֶּשְׁמָה וְהֵן מַצֵּד הַגּוֹף וְכֹה 79

לְהַרְוֹג אוֹתוֹ הִיא (לֹא מִפְּנֵי שְׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְכַפּוֹר, אֲלָא) עַל הַגּוֹף, נִמְצָא שֶׁהַגּוֹף (מַצֵּד עֲנִינִים) הוּא כְּהֶפְקֶר⁸¹].

וְזֶהוּ מִה שֶׁעַל יְדֵי הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ דְּפוּרִים דְּקָא הִיָּה הַגְּמֵר וְהַשְׁלִימוֹת דְּקִבְּלַת הַתּוֹרָה, כִּי עַל יְדֵי שֶׁהַבִּיטוּל שָׁלָהֶם אִזּוּ הִיָּה גַּם מַצֵּד הַגּוֹף, לְכֹן הִיָּה בָּלִים לְהַגִּילּוּי דְּמִתְּנָת תּוֹרָה הֵן מַצֵּד הַנֶּשְׁמָה וְהֵן מַצֵּד הַגּוֹף. וְיֵשׁ לִימָר

(78) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה וקבל פי"א (אלא שהביאור שם הוא באופן אחר). (79) ראה לבוש אור"ח הל' חנוכה סתר"ע ס"ב, הובא בט"ז שם סק"ג. (80) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה. (81) להעיר שהחילוק בין שני אופנים אלו הוא

וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות

ביאור בדרך אפשר

1 נשלם עניין קבלת התורה שהתחיל במתן תורה כי ראשית השלימות היא
2 בקבלת על ידי מסירות נפש ושנית היה צורך דוקא במסירות נפש מצד הגוף.
3 ויש לומר דזהו גם מה שכתב הרבי הרי"צ בהמאמר וקבל
4 היהודים שיצא לאור בשנת תשי"א (כדבריו בשאלה מה היתרון של קבלת
5 התורה בימי הפורים על הקבלה בעת
6 מתן תורה והרי במתן תורה היו
7 במדרגה עליונה ואילו בפורים היו
8 בשפלות) שבזמן הגזירה של המן
9 היו ישראל בתכלית השפלות
10 גם בגשמיות, ובתחילת המאמר
11 נשאלה השאלה מדוע ההדרגה הזו
12 חשובה לענין המסירות נפש, ועל כך
13 בא הביאור כאן פי בזה מרמז
14 הטעם על זה שהיו בני ישראל
15 אז בימי גזירת המן כלים ראויים
16 להגילוי דמתן תורה גם מצד
17 הגוף וכמבואר לעיל באריכות מעלת
18 וחשיבות הדבר.
19 (יא) והנה על פי המבואר לעיל (סעיף ד')
20 לעיל (סעיף ד') שבחיבור
21 עליון ותחתון יש שלשה
22 ענינים - העליון, התחתון
23 והביטול שלהם היינו חיבור
24 העליון והתחתון על ידי שניהם
25 מתבטלים לגבי אור האין סוף
26 שלמעלה משניהם - מוכן, שבכדי
27 לזכות להגמר והשלימות
28 דנקבלת התורה שכאמור היה בימי
29 גזירת המן אין מספיק הביטול
30 דהנשמה בחינת עליון ודהגוף
31 בחינת תחתון, כך שמציאותם לא תהיה
32 ניכרת ונרגשת כלל, אלא צריך
33 שתהיה קיימת גם המציאות
34 שלהם, הן של הנשמה והן של הגוף
35 וכמו שהם הנשמה והגוף
36 בתכלית השלימות,
37 ושהמציאות שלהם הנשמה
38 והגוף, העליון והתחתון תהיה
39 קשורה ומחויבת עם התורה.
40 ועל דרך שנתבאר לעיל
41 (סעיף ו' וסעיף ח')
42 שהמעלה דלימוד התורה
43 לשמה היא לא רק בענין
44 הביטול (שהלימוד שלו לא
45 קשור עם מציאותו ואין בו שום כוונת לטובת ולתועלת עצמו ולכן הלימוד
46 הוא לא בשביל השלימות האישית שלו, גם אפילו לא בשביל

ביאור בדרך אפשר

השלימות דהנשמה והלימוד 'לשמה' אינו מתאפיין רק בענין הביטול)
אלא התוכן והמהות של הלימוד 'לשמה' הוא גם זה שמציאותו של
האדם הלימוד (הנשמה והגוף) מתחברת עם התורה שעל
ידי זה שהמציאות של האדם, ודווקא כפי שהיא בשלימותה, מתחברת
ומתאחדת עם התורה הוא יוצא
מהגבלותיו גרדי המציאות
המוגבלת שלו ומתעלה להבלי
גבול דתורה.
ויש לומר, דזהו ענין זה שלימוד
התורה לשמה מחבר את האדם עם
התורה מתוך שלימות המציאות של
הנשמה והגוף, הוא הטעם הפנימי על
כך שמביא הרבי הרי"צ
בהמאמר שהתעוררות
המסירות נפש דישאאל בעת
גזירת המן היתה על ידי מרדכי,
ההתפשטות והניצוץ של בחינת משה
שבדורו, ולעיל נשאלה השאלה
מדוע חשוב להרגיש זאת, והביאור
הוא דלימוד התורה של
מרדכי היה בתכלית העילוי,
ועל ידי שעורר את
ישאאל ללמוד תורה
במסירות נפש ובכפרט
שמרדכי היה ראש הדור (על
דרך משה) שממנו מהראש
נמשך חיות והשפעה לכל
האברים וכך משה רבינו משפיע
חיות בכל בני ישראל וגם ענין זה של
לימוד התורה באופן שמחבר את בני
ישראל עם התורה, מרדכי המשיך
בהם (לא רק ענין הביטול,
אלא) גם העילוי דלימוד
התורה כמו שהיא מצד
השלימות דהאדם, השלימות
דהנשמה ודהגוף היינו חיבורם
לאזקות על ידי לימוד התורה דווקא
כפי שהם מצד שלימות המציאות של
האדם.
ועל פי זה המבואר לעיל במעלת
לימוד התורה לשמה דווקא כאשר
מציאות הנפש והגוף היא בשלימות
יש לבאר גם מה שמביא הרבי
הרי"צ בהמאמר שמרדכי
קיבץ עשרים ושנים אלה תינוקות של בית רבן ולמד איתם
תורה, כי מעלה זו בלימוד התורה (שהיא מצד השלימות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּהִנְשָׁמָה וְדִהְגוּף) הִיא בְּעֵינֵךְ בְּתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן כִּפִּי
 - 2 שִׁמְשִׁין וּמִבְּאֵר.
 - 3 וְיִוֵּבֵן זֶה עַל פִּי מָה שֶׁאָמְרוּ רַבִּי לִ"ל⁸² בְּגִמְרָא אֵין הָעוֹלָם
 - 4 מִתְקַיֵּם אֲלָא בְּשִׁבְלֵי הָבֵל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן
 - 5 הַלּוּמְדִים תּוֹרָה, אָמַר לִיָּה אִמְרוּ לוֹ
 - 6 רַב פֶּפְא לְאִבֵּי יְדִידִי וְדִידֵךְ
 - 7 מֵאִי, וְמָה לִּגְבִּי לִימּוֹד הַתּוֹרָה שְׁלִי
 - 8 וּשְׁלֵךְ, הָאֵם אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּזִכְרוֹתוֹ
 - 9 אָמַר לִיָּה אִמְרוּ לוֹ אִבֵּי לְרַב פֶּפְא
 - 10 אֵינִי דּוֹמָה הָבֵל שֵׁישׁ בּוֹ חֲטָא
 - 11 לְהָבֵל שְׁאֵין בּוֹ חֲטָא וְעַמְלָתוֹ
 - 12 הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל הַלִּימּוֹד שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל
 - 13 בֵּית רַבֵּן הִיא שֶׁהֵבֵל פִּיהֶם הוּא 'הָבֵל
 - 14 שְׁאֵין בּוֹ חֲטָא'. דְּהִגְס שְׁלִימּוֹד
 - 15 הַתּוֹרָה שֶׁל רַב פֶּפְא וְאִבֵּי
 - 16 הִיָּה (בְּוֵדָאִי) לְשִׁמָּה בְּדִרְגּוֹת
 - 17 הָכִי נַעֲלֹת שֶׁל לִימּוֹד 'לִשְׁמָה'
 - 18 לְלִימּוֹד הַתּוֹרָה דְּתִינוּקוֹת שֶׁל
 - 19 בֵּית רַבֵּן הוּא לֹא 'לִשְׁמָה' אֲלָא רַק
 - 20 מִצַּד יִרְאָת הָרְצוּעָה⁸³
 - 21 (וּכְמִבְּוֹאֵר בְּסֹפֶר הַתְּנִיָּא לִגְבִּי אוֹפֵן
 - 22 הַלִּימּוֹד שְׁבוֹ הַתּוֹרָה שֶׁהָאֵדָם לּוֹמֵד
 - 23 עוֹלָה לְמַעְלָה, "תּוֹרָה סֹתֵם שְׁאִינָה שְׁלֹא
 - 24 לִשְׁמָה רַק מֵאֲחָבָה מִסְּתוֹרַת טְבַעִית לֹא
 - 25 גִּרְעָא [אֵינָנָה פְּחוּתָה] מֵהֵבֵל פִּיהֶן שֶׁל
 - 26 תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן דְּסִלִּיק לְעִילָא
 - 27 [שְׁעוֹלָה לְמַעְלָה] מִפְּנֵי שֶׁהוּא הָבֵל
 - 28 שְׁאֵין בּוֹ חֲטָא וְסִלִּיק לְעִילָא אִף אֵם
 - 29 הוּא שְׁלֹא לִשְׁמָה מִמֶּשׁ [אֲלָא הַלִּימּוֹד
 - 30 הוּא רַק מִירְאָת הָרְצוּעָה שְׁבִיד הַסּוֹפֵר
 - 31 (הַמְלַמֵּד אֶת הַתִּינוּקוֹת)], אִף עַל
 - 32 פִּי כֵּן, לְמִירוֹת שְׁלִימּוֹד הַתִּינוּקוֹת
 - 33 אֵינִי 'לִשְׁמָה' יֵשׁ יִתְרוֹן בְּהָבֵל
 - 34 תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן לִגְבִּי
 - 35 לִימּוֹד הַתּוֹרָה לִשְׁמָה אִפְּלוּ בְּדִרְגָּה שֶׁל
 - 36 רַב פֶּפְא וְאִבֵּי, שֶׁעַל הָבֵל זֶה
 - 37 דּוֹקָא הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם. וְיִדְוֵעַ
 - 38 הַבִּיאוֹר בְּזָה⁸⁴, בְּחִסְדוֹת,
 - 39 דְּהַמְעָלָה וְהִיתְרוֹן הַמִּיּוֹד בְּהָבֵל
 - 40 תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן הוּא הֵן
 - 41 מִצַּד נִשְׁמָתָם, שֶׁהִיא קְרוּבָה
 - 42 יוֹתֵר לְאֵלְקוֹת מִפְּנֵי שֶׁזֶה
 - 43 מְקֻרֹב בָּאָה מֵעוֹלָם הָרוּחָנִי וְאִילוּ נִשְׁמָתָם שֶׁל הַמְּבֹרָרִים שְׁבָאָה לְפָנָי
- זמן רב כבר הספיקה להתרחק ממקורה הרוחני, וְהֵן מִצַּד הַגּוּף שְׁלֵהֶם
שְׁלֹא נִתְגַּשֵּׁם כָּל כֶּף בְּאַכִּילָה וְשִׁתְיָה וּבְתַאֲוֹת לְעוֹמַת הַגּוּף שֶׁל
הַמְּבֹרָרִים שְׁכָבָר עוֹסְקִים בְּאַכִּילָה וְשִׁתְיָה וּמִלֵּאִים תַּאֲוֹת שְׁנִים רַבּוֹת,
כְּמִבְּוֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאֵרוּכָה.
וְעַל פִּי זֶה הָאִמּוֹר לְעִיל בְּמַעֲלָת
הָבֵל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן,
הֵן מִצַּד נִשְׁמָתָם וְהֵן מִצַּד גּוֹפֶם שֶׁהֵם
עֲרִינִים וְזִכִּים יוֹתֵר מִהַנְּשִׁמוֹת וְהַגּוֹפִים
שֶׁל הַמְּבֹרָרִים יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּזֶה
שְׁמִיבִיא הַרְבִּי הַרִּי"צ בְּהַמְאָמֵר
שְׁבִיזְמֵן הַגְּזִירָה קִיבִין מְרָדְכִי
עֲשָׂרִים וְשָׁנִים אֶלֶף תִּינוּקוֹת
שֶׁל בֵּית רַבֵּן וְלִמּוֹד אִתָּם תּוֹרָה,
הוּא, בְּכַדִּי לְבָאֵר שְׁבִלִימּוֹד
הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּה אֲזִי, הִיָּה (לֹא
רַק הַבִּיטוּל דְּהִנְשָׁמָה
וְדִהְגוּף, אֲלָא) גַּם הַשְׁלִימוֹת
דְּהִנְשָׁמָה וְדִהְגוּף וְכִאֲמֹר לְעִיל
דּוֹקָא לִימּוֹד עִם שְׁלִימוֹת הַמְּצִיאוֹת שֶׁל
הַנְּשִׁמָּה וְהַגּוּף הוּא הַפּוֹעֵל חִיבּוֹר שֶׁל
הָאֵדָם עִם הָאֵלּוּקוֹת בְּאוֹפֵן נַעֲלָה.
[אֲלָא שְׁמַעְלָת הַנְּשָׁמָה
דְּתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן שְׁבָאָה
לְעוֹלָם לְפָנָי זְמַן רַב וְעֲרִינִין לֹא
הַתְּגַשֵּׁמָה כָּל כֶּךָ, הִיא אֲמֵנָם מַעֲלָה
שְׁבִלִלָה הַנְּשִׁמָּה שֶׁלָּהֶם הִיא בְּשִׁלְמוֹת
מְצִיאוֹתָהּ, אֲבָל מַעֲלָה זֹו אֵינָנָה
שִׁיכָתָה (כָּל כֶּף) לְלִימּוֹד
הַתּוֹרָה שְׁלֵהֶם, מִכִּיּוֹן
שְׁהִלִימּוֹד שְׁלֵהֶם בְּפּוֹעֵל הוּא
מִפְּנֵי יִרְאָת הָרְצוּעָה (טְבַע
הַגּוּף) וְלֹא מִצַּד הַנְּשָׁמָה, וְגַם
אֵין בְּזָה הַבִּיטוּל דְּמִסִּירוֹת
נְפֶשׁ, וְאֵם כֵּן כִּיצַד יַפְעֵל לִימּוֹד זֶה
אֶת הַהַחְבֻּרוֹת לְאֵלּוּקוֹת וְלָכֵן מִבִּיא
בְּהַמְאָמֵר שְׁהִלִימּוֹד דְּתִינוּקוֹת
שֶׁל בֵּית רַבֵּן הִיָּה עַל יְדֵי
מְרָדְכִי שֶׁאֲצַל מְרַדְכִי הִרִי כֵן הִיָּה
בִּטּוּל שֶׁל מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, שֶׁעַל יְדֵי
זֶה שְׁלִימּוֹדָהּ הִיָּה עַל יְדֵי מְרַדְכִי הִיָּה
גַּם לִימּוֹד הַתּוֹרָה שְׁלֵהֶם
בְּמִסִּירוֹת נְפֶשׁ כְּמִבְּוֹאֵר
בְּהַמְאָמֵר]. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּעַל יְדֵי שְׁמִרְדְּכִי קִיבִין
בְּהַמְאָמֵר]. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּעַל יְדֵי שְׁמִרְדְּכִי קִיבִין עֲשָׂרִים

גם בהלכה: גם מי שנאמר בו יהרג ואל (82) שבת קיט, ב. (83) ראה תניא קו"א סד"ה להבין מ"ש בשער היחודים (קנה, א. (84) דרך חיים פע"ו (פב, ד).

וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וישנים אֶלֶף תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן נְתוּסָף אֶצְלוֹ הֵינּוּ גַם אצל
 - 2 מִרְדְּכִי עֲצָמוּ שְׂמֻדָּה עֲצָמוּ הָרִי לִימּוּד דּוּמָה לִימּוּד שֶׁל רַב פֶּפֶא וְאִבִּי שַׁיִן
 - 3 בּוֹ אֵת הַמַּעֲלָה שֶׁל 'הַבַּל שַׁיִן בּוֹ חֹטֵא', אֲבָל בְּלִימּוּדוֹ עִם הַתִּינוּקוֹת נִתְּוֶסֶף
 - 4 וְנִתְּחַדֵּשׁ גַּם אצל מִרְדְּכִי עֲצָמוּ הָעִילּוּי דִּהְבַּל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית
 - 5 רַבִּין⁸⁵, וְעַל יְדֵי זֶה⁸⁶ שֶׁהִדְבִּיר
 - 6 נּוֹסֵף בּוֹ עֲצָמוּ הַמְּשִׁיף מִרְדְּכִי עֲנִין
 - 7 זֶה גַּם בְּכָל הַיְּהוּדִים שֶׁבִּדְרוֹ
 - 8 שְׂכוּלָם זָכוּ לַמַּעֲלָה זֶה שֶׁל הַלִּימּוּד שֶׁל
 - 9 תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין.
 - 10 (יב) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם
 - 11 מָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּגִמְרָא שֶׁחֵיב אֵינִשׁ
 - 12 לְבִסּוּמִי בְּפִרְיָא עַד דְּלֹא
 - 13 יָדַע⁸⁷, חֵיב אִדָּם לְהַתְּבַשֵּׁם בְּפִרְיָם
 - 14 עַד כְּדִי כֵן שֶׁלֹּא יִידַע (לְהַבְדִּיל בֵּין
 - 15 'אִדָּם הַמֶּן' לְבִירְוֹן מִרְדְּכִי) כִּי בִימֵי
 - 16 הַפְּוִרִים בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה חוּזֵר
 - 17 וְנִעְוָר חוּזֵר וּמִתְעוֹרֵר מִחֲדָשׁ הָעֲנִין
 - 18 דְּוִקְבַּל הַיְּהוּדִים שֶׁהוּא גִמְרָא
 - 19 וְשִׁלְמוֹת קִבְּלָת הַתּוֹרָה שֶׁהַתְּחִילָה
 - 20 בְּמִתֵּן תּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּפַעַם
 - 21 הָרִאשׁוֹנָה, בְּשָׁנָה שֶׁבָּה הִתְרַחֵשׁ נֹס
 - 22 פְּוִרִים בְּפִועֵל וְאִדְרָבָא - וְלֹא רַק
 - 23 שֶׁמָּה שֶׁהָיָה אִז חוּזֵר וּמִתְעוֹרֵר בְּכָל
 - 24 שָׁנָה אֲלֵא הַהִתְעוֹרְרוֹת הֵינּוּ בְּאִפְסוֹן
 - 25 דְּמַעְלִין בְּקוּדָשׁ⁸⁸ בַּהֲתָאֵם לְכָלל
 - 26 הַהִלְכִיתִי שְׁבַעֲנִיין קְדוּשָׁה צִירִכָה לְהִיּוֹת
 - 27 תְּמִיד תּוֹסֶפֶת וְעַלֶּיהָ, קִבְּלָת הַתּוֹרָה
 - 28 מִחֲדָשׁ בְּפִרְיָם בְּכָל שָׁנָה, הִיא לֹא רַק
 - 29 כְּמוֹ בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה אֲלֵא עוֹד יוֹתֵר
 - 30 מֵאִשֶּׁר בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה. וְיֵשׁ
 - 31 לְהוֹסִיף, שֶׁהַחֲדִידוּשׁ בִּימֵי
 - 32 הַפְּוִרִים לְגַבִּי מִתֵּן תּוֹרָה הוּא
 - 33 בְּשִׁנֵּי עֲנִינִים. עֲנִין אֶחָד שֶׁבִימֵי
 - 34 הַפְּוִרִים הָיָה הַגִּמְרָא
 - 35 וְהַשְּׁלִימוֹת דְּקִבְּלָת הַתּוֹרָה
 - 36 (וְקִבְּלָת הַיְּהוּדִים), כְּנֶחֱבָאֵר
 - 37 לְעִיל בְּאִרְוִכָּה הַחֲדִידוּשׁ שֶׁל קִבְּלָת
 - 38 הַתּוֹרָה בְּפִרְיָם מִצַּד עֲנִין הַמִּסְרִית
 - 39 נֶפֶשׁ וְעוֹד, וְהַעֲנִין הַשֵּׁנִי שֶׁהוּא חֲדִידוּשׁ
 - 40 וּמַעֲלָה בְּפִרְיָם לְגַבִּי מִתֵּן תּוֹרָה וְגַם
 - 41 קִיּוֹם הַתּוֹרָה, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבֵא
- בְּגִמְרָא⁸⁹ עַל הַפְּסוּק⁹⁰ בְּמִגִּילָת אֶסְתֵּר קִיּוֹמוֹ וְקִבְּלוֹ הַיְּהוּדִים
- קִיּוֹמוֹ בַּעֲת נֹס פְּוִרִים מָה שֶׁקִּבְּלוֹ כְּבָר בַּעֲת מִתֵּן תּוֹרָה, דְּזֶה שֶׁקִּבְּלוֹ
- בְּמִתֵּן תּוֹרָה לֹא הָיָה בְּאִפְסוֹן דְּקִיּוֹם נֶחֱחִי, דְּלֹאֲחֲרֵי שֶׁחֲטָאוּ
- בְּעִגָּל הָרִי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הִתְנַצְּלוּ אֶת עֲדִים⁹¹, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִאלְצוּ
- לְהִסִּיר אֶת הַתְּכַשִּׁיטִים שֶׁקִּבְּלוּ בְּמִתֵּן
- תּוֹרָה בְּהַר סִינִי, וּלְפִי הַמִּשְׁמַעוֹת
- הַרוּחָנִית הַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁאִיבְדוּ אֵת
- הָעִילּוּי שֶׁהִגִּיעוּ לוֹ בְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְנִמְצָא
- שֶׁהִקְבִּלָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה הִתֵּן רַק לְזִמֵּן
- מִסּוּיִם וְאַחֵר כֵּן נִפְסְקָה וּבִימֵי
- הַפְּוִרִים כְּתִיב⁹² וְיִמֵּי הַפְּוִרִים
- הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ גּוֹ' וְזִכְרָם
- לֹא יִסּוּף מְזָרְעָם לְעוֹלָם, דְּזֶה
- שֶׁקִּבְּלוֹ בְּפִרְיָם וְהַכּוּוֹנָה לְקִבְּלָה
- שֶׁל כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה קִיּוֹם לְעוֹלָם
- בְּקִיּוֹם נֶחֱחִי⁹³, וְעַל דִּרְךָ זֶה
- הוּא בִימֵי הַפְּוִרִים בְּכָל שָׁנָה
- וְשָׁנָה, שֵׁשׁ בָּזָה שְׁנֵי עֲנִינִים
- אֵלֶּה. עֲנִין אֶחָד שֶׁבְּכָל שָׁנָה
- נִתְּוֶסֶף בְּהַשְּׁלִימוֹת דְּקִבְּלָת
- הַתּוֹרָה לְגַבִּי הַשֵּׁנִים הַקּוֹדְמוֹת
- (כְּנֶזְכֵּר לְעִיל), וְהַעֲנִין הַשֵּׁנִי
- שֶׁגַּם הוֹסְפָה זֶה יֵשׁ לָהּ קִיּוֹם
- נֶחֱחִי].
- וְלִכֵּן בְּפִרְיָם צִרִיף לְהִיּוֹת
- הָעֲבוּדָה דְּלֹא יָדַע, אֲרוֹסִיגִין
- פּוֹן זִיף, לְצֹאת מִעֲצָמוֹ, מִגְדִּיר
- הַמִּצִּיאֹת שְׁלוֹ, כִּי הַשְּׁלִימוֹת
- דְּקִבְּלָת הַתּוֹרָה בָּאָה עַל יְדֵי
- הַבִּיטוּל כְּמוֹבָאֵר לְעִיל בְּאִרְוִכָּה.
- וְזֶהוּ גַּם הַחֲסֵבֵר וְהַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכֵּן
- שֶׁהִצִּיאָה מִמִּצִּיאֹתוֹ (וְכֹדְבִיר)
- הַגִּמְרָא שֶׁבִּיטוּס בְּפִרְיָם צִרִיף לְהִיּוֹת
- עַד דְּלֹא יָדַע) צִרִיכָה לְהִיּוֹת
- עַל יְדֵי לְבִסּוּמִי בִּינִין⁹⁴
- (בְּשִׁמִּי), כִּי הַבִּיטוּל
- (דְּפִוִּרִים) צִרִיף לְהִיּוֹת גַּם
- מִצַּד הַגּוֹף וְלֹא רַק מִצַּד הַנִּשְׁמָה,
- כְּנֶחֱבָאֵר לְעִיל בְּאִרְוִכָּה. וּמִזָּה
- מִהִצִּיאָה מִגְדִּיר הַמִּצִּיאֹת, עַד דְּלֹא
- יָדַע בְּפִרְיָם נִמְשָׁף הַנְּתִיבָת כֹּחַ

(85) וע"ד המבואר בהמאמר ספ"ה "דעל ידי רגלי העם . . נתוסף אור במשה". (86) להעיר ממ"ש בהמאמר בסופו "עמד מרדכי . . והקהיל קהלות ברבים לחזק אמונתם בהוי' (אמונתם של ישראל בכלל) ע"י לימוד תינוקות של בית רבן". (87) מגילה ז, ב. וראה סה"מ תרפ"א ע' קעט הערה 1. (88) ברכות כח, א. וש"נ. (89) שבת פח, א. (90) אסתר ט, כז. (91) תשא לג, ו. שבת שם. (92) אסתר שם, כח. (93) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה וקבל פ"כ (צד, א). (94) פרש"י מגילה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על כל השנה, שעניני הגוף לא יתפסו מקום אצלו ולא תהיה
- 2 להם כל חשיבות בעיניו ובמילא לא תהיה מניעה מצד הגוף
- 3 ללימוד התורה.
- 4 ועל פי מה שנתבאר לעיל דמעלת לימוד התורה לשמה
- 5 היא לא רק בענין הביטול
- 6 אלא גם שהלימוד של האדם
- 7 הוא באופן דבלי גבול, וכמו
- 8 שנתבאר ענין הלימוד למעלה
- 9 מהגבלות הזמן ולמעלה מהגבלות
- 10 המקום. יש לומר, שעל דרך זה
- 11 הוא גם בעד דלא ידע, שזה
- 12 פועל (אחר כך בימים הבאים
- 13 אחרי ימי הפורים) עליה גם
- 14 בהדיעה ודלימוד התורה
- 15 צריך להיות בהבנה והשגה
- 16 דוקא], שכיוון שכבר התעלה
- 17 למעלה מההגבלות, הדבר מתבטא גם
- 18 בענין הידיעה וההבנה שמבין
- 19 בשכלו ענינים בתורה שקודם
- 20 לא היה שייך לזה. וכמו
- 21 שביאר כבוד קדושת מורי
- 22 חמי אדמו"ר הרבי הרי"צ באחת השיחות דפורים⁹⁵, שעל
- 23 ידי שמגיעים לדרגת לא ידע בפורים, הידע שאחר כך בימים
- 24 שאחרי פורים הוא באופן אחר לגמרי. ובקבלות באופן כללי
- 25 ידיעה בלי גבול פירושה הוא שהשכל המוגבל של האדם
- 26 מתאחד עם התורה שלומד
- 27 התורה הפלתי מוגבלת, ועל
- 28 ידי זה נעשה האדם חד אחד
- 29 ממש גם עם קודשא בריך
- 30 הוא, שהרי ישראל אורייתא
- 31 וקודשא בריך הוא פולא חד
- 32 בני ישראל התורה והקדוש-ברוך-הוא,
- 33 הכול אחד.

(95) ראה שיחת פורים תש"ו ס"ב (סה"ש תש"ו ס"ע 23 ואילך).

המשך ביאור למס' יבמות ליום שלישי עמ' א

- 1 יבום (דברים כה ה) 'יבמה' בא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה', ומכך
- 2 שלא נאמר 'ולקח לו לאשה' אלא 'ולקחה לו לאשה', משמע
- 3 מיעוט, שדווקא את זו הוא לוקח, אבל יש יבמה אחרת שאינו
- 4 לוקח לו לאשה. וכן ממה שלא נאמר 'יבמה' אלא 'יבמה', משמע
- 5 מיעוט, שדווקא זו ולא אחרת. מכאן למדנו לאסור את צרות העריות
- 6 וכן את העריות עצמן ביבום. הרי לנו כי אף העריות עצמן אינן
- 7 נאסרות מסברא אלא צריך למעט מדרשה, ולא כדברי רבא
- 8 האומר שערור עצמה לא צריכה מיעוט, אלא אינה מתייבמת
- 9 משום שאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת.
- 10 מתרצת הגמרא: איכא – יש לפרש בדברי רבי 'לאסור צרות
- 11 ועריות' לאסור צרות של עריות, ולעולם אין צריך דרשה כדי
- 12 לאסור את העריות עצמן.
- 13 שוב מקשה הגמרא: והא תרי קראי קנסיב ליה – והלא שני כתובים
- 14 היא רבי, 'ולקחה' 'ויבמה', ומשמע שבא לאסור ממקראות אלו
- 15 שני דברים, מאי לאו חד קרא לאסור עריות, וחד קרא לאסור צרה.
- 16 ואם כן איך אמר רבא שערור עצמה לא צריכה קרא.
- 17 מתרצת הגמרא: לא באה אף אחת מהדרשות האמורות לאסור
- 18 ערור, אלא אידי – גם ה'ולקחה' וגם ה'ויבמה', שניהם באים
- 19 לאסור צרה, חד – 'ולקחה' בא למיסר צרה על היבם במקום מצוה
- 20 של יבום, וחד – 'ויבמה' בא למישר – [להתיר] צרה של ערור שלא
- 21 במקום מצוה. שבמקום שלא היו הערור וצרתה נשואות לאחיו
- 22 אלא לאדם זה, אין הערור אוסרת את צרתה עליו, ולאחר מיתת
- 23 הבעל אינו אסור אלא בערור בלבד.
- 24 מפרשת הגמרא איך נדרש דין זה מהדרשה האמורה: מאי טעמא
- 25 אין הצרה אסורה אלא במקום מצוה, משום שלא נאמר 'ויבם'
- 26 אלא 'ויבמה', ויתור זה מלמדנו שדווקא במקום ייבום הוא דאסירא
- 27 צרה, ורק ביבום נאמר מיעוט 'ולקחה', אבל שלא במקום ייבום
- 28 שריא – מותרת צרה.
- 29 רב אשי מוכיח מלשון משנתנו כדברי רבא: אמר רב אשי, מתניתין
- 30 נמי דיקא – מלשון משנתנו גם מדויק כדברי רבא שערור עצמה
- 31 לא צריכה קרא. דקתני, חמש עשרה נשים 'פוסרות' צרותיהן, ואילו
- 32 'פוסרות' ופוסרות' לא קתני. הרי שאין המשנה דנה בפטור הערור
- 33 עצמה אלא רק בפטור צרתה, והוא משום שהערור עצמה פטורה
- 34 מסברא, מפני שאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, ואין
- 35 המשנה צריכה להשמיענו שאינה מתייבמת. מסיקה הגמרא: שפע
- 36 מינה ממשנתנו כדברי רבא, שערור עצמה פטורה מסברא.
- 37 הגמרא מקשה על דברי רבא: ומאי שנא עריות דלא צריכה קרא כדי
- 38 לאסורה אף במקום יבום, הלא הוא משום דאין עשה דוחה לא
- 39 תעשה שיש בו כרת, ואם כן צרה נמי לא תיפצי קרא, שהרי
- 40 מ'לצור' אנו מרבים אף את הצרה לכרת, וכמו כן יש לאסורה
- 41 ביבום משום דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, ומדוע נצרך
- 42 ה'עליה' לאסור צרה ביבום.
- 43 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אחא בר רבא, מאי טעמא דרבא, דהא
- 44 קאמרין משמיה דרבא, אכן צרה נמי לא איצטרך קרא, ולאחר
- 45 שנאסרה משום 'לצור' שוב יש לאסורה מסברא גם במקום יבום,
- 46 שכן אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת. וכי איצטרך קרא
- 47 ד'עליה'.

ביאור בדרך אפשר

שנינו במשנה בתחילת מסכת מגילה:

1
2 **מְגִלָּה** מגילת אסתר שתקנו חכמים לקרוא אותה בפורים (פעם אחת בליל
3 פורים ופעם נוספת ביום פורים שחל בערי הפרוות ב"ד באדר ובערים
4 המוקפות חומה בט"ו באדר) הרי במקומות ובמצבים מסוימים (המבוארים
5 במשנה ובגמרא) **נִקְרְאָת** בתאריכים
6 הבאים בחודש אדר, כלומר לפעמים
7 מקדימים את הקריאה גם מספר ימים
8 לפני ימי הפורים וקוראים את המגילה
9 **בְּאַחַד עֶשֶׂר** ביום י"א אדר,
10 **בְּשֵׁנִים עֶשֶׂר** ביום י"ב אדר,
11 **בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר** ביום י"ג אדר,
12 **בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר** ביום י"ד אדר,
13 **בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר** ביום ט"ו אדר, **לֹא**
14 **פָּחוּת** אין מקדימים את הקריאה לפני
15 י"א אדר **וְלֹא יוֹתֵר**¹ ואין מאחרים
16 את הקריאה אחרי ט"ו אדר.
17 **וּמִבְּאֵר כ"ק אֲדָמוֹר**
18 **מִבְּרִ"ש**² רבי שמואל, האדמו"ר
19 הרביעי בשושלת אדמו"ר חב"ד **(וְכֵן**
20 **הוּא בְּמֵאמֶר כ"ק אֲדָמוֹר**
21 **מְהוֹרֶשֶׁ"ב** בנו רבי שלום דובער,
22 האדמו"ר החמישי בשושלת אדמו"ר
23 חב"ד **נִשְׁמָתוֹ-עֶדֶן בְּפִוְרִים**
24 **תַּרְעֵה"ג**³, **לִפְנֵי חֲמִשִּׁים שָׁנָה**
25 מעת אמירת מאמר זה על-ידי הרבי
26 בפורים תשכ"ה), **עַל יְסוֹד דְּבָרֵי**
27 **ה'שָׁל"ה**⁴, ספר 'שני לוחות
28 הברית' (מאת רבי ישעיה הלוי
29 הורוביץ) **שִׁאֲחַד עֶשֶׂר הוּא**
30 מספר הרומז על **בְּחִינַת ו"ה דְּשֵׁם**
31 **הַיְיָ** שתי האותיות האחרונות של שם
32 הוי' (י"ד, ה"א, ו"ו, ה"א) שהם
33 בגימטריא אחד עשר, **וְחִמְשָׁה**
34 **עֶשֶׂר** (שָׁזָהוּ המספר חמש עשרה,
35 מספרו של יום ט"ו באדר, היום
36 האחרון בו אפשר לקרוא את המגילה
37 **הַסִּיּוּם וְתַכְלִית** השיא של **הַעֲלִיָּה בְּקִרְיַת הַמְּגִלָּה, שֶׁהָרִי**
38 **"וְלֹא יַעֲבֹר" כְּתִיב** על ימי הפורים נאמר במגילה "קיימו וקיבלו
39 היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלווים עליהם ולא יעבור..." ומ"ואל
40 יעבור" למדו שאין מאחרים את קריאת המגילה ליום מאוחר יותר מט"ו)

בס"ד. פורים (מאמר ב')

ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **מְגִלָּה נִקְרְאָת בְּאַחַד עֶשֶׂר, בְּשֵׁנִים עֶשֶׂר,**
2 **בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר, בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר, בְּחִמְשָׁה**
3 **עֶשֶׂר, לֹא פָּחוּת וְלֹא יוֹתֵר¹. וּמִבְּאֵר כ"ק אֲדָמוֹר**
4 **מִבְּרִ"ש**² (וְכֵן הוּא בְּמֵאמֶר כ"ק אֲדָמוֹר
5 **מְהוֹרֶשֶׁ"ב נִשְׁמָתוֹ-עֶדֶן בְּפִוְרִים תַּרְעֵה"ג**³, **לִפְנֵי**
6 **חֲמִשִּׁים שָׁנָה), עַל יְסוֹד דְּבָרֵי ה'שָׁל"ה**⁴, **שִׁאֲחַד**
7 **עֶשֶׂר הוּא בְּחִינַת ו"ה דְּשֵׁם הַיְיָ, וְחִמְשָׁה עֶשֶׂר**
8 **(שָׁזָהוּ הַסִּיּוּם וְתַכְלִית הַעֲלִיָּה בְּקִרְיַת הַמְּגִלָּה,**
9 **שֶׁהָרִי "וְלֹא יַעֲבֹר" כְּתִיב) הוּא בְּחִינַת י"ה דְּשֵׁם**
10 **הַיְיָ (וּלְהַעֲרִיר גַּם מִהֲדִידוּעַ שֶׁהַמִּסְפָּר דִּי"א י"ב**
11 **י"ג י"ד וְט"ו בִּיחָד הוּא ס"ה, בְּגִימַטְרִיָּא**
12 **אֲדָנִי**⁵, **שָׁזָהוּ הַהִיכָל (הִיכָל בְּגִימַטְרִיָּא אֲדָנִי)**
13 **דְּשֵׁם הַיְיָ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר וְהָיָ בְּהִיכָל קִדְשׁוֹ).**
14 **וְזָהוּ "מְגִלָּה נִקְרְאָת בְּאַחַד עֶשֶׂר", הֵינּוּ,**
15 **שֶׁהִתְחַלַּת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, כְּפִי שֶׁנִּקְרְאָת מַעֲצָמָה**
16 **עַל-יְדֵי שֵׁם הַיְיָ, הִיא מְבַחֶינָה ו"ה, וְהֵינּוּ לִפִּי**
17 **שְׁעִבּוּדַת הָאָדָם הִיא בְּאֹפֶן דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה,**
18 **וְאַחֲרֵיכֵן "רִאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמִימָה"**⁷, **עַד שֶׁבָּא**
19 **לְבַחֲנֵת י"ה (חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר). וְזָהוּ שֶׁהֶעֱנִין**
20 **דְּמִגִּלָּה נִקְרְאָת בְּאַחַד עֶשֶׂר כו' (לִפְנֵי אַרְבָּעָה**
21 **עֶשֶׂר וְחִמְשָׁה עֶשֶׂר) הוּא רַק בְּפָפְרִים, שֶׁהֵם**
22 **לְמַטָּה גַּם מַעֲרֻזֹת גְּדוּלוֹת שְׂאִינָן מוֹקְפוֹת חוֹמָה**

41 **הוּא בְּחִינַת י"ה דְּשֵׁם הַיְיָ** שתי האותיות הראשונות של שם הוי'
42 שהם בגימטריא חמש עשרה **(וּלְהַעֲרִיר גַּם מִהֲדִידוּעַ שֶׁהַמִּסְפָּר דִּי"א**
43 **י"ב י"ג י"ד וְט"ו בִּיחָד** הסכום הכולל של כל המספרים הללו
44 בגימטריא **הוּא, בְּגִימַטְרִיָּא** של שם **אֲדָנִי**⁵, **שָׁזָהוּ שם זה הַהִיכָל**
45 **(הִיכָל בְּגִימַטְרִיָּא אֲדָנִי)**
46 **דְּשֵׁם הַיְיָ,** האמצעי שבו שם הוי'
47 שוכן ומתגלה ומתבטא וכפי שנהוג
48 למעשה לבטא את שם הוי' בשם אֲדָנִי
49 **וְעַל זֶה נֶאֱמַר וְהָיָ בְּהִיכָל**
50 **קִדְשׁוֹ,** והכוונה לשם אֲדָנִי שהוא
51 ה'היכל' של שם הוי').

52 **וְזָהוּ "מְגִלָּה נִקְרְאָת בְּאַחַד**
53 **עֶשֶׂר", הֵינּוּ, שֶׁהִתְחַלַּת** השלב
54 **הַרְאֵשׁוֹן וְהַתְּחִלְתִּי** של **קְרִיאַת**
55 **הַמְּגִלָּה, כְּפִי שֶׁנִּקְרְאָת**
56 **מַעֲצָמָה עַל-יְדֵי שֵׁם הַיְיָ,**
57 **הִיא מְבַחֶינָה ו"ה,** ההתחלה היא
58 **מֵהָאוֹתִיּוֹת** האחרונות של שם הוי'
59 **הַמְּסַמְלֹת** בחינה נמוכה יחסית
60 **לְאוֹתִיּוֹת** הראשונות המסמלות בחינה
61 **יוֹתֵר נְעִלִית וְהֵינּוּ לִפִּי שְׁעִבּוּדַת**
62 **הָאָדָם הִיא בְּאֹפֶן דְּמִלְמָטָה**
63 **לְמַעְלָה,** ההתחלה היא בדרגות יותר
64 **נְמוּכוֹת וְאַחֲרֵיכֵן** מטפס ועולה
65 **מִמְּדִרְיָגָה** למדריגה בכיוון של
66 **"רִאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמִימָה"**⁷,
67 **עַד שֶׁבָּא לְבַחֲנֵת י"ה**
68 **(חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר)** האותיות
69 **הַרְאֵשׁוֹנוֹת** של שם הוי' המסמלות
70 **מִדְרִיגָה נְעִלִית** ביחס לאותיות
71 **הָאֲחֵרוֹנוֹת** המסמלות מדרגה תחתונה.
72 **וְזָהוּ שֶׁהֶעֱנִין דְּמִגִּלָּה נִקְרְאָת**
73 **בְּאַחַד עֶשֶׂר כו' (לִפְנֵי אַרְבָּעָה**
74 **עֶשֶׂר וְחִמְשָׁה עֶשֶׂר) הוּא רַק**
75 **בְּפָפְרִים,** כמבואר במשנה שבני
76 **הַכֹּהֲנִים** מקדימים את קריאת המגילה
77 **לאחד עשר כי דרכם הִיָּה לְבֹא וּלְהִיכָסֵּן** לעיר בימים קבועים בשבוע והיו
78 **מְקַדְּמִים** את קריאת המגילה ליום הכניסה' הסמוך לפורים, כי אין להם
79 **אֲפִשְׁרוּת** לקרוא את המגילה כשהם נמצאים בכפרים **שֶׁהֵם** הכפרים הם דרגה
80 **רוּחִנִית לְמַטָּה גַּם מַעֲרֻזֹת גְּדוּלוֹת שְׂאִינָן מוֹקְפוֹת חוֹמָה**

(1) ריש מסכת מגילה. (2) ד"ה מגילה נקראת תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' פג ואילך). (3) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שממאמר זה יש רק הנחה, ואינה תחת-ידיו. - ההנחה נדפסה לאח"כ בספר המאמרים תע"ב-תרע"ו בסופו (ע' שיא ואילך). (4) שטט, א. של. ב. (5) שלי"ה שם. (6) חבוקק ב, כ. וראה תקו"ז תי"ח (לב, א. לג, ב). ז"ח יתרו לר, א. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פ"ה מערכת היכל. מא"א ה, יא וביאיר נתיב שם. לקו"ת פקודי ד, א. נשא כא, ד. (7) ויצא כח, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁקוּרִין בהם את המגילה בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר באדר, כִּי לגבי הערים שבהם
- 2 קוראים בארבעה עשר אמרו חכמינו ז"ל "אִיזוּ הִיא עִיר גְּדוֹלָה, כָּל
- 3 שְׁיֵשׁ בָּהּ עֶשְׂרֵה אֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּטָלְיִין"⁸, שְׁבִטְלִין מִמְּלָאכְתָּן⁹,
- 4 שאינם עוסקים במלאכה לפרנסתם וְנִיזוּנִין מִשָּׁל צְבוּר¹⁰, וְעוֹסְקִין
- 5 בְּצִרְכֵי צְבוּר¹¹ או בְּתַלְמוּד
- 6 תוֹרָה¹², וְכָללוּת עֲנֵן ה'עִיר'
- 7 הוּא מורה על גדולה וחשיבות ורומז
- 8 למצב רוחני נעלה כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב¹³
- 9 גְּדוֹל הוֹי' וּמִהֲלָל מְאֹד בְּעִיר
- 10 אֱלֹקֵינוּ, במלה 'עיר' יש ביטוי וגילוי
- 11 של גדולת ה' וְכִינּוֹן שֶׁגְּדוֹל הוֹי',
- 12 האלוקות שמתגלה ומאירה בעיר היא
- 13 בבחינת גדולה וחשיבות הַגָּה גַּם
- 14 הָעִיר ("עיר אֱלֹקֵינוּ") הִיא
- 15 עִיר גְּדוֹלָה וחשובה, וְעַד לְעִיר
- 16 גְּדוֹלָה כְּפִשְׁטוּת, שְׁיֵשׁ בָּהּ
- 17 יָשׁוּב גְּדוֹל של אנשים רבים.
- 18 אֲמָנָם, פְּחוֹת מִכָּאן מְקוֹם שאין
- 19 בו 'עשרה בטלנים' ואין לו חשיבות
- 20 וגדולה של עיר הָרִי זֶה כְּפָר⁸
- 21 שאינו גדול במספר התושבים כמו עיר
- 22 ומסמל מצב רוחני פחות נעלה מהעיר.
- 23 וּמִכָּל־מְקוֹם, הַגָּה גַּם בְּכָפָר
- 24 למרות דרגתו הנמוכה ביחס לעיר,
- 25 יִשְׁנָם כָּל הָעֲנִינִים ד"אֹרֶה
- 26 וְשִׁמְחָה וְשִׁשּׁוֹן וִיקָר"¹⁴,
- 27 שבהם באים לידי ביטוי העניינים
- 28 והמעלות של ימי הפורים כמפורש
- 29 במגילה "ליהודים היתה אורה ושמחה
- 30 וששון ויקר" וחכמינו ז"ל דורשים
- 31 ומפרשים את הדברים הללו וְיִשְׁנֹו
- 32 בכפרים, למרות שאינם במעלת הערים
- 33 גַּם הָעֲנֵן ד"מִגְלָה נִקְרָאת" -
- 34 אלא שבכפרים קריאת המגילה היא
- 35 בְּאַחַד עָשָׂר, בְּחִינַת ו"ה כמבואר לעיל. ומהתחלה זו הולכים
- 36 ומתקדמים מלמטה למעלה וְעַד שֶׁאַחֲר־כֶּף בָּאִים לְתַכְלִית
- 37 הַשְּׁלֵמוֹת, שָׁנֶהוּ הָעֲנֵן דְּחִמְשָׁה־עָשָׂר (שְׁבוּ עוֹמְדִים עִתָּה
- 38 בעת אמירת מאמר זה בהתוועדות שהתקיימה במוצאי פורים, היינו באור לט"ו
- 39 (אדר), וחמישה עשר בחודש הוא היום דְּקִיָּמָא סִיְהָא הלבנה (בְּחִינַת
- 40 הַמְּלָכוֹת הספירה התחתונה והאחרונה מעשר הספירות שאין לה תוכן ועניין
- 41 משלה ומקבלת את אורה והשפעתה מהספירות שמעליה ולכן נמשלה ללבנה

- 42 שאין לה אור משלה ומקבלת את אורה מהשמש) בְּאַשְׁלֵמוּתָא¹⁵
- 43 בשלימותה, והעובדה שבת"ו בחודש הירח מלא היא השתקפות העובדה
- 44 שביום זה יש שלימות רוחנית שְׁלֵכָן הַגָּה גַּם בְּשֵׁם הוֹי' הָרִי זֶה
- 45 בשלימות בְּאוֹפֶן שְׁמֻגִיעִים בְּחִינַת י"ה האותיות המסמלות את
- 46 הדרגה הנעלית והשלימות של שם הוי'
- 47 והם בגימטריא חמישה עשר, כמבואר
- 48 לעיל.
- 49 (ב) וְהַגָּה כָּללוּת הָעֲנֵן התוכן
- 50 הכללי ד"מִגְלָה נִקְרָאת" (שחתלתו בְּאַחַד עָשָׂר כו' ומשם
- 51 עולים ממדרגה למדרגה עַד
- 52 לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת) בְּחִמְשָׁה
- 53 עָשָׂר, קָשׁוּר עִם כָּללוּת הָעֲנֵן
- 54 דְּחַג הַפּוּרִים, כִּי כָּל עֲנִינֵי
- 55 הַפּוּרִים הֵיוּ עַל־יְדֵי זֵין¹⁶, כפי
- 56 שמסופר באירכות ובפרטיות במגילת
- 57 אסתר וְזֵין הוּא בְּחִינַת בִּינָה¹⁷
- 58 כמבואר בקבלה וחסידות (וכמובא
- 59 ב'לקוטי תורה' לרבנו הזקן, "כי הנה
- 60 ביין כתיב (שופטים ט') החדלתי את
- 61 תירושי המשמח אלוקים ואנשים,
- 62 בהיות ידוע דבינה אם הבנים היא
- 63 השמחה כמו שכתוב אם הבנים שמחה.
- 64 כי השמחה היא גילוי ההעלם לכן נמשך
- 65 דוקא מבחינת בינה שהוא כשמבין
- 66 ומשיג תעלומות חכמה שנמשך בגילוי
- 67 בהבנה והשגה ממש שמשיג אותו בטוב
- 68 אז יהיה השמחה. מה שאין כן כשעדיין
- 69 אינו משיג הדבר בהשגה היטב רק הוא
- 70 עדיין נעלם בכח חכמתו ואינו בגילוי
- 71 אצלו ממש לא יקבל עונג ושמחה
- 72 כלל", ובְּחִינַת בִּינָה הִיא ה'
- 73 ראשונה שְׁבִכְחִינַת י"ה כמבואר
- 74 בקבלה וחסידות שארבעת האותיות של
- 75 שם הוי' רומזות לעשר הספירות יו"ד - חכמה, ה"א - בינה, ו"ו - מידות,
- 76 ה"א - מלכות (ולא ה' אַחֲרֹנָה שְׁבִכְחִינַת ו"ה שהיא מדרגה נחותה
- 77 ביחס לה"א הראשונה), וְעוֹד זֹאת, שְׁגָם הֵיוּ"ד (דִּי"ה) בחינת
- 78 החכמה שהיא ראשית הספירות והנעלית ביותר נִמְשַׁכֶּת אַחֲר־כֶּף בִּיָּה' (ראשונה), בְּחִינַת הַבִּינָה כמבואר בחסידות שחכמה ובינה הם בבחינת
- 79 "תרין רעין דלא מתפרשין" (שני חברים שלא נפרדים), כי ההשפעה מחכמה
- 80 לבינה נמשכת תמיד.

(8 מגילה ג, ב. 9 פירש"י שם. 10 פירש"י מגילה ה, א. 11 פירש"י ב"ק פב, א. 12 פירוש המשניות להרמב"ם מגילה פ"א מ"ג. 13 תהלים מח, ב. וראה ראה זהר ח"ב רלה, א. ח"ג ה, א. תו"א וארא נו, א. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שפח ואילך. תרס"א ע' קעג ואילך. 14 אסתר ח, טז. 15 ראה זח"ב פה, א. רטו, א. שמו"ר פט"ו, כו. 16 ראה אלי' רבה או"ח ר"ס תרצה. אבודרהם "דיני פורים". וראה תורת מנחם - התוועדויות חט"ו ע' 315. 17 ראה זח"ג כז, א. לקו"ת דרושים

ביאור בדרך אפשר

אָמַנְם גַּם בַּחֲנִינָה בִּינָה שֶׁבַּתְּכִלִּית הַשְּׁלָמוֹת דִּ"מֶגֶלָה נִקְרָאת
 בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר, בַּחֲנִינָה י"ה, כּאִמּוֹר לַעֲלֹל שִׁבְכַחֲנָה ה"א רַבִּינָה
 נִמְשַׁכְתָּ גַּם בַּחֲנִינָה הַיּוֹד דַּחֲכֵמָה וּלְכֹן הַבִּינָה כְּשׁוֹרָה בִּשְׁתֵּי הָאוֹתוּיּוֹת י"ה
 בְּנִימְטָרִיא חֲמִשָּׁה עָשָׂר, הִיא עֲדִין עֲנֵן שֶׁל הַכְּנָה וְהַשְּׁגָה, וְהִירִי
 תְּכִלִּית הַשְּׁלָמוֹת דַּחַג הַפּוֹרִים
 הִיא לָבָא לְבַחֲנִינָה "עַד דְּלֹא
 יָדַע" 18 כּאִמּוֹר חֲכִמִּינוּ זִיל "חִיִּיב
 אָדָם לְבִסּוּמִי בַּפּוֹרִיא עַד דְּלֹא יָדַע
 (לְהַבְחִין וּלְהַבְדִּיל) בֵּין אֲרוּר הַמֶּן
 לְבוֹרֵךְ מִרְדִּכִּי, ש"ל יָדַע", לְמַעַלָּה
 מִטַּעַם וּדְעָתָה, הוּא עֲנִיין נַעֲלָה יוֹתֵר
 מִהַבְנָה וְהַשְּׁגָה, וְיֵשׁ לְבֹאֵר אֶת הָאִמּוֹר
 לַעֲלֹל שֶׁהַבְּחִינָה הִכִּי נַעֲלִית ב'מִגִּילָה
 נִקְרָאת' כְּשׁוֹרָה בְּעֲנִיין הַבִּינָה, הַבְנָה
 וְהַשְּׁגָה.
 אַךְ הָעֲנִיין הוּא, שֶׁהַבְּחִינָה
 וְהַשְּׁגָה (בִּינָה) הִיא בַּעַת
 קְרִיאַת הַמֶּגֶלָה, שְׁהִיר חֲשִׁבּוֹת
 וְשִׁלּוּמֹת הַמִּסְפָּר ט"ו, בַּחֲנִינָה בִּינָה,
 הִיא בְּקֶשֶׁר לְמִגִּילָה נִקְרָאת'
 שְׁצָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּכֻנָּה כו', 19,
 כִּפִּי שֶׁנִּפְסַק לְהַלְכָה, וּבִמְיָלָא אִיר־
 אָפֶשֶׁר שְׁיִהְיָה הָאָדָם בַּעַת קְרִיאַת
 הַמִּגִּילָה בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב ד"לֹא
 יָדַע". אָבָל לְאַחֲרֵי שֶׁ"מֶגֶלָה
 נִקְרָאת בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר"
 (בַּחֲנִינָה בִּינָה, אוֹת ה' דִּ"מ
 י"ה), לֵאחֹר שֶׁהָאָדָם עָבַר אֶת שֵׁלֶב
 הַהַבְנָה וְהַשְּׁגָה אִזֵּי נִכּוֹל וְצָרִיף
 לָבָא גַּם לְבַחֲנִינָה הַיּוֹד, כִּפִּי
 שְׁהִיא מִצַּד עֲצֻמָּה, בַּחֲנִינָה חֲכֵמָה
 שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַבְנָה וְהַשְּׁגָה שֶׁל בַּחֲנִינָה
 הַבִּינָה, פּוֹלָל גַּם קִרְצוֹ שֶׁל
 יו"ד, הַבְּחִינָה הַנַּעֲלִית ב'יוד' עֲצֻמָּה
 "עַד דְּלֹא יָדַע", לְמַעַלָּה
 מִהַמְדִּידָה וְהַהֲגִבְלָה דְּהַכְּנָה
 וְהַשְּׁגָה כִּיּוּן שֶׁגַם הַבְנָה וְהַשְּׁגָה
 נַעֲלִית הִיא בְּמִרְדִּיָה וְהַגְבֻּלָה, עַד כֵּמָה
 שִׁבְכּוּחוּ וְיִכּוּלְתּוּ שֶׁל הָאָדָם לְהַשִּׁיג, ו"עַד דְּלֹא יָדַע" הֵייוּ לְמַעַלָּה מִהַבְנָה
 וְהַשְּׁגָה, לְמַעַלָּה מִהַמְדִּידָה וְהַהֲגִבְלָה שֶׁל שִׁכְל הָאָדָם.
 (ג) וְהִנֵּה גַּם לְאַחֲרֵי שֶׁבָּאִים לְתַכְלִית הַשְּׁלָמוֹת דַּחַג הַפּוֹרִים,
 "עַד דְּלֹא יָדַע", כּמִבּוֹאֵר לַעֲלֹל שֶׁהַשְּׁלָמוֹת שֶׁל פּוֹרִים הִיא כּאִשּׁוּר אַחֲרֵי

ביאור בדרך אפשר

ההתחלה ב'אחד' עשר' מגיעים ל'חמשה עשר', "עד דלא ידע" שלמעלה
ממדידה והגבלה של ההבנה והשגה, הָרִי עֵיקַר הַתִּכְלִית הִיא שְׁכָל
זֶה המדריגות והמעלות שהגיעו אליהם בפורים יוֹמָשׁוּךְ ויפסע וישפיע
בְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה. אָךְ כִּדִּי שְׁתּוּכָל לְהִיּוֹת הַהִמְשָׁכָה וההשפעה
מִתְכַּלִּית הָעִלּוּי דִּ"עֵד דְּלֹא
יָדַע" כפי שהוא בימי הפורים -
בַּיְמֹת הַחֹל הַרְגִּילִים שֶׁל כָּל
השנה כולה שבהם לא נמצאים בדרגה
הנעלית של פורים, הִנֵּה עַל זֶה
לְשׁוֹן הַמְּמוֹצֵעַ דִּהְיָמִים
טוֹבִים' הַחֲסִים וְהַמּוֹעֲדִים שֶׁבַמְּהֻלָּךְ
השנה הם 'ממוצע' שמהווה 'גשר'
והיבור בין העניינים הנעלים של פורים
(עד לתכלית השלמות שלהם, "עד דלא
ידע") לימי החול של כל השנה כולה,
כפי שממשיך ומבאר.
וְהָעֵנָן בִּזְהָ, דִּהְנֵה, הִיָּמִים
טוֹבִים' הַחֲסִים וְהַמּוֹעֲדִים נִקְרָאִים
בתורה בָּשֵׁם "מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ"²⁰,
וְאִתָּא מוֹבָא בְּדִהְרֵי²¹ תִּלְתָּא
אֵינֻן זְמִינִן מִקְדָּשׁ כּו',
שלושה (היינו שלושת הרגלים חג
הפסח, חג השבועות וחג הסוכות) הם
מוזמנים מקודש בִּי²² הַמּוֹעֲדִים
הֵם חָלִים עַל־פִּי רוֹב בְּשִׁית
יּוֹמִין דְּחֹל, בששת ימי החול וְאִזְ
הַיּוֹם דְּחֹל אותו יום חול, אחד
מששת ימי המעשה, כְּשִׁחַל בּו
יּוֹם טוֹב', הֵינּוּ שְׁהוּא יום
הַחֹל נִקְרָא וְנִזְמֵן לְבַחֲנִית
הַקֹּדֶשׁ שהרי הוא הופך מקודש
לחול, וְכַמְבָּאָר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה'
לאדמו"ר הזקן פֶּרֶשְׁתֵּנוּ (צו)²³
שְׁבַשְׁבַּת כְּתִיב²⁴ וְשִׁמְרָתָם אֵת
הַשְּׁבַת כִּי קֹדֶשׁ הִיא, שְׁהִיא
השבת בְּעֶצְמָהּ הִיא בַּחֲנִית
קֹדֶשׁ הָעֵלְיוֹן וְיוֹם הַשַּׁבָּת הוּא יוֹם
קָדוֹשׁ שֶׁמֶצַד עֲצָמוּ (קֹדֶשׁ מְלָה
בְּגִמְיָה²⁵ מילה בפני עצמה, כלומר בשונה מהמילה 'קדוש' שמתייחסת
לדבר שמצד עצמו הוא לא בהכרח קדוש אלא שחלה עליו קדושה, המילה
'קדוש' בפני עצמה, לא כתיאור מצב של משהו אחר, פירושה שהדבר עצמו
קדוש), מֵה־שְׁאִינֵן בְּן יוֹם טוֹב' נִקְרָא "מִקְרָא קֹדֶשׁ", לא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קודש עצמו אלא רק הָאָרֶה בַּעֲלָמָא בלבד מְקַדֵּשׁ הָעָלְיוֹן כּו',
- 2 בָּאָדָם שְׁקוּרָא לַחֲבֵרוֹ שֶׁהִקְרִיאה איננה האדם עצמו, וְכִמּוֹ
- 3 שֶׁהִקְרִיאה בָּאָדָם לַחֲבֵרוֹ הִיא בְּשִׁמּוֹ שֶׁל הַחֲבֵר הִנֵּקֶרָא שֶׁהוּא
- 4 רַק זֵיו וְהָאָרֶה הַתְּפִשָּׁטוֹת מִמֶּנּוּ מַעֲסָם הַמְצִיאוֹת שֶׁל הַחֲבֵר בְּלִבָּד
- 5 אֵךְ לֹא הָעֵצִים וְהַמְהוּת שֶׁלּוֹ, כִּף הוּא
- 6 עֲנִין "מְקַרָּא קִדְשׁ" שֶׁהוּא לֹא
- 7 הַקִּדְשׁ עֲצֻמוֹ אֵלָּא רַק הָאָרֶה כּו'.
8 וְנִמְצָא, שֶׁעֲנִין ה'יָמִים
- 9 טוֹבִים' הַמְשֻׁמָּעוֹת שֶׁל הַחֲגִים
- 10 הַנִּקְרָאִים 'מְקַרָּא קִדְשׁ' הוּא הַזְּמַנֶּת
- 11 (הַמְשֻׁכָּת) הַקִּדְשָׁה מִבְּחִינַת
- 12 י"ה דָּשֵׁם הָיִי' הַקִּדְשָׁה הַנִּעֲלִית
- 13 שֶׁקְשׁוּרָה בְּאוֹתִיּוֹת הָרַאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם
- 14 הָיִי' בִּימּוֹת הַחֹלּ יָמִים שֶׁמִּצֵּד
- 15 עֲצָמָם אֵין בָּהֶם קְדוּשָׁה.
- 16 וְלָכֵן הָיִי זֶה יָמִי הַמוֹעֲדִים
- 17 הַמְּמוֹצֵעַ שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תּוֹכֵל
- 18 לְהִיּוֹת גַּם אִפִּילוֹ הַהִמְשָׁכָה
- 19 בְּתַכְלִית הָעִילּוֹי ד'עַד דְּלֹא
- 20 יִדַּע" שֶׁבְּחַג הַפּוּרִים, לְמִרוֹת
- 21 גִּדּוּל מַעֲלָתָה, כִּמְבוֹאֵר לַעִיל, בִּימּוֹת
- 22 הַחֹל שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה
- 23 שֶׁמִּצֵּד עֲצָמָם אֵין בָּהֶם קְדוּשָׁה.
- 24 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַקָּשֶׁר וְהַשְׁכִּיחַת
- 25 הַקָּשֶׁר וְהַשְׁכִּיחַת דִּהִתְחַלַּת
- 26 מִסְכַּת מְגִלָּה, בְּמִשְׁנֵה מְגִלָּה
- 27 נִקְרָאת כּו' בְּחִמְשָׁה עָשָׂר,
- 28 שֶׁהוֹבָאָה לַעִיל בְּתַחֲלִית הַמַּאמֵר, עִם
- 29 סִיּוֹם הַמִּסְכָּת, שִׁיְהִיּוּ שׁוֹאֲלִין
- 30 וְדוֹרְשִׁין לִפְנֵי כָל אֶחָד מִהַחֲגִים
- 31 בְּעֲנִינּוֹ שֶׁל יוֹם, וְלִמְדוֹ הַלְבוּת
- 32 פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְבוּת עֲצָרָת חַג
- 33 הַשְּׁבוּעוֹת בְּעֲצָרָת, הַלְבוּת חַג
- 34 חַג הַסּוּכוֹת בְּחַג, הִינּוּ, שְׁלֹאֲחֵרִי
- 35 הַשְּׁלֵמָה דִּימִי הַפּוּרִים
- 36 (כִּמְבוֹאֵר לַעִיל שֶׁהִשְׁלַב הָרַאשׁוֹן
- 37 וְהַתְּחִלָּתִי שֶׁל פּוּרִים הוּא 'בְּאַחַד
- 38 עָשָׂר' וְזוֹה עוֹלָם מִדְּרָגָה לְדְרָגָה עַד
- 39 לְשִׁלְמוֹת שֶׁל מְגִלָּה נִקְרָאת כּו'
- 40 בְּחִמְשָׁה עָשָׂר) צְרִיכָה לְהִיּוֹת
- 41 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל עֲנִינֵי הַפּוּרִים, עַד
- 42 לְהַכְלִיחָם, בְּחִינַת "עַד דְּלֹא יִדַּע",
- 43 בִּימּוֹת הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה
- כּוֹלָה, עַל-יְדֵי הַמְּמוֹצֵעַ דִּה'יָמִים טוֹבִים' (הַמְּנוּיִים בְּסוּיָם
- הַמְּסַכֵּת בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל עַל לִימּוֹד הַלְבוּת פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְבוּת
- עֲצָרָת בְּעֲצָרָת, הַלְבוּת חַג בְּחַג), שְׁכָלְלוּתָם הַחוּכֵן הַכִּלְלִי שֶׁל
- הַחֲגִים הוּא הֵם ג' הַקְּוִינִין²⁶ הַכִּלְלִים שֶׁבָּהֶם מִתְחַלְקוֹת הַמִּידוֹת הָעִלְיוֹנוֹת,
- קוֹ הַחֲסֵד, עֲבוּדַת אֲבִרָהם
- אֲבִינֵי שֶׁעֲבַד אֶת ה' מֵאַהֲבָה
- שֶׁנִּמְשַׁכֵּת מִקוֹ הַחֲסֵד, הוּא עֲנִין
- הַלְבוּת פֶּסַח בְּפֶסַח חַג שְׁבו
- הַקִּדְשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַתְּקַרֵּב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
- וְגֵאֻלָּם. קוֹ הַגְּבוּרָה, עֲבוּדַת
- יִצְחָק שֶׁהִיָּתָה מִתּוֹךְ פֶּחַד²⁷,
- כִּי יִצְחָק אֲבִינוּ עֲבַד אֶת ה' מִיִּרְאָה
- שֶׁנִּמְשַׁכֵּת מִקוֹ הַגְּבוּרָה שֶׁזָּהוּ עֲנִין
- הַלְבוּת עֲצָרָת בְּעֲצָרָת, חַג
- הַשְּׁבוּעוֹת, כִּי בְּמִתְּנִי-תוֹרָה
- כְּתִיב²⁸ וְקוֹל שׁוֹפֵר חֲזָק מֵאֹד
- וַיַּחֲדָד כָּל הָעָם גו', וְהַחֲדָדָה
- הִיא יִרְאָת ה' וְכִדְאִיתָא כִּמְבוֹאֵר
- בְּמִדְרָשׁ²⁹ שְׁקוֹל הַשׁוֹפֵר בְּמִתְּנִי
- תוֹרָה הִיָּה מֵהַשׁוֹפֵר שֶׁל אֵילוֹ
- שֶׁל יִצְחָק וְנִמְצָא שִׁישׁ קָשֶׁר מִיּוֹחֵד
- בֵּין יִצְחָק אֲבִינוּ לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת, זְמַן
- מִתְּנִי תוֹרָה. וְהַלְבוּת הַחַג בְּחַג
- (חַג הַסּוּכוֹת) קָאִי מְכוּון עַל
- הָעֲבוּדָה דִּיעָקֵב, שְׁבוּ נֶאֱמָר³⁰
- וְלִמְקַנְהוּ עָשָׂה סוּכּוֹת הָרִי
- שִׁיעֵקֵב אֲבִינוּ קָשׁוֹר בְּמִיּוֹחֵד לַחַג
- הַסּוּכּוֹת. וְעַל-יְדֵי 'יָמִים טוֹבִים'
- אֵלּוֹ שְׁלוֹשֶׁת הָרִגְלִים נִשְׁלָם
- וְנִסְתַּמֵּם הָעֲנִין ד'מְגִלָּה
- נִקְרָאת" כּו', בְּאוֹפֶן שֶׁנִּמְשָׁךְ
- בִּימּוֹת הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה
- כּוֹלָה כִּי אִמָּנֵם יֵשׁ רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ וְפַעַר
- גִּדּוּל בֵּין הַמְּדִירָגָה הַנִּעֲלִית שֶׁל פּוּרִים,
- בְּחִינַת "עַד דְּלֹא יִדַּע" - לִימּוֹת הַחֹל,
- אֲבָל עַל יְדֵי הַחֲגִים וְהַמוֹעֲדִים
- שֶׁמַּחֲדִירִים קְדוּשָׁה בִּימּוֹת הַחֹל, עֲנִינֵי
- פּוּרִים נִמְשָׁכִים לְכָל יְמֵי הַשָּׁנָה.
- נִקְרָא "מְקַרָּא קִדְשׁ", הָאָרֶה בַּעֲלָמָא מְקַדֵּשׁ
- הָעָלְיוֹן כּו', בָּאָדָם שְׁקוּרָא לַחֲבֵרוֹ, וְכִמּוֹ
- שֶׁהִקְרִיאה בָּאָדָם לַחֲבֵרוֹ הִיא בְּשִׁמּוֹ שֶׁהוּא רַק
- זֵיו וְהָאָרֶה הַתְּפִשָּׁטוֹת מִמֶּנּוּ מַעֲסָם הַמְצִיאוֹת שֶׁל הַחֲבֵר בְּלִבָּד
- אֵךְ לֹא הָעֵצִים וְהַמְהוּת שֶׁלּוֹ, כִּף הוּא
- עֲנִין "מְקַרָּא קִדְשׁ" שֶׁהוּא לֹא
- הַקִּדְשׁ עֲצֻמוֹ אֵלָּא רַק הָאָרֶה כּו'.
שֶׁעֲנִין ה'יָמִים
- הַמְשֻׁמָּעוֹת שֶׁל הַחֲגִים
- הַנִּקְרָאִים 'מְקַרָּא קִדְשׁ' הוּא הַזְּמַנֶּת
- "מְקַרָּא קִדְשׁ" שֶׁהוּא רַק הָאָרֶה כּו'. וְנִמְצָא,
- שֶׁעֲנִין ה'יָמִים טוֹבִים' הוּא הַזְּמַנֶּת (הַמְשֻׁכָּת)
- הַקִּדְשָׁה מִבְּחִינַת י"ה דָּשֵׁם הָיִי' בִּימּוֹת הַחֹל.
- וְלָכֵן הָרִי זֶה הַמְּמוֹצֵעַ שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תּוֹכֵל לְהִיּוֹת
- גַּם הַהִמְשָׁכָה בְּתַכְלִית הָעִילּוֹי ד'עַד דְּלֹא יִדַּע"
- שֶׁבְּחַג הַפּוּרִים, בִּימּוֹת הַחֹל שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה
- כּוֹלָה.
- (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַקָּשֶׁר וְהַשְׁכִּיחַת
- דִּהִתְחַלַּת מִסְכַּת מְגִלָּה,
- מְגִלָּה נִקְרָאת כּו' בְּחִמְשָׁה עָשָׂר, עִם סִיּוֹם
- הַמִּסְכָּת, שִׁיְהִיּוּ שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּעֲנִינּוֹ שֶׁל יוֹם,
- הַלְבוּת פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְבוּת עֲצָרָת בְּעֲצָרָת,
- הַלְבוּת חַג בְּחַג, הִינּוּ, שְׁלֹאֲחֵרִי הַשְּׁלֵמָה דִּימִי
- הַפּוּרִים (מְגִלָּה נִקְרָאת כּו' בְּחִמְשָׁה עָשָׂר)
- צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַהִמְשָׁכָה בִּימּוֹת הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה
- כּוֹלָה, עַל-יְדֵי הַמְּמוֹצֵעַ דִּה'יָמִים טוֹבִים' (הַלְבוּת
- פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְבוּת עֲצָרָת בְּעֲצָרָת, הַלְבוּת חַג
- בְּחַג), שְׁכָלְלוּתָם הֵם ג' הַקְּוִינִין²⁶, קוֹ הַחֲסֵד,
- עֲבוּדַת אֲבִרָהם אֲבִינֵי, הוּא עֲנִין הַלְבוּת פֶּסַח
- בְּפֶסַח. קוֹ הַגְּבוּרָה, עֲבוּדַת יִצְחָק שֶׁהִיָּתָה מִתּוֹךְ
- פֶּחַד²⁷, שֶׁזָּהוּ עֲנִין הַלְבוּת עֲצָרָת בְּעֲצָרָת, כִּי
- בְּמִתְּנִי-תוֹרָה כְּתִיב²⁸ וְקוֹל שׁוֹפֵר חֲזָק מֵאֹד וַיַּחֲדָד
- כָּל הָעָם גו', וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ²⁹ שְׁקוֹל הַשׁוֹפֵר
- הִיָּה מֵהַשׁוֹפֵר שֶׁל אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק. וְהַלְבוּת חַג
- בְּחַג (חַג הַסּוּכּוֹת) קָאִי עַל הָעֲבוּדָה דִּיעָקֵב, שְׁבוּ
- נֶאֱמָר³⁰ וְלִמְקַנְהוּ עָשָׂה סוּכּוֹת. וְעַל-יְדֵי 'יָמִים
- טוֹבִים' אֵלּוֹ נִשְׁלָם וְנִסְתַּמֵּם הָעֲנִין ד'מְגִלָּה נִקְרָאת" כּו', בְּאוֹפֶן שֶׁנִּמְשָׁךְ בִּימּוֹת
- הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁלֹּא תַחֲרִי סִיּוּם מִסֵּכֶת מַגְלָה, שֶׁתּוֹכְנוּ שֶׁל
2 הַסִּיּוּם הוּא בְּהִלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הִלְכוֹת עֲצָרָת בְּעֲצָרָת,
3 הִלְכוֹת הֶחָג בְּחָג, הִנֵּה אוֹמְרִים 'הִדְרֹן עֲלֶיךָ נַחוּזֹר עֲלֶיךָ מִסֵּכֶת
4 מַגְלָה', שְׁחוּזָרִים עוֹד הַפַּעַם לְהַתְחַלֵּת הַמִּסֵּכֶת, "מַגְלָה
5 נִקְרְאָת" כּו', שֶׁקְרִיאָת
6 הַמַּגְלָה הִיא בִּימֹת הַחֹל
7 דִּקְא, לֹא בִּיּוֹם הַשַּׁבָּת
8 [שֶׁהָרִי אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ד"ל "מַגְלָה
9 בְּשַׁבָּת לֹא קָרִינָן אִין אֲנוּ קוֹרְאִים,
10 מֵאִי טַעְמָא, וְהִסִּיכָה הִיא כִּי הַכֹּל
11 חִיבִין בְּקִרְיַת מַגְלָה וְאִין
12 הַכֹּל בְּקִיאִין בְּמִקְרָא מַגְלָה,
13 גְּזָרָה שְׁמָא יִטְלֶנָּה מִשְׁהוּ שְׁאִינוּ
14 בְּקִי בְּקִרְיָא בִּידּוֹ וְלֵלֶךְ אֶצֶל
15 הַבְּקִי לְלִמּוֹד כִּיֻּד לְקִרְוָא
16 וְיַעֲבִירֶנָּה אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת
17 הָרִבִּים³¹, דְּבַר הָאִסּוּר בִּשְׁבַת, וְלִכְן
18 קָבְעוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא לְקִרְוָא אֶת הַמְּגִלָּה
19 בְּפוּרִים (בִּשְׁבַּת), וְאֶפְּיִלוּ לֹא
20 בְּזִמָּן שֶׁאִמָּנֵם אִינוּ נִעְלָה כִּמוּ הַשְּׁבַת
21 שְׁהִיא קְדוּשָׁה מִצַּד עֲצֻמָּה אֲבָל גַּם הוּא
22 זִמָּן נִעְלָה שְׁהוּא "מִקְרָא
23 קִדְשׁ", כִּמוּ בִּימֵים טוֹבִים,
24 שְׁאִסּוּרִים בְּעֲשֻׁת מְלָאכָה,
25 אֲלֹא קִרְיַת הַמַּגְלָה הִיא
26 דִּקְא בִּיּוֹם שְׁמוֹתָר בְּעֲשֻׁת
27 מְלָאכָה³² יוֹם שֶׁל חוֹל לְגַמְרִי,
28 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן מִמְּשִׁיכִים
29 וּמִבֵּאִים לִידֵי גִילּוֹ בִּיּוֹם זֶה גַּם
30 תִּכְלִית הָעִילּוֹי שֶׁל פּוּרִים דִּ"עַד
31 דְּלֹא יִדַּע", לְמַעַלָּה מִהַשְׁגָּה,
32 לְמַעַלָּה מִמִּדְּיָה וְהַגְּבִלָּה, כִּמְבֹאֵר
33 לְעִיל. וּבִאֲפֻן כִּזָּה הִיא גַּם
34 הַהַמְשָׁכָה דִּ"עַד דְּלֹא יִדַּע"
35 מִימֵי הַפּוּרִים, בִּימֹת הַחֹל
36 דְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּה (בְּאֲמָצְעוֹת
37 הַיָּמִים טוֹבִים), שֶׁבְּעֹבְדָתוֹ
38 בְּאֲצָבְעוֹ הַקְּטָנָה³³ גַּם כֹּאשֶׁר
39 הָאָדָם מִצִּדּוֹ עוֹשֶׂה פְּעוּלָּה קְטָנָה מֵאֵד
40 מִצְּלִיחוֹ הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
41 הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת
42 בִּאֲפֻן שְׁלֹמְעֵלָה מִהֲבִנָּה
- 1 וְזֶהוּ שֶׁלֹּא תַחֲרִי סִיּוּם מִסֵּכֶת מַגְלָה, בְּהִלְכוֹת
2 פֶּסַח בְּפֶסַח, הִלְכוֹת עֲצָרָת בְּעֲצָרָת,
3 הִלְכוֹת הֶחָג בְּחָג, הִנֵּה 'הִדְרֹן עֲלֶיךָ מִסֵּכֶת מַגְלָה',
4 שְׁחוּזָרִים עוֹד הַפַּעַם לְהַתְחַלֵּת הַמִּסֵּכֶת, "מַגְלָה
5 נִקְרְאָת" כּו', שֶׁקְרִיאָת הַחֹל
6 דִּקְא, לֹא בִּיּוֹם הַשַּׁבָּת [שֶׁהָרִי
7 קָרִינָן, מֵאִי טַעְמָא, הַכֹּל חִיבִין בְּקִרְיַת מַגְלָה
8 וְאִין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּמִקְרָא מַגְלָה, גְּזָרָה שְׁמָא
9 יִטְלֶנָּה בִּידּוֹ וְלֵלֶךְ אֶצֶל הַבְּקִי לְלִמּוֹד וְיַעֲבִירֶנָּה
10 אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים³¹], וְאֶפְּיִלוּ לֹא בְּזִמָּן
11 שְׁהוּא "מִקְרָא קִדְשׁ", כִּמוּ בִּימֵים טוֹבִים
12 שְׁאִסּוּרִים בְּעֲשֻׁת מְלָאכָה, אֲלֹא קִרְיַת הַמַּגְלָה
13 הִיא דִּקְא בִּיּוֹם שְׁמוֹתָר בְּעֲשֻׁת מְלָאכָה³²,
14 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן מִמְּשִׁיכִים בִּיּוֹם זֶה גַּם תִּכְלִית
15 הָעִילּוֹי דִּ"עַד דְּלֹא יִדַּע". וּבִאֲפֻן כִּזָּה הִיא גַּם
16 הַהַמְשָׁכָה דִּ"עַד דְּלֹא יִדַּע" מִימֵי הַפּוּרִים, בִּימֹת
17 הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּה (בְּאֲמָצְעוֹת הַיָּמִים
18 טוֹבִים), שֶׁבְּעֹבְדָתוֹ בְּאֲצָבְעוֹ הַקְּטָנָה³³ מִצְּלִיחוֹ
19 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת
20 בִּאֲפֻן שְׁלֹמְעֵלָה מִהֲבִנָּה וְהַשְׁגָּה, עַד שְׁאִינוּ יוֹדַע
21 פִּיֻצֵּד בָּאָה לוֹ הַצִּלְחָה זֹאת.
22 (ה) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּעֵנָּן הַהַמְשָׁכָה מִימֵי הַפּוּרִים
23 לִימֹת הַחֹל דְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּה, דְּכִינָן
24 שְׁעֵנָּן הַפּוּרִים הוּא לְמַעַלָּה מִמִּדְּיָה וְהַגְּבִלָּה,
25 "עַד דְּלֹא יִדַּע", לִכְן הָרִי זֶה נִמְשָׁךְ בִּאֲפֻן נִצְחִי
26 (כּוּלָּל גַּם בְּמִשְׁךְ כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּה), שְׁהוּא שִׁימִי
27 הַפּוּרִים לֹא יִבְטְלוּ, שְׁנֶאֱמַר³⁴ וַיְמִי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבִרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים
28 וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעֲם³⁵. וְזֶהוּ גַּם שְׁעֵנָּן זֶה נִעֲשֶׂה בְּאֲמָצְעוֹת הַיָּמִים טוֹבִים
29 (בְּנִזְכָּר לְעִיל סְעִיף ג), הִלְכוֹת פֶּסַח, הִלְכוֹת עֲצָרָת בְּעֲצָרָת, הִלְכוֹת הֶחָג
30 בְּחָג (בְּנִזְכָּר לְעִיל סְעִיף ד), הִלְכוֹת דִּקְא, שְׁהָרִי גַּם "הִלְכוֹת אִינָן בְּטָלִין
31 לְעוֹלָם"³⁶. וְעַל-יְדֵי-זֶה פּוֹעֲלִים גַּם שְׁבִמְשָׁךְ כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּה בְּכָל

(31) מגילה ד, ב. (32) ראה גם תו"א מגילת אסתר ק, א. שערי אורה שער הפורים צט, ב. (33) ראה קה"ר בתחילתו. (34) אסתר ט, כח. (35) רמב"ם סוף ה' מגילה. (36) רמב"ם שם.

ביאור בדרך אפשר

עצמו לא חל בו שינוי בתוקף הנצחי 13
שלו והוא **בְּאוֹפֶן דִּנְצָח-סְלָה** 14
וְעַד שְׁאִין לוֹ הַפֶּסֶק 38. 15
וְכָל זֶה בָּא בְּאוֹפֶן שֶׁל גְּלוּי, 16
שְׁזָהוּ גַם עֲנִין הַמְּגָלָה, 17
מִלְשׁוֹן גְּלוּי (כְּדֹאִיתָא בְּפָרִי 18
עֵץ חַיִּים³⁹ מַכְתְּבֵי הָאֲרִיז"ל), 19
בְּקִיּוֹם הַיַּעְוֹד⁴⁰ וְנִגְלָה כְּבוֹד 20
הוֹי' וְרָאוּ כָּל בֶּשָׂר יַחְדּוֹ כִּי 21
פִּי הוֹי' דְּבַר יַעְוֹד עַל יְמוֹת 22
המשיח המדגיש שבהם יהיה ענין 23
הגילוי. 24

ביאור בדרך אפשר

1 הזמנים, ולא רק בזמנים מסוימים
2 מוגבלים תהיה מציאותם של
3 בני ישראל באופן שאינם
4 בטלים, אלא בני ישראל
5 עומדים בתוקף נצחי, 6
וממלאים שליחותם תפקידם
7 ומטרתם בעלמא דין, בעולם הזה,
8 ועד שפועלים את בנן בית
9 המקדש השלישי, בנן
10 נצחי³⁷, עבור הקדוש-ברוך-
11 הוא, שגם בזמן הגלות זמן של
12 ירידה רוחנית הוא הקדוש-ברוך-הוא

(37) ראה זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז תיקון ח. 38) עירובין נד, א. 39) שער הפורים פ"ה. הובא בתו"א מגילת אסתר קיט, א. 40) ישעי' מ, ה.

המשך ביאור למס' יבמות ליום שבת קודש עמ' א

דווקא אשת שני מתים זו היא היבמה דאיסור נפילה גרם לה 29
להיאסר ביבום, ועל כן צרתה אסורה ביבום אבל בעניא - צריכה 30
הליצה. מה שאין כן בצרת אילנית שאפילו הליצה לא בעניא. 31
מפרשת הגמרא: מאי טעמא חלוק דין צרת אילנית מדין אשת שני 32
מתים, משום דהא [אילנית] פטורה מיבום מדאורייתא, ועל כן היא 33
חוזרת להיות ערות אשת אח גמורה כדי לפטור את צרתה אף מן 34
החליצה. אבל הא - אשת שני מתים וצרתה אינן פטורות מיבום 35
אלא מדרבנן, ולא גזרו עליהן חכמים אלא לחומרא, אבל לא 36
להקל ולפוטרו מן החליצה. 37
מקשה הגמרא על דברי רב אסי: תנן במשנתנו, וכולן - כל טו' 38
העירות, אם פתו או פואנו או נתגרשו או שנמנצאו אילנית, 39
צרותיהן מותרות. הרי לנו שאילנית אינה אוסרת את צרתה אפילו 40
אם היא ערוה על היבום. 41
מתרצת הגמרא: לא קשיא. כאן בדברי רב אסי מדובר באילנית 42
שהפיר בה בעלה בשעת הנישואין שהיא אילנית ואין קידושה 43
מקח טעות, שהרי על מנת כן קידשה, ונמצאת צרתה 'צרת ערוה'. 44
אבל כאן במשנתנו מדובר במי שלא הפיר בה בעלה בשעת 45
הקידושין שהיא אילנית, וקידושי טעות הם, על כן השניה מותרת 46
ביבום, שהרי התברר שלא היתה צרת אילנית כלל. 47
מוכיחה הגמרא: דיקא נמי שהמשנה מדברת דווקא באופן שלא 48
הכיר בה שהיא אילנית, דהרי קתני במשנה 'שנמנצאו אילנית', 49
ולא קתני בה 'שקיו אילנית'. ומשמע מלשון זו שרק לאחר 50
הנישואין נודע שהיא אילנית, ודווקא משום כך צרתה מותרת. 51
מסיקה הגמרא: שפע מיהא - אכן מוכח מלשון המשנה שעוסקת 52
באופן שלא הכיר מתחילה שהיא אילנית ורק לאחר מכן נמצאה 53
אילנית. 54
הגמרא מביאה את פסק ההלכה בדין צרת אילנית: אמר רבא, 55

1 ולא מתייבמות. שאילו היה השני מייבמה יבום גמור קודם שמת, 2
היתה נפקת ממנה זיקת בעלה הראשון ונעשית אשת השני לכל 3
דבר, והיתה נופלת ממנו ליבום לפני השלישי. ואם לא היה עושה 4
בה השני מאמר היה בה זיקה רק מחמת הראשון, ונופלת ממנו 5
לשלישי. אך מאחר שעשה בה השני מאמר, הרי היא קנויה לו 6
במקצת, אך יש בה עדיין גם את זיקת הראשון, והרי זו כאשת שני 7
מתים שנופלת ליבום לפני האח השלישי מחמת שניהם. ואם נפלה 8
ליבום יחד עם צרתה מהאח השני, מן התורה יש לו לייבם את 9
שתייהן, שהרי כל אחת מהן נופלת לו מאח אחר. אבל אסור 10
חכמים לייבם את שתייהן משום גזירה, שמא יאמרו שאף שתי 11
יבמות הנופלות מבית [אח] אחד שתייהן מתייבמות. והסמיכו 12
דבריהם על מה שנאמר (שם כה ה), 'זאת אחת מהם וגו' ויבם ויבא 13
עליה, ומאחד מהם' משמע שאין מצות יבום אלא במי שיש עליה 14
זיקת יבם אחת, ולא באשה שיש עליה זיקת שני יבמין. אבל חייבות 15
הן בחליצה, שהרי מן התורה אין המאמר קונה כלל, ואין היא 16
אלא אשת הראשון בלבד, ונמצא שהיא וצרתה אשת השני באות 17
משני בתים, וכל אחת מהן צריכה חליצה בפני עצמה. וקתני עליה, 18
אמר רב יוסף, אשת שני מתים זו, היא צרת אשת אח מאב, שאיפור 19
הנפילה משני מתים של צרתה גרם אף לה שתיאסר ביבום. שלא 20
מצינו בכל התורה כולה כגון זאת, שתהיה הצרה אסורה משום 21
צרת אשת אח בלבד, אלא רק בזו. 22
מסיק רב ששת את קושיותיה: מה שאמר רב יוסף 'זו היא צרת אשת 23
אח מאב' (ושאסורה) למעושי מאי - מה הוא בא למעט, וכי לאו 24
למעושי צרת אילנית הוא בא, ולומר דהיא שריא - (מותרת) ביבום, 25
ואף שהאילנית עצמה אסורה משום ערות אשת אח מאב שלא 26
במקום מצוה, אינה פוטרת את צרתה. 27
מתרצת הגמרא: לא לכך כוונת רב יוסף, אלא בא למעושי צרת 28
אילנית דאסורה להתייבם, ומאי 'זו היא' שמשמעותה מיעוט,

בס"ד. שיחת חג הפורים ה'תשי"א.

בלתי מוגה

- 1 א. אודות נוסח התפלה בר"ה ויוהכ"פ איתא בזהר¹ "תלת ובכן ובכן ובכן", אבל לפי הנוסח שלנו
- 2 אומרים "ובכן" ארבע פעמים².
- 3 ויש לבאר זה ע"פ הידוע³ ש"ובכן" הרביעי הוא כנגד "ובכן" שנאמר במגילת אסתר⁴ – "ובכן אבוא
- 4 אל המלך⁵ אשר לא כדת", שלהיותו "לא כדת", לא נקבע בנוסח התפלה מלכתחילה...
- 5 והענין בזה⁶:
- 6 הסדר הרגיל הוא שאין לבוא אל המלך אל החצר הפנימית... – "כל עבדי המלך גו' יודעים אשר כל
- 7 איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו גו'⁷".
- 8 אמנם, בימי הפורים, ניתן כח לכל בני, כאו"א לפי ערכו, שכאשר הולכים בתוקף... ולא מתחשבים
- 9 בכך שהכניסה אל החצר הפנימית היא "לא כדת",
- 10 – שכן, בידעו שבחצר הפנימית נמצא המלך אחשורוש, "זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו"⁸, מה
- 11 איכפת לו ("וואָס איז אים די נפק"מ"...) אם הנהגה זו היא "כדת" או "לא כדת"... כיון שידוע שעי"ז
- 12 יפגש ("ער וועט זיך צוזאַמענקומען") עם הקב"ה "שאחרית וראשית שלו" –
- 13 אזי מתנהגים עמו מלמעלה ג"כ "שלא כדת" – שמכניסים אותו אל המלך אל החצר הפנימית, ולא עוד
- 14 אלא שנותנים לו את "ראש השרביט"⁹, ואח"כ נותנים לו את כל השרביט, כמבואר פרטי הענינים בזה
- 15 בדרושי פורים¹⁰.
- 16 ב. ומימי הפורים ה"ז נמשך גם על כל השנה כולה:
- 17 ענינו של פורים הוא גמר ושלמות מתן-תורה, כמ"ש¹¹ "קיימו וקבלו היהודים", "קיימו מה שקבלו
- 18 כבר"¹² (במ"ת), וכתבי¹³ "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות", שבמ"ת היתה רק ההתחלה ("החלו")
- 19 בלבד, וגמר ושלמות הקבלה היתה בימי הפורים¹⁴.
- 20 וכיון שמתן-תורה הו"ע כללי שנוגע לכללות מציאותם של בני"י (שמציאותם היא תורה ומצוות) על
- 21 כל השנה, הרי בודאי שענינו של פורים – גמר ושלמות מתן-תורה – הו"ע כללי שנוגע לכללות
- 22 מציאותם של בני"י על כל השנה.
- 23 ובנוגע לענינו:
- 24 מימי הפורים למדים כלל, שכאשר רואים שאין עצה... "כל עבדי המלך גו' יודעים" שאין להכנס אל
- 25 החצר הפנימית... לא צריכים להתפעל, אלא להדחק שמה ("שפאָרן זיך אַהינצו")!
- 26 ובהתאם לכך נעשית ההנהגה על כל השנה כולה – שכאשר רואים שאין ברירה אחרת, אזי, "ובכן
- 27 אבוא אל המלך אשר לא כדת"...

(8) כדאיתא במדרש (הובא במאו"א א, קפב), והובא בדרושי חסידות (ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' קצג. וש"נ).
 (9) שם ה, ב.
 (10) ראה תו"א מג"א צג, סע"ד ואילך. ובכ"מ.
 (11) אסתר ט, כז.
 (12) שבת פח, א.
 (13) שם, כג.
 (14) ראה ד"ה וקבל היהודים גו' דפורים קטן תרפ"ז שי"ל בקונטרס פורים שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 180 ואילך). ד"ה זה שנאמר בהתוועדות (לעיל ע' 285 ואילך).

(1) ח"ב נב, א. וראה הנסמן בנצו"ז שם אות ב'.
 (2) ראה הנסמן בנצו"ז שם אות ג'. וראה שער הכוונות ענין ר"ה דרוש ו' (קרוב לסופו). שער הכולל פמ"ב ס"ד.
 (3) אוה"ת ויחי שעז, רע"א. דרושי ר"ה ע' א'תמה. סה"מ תרצ"ט ע' 14. וראה טווא"ח סתקפ"ב. אבודרהם בסדר תפלת ר"ה ופירושה.
 (4) ד, טז.
 (5) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע, ואח"כ המשיך בקול חנוק מבכי. וכן מספר פעמים בהמשך הענין (המו"ל).
 (6) ראה גם לקמן ס"ט.
 (7) שם, יא.

ג. מאמר ד"ה וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹⁵ – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

* * *

ד. בהמשך להמדובר לעיל (במאמר¹⁶) אודות החילוק שבין המס"נ דחנוכה להמס"נ דפורים – יש להוסיף בזה עוד ענין ע"פ נגלה דתורה (אף שלא מצאתיו בדרושי חסידות, ולכן לא רציתי להזכירו בתוך הדברים¹⁷).

ובהקדמה:

בנוגע להחיוב דמסירת נפש – "כשיעמוד עכו"ם ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבור ואל יהרג. . במה דברים אמורים בשאר מצוות, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים, אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג, יהרג ואל יעבור"¹⁸.

ו"כענין שאמרו באונסין כך אמרו בחלאים. כיצד מי שחלה ונטה למות ואמרו הרופאים שרפואתו בדבר פלוני מאיסורין שבתורה, עושין, ומתרפאין בכל איסורין שבתורה במקום סכנה, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים, שאפילו במקום סכנה אין מתרפאין בהן"¹⁹.

ואעפ"כ, יש חילוק ביניהם – "כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג. . מפני שעבר באונס אין מלקין אותו"²⁰, ואילו בחלאים, "אם עבר ונתרפא עונשין אותו בית דין עונש הראוי לו"¹⁹. וצריך להבין טעם החילוק ביניהם – דלכאורה, חולה שיש בו סכנה שעבר ונתרפא בא' מג' האיסורים, אנוס הוא, ולמה עונשים אותו?

ועד"ז מצינו גם בדין נוסף – "האשה שנחבשה בידי עכו"ם, על ידי ממון מותרת לבעלה, על ידי נפשות אסורה לבעלה"²¹, ולכמה דעות²² אסורה אפילו לבעלה ישראל, כיון שחוששין שמא נתרצית להיבעל כדי להציל את עצמה שלא יהרגה. ולכאורה²³, נתרצית להיבעל כדי שלא יהרגה – אנוסה היא, ואנוסה מותרת לבעלה ישראל?

ומבאר הצ"צ²⁴, "דאונס דבישראל שרי זהו כשמאנסה על הבעילה, משא"כ הכא שאינו אונסה על הבעילה, כי אם שמפקירים אותה מטעם אחר לפי שנידונית למות, והיא מעצמה מתרצית כדי להציל עצמה, אין זה נקרא אונס לגבי הבעילה, כיון שהתשמיש אינו באונס כלל כי אם ברצון".

וזהו גם טעם החילוק בין מי שאומרים לו עבור על אחת מג' העבירות או תהרג ועבר ולא נהרג שאין מלקין אותו, להתרפא בא' מהן שעונשין אותו – שזה שאין מלקין מפני שעבר באונס הוא רק כאשר האונס הוא על העבירה עצמה (שאומרים לו עבור או תהרג), משא"כ בהמתרפא בא' מהן, כיון שהאונס אינו על העבירה עצמה (שהרי האונס הוא סכנת החולין), ואילו העבירה עצמה נעשית ברצון (כדי להנצל מסכנת החולין), עונשין אותו²⁵.

ה. ועד"ז יש לומר גם בנוגע לחנוכה ופורים:

בחנוכה²⁶ – כיון שהגזירה היתה על מצוות התורה, ש"בטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה

(20) שם ה"ד.

(21) כתובות כו, ב.

(22) רש"י (ע"ז כג, א) ותוס' (כתובות שם).

(23) וכקושיית הרמב"ן (הובא בשטמ"ק כתובות שם).

(24) חידושים על הש"ס לכתובות שם. וש"נ.

(25) ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' רלו בהערה.

(26) ראה לבוש וט"ז או"ח סעת"ר.

(15) כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל (בניגון של מאמר): וקבל היהודים את אשר החלו, והפסיק קצת בבכי, ואח"כ חזר והתחיל עוה"פ וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר... (המו"ל²).

(16) פ"ג (לעיל ע' 287). פ"י (לעיל ע' 294).

(17) במאמר שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א – נזכר הענין (דלקמן) בקיצור בפרק יו"ד ובהערה 81 (לעיל ע' 295) – המו"ל.

(18) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ה.

(19) שם ה"ו.

1 ובמצוות²⁷, שגזרו על שבת ומילה²⁸, "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"²⁹, הרי, אף שהיו
2 חייבים למסור נפשם ולא לעבור על מצוות התורה [ולא רק בנוגע לע"ז וג"ע ושפ"ד, אלא גם בנוגע
3 לכל המצוות, שהרי "בשעת הגזירה . . . יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצוות"³⁰, ואפילו על
4 "ערקתא דמסאנא"³¹], מ"מ, אילו היו עוברים ולא נהרגים, לא היו נענשים, מפני שהיו אנוסים על העבירה
5 עצמה.

6 משא"כ בפורים²⁶ – כיון שהגזירה היתה (לא על מצוות התורה, כי אם) על הגוף, "להשמיד להרוג
7 ולאבד את כל היהודים"³², אלא שאילו היו ממירים דתם ח"ו לא היו עושים להם כלום³³, הרי, עשיית
8 העבירה כדי להנצל מהגזירה דינה כהמתרפא באיסורין שבתורה, ובמילא, היו נענשין על זה [ולא רק על
9 ע"ז וג"ע ושפ"ד, אלא גם על שאר עבירות שמתרפאין בהן במקום סכנה, כי, עשיית עבירה איזו שהיא
10 כדי להנצל מגזירת המון ש"עשה עצמו ע"ז"³⁴, היתה מתפרשת כהמרת דת ח"ו], כיון שהאנוס אינו על
11 מעשה העבירה עצמה, שעושה אותה ברצון כדי להציל את עצמו.

12 ומזה מובן החילוק בין המס"נ דחנוכה להמס"נ דפורים – שהמס"נ דחנוכה היא במדידה והגבלה,
13 שהרי היו יכולים לעבור ולא ליהרג, ולא היו מקבלים עונש על זה; ואילו המס"נ דפורים היא אמיתת
14 ושלמות ענין המס"נ, ללא הגבלות כלל, שאין שום אפשרות לעבור ח"ו על מצוות התורה, שהרי אם
15 היו עוברים היו נענשים על זה.

16 ו. והטעם שהמס"נ דפורים היא באופן שאין שום אפשרות לעבור על מצוות התורה – לפי שבפורים
17 מתגלה ההתקשרות של בני" עם הקב"ה תורתו ומצוותיו מצד העצם, ומצד העצם אין מקום לענין הפכי:

18 ובהקדמה – שמצינו הפרש בין הלב לשאר אברי הגוף, שכל אברי הגוף יכולים לסבול פסולת ניש
19 אברים שיכולים לסבול פסולת ממש, ויש אברים שיכולים לסבול עכ"פ פסולת הדק], משא"כ הלב אינו
20 יכול לסבול פסולת כלל³⁵. וטעם הדבר – לפי שבלב שורה ומתגלה עצם החיות (כידוע³⁶ שעצם הנשמה
21 קשורה (לא כ"כ עם המוח, אלא) עם הלב דוקא), ובמקום ששורה ומתגלה עצם החיות אין נתינת מקום
22 לפסולת כלל.

23 ועד"ז ברוחניות – שיש דרגות בקדושה שאינן קשורות עם העצם ולכן יכולות לסבול גם ענין הפכי,
24 משא"כ בהעצם אין נתינת מקום לענין הפכי.

25 ודוגמתו בהחילוק שבין חנוכה לפורים:

26 בחנוכה – ההתקשרות של בני" עם הקב"ה תורתו ומצוותיו היא בדרגא כזו שיכולה לסבול ענין
27 הפכי, ולכן לא היו מקבלים עונש אילו היו עוברים על מצוות התורה באונס, היינו, שלא נפרדו לגמרי
28 ח"ו מאחדותו ית'; משא"כ בפורים – מתגלה ההתקשרות של בני" עם עצמות ומהות א"ס ב"ה, כך שאין
29 נתינת מקום כלל לענין הפכי, ללא נפק"מ אם הוא ברצון או באונס, ולכן היתה גם הגזירה באופן שהיו
30 מקבלים עונש אילו היו עוברים על מצוות התורה אפילו באונס.

31 ויומתק יותר שבפורים היתה הגזירה (ובמילא גם המס"נ) בנוגע לגוף – שגם חיות הגוף של איש
32 ישראל הוא מאלקות, ואינו יכול לקבל חיות אלא מסטרא דקדושה בלבד³⁷, ולכן היו מקבלים עונש אילו
33 היו עוברים ח"ו על מצוות התורה אפילו באונס, כי, גם עבירות שנעשים באונס הם מג' קליפות הטמאות

(34) מגילה יו"ד, ב (יט, א). וראה אסת"ר פ"ו, ב (פ"ז, ה):
"חקק עבודת כוכבים על לבו ונתכוון כדי שישתחוו לעבודת
כוכבים".

(35) ראה זח"ג רכא, ב.

(36) ראה המשך תער"ב ח"א פל"ה (ע' נט).

(37) כמ"ש רבינו הזקן באגרת התשובה (פ"ו). – ואף שלמשך
זמן קצר יכולה להיות המשכת החיות באופן אחר, מ"מ, סו"ס
בהכרח שתהי' המשכת החיות מסטרא דקדושה דוקא, כמבואר
בארוכה בקונטרס ומעין (מאמר ו פ"ג ואילך).

(27) רמב"ם ריש הל' חנוכה.

(28) מגילת אנטיוכוס (נדפסה בכמה סידורים. ועיין בהנסמן
באנציק' תלמודית ע' חנוכה ע' שסא הערה 818).

(29) נוסח "ועל הנסים".

(30) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ג.

(31) סנהדרין עד, רע"ב.

(32) אסתר ג, יג.

(33) תו"א מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה בהנסמן לעיל ע'

286 הערה 12.

לגמרי³⁸, ובמילא, לא יתכן שתהי' להם שייכות לאיש ישראל, שכל חיותו אינה אלא מסטרא דקדושה¹ בלבד.²

ז. עפ"ז יש לבאר מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר שיצא לאור בקונטרס פורים³⁹ שגמר ושלמות הקבלה דמתן-תורה היתה בפורים עי"ז שעמדו במסירת נפש בפועל – שענין זה נעשה ע"י המס"נ דפורים דוקא ולא ע"י המס"נ דחנוכה:⁴

במתן-תורה כתיב⁴⁰ "חרות על הלוחות", ודרשו חז"ל "אל תקרי חרות אלא חירות"⁴¹, "חירות ממלאך המות"⁴², שבזה נכלל גם "חירות" מיצר הרע (שהרי "הוא יצה"ר הוא מלאך המות"⁴³) ומכל הענינים שהם היפך הקדושה, כמארוז"ל⁴⁴ שבמ"ת "פסקה זוהמתן" (ע"ד ובדוגמת השלימות דלעת"ל ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁴⁵).

ולכן, גמר ושלמות הקבלה דמ"ת ע"י המס"נ בפועל היא בפורים דוקא – כיון שבפורים היתה המס"נ באופן שאין אפשרות לענין של חטא כלל, לא רק ברצון, אלא גם באונס, שזהו מעמד ומצב שאין שייכות למציאות של זוהמא כלל (משא"כ בחנוכה, שהיו יכולים לעבור על מצוות התורה מצד האונס).¹²

ח. ויש להוסיף, שמעלת המס"נ דפורים מתבטאת גם בהחיוב "לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁴⁶: תוכן החיוב ד"עד דלא ידע" הוא היציאה ממציותו⁴⁷, "ארויסקריכן פון זיך", ולהתנהג באופן שלמעלה מטעם ודעת, למעלה ממדידה והגבלה.¹⁵

– האמת היא שגם לאחר היציאה מההגבלות שלו ה"ה במדידה והגבלה, אלא שאצלו עכ"פ ה"ז תנועה שלמעלה ממדידה והגבלה, שזהו"ע ד"בכל מאדך"⁴⁸, "מאד שלך", שקשור עם מאד (בלי גבול) האמיתי⁴⁹.

ט. ויש לקשר זה עם האמור לעיל (ס"א) שבימי הפורים ההנהגה היא באופן ד"אבוא אל המלך אשר לא כדת":²⁰

להיותו בתנועה שלמעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידע" – אינו מתחשב בשום דבר, "כדת" או "לא כדת", ודוחק את עצמו "לבוא אל המלך אל החצר הפנימית", ולא איכפת לו מה תהיינה התוצאות מהכניסה שלא כדת (אע"פ ש"כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו גו"⁵⁰), כהמשך הכתוב⁴: "וכאשר אבדתי אבדתי".

– הנהגה כזו (לדחוק את עצמו לבוא אל המלך למרות הסיכון שבדבר, "כאשר אבדתי אבדתי") היא ויפך השכל, ולכאורה, בכגון-דא כתיב⁵⁰ "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו", וכפי שמאריך אדמו"ר מהר"ש בהמשך מים רבים⁵¹ שהנהגת האדם להעמיד עצמו בסכנה בשביל להשיג עושר כו', היא "האולת שלו", שעל ידה "יסלף דרכו", ואח"כ "על ה' יזעף לבו, מדוע הגיע לו ככה שיוזק . . או יסתכן בעת מן העתים, ובאמת האדם הוא עצמו גרם לזה כו'". אמנם, בנדו"ד לוקח הקב"ה את ה"אולת אדם" (שדוחק את עצמו לבוא אל המלך אשר לא כדת) על עצמו, שע"י "אולת" זו תומשך לו ברכה והצלחה מרובה.³¹

(38) ולהעיר מתניא אגה"ק סכ"ו (קמד, א): "אם לא שאכל לפיקוח נפש שהתירו רז"ל ונעשה היתר גמור" – שתיבת "גמור" מוקפת בחצאי ריבוע, ובכמה דפוסים אינה. ובכל אופן, ההיתר דפקו"נ שייך רק להאונס דחנוכה, שהאונס הוא על העבירה עצמה, משא"כ האונס דפורים, שהאונס אינו על העבירה עצמה, שעושה אותה ברצון כדי להציל את עצמו (כנ"ל ס"ה).

(39) דלעיל הערה 14.

(40) תשא לב, טז.

(41) אבות פ"ו מ"ב. שמו"ר עה"פ (פמ"א, ז).

(42) שמו"ר שם.

(43) ב"ב טז, א.

(44) שבת קמו, רע"א. וש"נ.

(45) זכרי' יג, ב.

(46) מגילה ז, ב.

(47) ראה גם לקמן סט"ו.

(48) ואתחנן ו, ה.

(49) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ.

(50) משלי יט, ג.

(51) תרל"ו – בתחלתו.

- 1 וההסברה בזה – ע"פ מארוז"ל "במדה שאדם מודד בה מודדין לו"⁵², "כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה"⁵³,
- 2 – דאף שהקב"ה הוא בלי גבול, למעלה ממדה, הרי, להיותו כל יכול, בכחו וביכולתו לחבר בלי גבול עם גבול ומדה ("מדה כנגד מדה"). וכמודגש גם בתומ"צ, שעם היותם בלי גבול, כמ"ש⁵⁴ "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", מ"מ, ניתנו במדה וגבול ושיעור דוקא⁵⁵, ונתלבשו בדברים גשמיים⁵⁶, שמצד עצמם אינם יכולים לסבול בלי גבול, שהרי גשמיות וכלי-גבול הם שני הפכים –
- 7 ולכן, כשהאדם דוחק את עצמו "לבוא אל המלך". אשר לא כדת", מתנהגים עמו מלמעלה ג"כ באופן ד"לא כדת" – שלא עושים חשבונות אם ראוי הוא לבוא אל המלך אל החצר הפנימית אם לאו, כיון ש"דחק ונכנס"⁵⁷, ולא עוד אלא שנותנים לו את שרביט הזהב (ולא רק את "ראש השרביט", אלא גם את כל השרביט), כנ"ל.
- 11 וע"פ האמור לעיל (בהמאמר) שעניני פורים נמשכים ופועלים גם בגשמיות ("אז אויך די גשמיות ווערט אן אנדערע"), כמודגש בהחויב דמשתה ושמחה במאכל ומשקה גשמיים דוקא – הרי ה"דחק ונכנס" לבוא אל המלך אל החצר הפנימית "אשר לא כדת", פועל גם בנוגע לענינים גשמיים, להתברך בורעא חייא וקייא, בני חיי ומזונא רויח.
- 15 [כשחילקו כוסיות משקה בין המסובים לאמירת לחיים, צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א שיביאו כוסיות גדולות יותר, ואמר (בחינוך):] בנוגע לצדקה מצינו⁵⁸ שיש מעלה כשנותנים אותו סכום בפעמים רבות, קימעא קימעא ("ביסלאך-ווייז"), אבל בנוגע למשקה אין צורך ליתן קימעא קימעא.
- 18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן, וכשניגנו, אמר שינגנו בשמחה גדולה יותר ("פריילעכער"), וניגן בעצמו בשמחה גדולה, ונענע בידו הק' להגברת השמחה].
- * * *
- 21 י. בנוגע לשמות הימים טובים – יש שינוי בין פורים לכל שאר הימים טובים:
- 22 כל הימים טובים נקראים על שם הנס שאירע ביום זה או על שם המצוה המיוחדת ליום זה: פסח – ע"ש הנס ש"פסח על בתי בני ישראל במצרים גו"⁵⁹, או "חג המצות", ע"ש המצוה דאכילת מצה, "שבעת ימים מצות תאכלו"⁶⁰. שבועות – ע"ש המצוה "שבעה שבועות תספר לך"⁶¹.
- 25 סוכות – ע"ש מצות סוכה, "בסוכות תשבו שבעת ימים"⁶². חנוכה – ע"ש חנוכה המזבח והמקדש⁶³, או ע"ש החני' מהמלחמה, "חנו כ"ה"⁶⁴. ועד"ז בנוגע לר"ה – התחלת וראש השנה⁶⁵, ויוהכ"פ – יום כיפורים הוא לכפר עליכם"⁶⁶.
- 28 משא"כ הירו"ט דפורים – אינו נקרא ע"ש מצוות היום, "ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"⁶⁷, וגם לא ע"ש נס ההצלה מגזירת המן, אלא אדרבה – "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור"⁶⁸, "הפור" ("הוא הגורל"⁶⁹) שהפיל המן "להומום ולאבדם"⁶⁹ רח"ל!

(52) מגילה יב, ב. וש"נ.
 (53) סנהדרין צ, סע"א.
 (54) איוב יא, ט.
 (55) ראה תניא אגה"ק סט"ו. סה"מ תשי" ע' 272 ואילך.
 (56) ואפילו המצוות דחובת הלבבות, כמו אהבת ה' ויראת ה', צריכים להיות מורגשות בבשר הלב הגשמי (ראה שיחת ש"פ חיי שרה ס"י (לעיל ע' 89). וש"נ).
 (57) לשון חז"ל – קידושין נב, ב. ועוד.
 (58) ראה פיהמ"ש להרמב"ם אבות פ"ג מט"ו. תניא אגה"ק סכ"א.
 (59) בא יב, כז.
 (60) שם, טו.
 (61) פ' ראה טז, ט.
 (62) אמור כג, מב.
 (63) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה סכ"א) – הובאו בדרכי משה לטווא"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט סקע"ד. ועוד (ראה הנסמן באנציק' תלמודית ע' חנוכה ע' רמב. לקו"ש ח"כ ע' 633 בהערה).
 (64) שבלי הלקט סקפ"ט. ר"ן ורי"ף שבת פ"ב. כל בו סמ"ד. טווא"ח סעת"ר. לבוש שם. אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה. ועוד.
 (65) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. ובכ"מ.
 (66) אמור כג, כח.
 (67) אסתר ט, כב.
 (68) שם, כו.
 (69) שם, כד.

יא. ויש לומר הביאור בזה – בהקדים:

כתיב⁷⁰ "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד", ומבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמאמר דפורים תר"ף ד"ה זה⁷¹,

– [בפורים הנ"ל אמר כ"ק אדנ"ע שני מאמרים: המאמר הראשון, ד"ה והי' כאשר ירים משה ידו גו', והמאמר השני, ד"ה ראשית גוים עמלק גו'] –

ש"ממ"ש ואחריתו עדי אובד, משמע, שעמלק לא יהי' לו בירור ותיקון כלל, ורק איבודו זהו תיקונו, וצ"ל הלא אמרז"ל⁷² מבני בניו של המן למדו תורה ברבים, וידוע⁷³ דהמן הי' מזרעו של עמלק, והי' בו בירור כו",

ומבאר, ש"יש בזה ההפרש בין בעתה לאחישנה, דבעתה הוא שנאבדים לגמרי, ובאחישנה אזי יש להם בירור, דהנה אמרז"ל⁷⁴ זכו אחישנה לא זכו בעתה, והיינו כאשר זכו ישראל בענין הברורים אזי אחישנה שיהי' הקץ קודם זמן הקצוב, ואזי ניתוסף עי"ז אור בקדושה . . וזהו ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד, דהאחרית וסוף דכל הסט"א בכלל וקליפת עמלק בפרט הוא שיאבדו לגמרי בכלות הזמן שנקצב להם, דקץ שם לחושך⁷⁵ כו', וכאשר אחישנה ע"י הברורים יכול להיות בירור גם בקליפת עמלק . . וזהו ג"כ שמבני בניו של המן למדו תורה ברבים, שהו"ע זכו אחישנה ע"י הברורים דנש"י, שנעשה עי"ז יתרון ותוס' אור בקדושה כו".

ומוסיף לבאר, שבאופן דאחישנה ע"י הברורים שיכול להיות בירור גם בקליפת עמלק, הפירוש ד"אחריתו עדי אובד" הוא "עד ולא עד בכלל" (משא"כ באופן דבעתה, שנאבדים לגמרי, הפירוש "אחריתו עדי אובד" הוא "עד ועד בכלל").

והענין בזה – שתכלית השלימות היא (לא רק לדחות את הרע שלא יבלבל ויפריע להטוב, אלא יתירה מזה) לברר ולזכך את הרע ועד להפכו לטוב, ע"ד דרשת חז"ל⁷⁶ על הפסוק⁴⁸ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", "בשני יצריך", היינו, שהיצה"ר (לא רק יסכים בעל כרחו, "מלאך רע עונה אמן בעל כרחו"⁷⁷, אלא מתוך רצון ושמחה) יתהפך לאהבה את ה', שזהו"ע "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא"⁷⁸, שע"ז נעשה יתרון ותוספת אור בקדושה.

יב. וההתחלה בזה היא בימי הפורים:

אמרו חז"ל⁴⁶ "חייב⁷⁹ איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", ומבאר בחסידות⁸⁰, שזהו"ע הפיכת ה"ארור המן" (עניני לעו"ז) ל"ברוך מרדכי" (עניני קדושה), כמ"ש⁸¹ "ונהפוך הוא", שע"ז נעשה גם הענין ד"ברוך מרדכי" באופן נעלה יותר, כיון שע"י הפיכת הלעו"ז ("ארור המן") נעשה יתרון ותוספת אור בקדושה ("ברוך מרדכי").

אלא שבשביל זה צריכים להגיע לדרגא נעלית ביותר שלמעלה מ"ארור המן" ו"ברוך מרדכי" גם יחד ("לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"), שעל ידה יכולים להפוך את ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי".

יג. וענין זה מרומז גם בשמו של היו"ט – פורים – שנקרא "על שם הפור":

קריאת שמו של היו"ט פורים על שם הפור שהפיל המן להומם ולאבדם, מהוה פס"ד של תורה [שהרי השם "פורים" אינו שם הסכמי, אלא שם שנתפרש בא' מכ"ד ספרי קודש דתנ"ך] – שאפילו דבר הכי

(75) איוב כח, ג.

(76) ברכות רפ"ט. ספרי ופרש"י עה"פ (ואתחנן ו, ה).

(77) שבת קיט, ב.

(78) ראה זח"א ד, א. הובא בתניא פ"י.

(79) ראה סה"מ תש"ח ע' 107 בהערה א.

(80) ראה לקר"ש ח"ז ס"ע 21 ואילך.

(81) אסתר ט, א.

(70) בלק כד, כ.

(71) סה"מ פר"ת ע' רצו ואילך.

(72) גיטין נז, ב. וש"נ. וראה ל"ת להאריז"ל (ובס' הליקוטם)

ס' שופטים דר"ש בר שילת הי' מבני בניו.

(73) תרגום לאסתר ג, א.

(74) סנהדרין צח, א. זח"א קיז, ב. וראה שערי אורה שער

הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.

- 1 חמור, כגזירה על בני, אשר, "כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבב עינו"⁸², יכולים להפוך ולעשות ממנו
- 2 יום טוב!
- 3 ויומתק יותר ע"פ המבואר במדרשי חז"ל⁸³ שהמן דיבר סרה על בני שיש להם ריבוי ימים טובים,
- 4 "שבת היום פסח היום"⁸⁴, "אמר לו הקב"ה, רשע, אתה מפיל עין רעה במועדיהם שלהם, הרי אני מפילך
- 5 לפניהם, ומוסיפים להם מועד אחד על מפלתך, זה ימי הפורים"⁸⁵ – שמה גופא שהמן רצה לבטל את
- 6 הימים טובים ניתוסף עוד יו"ט.
- 7 – משך זמן לאחר הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו בשנת תרפ"ז, לקחו למאסר את אחד
- 8 הרבנים, ובין הדברים אמרו לו בהלצה: מה לך להתאונן על המאסר, הרי כתוצאה ממאסרו של הרבי
- 9 מליובאוויטש, נעשה אח"כ יו"ט!...
- 10 יד. והנה, ידוע שכל יו"ט "עביד עבדתי", שממשיך ופועל ענינו המיוחד על כל השנה כולה.
- 11 ולדוגמא: פסח – ממשיך ופועל על כל השנה ענין האמונה, שבועות – ענין התורה, וסוכות – המשכת
- 12 המקיפים. ומזה מובן גם בנוגע לימי הפורים – שממשיכים ופועלים על כל השנה כולה נתינת כח
- 13 להפיכת הענינים הבלתי-רצויים לקדושה, "לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".
- 14 וענינו בעבודה דכל יום:
- 15 לכאור"א יש ענינים המבלבלים – הן ענינים רוחניים, כמו מחשבות זרות (בדקות עכ"פ) וכיו"ב, והן
- 16 ענינים גשמיים, בנוגע לבני חיי ומזונא ריחי, שהחסרון בהם מפריע למנוחת הנפש ומנוחת הגוף
- 17 הדרושה לעבודת ה', ובלשון הרמב"ם⁸⁶: "היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת⁸⁷) השם הוא, שהרי אי
- 18 אפשר שיבין או ידע דבר מידעת הבורא והוא חולה כו".
- 19 וצריך להשתדל ולפעול לא רק שענינים אלה לא יבלבלוהו לעבודת ה', אלא יתירה מזה, להפוך את
- 20 הענינים המבלבלים עצמם לקדושה.
- 21 ולדוגמא:
- 22 מבואר בתניא⁸⁸ בשם צוואת הריב"ש⁸⁹ שכאשר עומד בתפלה ועומד לנגדו עו"ג המדבר ומבלבלו
- 23 בתפלתו, צריך להתבונן בענין ירידת וגלות השכינה ש"ניצוץ הארתה מתלבש בבחי' גלות דרך פרט
- 24 בדבור עו"ג זה המדבר דברים המבלבלים עבודת ה' היא כוונת התפלה", ולידע שהכוונה בזה ("מה זאת
- 25 עשה ה' לו") היא "כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו בעומק הלב ובכוונה גדולה כו".
- 26 ועד"ז בנוגע לכל הענינים המבלבלים לעבודת ה' – שצריך לידע ש"מאת ה' היתה לו זאת", "וכמ"ש⁹⁰
- 27 כי ה' אמר לו (לשמעי) קלל (את דוד).. כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול
- 28 לדבר מאומה"⁹¹, וכיון שכן, בודאי שהכוונה בזה היא לטובה, שעי"ז יוסיף כח והתאמצות גדולה בעבודת
- 29 ה', ואז, נופלים כל הקליפות (שאינם אלא דבר חיצוני, כמו הקליפה שמכסה על הפרי) והיו כלא היו,
- 30 ונשאר רק קדושה בלבד.
- 31 ועי"ז שמנצלים את הענינים המבלבלים עצמם שעל ידם יתוסף כח ואומץ בעבודת ה', עי"ז שמגלים
- 32 את הניצוץ אלקי המלוכב בהם – מהפכים אותם לקדושה.
- 33 טו. והכח לזה הוא מעבודת ימי הפורים באופן ד"לא ידע" – שהו"ע היציאה ממציאיותו ("ארויסגיין
- 34 פון זיך"):

(87) ראה לקו"ש ח"ג ע' 806 הערה 9.

(88) אגה"ק סכ"ה (קמא, א). וראה גם תניא פכ"ח (לה, ב).

(89) סו"ס קב.

(90) שמואל-ב טז, יו"ד.

(91) אגה"ק שם (קלח, ב).

(82) גיטין נז, א – ע"פ זכרי" ב, יב (וראה סה"מ תש"ח ע' 121).

(83) מגילה יג, ב. אסת"ר פ"ז, יב.

(84) מגילה שם.

(85) אסת"ר שם.

(86) הל' דעות רפ"ד.

1 כאשר העבודה היא באופן של "ידע" – הרי גם מי שמגיע לדרגות נעלות, "אפילו הוא צדיק גמור
2 עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים", ה"ה "דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו"⁹², "יש מי שאוהב"⁹³, ועד"ז
3 "יש מי שירא"⁹⁴ – יש ומציאות.

4 ולכן: (א) הדברים המבלבלים תופסים מקום אצלו, וצריך לחפש עצות ודרכים ללחום עמהם, ולא
5 כל פעם מוצא בנפשו הכחות הדרושים ללחום עם הדברים המבלבלים. (ב) המלחמה עם הדברים
6 המבלבלים היא בדרך של דחי, היינו, שכללות עבודתו בענין הבידוריים היא באופן שימין הוא ימין
7 ושמאל הוא שמאל, והענינים שמסטר דשמאל צריכים לדחותם מכל וכל, ואי אפשר לבררם ולהעלותם
8 לקדושה (כהסדר ד"בעתה", שהסט"א והקליפה יאבדו לגמרי).

9 אמנם, כאשר העבודה היא באופן ד"לא ידע", שיוצא ממציאותו ("ער גייט ארויס פון זיך"), ומגבי'
10 את עצמו מן הארץ ("ער הויבט זיך אויף פון דער ערד") טפח או אפילו אצבע עכ"פ – אזי הדברים
11 המבלבלים אינם תופסים מקום כלל,

12 [ע"ד המבואר בהמאמר שבקונטרס פורים⁹⁵ ש"כאשר הוא במדרגת האמת . . . רואין אנו במוחש
13 שהזולת אינו מבלבל לו כלל . . . אין הכוונה שהוא מבטל אותו, כי אם שהזולת הוא ממש כאילו אינו,
14 והיינו שלא יש דבר המבלבל לו . . . מפני שאינו תופס אצלו מקום ומציאות כלל, והסיבה לזה הוא העילוי
15 שלו, מה שנתעלה למעלה ומדרגה עליונה יותר שאינו שייך אל הזולת . . . ובמילא אין הזולת תופס מקום
16 ומציאות כלל, וכמו עד"מ הזולת של עיר אחרת אינו מבלבל אותו"],

17 ומזה לוקחים כח גם לעבודה באופן של "ידע",
18 – כמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁶ בשם רבינו הזקן, שע"י העבודה ד"לא ידע" בפורים, נעשית גם
19 העבודה ד"ידע" במשך כל השנה באופן אחר לגמרי –

20 שתהי' היכולת (לא רק לדחות ולשבור את הדברים המבלבלים, אלא אדרבה) להתעסק עם הענינים
21 המבלבלים באופן של התלבשות⁹⁷ כדי לבררם ולזככם ולהפכם לקדושה, כך, שעל ידם ניתוסף עילוי הן
22 בגשמיות והן ברוחניות (ע"ד אופן העבודה ד"זכו אחישנה", שנעשה הבידור גם בקליפת עמלק, ועי"ז
23 נעשה יתרון ותוס' אור בקדושה).

24 טז. וההתחלה בזה בימי הפורים – "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

25 ואף שבדרך כלל יש להזהר בכגון-דא כיון שיכולה להיות מזה תוצאה בלתי-רצויה, ו"אדם מועד
26 לעולם כו' בין ער בין ישן וכו"⁹⁸ – הרי, במה דברים אמורים, כשעושה זאת על דעת עצמו, אבל,
27 כשעושה זאת מצד ציווי התורה, לוקחת תורה את האחריות שהתוצאות מזה תהיינה אך ורק טוב, וטוב
28 הנראה והנגלה, הן בנוגע לימי הפורים עצמם, והן בנוגע לפעולתם על כל השנה⁹⁹.

29 ובנקודה העיקרית – שע"י ההתעלות למעמד ומצב "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי",
30 מהפכים את ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי", ממרירו למיתקא ומחשוכא לנהורא, ולהעמיד את עצמו ואת
31 הסיבה כולה בקרן אורה,

32 – כתיב¹⁰⁰ "כתית למאור", ומבואר בדרושי רבותינו נשיאנו¹⁰¹ דיוק הלשון "כתית למאור" דוקא (ולא
33 לאור או להאיר), היינו, שעיקר ההדגשה היא בנוגע ל"מאור" ("עס דארף זיין דער צוטרעג צום מאור"),
34 אבל לאח"ז ממשיך בכתוב¹⁰⁰ "להעלות נר תמיד", שהו"ע האור והגילוי –
35 ועד שנמשך ובא בגילוי בטוב הנראה והנגלה, בבני חיי ומזונא וריחי.

ואי אפשר לעמוד מרחוק, כמו בשביל פעולת הדחי' והשבירה
(ראה גם סה"מ תשי"א ע' 289. סה"מ מלוטט ח"א ע' קפד-ח).

(98) ב"ק כו, סע"א (במשנה). וש"נ.

(99) חסר קצת (המו"ל).

(100) ר"פ תצוה.

(101) ראה גם ד"ה וקבל היהודים הנ"ל פ"ג. פט"ו (סה"מ

תשי"א ע' 182. ע' 193).

(92) תניא פל"ה.

(93) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד. ובכ"מ.

(94) ראה ספר הערכים חב"ד כרך א ע' רעט הערה 138.

(95) ד"ה וקבל היהודים הנ"ל פ"ד (סה"מ תשי"א ע' 192-3).

(96) ראה שיחת פורים תש"ו ס"ב (סה"ש תש"ו ס"ע 23

ואילך). הובא גם בסוף המאמר (לעיל ע' 297).

(97) כי, לצורך פעולת הבידור והזיכוכן בהכרח להתלבש בהם,

* * *

1

102 יז. בהמשך להמדובר לעיל שענינו של פורים הוא "ונהפוך הוא", להפוך ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי", ע"ד ש"מבני בניו של המן למדו תורה ברבים" – יש להביא דוגמא מענין שנתגלה לאחרונה בחכמות חיצוניות, שעל ידו מתורצת טענה וקושיא בנוגע לכללות הנהגת בני ע"פ התומ"צ, כדלקמן. ובהקדמה:

5

6 איתא בגמרא¹⁰² "כי נח נפשי דרבי יהושע בן חנניא (קודם פטירתו) אמרו לי רבנן מאי תהוי עלן מאפיקורוסין (לפי שר' יהושע בן חנניא הוא הי' מפורסם בעל נצחון נגד המינים כגון בהך דפ"ק דבכורות¹⁰³ בסבי דבי אתונא¹⁰⁴), אמר להם, אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם¹⁰⁵, כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם של אומות העולם". כלומר, האפשרות לקושיא מצד חכמות חיצוניות אינה אלא במקום שיש תירוץ בחכמה דקדושה.

10

11 וטעם הדבר – לפי שהצורך בחכמות חיצוניות אינו אלא בשביל התועלת בעבודת ה' ובלשון רבינו הזקן בתניא¹⁰⁶: "אלא א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן, דהיינו כדי להתפרנס מהן בריוח לעבוד ה', או שיודע להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו", כמו, חכמת התכונה לצורך קידוש החודש, או חכמת הרפואה לצורך רפואת חבירו (מצד החיוב דאהבת ישראל, "ואהבת לרעך כמוך"¹⁰⁷), שזהו אופן נעלה יותר מעשייתן קרדום לחתוך בהן, כיון שהחכמות חיצוניות עצמם מנוצלות לעניני קדושה¹⁰⁸], אבל מצד עצמם אין בהם צורך, ובמילא אין להם מציאות, ולכן, קושיא מצד חכמות חיצוניות שאין עלי' תירוץ בחכמה דקדושה, העלם והסתר על קדושה – אין לה מציאות וקיום כלל, ועכצ"ל, שעל כל קושיא יש תירוץ בחכמה דקדושה.

18

19 אמנם, גם כשיש תירוץ בחכמה דקדושה – הרי תירוץ הקושיא הוא רק דחיית וביטול ההעלם וההסתר על קדושה, וכיון שהתכלית היא (לא רק לדחות ולבטל ההעלם וההסתר, אלא גם) להפכו לקדושה (כמודגש בימי הפורים) – יש לנצל את החכמות החיצוניות עצמם שעל ידם תתורץ קושיא על קדושה. – מובן וגם פשוט, שאין זה הכשר ח"ו ללימוד חכמות חיצוניות. משל למה הדבר דומה, לאדם שיעמיד את עצמו בסכנה, ויקפוץ מהגג, כדי שיוכל לברך ברכת הנסים ולהראות שהקב"ה יכול להציל מסכנה ע"י נס!... כוונת הדברים היא רק לאלה שמאיזו סיבה למדו כבר חכמות חיצוניות, שצריכים לידע שהעבודה המוטלת על כתפיהם היא (לא רק שהחכמות החיצוניות לא יבלבלו אותם מעבודת ה', לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם) לנצל את החכמות החיצוניות גופא להחזקת היהדות, התורה והמצוות, וגם – לאחר הסרת מסוה הבושה... – להפצת מעיינות החסידות חוצה, שהמעיינות יגיעו גם למקומות כאלה שיכולים לחשוב שלעת-עתה אין להם שייכות לכאורה לתורת החסידות.

28

29 יח. ולאחרי הקדמה זו – נבוא לתרץ קושיא על קדושה מענין שנתגלה בחכמות חיצוניות:

30 אחת הטענות נגד הנהגת בני ע"פ התורה, היא, העובדה ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁰⁹. ושני פרטים בזה: (א) כיצד יכולים לדרוש מהמיעוט לעמוד על עמדו נגד הרוב? (ב) גם כאשר המיעוט יעמוד על עמדו נגד הרוב, דיים שיפקיעו את עצמם, וכיון שכן, מהי התועלת בעמידה נגד הרוב כשסו"ס ישארו מיעוט בלבד?

33

34 ובפרטיות יותר:

35 המיעוט דבני"י הוא לכל לראש ביחס לכל העמים – "אתם המעט מכל העמים". ובפרט ע"פ הידוע¹¹⁰

(108) ראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' קכג ואילך. ע' קסט ואילך.
(109) ואתחנן ז, ז.
(110) ראה יבמות מז, א"ב. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג ה"ד. רפי"ד. טושו"ע יו"ד סרס"ח ס"ב.

(102) חגיגה ה, ב.
(103) ת, ב.
(104) חז"ל מהרש"א לחגיגה שם.
(105) ירמ' מט, ז.
(106) סוף פ"ח.
(107) קדושים יט, יח.

שהסדר אצל בני" הוא שאינם מחפשים אחר גרים, ולא איכפת להם שלא יתוספו גרים, וישארו "המעט מכל העמים".

[ומ"ש בגמרא¹¹¹ "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" – מבואר בחסידות¹¹² שאי-אפשר לפרש שהכוונה היא לגרים כפשוטו, שהרי מספר הגרים שניתוספו על בני" אינו לפי ערך מספר בני" שגלו לבין האומות, אלא הכוונה היא לקיום התומ"צ בהדברים הגשמיים שבעולם שעי"ז עושים מהגשמיות רוחניות¹¹³, שזהו"ע של גירות, שלוקחים דבר גשמי שמצד עצמו אינו שייך ליהודים ויהדות (כמארז"ל¹¹⁴ שיעקב ועשו התחלקו ביניהם, עשו לקח עולם הזה, גשמיות, ויעקב לקח עולם הבא, רוחניות), ועושים ממנו ענין של יהדות].

ומלבד היותם "המעט מכל העמים", הרי, גם בנוגע לעם ישראל גופא – אלה שנזהרים בקיום התומ"צ בשלימות עד לדקדוק קל של דברי סופרים, הם מיעוט לגבי שאר בני" שאינם נזהרים כ"כ.

ויתירה מזה: בנוגע לכל אחד מישראל גופא (גם אלה שמדקדקים על דקדוק קל של דברי סופרים) – הזמן שמוקדש לענינים רוחניים הוא מיעוט לגבי הזמן שהולך על הענינים הגשמיים.

– בנוגע להאבות אמרו חז"ל¹¹⁵ "האבות הן הן המרכבה",

ומבואר בתניא¹¹⁶ ש"כל אבריהם כולם ("הם וכל אשר להם"¹¹⁷) היו קדושים ומובדלים מעניני עולם הזה ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" ("כל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפילו שעה אחת"¹¹⁸), ובביכיל חסידות כת"י¹¹⁹ מוסיף: "אפילו בשינתם", כלומר, שיהודי יכול להעמיד את עצמו במעמד ומצב כזה שאפילו בעת השינה, שמסתלק עיקר החיות ונשאר רק "קיסטא דחיותא"¹²⁰, יהי' מרכבה לאלקות, כך, שכל מציאותו וכל עניניו הם רוחניות וקדושה. אבל, אצל אנשים כערכנו, המציאות בפועל ממש היא שלא נמצאים במעמד ומצב נעלה כזה, ולא עוד אלא שהענינים הרוחניים הם "מעט" לגבי הענינים הגשמיים.

ובפרט בימינו אלה, בזמן הגלות, חושך כפול ומכופל בגשמיות, שמורה על החושך כפול ומכופל ברוחניות,

– כידוע שכל הענינים הגשמיים משתלשלים מהענינים הרוחניים, וכשיש גזירה על בני" בגשמיות ה"ז מפני שכן הוא המצב ברוחניות, וכשהמצב הרוחני הוא באופן של סכנת נפשות רח"ל, נעשה גם המצב הגשמי באופן של סכנת נפשות רח"ל, כפי שמצינו בגמרא¹²¹ בנוגע לפורים: "שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כלי", אמר להם. . . מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר (איך זכו לנס), אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים", כלומר, הגזירה על הגוף מורה על המצב של הנשמה, אלא שהגזירה מעוררת ומגלה את הכחות הנסתרים של הנשמה לתקן את המצב הרוחני, ועי"ז מתבטלת בדרך ממילא הגזירה הגשמית –

הרי בודאי שבזמן ומצב כזה – חושך כפול ומכופל דזמן הגלות – הענינים הרוחניים הם "מעט" לגבי הענינים הגשמיים.

(לעיל ע' 271).

(115) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. זח"ג רנו, ב.

(116) פכ"ג (כח, ב).

(117) שם פל"ט (נג, א).

(118) שם רפ"ד.

(119) נדפס במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקמ. וש"נ.

(120) ראה זח"א פג, א.

(121) מגילה יב, א (נת' בלקו"ש חל"א ע' 170 ואילך).

(111) פסחים פז, ב.

(112) ראה תו"ח חיי שרה קכא, סע"ב ואילך. ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך גר ס"ג (ס"ע תקלו ואילך). וש"נ. סה"מ תרכ"ח ע' קנו ואילך.

(113) ולא רק בקו התורה ובקו העבודה, אלא גם בקו דגמילות חסדים, שלוקחים דבר גשמי ועושים בו טובה ליהודי לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, או אפילו בגשמיות בלבד – ה"ז נעשה ענין רוחני.

(114) יל"ש תולדות רמז קיא. וראה שיחת ש"פ ויקהל ס"ח

- 1 ובמילא נשאלת השאלה: כיון ש"אתם המעט מכל העמים", ולא רק מכל העמים, אלא גם אצל כללות
 2 עם ישראל ואצל כל אחד מישראל גופא הענינים הרוחניים הם מעט לגבי הענינים הגשמיים – מהי
 3 התועלת בכללות ה"מלחמה" על קיום התומ"צ בהידור, בה בשעה שסוכ"ס נשארים רק מיעוט לגבי הרוב?
 4 יט. והתירוצ על זה – מחידוש שנתגלה לאחרונה בחכמות חיצוניות בנוגע לענין ה"אטאם"¹²²:
 5 בעבר היתה הדעה הרווחת ש"כמות" היא מוגבלת, וה"איכות" היא בהתאם להגבלת ה"כמות",
 6 ובמילא, כדי לפעול דבר גדול ביותר, יש צורך בריבוי גדול של כמות.
 7 אבל בתקופה האחרונה נתגלה בחכמות חיצוניות שלא הכמות היא הקובעת, ואין צורך בריבוי כמות,
 8 אלא העיקר הוא לגלות את כל האיכות שנמצאת בהכמות, לגלות את הכחות הנעלמים שבהכמות שיבואו
 9 מן ההעלם וההסתר אל הגילוי, ואז מספיקה גם כמות קטנה ביותר בשביל לפעול ענינים גדולים
 10 ("געוואלדיקע ענינים").
 11 התגלית שנתגלתה בחכמות חיצוניות, היא, שע"י חלוקת ה"אטאם" לחלקים קטנים ביותר, יכולים
 12 להפיק כח ואנרגי' בשביל לפעול כו"כ ענינים, שבעבר היו סבורים שבשביל זה יש צורך בכמות גדולה
 13 ביותר של חומר וגשם.
 14 כלומר, לא הכמות היא הקובעת, כי אם, ניצול כל האיכות שיש אפילו בכמות קטנה ביותר, ולא עוד
 15 אלא שניצול האיכות הטמונה בהכמות היא ע"י חלוקתו לחלקים קטנים יותר, שמשמעותה של "חלוקה"
 16 זו היא הביטול מהישות שלו ("ער זאָל ווערן אויס יש"), ואז יכולים ע"י כמות קטנה ביותר לפעול
 17 דברים גדולים ביותר.
 18 אלא, שכיון שענין זה נתגלה בחכמות חיצוניות שמצד הקליפה, לכן, השימוש הראשון שנעשה בזה
 19 הי' להירוס וחורבן, אבל במשך הזמן בודאי ישתמשו בזה לבנין ותיקון.
 20 ובכל אופן, כבר עכשיו יכולים ללמוד מזה מוסר-השכל – שאין להתפעל מהעובדה ש"אתם המעט
 21 מכל העמים", כי, כשמגלים את הכחות הנעלמים שטמונים ב"מעט", כח המסירת-נפש (ביטול הישות,
 22 בדוגמת חלוקת ה"אטאם"), יש בכחה של כמות קטנה ביותר, "אטאם" אחד, להפוך עיר שלימה ולכבוש
 23 עולם שלם!
 24 כ. ענין זה מודגש בעבודתו של אברהם אבינו – היהודי הראשון¹²³:
 25 כתיב¹²⁴ "אחד הי' אברהם" – אחד ויחיד, וכנגדו התייצב כל העולם, כדרשת חז"ל¹²⁵ על הפסוק¹²⁶
 26 "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" (שנאמר בדור הפלגה), ש"אמרו דברים חדים על שני אחדים,
 27 על ה' אלקינו ה' אחד¹²⁷ ועל אחד הי' אברהם", ונקרא "אברהם העברי"¹²⁸, ע"ש ש"כל העולם כולו מעבר
 28 אחד והוא מעבר אחד"¹²⁹.
 29 ואעפ"כ – כהמשך הכתוב לאחר "אחד הי' אברהם" – "וירש את הארץ", היינו, שבהיותו אחד
 30 ויחידי כבש את העולם כולו [שהרי לא נאמר "וירש ורעו (כשנעשו רבים) את הארץ", אלא "וירש" (הוא
 31 בעצמו) את הארץ", בהיותו אחד ויחיד], עי"ז ש"ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"¹³⁰, "אל תקרי ויקרא
 32 אלא ויקרא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפי כל עובר ושב"¹³¹, היינו, שלא הסתפק
 33 בכך שהוא בעצמו ידע ש"ה' א-ל עולם", אלא "התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם"¹³², וכל
 34 מי שפגש, אפילו ערבי, פעל עליו שגם הוא יכריז "ה' א-ל עולם".

(127) ואתחנן ו, ד.

(128) לך לך יד, יג.

(129) ב"ר ספמ"ב.

(130) וירא כא, לג.

(131) סוטה י"ד, סע"א ואילך. וראה גם ב"ר ספל"ט.

(132) רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(122) ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ח ע'

קסח. ח"א ע' תכב. ח"ג ע' שיב. לקו"ש חט"ו ע' 47.

(123) ראה גם שיחת ש"פ ויגש ס"ג (לעיל ע' 154-5).

(124) יחזקאל לג, כד.

(125) ב"ר פליח, ו. יל"ש נח עה"פ (רמז סב).

(126) נח יא, א.

כא. ודוגמתו בעבודת כאו"א מישראל:

- 1
2 גם כשנמצא במעמד ומצב שהוא אחד ויחידי ("אחד הי'") בכל הקהילה, העדה או הסביבה כולה,
3 ואינו רואה אפשרות לקרבם לתורה ומצוות – צריך לידע שניתנו לו הכחות הדרושים לכך, ועליו מוטלת
4 האחריות בנוגע לכל הקהילה והסביבה כולה, לקרבם לתומ"צ, ולעשותם יהודים יראים ושלמים, ובמשך
5 הזמן – גם חסידים.
- 6 יהודי שהקב"ה זיכהו שגדל והתחנך אצל אב חסידי, והיתה לו הזכות לראות את הרבי – כ"ק מו"ח
7 אדמו"ר, שהוא נשיא הדור עד ביאת המשיח – ולשמוע ממנו דברי תורה ("א פאָר ווערטער צי מער פון
8 א פאָר ווערטער"), ודברים אלה חקוקים בזכרונו וגם אם הוא לא זוכר, חקוקים הדברים במוח הזכרון
9 דנפש האלקית¹³³] – בודאי ניתנו לו הכחות והוטלה עליו האחריות לפעול על הסביבה כולה,
- 10 ובזה גופא – אסור לו להסתפק בכך שיפעול עליהם שלא יגיעו למצב גרוע יותר ח"ו, ואסור לו
11 להסתפק בכך שיביא אותם למעמד ומצב של שמירת השולחן-ערוך, ואסור לו להסתפק אפילו בכך שיביא
12 אותם למעמד ומצב שיתנהגו לפנים משורת הדין, אלא צריך לידע שדורשים ממנו להביא את הסביבה
13 כולה לאור החסידות ולמאור החסידות!
- 14 כיון שגילו לו אור החסידות והמאור שבחסידות, צריך הוא לפעול שבכל הסביבה יתגלה אור החסידות
15 והמאור שבחסידות.
- 16 וכיון שדורשים ממנו זאת – בודאי ניתנו לו הכחות הדרושים לכך.
- 17 כב. ישנם כאלה ששואלים קושיא: נמצאים אנו בחושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא, ואיננו
18 יכולים להידמות לזקני החסידים, לחסידים הראשונים, ובודאי לא לדורות הראשונים; החושך נעשה גדול
19 יותר, והדור נעשה קטן יותר; ואעפ"כ, תובעים מאתנו שלמרות שהחושך נעשה גדול יותר והדור נעשה
20 קטן יותר, נפעל דוקא עכשיו ביאת המשיח – היתכן?!
- 21 הנה על זה נאמר בקהלת¹³⁴ "אל תאמר . . שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת
22 על זה". – לא נאמר בכתוב שאין זו שאלה, השאלה היא שאלה, אבל, "לא מחכמה שאלת על זה".
- 23 חכמה העליונה קבעה את הסדר בעולם, סדר הדורות, ומי יהי' באיזה דור, וכפי שמצינו ש"הראה
24 הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו"¹³⁵, וכיון שאותנו העמידו בדור זה, בודאי ניתנו לנו הכחות
25 הדרושים לעבודה בדור זה.
- 26 – בדורו של אברהם אבינו, לא ניתנו מצוות יתירות מלבד שבע מצוות בני נח ומצות מילה¹³⁶,
- 27 [ומרומו בפסוק "אחד הי' אברהם" – כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' השיחות דפורים¹³⁷
28 שהחיות ד"אחד" רומז לשבע מצוות בני נח ומצות מילה, כי בנוגע לזמן ש"אחד הי' אברהם", קודם
29 מתן-תורה, ואפילו קודם לידת יצחק¹³⁸, קשה לפרש שהחיות קאי על ז' רקיעים וארץ¹³⁹, שהרי בזמן
30 שאברהם הי' אחד ויחידי בארץ, אי אפשר לומר שהי' כבר הגילוי ד"אלופו של עולם" בז' רקיעים וארץ,
31 ולכן צריך לפרש שהחיות רומז לז' מצוות ב"נ ומצות מילה],
- 32 וכיון שכן, הרי זה גופא מהוה סימן שבדור ההוא הי' די במצוות אלה לבדם לפעול תיקון העולם.
- 33 ובדורנו זה, כיון שהחושך נעשה גדול יותר והדור נעשה קטן יותר, וכשמסתכלים בהנעשה בעולם
34 שהחושך כפול ומכופל, וידע איניש בנפשי' מעמדו ומצבו, לא רואים לכאורה שום עצה ומבוא כיצד

(133) ראה לקו"ת ס"פ קדושים.

(134) ז, י"ד.

(135) סנהדרין לח, ב. וש"נ.

(136) רמב"ם הל' מלכים רפ"ט.

(137) דשנת תש"ג ס"ח (סה"ש תש"ג ס"ע 46).

(138) כי, כשנולד יצחק היו כבר שנים, אברהם ויצחק, ועכצ"ל

ש"אחד הי' אברהם" קאי על הזמן שלפני לידת יצחק, שאז הי' אברהם אחד ויחידי.

(139) כהפירוש הרגיל ד"אחד", שהאל"ף רומז לאלופו של עולם, החיות רומז לז' רקיעים והארץ, והד' רומז לד' רוחות העולם (סמ"ק הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז שם ס"ו).

- 1 להפוך את העולם ממרירו למיתקא ומחשוכא לנהורא – ה"ז הוכחה שנדרשת מאתנו עבודה קשה יותר,
2 וכיון שכן, בודאי ניתן לנו הכח המיוחד הדרוש לעבודה זו, כח המסירת נפש.
- 3 – כחות הגלויים נתמעטו אמנם בדור זה, דרא דעקבתא דמשיחא; אבל כח המס"נ (כחות הנעלמים)
4 מתגלה דוקא בבחינת העקביים (ואצל אנשים פשוטים), דורנו זה¹⁴⁰.
- 5 וכשיוצאים לעולם בכח המס"נ – אין מקום להתפעל מזה ש"אתם המעט מכל העמים", כיון שיודעים
6 שבכחו וביכלתו של יהודי אחד לפעול על קהילה ועדה שלימה, להפכם ליהודים יראים ושלמים וחסידיים.
- 7 כג. ועדיין יכול לטעון: ע"פ שכל, טעם ודעת, לא נראית האפשרות להביא הדבר מן הכח אל הפועל,
8 לגלות את הכחות שלו באופן שיוכל לבדו לפעול על קהילה שלימה.
- 9 והמענה לזה – שהתחלת העבודה צריכה להיות כבימי הפורים באופן ד"ל לא ידע":
- 10 גם כאשר אינו מבין בשכלו כיצד יבוא הדבר לידי פועל, צריכה להיות הגישה באופן שמוחלט אצלו
11 בתוקף הכי גדול, אי אפשר בלאו הכי, שצריך להתנהג באופן ש"עינו טובה (גם) בשל אחרים"¹⁴¹, ע"י
12 ההתעסקות עם הקהילה כולה, ומוחלט אצלו שכיון שהוטל עליו תפקיד זה (גם אם אין הדבר מתקבל
13 בשכלו) צריך הוא למלאותו, ואז, בודאי ימצא את הדרכים והאופנים המתאימים – ע"פ שכל, טעם ודעת,
14 "ידע" – לפעול על הקהילה כולה.
- 15 – החיוב "לבסומי עד דלא ידע" הוא בימי הפורים בלבד, ואילו בכל השנה כולה סדר העבודה הוא
16 באופן ד"ידע" דוקא, אלא, שה"לא ידע" דימי הפורים פועל גם על מחרת פורים ועל כל השנה כולה,
17 שסדר העבודה ד"ידע" יהי' באופן אחר, כפתגם רבינו הזקן (כנ"ל סט"ו).
- 18 ועד"ז בנדו"ד: ההתעוררות בימי הפורים להתעסק עם הקהילה כולה, אף שאינו יודע ("לא ידע")
19 כיצד יעשה זאת, פועלת על הימים שלאח"ז למצוא ולידע ("ידע") הדרכים והאופנים המתאימים
20 להתעסקות עם הקהילה כולה – בדרכי נועם, "דברי חכמים בנחת נשמעים"¹⁴², לאט לאט ובסדר מסודר
21 – לא רק לשמור שלא תתדרדר ח"ו, אלא אדרבה, שתשגשג מעלה מעלה, להיות קהילה של יהודים
22 יראים, ואח"כ שלמים, ואח"כ חסידים ("א' חסידישע קהילה").
- 23 וכמו כן בנוגע לעבודה עם עצמו – שכאשר תובעים ממנו לעשות דבר שאינו מבין בשכלו כיצד יוכל
24 לעשותו, צריך לגשת לדבר באופן ד"לא ידע", ואח"כ ימצא את הדרך המתאימה ע"פ שכל, טעם ודעת.
25 ולדוגמא, בהמוזכר לעיל (סי"ז) שאלה שכבר למדו חכמות חיצוניות צריכים לנצלם לעניני קדושה –
26 שגם אם אינו מבין בשכלו כיצד יוכל למלא זאת, צריך להחליט בנפשו אחת ולתמיד ("איינמאל פאר
27 אַלעמאַל") שכך יעשה בפועל ממש, ואח"כ ימצא את הדרך המתאימה לכך, ע"פ שכל, טעם ודעת.
- 28 – בענינים כגון-דא, שמטילים על מישהו עבודה קשה שלכאורה אין לה מקום ע"פ שכל, אמר פעם
29 כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴³, שאם לא מוצאים עצה איך לעשות את הדבר בפועל, צריכים לומר קאפיטל
30 תהלים!...
- 31 כד. ובענין זה (שיש להתחיל באופן ד"לא ידע") יש לימוד והוראה מסיפור המגילה אודות הנהגתו
32 של מרדכי בנוגע לביטול הגזירה:
- 33 מסופר במגילה שכאשר מרדכי שמע אודות גזירת המן – אזי "ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק
34 ואפר . . ויזעק זעקה גדולה ומרה"¹⁴⁴.
- 35 ולכאורה אינו מובן – כפי ששואל כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' מהשיחות דפורים¹⁴⁵ – כיון שמרדכי הי'

(143) ראה סה"ש תש"ד ע' 43.

(144) אסתר ד, א.

(145) דשנת תש"ג ס"ד (סה"ש תש"ג ע' 44). וראה גם סה"ש

תש"ה ע' 73.

(140) ראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח. וש"נ.

(141) ע"פ לשון המשנה – אבות פ"ה מ"ג. וראה גם נדרים

לח, א.

(142) קהלת ט, יז. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ה.

משרי המלוכה, "יושב בשער המלך"¹⁴⁶, הרי, בשמעו ע"ד הגזירה, ה' לו ללבוש ה"צילינדער", לילך
לחצר המלך ולעסוק בשתדלנות הדרושה לביטול הגזירה; ובמקום זה – לבש שק ואפר וזעק זעקה גדולה
ומרה?!

בשלמא אילו ה' מדובר אודות שמש של בית-כנסת, בחור-ישיבה, או סתם יהודי זקן, בן שמונים,
תשעים או מאה שנה, לא ה' מקום לקושיא, שכן, להיותו מהדור הישן ("אַלד־פעשאַנד"), "בטלן", אינו
יודע מה לעשות ואין לו דרך אחרת, אזי הולך לבית-המדרש וזועק... אבל מרדכי, שה' משרי המלוכה,
וידע כל דרכי הנהגת שרי המלוכה כיצד פונים אל המלך – ה' צריך, ע"פ שו"ע, להשתדל לבטל הגזירה
בדרך הטבע, ע"י שתדלנות בחצר המלוכה, ותמורת זה, אינו מתבייש, ולובש שק ואפר וזועק זעקה
גדולה!...

והמענה לזה – מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר – שכאשר מדובר בענין שאינו נוגע לו אישית, ופעולתו
בזה אינה אלא למלא תפקידו בתור שתדלן לטובת אחיו, אזי מתנהג כמו "שתדלן", שמקפיד על כל
גינוני חצר המלכות, ללבוש "צילינדער" וכו', ומתבייש להופיע בצורה אחרת; אבל כשמדובר בענין
שנוגע לו, וענין שנוגע לחיים או להיפך ח"ו, שנוגע בנקודת הנפש – אזי אין מקום לחשבונות כלל, ולא
מתחשבים בשום דבר; התגובה הראשונה היא – "וילבש שק ואפר". ויזעק זעקה גדולה ומרה, ורק
לאח"ז מתחילים לחשוב אודות דרכי הפעולה, בדרך הטבע וכו'.

ובסגנון האמור – שההתחלה היתה באופן ד"לא ידע", ללא חשבונות שכליים, ורק לאח"ז באה
ההנהגה באופן ד"ידע", ע"פ שכל, טעם ודעת.

ועי"ז שההתחלה היתה באופן ד"ויזעק זעקה גדולה ומרה", אזי, לא זו בלבד שנתבטלה הגזירה, אלא
יתירה מזה, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"⁸¹, וכמבואר בחסידות¹⁴⁷ שהענין
ד"ישלטו היהודים" נעשה "בשונאיהם", ע"י שונאיהם, שנתהפכו לקדושה, אתהפכא חשוכא (דשונאיהם)
לנהורא, כמ"ש¹⁴⁸ "ורבים מעמי הארץ מתייהדים" ("מתגיירים"), היינו, לא זו בלבד שלא היו מנגדים
ח"ו לבני ישראל, אלא אדרבה, שהוסיפו גרים בישראל.

כה. ומזה למדים מוסר-השכל על כל השנה – שהרי עניני הפורים הם באופן ש"זכרם לא יסוף"¹⁴⁹,
שנמשכים ופועלים בכל השנה כולה:

בודאי דורשת התורה שעניני העבודה יהיו ע"פ שכל, טעם ודעת, אבל, התחלת העבודה צריכה להיות
באופן ד"לא ידע", כמודגש בהתחלת העבודה דכל יום באמירת "מודה אני", ענין הביטול שלמעלה
מטו"ד, "לא ידע".

ובפשטות: כשתובעים ממנו ענין מסויים – לא נוגע הטו"ד שלו, אם הוא כן מבין או לא מבין, ולא
איכפת לו אם זהו ענין ד"ארור המן" או ענין ד"ברוך מרדכי"; עליו לדעת רק ש"חייב איניש כו", וכיון
שהטילו עליו חיוב זה, צריך למלאותו.

וכאשר התחלת העבודה היא באופן ד"לא ידע", אזי נעשית גם העבודה ד"ידע" באופן אחר, ולא
עוד אלא שגם אם ישנם ענינים שנראים לו כהעלם והסתר (ברוחניות או בגשמיות או בשניהם יחד),
ומצד השכל ("ידע") לא יתכן שיתהפכו לקדושה, ודיים שלא יעלימו ויסתירו על קדושה, הרי, ע"י
התחלת העבודה באופן ד"לא ידע", פועל גם בנוגע לענינים אלה, שלא זו בלבד שלא יעלימו ויסתירו,
ולא זו בלבד ש"בעל כרחם יענו אמן", אלא שיתהפכו באופן שעל ידם יתוסף סיוע בקדושה.

* * *

— מכתב אדר"ח אד"ש שנה זו (אגרות-קודש ח"ד ע' קצח).

(148) אסתר ח, יז (ובפרש"י).

(149) אסתר ט, כח. וראה רמב"ם הל' מגילה בסופן.

(146) אסתר ב, יט. ועוד. וראה מגילה (יג, סע"א) שאחשורוש

שקל עצה ממרדכי.

(147) עיין לקו"ת סד"ה ה' לי בעוזרי [דרושי שמע"צ צ, ב]

- 1 כו. [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכמה מהחסידים משקה מכוסו, וכל הנאספים התחילו לבקש משקה
2 מכ"ק אדמו"ר שליט"א, והתחיל לחלק משקה מכוסו לכל הנאספים¹⁵⁰, ולאחדים מהם אמר ענין פרטי,
3 כדלקמן.]
- 4 לא' ששמו יצחק – אמר¹⁵¹]:
- 5 אודות עבודתו של יצחק [יצחק הראשון, שעל שמו נקראים כל אלה ששמו יצחק] בחפירת בארות,
6 מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵², שפעולת החפירה אינה אלא להסיר את הכיסוי של האבנים והעפר, ואז
7 מתגלים המים שנמצאים שם מקודם לכן, היינו, שאין כאן פעולת דבר חדש, כי אם, הסרת הדברים
8 המעלימים ומסתירים בלבד. וענינו בעבודת ה' – שאצל כאו"א מישאל ישנו באר מים חיים, שקאי על
9 הנשמה הקשורה עם הקב"ה, אלא, שיש צורך להסיר את הדברים המעלימים ומסתירים, ואז מתגלית
10 הנשמה שנמצאת בו.]
- 11 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לעבודה עם עצמו – כן הוא גם בנוגע לעבודה עם הזולת:
- 12 כאשר פוגשים יהודי [פגישה שבודאי אינה במקרה אלא לשם כוונה ותכלית] שלעת-עתה אינו מקיים
13 תומ"צ – צריכים (רק) להסיר ממנו את הדברים המעלימים ומסתירים על נשמתו, ואז מתגלית נשמתו,
14 התקשרותו עם הקב"ה, ובמילא, יתחיל לקיים תומ"צ, הנחת תפילין, שמירת שבת, וכיו"ב.
- 15 כדי להצליח בעבודה עם הזולת צריכה להיות תחילה העבודה עם עצמו, וכשיפעל בעצמו, אזי יפעל
16 גם על הזולת. וכל זה נעשה גם צינור להצלחה בכללות החיים בכל המצטרך לו.]
- 17 [הנ"ל אמר שצריך להמתין עד שיפעל על עצמו ואז יוכל לפעול על הזולת, ואמר כ"ק אדמו"ר
18 שליט"א: משיח אינו יכול להמתין... צריכים לעסוק בשני הענינים – עבודה עם עצמו ועבודה עם הזולת
19 – גם יחד].
- 20 לא' ששמו יוסף – אמר:]
- 21 השם "יוסף" הוא ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹⁵³, ומבואר בחסידות¹⁵⁴ שענינו לעשות מ"אחר" –
22 שנדמה לו שהוא "אחר" – "בן".
- 23 ענין זה הוא הן בנוגע לעבודה עם עצמו, כשנדמה לו שהוא בעצמו במעמד ומצב של "אחר", והן
24 בנוגע לעבודה עם הזולת שנראה בחיצוניות שנמצא במעמד ומצב ד"אחר" – שצריכים לגלות את
25 מציאותו האמיתית, שהוא "בן".
- 26 לא' אמר:]
- 27 דובר לעיל (סי"ד) שכל יו"ט פועל וממשיך ענינו על כל השנה כולה. ר"ה – פועל וממשיך הענין
28 דקבלת-עול, יוהכ"פ – ענין התשובה, ופורים – פועל וממשיך הענין ד"עד דלא ידע" על כל השנה.
29 ובכח זה – "עד דלא ידע" – יכולים להפוך קהילה שלימה ולפעול עליהם לילך בדרך התורה והמצוה,
30 ולהאיר אותם באור החסידות.
- 31 וכדי לפעול עליהם – צריכים להתחיל בעבודה עם עצמו ("טאָן מיט זיך"), אבל, אין להמתין עד
32 שיגיע לשלימות העבודה עם עצמו,
- 33 – וכמאמר¹⁵⁵ אדמו"ר האמצעי לא' החסידים שנכנס ל"יחידות" והתאונן שכאשר חוזר חסידות רבים
34 נעשה אצלו רגש של ישות: "אָ ציבעלע זאָל פון דיר ווערן אָבער חסידות זאָלסטו חזר'ן..." –

דאָרף-מען נאָכגעבן", ודיבר עמו (התוכן דלקמן ע"ד הפעולה עם
הזולת) באידיש (המו"ל).

(152) ראה סה"מ תרח"צ ע' קלא ואילך. וש"נ.

(153) ויצא ל, כד.

(154) ראה אוה"ת עה"פ (רכ, א ואילך). ויחי שפו, א ואילך.
ועוד.

(155) ראה גם לקו"ש חיי"א ס"ע 328 ואילך. חכ"ד ע' 144.

(150) לאחר שנגמר המשקה ונשארו אחדים שלא קיבלו,
הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א למוזג לכוסו מים, ונתן גם להם
מכוסו לומר לחיים (המו"ל).

(151) כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לדבר עמו באידיש,
וכשאמר שאינו מבין אידיש, התחיל לדבר עמו באנגלית. – אח"כ
ביקש אחר שכ"ק אדמו"ר שליט"א ידבר עמו באנגלית שמבין
יותר טוב מאידיש, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ניט אַלץ

צריכים להתחיל בעבודה עם עצמו, והתחלת העבודה עם עצמו מספיקה כבר כדי לעסוק בעבודה עם הזולת.

* * *

כז. (כשנתארך זמן ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

ע"פ דין נסתיים כבר יום ארבעה עשר לחודש שנים עשר, והתחיל יום חמשה עשר בו – "שושן פורים" – שבו חוגגים פורים בשושן, ובכרכים המוקפים חומה.

והענין בזה:

מבואר בתו"א¹⁵⁶ ש"שושן" הוא "מלשון שושן עמק איומה"¹⁵⁷, שהיא בחי' כשושנה בין החוחים¹⁵⁸. . . והשושנה אדומה בעצם, אך ע"י האש [לא אש גשמית ח"ו, אלא אש רוחנית דקדושה, אש דאהבת ה', ששורפת ומכלה את האש דאהבה זרה דלעו"ז] מתלבנת [שהו"ע גילוי בחי' החסדים, ברוחניות וגם בגשמיות].. והיינו שע"י גלות מדי נתבררו נש"י . . . ונקראת איומה לשון תוקף להגן עליהם מפני החיצונים" [לא רק "חיצונים" כפשוטו, אלא גם ענינים כאלה שלפ"ע ערך מעמדו ומצבו ה"ה בבחינת "חוחים"]..

כלומר, "שושן" מורה על מעמדם ומצבם של בני' בזמן הגלות בכלל, ובדורות האחרונים בפרט, ועאכו"כ לאחר הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאז ניתוסף יותר בהירידה ד"שושן עמק איומה"¹⁵⁹.

וגם במעמד ומצב זה ישנה הנתינת כח דפורים – שושן פורים – שענינו "עד דלא ידע", למעלה מטו"ד, שהרי, ע"פ טו"ד אי-אפשר שלא להתפעל מה"בוץ" ("די בלאטע") שבו נמצא הוא והסביבה כולה, כי אם, ע"י היציאה ממציאותו ("ארויסגיין פון זיך") וההתעלות לדרגא שלמעלה מטו"ד, שזהו גם ענין ה"גורל" ("פור הוא הגורל") שלמעלה מטו"ד, וכידוע¹⁶⁰ שה"גורל" דפורים קשור עם ה"גורל" דיום הכפורים¹⁶¹, שהוא "כפורים" (בכ"ף הדמיון), כמו פורים¹⁶², ועאכו"כ פורים עצמו¹⁶³.

וענין זה נמשך גם ביום ט"ו בחודש שבו חוגגים פורים בכרכים המוקפים חומה, כולל גם הענין דכרך מוקף חומה בעבודה הרוחנית, כמארז"ל¹⁶⁴ "אני חומה זו תורה", שמקיף את עצמו בחומה של תורה ויראת-שמים לעשות גבול וגדר גם בנוגע לדברים המותרים, כדברי רבינו הזקן¹⁶⁵: מה שאסור אסור, וגם מה שמותר לא צריך ("וואָס מען טאָר ניט, טאָר מען ניט, און וואָס מען מעג דאַרף מען אויך ניט"), היינו, שאין צורך לשלול דברים האסורים, ואין צורך אפילו לשלול תאוות היתר, כיון שנכלל בהציווי¹⁶⁶ "קדש עצמך במותר לך", שזוהי מצות עשה מן התורה¹⁶⁷, אלא, שבדברים המותרים גופא צריך לעשות גבול וגדר, שזהו"ע החומה.

וכאמור, ה"לא ידע" דימי הפורים פועל גם על ה"ידע" שבכל השנה כולה, ועד שהעבודה נעשית (לא רק באופן של אתכפיא, אלא גם) באופן של אתהפכא, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה

אחרי פ, א).
 (162) תקנ"ז תכ"א (נז, ב). וראה תו"א שם צה, סע"ד ואילך.
 סה"מ מלוקט שם (ובהערה 9 שם). ובכ"מ.
 (163) ראה תו"א שם קכא, א. סה"מ מלוקט שם. וש"נ.
 (164) פסחים פז, א.
 (165) שיחת פורים תש"ה ס"ד (סה"ש תש"ה ע' 72).
 אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' עד (נעתק ב"היום יום" כה אדר שני).
 (166) יבמות כ, א.
 (167) תניא פ"ל (לט, א). וראה שם פ"ז. פכ"ז (לד, סע"ב).
 רמב"ן ר"פ קדושים.

(156) הוספות מג"א בתחלתו (קטז, ג). וראה גם אוה"ת מג"א (הוצאת תש"ג) ע' רנה.
 (157) נוסח הפיוט בתפלת מוסף דיוהכ"פ.
 (158) שה"ש ב, ב.
 (159) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 18.
 (160) ראה תו"א מג"א צב, ד ואילך. סה"מ מלוקט ח"ה ס"ע קפט ואילך. וש"נ.
 (161) הן הגורל שבימינו, "גורל אחד להוי"ו", והן הגורל שבשמאלו, "גורל אחד לעזאזל", כמבואר בזהר (ח"ג סב, ב ואילך) שגם השעיר לעזאזל גדלה מעלתו כו', ולא עוד אלא שנאמר בו "יעמד חי לפני הוי"ו", למעלה משם הוי' (ראה אוה"ת

1 בשונאיהם, ו"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"168, שהקב"ה עוזר לכאו"א בכל המצטרך לו,
2 הן ברוחניות והן בגשמיות.

3 — הקב"ה הוא עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב¹⁶⁹, אלא שישנו הענין ד"א-ל מסתתר¹⁷⁰, והכוונה
4 בזה היא כדי שיחפשוהו... וכשמחפשים אותו בלב שלם, ע"י לימוד החסידות, וגם ההתבוננות בשפלות
5 עצמו כו', אזי נמשך ומתגלה ללא העלמות והסתרים, וגם למטה מעשרה טפחים, כמ"ש¹⁷¹ "פותח את
6 ידך ומשביע לכל חי רצון", "לפי רצונו ותאוותו"¹⁷², מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה¹⁷³.

* * *

8 כח. [לקראת סיום ההתוועדות — שבמהלכה לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א הרבה משקה — אמר:]
9 כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לי, שבשמחת-תורה האחרון בחיי אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעלמא
10 דין, בשנת תר"פ, ביקש מאביו שיאמר לפניו דא"ח, והשיב לו, שיאמר לפניו דא"ח בתנאי שקודם יקח
11 משקה, ונכנס כ"ק מו"ח אדמו"ר לחדרו ולקח כוס "אריק" (משקה חריף מאד, "זעקס און ניינציקער"),
12 וכדי ששתיית המשקה לא תבלבל אותו לשמיעת המאמר, הכניס אצבעו לפיו והקיא את המשקה, ואח"כ
13 נכנס לאביו ואמר לו שקיים התנאי, ואז אמר אביו לפניו מאמר דא"ח. ואח"כ דיבר עמו ע"ד היציאה
14 ממציאותו, "ער זאָל אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער"...

15 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) "מ'דאַרף אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער" — כל אחד ואחד
16 לפי ענינו. ולדוגמא: ישנם החושבים שכאשר יוצאים לרחוב עם זקן לא מקופל, או שהעניבה אינה
17 במקום המתאים כפי נימוסי המדינה, אזי אינם בגדר האנושי... — "דאַרפן זיי אַרויסגיין פון זיך"! ועד"ז
18 ככאו"א לפי ענינו, כולל גם בנוגע לעבודה בעניני קדושה, בלימוד התורה וקיום המצוות, שגם בענינים
19 אלו צריכה להיות היציאה ממציאותו, "אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער".

20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "קול ביער", וסיפר, שבפורים שנת תרפ"ז, לאחר ההתוועדות,
21 ישב ר' יעקב זוראָוויצער¹⁷⁴ על הרצפה וניגן ניגון זה].

22 כט. כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לדבר על עצמו (בהמשך להנ"ל ע"ד הצורך לצאת ממציאותו),
23 והמשיך לדבר אודות ענין הנשיאות, ובין הדברים בכה ואמר: "מי אני ומה אני", "איך ווייס נישט פאַרוואָס
24 מאַטערט מען מיר, פאַרוואָס האָט מען אַיך פאַרבונדן צו מיר און מיר צו אַיך"...

25 בין הדברים פנה לא' מזקני החסידים ואמר לו: בנוגע לחנוכת בית שני מצינו¹⁷⁵ ש"הזקנים אשר ראו
26 את הבית הראשון . . . בוכים". — אתם, שהייתם אצל כ"ק אדנ"ע ואצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ה"ז גבורה
27 מצדכם שאינכם בוכים... בשלמא אצל כ"ק אדנ"ע, ה' בנו יחידו ממלא מקומו, אבל עכשיו? ...!

28 [כמה מזקני החסידים ניגשו אל כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמרו שחסידים אינם רוצים לשמוע דיבורים
29 כאלה, וא' הכריז: "איר זייט דער רבי, עס איז איין המשך און איין שלשלת פון דעם אַלטן רבי"ן¹⁷⁶,
30 וביקש משקה מכ"ק אדמו"ר שליט"א, באמרו, שרוצה לקבל משקה "פון דעם אַלטן רבי"ן"! — כ"ק אדמו"ר
31 שליט"א חייך, ונתן לו משקה].

32 בהמשך הדברים היו גם כמה ביטויים ע"ד ההתקשרות אליו, ומהם:

33 כנראה, אין לכם ברירה אחרת, וגם לי אין ברירה אחרת... "איך זאָג זיך נישט אָפּ"... "איך בין נאָר אַ
34 צינור", "מקושר דאַרף מען זיין צום רבי"ן, איך בין אַ ממלא מקום נאָר אין איין פרט".

(168) אסתר ח, טז.

(*) נוסף על מ"ש בהתחלת הענין "ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני הוי"ו".

(169) נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.

(174) ראה אודותיו — סה"ש תרפ"א ע' 10 הערה 4. וש"נ.

"כפר-חב"ד" ב' שבט תשנ"ד (גליון 602) ע' 18 ואילך. ט' שבט

תשנ"ד (גליון 603) ע' 26 ואילך.

(175) עזרא ג, יב.

(176) ראה גם שיחת ש"פ ויצא ס"ט (לעיל ע' 106).

(170) ישע' מה, טו.

(171) תהלים קמה, טז.

(172) מצו"ד עה"פ.

(173) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

בין הדברים אמר:

לאחר הסתלקות כ"ק אדנ"ע אמר פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁷ שאינו אומר אודות אביו "נשמתו עדן", שכן, לשם מה לומר "נשמתו עדן" כשנקל וטוב יותר לומר "נשמתו בי".

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) כך גם על הרבי – אינני אומר "נשמתו עדן", אלא "נשמתו בי"! ...

ל. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ד' הבבות לאדמו"ר הזקן, והניגון "ניע זשוריצי כלֶאָפּצי". ואח"כ אמר:]

ברצוני לברך אתכם ואת עצמי,

— כפי ששמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷⁸ בנוגע לנתינת פדיונות, ששייך ליתן פדיון בינו לבין עצמו ("געבן פֿאַר זיך צו זיך אַליין"), ובפרט על הציון הקדוש של כבוד קדושת אדונו מורנו ורבנו...

שברכתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בפורים דא' השנים האחרונות¹⁷⁹ בחיים חיותו בעלמא דין, שיהי' זה הפורים האחרון בגלות – תתקיים בפורים זה!

וסיים: "און דער רבי שליט"א¹⁸⁰ זאָל אונדז פירן אַנטקעגן משיח'ן".

(179) שיחת פורים תש"ו בסופה (סה"ש תש"ו ריש ע' 27).
(180) ראה שיחת יום שמח"ת (לעיל ע' 52) הערה 35. וש"נ.

(177) ראה גם לקו"ד ח"ד תשט, סע"ב ואילך. תורת מנחם –
התועדויות ח"א ע' 106.
(178) ראה שיחת פורים תש"ב סכ"ד (סה"ש תש"ב ע' 86).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר, ה'תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי ציבור וכו' מוהר"מ שי

שלום וברכה!

(א) מכתבו מיום ג' תצוה קבלתו במועדו...

(ב) מוסג"פ מכתביי להתלמידים והתלמידות שהיו אצלי, ובטח ימסור להם באופן המתאים. ואולי כדאי שיהיו ג"כ איזו מלים בתוספות הסברה משלו, כדי לחזק התקשרותם להשיבה. ואפשר מהראוי שמסירת המכתבים וכו' תהי' במעמד ההורים, או שידעו מזה עכ"פ, ואל בינתו אשען.

(ג) מהראוי שיסביר למר... שארץ ישראל ועם ישראל אינם דומים לשאר הארצות והעמים, ובמילא אף החוקים שלהם שונים הם, ועלינו להשען על תורת משה ולא להדמות און נאכטאנצן חוקי העמים, ואדרבה, והלכו גויים לאורך, וזהו אפילו בנוגע לחיי ישראל בחו"ל ובפרט כשמייסדים סדר חיים באה"ק ת"ו, הרי ראשית לכל צריך לסדרם שיהיו בהתאם לרוח התורה ונעוצים ביסודותי וכו' וכו'.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש.

בס"ד. שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1...סב. בנוגע לבשורה טובה ד'ונהפוך הוא" - מסופר במגילה: "הרצים יצאו דחופים"³³⁶, שיצאו ונסעו לפרסם את הדברים בכל מדינות המלך.

3 ובכן: כיון שנמצאים כאן אלו שנוסעים כעבור ימים ספורים - יאמרו "לחיים", ויביאו עמהם את הבשורה הטובה בנוגע ל"אורה ושמחה וששון ויקר", ובעיקר - בנוגע ללימוד ה'לקוטי-תורה'³³⁷, ועיקר כל העיקרים - שתהיה שנה של "אורה זו תורה", ושנת אורה כפשוטה.

6 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א שאל: איפה הבחורים שנוסעים לארץ ישראל³³⁸, וצוה שיאמרו לחיים³³⁹, וינגנו ניגון שמח, וסיים:]

8 ובבוא הזמן שיצטרכו לנסוע ויסעו בפועל - הנה "בשמחה תצאו ובשלום תובלון"³⁴⁰,
9 וכדברי רבינו נשיאנו³⁴¹, שלא נפרדים, אלא ממשיכים להיות ביחד, ובלבד שלומדים בהתמדה ושקידה נגלה וחסידות, ויהיה לימוד המביא לידי מעשה, מתוך יראת שמים ואהבת ה'.

* * *

11 סג. ברצוני להוסיף דבר-מה בנוגע ללימוד ה'לקוטי-תורה':
12 ובהקדמה - שאחד הטעמים לכך שבשנת העיבור קורין את המגילה (וכל עניני הפורים) באדר שני הוא משום "מיסמך גאולה לגאולה"³⁴², היינו, לסמוך את הגאולה דפורים שהיא באופן ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"⁹⁸, לגאולה השלימה שתהיה כמו הגאולה ממצרים, כמו שכתוב³⁴³ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

16 ובכן, גם ב'לקוטי-תורה' דפרשת השבוע, פרשת צו (כאמור לעיל (סעיף ל"ט) שזוהי הפרשה שבה חל פורים), ישנם דרושים שבהם נתבאר בארוכה ענין הגאולה - דרושי פסח, ועד ששם נתבאר לא רק הענין ד"אראנו נפלאות" שבימות המשיח, אלא גם תכלית השלימות דלעתיד-לבוא שתהיה בהמשך ימות המשיח, ועד להענין ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"³⁴⁴ - מנוחה שלמעלה מעליות³⁴⁵.

20 ובזה רואים גם איך שבפנימיות התורה מתבארים - ברמז ובפירוש - גם ענינים של דרוש וסוד עד לפשט כפשוטו, כאשר לומדים כדבעי כו'.

22 אלו שיכולים ללמוד בעיון - מה טוב, ועל-כל-פנים יש ללמוד ("דורכלערנען") בכל שבוע ושבוע את הדרושים של הפרשה באופן דלמיגרס,

24 - אבל, באופן דלמיגרס בתורה שבעל-פה, ששונה מהאופן דלמיגרס בתורה שבכתב, שהרי בלימוד תורה שבכתב יכול לברך גם מי שלא ידע מאי דקאמר, מה-שאינ-כן בתורה שבעל-פה שצריך להבין לכל-הפחות באופן שטחי³⁴⁶ -

27 שבאופן כזה ביכלתו של כל אחד ואחד לסיים במשך השבוע.

(340) ישע' נה, יב.
(341) אג"ק שלו ח"ד ע' רנז (נעתק ב"היום יום" י אד"ש).
וראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ט ע' 220. וש"נ.
(342) מגילה ו, סע"ב.
(343) מיכה ז, טו.
(344) תמיד בסופה.
(345) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 186. וש"נ.
(346) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(336) אסתר ג, טו.
(337) ראה לעיל ס"ג.
(338) ושאל בבת שחוק: האם הם כבר ישנים? ...!
(339) לא' המסובים שאמר שדירתו בארץ ישראל, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל עכשיו אתה נמצא כאן; אמור "לחיים", ותביא עמך בשורה משמחת לארץ ישראל.
כן אמר - בבת שחוק - שנמצאים כאן אורחים מירושלים, שהם במעמד ומצב ד"מוקף חומה": מ'קען ד'ך צו זיי ניט צורירן! ...!

- 1 ויש לעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב, וכדברי ה'תורת כהנים' שהובא בפירש"י בתחלת הסדרה:
 2 "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות" - שמכאן ולהבא יומשך כן בלימוד פנימיות התורה בהתמדה
 3 ושקידה.
 4 וזה יהיה הכנה וכלי, שבקרב ממש יוליכנו רבינו נשיאנו, נשיא דורנו - והוא בראשנו - לקראת משיח,
 5 ונלמד ממנו תורתו של משיח, רזין דרזין דאורייתא, שעל זה נאמר³⁴⁷ "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים
 6 דודיך מיין".
 7 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ואחר-כך הניגון של רבינו הזקן].

* * *

- 8 סד. לאחר שניגנו ניגון הכנה, אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א מאמר (כעין שיחה) דיבור-
 9 המתחיל מגילה נקראת כו'.
 10 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' - פעם אחת),
 11 והניגון "ניע זשוריצי כלאפצי". אחר-כך התחיל לנגן "הושיעה את עמך". ואחר-כך צוה לנגן "אני
 12 מאמין", "אבינו מלכנו" ו"כי בשמחה תצאו"].

בס"ד. שיחת שבת פרשת צו, ט"ז אדר-שני, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. על הפסוק "צו את אהרן" - דלכאורה אינו מובן: מדוע נאמר הלשון "צו", ולא "דבר" או "אמור",
 2 כלשון הרגיל בתורה - מפרש רש"י: "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות, אמר רבי שמעון, ביותר
 3 צריך הכתוב לזוז במקום שיש בו חסרון כיס".
 4 וצריך להבין:
 5 (א) בפרשיות שלפני זה מצינו כמה פעמים (לא רק דיבור או אמירה, אלא גם) לשון ציווי - "כאשר
 6 צוה ה' את משה"¹, וכן "ואתה תצוה"². ואם יש קושי בלשון ציווי - היה רש"י צריך לפרש זאת בפרשיות
 7 שלפני-זה?
 8 [ומה שכתב ה'שפתי חכמים' (לתרץ "למה לא פירש רש"י זה לעיל אקרא דפרשת תצוה") ששם מובן
 9 מעצמו הצורך בזירוז "משום שצריך אומנות יתירה לגרגור בראש הזית ולכותשו במכתשת שיהיה בלא
 10 שמרים" - אינו מובן, שהרי רש"י לא בא לפרש הטעם שיש צורך בזירוז³ (שאז היה אפשר לומר שבפרשת
 11 תצוה אין צורך לפרש טעם הזירוז, כיון שמוכן בפשטות שהזירוז בא משום שצריך אומנות יתירה), אלא
 12 גם עצם הפירוש ד"צו" שהוא "לשון זירוז", ואם כן, היה צריך להקדים ולפרש זאת ב"ואתה תצוה"].
 13 (ב) קושיא גדולה יותר: כללו של רש"י "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות", אינו מתאים לכאורה
 14 בנוגע ללשון ציווי שנאמר במעשה המשכן ("כאשר צוה ה' את משה"), שהרי עשיית המשכן וכליו היתה
 15 רק פעם אחת, ואינה ציווי לדורות?

(3) ברשימה נוספת: שהרי גם כאן מובן מעצמו הצורך בזירוז - בגלל "שיש בו חסרון כיס".

(347) שה"ש א, ב ובפרש"י.
 (1) פקודי לח, כב. לט, א ואילך.
 (2) ר"פ תצוה.

- 1 (ג) דרכו של רש"י לפרש פשוטו של מקרא על אתר, ולא לקבוע כללים ששייכים גם לפסוקים אחרים
2 (אלא-אם-כן ניתוסף על-ידי-זה בפירוש כתוב זה). ועל-פי-זה, היה צריך רש"י לפרש תיבת "צו" כאן,
3 שהיא "לשון זירוז", ולמה אומר בלשון של כלל, "אין צו אלא לשון זירוז"?
- 4 (ד) גם צריך להבין: מדוע מזכיר רש"י את שמו של בעל המאמר - "אמר רבי שמעון", הרי רש"י
5 מביא רק מה שנוגע לפירוש הכתובים, שלכן, גם כשמביא מדרשי חז"ל, משמיט רש"י את הענינים
6 שאינם נוגעים לפשטות הכתובים, ואם כן, היה יכול להביא רק המאמר "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום
7 שיש בו חסרון כיס", מבלי להזכיר שם בעל המאמר?
- 8 ב. והביאור בזה:
- 9 לשון ציווי שמצינו בפרשיות שלפני-זה הוא בדרך סיפור - כמו "כאשר צוה ה' את משה", וכן "ואתה
10 תצוה", כפי שמפרש רש"י על הפסוק "צו גו' ויקחו אליך שמן גו'" שבפרשת אמור⁴: "זו פרשת מצות
11 הנרות, ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה, וכן משמע,
12 ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך"; ואילו בפרשתנו - נאמר לשון ציווי (לא בדרך סיפור, אלא)
13 בדרך הוראה.
- 14 וכיון שבפרשתנו נאמר לראשונה לשון ציווי (לא בדרך סיפור, אלא) בדרך הוראה (אף שבדרך כלל
15 באות הוראות התורה בלשון דיבור או אמירה), לכן צריך רש"י לפרש: "אין צו אלא לשון זירוז, מיד
16 ולדורות"; מה-שאינ-כן בדרך סיפור משתמש הכתוב בלשון ציווי גם בענין שאין בו זירוז מיד ולדורות
17 (כבסיפור אודות מעשה המשכן, כנזכר לעיל).
- 18 ולהעיר, שבמסכת קידושין⁵ שנינו "כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז, מיד ולדורות, זירוז דכתיב'
19 וצו את יהושע וחזקה ואמצהו (וכן הוא ב'ספרי' על הפסוק), מיד ולדורות דכתיב' מן היום אשר צוה
20 ה' והלאה לדורותיכם", ופסוקים אלו הם בדרך סיפור. אבל, אין להקשות מחלק ההלכה שבתורה על חלק
21 הפשט שבתורה, כמדובר כמה פעמים⁶ שכל חלק בתורה יש לו כללים משלו.
- 22 ועל-פי-זה מובן גם מדוע רש"י לא מביא ראיה לדבריו מהפסוקים שנזכרו בקידושין (וב'ספרי'), כפי
23 שכותב בכמה מקומות "וכן הוא אומר" וכיוצא בזה (וכאשר אין ראיה ממקום אחר, כותב רש"י "אין
24 לו דמיון במקרא"⁷) - כיון שפסוקים אלו נאמרו בדרך סיפור, ואילו בפירוש רש"י על דרך הפשט הרי
25 זה דוקא כאשר הלשון ציווי בא בדרך הוראה, ולא בדרך סיפור.
- 26 ולכן כותב רש"י פירושו בלשון של כלל, "אין צו אלא לשון זירוז כו'" - כדי להדגיש את החידוש
27 שבפסוק זה לגבי הפסוקים שלפני-זה שבהם נזכר לשון ציווי (שלכן צריך רש"י לפרש פסוק זה דוקא),
28 שממנו דוקא למדים כלל ש"אין צו אלא לשון זירוז כו'", כיון שנאמר בדרך הוראה, ולא בדרך סיפור.
- 29 ג. וממשיך רש"י, "אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס":
- 30 בביאור מאמר רבי שמעון - כתב הרמב"ן: "אמר תנא קמא, אין צו אלא זירוז מיד ולדורות, לומר,
31 שהפרשיות שירצה הכתוב לזרז בהם ולומר שיעשה מיד וינהג הדבר לדורות, יאמר בהן צו, ובשאר
32 הפרשיות יאמר דבר אל בני ישראל או אמור להם. ובא רבי שמעון לחלוק ולומר שפעמים יבוא הלשון
33 הזה ("צו") בדבר שאינו מיד ולדורות, בעבור שיש בו חסרון כיס".
- 34 אבל, על-פי-זה צריך ביאור - מהו ה"חסרון כיס" שבהקרבת התמיד?
- 35 וכפי שמצינו שקלאוטריא בזה במפרשי רש"י:
- 36 (א) יש מפרשים שה"חסרון כיס" הוא בגלל שזהו קרבן שהקריבו שתי פעמים בכל יום, או בגלל

(7) שלח טו, כג.

(4) כד, ב.

(8) ראה תורת מנחם - התוועדיות חמ"ב ס"ע 260. וש"נ.

(5) כט, א.

(9) פרש"י יחיי מט, יא. וארא ז, יא. ועוד.

(6) ואתחנן ג, כח.

הצורך בריבוי עצים (כמו שכתב ה'אור החיים' "שהוא על התמדת העצים... שתהיה האש אוכלת עצים כל הלילה כו").

ואינו מובן: כיון שהעולה והעצים היו באים מממון הציבור, ולא מממון הכהנים, הרי "חסרון כיס" זה היה נוגע בעיקר לישראלים, ולא לכהנים (ובפרט לפי הדעה שכהנים אינם חייבים ליתן מחצית השקל¹⁰), ואם כן, אין מקום לומר "צו את אהרן ואת בניו" - שיהיה צורך לזרז את הכהנים בגלל ה"חסרון כיס" של הישראלים?

(ב) יש מפרשים¹¹ שה"חסרון כיס" של הכהנים התבטא בכך שלא קיבלו חלק מקרבן התמיד, כיון שהיה קרבן עולה, "כולה כליל"¹² (ובכמה דפוסים הכניסו זאת בפירוש רש"י בחצאי עיגול).

וגם תירוץ זה אינו מספיק, כי: נוסף לכך שגם בקרבן עולה קיבלו הכהנים עור העולות¹³ - הרי ענין זה אינו הפסד, אלא מניעת הריח בלבד (וגודל החילוק שביניהם - שנוגע לכמה וכמה הלכות - מובן גם בשכל הבריא), ואילו הלשון "חסרון כיס" מורה על הפסד, ולא רק על מניעת הריח?

יש מפרשים¹⁴ שמביאים ראיה שגם מניעת הריח נחשבת לחסרון כיס, ממה שכתוב בירושלמי¹⁵ "המבטל כיס של חבירו (שמעכב ומחזיק את כספו של חבירו, שלא ברצונו, למשך זמן, שעל-ידי-זה מבטל את הריח שחבירו היה יכול להרויח מכספו במשך זמן זה) אין לו עליו אלא תרעומת". אבל באמת, לא זו בלבד שאין זו ראיה, אלא אדרבה - שהרי לשון הירושלמי הוא "המבטל כיס", ולא המחסר כיס, היינו, שמניעת הריח נחשבת רק לביטול כיס, ולא לחסרון כיס.

ואפילו 'אם תמצא לומר' שגם מניעת הריח יכולה להקרא בשם "חסרון כיס", הרי בודאי אין זה פשטות הלשון ד"חסרון כיס", שמשמעותו לא רק מניעת הריח אלא גם הפסד¹⁶. וכיון שפירוש רש"י הוא על דרך הפשט, בשביל בן חמש למקרא שלומד פשוטו של מקרא, הרי גם לשון רש"י צריך להיות כפשטות הלשון. ואם כוונת רש"י היא למניעת ריח - לא היה לו לכתוב זאת בלשון "חסרון כיס".

(ג) הרמב"ן כתב: "ויתכן שנאמר שיש בצו זה חסרון כיס לכהנים בעבור זה קרבן אהרן ובניו¹⁷ הנמשך בצוואה זו".

אבל, כיון שרש"י כתב פירושו על דרך הפשט (כנזכר לעיל), הרי אם כוונת רש"י ב"חסרון כיס" היתה למה שכתוב לאחר זה "זה קרבן אהרן ובניו", בודאי היה כותב זאת בפירוש, כדי שהבן חמש למקרא (או גם המלמד...), לא יהיה במצב של מבוכה.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

לשון רש"י הוא "אמר רבי שמעון" - כגירסת ה'תורת כהנים' כאן, ולא "רבי שמעון אומר" - כגירסת ה'ספרי'¹⁸. ומזה מוכח, שרבי שמעון אינו חולק על תנא-קמא (וסובר שפעמים יבוא הלשון הזה ("צו") בדבר שאינו מיד ולדורות, בעבור שיש בה חסרון כיס, כפירוש הרמב"ן), אלא רק מוסיף על דבריו, והיינו, שגם רבי שמעון סובר ש"אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות", אלא שמוסיף, שגם "במקום שיש בו חסרון כיס" (גם בענין שאינו "מיד ולדורות") "צריך הכתוב לזרז", אם כי לא בלשון "צו".

והטעם שרש"י בוחר גירסא זו (שרבי שמעון אינו חולק על תנא-קמא, אלא רק מוסיף על דבריו) - בגלל שזוהי משמעות הלשון "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס".

ונמצא, שמאמר רבי שמעון "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס", הוא ענין בפני עצמו, שאינו שייך לפירוש ד"צו", וכמו שכתב הרמב"ן ש"מדרשו של רבי שמעון אינו על זו הצוואה, כי כאן אין בו חסרון כיס לבני אהרן המצווים בה".

(15) ב"מ פ"ה ה"ג.

(16) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 134 ואילך.

(17) פרשתנו שם, יג.

(18) ר"פ נשא.

(10) שקלים פ"א מ"ג.

(11) ראה משכיל לדוד כאן.

(12) פרש"י יתרו יח, יב.

(13) פרשתנו ז, ח.

(14) ראה דברי דוד כאן.

- 1 ועל-פי-זה, אין צורך בכל השקלא-וטריא הנ"ל מהו חסרון כיס שבקרבן התמיד, כי מה שנאמר "צו"
- 2 בקרבן תמיד הוא (לא בגלל חסרון כיס, אלא) בגלל ש"צו" הוא "לשון זירוז, מיד ולדורות".
- 3 ה. אך על-פי-זה אינו מובן: מדוע מביא רש"י מאמרו של רבי שמעון, בה בשעה שאין זה נוגע
- 4 להפירוש ד"צו את אהרן גו", שאין זה מקום שיש בו חסרון כיס?
- 5 בשלמא ה'תורת כהנים' וה'ספרי', להיותם ספרי הלכות, לכן מביאים מאמר רבי שמעון, כיון שזוהי
- 6 הוראה עבור הרב, כיצד להתנהג עם בני עדתו, וכן מלמד בנוגע לתלמידיו, וכל מדריך ומחנך בנוגע
- 7 למורכיו ומחונכיו, שבמקום שיש בו חסרון כיס צריך להיות זירוז ביותר; מה-שאינ-כן רש"י שמפרש
- 8 פשוטו של מקרא, לא היה צריך כלל להביא מאמרו של רבי שמעון.
- 9 ו. ויש לומר, שבהבאת מאמרו של רבי שמעון, בא רש"י להבהיר ענין אחר - ובהקדים:
- 10 במסכת חגיגה¹⁹ שנינו: "עולת תמיד העשויה בהר סיני²⁰, רבי אלעזר אומר, מעשיה נאמרו בסיני
- 11 והיא עצמה לא קרבה. רבי עקיבא אומר, קרבה ושוב לא פסקה וכו'", והיינו, שלדעת רבי אלעזר לא
- 12 הקריבו במדבר קרבן תמיד, ולדעת רבי עקיבא הקריבו קרבן תמיד גם במדבר.
- 13 ויש מפרשים²¹, שהפלוגתא דתנא-קמא ורבי שמעון (לפי גירסת ה'ספרי') תלויה בפלוגתא דרבי אלעזר
- 14 ורבי עקיבא: תנא-קמא דסבירא-ליה "אין צו אלא .. מיד ולדורות", על-כרחך סבירא-ליה כרבי-עקיבא
- 15 שגם במדבר הקריבו התמיד, ואילו רבי שמעון דסבירא-ליה שהלשון "צו" נאמר "במקום שיש בו חסרון
- 16 כיס" גם אם אינו "מיד ולדורות", יכול לסבור גם כרבי אלעזר שבמדבר לא הקריבו התמיד.
- 17 ועל-פי-זה נמצא שהפירוש "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות" תלוי במחלוקת, ואינו לכולי עלמא.
- 18 וכדי להבהיר שהפירוש ד"צו את אהרן" "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות" הוא אליבא דכולי
- 19 עלמא - מוסיף רש"י "אמר רבי שמעון (ולא רבי שמעון אומר) ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו
- 20 חסרון כיס", היינו, שעיקר כוונת רש"י היא (לא לתוכן מאמרו של רבי שמעון, שאינו שייך לנדון דידן,
- 21 אלא) להורות שרבי שמעון לא פליג על תנא-קמא, ונמצא, שהפירוש "אין צו אלא לשון זירוז מיד
- 22 ולדורות" הוא לפי כל הדעות שנזכרו ב'תורת כהנים' בפירוש פסוק זה.
- 23 ויש להוסיף, שענין זה (נוגע לא רק לפשוטו של מקרא, שזהו עיקר ענינו של פירוש רש"י, אלא) יש
- 24 בו גם 'נפקא מינה' להלכה:
- 25 בנוגע לפלוגתא דרבי אלעזר ורבי עקיבא הכלל הוא אמנם שהלכה כרבי עקיבא מחבירו²², ולדעת
- 26 רבי עקיבא היתה הקרבת התמיד מיד (גם במדבר);
- 27 אבל בנוגע לדרשת ה'ספרי' - אם נאמר שרבי שמעון פליג על תנא-קמא, וסבירא-ליה שלשון "צו"
- 28 יכול להאמר גם בדבר שאינו "מיד ולדורות" (ובמילא אפשר לומר שסבירא-ליה שהקרבת התמיד לא
- 29 היתה מיד, כדעת רבי אלעזר שלא הקריבו התמיד במדבר) - הרי יתכן שתנא-קמא הוא רבי מאיר (כמו
- 30 במשנה, שסתם משנה רבי מאיר²³), ורבי מאיר ורבי שמעון הלכה כרבי שמעון²⁴; מה-שאינ-כן על-פי
- 31 האמור שרבי שמעון לא פליג על תנא-קמא, הרי לכולי עלמא "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות".
- 32 ז. בהמשך השיחה - שהוגהה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפסה ב'לקוטי שיחות' חלק
- 33 ז עמוד 30 ואילך - נתבאר הטעם שבציווי התורה (מה-שאינ-כן בסיפורים) נאמר לשון "צו" רק בציווי
- 34 שהוא באופן של "זירוז מיד ולדורות", על-פי פנימיות התורה²⁵ ("יינה של תורה" שבפירוש רש"י):

(19) ו, ריש ע"ב.
 (20) פינחס כח, ו.
 (21) ראה גם תורה תמימה כאן.
 (22) עירובין מו, ב. ויש"נ.
 (23) שם צו, ב. ויש"נ.
 (24) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה סכ"א (כרך ט ע' רצו).
 (25) ולהעיר, שבדרך הפשט אין לשאול מהו טעם החילוק בין ציווי לסיפור, כיון שכן הוא ע"פ הסגנון בלשון הקודש; אבל בפנימיות הענינים הרי זו שאלה שדורשת ביאור והסבר. וכמדובר כמ"פ (ראה בהנסמן בהערה 8) שאף שד' החלקים פשט רמז דרוש וסוד שבתורה נשתלשלו זמ"ז, מכל-מקום, יש לכל חלק הכללים שלו. וכשם שיש ענינים שיכולים לשאול רק בחלק הפשט, ולא בחלק הדרוש, וכמאמר "אין משיבין על

כללות ענין המצוות הוא צוותא וחיבור עם הקדוש-ברוך-הוא, אלא שבציוויים שנאמרו בלשון "דבר" או "אמור", שבהם נשאר ליהודי בחירה מוחלטת, ישנו רק הצוותא וחיבור שעל-ידי עצם הציווי (גם אם חסו-שלום לא יקיימם בפועל, שגם אז ישאר צוותא וחיבור באופן שלילי על-כל-פנים, דאף-על-פי שחטא ישראל הוא²⁶); מה-שאינ-כן בלשון "צו"²⁷, שמורה שיש למצוה (קצת) ממשלה שיהיה מוכרח לקיים הציווי - נעשה כבר צוותא וחיבור בדרך חיוב, כמו בעת קיום המצוה²⁸.

ואף שקיום כל המצוות הוא בבחירה חפשית - יש חילוק בין מצוות שבקו הימין, שנאמרו בלשון "אמור", ומצוות שבקו השמאל, שנאמרו בלשון "דבר", למצוות שנאמרו בלשון "צו", שהם בקו האמצעי (תפארת)***, כי מעלת קו האמצעי היא שעולה עד פנימיות הכתר³⁰, ומברית מן הקצה אל הקצה, והיינו, שמצוות אלו נוגעות למעלה בפנימיות הרצון וגם בפנימיות הנפש, ולכן בטוחים שיתקיימו בפועל, כי מצד קו האמצעי, הנה התוקף דפנימיות הנשמה - שבוחרת תמיד רק בטוב - נמשך וחודר גם בכחות הגלויים.

וזהו תוכן הענין ד"אין צו אלא לשון זירוז" - בנוגע לאופן ההמשכה בכחות הנפש עד למעשה בפועל, וגם בעולם - "מיד ולדורות".

ו"ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס" - כי ענין הצדקה קשור עם "בכל מאדך"³¹; על-ידי הצדקה עולה כללות נפשו החיונית, דכיון שבמצות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו הרי נותן חיי נפשו לה' (חסרון כיס), וגם חלקו בעולם ("במקום")³², ולכן הרי זה צריך להיות מפנימיות הנשמה (זירוז) ביותר.

והשייכות לרבי שמעון דוקא - כיון שאצלו היתה תכלית ההתקשרות באופן ד"בחד קטירא אתקטירנא"³³, והמשיך זאת בעולם, חיבור מעלה ומטה.

ח. בהמשך להמדובר בשבתות שלפני זה³⁴ אודות לימוד ה'לקוטי-תורה' השבועי - הנה בשבוע זה, מלבד המאמרים השייכים לפרשת השבוע, צריכים ללמוד גם מאמרי חג הפסח; לכל הפחות - לקבל על

(*) ומה שיש מצוות שנאמרו בב' לשונות, כמו "צו גו' ואמרת"²⁹ - הרי בקו האמצעי (וכן בת"ת וכיוצא בזה) יש ע"ס וכו'.

(**) ואף שב"צו את אהרן" מדובר אודות קרבנות, קו העבודה (גבורה) - הרי כאן מדובר ל' במדרגת העבודה בכלל, כי אם בקרבן מסויים, וכמו דפשיטא ששלמים - תפארת, פסח - מלכות וכו'.

והחיבור בדרך חיוב, לכן כבר עתה יכול הסיפור להאמר בלשון ציווי.

(29) פניחם כח, ב. ועוד.
(30) ולהעיר, שענינה של תפארת הוא ל"אסתכלא ביקרא דמלאך" (ראה זהר ח"א קצט, א. ח"ב רמז, ב. ח"ג יג, א), והרי ענין ההסתכלות מגיע בפנימיות המלך יותר.
ולהעיר מהמבואר בתניא (ספ"ד) בנוגע לה"מחבק את המלך", ש"אין הפרש במעלת התקרבותו ודביקותו במלך בין מחבק כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים, מאחר שגוף המלך בתוכם" - שענין זה הוא בכללות, בנוגע ליחס של הלבושים לגבי המלך עצמו, שאין חילוק ביניהם כו', אבל בפרטיות יותר, הנה קו האמצעי, תפארת, מגיע למעלה יותר במלך עצמו - בפנימיות הכתר (לא כמו קו הימין והשמאל שמגיעים רק בחיצוניות הכתר).

(31) ואתחנן ו, ה.

(32) ראה תניא פל"ז.

(33) זח"ג רפח, א.

(34) שיחת ש"פ ויקרא, ס"כ (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 340). וש"נ.

הדרוש" (שעה"פ שמות א, יד. ועוד), כך יש גם ענינים שאינם שאלה בחלק הפשט, כי אם בשאר חלקי התורה.

ובפרט ע"פ שיטת חסידות חב"ד, שכל ענין צריך לבוא בהשגה, ועד שיהי' מובן גם בשכל אנושי - בודאי יש צורך לבאר החילוק בין ציווי לסיפור בנוגע ללשון "צו".

(26) ואף שמבואר בתניא (פכ"ד) שהאדם החוטא גרוע יותר (מאומות העולם) ובעלי חיים הטמאים, ועד שאפילו יתוש קדמך, "שכולם אינם משנים תפקידם ופקודתו ית' שמרה רוחם", ואילו האדם החוטא עושה היפך הרצון - הרי בזה גופא שאומרים שהוא עושה היפך הרצון, מודגשת מעלת איש ישראל, שיש לו שייכות להרצון, ולכן רק הוא יכול לעשות היפך הרצון.

(27) ג' הלשונות שבהם נאמרו כל עניני התורה, ובלשון רש"י בהתחלת ספר ויקרא: "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים כו'", כמשנת"ל בארוכה (שיחת ש"פ ויקרא בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 324 ואילך)).

(28) ועפ"ז מובן החילוק בין ציווי לסיפור - כי סיפור אודות ציווי בודאי יכול להיות באופן שכבר נתקיים הציווי בפועל, כמו "ויעש גו' כאשר צוה", וגם כאשר הסיפור הוא בלשון עתיד, כמו "ואתה תצוה", "סופך לצוות את בני" על כך" - הרי כיון שסוכ"ס לא ידח ממנו נדח, ובודאי יתקיים הציווי בפועל, ויהי' הצוותא

- 1 עצמם ללמדם בימי חג הפסח (וכדברי כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן³⁵, שכאשר מקבלים
2 החלטה ברבים, אזי נקל יותר לקיימה בפועל), ומה טוב - אם יכולים ללמדם במשך שבוע זה, דכיון
3 שה'צמח-צדק' קבע אותם בפרשת צו, מוכח, שגם הם שייכים לפרשת צו.³⁶
4 וכרגיל, הנה אלו שסיימו לימוד ה'לקוטי תורה', וכן אלו שסיימו עד הבדלה - יאמרו "לחיים" כולם
5 ביחד, ותהיה זו גם נתינת כח להמשיך ולסיים לימוד ה'לקוטי-תורה' בכל שבוע.

* * *

ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל בלילה ההוא גו'.

* * *

י. כיון שבשנה זו עוסקים בלימוד פירוש רש"י על התורה - הרי זה כולל גם פירוש רש"י על מגילת אסתר:

על הפסוק³⁷ "הרצים גו' יצאו מבוהלים", מפרש רש"י: "ממהרים אותם לעשות מהרה, לפי שלא היה להם פנאי, שהיה להם להקדים רצים הראשונים להעבירים" - שזהו חידוש גדול, שהרי במדרשי חז"ל³⁸ משמע שבלאו-הכי לא היה צורך לבטל אגרות הראשונות, כיון שמלכתחילה לא התייחסו אליהם.

אך עדיין צריך להבין סדר הכתוב: "הרצים גו' יצאו מבוהלים ודחופים בדבר המלך (ואחר-כך) והדת ניתנה בשושן הבירה" - דלכאורה: הצורך לשלוח "רצים" הוא בנוגע למקומות הרחוקים, ששם לא ידעו מה קורה בשושן הבירה, ולכן הוצרכו לשלוח רצים כדי להודיע על ביטול הגזירה; מה-שאינ-כן בשושן הבירה, שבה נודע מיד על דבר ביטול הגזירה. ואם כן, סדר הכתוב הוצרך להיות להיפך: תחילה "הדת ניתנה בשושן הבירה", ואחר-כך "הרצים .. יצאו" להודיע דבר המלך בכל כ"ז מדינות המלך?!

אך הענין הוא - שבענין זה יש הוראה ולימוד, שדוקא כאשר "הרצים .. יצאו מבוהלים ודחופים בדבר המלך", מלכו של עולם³⁹, אזי פועלים ש"הדת ניתנה בשושן הבירה" אודות ביטול הגזירה.

לאחרי כל העבודה של מרדכי ואסתר ש"הפכו עולמות" - תענית של שלשה ימים, וקיבוץ כ"ב אלף תינוקות של בית רבן לעסוק בלימוד התורה עד שקולם ("קול גדיא") בקע את כל הרקיעים⁴⁰ - נתבטלה הגזירה רק למעלה; וכדי להמשיך ולפעול ביטול הגזירה למטה - הרי זה דוקא על-ידי-זה ש"הרצים .. יצאו מבוהלים ודחופים בדבר המלך", שאינם חושבים על עצמם, אלא רצים מבוהלים ודחופים - ללא חשבונות, מתוך מסירות-נפש - לעזוב את שושן הבירה שבה נמצאים מרדכי ואסתר, "והעיר שושן צהלה ושמחה"⁴¹, בשביל יהודים נוספים שנמצאים במקומות הרחוקים, שגם הם ידעו אודות שמחת פורים; ודוקא אז - "הדת ניתנה (גם) בשושן הבירה".

(וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:)

נמצאים כאן אלו שלקראת ימי הפורים נסעו למקום רחוק⁴², כדי לקיים "דבר המלך" - לפרסם ולהביא לידי פועל את הוראת רבינו נשיאנו ש"אמריקא איז ניט אַנדערש"⁴³, ולבטל את הטענה שכאשר יהודי נמצא בצבא אזי אינו בעל-הבית על עצמו, כיון ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"⁴⁴; ובשביל זה "יצאו מבוהלים ודחופים", ללא חשבונות שכליים⁴⁵ - שהרי אילו היו עושים חשבונות, שמדובר אודות מקום

למחנה צבאי רחוק, וחזרו רק לאחר ההתוועדות דפורים (המו"ז).

(43) ראה סה"ש תש"ו ע' 53. וש"נ.

(44) מגילה יד, א. וש"נ.

(45) ברשימה נוספת: ולא כמו אלו שכל זמן שלא יטפחו על שכמם, יושבו אותם ב"מזרח", יקראו להם לעלות לתורה ל"ששי", ויורו להם בפרטיות אודות זמן ומקום השליחות (שאז בלי-ברירה לא יוכלו להשתמט...) - יטענו שאין הכוונה אליהם ("ניט אים מיינט מען"...)!

(35) ראה סה"מ תרנ"ט ע' סא.

(36) ראה גם שיחת פורים סס"ג (לעיל ע' 83).

(37) אסתר ח, יד.

(38) ראה מגילה יב, ב ובפרש"י.

(39) ראה שם טו, ב. טז, א. ועוד.

(40) ראה אסתר"ר ספ"ט.

(41) שם, טו.

(42) הכוונה לשלשה מתלמידי התמימים שנסעו לימי הפורים

רחוק שבכלל אינו ידוע ושייך אליהם כלל, ובשביל זה יצטרכו לוותר על שמחת פורים כאן, אזי לא היו נוסעים...

ושלא כדעת הטועים שצריכים דוקא להדחף ("שפארן זיך") ב"שושן הבירה", ועל-ידי-זה מקיימים את הרצון העליון, וחושבים שהנמצאים כאן מקבלים את ה"סמעטענע"⁴⁶, ואילו הנוסעים יש להם רק "שיריים", אלא אדרבה: יש להכיר טובה לה"רצים" ש"יצאו דחופים ומבוהלים בדבר המלך", מתוך מסירות נפש לעזוב את שושן הבירה שבה נמצא מרדכי הצדיק⁴⁷, ולידע שדוקא הם אלו שפועלים ש"הדת ניתנה בשושן הבירה".

ובכן, יאמרו עתה "לחיים", וינגנו ניגון שמח, ומהם יראו וכן יעשו מכאן ולהבא. (ואחר-כך אמר:)

אלו שנשארו כאן - ערכו סעודת פורים באווירה חגיגית ("אין אַ יו"ט־דיקע שטימונג"), ב"משתה ושמחה"⁴⁸, ובאופן של הידור, שהרי זוהי מצוה... וכמו כן היתה להם אפשרות לישון, ולקיים על-ידי-זה המצוה⁴⁹ ד"עד דלא ידע"...

מה-שאינ-כן אלו שנסעו למקום רחוק כדי לפרסם "דבר המלך" - לא היו יכולים לישון, וגם האכילה והשתיה היתה אצלם בצמצום.

ינגנו איפוא עתה הניגון "עסן עסט זיך, שלאָפן שלאָפט זיך", עבור אלו שנשארו כאן...

* * *

יא. בסיום פרשתנו, על הפסוק "ויעש אהרן ובניו", מפרש רש"י: "להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל".

כלומר: הקושי בפסוק זה הוא - מאי קא-משמע-לן קרא שאהרן ובניו עשו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה, הרי זה דבר הפשוט?!

ועל-דרך המבואר ב'אגרת הקודש'⁵⁰ בנוגע לענין העקדה, ש"אינה נחשבה כל-כך לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו עליו-השלום, בשגם כי ה' דבר בו .. והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דיבר ה' בס". ובפרט שבנידון דידן לא מדובר אודות ענין הכרוך עם מסירות נפש, שהרי הציווי על המינוי לכהונה הוא ענין שגם נפש הבהמית מסכימה לקיימו. ואם כן, מהו החידוש בכתוב "ויעש אהרן ובניו גו"? - ובגלל קושי זה יש צורך בפירוש הפסוק.

אבל, עדיין אינו מובן: כיצד מתרץ רש"י קושיא זו על-ידי פירושו "להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל" - הרי עדיין נשארת אותה קושיא: מהו השבח של אהרן ובניו "שלא הטו כו"?!

גם צריך להבין: מהו דיוק לשון רש"י "שלא הטו ימין ושמאל", ולא "שלא שינו" - כלשון רש"י בפרשת בהעלותך⁵¹ "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה"?

ונוסף לזה - "קלאָץ קשיא":

אם יש צורך לבאר מהו החידוש ד"ויעש גו", היה רש"י צריך לפרש זאת לפני זה⁵² - בפסוק "ויעש משה גו" שבפרשת פקודי⁵³, וכן בפרשתנו נאמר כבר לפני זה⁵⁴ "ויעש משה גו"?!

לאכול ולשתות, כדי שלא להכשיל ח"ו את השולח...

(49) ראה רמ"א אור"ח סתרצה" ס"ב.

(50) סכ"א.

(51) ח, ג.

(52) ע"ד השאלה בפרש"י ריש פרשתנו "אין צו אלא לשון זיורו

כו" - שלכאורה ה' צריך לפרש זאת בנוגע ללשון ציווי שנוכר

כבר בפרשיות שלפנ"ז (כנ"ל ס"א).

(53) מ, טז.

(54) ח, ד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף ואמר, שאין כוונתו לאמירת

דברי מוסר, "סתם מאַטערן דעם עולם", ובפרט שלאחרי שכבר

דובר ריבוי פעמים, הנה מסתמא תהי' ה"הצלחה" כמקודם... אבל

אעפ"כ, "כולי האי ואולי"...

(46) = שמנת.

(47) ברשימה נוספת: ולאמיתו של דבר - לא יודעים היכן

נמצא באמת מרדכי הצדיק...

(48) וכן בנוגע ל"משלוח מנות", שיש סברא שמקבל

ה"מנות" חייב לאכלם או לשתותם בו ביום - הרי בודאי שמצוה

- 1 ובפרט שבנוגע למשה, הקושיא מהו החידוש ד"ויעש גו" גדולה יותר מאשר בנוגע לאהרן - כי: (א)
- 2 אהרן שמע הציווי ממה, ואילו משה שמע הציווי מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו, (ב) אף שמה ואהרן
- 3 הם שקולים⁵⁵, הרי בענין קבלת התורה גדלה יותר מעלת משה, להיותו המקבל הראשון מהקדוש-ברוך-
- 4 הוא ואחר-כך מסר לאהרן כו'.
- 5 יב. ויש לומר הביאור בזה:
- 6 בפרשת פקודי ולעיל בפרשתנו, לא צריך רש"י לפרש מדוע נאמר "ויעש משה גו" - כיון שיש צורך
- 7 בזה בשביל המשך הענין: בפרשת פקודי - כאשר התורה מספרת אודות ציווי הקדוש-ברוך-הוא למשה⁵⁶
- 8 "תקים את משכן אוהל מועד", "ושמת שם את ארון העדות וגו", וכל שאר פרטי הענינים, ואחר-כך
- 9 מסופר ש"הוקם המשכן" - צריך להוסיף באמצע "ויעש משה ככל אשר צוה ה' גו'", כדי שלא יחסר
- 10 בהמשך הענין. ועל-דרך-זה בפרשתנו - כאשר התורה מספרת אודות ציווי הקדוש-ברוך-הוא למשה⁵⁷
- 11 "ואת כל העדה הקהל גו'", ואחר-כך מסופר "ותקהל העדה גו'" - הנה בשביל המשך הענין צריך להוסיף
- 12 באמצע "ויעש משה כאשר צוה ה' אותו".
- 13 מה-שאינ-כן הפסוק "ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה" - אינו לצורך המשך
- 14 הענין, שהרי פסוק זה הוא בסיום הפרשה, ולאחרי-זה מתחיל ענין חדש: "ויהי ביום השמיני וגו'", ועל
- 15 כן צריך לומר, שהמכוון בפסוק זה הוא לגופו של ענין⁵⁸.
- 16 יג. ועל זה מפרש רש"י - "להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל":
- 17 בפרשה זו מדובר אודות שבעת ימי המילואים שבהם נתחנכו אהרן ובניו לעבודת הכהונה - כמובן
- 18 בפשטות שמצד קושי העבודה וריבוי הפרטים שבה יש צורך בחינוך במשך שבעת ימים.
- 19 וזהו שבחן של אהרן ובניו - הן אהרן והן בניו (שלכן מעתיק רש"י מהפסוק גם את התיבות "אהרן
- 20 ובניו", ולא רק "ויעש גו'") - שמיד ביום הראשון, עוד לפני שנתרגלו במשך שבעת ימי המילואים, הנה
- 21 כאשר משה אמר להם כמה וכמה ענינים, "בשלו את הבשר וגו' ושמרתם את משמרת ה'"⁵⁹, לא זו בלבד
- 22 שהיו חפצים לקיים ציווי ה' בתכלית הדיוק (דמאי קא-משמע-לן), אלא עוד זאת, שעלה בידם לקיים
- 23 בפועל - "ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה" - לא רק ללא שינוי, שפוסל בעבודה
- 24 (כיון שעל-ידי השינוי הרי זה נעשה ענין אחר, שלכן שינוי קונה⁶⁰), אלא בתכלית הדיוק בכל הפרטים,
- 25 ללא הטיה ימין ושמאל [דכיון שמדובר אודות צדיקים, יש לדרוש לשבח באופן היותר נעלה, היינו, שלא
- 26 זו בלבד שלא שינו, אלא עוד זאת "שלא הטו ימין ושמאל" - בל תוסיף או כל תגרע⁶¹ - אפילו בנוגע
- 27 לדקדוק קל שאינו מעכב⁶².
- 28 יד. וההסברה בזה:
- 29 כתיב⁶³ "לא יאונה לצדיק כל און", והיינו, שלא זו בלבד שצדיק אינו נכשל בענין של חטא בשוגג
- 30 - שענין זה צריך להיות מושלל אפילו אצל בינוני, שהרי "השגגות הן מהתגברות נפש הבהמית"⁶⁴ -
- 31 אלא עוד זאת, שלא יארע אצלו ענין של "און" כלל*, אפילו לא באופן של "מתעסק", בדרך ממילא.

(* עיין אגרת הקודש סו"ס כו: "שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו"י⁶⁵).

-
(55) פרש"י וארא ו, כו.
(56) מ, ב ואילך.
(57) ח, ג ואילך.
(58) ועד"ז בפסוק "ויעש כן אהרן" שבפ' בהעלותך - שבשביל המשך הענין, "וזה מעשה המנורה גו'", לא נוגע שאהרן "העלה נרות".
(59) שם, לא ואילך.
(60) ראה שו"ע אדה"ז חו"מ הל' גולה וגנבה ס"ו. וש"נ. | (61) ואתחנן ד, ב. ראה יג, א.
(62) ברשימה נוספת: ומה גם שיש סברה לומר שבשבעת ימי המילואים ה' מעכב אפילו דקדוק קל (ראה פרש"י תצוה כט, לה).
(63) משלי יב, כא.
(64) תניא אגה"ק סוסכ"ח.
(65) מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א על השאלה ממ"ש בתוס' (ד"ה רבי נתן - שבת יב, ב) ש"לא יאונה גו"י הוא דוקא באכילת איסור, מידי דגנאי (המו"ז). |
|---|---|

- ועל-דרך-זה באופן חיובי - "מחזיקנא טיבותא לרישיה דכד מטא למודים מנפשיה כרע"⁶⁶, וכפי שסיפר
 כבוד-קדושת-מורי-וחמי אדמו"ר⁶⁷ אודות אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, שלקראת
 הבר-מצוה פעל על עצמו שגופו הגשמי יתנהג בדרך ממילא על-פי הוראת השולחן-ערוך.
 ויתירה מזה - כפי שמצינו אצל האבות, ש"הן הן המרכבה"⁶⁸, שקיימו כל התורה כולה עד שלא
 ניתנה⁶⁹, והיינו, שאף שעדיין לא ניתנה התורה, לא רק למטה, אלא אפילו למעלה, מכל-מקום כיון שהיו
 מרכבה לרצון העליון, הנה בדרך ממילא היתה הנהגתם באופן המתאים לרצון העליון, עוד לפני הציור.
 [ועל-דרך הסיפור הידוע⁷⁰ שרבינו הזקן היה נרדם בערב שבת לפנות ערב, בגלל שזהו זמן שינה
 למעלה⁷¹ - שזהו ענין שאין עליו ציווי כו', אלא שלהיותו בבחינת "מרכבה", היתה הנהגתו בדרך ממילא
 כפי אופן ההנהגה למעלה].
 וזהו גם הביאור בנוגע לשבחן של אהרן ובניו, שתיכף ביום הראשון, עוד לפני שנתרגלו בעבודה
 במשך שבעת ימי המילואים, עלה בידם לעשות את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה בתכלית הדיוק,
 באופן "שלא הטו ימין ושמאל" מרצון העליון.
 טו. וענין זה מהווה גם הוראה בעבודתינו:
 ובהקדים - שיש חילוק בין ענין שצריך להיעשות בפעם הראשונה, לענין שכבר נפעלה בו פתיחת
 הצינור (כתורת הבעל-שם-טוב⁷² בפירוש מאמר רז"ל⁷³ "כל העולם ניוון בשביל חנינא בני", ש"שביל
 הוא צינור, שפתח צינור ושביל השפע"), שאז יכולים כולם לילך בדרך הסלולה כו'.
 וכפי שמצינו בנוגע לכללות התגלות תורת החסידות - שבתחילה היה הדבר כרוך עם יסורי מות,
 מסירה ותפיסה כו', שרבינו הזקן הוצרך לעמוד בהם (כמסופר בפרטיות במכתבים, שיחות ורשימות של
 כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר⁷⁴), מה-שאינ-כן בדורות שלאחרי-זה כו'.
 ועל-דרך-זה בנוגע ל"שבחן" של אהרן ובניו "שלא הטו ימין ושמאל" - שלאחרי הנהגת אהרן ובניו
 בתור כהנים שהם שלוחים של כל ישראל, יכולים גם כל ישראל - שנקראים "ממלכת כהנים"⁷⁵ - לבוא
 להנהגה זו, ולא עוד אלא שהנהגה זו יכולה להיות אצלם תיכף בתחילת העבודה.
 ובפרטיות יותר:
 ישנם הטוענים, שכאשר נמצאים בהתחלת העבודה (ועל-דרך-זה בכל יום - מיד לאחר אמירת "מודה
 אני"), יש להבטיח לכל לראש את הענינים העיקריים, ורק אחר-כך יכולים לחשוב גם אודות דקדוקים
 כו', עד לדקדוק קל של דברי סופרים.
 הוא יודע אמנם שגם הציוריים שמדרבנן יש להם תוקף של ציווי מדאורייתא, כמו שכתוב⁷⁶ "לא
 תסור גו'", ועד שאפילו בנוגע ל"קדש עצמך במותר לך"⁷⁷ אומר רבינו הזקן⁷⁸ "שהוא מדאורייתא", אבל
 אף-על-פי-כן - טוען הוא - מהו ההכרח להתחיל מיד בכל הענינים?
 ועל זה באה ההוראה ממה שכתוב "ויעש אהרן ובניו גו'" - שמיד בהתחלת העבודה, עוד בהיותם
 במעמד ומצב של חינוך, "לא הטו ימין ושמאל".

(73) ברכות יז, ב. וש"נ.
 (74) ראה ספר התולדות אדה"ז (כפ"ח תשמ"ו) ח"ג פכ"ה
 ואילך. וש"נ.
 (75) יתרו יט, ו.
 (76) פ' שופטים יז, יא. וראה רמב"ם ריש הל' ממרים.
 (77) יבמות כ, א.
 (78) תניא ספ"ל. וראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לתניא
 ספכ"ז (ס"ע קסז ואילך). וש"נ.

(66) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת ק"ח,
 סע"ב. ועוד.
 (67) ראה סה"ש תרפ"ה ס"ע 91 ואילך. וש"נ. וראה גם תורת
 מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 234. וש"נ.
 (68) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ועוד.
 (69) יומא כח, ב. וש"נ.
 (70) סה"ש תורת שלום ע' 13.
 (71) ראה הנסמן שם בהערה 10.
 (72) כש"ט ס"ה.

- 1 וכאמור לעיל, שלאחרי שאהרן ובניו עשו כן, הרי זה שייך גם לכל אחד ואחד מישראל, ועד שביכולת
- 2 כל אחד ואחד מישראל להיות במעמד ומצב ש"לא יאונה לצדיק כל און", ובדרך ממילא תהיה כללות
- 3 הנהגתו באופן המכוון ומתאים לרצון העליון, כולל גם בנוגע לקיום הוראות רבותינו נשיאינו, שאינו
- 4 ממתין עד שיקראו לו בפרטיות ויורו לו כל פרטי העבודה כו'⁷⁹, אלא באופן שמכוין מעצמו כו'.
- 5 ואף שזוהי הנהגה ששייכת לאופן העבודה של צדיק ("לא יאונה לצדיק כל און"), שזהו ענין שניתן
- 6 מלמעלה - הנה כאשר יהודי מעמיד את עצמו בציר של צדיק, ועושה מצדו כל התלוי בו, "ויעש גו'",
- 7 אזי נותנים לו מלמעלה כו'⁸⁰.
- 8 טז. זאת ועוד:
- 9 כיון שכל הפרשה כולה - כולל גם סיום הפרשה: "ויעש אהרן ובניו" - נקראת בשם "צו", ש"אין
- 10 צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות", הרי מובן, שגם הענין ד"ויעש אהרן ובניו", "שלא הטו ימין ושמאל",
- 11 צריך להיות באופן של "זירוז, מיד ולדורות".
- 12 והיינו, שאין זה ענין שנוגע רק לחינוך הילדים, או ענין שאפשר לדחותו לאחרי ארבעים שנה, כשיבוא
- 13 לארץ ישראל⁸¹, אלא ענין שצריך להיות באופן של "זירוז מיד", ועל-ידי-זה נעשה גם "לדורות".
- 14 ומזה באים לפרשה שלאחרי-זה - "ויהי ביום השמיני", שזהו ענין הקשור עם המעמד ומצב דלעתיד
- 15 לבוא, שאז יהיה כינור של שמונה נימין⁸², בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו,
- 16 למטה מעשרה טפחים, בקרוב ממש.

(81) ראה לעיל ס"ו - דעת ר"א.
(82) ערכין יג, ב.

(79) ראה לעיל הערה 45.
(80) ראה גם תניא ספי"ד.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר, ה'תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ עוסק בצצ"ב וכו' הרב"ג שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ה' אדר, נצטערתי כי קראו את ביהמ"ד לרבנים כו' בשם "בית יוסף יצחק", ולפלא שלא הודיעוני מקודם עד"ז.

ובנוגע להבא, הנה יש להשאיר את המוסד בלי שם, כמקודם, כמו שהי' בחיי כ"ק מו"ח אדמו"ר בעלמא דין ובידיעתו, או לקראו בשם "אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש". והא' טוב יותר.

בטח נתקבל בהמברק שלי לפורים ופירסמו בין הקיבוצים, והנני מצפה לשמוע טובות מההתועדות דפורים וכו'.

בברכת הצלחה.

לקוטי שיחות פורים כרך טז שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

מעשה שעושה האדם על-ידי כפיה ואונס, לבין מעשה
הנעשה ברצון ומדעת: כאשר האדם עושה דבר-מה
בעל-כרחו ובכפיה, הוא מבצע זאת רק באופן המצומצם
ביותר שנדרש (כדי לצאת ידי חובתו). ואילו כאשר הוא
עושה מעשה מרצונו העצמי, אין הוא מסתפק ביציאת ידי
חובה, אלא הוא משתדל ומחפש מה להוסיף וכיצד להדר
במעשהו, יותר מן הנדרש על פי החובה המוטלת עליו.

דבר זה מתבטא במה ש"קיימו וקבלו היהודים עליהם
ועל זרעם" – על-ידי המצוות של קריאת המגילה
(וכתיבתה⁶), משלוח מנות ומתנות לאביונים.

ההסבר הוא: מצד אחד שלושה דברים אלו אינם
חדשים ממש, ומצד שני יש בהם תוספת לגבי מה שהיו
לפני-כן:

ענין המגילה איננו חדש, כבר היו לפני כן ספרי קודש,
תורה נביאים וכתובים – אך בכל זאת נוסף על-ידי
המגילה עוד ספר לספרי הקודש על-ידי בקשה מיוחדת
"כתבוני לדורות"⁷, שהפכה את הנס לאחד מהניסים
הכתובים⁸ (לפחות סופם⁹). וכך גם לגבי קריאתה¹⁰ –
הקריאה בתורה כבר היתה קיימת לפני כן, וכן ענין סיפור
הנס באופן כללי קיים גם בחגים אחרים, אך כאן נוספת
הקריאה בלילה¹¹ מתוך מגילה¹² של קלף, פירסומי ניסא
וכו'¹³.

משלוח מנות: כמסבר ב"מנות הלוי"¹⁴, מטרתו
להרבות שלום ורעות בין יהודי למשנהו, וזוהי מצוה
כללית בכל השנה – אהבת ישראל, שהוא כלל גדול
בתורה¹⁵. אך במצות אהבת ישראל אין חובה לחפש יהודי
כדי לקיים בו מצות "ואהבת לרעך כמוך". והחידוש

א.

אין זכר לקבלת התורה על-ידי ישראל בפורים

1 על הפסוק¹ "קיימו וקבלו היהודים" אומרים חז"ל:
2 "קיימו מה שקיבלו כבר", שה"מודעא רבה לאורייתא",
3 כביכול, לא-יקיום התורה מפני שבשעת מתן תורה "כפה
4 הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית...", בטלה בימי
5 הפורים, כי "הדר (=שוב) קבלוה בימי אחשוורוש".

6 מובן, שקבלת התורה על-ידי ישראל מרצונם בימי
7 הפורים היא ענין עיקרי ביותר. וצריך להבין, לכאורה:
8 מדוע לא נקבע שום מעשה בימי הפורים לזכר ש"הדר
9 קבלוה בימי אחשוורוש"?

10 אמנם, הסיבה לכך שקיבלו את התורה על עצמם שוב
11 מדעתם היא "מאהבת הנס שנעשה להם"³, אך בכל זאת
12 קשה להבין מדוע אין זכר לענין העיקרי ביותר⁴ שהנס גרם
13 – גמר ושלמות מתן תורה, קבלת התורה מדעתם של
14 ישראל.

ב.

ההבדל בין מעשה מאונס לבין מעשה מרצון

15 ויש לומר, שאדרבה, ענין זה מתבטא בכל המצוות
16 המיוחדות של פורים: א) מקרא מגילה, ב) משלוח מנות,
17 מתנות לאביונים, שאלה הן המצוות המיוחדות ביותר
18 את פורים משאר החגים

19 [לעומת המצוות והענינים האחרים שבפורים – קריאת
20 התורה, אמירת ועל הניסים בתפילה ובברכת המזון, איסור
21 הספד ותענית, סעודה, משתה ושמחה – שיש (כדוגמתם)
22 בשאר החגים].

23 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהבהיר את ההבדל בין

(8) משא"כ נס חנוכה.

(9) יומא כט, א.

(10) ראה צפע"נ להרמב"ם ריש הלכות מגילה. וראה לעיל ע' 366,
וש"נ.

(11) ראה צפע"נ להרמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ג.

(12) דק"ו דר"י בן קרחא (מגילה יד, א) "ומה מעבדות לחירות אמרין
שירה, ממינתה לחיים לא כ"ש" (וראה טו"א שם) הוא בפשטות לכל
הדיעות, אלא שלר"נ יתירה מזו: "קרייתא זו הלילא" (וכ"כ הרמב"ם
הלכות חנוכה פ"א סה"ו. וכ"ה בבה"ג הל' מגילה בסופו). וראה שו"ת
חת"ס יר"ד סו"ס רל"ג.

(13) ולהעיר משו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סי' ח אות ג. מהד"ת ט, א.

(14) למגילת אסתר ט, טז. כ (ואילך).

(15) תו"כ ופרש"י קדושים יט, יח.

(1) אסתר ט, כז.

(2) שבת פח, א.

(3) פרש"י שבת שם ד"ה בימי. ועד"ז בתוד"ה מודעה שבת שם
"קבלו מדעתם מאהבת הנס".

(4) להעיר ממגילת סתרים לאסתר (שם, יט בסופו): והא דמרדכי כתב
כו'.

(5) אבל י"ל דגם חיוב משתה ושמחה הוא מהענינים המיוחדים
שבפורים, כי לא נמצא במק"א החיוב באופן כזה, כדלקמן בפנים.
משא"כ קריאת התורה וכו'.

(6) להעיר מפרש"י עה"פ (מג"א ט, כז) "קיימו וקבלו היהודים גר'
ככתבם" "שתהא המגילה כתובה כתב אשורית". וראה לקמן בפנים
ובהנשמך בהערה 10.

(7) מגילה ז, א.

ולפי דעות אלו, שהטעם למצוות הללו הוא קיום
סעודת פורים, ולשם כך יש להשתדל בקיום מצוות אלו,
גם אם מקיימים בכך, יחד עם זאת, גם את מצות ואהבת
לרעך כמוך ומצות צדקה – הרי אין ניכר ומודגש בהם
הענין של "קיימו מה שקבלו כבר"?

ד.

מהות מצוות הפורים – "לשמח לב עניים"

כדי להבין זאת, יש להקדים ולציין שגם לדעת
הרמב"ם מובן כן – שמצוות מתנות לאביונים איננה רק
כמצות הצדקה, וכך גם לגבי משלוח מנות, ואלה דבריו²⁵:
"מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו
ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה
אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח
לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר²⁶ להחיות רוח
שפלים ולהחיות לב נדכאים".

אם הרמב"ם סובר שמהות מצות מתנות לאביונים
בפורים היא הצדקה, יוצא שמעלה זו ("במתנות
לאביונים... דומה לשכינה") קיימת במצות הצדקה של כל
ימות השנה, ואם כך, הוא היה צריך להזכיר ענין זה בעיקר
במקומו, בהלכות מתנות עניים²⁷, ששם מדובר אודות
המעלה שבנתינת צדקה בכלל – ומהו הקשר של ענין זה
דוקא לפורים ולהלכות מגילה?

וכך גם מצד שני: את המעלות של נתינת צדקה,
שמציין הרמב"ם בהלכות מתנות עניים (אין ישראל נגאלין
אלא בצדקה²⁸, וכדומה), אין הוא מזכיר כלל בהלכות
מגילה²⁹, בקשר לפורים.

ואם כן הכרחי לומר, שלדעת הרמב"ם, הרי למרות
שבמתן "מתנות לאביונים" בפורים מקיימים גם את מצות
הצדקה, בכל זאת מהותה של מצות מתנות לאביונים
בפורים איננה ענין הצדקה, מילוי "די מחסורו" של צרכי
העני כפשוטם, אלא בעיקר לקיים את ענין השמחה³⁰ של
העני – "לשמח לב עניים".

במצות "משלוח מנות איש לרעהו" הוא: להשתדל ולמצוא
"רעהו" ולבצע בפועל על-ידי משלוח מנות שאפשר
להשתמש בהן מיד (ולא כסף¹⁶) את מצות "ואהבת לרעך
כמוך".

מתנות לאביונים: הצדקה¹⁷ היא מצוה במשך השנה
כולה. בפורים נוסף היתרון, שאין להסתפק בכך שכאשר
יפגשו עני יקיימו את מצות "פתוח תפתח" ו"נתון תתן"¹⁸,
אלא צריך לחפש ולמצוא שני עניים כדי לתת להם
9 "מתנות".

זה מודגש גם במילים "קיימו מה שקבלו כבר": אלו
עניים¹⁹ ש"קבלו כבר", שכבר חייבים בהם ומבצעים
אותם בלא-הכי. אך בפורים נוסף בהם ענין של "קיימו"
13 – קיום וחיוזק – בשני התחומים: בין אדם לחבירו ובין
אדם למקום: קיום והוספה בענין של תורה כפשוטה,
15 כתיבת וקריאת המגילה, ועל-ידיה גם בשבח²⁰ ובשירה
16 לה, יותר מאשר בחגים אחרים (בין אדם למקום),

ותוספת בהשתדלות מיוחדת בענין של "ואהבת לרעך
18 כמוך" ובמצות הצדקה, על-ידי משלוח מנות איש לרעהו
19 ומתנות לאביונים (בין אדם לחבירו).

ג.

למצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים יש טעמים

אחרים

אך אפשר עדיין לשאול: למצוות משלוח מנות ומתנות
לאביונים מוצאים טעמים אחרים: לגבי משלוח מנות
22 "כדי²¹ שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא,
23 כמשמע בגמרא בפרק קמא²² דאביי בר אבין ורב חנינא
24 בר אבין מחלפי סעודתיהו להדדי ונפקו בהכי משלוח
25 מנות, אלמא דטעמא משום סעודה היא"²³, (=החליפו
26 סעודותיהם ביניהם ויצאו בכך ידי חובת משלוח מנות,
27 מזה מובן שטעם משלוח מנות הוא לצורך סעודה), וכך
28 גם לגבי מצות מתנות לאביונים מובן מכמה מקומות שהיא
29 כדי שיהיה להם (די) כסף לסעודת פורים²⁴ –

(24) ראה לבושי שרד במג"א שם סתרצ"ה סק"ג. ובפרמ"ג שם
[וראה ב"מ עה, ב. ובפרש"י שם. ע"ז יז, ב (ובפרש"י ותוס' שם)]. צפע"ג
לרמב"ם הל' מגילה פ"ב סה"טז. וראה בהנסמן לקמן הערה 30.

(25) הלכות מגילה פ"ב הי"ז.

(26) ישע"י נו, טו.

(27) פ"י.

(28) שם בריש הפרק.

(29) וידוע בכללי הרמב"ם שאין סומך בספרו על מש"כ לאחר זה (יד
מלאכי כללי הרמב"ם אות ואו).

(30) ראה גם ריטב"א מגילה ז, ב. רמב"ן וחי' המיוחס להריטב"א
ב"מ שם. ובהנ"ל משמע שזהו גם הטעם במשלוח מנות מצד שמחה.
ולהעיר שברמב"ן מתוספתא (מגילה פ"א ה"ה) "והיותר אל יפול לכיס

(16) ראה תענית כג, ב.

(17) ראה מג"א ר"ס תרצד משל"ה ומהר"ל דמתנות לאביונים צ"ל
משלו ולא משל מעשר. וראה שו"ת כת"ס או"ח סי' קלט.

(18) ראה טו, ח. יו"ד.

(19) להעיר שענין ה"שמחה ומשחה ויו"ט ומשלוח מנות איש לרעהו"
(אסתר שם, ט) קבלו ע"ע עוד לפני כתיבת ובקשת מרדכי – ראה מנות
הלוי שם. מגלת סתרים שם (פסוק יט). ועוד.

(20) ע"ד קרבן תודה.

(21) תרומת הדשן סי' קיא.

(22) מגילה ז, ב.

(23) וראה שו"ת חת"ס או"ח סי' קצו ע"ד ב' הטעמים, ואשר זהו
מחלוקת הרמ"א ופר"ח כו.

מצוה – משתה ושמחה³⁴,
 וכך גם קשורה מצות מתנות לאביונים לחובת משתה
 ושמחה המוטלת עליו, סעודת הפורים שלו³⁵,
 כפי שכבר אמר הרמב"ם³⁶ לגבי שמחה ביום טוב
 "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם
 שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצירו ואוכל
 ושותה הוא ובניו אתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי
 נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו..." עיין שם.
 אך קשה להסביר כך כאן לגבי מתנות לאביונים, כי
 הרמב"ם מפריד את הדין של "מתנות לאביונים" בהלכה
 נפרדת: "וחייב לחלק לעניים ביום הפורים..." לא בדומה
 לדין משלוח מנות, שאותו הוא כולל בהמשך אחד,
 ובאותה הלכה של מצות הסעודה³⁷,
 ובמיוחד כאשר אין הוא מזכיר בהלכה שלאחריה
 בקשר למתנות לאביונים "וכשהוא אוכל ושותה..."
 וכדומה, כפי שאמר בהלכות יום טוב.
 מזה מובן, שזהו ענין נפרד שאינו קשור לחובת
 סעודתו, לחובת המשתה והשמחה המוטלת עליו.
 יותר מזה – לפי האמור לעיל יוצא, שמשלוח מנות
 ומתנות לאביונים אינם ענינים נפרדים בפורים, אלא הם
 חלק מחובת הסעודה שלו, וכאשר אין הוא מקיים את
 מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים אין הוא יוצא כראוי
 ידי חובת מצות סעודת פורים (משתה ושמחה), בדומה
 ליום טוב,

וזהו ההיפך מן הנאמר בפשטות ומן המוסבר
 בכמה מקומות, שאלה הן שלוש מצוות נפרדות. וכפי
 שמוכן גם מלשון הרמב"ם לגבי מתנות לאביונים,
 האומר שמוטב להרבות בזה, כי "אין שם שמחה
 גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים..." כלומר, גם
 ללא זאת הוא מקיים את מצוות הפורים, כולל את
 ענין השמחה, אלא שאין זו שמחה גדולה ומפוארה,
 ואין היא מגיעה לגודל השמחה של מתנות לאביונים.

[ומסיבה זו מובן מדוע כולל הרמב"ם בשמחה של
 מתנות לאביונים גם "יתומים ואלמנות וגרים", כי לכאורה:
 אם הם נצרכים, הרי הם נכללים בגדר אביונים ועניים,
 ומדוע הוא מציין בנפרד? ואם אין הם נצרכים לצדקה
 – מדוע מזכיר הרמב"ם בקשר למצות מתנות לאביונים?
 אך לפי האמור לעיל, שמהותה של מצות מתנות
 לאביונים היא בעיקר "לשמח לב..." הרי היא קשורה לכל
 ה"אומללים האלו". ובדרך זאת יש לומר, שבתחום
 השמחה כל אלו הם "עניים" ונצרכים].

יותר מכך: מלשון הרמב"ם מובן, שכל שלושת
 הענינים – "סעודתו", "שלוח מנות לרעיו", וגם "מתנות
 לאביונים" – מהותם היא השמחה, אך כיון ש"אין שם
 שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים", לכן
 "מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים".
 וצריך להבין: לגבי הסעודה מובן, שענינה היא
 השמחה, אך מניין לומד הרמב"ם שגם ענין של המצוות
 משלוח מנות ומתנות לאביונים היא השמחה?

[וכן צריך להבין: מהו הקשר בין "שהמשמח לב
 האומללים האלו דומה לשכינה" דוקא למצות מתנות
 לאביונים? לכאורה, שייך ענין זה לכל מתן צדקה, כפי
 שמוכן גם מן הפסוק שמצטט הרמב"ם, ובכל זאת אין
 הרמב"ם מזכיר את המעלה "דומה לשכינה" לגבי צדקה
 בכלל, כדלעיל, למרות שהוא מצטט שם³¹ את הפסוק
 "להחיות רוח שפלים..."].

ה.

שלוש המצוות בפורים הן נפרדות זו מזו

לגבי משלוח מנות יש לומר, שלדעת הרמב"ם הטעם
 למצוה זו הוא, כדלעיל, לדאוג שלולת יהיה די לסעודת
 פורים, וזהו חלק מחובת הסעודה של האדם עצמו, כדברי
 הרמב"ם: "כיצד חובת סעודה זו, שיאכל... (והוא ממשיך
 באותה³² הלכה³³) וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות... ואם
 אין לו, מחליף עם חבריו, זה שולח לזה סעודתו, וזה
 שולח לזה סעודתו", שסעודת פורים היא ענין של שמחת

דמשלוח מנות הוא איש לרעהו, גם לעשירים, ומתנות הוא רק לאביונים
 עניים הנצרכים. ראה במקומות הנ"ל הערה 30.

(36) הל' יו"ט פ"ו הי"ח. שו"ע אדה"ז הל' יו"ט סתקכ"ט סי"א
 (בהוספת הרא"י, הפסוק – לאחר תיבת "האומללים"): שנאמר והלוי
 והגר והיתום וגו' – דברים טז, יד. וצ"ע שלא העתיק אדה"ז גם תיבת
 "והאלמנה".

(37) ועד"ז הוא בשו"ע שדין מעות פורים לעניים הוא סי' כ"פ,
 משא"כ החיוב ופרטי הדינים דמשלוח מנות הוא בהסי' ד"דיני סעודת
 פורים".

של צדקה". משא"כ בריטב"א שם, ובמגילה שגריס "יפלו בכיס של
 צדקה". וראה שו"ת כתב סופר אר"ח שם.

(31) בהל' מתנות עניים שם.

(32) כידוע שחלוקת ההלכות ברמב"ם בדיוק היא ולמדין ממנה וכו'
 (ראה לדוגמא הל' ת"ת לאדה"ז קו"א לפ"א ס"א [תתכז, א].

(33) כ"ה בדפוס רמב"ם שלפנינו. ובספרי תימן. הוא בהלכה כ"פ"ע
 (ראה רמב"ם מהדורת פרענקל).

(34) אבל אין מוכרח לומר שהרמב"ם ס"ל כהתרה"ד (שבהערה 21),

כ"א ע"ד פי' הב"ח או"ח סו"ס תרצה, עיי"ש.

(35) אלא שהחילוק בין משלוח מנות ומתנות לאביונים לפי"ה הוא

ו.

ימי הפורים עצמם הם ימי שמחה

1 ויש לומר, שההסבר לכל זה הוא:

2 הלשון במגילה³⁸ (שמשם לומדים את שלוש המצוות:
3 משתה – סעודה, משלוח מנות איש לרעהו ומתנות
4 לאביונים), היא: "לעשות אותם ימי שמחה ושמחה
5 ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". מן המילה
6 "ימי" מובן, שחובת משתה ושמחה בפורים איננה פעולה
7 שצריך לעשות ואשר זמנה הוא ביום זה, אלא זוהי מהות
8 היום³⁹, תוצאה מכך שענינו של יום זה ("ימי") הוא
9 ("משתה ושמחה").

10 מזה מובן שגם הענינים האחרים של ימי הפורים,
11 ולפחות החיובים הכתובים בהמשך אותו פסוק "ומשלוח
12 מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", גם הם תוצאה מכך
13 שימים אלו עצמם הם⁴⁰ ימי משתה ושמחה⁴¹.
14 וענין זה, שהימים עצמם נעשים ימי משתה ושמחה
15 אינו נמצא בחגים ומועדים אחרים.

16 זהו הקשר בין האמור לעיל לבין "קיימו מה שקבלו
17 כבר". בענין שאלה הם "ימי משתה ושמחה" מתבטא גם
18 הענין של "הדר קבלוה בימי אחשוורוש"⁴², ההיפך מאונס,
19 כאשר ישראל קבלו את התורה "מדעתם" ומרצונם⁴³.

ז.

אופן המיוחד של שמחת פורים

20 ויש לומר, שהענין של "קיימו מה שקבלו כבר"
21 מתבטא בעיקר באופן המיוחד של השמחה בפורים,
22 שאיננו נמצא במועדים אחרים ובחובות מצוה אחרות:

(38) ט, כב.

(39) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 20 ואילך, שזהו חייב על כל היום.

(40) בסגנון אחר קצת: עשיית ימים אלו ("לעשות אותם") לימי שמחה* היא ע"י ג' דברים: משתה – סעודה, משלוח מנות ומתנות לאביונים. וראה פרש"י שם, כח ד"ה "ונעשים, משתה ושמחה ויו"ט לתת מנות ומתנות".

(41) עפ"ז אולי יש לבאר זה דלשון הרמב"ם בהי"ד הוא "שמחה ומשתה" כסדרן בכתוב לפני"ז (יט) אע"פ דבפסוק זה לא נאמר התקנה והחיובים דימי הפורים, שהרי נזכר שם יו"ט ולא נאמר שם מתנות לאביונים, ולא כסדרן בהכתוב "ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" שבו נאמר (וממנו למדין) החיובים דימי הפורים (וראה מנות הלוי ומגלת סתרים שם (הובאו בהערה 19)) — כי בזה מוסבר שגדר ה"ימי" הוא "שמחה" ומזה מסתעף החיוב דמשתה וכן המשלוח מנות ומתנות כו'.

(42) להעיר דבגמ' (פסחים סח, ב) באים בחדא מחתא "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס מ"ט יום שניתנה בו תורה" [שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו] —

(*) להעיר מצפונ'ת השלמה ע' 30.

על מצות הסעודה, אומר הרמב"ם⁴⁴: "כיצד חובת
סעודה זו, שיאכל... ושותה יין עד שישתכר וירדם
בשכרותו". המקור להלכה זו הוא (כפי שאומרים
המפרשים⁴⁵), בדברי רבא⁴⁶ "חייב⁴⁷ איניש לבסומי
בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".
לכאורה, השכרות אינה התנהגות רצויה, כפי
שמאריכים בכך המפרשים⁴⁸ בקשר להלכה זו, וכפי
שהרמב"ם עצמו מסביר בקשר לחגים אחרים⁴⁹:
"שהשכרות והשחוק אינה שמחה אלא הוללות...", וכיצד
ייתכן שתהיה "חובת סעודה זו... שותה יין עד שישתכר
וירדם בשכרותו".

ח.

שלמות קבלת התורה על-ידי ביטול הדעת

אפשר להסביר זאת לפי האמור לעיל: כיון שבימי
הפורים התקיים, כנאמר בגמרא, הענין של "קיימו מה
שקבלו כבר", השלמות של קבלת התורה, הרי כיון
שהתורה היא גילוי רצונו וחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא,
חמדה גנוזה⁵⁰, אין הנברא, שהוא מוגבר בידעתו והבנתו
ובמציאותו, יכול לקלוט אותה, ולכן במתן תורה "על כל
דבור ודבור פרחו נשמתן"⁵¹,

ובדומה לכך, וביתר שאת, היה כאשר "הדר קבלוהו
בימי אחשוורוש", כדי לקבל את תורתו של הקדוש-ברוך-
הוא, היה צריך להיות ביטול ההבנה והדעת עד כדי
הפשטת הגשמיות, בדומה לנאמר ב'טור' וב'שולחן ערוך',
וכן ב'שולחן ערוך' של אדמו"ר הזקן⁵², לגבי אופן
התפילה של חסידים ואנשי מעשה (ש')המתפלל⁵³ צריך

פרש"י שם ד"ה דבעינן. שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ח, הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכס מ"ט ימי משתה ושמחה.

(43) ראה בה"ג הל' מגילה (קרבן לסופן) "ועדיף יום פורים כיום שנתנה בו תורה". ועד"ז בשאלות ויקהל שאלתא סז. ובהעמק שאלה שם אות ו' מפרש ע"ד הנ"ל. וראה שו"ת כתב סופר שם סי' קמא.

(44) שם הט"ו.

(45) מגיד משנה. הגהות מימוניות.

(46) מגילה ז, ב.

(47) בש"ס שלנו הגירסא מייחייב. אבל במאור הקטן על הרי"ף, שער הכוונות בסופו, של"ה פ' תצוה ובכל דרושי דא"ח שראיתי הל' הוא חייב איניש. וכן הוא ג"כ בא"ח (הובא בב"י סי' תרצה), שו"ע או"ח סתרצ"ה ס"ב, סי' יעב"ץ ועוד.

(48) מאירי מגילה שם. כל בו (סי' מה בסופו). ועוד.

(49) הל' יו"ט שם ה"כ.

(50) שבת פח, ב.

(51) שבת שם. ראה תניא פל"י. אגה"ק סי'.

(52) או"ח ר"ס צח. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ה.

(53) סנהדרין כב, א.

29 אצלו לשמחה גדולה יותר מן הסעודה והשמחה הפרטית
30 שלו ואפילו יותר מן הסעודה עם "רעיו" (אנשים כערכו)⁶⁰.
31 אך אין הדבר כן לגבי יום־טוב, שחובת השמחה
32 ביום־טוב היא מצות "ושמחת בחגך"⁶¹. כאן אין קיימת
33 החובה "לבסומי עד דלא ידעי", "עד שישתכר", עד
34 ליציאת האדם ממצאותו העצמית – ואדרבה, כפי שמוכן
35 מדברי הרמב"ם, כדלעיל, אם אין עניים ומרי נפש,
36 מספיקה השמחה הפרטית, ואין נפגמת מצות "ושמחת
37 בחגך" שלו, שהיא מוגבלת.
38 רק כאשר הוא "נועל דלתות חצירו", כאשר הוא שולל
39 שמחת יום־טוב מן העניים במעשה ממש, אז אין זו שמחת
40 מצוה, אלא שמחת כריסו.

יא.

יתרון השמחה בפורים – עד דלא ידעי

41 וזהו היתרון של השמחה בחג הפורים, שצריכה להיות
42 עד דלא ידעי, מעל לכל ידיעה והגבלה – ושמחה גדולה
43 ומפוארת כזו נגרמת כאשר משמחים לב העניים וכו'.
44 ועל כך מוסיף הרמב"ם, שלא זו בלבד שצריך לשמוח
45 בבחינת "לא ידעי", עד אשר "ישתכר וירדם בשכרותו",
46 שבכך מתקיים "הדר קבלוהו..." כדלעיל,
47 אלא יותר מכך: "המשמח לב האומללים האלו דומה
48 לשכינה", כי ענין זה, ששמחת יהודי אומלל אחר גורמת
49 לו שמחה גדולה ומפוארה, אינו שייך לנברא, שהוא
50 מציאות בפני עצמו וקרוב אצל עצמו⁶², ואשר על כן
51 מציאותו ושמחתו הפרטית חשובים אצלו יותר משמחת
52 הזולת ובמיוחד בשמחתו של הפחות ממנו, אלא רק אצל
53 "שכינה". ויהודי יכול להגיע לדרגה זו רק מפני שהוא
54 "דומה לשכינה".

55 ועל־ידי התנהגות כזו הוא מקיים את הענין של "ימי
56 משתה ושמחה" בשלמות, כי אז מתגלה במעשהו במלואו
57 הענין של "הדר קבלוה בימי אחשוורוש" – "קיימו מה
58 שקבלו כבר".

(משיחות פורים תשל"ז)

1 שיראה עצמו כאילו שכינה⁵⁴ כנגדו", אשר "היו
2 מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד שהיו מגיעים
3 להתפשטות הגשמיות ולהתגברות רוח⁵⁵ השכליות עד
4 שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה –
5 ובימי הפורים הגיעו ישראל לכך באמצעות מסירות
6 הנפש שלהם במשך כל השנה כולה⁵⁶.

ט.

ביטול הדעת על־ידי שכרות

7 ולפי זה מובן מדוע מתבטא "עיצומו של יום", הענין
8 העיקרי של פורים, בשמחת הסעודה באופן של "שותה יין
9 עד שישתכר וירדם בשכרותו" – "ימי משתה ושמחה",
10 כי הענין של "קבלוהו בימי אחשוורוש" ו"קיימו מה
11 שקבלו כבר" במתן תורה, מתבטא בביטול הדעת וההבנה,
12 עד שהיהודי מגיע ל"התפשטות הגשמיות", בדומה לנאמר
13 על נבואה – כפי שאומר הרמב"ם⁵⁷ – "כולן אין רואין...
14 אלא בחלום בחזיון לילה או ביום אחר שתיפול עליהן
15 תרדמה .. וכולן כשמתנבאים אבריהן מזדעזעין וכח הגוף
16 כשל ועשתנותיהם מתטרפות..."

17 ולכן גם חובת השמחה של ימי המשתה והשמחה היא
18 באופן בלתי מוגבל "עד שישתכר וירדם⁵⁸ בשכרותו",
19 כאשר מתבטלים⁵⁹ מציאותו ועשתנותיו.

י.

ביום־טוב השמחה מוגבלת, בפורים – בלתי מוגבלת

20 ומסיבה זו אומר הרמב"ם "מוטב לאדם להרבות
21 במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות
22 לרעיו": אמנם, מהותן של כל שלוש המצוות הללו היא
23 השמחה, אבל "אין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא
24 לשמח לב עניים ויתומים...": השמחה היא אמיתית
25 ושלמה עד כדי יציאה ממגבלות המציאות העצמית
26 וכניסה למצב של "לא ידעי" – המתבטא בקבלת תורתו
27 של הקדוש־ברוך־הוא – כאשר מרבים במתנות לאביונים,
28 שבאמצעותם מראה האדם שלשמח "לב עניים..." גורם

(60) וי"ל דמשלוח מנות מכיון שזהו "לחבירו", ה"ז רק בחי' "לא ידע" בהאדם עצמו, היינו שלמות בחי' השמחה דלא ידע שבמשתה וסעודה שלו. ולכן כתבו הרמב"ם כהמשך וכסיום ל"כיצד חובת סעודה זו .. וכן חייב אדם לשלוח כו'". משא"כ מתנות לאביונים (שאנים בדרגתו) שהוא למעלה מ"לא ידע" המתבטא אצל האדם בסעודתו הוא, ולכן כתבו הרמב"ם בהלכה בפ"ע.

(61) ראה טז, יד.

(62) יבמות כה, ב. וש"נ.

(54) בשו"ע אדה"ז "שכינה שריו" כנגדו". ובטושו"ע שם: ויחשוב כאילו שכינה כנגדו.

(55) כ"ה בשו"ע אדה"ז ובטור. בשו"ע שם: כח השכלי.

(56) ראה תו"א צב, ד, צה, ד ואילך. צז, א, צח, א. ובכ"מ.

(57) הלי' יסודי התורה פ"ז ה"ב.

(58) להעיר משהש"ר פ"א, יב (ב) דלפני קבלת התורה "ישנו להם לישראל כל אותו הלילה". וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 6, ש"ל שזו היתה ההכנה שלהם לקבלת התורה. ולהעיר משה"מ תשי"א ע' 11 ואילך.

(59) ראה תו"א צה, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

לקוטי-שיחות פרשת צו כרך יז שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

א.

דברי רש"י על "אש התמיד" והשאלות עליהם

1 מן הפסוק¹ "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"
2 מצטט רש"י את המילים "אש תמיד" ומפרש: "אש
3 שנאמר בה תמיד, הוא שמדליקין בה את הנרות
4 שנאמר² בה להעלות נר תמיד³ אף היא מעל המזבח
5 החיצון תוקד".

6 בפשטות מסבירים⁴, שרש"י מתכוון להסביר את
7 המילה "תמיד", הנראית, לכאורה, כמיותרת: שהרי אם
8 הכוונה היא להדגיש שהאש צריכה לדלוק על המזבח
9 ללא הפסק, די היה אילו נכתב "אש תוקד על המזבח
10 לא תכבה" (כנאמר בפסוק הקודם "והאש על המזבח
11 תוקד בו לא תכבה"), ומה מוסיפה המילה "תמיד"?
12 לפיכך מסביר רש"י, שהמילים "אש תמיד" מדברות
13 אודות אש המנורה, הנקראת "נר תמיד", שהדלקתה
14 ("התוקד" שלה) באה מאש המזבח.

15 אך אינו מובן: (א) כל הפרשה הזאת מדברת אודות
16 המזבח וענינו, כולל אודות האש שעל המזבח, וכיצד
17 אפוא, שייך לכאן, במיוחד לפי פשוטו של מקרא, דין
18 אודות אש המנורה? את הוספת המילה "תמיד" אפשר
19 להסביר בפשטות, שכוונת התורה היא להדגיש את
20 התמידיות, וגם בביטוי חיובי: כפי שאכן רואים,
21 שהאבן-עזרא, שהוא מראשי פשטני המקרא, מסביר,
22 שהמילה "תמיד" מדגישה התמידיות של אש המזבח⁵.
23 אמנם, פירוש רש"י זה נלקח ממדרשי חז"ל⁶, אך

הרי ידוע, כפי שהוסבר פעמים רבות, שגם מדרשי
חז"ל המצוטטים על-ידי רש"י בפירושו על התורה,
הכרחיים להבנת פשוטו של מקרא, במיוחד כאשר
הדברים אינם מצוטטים בפירוש רש"י לאחר הביטוי
"רבותינו דרשו" וכדומה, ומזה מוכח שפירוש זה הכרחי
להבנת פשט הפסוקים ממש.

(ב) יותר מכך: רש"י עצמו פירש לפני כן⁷, ש"ריבה
כאן יקידות הרבה: על מוקדה, ואש המזבח תוקד בו,
והאש על המזבח תוקד בו, אש תמיד תוקד על המזבח,
כולן נדרשו במסכת יומא⁸ שנחלקו רבותינו במנין
המערכות שהיו שם⁹. כלומר, הפסוק "אש תמיד
תוקד..." מדבר אודות המערכות שהיו על המזבח.
כיצד, אפוא, מסביר רש"י בפירושו על הפסוק שלנו,
שהכוונה היא לאש המנורה?

(ג) יתר-על-כן: בפסוק זה עצמו, מפרש רש"י,
שסופו "לא תכבה" מדבר על אש המזבח!?

ב.

הקשיים על הסברם של מפרשי רש"י

ניתן היה לתרץ, כפי שיש המפרשים¹⁰ כך, שרש"י
אינו מוציא את הפסוק "אש תמיד..." מידי פשוטו,
והפסוק כולו אכן מדבר אודות המערכה שעל המזבח.
רש"י רק מפרש שמהמילה "תמיד" נלמד משהו גם
לגבי אש המנורה, שכתוב אצלה "תמיד", שגם היא
צריכה להילקח מאש המזבח.
אבל קשה להסביר כך את פירוש רש"י, כי:

הלאו ד"לא תכבה" בסיום הכתוב – ובפרט דממשיך ומפרש דריבה כאן
חיובין: ב"פ "לא תכבה" – לעבור בשני לאוין

– במשכיל לדוד כתב דב"אש תמיד" "אין כאן משמעות עשה" –
אבל (גם בפשט"מ) מצינו כמה מצוות בלשון כזה, ובמשכ"כ מזה
שלפעמים נאמר לשון כזה גם בלאו. ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע'
349.

– כי אז הול"ל "תוקד אש תמיד" וכמש"נ "להעלות נר תמיד"
שמביאו כאן (ועפ"ז מתורץ מה שהעתיק רש"י כאן גם תיבת "להעלות").
(6) יומא מה, ב. תוי"כ כאן עה"פ (ו, ב) "ואש המזבח". אבל ל' רש"י
הוא ע"ד הלשון שביומא שם (וראה פרש"י שם). וראה לקמן הערה 22.

(7) בפסוק ה.

(8) מה, א.

(9) הטעם שרש"י מפרשו בפסוק "והאש על המזבח גו" ולא לפני
ב"ואש המזבח תוקד בו", כי בפשט"מ פ' שגם האש (ודכל הלילה) צ"ל
בו ולא מחוץ למזבח, וכפרש"י לעיל (א, ח) בגירסין דיום (וכ"פ בראב"ע).

(10) דברי דוד (להט"ז) כאן.

(1) פרשתנו ו, ו.

(2) ר"פ תצוה.

(3) מסתימת הל' – משמע לכאורה דכל הנרות מדליקין ממזבח החיצון
ולא רק נר המערבי (ראה מנ"ח (מצוה צח) ואפשר דלהר"מ (הל' תמידין
ומוספין פ"ג הי"ג) אם רוצה כל נר שכבה מדליקין ממזבח העולה.
ובצפ"ע על הרמב"ם חנוכה פ"ג ה"ב דבימי נס חנוכה הדליקו רק נר
המערבי (ובכ"ז נתקיימה ע"ז מצות נר תמיד)). אבל יותר נ"ל דלא נחית
רש"י כאן לזה, כי אינו שייך לפשט"מ כאן. ואף שגם בפשט"מ על כל
הנרות נאמר "נר תמיד" הרי פרש"י שני המערבי "ממנה הי' מתחיל"
(אמור כד, ג). וראה לקו"ש ח"ח ע' 100-1.

(4) ראה באר מים חיים ומשכיל לדוד.

(5) וגם ע"ד ההלכה הרי למדין מפסוק זה מ"ע להיות אש יקודה
על המזבח תמיד שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח" (רמב"ם רפ"ב
מהל' תמידין ומוספין. סהמ"צ מ"ע כט). וראה רמב"ן ריש פרשתנו פסוק
ב.

ואין להקשות למה אין רש"י מפרש "אש תמיד" למ"ע (נוסף על

ד.

ההסבר לפירוש רש"י

- 24 אלא ההסבר לכך הוא:
 25 את משמעות המילה "תמיד" מסביר רש"י לפני-
 26 כן¹⁶ לגבי המנורה: "כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו
 27 שאתה אומר¹⁷ עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום, וכן
 28 במנחת חביתין נאמר¹⁸ תמיד, ואינה אלא מחציתה
 29 בבוקר ומחציתה בערב..."¹⁹.
 30 כיוון שכך, קשה לומר שלשיטת רש"י, המילה
 31 "תמיד" בעניינו מוסיפה בענין התמידות על-פני מה
 32 שנאמר בפסוק "אש תוקד... לא תכבה", כי, אדרבא:
 33 "לא תכבה" – הכוונה היא ש"האש" צריכה לדלוך
 34 ללא הפסקה²⁰, ואילו במילה "תמיד" יתכן שהתמידות
 35 היא רק בימים בלבד, או בלילות בלבד²¹, ובהם עצמם,
 36 כב"עולת תמיד", לא כל היום או כל הלילה.
 37 לפיכך מסביר רש"י, שבפסוק "אש תמיד" באה
 38 התורה להוסיף אש אחרת, שבה נאמר "להעלות נר
 39 תמיד"²², שצריך להדליק אותה מהאש שעל המזבח.

ה.

רש"י מפרט לפי הדעות על מספר המערכות

- 40 לפי זה מובן, מדוע, כאשר מצטט רש"י לפני-כן
 41 את "יקידות הרבה..." – (א) אין הוא מסתפק באמירה
 42 "ריבה כאן יקידות הרבה", תוך הסתמכות שיספרו זאת
 43 לבד, אלא מפרט את כל המקומות, כולל הפסוק "אש
 44 תמיד"²³. (ב) הוא מרחיב ומאריך בלשונו "ריבה..."

- 1 (א) לפי-זה צריך היה רש"י לומר את הביטוי
 2 "רבותינו למדו מכאן", או "מכאן למדו" וכדומה.
 3 (ב) רש"י מצטט מן הפסוק גם את המילה "אש",
 4 וגם בפירושו הוא מזכיר אותה ביחד עם המילה
 5 "תמיד" – "אש שנאמר בה תמיד". כלומר, המילה
 6 "תמיד" מתארת את ה"אש" שמוזכרת בפסוק הזה.
 7 (ג) מן ההרחבה בסגנונו של רש"י – "אף היא מעל
 8 המזבח החיצון תוקד" – מובן, שהוא אומר את פירושו
 9 כהמשך לפסוק "תוקד על¹¹ המזבח"¹².

ג.

יישוב הסתירה בפירושי רש"י

- 10 יש המיישבים את הסתירה בין פירושי רש"י
 11 דלעיל, שהפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" אינו
 12 נדרש במסכת יומא לגבי המערכות שצריכות להיות על
 13 המזבח, אלא כל המערכות נלמדות מן הפסוקים
 14 הקודמים¹³. ודברי רש"י "כולן נדרשו במסכת יומא...
 15 במנין המערכות" באים לציין, באיזה ענין ובאיזו
 16 מסכת דרשו רז"ל פסוקים אלו¹⁴.
 17 אבל, כידוע, רש"י מדייק מאד בלשונו. ומובן,
 18 שתירוץ זה איננו "חלק" כלל, כי אילו רצה רש"י רק
 19 לציין את המקום שבו נדרשים פסוקים אלו, הוא היה
 20 מסתפק באמרו "כולן נדרשו במסכת יומא", כפי
 21 שמצוי בפירושו מספר פעמים¹⁵.
 22 ולכן הכרחי לומר, שדברי רש"י "שנחלקו רבותינו
 23 במנין המערכות..." קשורים לפירושו.

(16) ר"פ תצוה.

(17) תצוה כט, מב. במדבר כח, ו.

(18) בפרשתנו ו, יג.

(19) ועד"ז פרש"י בחגיגה כו, ב.

(20) דהרי "לא תכבה" פי' (ע"ד תוקד – תהי יקדא) שצריך להבטיח שהאש לא תכבה... (ת"י חרוקה, כ"ף – קמוצה). וע"ד "לא יסורו" (תרומה כח, טו) "ולא יזח" (תצוה כח, כח). ראה פרש"י תצוה שם, לב. נחבאר בארוכה בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 349 ואילך.

(21) במשכיל לדוד תצוה שם האריך. וע"ע ואכ"מ.

(22) ועפ"ז מובן מש"כ רש"י "אש שנאמר בו תמיד כו'" שם התואר ע"ד ל' הגמ' "אש תמיד שאמרתי לך כו'", ולא כל' התו"כ "אש שאמרתי לך תהא תמיד" – ציווי.

(23) בדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י לא הובאו כל הפסוקים רק הכתוב "אש תמיד". וראה לעיל הערה 15.

(11) וכדמוכח גם משינוי ל' רש"י "מעל* המזבח החיצון תוקד" היינו שהוא מפרש (ומעתיק) הכתוב "על" שפי' מעל "המזבח" פי' – החיצון תוקד, כ"י* "על המזבח החיצון תוקד" משמע שה"תוקד" קאי על "אש תמיד" דמזבח, משא"כ "מעל" שפי' שנלקח למק"א – אש המנורה.

(12) ומ"ש בדברי דוד שם "והו דגם לשון בו אינו מיושב אם תפרשהו על המנורה" צע"ג דהרי בכתוב זה לא נאמר "בו", כ"א בכתוב שלפניו.

(13) רא"ם וגו"א כאן.

(14) וברא"ם כאן: דלישנא דרש"י דקאמר כולן נדרשו במס' יומא לא לענין המערכות הוא דקאמר אלא קצתן למערכות וקצתן לדרשא אחרת, ומה שכתב אחר זה שנחלקו רבותינו במנין המערכות הוא מילתא באנפי נפשא.

(15) ועוד ועיקר: לפי' הרא"ם אינו מובן למה מביא רש"י גם הכתוב "אש תמיד גו'". ובדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י הובא בפרש"י רק הכתוב "אש תמיד גו'". ואולי טה"ד בדפוס א' וב'. דהרי שם ליתא גם התחלת פרש"י "ריבה כאן יקידות הרבה".

(*) וכ"ה גם בדפוס ראשון ושני ורש"י כת"י.

(**) נוסף לזה ש"ל שבאם ה' אומר "על המזבח החיצון תוקד" ה' משמע (מתאים לפרש"י לפני' דיקידות דכאן נדרשות למנין המערכות) שצריך לעשות מערכה בפ"ע לאש המנורה. וראה לקמן הערה 35.

(***) וראה רמב"ן בפרשתנו (פסוק ב:) בלא תכבה בפסוק שלנו "חזירי בלאו שלא תכבה ועלולס כו'".

22 לגבי מספר הלכות, שתוכנן מורכב משני פרטים
23 התלויים זה בזה, מתעוררת השאלה: איזהו הפרט
24 העיקרי, הגורם (סיבה) ואיזהו התוצאה בלבד (מסובב).
25 לדוגמא: לגבי שתי הלחם שמקריבים בחג
26 השבועות, קובעת ההלכה, שזו צריכה להיות "מנחה
27 חדשה" מן התבואה החדשה, ולפני הקרבת שתי הלחם
28 אסור להקריב מן התבואה החדשה שום מנחה אחרת
29 בבית המקדש²⁸. מתעוררת השאלה²⁹: האם העיקר
30 והסיבה הוא הדין לגבי שתי הלחם, שזו צריכה להיות
31 המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, וכתוצאה מכך
32 אסור להקריב לפני כן שום מנחה מן ה"חדש", או
33 שמא העיקר הוא הדין לגבי המנחות, שצריך לעשות
34 משהו מיוחד כדי להתיר הקרבת מנחות מן החדש,
35 ולכן צריכה להיות הקרבת שתי הלחם המנחה
36 הראשונה מן החדש, כדי להתיר את הקרבת המנחות
37 מן החדש.
38 לדיון זה ישנה השפעה מעשית על כמה ענינים,
39 כגון:
40 אם עברו, והקריבו מנחה מן התבואה החדשה –
41 האם עדיין קיים אחר כך האיסור להקריב מנחה אחרת
42 מן התבואה החדשה?
43 אם הסיבה היא שמנחת שתי הלחם צריכה להיות
44 המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, הרי ממילא כבר

1 הרבה", בעוד אשר יכול היה לומר: ארבע יקידות כאן
2 – על מוקדה וכו". (ג) לאחר שהוא אומר "כולן נדרשו
3 במסכת יומא" הוא מוסיף "שנחלקו רבותינו במנין
4 המערכות שהיו שם" – כי ברצונו להדגיש שפירוש
5 הדברים כאן תלוי במחלוקת לגבי מנין המערכות:
6 כיוון ש"ריבה כאן", הרי יש לומר, שלפי פשוטו
7 של מקרא, כל היקידות הן לגבי "כאן", לגבי המזבח,
8 בהתאם לדעה שהיו ארבע מערכות בכל יום, ולכן גם
9 הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" נכלל בין
10 הפסוקים המדברים על מערכות "המזבח"²⁴, ולפי דעה
11 זו אין לרש"י מה לפרש בפסוק זה (ולשיטתו יהא צורך
12 להסביר, בדוחק, את משמעות המילה "תמיד" כדברי
13 האבן-עזרא, וכדומה²⁵).
14 ואילו לפי הדעות האחרות, שהיו שתיים או שלוש
15 מערכות בלבד²⁶, מפרש רש"י, שיש להם הוכחה גם
16 מפשוטו של מקרא, כי כדלעיל, פשוט יותר לומר
17 שב"אש תמיד" הכוונה היא למנורה²⁷, אשר תוקד מעל
18 המזבח, והיקידות במזבח היו "הרבה" (יותר מאחת),
19 אך לא ארבע.

ו.

הדיון לגבי הלכה הכוללת שני פרטים

20 מן הענינים המופלאים בהלכה, אשר בפירושו של
21 רש"י:

24 ראה יומא מה, ב: אש תמיד* למאי אתא.. מערכה שני' כו'.
ולהלן שם ממשין מכתוב זה גם לענין אש המנורה. וראה תי' הב'
בתורה תמיד יומא שם. וראה הערות הבאות. ועצ"ע.
– וגם את"ל שלפי המסקנא בהסוגיא שם לכל הדיעות (גם לדעת
ר"מ שס"ל שבכ"ה היו ד' מערכות וביהכ"פ ה'), לא הובא שם כתוב זה
לענין מערכת המזבח, ומשמע דהדרשא שבגמ' (שם, ב) "אש תמיד
שאמרתי לך כו'" קאי לכו"ע (וכמ"ש הרא"ם), הרי
א) גם הרמב"ם (שפסק כו' יוסי שס"ל שהיו ג' מערכות בכ"י –
ראה לח"מ שם פ"ב ה"א) שם פ"ב ה"ד הביא הכתוב "אש תמיד" לענין
מערכה שלישית לקיים מצות האש (אבל בה"ה שם "מפי השמועה" הביא
הכתוב "והאש על המזבח" למערכת קיום האש). ואף שפסק שם (פ"ג
הי"ג) דגר מערבי אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון, הרי לא הביא
שם הדרשא ד"אש תמיד" [אף ש"ל: 1) שהרמב"ם נקט דרשה הפשוטה
יותר, ע"ד מ"ש בלח"מ שם פ"ב ה"ב. 2) בדוחק עכ"פ – סמך גם על
הירושלמי דלקמן].
ב) בירושלמי יומא פ"ד ה"ו: "ולית רבי יודא מערכת קיומי אש
מה מקיים ר' יהודה אש תמיד" (אף שלפנ"ו לא הביא הכתוב "אש תמיד"
בדעת ר"מ כו').
ואולי י"ל שלשיטת רש"י גם סוגיא זו במסקנתה ס"ל לר"מ (ור' יוסי
– ראה בהערה 26) דהכתוב "אש תמיד" קאי במערכת המזבח, אלא

דררשין ממנו (מתיבת תמיד) גם לענין אש המנורה (אף שאי"ז כוונת
רש"י בפירושו כאן עה"כ, כנ"ל בפנים).
25 והרי מצינו בכ"מ דדרשין כתוב זה לענין אש המזבח: א) בתו"כ
בפ' זו: תמיד אף בשבת, תמיד אף בטומאה (וראה ירושלמי יומא פ"ד
ה"ו בסופו. ובה"ה שם). ב) רמב"ם שבהערה 5: "מ"ע להיות אש.
תמיד כו'". ג) ברמב"ן שם (בהערה 5): דכתוב זה הוא מצוה לכהנים
בקיום האש.
26 או י"ל דלשיטת רש"י גם לדעת ר' יוסי דס"ל שהיו ג' מערכות
בכל יום וביהכ"פ מוסיפים אחת, קאי הכתוב "אש תמיד תוקד גו'"
במערכות המזבח, ורק לר' יהודה שס"ל שהיו רק ב' מערכות וביהכ"פ
ג' קאי כתוב זה באש המנורה. וראה בהערה 24.
27 וכ"מ מירושלמי שם, דמסיים "מה מקיים ר' יהודה אש תמיד,
אש שאמרתי לך תהא תמיד לא תהא אלא על מזבח החיצון", דמשמע
דלפי שלא דריש כתוב זה לענין המזבח לכן דריש לאש המנורה. משא"כ
לאידך מ"ד. ראה לעיל הערה 24.
28 ראה מנחות סח, ב ואילך. פג, סע"ב.
29 בכל הבא לקמן, ראה בארוכה צפ"ע הל' מתנות עניים (לה, ג
ואילך) הל' נדרים (ח, ד). ועוד (ושם – עד"ג גם לענין חדש לפני העומר).
לקו"ש חל"ב שיחה ב' לפ' אמור.

(*) משא"כ בתו"כ בפירושנו קאי עה"כ "ואש המזבח תוקד". וכ"ה בר"ח בגמ'. וכן הגי' הגר"א (ועוד) בגמ'. וראה דק"ס שם. אבל לא משמע כן מפרש"י יומא שם רע"ב. ובלז"מ שם ה"א מבאר ומפרש בהגירסא שלפנינו. ועד"ו בדברי דוד כאן.

24 אבל מן השינוי שרש"י משנה בלשון חז"ל³⁴,
25 שאינו מצטט "אש תמיד שאמרת לך לא תהא אלא
26 בראשו של מזבח החיצון", אלא כותב "אף היא מעל
27 המזבח החיצון תוקד", מובן, שזהו דין מדיני המזבח
28 החיצון³⁵, אשר האש שנעליו צריכה גם להדליק את
29 המנורה³⁶ (כיקידות אחרות).
30 ובמיוחד כאשר כך מובן לפי הפשט, כי התורה
31 קבעה ענין זה בפרשת המזבח החיצון, ולא בפרשת
32 המנורה.

ז.

ההוראה בעבודת ה'

33 ההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא:
34 כלי המשכן והמקדש נחלקים, בכלליות, לשני
35 סוגים: הכלים שעמדו בפנים – המזבח הפנימי, מנורה
36 ושולחן. והחיצוניים – המזבח החיצון וכו'.
37 סוגים אלו מקבילים לשני דרכי עבודת ה' עלידי
38 האדם: עבודת האדם עם עצמו – בפנים, ועבודת
39 ההשפעה על הזולת, קירוב היהודים שהם ב"חוץ"
40 ותיקון חלקו בעולם שבחוץ, כמזבח החיצון, אשר
41 דוקא עליו הקריבו את קרבנות כל ישראל – בירור
42 וזיכוך עניני העולם³⁷.
43 ביתר פירוט: הדלקת המנורה היא ענין התורה³⁸,
44 שנאמר³⁹ "כי נר מצוה ותורה אור", ועליה נאמר, כמו

1 לא יהא כך, ולכן לא קיים איסור זה, ומותר להקריב
2 מנחות מן התבואה החדשה³⁰.
3 אבל אילו האיסור העיקרי הוא על הקרבת מנחה
4 מן החדש לפני שמנחת שתי-הלחם מתירה זאת, הרי
5 האיסור הזה קיים גם לאחר שכבר הקריבו מנחה מן
6 החדש, כל עוד לא הקריבו את מנחת שתי-הלחם
7 המתירה הבאת מנחות מן החדש.
8 שאלה כזאת קיימת גם בעניננו:
9 חובת הדלקת המנורה מן האש שעל המזבח
10 החיצון – האם היא חלק מדיני הדלקת המנורה,
11 שהאש צריכה להילקח מן המזבח החיצון, או שמא זהו
12 דין מדיני המזבח (שנאמר בפרשת המזבח), אשר ממנו
13 חייבים לקחת אש להדלקת המנורה³¹.
14 אחת ההשפעות המעשיות ממסקנות דיון זה היא:
15 האם, כאשר מסיבה כל-שהיא אין אש על המזבח³²,
16 מונע הדבר את הדלקת המנורה?
17 אם זהו דין מדיני המנורה, הרי שכאשר אין אש על
18 המזבח, אי-אפשר להדליק את המנורה. אבל אם זהו
19 דין מדיני המזבח, הרי שכשאין אש על המזבח,
20 מתבטלת חובה זו, וצריך להדליק את המנורה מאש
21 אחרת.
22 להלכה נראה שזהו דין בהדלקת המנורה, שהאש
23 צריכה להילקח מן המזבח החיצון³³.

(34) יומא שם. ועד"ז בתור"כ (כנ"ל הערה 22) ובירושלמי (כבהערה 27).

(35) ועד"ז המערכות שעל המזבח החיצון עצמו. וראה תוס' יומא שם ד"ה תמיד. ולהעיר מרמב"ם הל' עבודת יוה"כ פ"ב ה"ה. ובפיה"מ יומא שם ספ"ד דביוה"כ היו על המזבח ד' מערכות "מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטריו". ובגמ' שם (ועד"ז בתור"כ שלפניו): אש מחתה ומנורה מניין.

(36) ואולי י"ל שעפ"ז דהדה"נ דהמנורה הוא דין במזבח עאכ"כ שכן הוא בנוגע הלאו ד"לא תכבה" – ונפק"מ להלכה ד"המכבה אש על המזבח עובר כו" עד מתי נקרא "אש המזבח": אם עד שלוקחו במחתה מעל המזבח ואז דוקא נק' "נתקה למצוה אחרת", או גם אם רק הכינה במזבח (ראה יומא נו, ב. ובפרש"י שם. רמב"ם הל' תמידין פ"ב ה"ו), ואת"ל שזהו דין במזבח, הרי כ"ז שלא הורידה מהמזבח עובר, ועפ"ז יומתק ל' רש"י כאן "המכבה אש על* המזבח", ולא "המכבה אש המזבח** ככרמב"ם שם. ועוד.

(37) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות בנין מקדש פ"ב. ובכ"מ.

(38) ראה תור"א פת, ב. אוה"ת תרומה ע' א'תצא ואילך. ובכ"מ.

(39) משלי ו, כג.

(30) ראה שפת אמת (שם סח, ב) דמתרץ החילוק דקודם העומר וקודם שתה"ל שבמשנה שם דבשתה"ל הוי החסרון במצות שתה"ל ולא פסול בהקריבה שבמנחות, וכ' שלכן אם עבר והקריב קודם שתה"ל שוב רשאין אפי' לכתחילה להביא עוד מנחות קודם שתי הלחם.

(31) להעיר ממחלוקת הרמב"ם והראב"ד הל' תמידין פ"ג ה"ג אם זהו חיוב בנר מערב, או שזה בעיקר דין שלילי, היינו "שלא יביא ממזבח הפנימי ולא מבית הכירים".

(32) אלא שיש לדון בזה (ע"ד ההלכה) אם אין מזבח אם יש להדליק את המנורה ממ"ש בתוספתא (מנחות פ"ו ה"ו) השלחן והמנורה והמזבחות מעכבין זא"ז. ובירושלמי שקלים פ"ד ה"ב מחלוקת בזה. ולדעת רבנן שם אינן מעכבין (וראה שם: כאן בעבודות שבפנים, כאן בעבודות שבחוץ) – ראה בכ"ז לקו"ש ח"א ע' 117 ואילך וש"נ (ושם: שלדעת הרגזובי הוא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אם הכלים הם חלקי המקדש).

וראה מנ"ח (מצוה צה) דבלא מזבח החיצון אינו קרוי בית המקדש. ובכלל אופן – מקום לשאלה באם יש מזבח אבל אין אש על המזבח (שחסר בנרבת העצים – ראה תענית כח, א – וכי"ב).

(33) ראה רמב"ם וראב"ד שבהערה 31. ולהעיר שהרמב"ם כתבו בפ"ג המדבר במצות הדלקת המנורה ולא בפ"ב שהוא ע"ד אש המזבח והמערכות שעליו.

(* ובדפוס ראשון ושני: מעל המזבח (וברש"י כתי: שעל המזבח).

(** ואולי י"ל דעוד נפק"מ בלשונות אלו: "המכבה אש המזבח" משמע מכבה כל אש המזבח, משא"כ הלשון שבפרש"י "המכבה אש על המזבח" ה"ו גם מקצת האש (ראה זבחים צא, ב. רמב"ם שם. סהמ"צ מ"ת פא. ביאור הר"פ (לטה"צ רס"ג) מ"ת קפח. וראה פני' וכלי חמדה פרשתנו בביאור דברי הרמב"ם (q). ולהעיר מהגירסא (בשנה"ג שלפנ"ו) "מעל המזבח".

14 יתר-על-כן: מדברי רש"י יוצא, שכבר בהיות האש
 15 על המזבח החיצון היא קשורה לאש המנורה⁴⁶,
 16 ומשמעות הדבר בעבודת האדם היא: כדי שאצל
 17 יושב-האוהל "תידלק" ותאיר "אש" ואור התורה, צריך
 18 להיות איכפת לר⁴⁷ שגם אצל יהודי הנמצא ב"חוץ"
 19 ידלק ויאיר "נר ה' נשמת אדם", ורק אז הוא יכול
 20 להצית את "נר ה'" שלו ב"אור התורה".
 21 קשר זה של המנורה אל המזבח החיצון חשוב כל
 22 כך, עד שהוא נרמז במילה "תמיד". כי התמידות
 23 בעבודתו של יושב-האוהל מתבצעת דוקא באמצעות
 24 עוברו את הנסיונות והקשיים של ה"חוץ". ורק על ידי
 25 השפעתו על יהודים אחרים הוא מגיע למעלת
 26 התמידות בעבודתו בלימוד התורה⁴⁸.
 (משיחת ש"פ צו תשכ"ט)

1 על חובת תלמוד תורה, "להעלות נר תמיד". וכאשר
 2 תורתו אומנותו, הרי הוא בבחינת "נר תמיד" ומקושר
 3 תמיד אל ה'⁴⁰.
 4 עלול "יושב אוהל" לטעון; הרי הוא יכול להיות
 5 כמנורה דלוקה באופן של "להעלות נר תמיד", ואין לו
 6 צורך במצוות, ואפילו לא מצוה עוברת⁴¹, ובודאי שאל
 7 לו להתעסק עם עניני העולם או עם יהודי אחר שהוא
 8 "בחוץ"?
 9 על כך ישנה ההוראה, שהמנורה צריכה להידלק
 10 מאש המזבח. ואמנם, ישנו המזבח הפנימי – העבודה
 11 הנעלית של היהודי עם עצמו ועם פנימיות הלב⁴² –
 12 אבל אור המנורה אינו נדלק ממנו, למרות שעמד
 13 בסמוך לה⁴³, אלא דוקא⁴⁴ מן המזבח החיצון⁴⁵.

(40) ראה אוה"ת תצוה ע' א'תקנב ואילך.

(41) ראה ירוש' ברכות פ"א ה"ב: ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב כו'. – ולהעיר דפשיטא להש"ס דאפילו לעשות סוכה ולולב מפסיק. ואכ"מ.

(42) ראה לקו"ת דברים עח, ד. פו, ד. מצות בנין מקדש שם. ובכ"מ.

(43) ראה יומא שם מה, ב. ראב"ד שבהערה 31.

(44) ועד"ז במזבח הפנימי שמערכה שני של קטורת (של מזבח הפנימי) צ"ל על מזבח החיצון (יומא ותו"כ שם).

(45) להעיר שנתינת התורה – באה ע"י מענת משה למצריים ירדתם (שבת פח, סע"ב). שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (רמב"ם סוף

הל' חנוכה – מספרי נשא ו, כו (בשינוי לשון)).

(46) והיינו כי זהו דין באש המזבח (אבל את"ל שזהו דין באש המנורה הרי כמו שהוא על המזבח אינו שייך למנורה. אבל ראה לעיל הערה 36), וכמו במערכה שני של קטורת (ואש מחתה) שעל מזבח החיצון – שבגמ' ותו"כ באים ביחד (וראה לעיל הערה 35).

(47) ולהעיר אשר סדר היום צ"ל: יהיב פרוטה לעני והדר מצלי (ב"ב י, א. שו"ע או"ח סו"ס צב) ומביהכנ"ס לביה"מ (שו"ע או"ח סקנ"ה).

(48) להעיר מרשב"י (שתורתו אומנתו) שתחילת ענינו בצאתו מהמערה אתקין מילתא (שבת לג, סע"ב).

אגרות קודש

ב"ה, טי"ת אדר, תשי"ג
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר בן ציון שי' שד"ר

שלום וברכה!

1... מ"ש בענין העתק התניא לאידיש שנדפס בהקריאה והקדושה הנה ידוע שהעתקה זו נמצאים בה כמה שגיאות, שמפני כמה טעמים לא נתקנו בשעתם, בכ"א ת"ח על הערתו בזה, ואפשר ימצא פה על אתר מי שהוא שיעשה העתק כזה כמובן מבלי אחריות, אבל זה יקח עוד איזה משך זמן.

2) נהניתי ממ"ש ע"ד הטבת מצב בריאות... ויש להסבירו שכיון שרואה הטבת מצב הבריאות, ה"ז הוראה באצבע שלא הי' בזה ענין אלא שרצו להזכירו שלא לסמוך על שכל עצמו וחשבונו ולחמסר לקדושה, וכפי הוראת הבעש"ט כמו שנתבאר ע"י נשיאי חב"ד, שאין הדרך להנתק מגשמיות כ"א לעבוד השי"ת בהגשמיות וכהתורה של הבעש"ט על הפסוק כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו גוי' והובא ג"כ בהמאמר באתי לגני דשנה זו ובטח ימצא בשבילו האותיות המתאימות להסבירו בזה.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש שזה ימשיך ג"כ תוספת ברכה והצלחה בעניניו הפרטים.

שמות ב, כ - ויאמר אל בנתיו ואיו למה זה עזבתן
את האיש קראן לו ויאכל לחם

כו

אשה נמשלה ללחם, אשה בקדושה הוא ע"ד מצה
(חסדים), אשה בקליפה הוא ע"ד חמץ (גבורות) שעולה
ומתגאה

ויאכל לחם. שמא ישא אחד מכם כמה דאת אמר'
כי אם הלחם אשר הוא אוכל.

רש"י

כי אם הלחם אשר הוא אוכל, אשה נמשלה ללחם,
וכן כתיב² בעד אשה זונה עד ככר הלחם.

(1) וישב לט, ו.

(2) משלי ו, כו. ראה סוטה ד, ב. נתיבות עולם (המהר"ל מפראג) נתיב

ויש אשה - נוקבא -³ בקדושה.
ויש אשה - נוקבא - בקליפה.

נוקבא דקדושה הוא כמו⁴ מצה, (וכמארז"ל⁵ כל
האוכל מצה בערב פסח כאלו בא על ארוסתו בבית
חמיו) בחי' חסדים.
ונוקבא דקליפה הוא חמץ, שהוא בחי' גבורות,
והוא ע"ד לחם חמץ שעולה ומתגאה.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קצה

העבודה פרק טז.

(3) בהבא לקמן ראה אור התורה שיר השירים ח"א ע' רג.
(4) פירוש: אשה בקדושה יש לה ביטול ע"ד מצה, ועושה רצון בעלה,
משא"כ נוקבא ואשה בקליפה בחי' גבורות.
(5) ירושלמי פסחים פרק י' הל' א. ראה תורת שמואל - ספר המאמרים
ה'תרכ"ז ע' רלט. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן יט.
(6) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן קלא.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבם מעש"ק תרומה. בו כותבים ע"ד אי הבנה בכוונתי בענין הבחינות...
פשיטא שאין כוונתי כלל וכלל למעט בדמותו של מי שהוא, אבל כיון שברצון כולנו לעמוד בקישור איש
לרעהו, וקישור - וכמו כל הענינים - של איש הישראלי הרי זה תלוי בתורה ומצות, ובאלה הנמצאים
בכותלי ישיבה ה"ז בעיקר בקו התורה, לכן רצוני לדעת ברור, עד כמה שאפשר, מצבו של כל אחד הן
בתורת הנגלה והן בתורת החסידות, וכמ"ש מראש - אין ידיעות אלו אלא בשבילי.

פשיטא שאלו הפונים מזמן לזמן במכתביהם אלי, אין כל מקום לתאר מצבם ששואלים אודותו
באופן שאינו מתאים אל המציאות. ועוד שאזי גם המענה שלי לא תמיד יתאים אל מה שברצוני לענות,
וכידוע מאמר השגור בפי החסידים: ווי מען פרעגט - אזוי ענטפערט מען. בתור הקדמה לכל הענינים
שפונים אלי, הן בהוה והן בעתיד. אלו שזיכר השי"ת והעמידם בקרן אורה זו תורה - הנה ע"פ הני"ל
נכון שאדע מצב השואל בידיעותיו בתורת הנגלה ובתורת החסידות. במילא מובן אשר גם ידיעה זו
צריכה להיות מתאמת אל האמת...

בברכת פורים שמח ושיחי קיימו וקבלו היהודים גוי וכדרז"ל על פסוק זה.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו

המפרשים ז"ל מה אצטרך לומר עד הבוקר, דבכמה דוכתי כתיב לילה ולא כתיב עד הבוקר. וי"ל עד הבוקר לע"ל ועד בכלל שאז ג"כ יקריבו קרבנות אע"ג דלא שייך אז הטעם דשייך השתא דהיינו לשלול אמונות ע"ז כמ"ש למעלה. א"נ כמ"ש בס' ויקרא ע"פ וערבה לה' דאף שלע"ל אינם נרדפים אלו המינים עכ"ז הוו כלשעבר בשנים קדמוניות שהיו נרדפים.

מ"ש הריב"ה ז"ל דזאת תורת העולה היא העולה ר"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה קשה איך יפורש לפי זה כל הנמשך. ונ"ל לפי שהקרבן צריך כמה דברים ומצינו דכולהו איתנהו בעוסק בתורה, דאמרינן בסוף מגילה (כט.) ר"א הקפר אומר עתידין ב"ה וב"מ שיקבעו בא"י שנאמר כי כחבר בהרים כו' ב"כ וב"מ שקורין בהם ומרביצין כל התורה בהם עאכ"ו א"כ הרי שנעשה כאילו הוא בא"י.

ובסוף מנחות אמר לעולם זאת על ישראל אר"י אלו ת"ח העוסקים בהל' עבודה ומע"ה כאילו נבנה מקדש בימיהם, הרי כאן א"י ומקדש, ובפ' ה' קורא ארחב"א אר"י כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מע"ה כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, א"ל רבה לא ס"ל מר כאילו טבל, א"ל שפיר קאמרת דכתיב ארחץ ולא כתיב ארחיץ כו', א"כ הרי א"י ומקדש ומזבח וטבילה וקרבן. ועוד שם אמר רחב"א אר"י כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים פרש"י כאילו הקריב עולה שחייבו הכתוב להקריב עמה מנחת נסכים אף זה הקורא אינו מקיים ואינו גומר את המצוה ולישנא דקרא נקט עולה ומנחה זבח ונסכים וה"ה דמצי למימר עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים, א"כ הרי א"י ומקדש ומזבח וקרבן וטבילה ומנחה ונסכים, וז"ש על מוקדה על המזבח ר"ל ככל משפטי העולה.

ובזה יובן מ"ש בסוף מגילה ואה"י להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם א"ר שמואל בר יצחק אלו ב"כ וב"מ שבבבל, ר"ל שהוא כא"י שהוא הקדושה היותר קטנה שבעשר קדושות שמונה בפ"ק דכלים דהראשונה היא קדושת א"י וגדולה ממנה עיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון ומפ' ואזיל עד קדש הקדשים, לכך אמר מקדש מעט סתם ולא פ' כמה מעט לפי שהוא כא"י שהיא היותר קטנה מכל העשר.

ובזה ידוקדק מ"ש בפ' בתרא דתעניות שאמר הקב"ה לאברהם כבר תקנתי להם לישראל סדר קרבנות, בזמן שקורין בהם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, דקשה לפני לפני למ"ל אלא ר"ל שקורין בהם בב"כ ובב"מ שהוא לפני הקב"ה מצוי בב"כ שהוא כא"י מעלה אני כאילו הקריבום לפני דהיינו ע"ג המזבח.

צמח דוד

ו, ב – צו את אהרן ואת בניו לאמור זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו

מביא הוכחה מפ' הטיבה ברצונך את ציון וגו' לשיטת הרמב"ן דטעם הקרבנות לשבור לב האדם וכו', דלטעם הרמב"ם להרחיק מע"ז, והרי לע"ל לא יהיו ע"ז דאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ומבאר בזה המדרש "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם (כימי נח), וכשנים קדמוניות (כימי הבל)"

במדרש וערבה לה' מנחת יהודה וכו' כימי עולם כימי נח וכשנים קדמוניות כימי הבל. רבנן אמרי כימי עולם כימי משה וכשנים קדמוניות כימי נח.

ונלענ"ד דהנה הרמב"ם ז"ל כתב בטעם הקרבנות משום שהיו רגילין בעבודה זו דהיינו להקריב לע"ז וע"ז ה' בעת ההוא בקר וצאן לכך צוה הקב"ה שיקריבו לפני ה' בקר וצאן, ובאמת שכן מבואר בספרי.

ורמב"ן דחה דבר זה וכתב בטעם הקרבן לשבור לב האדם שרואה שור שחוט לפניו והדם נזרק והקרב והכרעיים נשרפין ויחשוב בלבו שהוא ראו לזה והקב"ה ברוב רחמיו מקבל קרבן הבהמה בשביל גוף הבהמה.

והנה באמת כי דברי רמב"ן נכונים דהרי לעתיד כשיעבור רוח הטומאה ויהפך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם המיוחד ועבודה-זרה יבוטל ואעפ"כ יביאו קרבן לה' והיינו משום לשבור לב האדם כשיטת הרמב"ן.

עוד הביא הרמב"ן ראי' מקרבן נח שאחר המבול לא ה' בעולם רק הוא ובניו ולא ה' שום ע"א בעולם וכמו כן בימי הבל בודאי לא ה' ע"ז דהרי בימי אנוש צץ האפקורסות לקרוא בשם ע"ז ואעפ"כ הביאו קרבן.

והנה בזה פירשתי מאמר הכתוב זבחי אלקים רוח נשברה דהיינו כשיטת הרמב"ן והראי' הטיבה ברצונך את ציון כו' אז תחפוך זבחי צדק וכו' והיינו משום שבירת הלב. וזה ביאור המדרש וערבה לה' וכו' דהיינו בזמן ביאת משיח צדקנו יהיו הקרבנות כימי נח וכימי הבל דהיינו רק לב נשבר.

ישועות יעקב

רמז במ"ש "כל הלילה עד הבוקר", "הליל" – הגלות, "הבוקר" – הגאולה, דגם לע"ל יקריבו קרבנות, אף שבטל הטעמים, א' לשלול אמונת ע"ז, ב' דלע"ל אינם נרדפים מינים אלו וכו', עכ"ז יקריבו קרבנות בבנין העתיד וכו'

זאת תורת העולה כו' כל הלילה עד הבוקר. הקשו

♦ יום ראשון י' אדר ב' ♦

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מִזְבֵּחַ עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה עַד־הַבֹּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ:

בפקד ית אהרן וית בנוהי למימר דא אורייתא דעלתא היא עלתא על דמתוקדא על מדבחתא כל ליליא עד צפרא ואשתא דמדבחתא תהא יקדא בה:

שכל 'תורה' לרבות הוא בא, לומר: תורה אחת לכל העולים, ואפלו פסולין, שאם עלו לא ירדו. הוא העלה • למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולין בקדש, שנפסלו קדם שבאו לעזרה.

(כל הענין בתורת כהנים וזבחים פרק ג ופרק ד) •

כ"י צו את אהרן • (ת"כ) אין "צו", אלא לשון ורזו מיד ולדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כ"ס. זאת תורת העלה וגו' • הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא פשוט כל הלילה, וללמד על הפסולין, איזה אם עלה - ירד, ואיזה אם עלה - לא ירד;

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

באברים שהן כבר על גבי המזבח ביום, שמהפכין בהן כל הלילה עד הבקר, ולכך אמר העלה, שפבר עולה על גבי המזבח. ולמד עוד שאפלו פסולין לא ירדו, ובכלב שיהו פסולין בקדש, ושהנסכים ירדו וכן הדם, כמו שכתבתי.

ואש המזבח תוקד בו. יאמר שתוקד במזבח כל הלילה, כי מצוה שישמיו ביום עצים הרבה כדי שלא יתאכלו לגמרי ויכבה האש ממנו. וילפי דעתי מה שאמר (פסוק ו) אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, מצוה לכהנים בקיום האש, כמו שאמר (פסוק ח) ובער עליה הפהן עצים, וצוה שיהיו בזה ויערכו אש וצעים הרבה שתוקד האש תמיד כל היום וכל הלילה, והזהיר בלאו שלא תכבה לעולם. והנה אם נתעצלו הכהנים ובכתה האש עקרו בלאו, ומפני זה אמרו רבותינו (יומא מה) שהיתה מערכה שניה לקיום האש.

ומה שאמר (בפסוק ד) והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה, מקרא יתר, ונדרש לרבותינו (תורת כהנים כא) בכל אדם, מלמד שכל המכבה עובר בלא תעשה, ואפלו כבה מן המערכה גזלת אחת לוקה, בין שכבה אותה בראשו של מזבח, בין שהורידה וכתה אותה למשה. וכמדומה לי שאינו עובר אלא בלאו אחד. תורה ג

וזאת תורת העלה. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואברים שהוא פשוט כל הלילה, וללמד על הפסולים איזה מהם אם עלה ירד ואיזה מהן אם עלה לא ירד. שכל "תורה" לרבות הוא, תורה אחת לכל העולים, ואפלו פסולין, שאם עלו לא ירדו. לשון רש"י.

ואין התורה הזו לכל העולים, אלא לכל העולות, שהנסכים אם עלו ירדו. ואפלו נסכים כשרים והזבח פסול, או הזבח כשר ונסכים פסולים, וכל שכן שניהם פסולים בכלל הזבח לא ירד ונסכים ירדו, שזהו רבוי של מקרא, תורת העולה, תורה אחת לכל העולות, ולא לנסכים ולא לדם, כדברי ר' יהושע (כת"כ כאן ובזבחים ט א).

והנה הכתוב הזה מלמד שלא נקריב העולה בלילה, אבל אם נשחטה וזרק דמה ביום נקטיר אברהי כל הלילה, וכן חלבי השלמים. ופרוש היא העלה, כמו תהיה העולה על מזבחה על המזבח כל הלילה, ואמר היא, למעוט שדרשו בו.

וכפי המדרש (כת"כ כאן) אין הכתוב מלמד שפעלה האברים מן הארץ למזבח בלילה, שפבר למדו זה מפסוק אחר (שמות כג יח): לא ילין חלב חגי עד בקר, כי משם ילמדו (מכילתא שם) שהיה פסולין בלינה על גבי הרצפה, ומעלן כל הלילה, וכן ידבר

(ב) אמר הכתוב בפרשת ויקרא (לעיל א ה): דבר אל בני ישראל, כי שם יצוה בהבאת הקרבנות, וישראל מביאים אותם, וכאן אמר צו את אהרן, כי ידבר במעשה הקרבנות, והכהנים יעשו אותם.

וכתב רש"י: אין צו אלא ורזו מיד ולדורות. אמר רבי שמעון ביותר היה צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כ"ס (ת"כ כאן) ומדרשו של רבי שמעון אינו על זו הצנאה, כי כאן אין בו חסרון כ"ס לבני אהרן המצויים בה, אבל יש להם רוח ושרב בכל הקרבנות, גם בעולה.

אבל אמר תנא קמא אין צו אלא ורזו מיד ולדורות, לומר שהפרשיות שירצה הכתוב לזרז בהם ולומר שיעשה מיד וינהג הדבר לדורות יאמר בהן צו, ובשאר הפרשיות יאמר דבר אל בני ישראל או אמר להם. ובא רבי שמעון לחלק ולומר שפעמים יבא הלשון הזה בדבר שאינו מיד ולדורות בעבור שיש בו חסרון כ"ס, כגון הצנאה האמורה בשמן המאור (הלן כד ה), וכגון שאמר הכתוב (במדבר לה ה) צו את בני ישראל ונתנו ללוויים ערים לשבת. ויתכן שנאמר שיש בצו זה חסרון כ"ס לכהנים בעבור: זה קרבן אהרן ובניו (פסוק יג) הנמשך בצנאה זו. אבל בתחלת ספרי (במדבר ה ה) בענין מחלקת היא שנויה שם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'שיחות קודש' תשל"א עמוד 30 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בקשו חשבונות רבים

אבל כשמגיע למזמון הקדש שהוא מכספי צבור, ובכספי צבור צריך להזהר ביותר, ואם-כן יכול האדם לטעון שלא-ודוקא שעצים למערכה הם הדברים הכי נחוצים עכשו, ואולי יש דברים הנחוצים יותר, ולכן צריכים להשתמש בכספי הצבור לדברים אחרים.

ולכן דוקא כאן כשמדבר בכספי צבור, שם צריך הכתוב להזהיר ולזרז שכשהקב"ה מצוה לעשות משהו, אין מקום לחשבונות בגני-אדם. וכשהקב"ה מצוה שצריך עציים למערכה, ודאי הדבר שזהו מה שצריכים לעשות עם הכסף.

על הפסוק "צו את אהרן" (ו, ב) מפרש רש"י "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כ"ס".

יש לעין מדוע נאמר זירו זה דוקא כאן בנוגע לאש המזבח, ולא במצות אחרות שיש בהן חסרון כ"ס? ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

במצות אחרות שיש בהן חסרון כ"ס, כצדקה וכיצא בזה, אין צריך לזירו כל-כף, כי בהן בטוח האדם שהקב"ה ישלם לו בתורה. ואפילו בלא זה, הרי זה כסף שלו, ובכסף שלו יכול הוא לעשות ככל העולה על רוחו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ו עמוד 30 - מתוך 'לקראת שבת')

החבור להקב"ה בקיום מצותיו

והמעלה בקיים המצות. ב. כי כך צוה הקב"ה ולכן מקנים מצותיו ב'קבלת עול', ולא מצד שמבין בשכלו המעלה שבזה. ועל זה אומרים שעקר ה"צוה" וחיבור" להקב"ה שעל-ידי קיום המצות הוא כשמבטל את עצמו להקב"ה, ומקנים מצותיו לא מצד שמבין כך בשכלו אלא רק מפני ה"ציווי", שכן צוה הקב"ה.

בקשר לפסוק "צו את אהרן" (ו, ב) ישנם שני פירושים הקשורים בתיבת "מצוה": א. מלשון ציווי. ב. מלשון "צוה" וחיבור" ('לקוטי תורה' בחקתי מה, ג. עמוד) שקיים המצות מחבר ומקשר את ישראל להקב"ה. ויש לומר ששני פירושים אלו מבארים אחד את השני: דהנה יהודי יכול לקיים מצות משני טעמים: א. כי מבין בשכלו היקר

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבדקדוש פרשת צו תשמ"ג. תורת מנחם תשמ"ג כרך ב. עמ' 1254)

מיד, ללא דחיות.

"ולדורות" - הקיום אינו חד-פעמי, אלא נמשך עד סוף כל הדורות. ובשני מובנים: א) יש לפעלה זו פירות ופירי-פירות עד סוף כל הדורות; ב) הפעלה עצמה היא תמידית, ובשלשון הידוע - 'פעלה נמשכת'.

את אהרן (ו, ב)

אין 'צו' אלא לשון זרז ומיד ולדורות (רש"י)

"אין צו' אלא לשון זרז" - כללות עבודתו של האדם לקונו צריכה להיות מתוך זריזות, בגלל השמחה וההתשוקה לקיים את רצון הבורא.

"מיד" - מצוה הבאה לידי אל תחמיצנה, אלא יש לקיימה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 950)

המשמעות הפנימית של הקטרת החלבים **ביום** היא 'הקטרת' התענוג שבעבודת הבורא (חלב רומז לתענוג), כלומר: לעבד את ה' אף ורק כדי לקיים את הרצון העליון, לא משום התענוג שבעבודה זו.

ואילו הקטר החלבים **בלילה** משמעותו - שיש 'להקטיר' גם את התענוג שבדברי הרשות, לעסק בהם רק כפי הצורך, לשם שמים.

אולם עקר הקטר החלבים הוא **ביום** דוקא, שכן הצורך לבטל את התענוג שבדברי הרשות - אין בו משום חדוש כל-כף; עקר החדוש הוא שחייב אדם "להקטיר" גם את התענוג שבסקת התורה והמצות.

זאת תורת העולה (ו, ב)

בא ללמד על הקטר חלבים ואברים שיהא כשר כל הלילה (רש"י)

בגמרא (מנחות עב) אמרו, שעקר הקטר חלבים הוא ביום, אלא שאפשר להקטירם גם בלילה.

ויש להסביר זאת בעבודת האדם לקונו:

"יום" - רומז לאור וגלוי, ככתוב (בראשית א) "ויקרא אלקים לאור יום", שזהו עסק התורה והמצות המוגלה את אור ה' בעולם.

"לילה" - רומז לחשך ולהעלם, שזהו העסק בדברי הרשות שמעלימים על תכלית חייו האמתית של האדם בעולמו.

ג. וילבש כהן מדי בד ומכנסי בד וילבש על-בשרו והרים את-הידשן אשר תאכל האש את-העלה על-המזבח ושמנו אצל המזבח:

(ג) וילבש הכהן מדי בד ומכנסי בד וילבש על-בשרו

והרים את-הידשן אשר תאכל האש את-העלה

על-המזבח ושמנו אצל המזבח:

כ"י מדו בד • היא הפתגם; ומה תלמוד לומר: "מדו"? שתהא כמדתו. על-בשרו • שלא יהא דבר חוצץ בינתים (ת"כ ערכין ג). והרים את-הדשן • היה חותה מלא המחפה מן המאכלות הפנימיות ונותן במזרחו של כבש (תמיד כד). הדשן אשר תאכל האש

את-העלה • ועשאתה דשן, מאותו דשן ירים תרומה. ושמו אצל המזבח • על המזבח • מצא איברים שעדין לא נתאכלו, מחזירן על המזבח, לאחר שחתה גחלים אילך ואילך ונטל מן הפנימיות, שגאמר: "את-העלה על-המזבח", ברש"י ישן.

(ד) ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה אל-מקום טהור:

וישלח ית לבושהי וילבש לבושיין אחרנין ויפק ית קטמא למבאר למשריתא לאתר דכי:

פחותין מהן. והוציא את הדשן • (תמיד כח) הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה, מוציא משם. ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום.

כ"י ופשט את-בגדיו • (יומא כג) אין זו חובה אלא דרך-ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו, אל ימוג בהן כוס לרבו, לכה: "ולבש בגדים אחרים",

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' חלק כה עמוד 431 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מלאכה - לעבוד את ה'

וזו שמוציאים את הדשן "אל מחוץ למחנה", כי העסק בדברים גשמיים אינו נכלל בתחום הקדושה - "אצל המזבח" וכל-שכן לא על המזבח, אלא עסק זה הוא "מחוץ למחנה" של הקדושה. ועל זה אומר רש"י ש"הוצאת הדשן" - "מחוץ למחנה" - היא דוקא כאשר זה לתועלת עבודת הקרבנות, כי "אין מקום למערכה", ו"הוצאת הדשן" היא העושה מקום למערכה חדשה, אבל כאשר יש מקום למערכה - אין עבודה זאת. ועל-דרך-זה בעבודת האדם לקונו, שרק כאשר העסק ב"דשן" ובדברים גשמיים יביא תועלת בעבודת הקרבנות,

על המולים "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה" (ו, ד) מפרש רש"י, הדשן הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה - מוציאו משם. בספר התנאי (אגרת הקדש סימן טו) מבאר שה'אפר' (דשן) הנשאר מ'עץ הנשרף' הוא יסוד "העפר שבו היורד למטה ואין האש שולטת בו". והינו, שהאפר הוא הדבר הכי נחות שבדבר הנשרף, עד שאינו יכול להכלל ולישרף באש שלמעלה ממנו. ויש לומר, שבעבודת האדם לקונו, מרמז ענין הדשן על העסק בדברים גשמיים, שאין בהם קדושה מצד-עצמם, ואינם נשרפים ב"אש" שלמעלה.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בהנה, ואין בגדים אחרים בגדי חל. אבל לא ידעתי מנין אמר הרב שאינה חובה, כי נראה שמצוה היא על הכהן שהבגדים שיעשה בהם הקרבנות, גם הרמת הדשן, יהיו בגדים נקיים, לא ישמש באותן אשר הוציא הדשן, והמצוה מדרך מוסר העבד לרבו, ולכהן יהיו לכהנים הבגדים החמודות לעבודות והפחותים להוצאת הדשן. וכל זה לפי הסברה הזו שכתבה הרב. אבל יש מרביתינו שם במסכת יומא (כג) אומר שאין הוצאת הדשן צריכה בגדי בהנה, ואמר ולבש בגדים אחרים, בגדי חל, ופשוטו של מקרא בכך הוא, שציצה עליו שלא ילכלך בגדי הבר בגדי הקדש בהוצאת הדשן אבל ילבש בגדי חל. תורה ה

ילבש, להביא את המצנפת ואת האבנט. ואנקלוס תרגם מדו לבושיין, ונראה כי אצלו מדו שם יכלל כל בגדיו, כאלו אמר ולבש הנהן בגדי בר, וכן: מדיו קרועים (שמואל-א ד יב), שירד על פי מלותיו (תהלים קלב ב), על פי מלבושיו, חגור מדו לבשו (שמואל-ב כ ח). ויהיה זה בדעת האומר אבנטו של כהן הקדוש לא זהו אבנטו של כהן גדול (יומא יב). תורה ד (ד) ופשט את בגדיו. אין זה חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בגדים שהוא משמש בהם בהוצאת הדשן, בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימוג בהן כוס לרבו, לכה אמר ולבש בגדים אחרים, פחותים מהם. לשון רש"י. והכונה לרבותינו בזה לומר שהוצאת הדשן צריכה בגדי

(ג) ולבש הכהן מדו בד. היא הפתגם, ומה תלמוד לומר מדו, שתהא כמדתו. על בשרו, שלא יהא דבר חוצץ בינתים. לשון רש"י. והנה תרומת הדשן צריכה בגדי בהנה, ואין עבודה בשני הבגדים מהם. אבל הופיר אלה השנים לדרך שנתחדש בהם כאן. לומר שתהא הכתנת כמדתו. והענין לומר שאם היו מסלקין, קצרים ואינן מגיעין עד רגליו, ועבד בהן עבודתו פסולה. ולמד שלא יהא בינו ולא בין המכנסים לבשרו כלום. והוא הדין שצריכה כל בגדי בהנה, כי כיון שהזכיר הכתוב שהיא צריכה בגדים למדנו שהיא צריכה ארבעה להקדוש ושמנה לכהן גדול. וכן מפרש במסכת יומא בפרק שני (כג) ובתורת כהנים (פאא) מה תלמוד לומר

בלי העסק ב"דשן" - אין עבודה זאת. ועל האדם להשאיר במקומו האמיתי - בתוך מחנה התורה והתפלה, ולהתעסק בעבודה ה'.

שהוא עבודת התורה והתפלה, שעל-ידי העסק בעניני עולם-הזה יוכל להתעסק ביתר שאת בעבודת ה', אזי הותר עבודת "הוצאת הדשן". אף כאשר יש "מקום למערכה" גם

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק 12, עמוד 1 - מתוך 'לקראת שבת')

תרימות הדשן - חובה או רשות

בגדים אחרים" אינן חובה אלא רק דרך-ארץ? ובמפרשים מצינו בזה כמה וכמה ביאורים.

ויש לומר בפשטות, שמקורו של רש"י הוא מהא גופא שבפרשת "ועשית בגדי קודש" שבפרשת תצוה, לא נצטוו משה על עשית בגדים פחותים לבני אהרן עבור הוצאת הדשן. ומזה מכריח רש"י שאין חובה בלבישת בגדים אלו, ורק דרך-ארץ שלא ללכלך את הבגדים בהם משירת תמיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק 12, עמוד 5 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בישול קדירה ומזיגת הכוס - אחר הן

לפי כבודו להתעסק בבישול קדירה. אף בעבודת הבורא, אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל כהן ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמאמר רבותינו ז"ל (תנחומא עקב ב) "אל תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה... קלה שבקלות... והמורה שבחמורות... הרי הן שוין".

שהרי העיקר בעבודת ה' הוא קיום רצונו יתברך, מתוך קבלת עול מלכות שמים, ככל אשר צוה עלינו.

וכאשר האדם מקים את המצות רק כדי למלאת רצונו יתברך, אין חילוק בעיניו בין עבודה כ"מזיגת כוס" או "בישול קדירה", דהרי העיקר הוא מלוי רצונו, ומה לי באיזה אופן יתקיים רצונו. ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם, כדברי רש"י.

הואשתא על מדבחה תהי יקרא בה לא תשפי ויבער עלה כהנא אעיא בצפר בצפר ויכסר עלה עלתא ויסק עלה תרבי נכסת קודשין:

(ה) והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר ובקר וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים:

ישן: ומניין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר? תלמוד לומר: "העלה", עולה ראשונה). חלבי השלמים. אם יביאו שם שלמים. ורבותינו (שם) למדו מכאן: "עליה", על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כלם. מכאן שלא יהא דבר מאחר לתמיד של בין הערפים.

כ"א והאש על-המזבח תוקד-בו. רבה פאן יקידות הרבה: "על מוקדה", ואש המזבח תוקד בו, "והאש על-המזבח תוקד בו", "אש תמיד תוקד על-המזבח". כלן נדרשו במסכת יומא (דף כח) שגחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם. וערף עליה העלה. עולת תמיד היא תקדים (פסחים נח). (ברש"י

ואשתא תדירא תהי יקרא על מדבחה לא תשפי:

(ו) אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה: ס

החיצון "תוקד". לא תכבה. המכבה אש על המזבח, עובר בשני לאוין.

כ"א אש תמיד. (יומא מו) אש שנאמר בה "תמיד", היא שמדליקין בה את הנרות, שנאמר בה (שמות כו א): "להעלת נר תמיד". אף היא "מעל המזבח"

רגשי התלהבות בכל מצב

רגשי הלב. וזהו "תמיד" – אפילו בשבת, שאפילו בהיות האדם שקוע בהשגת הבורא, גם אז עליו לעורר בעצמו רגשי התשוקה להקב"ה. ומאידך, גם הרחוק חס-ושלום מעבודת הבורא, ו"טמא" הוא, אין לו לחשוב שפבר "אבוד" הוא, ואי-אפשר לו להתקרב אל הבורא, אלא "תמיד" – אפילו בטומאה" שגם על הטמא לעורר את עצמו ולעשות את כל התלוי בו שה"אש תמיד" – "לא תכבה" חס-ושלום, אלא תמשיך לבעור ולהלהיב לבו לעבודת הבורא.

אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה: (ו, 1)
תמיד – אפילו בשבת. תמיד – אפילו בטומאה (בירושלמי יומא פרק ד הלכה ו)
יש לפרש לימוד זה בדרך עבודת האדם לקונו:
ה'אש תמיד' היא התלהבות הלב, המתלהט ברגשי קודש להקב"ה. ועל האדם ליזהר שאש זו תוקד ותבעיר את לבו בכל עת, ולא תכבה חס-ושלום.
והנה בשבת שהיא יום המוקדש כולו לעבודת ה', עלול האדם לחשב שצריך הוא להשקיע כל כולו במחשבה עמוקה והתבוננות, שהיא עבודת המוח, ואין לו לעורר בעצמו את

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 55)

להדליק את המנורה: בנוסף לשאר הדינים שבאש המזבח, היא צריכה להיות זו שממנה מדליקים את המנורה ("אף היא"), ובהעדר אש במזבח – אפשר להדליק את המנורה מאש אחרת.

אף היא מעל מזבח החיצון תוקד (רש"י ו, 1) בגמרא (יומא מה, ב) אמרו "אש תמיד שאמרתי לה, לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון", והינו שהוא דין במנורה (שהיא צריכה להדלק מהמזבח), ואם אין אש במזבח לא נתן להדליקה ("לא תהא אלא"). אף לרש"י זה דין במזבח (שממנו צריכים

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"א אדר שני)

התמיד' האלקית שבגופו,
"לא תכבה" – זכות זו תעמוד לו לעד.

תמיד תוקד... לא תכבה (ו, 1) מפרש הרבי ה'צמח-צדק':
"אש תמיד" – זה הלומד עם חברו ומעורר את 'אש'

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 56)

"ותורה אור".
כאן טמון רמז נפלא: העבדה שהדלקת נרות המנורה נעשתה דוקא מאש שעל-גבי מזבח החיצון, מלמדת שהדרך לזכות לאור התורה (הדלקת המנורה) היא דוקא פאשר האדם אינו מסתפק בעבודתו עם עצמו אלא מתעסק גם בטובת הזולת – "מזבח החיצון".

אש תמיד (ו, 1)
אש שנאמר בה תמיד, היא שמדליקין בה את הנרות... אף היא מעל מזבח החיצון תוקד (רש"י)
"מזבח החיצון" – רומז לעבודת האדם עם זולתו, הנמצא ב'חוץ'.
"הדלקת המנורה" – רומזת ללימוד התורה, כנאמר (משלי ו),

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת צו, התשכ"ט

"לזכיות" ("הו"), כמובא ב'היום יום' (כ' אדר שני) ובפסקא שלאחר-יזה (כא אדר שני), שכאשר פועלים ענין זה, הנה שזכו אתו, אשר זכונו זו "לא תכבה" לעד.
כדי שידלק אש ואור התורה אצל 'יושב אהל' בתמידיות, צריך להיות נוגע לו תחלה שתאיר נשמתו של יהודי שנמצא בחוץ.

ידועה תורת הרב המגיד, שאמרה לפני רבנו הזקן עשר פעמים, כדי להקקה בעשר כחות נפשו – שצריכים להבעיר אש על המזבח והקרן אשר "מכס", ואש זו "לא תכבה", שהיא מכבה את ה"לא" [=הפרוש הפשוט הוא, שיתבטלו כל המנגדים שאומרים "לא", וגם הם יאמרו "הן"; והפרוש הפנימי הוא הפיכת ה"ודונות" ("לא")

(ז) וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני-אהרן לפני יהוה אל-פני המזבח:

וידא אורייתא דמנחתא דיקרבין יתה בני אהרן קדם יי לקדם מדבחא:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ובכפי מדרשו דברים הרבה מחדשים בזה. שאפילו מנחת כהנים [שאנינה] נקמצת. [טעונה שמן ולבונה].

(פסוק ט) ושתהא נאכלת בחרצר אהל מועד (שם), ושיאכל אותה כל זכר בבני אהרן, (פסוק יא) ושיקדש כל אשר יגע בהן (שם).

(ז) וזאת תורת המנחה. הוסיפה הפרשה הו כפי פשוטה ארבע מצות במנחה, שתהא נאכלת מצות,

לומר: "תורת". הקרב אתה. היא הגשה בקרן דרומית מערבית. לפני ה'. הוא מערב, שהוא לצד אהל מועד. אל פני המזבח. הוא הדרום, שהוא פניו של מזבח, שהפך נתון לאותו הרוח.

הויפרש מנה בקמצה מסלחא דמנחתא וממשחה וית כל לבנתא די על מנחתא ויסק למדבחה לאתקבלא ברעוא אדכרתא קדם יי:

ואת כל-הלבנה אשר על-המנחה והקטיר. שפלט את לבונתה לאחר קמיצה ומקטירו; ולפי שלא פרש בן אלא באחת מן המנחות ב"ויקרא", הצרך לשנות פרשה זו, לכלל כל המנחות כמשפטן

• (ת"כ)

ט ודאשתאר מנה יכלון אהרן ובנויה פטיר תתאכל באתר קדיש בדרת משפן זמנא יכלנה:

י לא תתאפי חמיע חלקהון יהבית יתה משרבני קדש קודשין היא פחטאנתא וכאשמא:

מנחת נדבה הרי היא כאשם. לפיכך, קמצה שלא לשמה - פשרה.

יא כל דכורא בבני אהרן יכלנה קים עלם לדתיוכו משרבניא דיי כל דיקרב בהון יתקדש:

או חלין שיענו בה ויכלעו ממנה (ת"כ). יקדש. להיות כמוה, שאם פסולה, יפסלו. ואם פשרה, יאכלו

בחקר המנחה (ת"כ).

כ"י וזאת תורת המנחה. 'תורה' אחת לכלן להטעין שמן ולבונה האמורין בענין. שיכול, אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת. מנחת כהנים שהיא כליל, מנין? תלמוד

(ח) והרים ממנו בקמצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל-הלבנה אשר על-המנחה והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה ליהוה:

כ"י (והרים ממנו. מהמחבר, שיהא עשרון שלם בבת אחת בשעת קמיצה. ברש"י יטן). בקמצו. שלא יעשה מדה לקמן (יזמא מו). מסלת המנחה ומשמנה. מכאן, שקומץ ממקום שנתרבה שמנה (סוטה יד). המנחה. שלא תהא מערבת באחרת (ת"כ).

(ט) והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל-מועד יאכלוה:

כ"י במקום קדש. ואיזהו? בחצר אהל-מועד.

(י) לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא פחטאנתא וכאשם:

כ"י לא תאפה חמץ חלקם. אף השירים אסורים בחמץ. פחטאנתא וכאשם. (שם ב') מנחת חוטא הרי היא פחטאנתא. לפיכך, קמצה שלא לשמה - פסולה;

(יא) כל-זכר בבני אהרן יאכלנה חק-עולם לדתיהם מאשי יהוה כל אשר-יגע בהם יקדש: פ

כ"י כל-זכר. אפלו בעל מום. למה נאמר? אם לאכילה, הרי כבר אמור (ויקרא כא כב): "לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו'" אלא לרבות בעלי מומין למחלקת (ובחים קב). כל אשר-יגע וגו'. קדשים קלים

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מן חלין ביום וביד ימנית אף זו מן החלין, ביום, וביד הימנית (ת"כ כאן). וכל זכר בבני אהרן. שאפלו בעלי מומין במחלקת (ובחים צח). והוסיף בכהנים וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל (פסוק טז).

אמר הרב במונה הנבוכים (ג מו), פי טעם, בעבור שכל כהן מקריב קרבנו הוא בעצמו, ואם יקריב מנחה

לישתה ועריכתה וכל מעשה ומעשה שבה עובר בלאו, ולוקה עליו בפני עצמו (מנחות נה). חלקם נתתי אותה מאשי. שאף לחלק אינם רשאים אלא לאחר מתנות האשים. ומכאן למדנו לכל הקדשים, דכתיב: קדש קדשים היא (ת"כ כאן). לא תאפה חמץ חלקם. שאף השירים אסורים בחמץ (מנחות נה). פחטאנתא וכאשם. למד מה חטאת

ושיגיש אותה לפני ה' שהוא קרן מערבית, ואל פני המזבח שהוא קרן דרומית, ונקמצא שטעונה הגשה לקרן מערבית דרומית (ובחים גו). והרים ממנו, מן המחבר, שלא יביא עשרון אחד בשני כלים (מנחות כד). וישל אעשה מדה לקמן (שם יט).

ואמר לא תאפה חמץ, להקיש כל המלאכות לאפיה, שאף

יג. דין קרבן אהרן ובנוהי די יקרבון קדם יי
ביומא דרביאיו יתה חד מן עסרא בתלת
סאין סלתא מנחתא תדירא פלגותה בצפרא
ופלגותה ברמשא :

(יג) זֶה קֶרְפֶּן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם
הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ עֲשִׂיֹרֶת הָאָפָה סֵלֶת מִנְחָה תָמִיד
מִחֲצִיתָהּ בַּפֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בַּעֲרֹב:

כִּי־זֶה קָרְפֵּן אֶהְרֹץ וּבָנָיו • (מנחות עח) אֶף הֶהָדְיוֹטוֹת
מִקְרִיבִין עֲשִׁירִית הָאִיפָה בַּיּוֹם שֶׁהֵן מִתְחַבְּכִין
לַעֲבוֹדָה, אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמַר: "מִנְחָה

שֶׁבִּנְפֹשׁ לְתוֹךְ פְּרֻטֵי הָעֲבוּדָה בְּמִשְׁךְ הַמַּעַת-לָעַת, "בְּבִקָּר וּבַעֲרֵב".

זֶה קָרָבֵן אֶחָד וּבְנָיו... מַחְצִיתָהּ בְּבִקָּר וּמַחְצִיתָהּ בְּעֶרְב
(ו', יג)

הַדָּבָר בָּא לִידֵי בִטּוּי בְּקֶרֶךְ, שְׁמִיךְ לְאַחַר פְּרִשְׁת מְנוּחַת חֲבִיתִין (עֲנִין ה'חִידָה') בָּאִים דִּינֵי הַקְרָבֻנוֹת הַפְּרָטִיִּים - חֲטָא, אִשָּׁם וְשִׁלְמִים.

הכֵּהן הגָּדוֹל הוּא ה'יְחִידָה הַכִּלִּית' שֶׁל עַם־יִשְׂרָאֵל.
הַמְשַׁמְעוֹת הָרוֹחֶנִּית שֶׁל "קֶרֶבֶן אֶהְרֹן וּבְנָיו" (חִבְיָתִי פֶהֶן
גָּדוֹל) בַּעֲבוּדַת הָאָדָם הִיא, הַחֲדָרַת עֲצֻמַּת ה'יְחִידָה'

תְּפִילָּה יָד עַל מִסְרִיתָא בְּמִשָּׁח תַּתְעַבְד רַבִּיכֹא
תִּתְנֶה תּוֹפִינִי מִנְחָה בְּצוּעִין תִּקְרַב
לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעוּא קִדְּם יי:

(יד) עַל־מַחֲבֹת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מְרֻכֶּכֶת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי
מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:

בְּצִיעֵין וַיַּרְוִין לִפִּי שְׁאֵנָה נִקְמָצָת, אֲלֵא כּוֹפְלָה
לְשֵׁנִים, וַחֲזֹר וְכּוֹפְלָה לְאַרְבַּע שְׁתֵּי-יַעֲרֵב וְאִינוּ
מִבְדִּיל. וְכֵן מִקְטִיר לֹאשִׁים, בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים מִפְּרֹשׁ
(לה).

כִּי־אֶמְרָבֶכֶת. חֲלוּטָה בְּרוֹתְחִין כָּל צָרָפָה (ז"ת).
תַּפְיִי. אֶפְוִיָּה אֶפְיוֹת הֶרְבָּה, שְׁאֵחַר חֲלִיטָתָהּ, אוֹפָה
בְּתַנּוּר וְחוֹזֵר וּמִטְגָּנָה בַּמִּחְבֵּת. מִנְחַת פִּתִּים. מִלְמֹד
שִׁטְעוֹנָה פִּתִּיתָה. (ברש"י ישן: וְלֹא פִתִּיתָה מִמֶּשׁ

אֲתָהּ ^{אֵת} טו וְכִהְיֶנָּה דְמַרְבָּא תַּחֲתֹתָהּ מִבְּנוֹהֵי יַעֲבֹד
יְתֵה קִים עֲלֵם קִדָּם יִי גְמִיר תַּתְּסֵק :

(מז) וְהִפֵּיתִי הַמִּשְׁחָה תַּחֲתָיו מִבְּנוֹי יַעֲשֶׂה אֹתָהּ
חֶק־עוֹלָם לַיהוָה כִּלְיִל תִּקְמָר:

אָלאַ בִּלְהַ פֿליל. וְכֵן פֿל מְנַחַת פֿהן שֶׁל נִדְבָה, פֿליל
תהיה.

רס"א • הַמְשִׁיחַ תַּחֲתֵי מִבְּנָיו • הַמְשִׁיחַ מִבְּנָיו, תַּחֲתֵי.
פליל תקטור. אין נקמצת להיות שיריה נאכלין,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 24)

אלא נקטרת 'כליל' על המנצח, הקומץ והשירים. **כליל תהיה**
- מונחת כהן אינה נקמצת, היא נשארת כליל במשך כל
ההקדבה ונקטרת כלל כצאת; **כלל שונה לגבוה** – אין בה
הפרדה בין הקומץ לשירים אלא כלל מקטרת בשוה.

אין נקמצת להיות שנייה נאכלין אלא קלה כלי . . קלה
שונה לגבוה (רש"י ו, ט"ז) רש"י בא לבאר את שנוי הלשון
 בין מנחת חביתין למנחת כהן. **כליל תקטר** – מנחת חביתין
 נקמצת, אך קמציצת אינה מתרת את שאר המנחה לאכילה,

פ טו וְכֵן מִנְחָתָא דְכֹהֵנָא גְמִיר תְּהִי לָא
תתאכל:

(טז) וְכַל-מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֹאכַל: פ

רש"י ◀ פליל • פלה שוה לגבה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וכל מנחת כהן כליל תהיה (י, טז)

מנחה, שבאה מקמח, רומזת לצרכי האדם (כמאמר אם אין קמח כו'). במנחת **ישאל** – בעל עסק, השניר לעולם, מקריבים רק את הקמץ כליל לה', היינו זמן תורה ותפלה,

וזה מקדיש ומתיר באכילה את השירים (על-דרך "לה' הארץ ומלוואה" נרק על-ידי ברכה "והארץ נתן לבני אדם"). אף במנחת **כהן** – יושב אהל, המבדל מן העולם, כל הקמח נשרף כליל.

(יז) וידבר יהוה אל-משה לאמר:**יו ומליל יי עם משה למימר:**

(יח) דבר אל-אהרן ואל-בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדש קדשים הוא:

יח מלל עם אהרן ועם בנוהי למימר דא אוריאת דחטאתא באתרא די תתנכס עלתא תתנכס חטאתא קדם יי קדש קדשין היא:

(יט) הפהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד:

יט כהנא דמכפר יתה (ג"א בדמיה) ייכלנה באתר קדיש תתאכל בדרת משפן זמנא:

כ"י- המחטא אתה • העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת על-ידו. המחטא אתה יאכלנה (זכחים קב) הראוי לעבודה. יצא טמא בשעת זריקת דמים, שאינו

חולק בבשר. ואי אפשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה, חוץ מן הזורק דמה, שהרי נאמר למטה: "כל-זכר בכהנים יאכל אתה".

(כ) כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על-הפגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש:

כ כל די יקרב בכסרה יתקדש ודי ידי מדמה על לבוש די ידי עלה תתחור באתר קדיש:

כ"י- כל אשר יגע בבשרה • (שם צו) כל דבר אכל אשר יגע ויבלע ממנה. יקדש • להיות כמוה: אם פסולה – תפסל, ואם היא בשרה – תאכל בחמור שבה. ואשר יזה מדמה על-הפגד • ואם הזה

מדמה על הפגד (ת"ח), אותו מקום דם (הפגד אשר יזה עליה), תכבס בתוך העזרה. אשר יזה • יזה נזה, כמו (איוב טו כט): "ולא יטה לארץ מנלם", יזה נטוי.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ולא בנות אהרן. וחדש דינין הרבה בנבלעים מן החטאת (פסוקים כ' בא). תורה יט
(כ) תכבס במקום קדש. החמיר הכתוב בדם הנבלע בפגד לעשותו כאשר היה קדם היותו שלא יצא חוץ לקלעים. ואמר וכלי חרש אשר תבשל בו ישר, ואף הוא במקום קדוש הוא נשבר, והחרסים נבלעים במקומם (ומא בא). ואין עושין בו מריקה ושיטיפה כלל. וכן המריקה והשיטיפה בכלי נחשת במקום קדוש הוא, כי כל הכותבים נמשכים אל מקום קדוש שהזכיר. תורה כא

חטאת העוף, תלמוד לומר **זאת**. (זכחים צב). ואמר **במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ה'**, שכל החטאות לא תהא שחיתתן אלא בצפון (שם מח). לפי שלא נאמר בן בפרשת ויקרא אלא בחטאת נשיא (ד כד) ויהי (ד כט), וכאן נתרבו בלן, חטאות הצבור וחטאות הפנימיות.
עוד דרשו (ת"כ דאן): **קדש קדשים**, לרבות שלמי הצבור שלא תהא שחיתתן אלא בצפון, לפי שבכל קדשי הקדשים הטעין צפון. **הוא**, פרט לתורה ואיל נזיר. ועוד נתן עתה בשר החטאות לבני אהרן (פסוק כב), וצוה שיאכלוהו בחצר אהל מועד (פסוק יט), הזכירים מהן,

(יח) זאת תורת החטאת. היה הצווי בסדר ויקרא: עולה ומנחה וזבח השלמים והחטאת והאשם, כי בתחלה דבר בקרבנות הנדבה, ואחרי בן בקרבנות החובה על חטא. אכל כבאן היה הפאור לעולה ולמנחה ואחר כך בחטאת ואשם, כי רצה לבאר דיני קדשי קדשים, כי המשפט אחד להם, כמו שאמר במנחה (פסוק י) קדש קדשים היא בחטאת וקאשם, ואחרי בן יבאר דין קדשים קלים.
והנה יחדש בפרשה זו דברים רבים. **זאת תורת החטאת**, תורה אחת לכל החטאות, שאף חטאות הפנימיות דמן טעון כבוס, יכול אף

(כא) וּבְלִי-חֶרֶשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל-בּוֹ יִשְׁבֵּר וְאִם-בְּכֵלִי נִחֲשֶׁת בְּשִׁלָּה וּמִרְק וְשִׁטָּף בַּמַּיִם:

כ"י • יִשְׁבֵּר • לפי שהבליעה שגבלעת בו נעשה נותר, והוא-הדין לכל הקדשים. ומרק • לשון "תמרוקי הקשים" (אסתר ב יב). אשקורי"ר בלע"ז. ומרק וְשִׁטָּף.

(כב) כָּל-זֶכֶר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא:

כ"י • כָּל-זֶכֶר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ • הא למדת, ש"המחטא אותה" האמור למעלה – לא להוציא שאר הכהנים, אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי.

(כג) וְכָל-חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לִכְפֹּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: פ

כ"י • וְכָל-חֲטָאת וגו' • (ובחים פב) שאם הכנים מדם חטאת החיצונה לפנים – פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

ז (א) וְזֹאת תֹּרַת הָאֵשֶׁם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא:

כ"י • קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא • (תמורה יח. ת"כ) הוא קרב, ואין תמורתו קרבה.

(ב) בַּמִּקְוֶה אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת-הַעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת-הָאֵשֶׁם וְאֶת-דָּמֹו יִזְרֹק עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"י • יִשְׁחֲטוּ • רבה לנו שחיתות הרבה, לפי שמצינו אשם בצבור, שנאמר "ישחטו" רבים, ותלאו בעולה, להביא עולת צבור לצפון.

(ג) וְאֵת כָּל-חִלְבּוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֵת הָאֵלֶּיָּהּ וְאֵת-הַחֵלֶב הַמִּכֶּסֶה אֶת-הַקֶּרֶב:

ג וְזֵאת כָּל תְּרֻבָּה בִּפְרֹשׁ מִנֶּה יֵת אֲלִיתָא וְזֵת תְּרֻבָּא דִּחְפִּי יֵת בְּנֵה:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הכניסו, ופסולין. ואמר מִדָּמָה, שאפלו מקצת דמה פוסל, שאם קבל דמה בשני כוסות והכניס אחד מהן לפנים פסולה (שם).

וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, אין הכתוב מדבר אלא בחטאות הפנימיות שצוה כבר בשרפתו, וכא כן לתן לא תעשה על אבילתו, כי הפרשה להשלים דיני החטאות, וזהו מדרשו של ר' יוסי הגלילי בתורת כהנים (פא) ובזבחים (שם). תורה א

על דעת שלא להזות ממנה כלל שתהא בשרה.

וּבְדִבְרֵי ר' שמעון (ובחים ח יב) אינה פסולה אלא אם כן כפר בדמה, שעשה בה הזאות כמעשה חטאת פנימית, ולכך אמר הכתוב לִכְפֹּר, לא שכפרה, אלא שהוא הביא מדמה לכפר בה, וכפר כפי מחשבתו. ופרוש "לפנים", שהכניס הדם להיכל. וכן אם הכניס מדם פר כהן משיח והעלים דבר ושעירי עבודה וזה לפני ולפנים, שכלן לפנים ממקומו

(כג) וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדָּמָה. שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה. לשון רש"י. וכפי הדעת הזו, מה שאמר לִכְפֹּר בַּקֹּדֶשׁ אינו כמשמעו, שזו אינה מכפרת, שהרי נפסלה בהבאה זו, ומפני זה הפסול שלה היא נשרפת. אבל אמר לִכְפֹּר, שאם הכניסה לפנים על דעת לכפר, שיזה ממנה שם כמעשה חטאת פנימית, אף על פי שלא כפר בה, כלומר שלא הזה מדמה בלום, נפסלה משעת כניסה ותשרף. ואפשר שאם הכניסה

לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש, ואיל וכבש נתרבו באליה.

כ"י ואת כל-חלבו וגו'. עד כאן לא נתפרשו אמורין באשם, לכך הוצרך לפרשם כאן, אבל חטאת – כבר נתפרשו בה בפרשת "ויקרא". את האליה.

ונית תמין פלגן וית תרבא די עליהן די על גססא וית חצרא דעל כבדא על פליתא יעדנה:

(ד) ואת שתי הפלית ואת-החלב אשר עליהן אשר על-הפסלים ואת-היתרת על-הפכד על-הפלית יסירנה:

ה ונסק תהוין כהנא למדכחא קרבנא קדם יי אשמא הוא:

(ה) והקמיר אתם הפתח המזבחה אשה ליהוה אשם הוא:

כמו שדרשו – "הוא" הכתוב בחטאת, לפי שאשם לא נאמר בו: "אשם הוא", אלא לאחר הקטרת אמורין. והוא עצמו שלא הקטרו אמוריו – פשר (זכחים דף ד. ועיי"ש ברש"י).

כ"י אשם הוא. עד שינתק שמו ממנו. למד על אשם שמתו בעליו או שנתכפרו בעליו באחר, אף-על-פי שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח, אם שחטו סתם, אינו כשר לעולה קדם שנתק לרעה. ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו,

ו כל דכורא ככהנא ייכלנה פאתר קדיש יתאכל קדש קודשין הוא:

(ו) כל-זכר כהנים ואכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא:

כ"י קדש קדשים הוא. ב'תורת כהנים' הוא נדרש.

ז כחטאתא באשמא אורייתא חדא להוין כהנא די יכפר בה דילה יהא:

(ז) כחטאת באשם תורה אחת להם הפתח אשר יכפר בו לו יהיה:

כ"י תורה אחת להם. בדבר זה. הפתח אשר יכפר בו. הראוי לכפרה חולק בו, פרט לטבול יום ומחסר כפורים ואונן.

ח וכהנא דמקריב ית עלת גבר משוף עלתא די יקרב לכהנא דילה יהא:

(ח) והפתח המקריב את-עלת איש עור העלה אשר הקריב לפתח לו יהיה:

כ"י עור העלה אשר הקריב לפתח לו יהיה. פרט לטבול יום ומחסר כפורים ואונן, שאינן חולקים בעורות (זכחים קא).

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בחטאת ואשם שהם מתנות הכהן, והכהנים זוכים בכשר וזוכים בעור, אבל בעולה הוצרך לומר שיזכו בעור. והוא מדרשו של רבי שאמר: כל עצמנו לא הוצרכנו אלא לעור העולה, שבכל מקום העור מהלך אחר הבשר, בתורת כהנים (פא) ובזכחים (קא). תורה ט

ומדרשו בתורת כהנים (פא) אין לי אלא עולה, עורות קדשי קדשים מניין, תלמוד לומר אשר הקריב. או יכול שאני מרבה עורות קדשים קלים, תלמוד לומר עולה, מה עולה מיוחדת קדשי קדשים יצאו קדשים קלים. ועל דרך הפשט לא הוצרך לומר כן

(ח) והפתח המקריב את עלת איש. הדין הזה נוהג בכל הקדשים, ואמר הכתוב עולה, והוא הדין לחטאת ואשם הנזכרים למעלה. ואין זכיה השלמים כן, ולכך הזכיר הכתוב משפט הכהנים באמצע הקרבנות קדם שידבר בשלמים.

(ט) וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאפֶה בַּתָּנוּר וְכָל־נֶעֱשָׂה בַּמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבַּת לִפְתָּן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לֹא תִהְיֶה:

נ"י – לפתן המקריב אתה וגו'. יכול לו לבדו? תלמוד לומר: "לפתן המקריב". הא פיצד? לבייתאב תלמוד לומר: "לכל-בני אהרן תהיה". יכול לכלן?

(י) וְכָל־מִנְחָה בְּלוּלָה־בַּשֶּׁמֶן וְחֻרְבָּה לְכָל־בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאָחִיו: פ

נ"י – בלוילה-בשמן. זו מנחת נדבה. וחורבה. זו מנחת חוטא ומנחת קנאות, שאין בהן שמן.

♦ יום שלישי י"ב אדר ב' ♦

(יא) וְזֹאת תֹּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה: יא וְזֹאת תֹּוֹרַת קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ־אֵשׁ דֵּי יִקְרִיב קֹדֶשׁ יי:

(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וְרִקְקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן וְסֹלֶת מִרְבֶּכֶת חֲלֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן: יב אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ. אם על זבוח התודה חלות מצות בלולות בשמן וריקקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלות בלולות בשמן:

נ"י – אם על-תודה יקריבנו. אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחיבושי בית האסורים וחולה שנתרפא – שהם צריכין להודות, שכתוב בהן (תהלים קו כא-כב): "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזכרו זבחי תודה", אם על אחת מאלה נדר, שלמים הללו – שלמי תודה הן,

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

(ט) וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאפֶה בַּתָּנוּר. דרך הפשט ידוע בזה, שייצגה בנזדר אחת משלש מנחות, מאפה תנור והמרחשת והמחבת, שיהיה לזבח המקריב אותם לבדו. ויאמר בכל שאר המנחות, כגון הנזדר מנחה סתם שהוא מביא סלת, ובמנחת הבכורים, שהן בלולות, ובמנחת חוטא וסוטה שהן חרבות, שיהיו מתחלקות לכל בני אהרן, כלומר לכל בית אב שלהם. ופרוש וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן וְחֻרְבָּה, מנחה שאין בה אלא סלת, בלוילה או חרבה, לא מאלה הנזכרות. ויהיה טעם ההפרש ביניהן, מפני שטרח הזבח באפייתן וראוי להרבות שפרו. אבל רבותינו (מנחות עג) לא רצו בכך מפני שאמר: וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן וְחֻרְבָּה, שכל המנחות שבעולם יכלל זה, שהם כלם בלולות או חרבות. ולכך ראו שפרוש לזבח המקריב אותה, לכהנים השוהרים הנמצאים שם. וכן מזה שאמר (בסוף חקדים): והזבחן המקריב את עלת איש, והזבחן אשר יכפר בו לו יהיה (פסוק ז), כלם לא באו אלא לומר שלא יהיו לבדלים, אבל יהיו בשכר ההקרבה לכהנים השוהרים הנמצאים שם, שכלם הם מקריבים ביד או בצווי, כי היחיד מהם או השנים ושלושה המקריבים ברשות כלם הם עושים ובשליחותם, וכלם עומדים על הקרבן, כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו וחלקו. ואחר שאמר שיהיו לכהנים בשכר עבודתם, חזר ובאר: וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן וְחֻרְבָּה, שהוא כלל המנחות, לכל בני אהרן המקריבים הנזכרים תהיה איש באחיו, כלומר לבית אב השוהרים מהם, שכלם הם המקריבים הנזכרים. והזכיר הכתוב למנחות בשמותם, מאפה תנור ומרחשת ומחבת, ואחר כך חזר וכלל לומר איש באחיו, שלא יהא לזה אלא ממה שיש לזה, ואפלו מנחת הסלת בה יחלקו. ואמר הכתוב כי הדין הזה במנחות, וכל שכן בשאר הקרבנות שדמיהן מרבין. והקבלה תכריע, ותקנת הכהנים היא ושלום הבית. ויתכן שיהיה שיעור הכתוב כפי הדעת הזו: וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאפֶה בַּתָּנוּר וְכָל נֶעֱשָׂה בַּמִּרְחֶשֶׁת וְעַל מִחְבַּת לִפְתָּן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לֹא תִהְיֶה, וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן וְחֻרְבָּה כֹּן, וְכָל בְּנֵי אֹהֶרֶן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאָחִיו. תורה י

(יב) והקריב על זבח התודה. פרשו בו: עם זבח התודה, וכן: על חלות לחם חמין, עמקו. והזכיר שהוא על

וגו', "וְכָל מִין וּמִין עֶשֶׂר חִלּוֹת; כִּךְ מִפְּרֹשׁ בִּמְנַחֲתוֹ" (דף נז), וְשִׁיעוֹרָן חֲמֵשׁ סָאִין יְרוּשְׁלָמִית שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, עֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן. מִרְבֵּכָת. לֶחֶם חִלּוֹת בְּרוֹתְחִין כָּל צִרְפוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ בלק תשמ"ה)

שֶׁחִלְפָה מִגְבִּירָה אֶת עֲצֻמַת הַחַיִּים; הֵם עָבְרוּ אוֹתָהּ וְהִתְגַּבְּרוּ עֲלֶיהָ. וְעַל־דִּנְךָ מִה שֶׁמִּצִּינוּ, שֶׁשֹּׁטֵר שִׁינְאָ עָלָיו עֲרֵעוֹר וְהִתְקַנֵּם בְּבֵית־דִּין שׁוֹב לֹא נָתַן לַעֲרֵעַר עָלָיו (הֵינּוּ שֶׁהֲעֲרֵעוֹר מִחֶזֶק אֶת הַשֹּׁטֵר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 20)

הַגְזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּלוּאִים בַּמִּדְבָּר. חוֹלָה – גִּס שֶׁלֹא מִצִּינוּ שֶׁנִּזְקְקוּ לוֹ כָּלָל (וְלָכֵן נִקְטַ שְׁוֹן יַחֲיד, כִּי הַנְּסִים הִרְאִשׁוּנִים אֲרָעוּ לָכֵל יִשְׂרָאֵל, מִה־שְּׁאִין־כֵּן גִּס זֶה).

וּטְעוֹנוֹת לֶחֶם הָאֱמֹר בְּעֵנֶן, וְאֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם וּלְיֹלָה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרֹשׁ כָּאֵן. וְהַקְרִיב עַל־זִבְחַ הַתּוֹדָה • אֲרֻבָּעָה מִיָּנִי לֶחֶם: חִלּוֹת וְרִקְקִין וְרִבּוּכָה – שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי מִצָּה, וּכְתִיב: "עַל־חִלַּת לֶחֶם חֲמִץ

אם על תודה יקריבנו (י, ב)

ה'טור' נָתַן סִימָן לְמִי שֶׁצִּירֵף הַחִלּוֹת: "וְכָל הַחַיִּים יִדּוּךְ סָלָה" (חוֹלָה, יְסוּרִים, גִּס, מִדְּבָר). וְנִשְׁ לְהַבִּין, מִדּוּעַ נִרְמָזוּ מִצָּבִים שֶׁל סִכּוּת חַיִּים בְּמִלָּה 'חַיִּים'. וְנִשְׁ לֹמַר, שֶׁכֵּן הַסִּכָּנָה

יורדי הים והולכי מדבריות וְחֲבוּשֵׁי בֵּית הָאֲסוּרִים וְחוֹלָה שְׁנִתְרַפָּא (רש"י ז, יב) צווי זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר לְבָנֵי דוֹר הַמִּדְבָּר, נֶאֱמַר לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁבּוֹ אֲרָעוּ הַדְּבָרִים לֶחֶם עֲצָמִם. גִּס – קָרִיעַת יָם סוּף. מִדְּבָר – הִלִּיכְתֶּם בַּמִּדְבָּר. חֲבוּשׁ –

(יג) עַל־חִלַּת לֶחֶם חֲמִץ יִקְרִיב קֶרְבְּנוֹ עַל־זִבְחַ תּוֹדַת שְׁלָמִיו:

כִּי־יִקְרִיב קֶרְבְּנוֹ עַל־זִבְחַ • (שם דף עז, ת"כ) מַגִּיד, שֶׁאֵין הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ בַּקִּדְשֶׁת הַגּוֹף לְפָסֶל בְּיוֹצֵא וּטְבוּל־יָוִם וּמִלְצָאָת לַחֲלִין בַּפִּדְיוֹן, עַד שֶׁיִּשְׁחַט הַזֶּבֶחַ.

(יד) וְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קֶרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַבֹּהֶן הַזֶּרֶק אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהוָה:

כִּי־יִקְרִיב מִכָּל־קֶרְבָּן • לֶחֶם אֶחָד מִכָּל מִין וּמִין, יִטַּל תְּרוּמָה לַכֹּהֵן הָעוֹבֵד עֲבוּדָתָהּ. וְהִשָּׂאָר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים וּבִשְׂרָה לַבְּעָלִים, חוּץ מִחֻזָּה וְשׁוֹק שְׂבָה,

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

גַּם כֵּן וְקֶרְבָּן תּוֹדָה. וְזוֹ אֵינָה שְׂאֵלָה, כִּי הַכְּתוּב אָמַר (שם) וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלֶה לְרִיחַ נִיחֹחַ, וְלֶחֶם הַתּוֹדָה אֵין מִמֶּנּוּ לְמִזְבֵּחַ כְּלוֹם שְׂאִינוֹ אֶלָּא טְעוֹן תְּנוּפָה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֲמָרוּ (מִנְחֹת נז) בְּלֶחֶם הַפָּנִים שְׁעוֹבֵר עָלָיו בְּחֻמוֹצוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהַלְבוּנָה שְׁעָלָיו שְׁהִיא לְלֶחֶם לְאֻפְרָה אֲשֶׁה לַה' (לֶחֶן כד ז), אֲבָל לֶחֶם הַתּוֹדָה אֵין מִמֶּנּוּ לְמִזְבֵּחַ כְּלוֹם. וְאוֹלֵי לֹא הִצְרֵךְ הַכְּתוּב לְשִׁיּוֹר הַהוּא אֶלָּא בְּעִבּוֹר הַדְּבָשׁ, שֶׁלֹא נִתְפָּרֵשׁ בְּכַבּוּרִים שִׁיבְאוּ מִן הַדְּבָשׁ, וְכָלֵל הַשָּׂאוֹר עֲמוֹ, וְאָמַר בְּשִׁנְיָהֶם: קֶרְבֵּן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם, אֲבָל בְּשָׂאוֹר הַמִּפְרֹשׁ בַּמְקוֹמוֹ אֵין צִרְף לְפָרֵט אוֹתוֹ, כִּי לֹא יִתְנָה הַכְּתוּב בְּמַחֲלִיקָה מוֹת יוֹמָת (שְׁמוֹת לא יד) חוּץ

(עז). וְשִׁיעוֹרָן חֲמֵשׁ סָאִין יְרוּשְׁלָמִית שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת, עֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן. וְלֹא הַזְכִּיר הָרֵב בְּעֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹנוֹת הֶלְלוּ שֶׁמֶהֵן עֶשְׂרָה לְחֲמִץ, עֶשְׂרוֹן לְחֹלָה, וְעֶשְׂרָה לְמִצָּה, שְׁלֹשׁ חִלּוֹת לְעֶשְׂרוֹן, דִּרְשׁוּ כֵּן (שם עז) מִן הַכְּתוּב הַזֶּה: עַל חִלַּת לֶחֶם חֲמִץ, כִּנְגַד חֲמִץ הָבֵא מִצָּה. נִמְצָאוּ עֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן, עֶשְׂרָה לְחֲמִץ וְעֶשְׂרָה לְמִצָּה, עֶשְׂרָה לְחֲמִץ, עֶשְׂרוֹן לְחֹלָה, עֶשְׂרָה לְמִצָּה, שְׁלֹשׁ חִלּוֹת לְעֶשְׂרוֹן. נִמְצָאוּ אֲרֻבָּעִים חִלּוֹת. תוֹרָה יג

(יד) וְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קֶרְבָּן. חֵלָה אַחַת שְׁלָמָה, נִמְצָא נוֹטֵל תְּרוּמָה אֲרֻבָּע חִלּוֹת. וְאֵינִי תִּמְנָה, כִּשְׁהוֹצִיא הַכְּתוּב מִלְּאוֹ הַשָּׂאוֹר קֶרְבֵּן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ (לְעֵלֵב יב), לָמָּה לֹא אָמַר

בְּמִשְׁמַעוֹ, שִׁיּוּסִיף עַל הַזֶּבֶחַ לֶחֶם. וְכֵן: עַל חִלַּת לֶחֶם חֲמִץ יִקְרִיב קֶרְבְּנוֹ, שִׁיבִיא חִלּוֹת לֶחֶם חֲמִץ וְעֲלֵיהֶם יוּסִיף לְהַבִּיא קֶרְבְּנוֹ שֶׁהוּא לֶחֶם הַמִּצָּה הַנּוֹבֵךְ, וְהַכֵּל יָבִיא עַל הַזֶּבֶחַ. וְעֵשָׂה עֶקֶר לֶחֶם חֲמִץ, וְשִׂאָר הַלֶּחֶם עָלָיו, בְּעִבּוֹר שֶׁהוּא מִרְבָּה כִּנְגַד כָּל שִׂאָר הַמִּינִין. וְשִׁנָּה הַכְּתוּב לֹמַר עַל זִבְחַ תּוֹדַת שְׁלָמִיו, לְמַה שֶּׁדִּרְשׁוּ בּוֹ (מִנְחֹת עח) שֶׁאֵין הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ קִדְשֶׁת הַגּוֹף עַד שֶׁיִּשְׁחַט הַזֶּבֶחַ, וְשִׁיִּשְׁחַט עָלָיו, כְּלוֹמַר עַל מִנַּת שִׁקְדֵשׁ הַלֶּחֶם עֲמוֹ. וְכִתְבֵּה רִשְׁיִי: וְהַקְרִיב עַל זִבְחַ הַתּוֹדָה, אֲרֻבָּעַת מִיָּנִי לֶחֶם, חִלּוֹת וְרִקְקִים וְרִבּוּכָה שְׁלֹשֶׁת מִיָּנִי מִצָּה, וּכְתִיב: עַל חִלַּת לֶחֶם חֲמִץ. וְכָל מִין וּמִין עֶשֶׂר חִלּוֹת. כִּךְ מִפְּרֹשׁ בַּמִּנְחֹת

(טו) **וּבֶשֶׁר זָבַח תֹּדֶת שְׁלָמֹיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֹאכֵל**
לֹא־יָנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:
 טו ובסר נכסת תודת נכסת קודשוהי ביום
 קרבנה יתאכל לא יצנע מנה עד צפרא:

עַד־בֹּקֶר • אָכַל אוֹכַל הוּא כָּל הַלֵּילָה. אִם־כֵּן, לָמָּה
אָמְרוּ 'עַד חֲצוֹת'? כְּדִי לְהַרְחִיק הָאָדָם מִן הַעֲבֵרָה
 (ריש ברכות) ♦

(טז) **וְאִם־נָדָר אִלּוּ נִדְּבָה זָבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקָּרִיבוֹ**
אֶת־זִבְחוֹ יֹאכֵל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכֵל:
 טז ואם נדרא או נדבמא נכסת קרבנה
 ביומא די יקרב נכסתה יתאכל וביומא
 דבתרויה ודאשתמאר מנה יתאכל:

וְיֵשׁ כְּמוֹהָ הִרְבָּה בַּמִּקְרָא, כְּגוֹן: "וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן
וְאִיהָ וְעֵנָה" (בראשית לו כד), "תַּת וְקֹדֶשׁ וְצָבָא מִרְמָס"
 (דניאל ח ג) ♦

כִּשִׁי» וּבֶשֶׁר זָבַח תֹּדֶת שְׁלָמֹיו • (זבחים לו. ח"ט) יֵשׁ כָּאֵן
 רבויוין הרבה: לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת
 י"ד, שיהיו נאכלין ליום ולילה. ביום קרבנו יאכל.
 וכזמן בשירה – זמן לחמה. לא־יניח ממנו

כִּשִׁי» וְאִם־נָדָר אִלּוּ נִדְּבָה • שְׁלֹא הֵבִיֵּאָה עַל הוֹדָאָה
שָׁל גַּס, אֵינָה טְעוּנָה לָחֶם, וְנֹאכָלֶת לְשֵׁנֵי יָמִים, כְּמוֹ
שֶׁמֶפֶרֶשׁ בְּעֵינָן. וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ • בְּרֹאשׁוֹן
יֹאכֵל (ספרים אחרים: וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכֵל). וְי"ו זֶה יִתְּרָה הִיא,

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הרבה במקרא, כגון: ואלה בני צבעון
 ואיה וענה (בראשית לו כד), וכן: תת וקדש
 וצבא מרמס (דניאל ח ג). לשון רש"י. וכן
 פרש רבי אברהם.
וְיֵשׁ דעתי ענין הכתוב הזה, בעבור
 שאמר: **בְּיוֹם הַקָּרִיבוֹ אֶת זִבְחוֹ**
יֹאכֵל וּמִמַּחֲרֹת, והיה במשמע שתהא
 מצוה שיאכל בשני ימים, יאכל מקצתו
 ביום הראשון ויניח מקצתו למחר,
 ולפיכך חזר לבאר: **וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ**
בְּרֹאשׁוֹן יֹאכֵל, וּמִמַּחֲרֹת לא שישאיר
 ממנו בכונה, ולא שיהא רשאי להניח
 כלו ליום המחרת, אכל מצוה שיאכל
 ממנו בראשון, והנותר במקרה יאכל
 במחרת הנזכר.
וְהַעֲנִין היה מדברי רבותינו למדנוהו,
 אמרו בתורת כהנים (פא): **בְּיוֹם**
הַקָּרִיבוֹ יֹאכֵל, מצוה להאכל ממנו יום
 ראשון יכול כלו, תלמוד לומר
וּמִמַּחֲרֹת, יכול מצוה לאכלו בשני
 ימים, תלמוד לומר **וְהַנּוֹתֵר,** אם הותר
 הותר, אי **וְהַנּוֹתֵר** יכול אם הותר כלו
 לשני ימים יהא פסול, תלמוד לומר
יֹאכֵל אפלו כלו.
וְאִם תעשה הנאי' ויתרה, גם כן יתפרש:
 וממחרת הנותר ממנו יאכל, לא
 שיתיר לדעת. ולא ידעתי למה היתה
 הנאי' ב"תת וקדש וצבא מרמס" יתרה
 אצל רש"י, כי ענין הכתוב שישאל עד
 מתי תת הפשע שומם, ועד מתי קדש
 וצבא מרמס. תורה יו

אלא תודה, ומנין לרבות הלחם, תלמוד
 לומר **קָרְבָּנוֹ,** ומנין לרבות את הנולדות
 ואת התמורות, תלמוד לומר **וּבֶשֶׁר,**
 ומנין לרבות חטאות ואשמות, תלמוד
 לומר **זָבַח,** ומנין לרבות שלמי נזיר
 ושלמים הבאים מחמת הפסח, תלמוד
 לומר **שְׁלָמֹיו.** זו היא הבריתא הזו.
וּפֶרֶשׁ הרב בשלמים הבאים מחמת
 הפסח שהיא חגיגת ארבעה
 עשר שהיא באה עם הפסח. וכן מצאתי
 במסכת פסחים בפרק מי שהיה (עא)
 שפרש בשני לשונות בשלמים הבאים
 מחמת הפסח, וכתב: לשון אחר חגיגת
 ארבעה עשר, וזו שמעתי. וסמך הרב
 בכאן על שמועתו. ואין הדבר כן, אלא
 שלמים הבאים מחמת הפסח הינו
 מותר הפסח, כגון תמורתו ופסח
 שנתכפרו בעגליו באחר, דבין
 שמתחלתו אינו נאכל אלא ליום ולילה
 אף סופו כן, אכל חגיגת ארבעה עשר
 נאכלת היא לשני ימים בדברי חכמים.
וְכֵן שנינו בתורת כהנים באותה
 בריתא גופה, דקתני סופה: (ה) **וּמִמַּחֲרֹת,** הרי זה בא ללמד על
 הנאכלים לשני ימים שיהיו נאכלים
 לשני ימים, אין לי אלא שלמים, מנין
 לרבות את החגיגה שבאה בזמנה וכו',
 ארבה את החגיגה שבאה בזמנה, מנין
 לחגיגה הבאה עם הפסח וכו'. תורה טו
(טז) וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכֵל.
 ואי' יתרה היא זו, ויש כמזהו

מעבודת הקרבנות, ובפרט אשת אחיק
 (להלן יח טו) חוץ מן הקרבנה. תורה טו
(טו) וּבֶשֶׁר זָבַח תֹּדֶת שְׁלָמֹיו. יֵשׁ
 כאן רבויוין הרבה, לרבות חטאת
 ואשם ואיל נזיר וחגיגת ארבעה עשר
 שיהיו נאכלין ליום ולילה. לשון רש"י.
 ואין זה נכון, שחגיגת ארבעה עשר
 נאכלת לשני ימים ולילה אחד בשאר
 שלמים, וכן שנינו במסכת פסחים (עא):
 אשר תזבח בערב ביום הראשון (דברים
 טו ד), בחגיגת ארבעה עשר הכתוב
 מדבר שנאכלת לשני ימים ולילה אחד,
 שקשהוא אומר (שם) ביום הראשון
 לבקר, הרי בקר שני אמור. ורש"י עצמו
 כתב זה בסדר ראיה אנכי (שם).
אָכַל בכאן סבר הרב דדברי בן תימא
 (פסחים ע) דאמר חגיגת ארבעה
 עשר שהיא באה עם הפסח הרי היא
 בפסח ונאכלת ליום ולילה, ואינה
 נאכלת אלא צלי עד חצות, ואינה
 נאכלת אלא בלילה. אכל לדברי בן
 תימא אינה באה ברבויוין הללו, אלא
 שהיא בפסח לכל דבר, ואינה באה
 אלא מן הצאן וזכר וכן שנה, מדיקתיב
 (שמות לו כה) ולא ילין לבקר זבח חג הפסח
 וכו' כדאיתא התם.
אָכַל כתב הרב זה מברייתא השנויה
 בתורת כהנים (פא), דקתני: **וּבֶשֶׁר**
זָבַח תֹּדֶת שְׁלָמֹיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֹאכֵל,
 הרי זה בא ללמד על הנאכלין ליום
 אחד שיהיו נאכלין ליום אחד, אין לי

(יז) וְהִנּוּתָּר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרָף:

זו ודאשתאר מבסר נכסתא ביומא תליתאה
בנזרא יתוקד:

(יח) וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל מִבֶּשֶׂר-זֶבֶחַ שְׁלָמָיו בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ
פָּגוּל יִהְיֶה וְהִנֵּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִּשָּׂא:

יח ואם אתאכלא יתאכל מבסר נכסת
קידשוהי ביומא תליתאה לא יהא לרעוא
דמקרב יתה לא יתחשב לה מרקח יהא
נאנש דתיכול מנה חובה יקבל:

נפסל בשלישי. וכן פרושו: בשעת הקרבתו לא
תעלה זאת במחשבה, ואם חשב – פגול יהיה.
והנפש האכלת ממנו. אפלו בתוך הזמן – עונה
תשא.

כ"י וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל וגו', במחשב בשחיתה
לאכלו בשלישי, הפתוב מדבר. יכול אם אכל ממנו
בשלישי, יפסל למפרע? תלמוד לומר: "המקריב
אתו לא יחשב" – בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו

(יט) וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר-יִנְעַ בְּכַל-טָמֵא לֹא יֹאכֵל
יִשָּׂרָף וְהַבֶּשֶׂר כָּל-טָהוֹר יֹאכֵל בֶּשֶׂר:

יט ובסר קודשא די יקרב בכל מסאב לא
יתאכל בנזרא יתוקד ובסר קודשא כל די
דכי בקודשא ייכול בסר קודשא:

(והבשר כל-טהור יאכל בשר. כלומר: כל מה
שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים
– אסורה, כמו שפתוב: "בפחצא אהל מועד יאכלוה",
בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר",
אפלו בכל העיר).

כ"י וְהַבֶּשֶׂר • של קדש שלמים אשר ינע בכל-טמא,
לא יאכל. והבשר • לרבות אבר שיצא מקצתו,
שהפנימי מתר. כל-טהור יאכל בשר • (פסחים עט) מה
תלמוד לומר? לפי שנאמר (דברים יב כז): "וְרָם וְבָחִיף
יִשְׁפֹךְ וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים
אלא הפעלים? לך נאמר: "כל-טהור יאכל בשר".

(כ) וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר-תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזֶּבֶחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
לִיהוָה וְטָמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ:

כ ואנש די תיכול בסרא מנכסת קודשיא די
קדם יי וסוכתה עלוהי וישתיצי אנשא
ההיא מעמה:

שלש כרתות אמורות באוכלי קדשים בטמאת הגוף,
ודרשוהי רבותינו ב'שבועות' (דף י) אחת לכלל, ואחת
לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויזר, שלא
נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו.

כ"י וְטָמְאָתוֹ עָלָיו • (זכחים מג, ת"כ) בטמאת הגוף –
הפתוב מדבר, אכל טהור שאכל את הטמא אינו
ענוש כרת אלא אזהרה "והבשר אשר-ינע בכל-טמא
וגו'". ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפרשת
בתורה, אלא חקמים למדוה ב'גזרה שוה' (ת"כ)

(כא) וְנֶפֶשׁ כִּי-תִנְעַ בְּכַל-טָמֵא בְּטָמְאָת אָדָם או
בַּבְּהֵמָה טָמְאָה או בְּכַל-שֶׂקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבֶּשֶׂר-
זֶבֶחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמִּיהָ:

כא ואנש ארי תקרב בכל מסאב בסואבת
אנשא או בכעירא מסאבא או בכל שקצא
מסאב וייכול מבסר נכסת קודשיא די קדם
יי וישתיצי אנשא ההיא מעמה:

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

(יז) וְהִנּוּתָּר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי. אין ענין הפתוב שיהיה
הנותר ליום השלישי נשרף, ויאכל
בלילה, שפבר למדו רבותינו (זכחים נו)
מן הפתוב בפרכת קדושים תהיו (להלן
ט ו) והנותר עד יום השלישי באש
ישרף, שכל מה שישאר משני ימים

כלל טעון שרפה. אבל ביום השלישי
אינו דבק עם והנותר, אבל הוא דבוק
עם באש תשרף, יאמר כי הנותר
מבשר הזבח, שלא נאכל ביום הקריבו
וממחרת, ישרף באש ביום השלישי
בבקר. והו שאמרו (זכחים נה) נאכלים
לשני ימים ולילה אחד, כי בלילה השני

אינו נאכל ולא נשרף, כי הצריך
הפתוב לשרפת פסולי המקדשים הללו
שתהיה ביום, כמו שהקרבית הפשרים
ביום. תורה יח

(כא) או בַּבְּהֵמָה טָמְאָה. אחו הפתוב
דרך קצרה והזכיר קצת
הטמאים, והוא הדין לכלן, כי אף

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כג מלל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואמר ועזא לא תיכלון:

(כג) דבר אל־בני ישראל לאמר כל־חלב שור וכשב ועז לא תאכלו:

כד ותרב נבילא ותרב תבירא ותעבד לכל עבדתא ומיכל לא תיכלנה:

(כד) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל־מלאכה ואכל לא תאכלהו:

נבלה וטרפה ויחול על אסור חלב, שאם אכלו, יתחייב אף על לאו של נבלה, ולא תאמר: אין אסור חל על אסור.

נשי"א יעשה לכל־מלאכה • (פסחים כג, ת"כ) בא ולמד על החלב, שאינו מטמא טמאת נבלות. ואכל לא תאכלהו • (חולין פרק גיד הנשה) אמרה תורה: יבוא אסור

כה ארי כל דיכול תרפא מן בעירא די יקריב מנה קרבנא קדם יי וישתיצי אנשא די תיכול מעמה:

(כה) כי כל־אכל חלב מן־הבהמה אשר יקריב ממנה אשה ליהוה ונכרתה הנפש האכלת מעמיה:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לא שהיא עצמה תאכל. ולפי שאסור כל חלב מן הבהמה אשר יביא הקרבן ממנה, לא מן המין שלא יתקרב, ושמה יעלה על הדעת לומר כי הנבלה והטרפה יחשבו כמין שלא יתקרב ממנו, הצריך להזכיר שיהא אסור, וזהו שנאמר (בספסוק כד) ואכל לא תאכלהו, שיהיו בכרת כשאר כל חלב, כי כל המין הקרב יאסר ואפלו הנבלות והטרפות ממנו. ואמר (שם) יעשה לכל מלאכה, לומר שאין בו טמאת נבלות, כי יאמר בנבלות: ובנבלתם לא תגעו (להלן יא טז) ובחלב שלחן יאמר שיגעו בו ויעשו ממנו כל מלאכה.

ואם היה אסור החלב בקרבנות בלבד, למה הצריך לומר בו "כל חלב לא תאכלו" שם בפרשת ויקרא (ג ט) וכבר צוה שיעלה על המזבח לריח ניחוח, ואיך נאכל אשה ה', ולמה לא הזכיר גם ביותרת הקבד ובשתי הכליות מן הקרבנות. ועוד, למה הצריך להזכיר (בספסוק כג) שור וכשב ועז, כי ביודע שלא יביא קרבן אלא מהן. וממה שאמר הכתוב בפסולי המקדשין (דברים טו כג): רק את דמו לא תאכל, ולא הזכיר החלב, יגיעני המקום למקומו ואפרשנו. תורה כו

וקלי וכרמל לעולם בכל מושבותינו עד עצם היום שביא הקרבן בבית הבחירה, ואם אין קרבן לא יאסר מכאן ואילף, כי לא אמר "לא תאכלו עד הביאכם את קרבן אלהיכם", אבל האסור הוא עד עצם היום הזה בלבד. אבל פרוש "עד עצם היום הזה", שתביאו הקרבן כשתוכלו להביא אותו, והוא טעם, כדי שיהיה הקרבן מנחה חדשה. ויתכן שיהיה "היום" נמשך, עד עצם היום הזה עד יום הביאכם את קרבן אלהיכם.

והראיה הגמורה שפרוש מן הבהמה אשר יקריב ממנה, מן המין הקרב, כי כן נאמר בערכין (להלן כו ט): ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש, ופרוש: בהמה שמקריבין ממנה קרבן לה'. וכן: ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' (שם פסוק יא), יאמר בפרוש: מן הבהמה הטמאה שאין מקריבין ממנה. ואין הפרש ושום חלוק בין שמזכיר בלשון רבים "אשר יקריבו" ו"אשר לא יקריבו" ובין שיאמר בלשון יחיד "אשר יקריב", כי פרושו: אשר יקריבו אדם ממנה. וכן אמר (להלן יא לט): וכי זמות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, המין הנאכל,

בנבלת בהמה טהורה אם נגע בה ואכל קדשים חייב הכרת הנה. וענין הכריתות אבאר אותו בפרשת עריות (להלן יח כט) בע"ה. תורה כב

(כז) כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה, לא יתכן שיהיה פרושו מן הבהמה שהיא עצמה קרבן, ולהוציא את החלין, כי הכתוב כבר אסר בסדר ויקרא (לעיל ג ט) סתם כל חלב ואין שם תנאי ושור, וגם כאן אסר תחלה כל חלב שור וכשב ועז, ואסר חלב הנבלה והטרפה באסור החלב (בספסוק כד). ואין קרבנות לשם.

ועוד שאמר שם (לעיל ג ט): חקת עולם לדתיתכם בכל מושבתיכם, ולא ימצא בכל עניני הקרבנות "בכל מושבתיכם". ובמתנות בהנה (במדבר יח ט) אמר "לחק עולם" פעמים רבות, ולא הזכיר "בכל מושבתיכם", מפני שאין הקרבנות חקת עולם בכל מושבותינו, רק במשכן ובמקום אשר יבחר ה'.

ואל יעור ענין המשתבש בפסוק: ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדתיתכם בכל מושבתיכם (להלן כג יד), כי החדש אסור מן התורה בכל מקום (עלה פ"ג מיט), כי אמר הכתוב שלא נאכל לחם

(כו) וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בָּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם לְעוֹף
וּלְבֵהֶמָּה:

כש"י לְעוֹף וּלְבֵהֶמָּה • (שם ט) פָּרַט לָדָם דָּגִים וְחִגְבִּים.
בָּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם • לְפִי שֶׁהִיא חֹבֶת הַגּוֹף וְאֵינָהּ

(כו) כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מֵעַמִּיהָ:

כח ומליל י"ז עם מִשָּׁה לְמִימָר:

(כח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(כט) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמִּקְרִיב אֶת־זֶבֶח
שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזֶּבֶח
שְׁלָמָיו:

(ל) יָדָיו תְּבִיאֶנָּה אֶת אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־
הַחֹזֶה יְבִיאֵנוּ אֶת הַחֹזֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ תִּנּוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה:

כש"י יָדָיו תְּבִיאֶנָּה וְגו' • (מנחות ט"א) שֶׁתִּהְיֶה יָד הַבְּעָלִים
מְלַמְעָלָה וְהַחֶלֶב וְהַחֹזֶה נְתוּנִין בָּהּ, וְיָד כֶּהֱן מְלַמְשָׁה
וּמְנִיפָן. אֶת אֲשֵׁי ה' • וְמָה הֵן הָאֲשִׁים? "אֶת־הַחֶלֶב
עַל־הַחֹזֶה". יְבִיאֵנוּ • כְּשֶׁמִּבְּיָאוּ מִבֵּית הַמִּטְבָּחִים
נֹתֵן הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה, וְכִשְׁנֹנְתָנוּ לְיָד הַכֹּהֵן הַמְנִיף,
נִמְצָא הַחֹזֶה לְמַעַלָּה וְהַחֶלֶב לְמַטָּה. וְזֶהוּ הָאֱמֹר
בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקְמָן ט'): "שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֹזֶה הַתְּנוּפָה
עַל אֲשֵׁי הַחֶלֶב יְבִיאֵנוּ לְהִנִּיף וְגו'"; וְלֹאֲחֵר הַתְּנוּפָה
נֹתָנוּ לַכֹּהֵן הַמִּקְטִיר, וְנִמְצָא הַחֹזֶה לְמַטָּה, וְזֶהוּ

(לא) וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַחֹזֶה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

כש"י וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב • וְאַחֲרֵיכֶן "וְהָיָה הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן", (ת"ט) לְמַדְּנוּ שֶׁאֵין הַבֶּשֶׂר נֹאכָל בְּעוֹד
שֶׁהָאֱמֹרִים לְמַטָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ.

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

הַזֶּכֶּר תִּנּוּפָה בְּחֹזֶה לְבָדוֹ, לְדַרְשׁ מָה
שֶׁאֲמָרוֹ (ת"כ ב'א): נִטְמָאוּ וְנִשְׁתַּיֵּר אַחַד
מֵהֶם מִנֵּי שֶׁהוּא טְעוּן תִּנּוּפָה, תִּלְמוּד
לֹאֲחֵר חֹזֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ. תוֹרָה לֹא

תִּנּוּפָה, כִּי אַחֲרֵי כֵן יִחְזֹר וְיִנִּיפֶם בְּפָנָיו
עֲצָמָם.
וְרַבּוֹתֵינוּ אֲמָרוּ (מנחות טב) שֶׁהָיָה נֹתֵן
הַחֶלֶב עַל יָד הַבְּעָלִים
וְחֹזֶה וְשׁוֹק לְמַעַלָּה מִקֶּדֶם. וְלִדְעֻתָם

(ל) אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה. הַנִּרְאָה
מִן הַכְּתוּב הִנֵּה עַל הָרֶךְ פֶּשֶׁט,
שֶׁהַחֹזֶה הוּא מוֹנֵף עִם הַחֶלֶבִים וְלֹא
הַשׁוֹק, וְהַכְּתוּב שֶׁאֲמָר (למלך ט ב'א): וְאֵת
הַחֹזֶה וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הִנִּיף אַהֲרֹן

(לב) וַיֹּאֵל שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְּרוּמָה לִכְהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם:

כ"י • שוק • מן הפרק של ארבעה הנמכרת עם הראש עד הפרק האמצעי, שהוא סוף של ירד.

(לג) הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֶלן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה:

כ"י • המקריב את־דם וגו', (פסחים נט) מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו; יצא טמא בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר חלבים, שאינו חולק בפשר.

(לד) כִּי אֶת־חֹה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לִקְחֹתִי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֶתֶּן אֹתָם לְאֹהֶלן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • התנופה. התרומה • (סוכה לו) מוליך ומביא, מעלה ומוריד.

(לה) זֹאת מִשְׁחַת אֹהֶלן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לִכְהֵן לַיהוָה:

(לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:

(לז) זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לַמִּנְחָה וְלַחֻטָּאת וְלֹאֲשֵׁם וְלַמִּלוּאִים וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים:

כ"י • ולמלוואים • ליום חנוך הכהנה.

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קִרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כללותיהן ופרטיהן ודקדוקיהן, ונשנו מהן באהל מועד, והנה מצות ויקרא שניות.
ועל דרך הפשט שעורו: אשר צוה ה' את משה בחר סיני וביום צותו את בני ישראל במדבר סיני להקריב

ורבי אברהם אמר כי ביום משחו, מיום משחו, וכן: הנותר בפשר ובלחם (להלן ח לב). תורה לו
(לח) אשר צוה ה' את משה בחר סיני. על דרך רבותינו (ת"כ כאן) כי כל המצות נאמרו למשה בחר סיני,

(לו) לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אוֹתָם. שעורו: אשר צוה ה' ביום משחו אותם לָתֵת לָהֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם. ופרוש ביום משחו, בעת המשיחה, וכן ביום הקריב אותם לכהן (פסוק לח), בעת והיא כאשר הבדילם.

♦ יום רביעי י"ג אדר ב' ♦

ח (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) קח את־אהרן ואת־בניו אתו ואת הבגדים ואת שמן המשחה ואת פך החפאת ואת שני האילים ואת סל המצות:

ב קרב ית אהרן וית בנוהי עמה וית לבושיא וית משחא דרבנותא וית תורא דחטאתא וית תריין דכרין וית סלא דפטיירא:

נשי"א קח את־אהרן. פֿרשה זו נאמרה שבֿעת ימים קדם הקמת המשכן, שאין מקדם ומאחר בתורה. קח את־אהרן. קחנו בדברים ומשכהו. ואת פך

החטאת וגו'. אלו האמורים בענין צואת המלואים ב"ואתה תצנה" (שמות כז); ועכשו ביום ראשון למלואים חזר וזרזו בשעת מעשה.

(ג) ואת כל־העדה הקהל אל־פתח אהל מועד:

ג וית כל כנשפתא כנש לתרע משכן זמנא:

נשי"א הקהל אל־פתח אהל מועד. זה אחד מן המקומות שהחזיק מעט את המרבה.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לזרו אותו בשעת מעשה במה שאמר לו מתחלה (שמות כט א): וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי וגו', והוסיף לו בכאן (בפסוק הבא) ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד, שיעשה במעמד כלם, שידעו שהשם יתברך בחר באהרן ובזרעו.

ועל דרך הישר נצטוו משה במלאכת המשכן קדם למעשה העגל, וכשנתרצה לו הקדוש ברוך הוא והבטיחו שישלח שכינתו בתוכם ידע מעצמו שמצות המשכן במקומה עומדת, וצוה לישראל עליה, כמו שפרשתי בפרשת ויקהל (שם לה א). ואחרי שהשלימו המלאכה נאמר לו פרשת: ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד (שם מ, ב) ושם נאמר לו: והקרבת את אהרן ואת בניו וגו' (שם פסוק יב), והנה ידע שגם אהרן ובניו במעלתם ובחבתם לפני המקום, ועכשו חזר וזרזו ביום ראשון של מלואים ובשעת מעשה.

והנה כל הפרשיות בסדרן, אלא שהקדים: ויכס הענן את אהל מועד (שם פסוק לד), שהוא ביום שמיני למלואים בדעת רבותינו (בתיב ריש שמייא), לסדר כל ענין הקמת המשכן, כי בן דרך הכתובים בכל מקום להשלים ענין אשר התחיל בו. תורה ג

במדבר סיני מלפני הָהָר, בתחומו וקרוב לו, ושם אהל מועד, כמו שאמר בתחלת הענין (לעיל א א): ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד, הודיע אותנו עתה מקום אהל מועד. תורה א (ב) קח את אהרן. פֿרשה זו נאמרה שבֿעת ימים קדם הקמת המשכן, שאין מקדם ומאחר בתורה. לשון רש"י. ולמה נהפך דברי אלהים חיים. ועוד, כי צוה בפרשת ביום החדש הראשון (שמות מט א) בכל הקמת המשכן ובלישת אהרן ובניו ובמשיחת כלם, וספר שם מעשה משה בענין ההקמה, ולא הוזכר באהרן ובניו דבר עד המקום הזה, ואיך הפריש ענין אחד בשתי פרשיות, ואחר המקדם.

אבל הנכון שנאמר כי נצטוו בהקמת המשכן בכ"ג באדר, והקים אותו, וכאשר עמד המשכן על מעמדו מיד קרא לו השם יתברך שהוא יושב הכרובים, וצוה אותו על מעשה הקרבנות כל הפרשיות האלה שמתחלת ויקרא עד כאן, כי רצה ללמדו מעשה כל הקרבנות ומשפטיהם קדם שיִקְרִיב מִזֶּה כֶּלֶל, כי יש בקרבנות המלואים חטאת ועולה ושלמים, ולא ידעו כל ידיניהם רק מן הפרשיות האלה שהקדים לו. ואחר כן אמר לו: קח את אהרן ואת בניו אתו,

את קרבניהם לה', כי צוה במלואים בהר סיני וכן בעולה וחטאת, וצוה במנחה ואשם ובזבחי השלמים במדבר סיני באהל מועד.

ויתכן כי טעם בהר סיני, במקום הזה: לפני הר סיני, והוא באהל מועד, וכן עלת תמיד העשיה בהר סיני (במדבר כח ו), כי איננו בהר ממש, כי עולת תמיד לא התחילו בה רק באהל מועד, דכתיב: וזה אשר תעשה על המזבח וגו' (שמות כט לח), וכן: ויסעו מהר ה' (במדבר י א), וכן: רב לכם שבת בהר הזה (דברים א ו).

והטעם בכל אלה, כי ישראל חנו לפני הר סיני בקרוב לו, דכתיב (שמות יט ב): ויחן שם ישראל נגד הָהָר, ושם עמדו עד נסעם משם למדבר פארן. והנה עשו אהל מועד והקימו אותו לפני הָהָר במזרחו, ושם התחילו בעולת התמיד, ובשנה השנית נצטוו על הדגלים והעמידו האהל בתוך המחנות בנסעם.

ולפיכך אמר הכתוב בכאן כי זאת התורה לעלה ולכל הקרבנות שצוה השם בהר סיני ביום צוהו במדבר סיני, יגיד כי היה בהר סיני ובמדבר סיני, להודיע שלא היתה בהר ממש במקום הכבוד ששם דבר עמו עשרת הדברות, ולא במדבר סיני אחרי שנסעו מלפני הָהָר, אבל היה

(ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וַיַּעֲבֹד מֹשֶׁה כְּמַא דִּי פִקִּיד יְיָ יְתָה וְאַתְּכְנִישַׁת כְּנִשְׁתָּא לְתַרְע מִשְׁכַּן זְמַנָּא:

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת:

ה וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכַנְשֵׁתָא דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יְיָ לְמַעֲבָד:

ז"י - זֶה הַדָּבָר • דְּבָרִים שֶׁתִּרְאוּ שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה לְפָנֵיכֶם – צִוִּי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת, וְאֵל תֹּאמְרוּ לְכַבֹּדִי וּלְכַבֹּד אֲחֵי אֲנִי עוֹשֶׂה. כָּל הַעֲנִינִן הֵנָּה דְּפִרְשַׁת הַמְּלֹאִאִים פִּרְשְׁתִּי בִּ"וְאַתָּה תִּצְוֶה" (סו).

(ו) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם:

ו וַיִּקְרַב מֹשֶׁה יְת אַהֲרֹן וְיְת אַהֲרֹן בְּנוֹהֵי וְאַסְחֵי יְתֵהוּן בְּמֵיָא:

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֹּהֲנֶת וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בַּאֲבִנֹט וַיַּלְבֵּשׂ אֹתוֹ אֶת־הַמַּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֵפֹד וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד וַיַּאֲפֹד לוֹ בּוֹ: חֲצִי הַתּוֹרָה בַּמִּסְכָּה

ז וַיִּהְיֶה עֲלוּהֵי יְת כְּתוּנָא וְזָרָא יְתָה בְּהַמִּינָא וַאֲלִבֵּשׂ יְתָה יְת מַעִילָא וַיִּהְיֶה עֲלוּהֵי יְת אֵפֹדָא וְזָרָא יְתָה בְּהַמִּנִּן אֵפֹדָא וְאַתְקֵן לָהּ בָּהּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 197)

וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד • וַיַּשֵּׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן (ח, טז) נִחְלְקוּ הָרִאשׁוֹנִים: לְהַרְמֵב"ם הַסֹּדֵר הוּא אֵפֹד, חֹשֶׁן, חֹשֶׁב הָאֵפֹד (כְּתוּב בְּפִרְשַׁת תִּצְוֶה); וְלְהַרְמֵב"ן - אֵפֹד, חֹשֶׁב הָאֵפֹד, חֹשֶׁן (כְּתוּב כָּאן). וַיֵּשׁ לֹמַר: לְהַרְמֵב"ן חֹשֶׁן וְאֵפֹד הֵם שְׁנֵי בְּגָדִים שׁוֹנִים, וְלָכֵן

לִבְשִׁים אֵת הָאֵפֹד וַחֲגִירָתוֹ וְאַחֲרֵי מִכָּן אֵת הַחֹשֶׁן. אֲךָ לְהַרְמֵב"ם הֵם בְּגָדִים בְּגָד אֶחָד שֶׁחֲלָקוֹ מִלְּפָנָיו וְחֲלָקוֹ מֵאַחֲרָיו, וְלָכֵן לִבְשִׁים אֵת הָאֵפֹד וְהַחֹשֶׁן (בְּגָד אֶחָד) וְחֻגְרִים - גִּמּוּר לְבִישַׁת שְׁנֵיהֶם.

(ח) וַיַּשֵּׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמִיּוֹם:

ח וַיִּשׁוּי עֲלוּהֵי יְת חוֹשֶׁנָא וַיִּהְיֶה בְּחוֹשֶׁנָא יְת אוּרֵיָא וְיְת תְּמֵיָא:

ז"י - אֶת־הָאוּרִים • כֶּתֶב שֶׁל שֵׁם הַמִּפְרָשׁ:

(ט) וַיַּשֵּׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיַּשֵּׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב גִּזְר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

ט וַיִּשׁוּי יְת מִצְנֶפֶתָא עַל רִישָׁה וַיִּשׁוּי עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבֵּל אַפּוּהֵי יְת צִיצָא זָהָבָא כְּלִילָא דְּקוּדְשָׁא כְּמַא דִּי פִקִּיד יְיָ יְתָה מֹשֶׁה:

ז"י - וַיַּשֵּׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת • פְּתִילֵי תְּכֵלֶת הַקְּבוּעִים בְּצִיץ, נִתֵּן עַל הַמִּצְנֶפֶת. נִמְצָא הַצִּיץ תְּלוּי בַּמִּצְנֶפֶת.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ו) וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם. הַקְּרֹוב אֵלֵי שִׁסְפָּר הַכְּתוּב כִּי לְכֹלָם רִחֵץ, אָבֵל לֹא הִיָּתָה רִחִיצָתָם כְּאַחַת, אָבֵל רִחֵץ אַהֲרֹן וְהַלְבִּישׁוֹ בְּגָדָיו וּמִשְׁחוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן רִחֵץ בָּנָיו וַיַּלְבִּישֵׁם. תּוֹרָה ז

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֹּהֲנֶת וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בַּאֲבִנֹט. זֶה הִיָּה הַסֹּדֵר שֶׁעָשָׂה בּוֹ מֹשֶׁה. אָבֵל בְּצוּאָה אָמַר (שְׁמוֹת כט ה): וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת אַהֲרֹן אֶת הַכֹּהֲנֶת וְאֶת

מַעִיל הָאֵפֹד, כִּי רָצָה לְכַלֵּל אֶת הָאֲבִנֹט בְּכֹלָם בְּצוּאָה אַחַת וְאָמַר (שם פסוק ט): וַחֲגֹרָתָ אֹתָם אֲבִנֹט אַהֲרֹן וּבָנָיו. וְהֵנָּה הַלְבִּישׁוֹ הַכֹּהֲנֶת עִם הָאֲבִנֹט, וְאַחֲרֵי כֵן הִמְעִיל וְהָאֵפֹד בְּסֹדֵר הָאֲמֹר שֵׁם. וְהַקְדִּים בְּכֵאן וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד קִדְּם שְׁיִשִּׁים עָלָיו הַחֹשֶׁן, כִּי מֹשֶׁה יָדַע בְּדִרְכּוֹ הַלְבִּישָׁה כִּי לְעוֹלָם תִּכְף לְלִבִּישַׁת הַבְּגָד יִחְגֹּר אֹתוֹ

בְּחֻגְרָה הָעֲשׂוּיָה לוֹ, בְּאֲבִנֹט תִּכְף לְכֹהֲנֶת, וּבְחֹשֶׁב תִּכְף לְאֵפֹד, וְאֵין רִאֲוִי שְׁתֵּהִיָּה לְבִישַׁת הָאֵפֹד בְּהַפְסְקוֹת. אָבֵל שֵׁם נֶאֱמַר: וְאֵת הָאֵפֹד וְאֵת הַחֹשֶׁן וְאַפְדָּתָ לוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד, לְפִי שֶׁקֶצֶר שֵׁם בַּעֲנִנֵּן הַחֹשֶׁן, וְלֹא אָמַר שִׁיתֵּן אֹתוֹ בְּאֵפֹד וְלֹא שְׁיִשִּׁים שֵׁם הָאוּרִים וְהַתְּמִיּוֹם, שֶׁבְּכָר צִוָּה כָּל זֶה בְּמַעֲשֵׂה הָאֵפֹד וְהַחֹשֶׁן (שם כח). תּוֹרָה ח

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם:

(יא) וַיֵּץ מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פַּעַמִּים וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹתָיו לְקֹדֶשׁ:

כ"י וַיֵּץ מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ • לֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָה בַּהֲזָאוֹת הַלָּלוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 264)

לֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָה בַּהֲזָאוֹת הַלָּלוּ (ה, יא) כְּתַב הַרְמַב"ן וּכְבֹּר הָרִאיוֹתָיִךְ כִּי בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים, פַּעַם יֵאָרִיךְ בְּדַבּוּר ה' אֶל מֹשֶׁה וַיִּקְצֹר בְּסִפּוֹר מֹשֶׁה, וּפַעַם יַעֲשֶׂה בְּהֶפֶךְ, וּלְפַעַמִּים לֹא יִזְכִּיר הָאֶחָד כָּלֵל. וְהֵינּוּ שְׁלֹא בְּכָל פַּעַם נֹאמֵר הַצּוּי

(יב) וַיִּצֶק מִשֵּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֹהֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ:

כ"י וַיִּצֶק. וַיִּמָּשַׁח • בַּתְּחִלָּה יִצֶק עַל רֹאשׁוֹ, וְאַחֲרֵי־כֵן נוֹתֵן בֵּין רִיסֵי עֵינָיו וּמוֹשֵׁף בְּאַצְבָּעוֹ מִזֶּה לָּזֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם תפארת לוי"צ ג עמ' 10)

וַיִּמָּשַׁח אוֹתוֹ לְקֹדֶשׁ (ה, יב) יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם לָכֵן שֶׁמִּשְׁחַת אֹהֶל־הַלְוִיָּה הָיְתָה דוֹקָא עַל־יְדֵי מֹשֶׁה: מֹשֶׁה הוּא כִּנְגֵד תוֹרָה, כְּתוּב "זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי", וְאֹהֶל־הָאֱלֹהִים הוּא כִּנְגֵד

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַבָּנִים בִּיצִיקַת שֵׁמֶן עַל רֹאשָׁם, כִּי לֹא נֹאמַר זֶה אֵלָּא בְּאֹהֶל־הָאֱלֹהִים: וַיִּצֶקֶת עַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחַת אוֹתוֹ (שְׁמוֹת כט ז), וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם מִשְׁחַת הַבָּנִים כָּלֵל, שְׁלֹא הָיְתָה בִיצִיקָה כְּמוֹהוּ. וַיִּתֵּבֶן שְׁלֹא הָיְתָה בְּבָנִים מִשְׁחָה וּזְלוּתִי הַהֲזָאוֹת שֶׁהָיָה מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל בָּנָיו וְעַל בְּגֵדֵיהֶם. וְכֵן תִּרְאֶה בְּפֶרֶשׁת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ אֹתָם (שְׁם פסוק א), שְׁצוּה לְמִשְׁחָה הָאֵב: וְלִקְחָת אֶת שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצֶקֶת עַל רֹאשׁוֹ (שְׁם פסוק ז), וְלֹא צִוָּה לְמִשְׁחָה הַבָּנִים כָּלֵל, לֹא בִיצִיקָה וְלֹא בְּמִשְׁחָה. אֲבָל בְּפֶרֶשׁת הַקֶּמֶת הַמִּשְׁכָּן (שְׁם מ טו) אוֹמֵר: וּמִשְׁחַת אֹתָם כְּאֲשֶׁר מִשְׁחַת אֶת אֲבִיהֶם, שְׁלֹא הִזְכִּיר שֵׁם הַנְּאוֹת כָּלֵל. וְכֵן בְּפֶרֶשׁת הַשֵּׁמֶן (שְׁם ל טו) וְלֹא הִזְכִּיר מִשְׁחָה וְהַנְּאוֹת בְּבָנִים בְּמִקּוֹם אֶחָד, לָכֵן אֲנִי אוֹמֵר שְׁלֹא עָשָׂה בָּהֶם אֵלָּא אַחַת מֵהֶן, וְהֵן הַהֲזָאוֹת. תוֹרָה יב

קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, שִׁיּוּסִיף עָלָיו הַקְדוּשָׁה הַזֶּה בַּהֲזָאוֹת, וְאֵינּוּ בְּמִשְׁחָה בְּלִבְדּוֹ, כִּי "וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים", שִׁיּוּסִיף אֵלָיו קְדוּשָׁה יוֹתֵר מִשְׁאֵר הַנְּמִשְׁחָהִים בְּמִשְׁכָּן וְכָל כֵּלָיו, וְעָשָׂה לוֹ קְדוּשָׁה בְּקְדוּשָׁה אֲשֶׁר נִצְטָה לַעֲשׂוֹת בְּמִקְרִיבִים, שְׁאֵמֵר (שְׁם כט א): וְהָיְתָה עַל אֹהֶל־וְעַל בְּגָדָיו, כִּי אֵין הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא לְקִרְבָּנוֹת פְּחוֹת מִכְּלֵי הַמִּקְרִיבִים, וְקַל וְחֹמֶר הַדָּבָר. וְכֵן נֹאמַר בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים (לֵחֵל טו יט): וְהָיָה עָלָיו מִן הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ שֶׁבַע פַּעַמִּים וְיִטְהַר וְקִדְשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל קְדוּשָׁה הַמִּזְבֵּחַ בַּהֲזָאוֹת, וְכָל שְׁכָן בַּתְּחִלָּה שְׁצִירֵךְ קְדוּשָׁה מִטְּמֵאָה וְזוֹרוֹת. וְלֹא הִזְכִּיר בְּכָאֵן מִשְׁחַת בָּנָיו, כִּי בִידוּעַ שֶׁעָשָׂה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְאֲבִיהֶם, כְּאֲשֶׁר נִצְטָה (שְׁמוֹת מ טו): וּמִשְׁחַת אֹתָם כְּאֲשֶׁר מִשְׁחַת אֶת אֲבִיהֶם, וְכָלֵל זֶה בְּמֵה שְׁאֵמֵר בְּבָנִים (לֵחֵל פסוק יג): כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. וְהִנֵּרָאָה בְּעֵינֵי, כִּי לֹא הָיְתָה מִשְׁחַת

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: וַיִּצֶק מִשֵּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֹהֶל־הָאֱלֹהִים: וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ: כִּי בֵן נִצְטָה בְּמַעֲשֶׂה הַשֵּׁמֶן (שְׁמוֹת ל ב ז): וּמִשְׁחַת בּוֹ אֶת אֹהֶל־וְגו', וְאֶת אֹהֶל־וְאֶת בָּנָיו וְאֶת מִשְׁחָה. עַל כֵּן לֹא רָצָה לְמַשַּׁח הַמִּשְׁכָּן עַד שֶׁהִלְבִּישׁ אֹהֶל־וְמִשַּׁח אוֹתָם כְּאֶחָד כְּדִי שִׁיְהִיָּה הַמִּקְרִיב בְּמִזְבֵּן לְבֹא אֶל הַמִּקְדָּשׁ לַעֲבֹד, וְהָיָה דִּי בְּאֹהֶל־וְהוּא קְדוּשָׁה ה'. אִי עַל פִּי שְׁכָתוֹב בְּמִצְוֹת הַקֶּמֶת הַמִּשְׁכָּן (שְׁם מ ט): וּמִשְׁחַת אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן: וְהִקְרַבְתָּ אֶת אֹהֶל־וְאֶת בָּנָיו וְגו' וְרִחֲצֵת אֹתָם, וְהִלְבִּשְׁתָּ אֶת אֹהֶל־וְגו' (שְׁם פסוק יב ג), כִּי שְׁם הַסִּדּוּר כָּל הַנַּעֲשֶׂה לְאֹהֶל־וְלְבָנָיו כְּאֶחָד. תוֹרָה יא (יא) וַיֵּץ מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. כְּתַב רַש"י: וְלֹא יִדְעָתִי הֵיכָן נִצְטָה בַּהֲזָאוֹת הַלָּלוּ. וְאֲפֹשֶׁר כִּי מֵה שְׁאֵמֵר בְּמִזְבֵּחַ (שְׁם פסוק י): וְקִדְשָׁת אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ

(יג) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֶׁם כִּתְנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבִנֹת וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה:

כ"ג • וַיַּחֲבֹשׁ • לְשׁוֹן קְשִׁירָה.

... ביום י"ז תמוז ותשעה־בבא יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא, ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

בְּמִקְוֵי הָאָרֶץ וְהַצְמִיחָהּ הַצֵּמַח מִמֶּשֶׁל לָאָרֶץ וְנָתַן זֶרַע לִזְרַע וְלֶחֶם לֶאֱכֹל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהַצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו שְׂבוּדָאֵי תַּחְתָּם הַבְּטָחָתִי: יב וְזוֹתִי הַבְּטָחָה כִּי־בִשְׂמֹחָה תֵּצְאוּ מִן הַגָּלוּת וּבְשָׁלוֹם תִּוָּבְלוּן תִּוָּבְאוּ לְאַרְצְכֶם, הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה דָרַד מִשָּׁל, וְכָל־עַצֵּי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ־כָף וְכֹ כַּפֵּיהֶם לְשִׂמּוֹחַ, גַּם זֶה עֵנִן מְלִיצָה: יג תַּחַת הַמָּקוֹם הַנֶּעְצָוִין הַרְשָׁעִים יַעֲלֶה בְרוּשׁ יִמְשְׁלוּ צַדִּיקִים וְתַחַת הַסְּרָפָד וְנִעְצָוִין הֵם מִיָּנִי קוֹצִים יַעֲלֶה הָדָם וְהָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לִיהוָה לְשֵׁם גְּבוּרָה לְאוֹת עַד עוֹלָם לֹא יִפָּרֵת: א אָמֵר לִבִּי הַגָּלוּת בַּה אָמֵר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט בֵּין אָדָם לְחֵבִיּוֹ וַעֲשׂוּ צְדָקָה בֵּין אָדָם לְמִקְוֵי, כִּי קְרוּבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹא עַל יְדֵי זֶה וְצַדִּיקִי לְהַגָּלוּת וְרַק הַתְּשׁוּבָה

עטרת מרים

ו דְּרָשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ בְּעוֹד הוּא מְצוֹי בְּכֶם קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב: ז יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָפּוֹ בְּמַעֲשָׂה וּבִפֶּה וְאִישׁ אֲנוֹן מִחֲשַׁבְתּוֹ הָרְעוּת וְיֵשֵׁב יוֹשֵׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ וְשֵׁ תַקְהָ כִּי־יִרְבֶּה לְסִלּוּחַ: ח כִּי לֹא מִחֲשַׁבּוֹתֵי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי מְרַבֶּה לְסִלּוּחַ וְלֹא יִשָּׂא אֶצְלִי מִהַעֲזֹב דָּבָר וְלֹא דְרִיכֶם דְּרָכֵי דָרַד בְּשִׁרְיוֹנָם לַעֲנוּשׁ אֶת הַמּוֹרָד בּוֹ וְאִין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה וּפִיּוֹם, אֲכַל דְּרָכֵי לֹא כֵן הוּא נָאִם יְהוָה: ט וְאִין פֶּאֶן רַק הַבְּדִל בַּפְּחוּת וְחֵר, אֵלֹא כִּי כְמוֹ גְּבָהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גְּבָהוּ בְּהַבְדִּיל רַב דְּרָכֵי מִדְּרִיכֶם וּמִחֲשַׁבְתֵּי מִמְּחֲשַׁבְתֵּיכֶם כִּי דָרַד בְּשִׁרְיוֹנָם שְׁלֹא יִמְחול כָּלָל וְכָלָל, וְדָרְכֵי לְמִחול מִכָּל וְכָל: י כִּי פֶאֶשֶׁר יִרְדֹּ הַנֶּשֶׁם וְהַשָּׁלֵג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְחָה לֹא יֵשׁוּב רִיקָם כִּי אִם־הִרְוָה הַשְּׂבִיעַ אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ מוֹצִיא הַצֵּמַח מִתְּהַרְעִין

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דְּרָשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב: ז יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָפּוֹ וְאִישׁ אֲנוֹן מִחֲשַׁבְתּוֹ וְיֵשֵׁב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה לְסִלּוּחַ: ח כִּי לֹא מִחֲשַׁבּוֹתֵי מִחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם וְלֹא דְרִיכֶם דְּרָכֵי נָאִם יְהוָה: ט כִּי־גְבָהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גְּבָהוּ דְּרָכֵי מִדְּרִיכֶם וּמִחֲשַׁבְתֵּי מִמְּחֲשַׁבְתֵּיכֶם: י כִּי פֶאֶשֶׁר

יִרְדֹּ הַנֶּשֶׁם וְהַשָּׁלֵג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְחָה לֹא יֵשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהַצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לִזְרַע וְלֶחֶם לֶאֱכֹל: יא כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי וְהַצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו: יב כִּי־בִשְׂמֹחָה תֵּצְאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּוָּבְלוּן הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עַצֵּי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ־כָף: יג תַּחַת הַנֶּעְצָוִין יַעֲלֶה בְרוּשׁ וְתַחַת הַסְּרָפָד יַעֲלֶה הָדָם וְהָיָה לִיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִפָּרֵת: א אָמֵר יְהוָה שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה

עטרת מרים

מַעֲבֶכֶת בִּיאַת הַמִּשְׁחָה: ב אֲשֶׁרִי אֲנֹשֵׁל יַעֲשֶׂה־זֹאת אֶת הָאִמּוֹר לְמַפָּה וּבִן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹו מַחֲלָלֹו וְשֹׁמֵר יָדֹו מַעֲשֹׂוֹת כָּל־דָּע: ג וְאֵל־יֵאמָר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לְהֵאֱמִין בּוֹ לֵאמֹר הַבִּדֵּל יַבְדִּילַנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ בְּעַת יִקְבְּלוּ הַטּוֹבָה וְלֹא אֶקְבֵּל עִמָּהֶם, וְאִם

כֹּן לָמָּה אֶצְדֵּק וְאֵל־יֵאמֶר הַפְּרִים

הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ וְאִנִּי מְגִדֵּל פֶּרִי, וְלֹא יֵשֶׁר שְׂמִי לִזְכּוֹן וְעַל מִה אֲשֶׁר דִּרְבִּי: ד כִּי־כֹה א אָמַר יְהוָה לְפָרִיסִים אֲשֶׁר וְשִׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבִחְרוּ בְּאֶשֶׁר חֲפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים אוֹתָם בְּכִרְיָתִי בְּחֹרְתִי: ה וְנִתַּלִּי לָהֶם בְּבִיתִי בְּהִיכֹל וּבְחֹמֹתַי כְּמוֹשֵׁב הַסֶּנְהֶדְרִין וְחֹזְקִים יָד מְקוֹם מַעֲלָה וּשְׂכָר וְשֵׁם שְׂזָכוֹר לַטּוֹבָה, וְהוּא דָּכָר טוֹב יוֹתֵר מִזְכּוֹן

עטרת מרים

הַפָּא מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם לַטּוֹבָה עַד עוֹלָם אֶתְנִלּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת וּכְרוֹן שְׂמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד וּבְנֵי הָעַמִּים הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה אֵל ה' לְשִׁרְתּוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לַהֲיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כֹּל מִי כֹהֵם אֲשֶׁר וְשֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹו וּמַחֲזִיקִים בְּכִרְיָתִי בְּחֹרְתִי: ז כִּשְׂבוּאוֹ לְהַנְדִּיר:

וְהַבִּיאוֹתִים אֶת הָעוֹשִׂים כֹּל אֵלֶּה אֶל־הֶר קָדְשִׁי אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשֶׁמָּהם בְּבִית תַּפְלָתִי בְּבִית הַמּוֹקֵן לְהַתְפַּלֵּל שֵׁם לִפְנֵי, עוֹלִיתִים וּבְחִיתִים יְהוֹי מִקְדָּשִׁים לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא וְהִיא מוֹקֵן לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה מִקְבֵּץ הַמִּקְבָּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ גֵּרִים עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לַהֲיוֹת נֹסְפִים לְנִקְבְּצָיו מִיִּשְׂרָאֵל:

כִּי־קְרוֹכָה יִשְׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת: ב אֲשֶׁרִי אֲנֹשֵׁל יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבִן־אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹו וְשֹׁמֵר יָדֹו מַעֲשֹׂוֹת כָּל־רָע: ג וְאֵל־יֵאמָר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבִּדֵּל יַבְדִּילַנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֵל־יֵאמֶר הַפְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ:

ד כִּי־כֹה א אָמַר יְהוָה לְפָרִיסִים אֲשֶׁר וְשִׁמְרוּ אֶת־שִׁבְתוֹתַי וּבִחְרוּ בְּאֶשֶׁר חֲפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בְּכִרְיָתִי: ה וְנִתַּלִּי לָהֶם בְּבִיתִי וּבְחֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתְנִלּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וְלֹא־הִבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לַהֲיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים כָּל־שֹׁמֵר שֶׁבֶת מַחֲלָלֹו וּמַחֲזִיקִים בְּכִרְיָתִי: ז וְהַבִּיאוֹתִים אֶל־הֶר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבִית תַּפְלָתִי עוֹלִיתִים וּבְחִיתִים לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדַנִּי יְהוָה מִקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו:

זכריה פרק ח

יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְּלֹא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְּלֹא נֶאֱמַר יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הַנֶּנִּי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרָח וּמֵאֶרֶץ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים בְּאַמֶּת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲנוּקָה יִדְּכֶם הַשְׁמָעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בְּיוֹם יִסַּד בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַהִיכֹל לְהַבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי תִימִים הָהֵם שָׁכַר

א וְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיָתִי לְצִיּוֹן קִנְיָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְיָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִיתִי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכְנִתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרֹקֵק הַקָּדֵשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זִקְנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֻנְתּוֹ בְּיָדֹו מִרְבַּ יָּמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלֹאוּ יִלְדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר

אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׁבַעַת שָׁקֶר אֶל־תֵּאָהָבוּ
כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹה אֲשֶׁר שָׁנַאתִי נֶאֱמָֽיְהוָה׃
יִהי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר׃ יֵשׁ כֹּה־
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צֹם הָרְבִיעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי
וְצֹם הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה
לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאֲמַת
וְהַשְּׁלֹם אָהָבוּ׃ כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁכְּבוּ עָרִים רַבּוֹת׃
כֹּא וְהָלְכוּ יִשְׁבִּי אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָּה
הָלוֹךְ לַחֲלוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה
צְבָאוֹת אֱלֹהֵי גִם־אֲנִי׃ כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים
וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פָּנַי יְהוָה׃ כג כֹּה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ
יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
עִמָּכֶם׃

הָאָדָם לֹא נָהָיָה וּשְׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא
וּלְכֹא אֵין־שָׁלוֹם מִן־הַצָּר וּבְשִׁלַּח אֶת־כָּל־
הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ׃ יא וְעַתָּה לֹא כִימִים
הָרִאשִׁימִים אֲנִי לְשִׁאֲרֵית הָעָם הַזֶּה נֶאֱמָֽיְהוָה
צְבָאוֹת׃ יב כִּי־יִזְרַע הַשָּׁלוֹם הַגֶּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ
וְהָאֲרִזְן תִּתֵּן אֶת־יִבּוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טָלָם
וְהַנְּחִלָּתִי אֶת־שִׁאֲרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי׃
יג וְהָיָה בְּאֲשֶׁר־חִייתֶם קָלָלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה
וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהִייתֶם בִּרְכָּה
אֶל־תִּירָאוּ תַחֲזַקְנָה יְדִיכֶם׃ יד כִּי כֹה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת בְּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעֵ לָכֶם
בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
נַחֲמַתִּי׃ טו כֵּן שָׁבַתִּי וְזָמַמְתִּי בְיָמִים הָאֵלֶּה
לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־
תִּירָאוּ׃ טז אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דַבְּרוּ
אִמַּת אִישׁ אֶת־דַּעְתּוֹ אִמַּת וּמִשְׁפָּט שָׁלוֹם
שִׁפְטוֹ בְּשַׁעֲרֵיכֶם׃ יז וְאִישׁ אֶת־דַּעַת רַעְיוֹ

♦ יום חמישי י"ד אדר ב' ♦

(יד) וַיִּגֹּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת וַיִּסְמְךָ אֶהָרֶן וּבָנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאֹת׃

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 416)

בפשיטות, שאף בזמן הזה כל אחד ואחד צריך לכתב חיובי
חטאת שלו, ע"כ. ולא ראינו זה כלל (ואף שלא ראינו אינו
ראיה - בדבר הרגיל זה כן ראיה), וגם אבותינו לא ספרו לנו.

ויגש את פר החטאת (ח, יד) אמרו רז"ל (שבת יב, ב) שרבי
ישמעאל "כתב על פנקסו... לקשיבנה בית המקדש אביא
חטאת שמנה". ובאנציקלופדיא תלמודית ערך חטאת כותב

טו ויגס ויסיב משה ית דמא ויהב על קרנת
מדבקה סחור סחור באצבעה ודפי ית
מדבקה וית דמא אריק ליסודא דמדבקה
ומדשה לכפרא עלוהי׃

(טו) וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֲצָבָעוֹ וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הָדָם יָצַק אֶל־יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשׁוּ לְכַפֵּר עָלָיו׃

וַיִּחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • חֲטָאוּ וְטָהְרוּ מִזְרוֹת לִכְנֹס לִקְדָּשָׁה • וַיִּקְדְּשֶׁהוּ • בַּעֲבוּדָה זֹה • לְכַפֵּר עָלָיו • מַעֲתָה כָּל הַכִּפּוּרוֹת •

טז וינסיב ית כל תרפא די על גוא וית חצר
פכדא וית תרתין קלין וית תרבהן ואסק
משה למדבחה:

(טז) וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרֵת
הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּהֲלֹת וְאֶת־חֶלְבָתָן וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה
הַמִּזְבֵּחַ:

יז וַיִּקַּח וְאֵת יִתְרֵת הַכֹּהֵן • לְבַד הַכֹּהֵן, שֶׁהָיָה נוֹטֵל מֵעַט מִן הַכֹּהֵן עֲמָה •

יז וית תורא וית משכה וית בסרה וית אכלה
אוקיד בנורא מברא למשריתא פמא די
פקיד יי ית משה:

(יז) וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פָּרָשׁוֹ שָׂרָף
בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּזְבֵּחַ כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

יח וקריב ית דכרא דעלתא וסמכו אהרן
ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא:

(יח) וַיִּקְרַב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֲרֹן וּבָנָיו
אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

יט וינס ויזק משה ית דמא על מדבחה
סחור סחור:

(יט) וַיִּשְׁחַט וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּמִם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ וית דכרא פליג לאברוהי ואסק משה ית
רישא וית אבריא וית תרפא:

(כ) וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ
וְאֶת־הַנִּתְחִים וְאֶת־הַפָּדֵר:

כא וית גוא וית פרעיא חליל במיא ואסק
משה ית כל דכרא למדבחה עלתא הוא
לאתקבלא ברענא קרפנא הוא קדם יי פמא
די פקיד יי ית משה:

(כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפָּרָעִים רָחַץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹר
מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לְרִיח־נִיחֹחַ
אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

הַפָּדֵר לַעֲיִנּוּ אֶת עֶרְוָה וְאֵת בָּשָׂרָהּ וְאֵת
דָּמָהּ עַל פָּרָשָׁה יִשְׂרָף (במדבר יט
ח).

(כ) וְאֵת הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו. אֵין
נִתּוּחַ אֵלָּא לְאַחַר הַפֶּשֶׁט, אֲבָל
קָצֵר בַּהֲפָשְׁטָה בְּכֹאן, שֶׁכֹּהֵן צִוָּה בְּזֶה
בַּפָּרָשָׁה הָעוֹלָה (ולעיל א ט).

וַאֲמַר וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת הָרֹאשׁ וְאֵת
הַנִּתְחִים, בְּזִמְנֵי הַהִקְטָרָה, וְהוּא
אַחֵר: וְאֵת הַקֶּרֶב וְאֵת הַפָּרָעִים רָחַץ
בַּמַּיִם. (בפסוק הבא). וְהוּא שֶׁאֲמַר וַיִּקְטֹר
מִשֶּׁה אֶת כָּל הָאֵיל, כִּי הִכַּל הַקְטִיר
כֹּאחֲת אַחֵר הִרְחִיצָהּ, אֵלָּא שֶׁהַפְּרִידִם
לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַנִּתְחִים טְעוּנִין
רְחִיצָה. תורה כא

באן רִאֲיִנִי: כַּפָּרָה זֹה אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא,
מִזֵּין אֲתָה אוֹמֵר שֶׁלֹּא הִיְתָה כַּפָּרָה זֹה
אֵלָּא שֶׁאֲמַר מֹשֶׁה: בִּשְׂעָה שִׂיצָא הִכְרוּ
לְהַתְנַדֵּב בַּמִּקְדָּשׁ דִּחְקוּ יִשְׂרָאֵל אִישׁ
וְאִשָּׁה וְהִבִּיאוּ שֶׁלֹּא בְטוֹבָתָן, תִּהְיֶה
כַּפָּרָה זֹה שֶׁלֹּא יִתְנַדְּבוּ דָּבָר גּוֹזֵל
לְמִקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סא ח): כִּי
אֲנִי ה' אוֹהֵב מִשְׁפָּט שׁוֹנֵא גֹזֵל בְּעוֹלָה.
וְכִבְר הַנִּזְכִּיר רִשִׁי"י גַם זֶה בַּפָּרָשָׁה וְאֲתָה
תִּצְנֶה (שְׁמוֹת כט לו). תורה טז

(יז) וְאֵת הַפֶּר וְאֵת עֹרֹו וְאֵת בָּשָׂרוֹ
וְאֵת פָּרָשׁוֹ. יְכַלל בִּ"פֶּר" הַקֶּרֶב
שֶׁאֵינִי בְּכַלל בָּשָׂרוֹ, עֲצָמוֹת וְגִידִים
וְקֶרְנִים וּטְלָפִים, שֶׁהֵם מְלֻבָּד עוֹרוֹ
וְבָשָׂרוֹ וּפְרָשׁוֹ. אוֹ יִהְיֶה הָאֵ"ו מִן
הַמִּשְׁמָשִׁין בֵּיתָר, וְהוּא כְּמוֹ: וְשָׂרָף אֶת

(טז) וַיִּחַטֵּא אֶת הַמִּזְבֵּחַ. חֲטָאוּ וְטָהְרוּ
מִזְרוֹת לִכְנֹס בְּקִדְשָׁה. וַיִּקְדְּשֶׁהוּ,
בַּעֲבוּדָה זֹה. לְכַפֵּר עָלָיו מַעֲתָה כָּל
הַכִּפּוּרוֹת. לְשׁוֹן רִשִׁי"י. וְאִם כֵּן, הַכְּתוּב
יְסַפֵּר כִּי בְּזֶה נִתְקַדַּשׁ וְרָאוּי לְכַפֵּר עָלָיו
מִכֹּאן וְאֵילָף וְזֶה כְּעִינֵן שֶׁנֶּאֱמַר
בִּיתְרָקָאֵל (מג כו כז): שֶׁבַעַת יָמִים יִכְפְּרוּ
אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אֹתוֹ וּמָלְאוּ אֶת יָדָיו,
וַיְכַלּוּ אֶת הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת
עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֵת שְׁלָמֵיכֶם וְרִצִּיתִי אֲתָכֶם
וְאִם ה'. וְיִלְמַד בְּכֹאן כִּי בְּדָם נַעֲשֶׂה
זֶה, וְאֵין הַקְטָרָה הָאֲמוּרִים מַעֲבָבָה
בְּחֻנּוֹף הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁכֵּן לְדוֹרוֹת אֵינָהּ
מַעֲבָבָה בְּכַפָּרָה.
אֲבָל בְּתוֹסֶפֶתָא שֶׁל פָּרָשַׁת מִלּוּאִים (תיכ

♦ יום שישי ט"ו אדר ב' ♦

(כב) וַיִּקְרַב אֶת־הָאֵיל הַשָּׁנִי אֵיל הַמִּלֵּאִים וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

כ"ב איל המלאים • איל השלמים, שמלואים לשון "שלמים", שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהנתם.

(כג) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדָּמּוֹ וַיִּתֵּן עַל־תֵּנוּד אֹזֶן־אֹהֶרֶן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית:

(כד) וַיִּקְרַב אֶת־בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן מִשֶּׁה מִן־הַדָּם עַל־תֵּנוּד אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

(כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־חֶלְבֵהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיְמִינִי:

(כו) וּמִפֶּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חֲלֵת מִצָּה אַחַת וְחֲלֵת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיִּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיְמִינִי:

כ"ו וחלת לחם שמן • היא רבוכה, שהיה מרבה בה שמן כנגד החלות והקיקין, כך מפרש במנחות'.

(כז) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֹהֶרֶן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיִּנָּח אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כב) וַיִּקְרַב אֶת הָאֵיל הַשָּׁנִי אֵיל הַמִּלֵּאִים. כָּר פֶּרֶשְׁתִּי (שמות כח מא) כִּי עֲנִין הַמִּלּוּאִים שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם יָד שְׁלֵמָה לַעֲבֹד אֶת עֲבוּדַת ה', וַיֹּאמֶר כֵּן בַּמִּזְבֵּחַ עֲצָמוֹ וְהַעֲבֹדִים. וְהִנֵּה כָּל הַקִּרְבָּנוֹת הָאֵלֶּה בָּאִים לְמִלָּא אֶת יָדָם, כְּדָתִיב (שם כט א): וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לָקַח פֶּר אֶחָד בֶּן בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם, אֶבֶל נִקְרָא הָאֵיל הַשָּׁנִי אֵיל הַמִּלּוּאִים, בְּעִבּוּר שְׁהוּא סוּף הַקִּרְבָּנוֹת הָלָלוּ וְבוֹ תִּמְלָא יָדָם וְכִהְנוּ לִפְנֵי יְהוָה, לְפָרֵשׁ כִּי בָלָם מַעֲבִיז בַּעֲגִיזָּה. וַיִּתְּנוּ כִּי הִחֲסֵאתָ לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וּלְקַדְּשׁוֹ, כִּי כֵן כָּתִיב (לעיל פסוק טו): וְהָעוֹלָה לְהִרְצָאָה עַל הַכֹּהֲנִים כְּכַפֶּרֶת כָּל עוֹלֹת נִדְבָה, וְהַשְׁלָמִים תּוֹדָה לִשְׂמֵחַ שְׁנִתֵּן לָהֶם בְּבֵיתוֹ וּבְחֻמוֹתָיו יָד וְשֵׁם. וְהִנֵּה הַשְׁלָמִים לְכַדָּם בָּאִים עַל מִלּוֹי הַיָּדִידִים, וּלְכַדָּם יִקְרָאוּ מִלּוּאִים. וַיֹּאמֶר "מִלּוּאִים" וְלֹא מִלּוֹי, בְּעִבּוּר כִּי הַחֲלָבִים וְהַשּׁוֹק גַּם תְּרוּמוֹת הַלֶּקֶם הַכֹּל קָרָב. תוֹרָה כג

כח ונסים משה יתהוה מעל ידיו וזאת
למדבחה על עלתא קרבנא אנן לאתקבלא
ברענא קרבנא הוא קדם יי:

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹר הַמִּזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לְרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה הוּא
לִיהוָה:

נשי"א ויקטור המזבחה • משה שמש כל שכעת ימי המלוואים בחלוק לבן. על-העלה • אחר העלה, ולא
מצינו שוק של שלמים קרב בכל מקום, חוץ מזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 95)

מה-שאין-כן שאר הגונים, שהם צבע שצובעים בו . .
שהצבע . . הוא דבר נוסף על עצם הדבר . . הרקבה על
עצם הדבר, מה-שאין-כן גון לבן, שהוא עצמי ואינו צבע.

וַיִּקְטֹר הַמִּזְבֵּחַ (ח, כח) מֹשֶׁה שֶׁמֶשׁ . . בְּחִלּוֹק לְבָן (רשי"י
ח, כח) לָבָן הוּא גִּוֶן 'פִּשְׁוֹט', וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדוֹת, שֶׁהוּא "בְּחִינַת
עֲצָמִיּוֹת שֶׁל הַדָּבָר, וְאֵין כָּאֵין דָּבָר נוֹסֵף, רַק עֲצָם הַדָּבָר לְבַד,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 28)

מסימים, גם שמוש בכהנה). וכשם שלא הצרף לבגדים
מיוחדים כדי לשמע את דבר ה', לא היה לו צורך בבגדים
מיוחדים גם בשעה ששמש בכהנה.

מֹשֶׁה שֶׁמֶשׁ . . בְּחִלּוֹק לְבָן (רשי"י ח, כח) עֵקֶר תַּפְקִידוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה הָיָה קְבֻלַּת דָּבָר ה' וּמִסִּירָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְאִף שֶׁמּוֹשֵׁ
בְּכֶהֱנָה הָיָה חֵלֶק מִתַּפְקִיד זֶה (תַּפְקִיד שֶׁדָּרֵשׁ מִמֶּנּוּ, בְּמִקְרָם

כט ונסים משה ית חדיא וארימא ארמא
קדם יי מדבר קרבנא למשה הוה לחלק
קמא די פקיד יי ית משה:

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹהֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמִנָּה כְּאִשֶּׁר
צוּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

♦ שבת קודש ט"ז אדר ב' ♦

ל ונסים משה ממשהא דרבותא ומן דמא די
על מדבחה ואדי על אהרן על לבושהי
ועל בנהי ועל לבושי בנהי עמה וקדיש ית
אהרן ית לבושהי וית בנהי וית לבושי
בנהי עמה:

(ל) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדֶּחַם אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיֵּץ עַל־אֹהֲרֹן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־
בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֶת־אֹהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־
בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:

לא ואמר משה לאהרן ולבנהי בשילו ית
בסרא בתרע משפן זמנא ותמן תיכלון יתה
וית לחמא די בסל קרבנא קמא די פקדיה
למימר אהרן ובנהי ייכלנה:

(לא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו בְּשִׁלּוֹ אֶת־
הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם הָאֹכֵלֹ אֹתוֹ
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל הַמִּלֵּאִים כְּאִשֶּׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר
אֹהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לבגדיו, עד שעשה ההזאות, ואמר בהן
(כאן): ויקדש את אהרן ואת בניו. והנה
השלים קדשת האב והבנים כאחת
בהזאות הללו. וכך אמרו בתורת
כהנים (כאן): ויקדש את אהרן, הא
למדת שלא שלם קדוש אהרן והבנים
אלא בהזאת דם. תורה לא

מן האיל החלב והאליה (שם פסוק כב).
ואולי בעבור שאמר שם (פסוק כא): ויקדש
הוא ובגדיו ובניו ובגדי בניו
אותו, למד משה כי הוא הדבר המאחר
הנעשה בהם, שבו יהיו קדושים לבגדיו,
כי לא הוקדש שם במשיחה (שם ז) קדוש
ולא במתן בהזנות (שם ט). וכאן אמר:
וימשח אותו לקדשו (פסוק יב), לא שיקדש

(ל) ויקח משה משמן המשחה ומן
הדם אשר על המזבח. לא ידעתי
אם מערבין להזאות הללו, כמו: ולקח
מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות
המזבח (ולחן טו יט). וכן לא נתברר לי מה
שעם אחר הזאות הללו לאחר הקטרה
של מלוואים, כי בצנאדה (שמות כט כא)
הקדים ההזאות, ואחר כך אמר: ולקחת

(לב) וְהִנּוֹתָר בְּבֶשֶׂר וּבְלֶחֶם בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

לֹא יִדְאָשְׁתָּאָר בְּבֶשֶׂר וּבְלֶחֶם בְּנוֹרָא
תּוֹקְדִין:

לג ובתנע משפן זמנא לא תפקון שבועא
יומין עד יום משלם יומי קרפניכון ארי
שבועא יומין יקרב ית קרפניכון:

(לג) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד
יוֹם מְלֹאת יְמֵי מְלֵאכֶיךָ כִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֵא
אֶת־יְדֵיכֶם:

לד כמא די עבד ביומא הדין פקיד יי
למעבד לכפרא עליכון:

(לד) בְּאֵשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר
עַל־יְדֵיכֶם:

גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים שבועת ימים,
וכן הכהן השורף את הפרה.

כז"א צוה ה' לעשות • כל שבועת הימים. ורבותינו
זכרונם לברכה דרשו: "לעשות" – זה מעשה פרה,
"לכפר" – זה מעשה יום-הכפורים; וילמד, שכהן

לה ובתנע משפן זמנא תיתבון ימם וליילי
שבועא יומין ותטרון ית מטרת מימרא דיי
ולא תמותין ארי כן אתפקדית:

(לה) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת
יָמִים וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ
בִּיָּכֵן צִוִּיתִי:

כז"א ולא תמותו • הא אם לא תעשו כן, הרי אתם חייבים מיתה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"צ צו תשכ"ט)

וכדומה – הנה על זה נאמר ופתח אהל מועד תשבו - מי
שאוכל וישן כדי שיהיה חזק ובריא ויכול לחזור למועדו,
מצוי גם בעת האכילה והשינה ליד 'פתח אהל מועד'; הוא
'עומד ליד הפתח' ומתכוון להכנס שוב.

ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבועת ימים (ח).
לה) 'יושב אהל' חייב לשבת באהלה של תורה ביום ובלילה,
בשני ובחמישי (שהם ימים מיוחדים) ובשאר ימי השבוע,
בשבת ובחל. ואף שמכרחים להפסיק כדי לאכל ולישן

ליועבד אהרן ובניו ית כל פתגמא די
פקיד יי בידא דמשה: ס ס ס

(לו) וַיַּעַשׂ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה:

כז"א ויעש אהרן ובניו • להגיד שבחן, שלא הטו ימין ושמאל.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הכהנים שבכל הדורות, תלמוד לומר
כי שמן משחת ה' עליכם (שם). פרוש,
שלא אמר כי בשמן משחת ה' אתם
משוחים, ואמר עליכם, כמו: והיתה
להם משחתם לכהנת עולם
לדורותם (שמות מ טו). תורה לו
(לו) ויעש אהרן ובניו את כל
הדברים אשר צוה ה' ביד
משה. יאמר בכל מקום: כאשר צוה ה'
על המצוה לא אמר כן, כי לא עשו
כאשר צוה ה' את משה, אבל עשו כל
הדברים אשר צוה ה' ועוד נוסף עליהם
מה שאמר באש ורה אשר לא צוה
אתם (להלן י א).

הברייתא של תורת כהנים (להלן יז) ענין
הפסוק הזה שלא יצאו מפתח אהל
מועד יומם ולילה בשעת עבודה,
כלומר עד שישלמו כל העבודה
המטלת עליהם אותה העת והיא
מצוה נוגעת לדורות שלא יניח בהן
עבודה ויצא, וחייבין עליה מיתה.
והוא שאמר בהן גדול (להלן כא יב): ומן
המקדש לא יצא ולא יחלל,
אמרו (בתיב כא): אימתי אינו יוצא ואינו
מחלל, הוי אומר בשעת עבודה. ודרשו
(שם): פון תמתו (להלן יז), ממשמע לאו
אתה שומע הן, אין לי אלא אהרן ובניו
שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו
בשעת עבודה חייבין מיתה, מניין לכל

(לב) וְהִנּוֹתָר בְּבֶשֶׂר וּבְלֶחֶם. הבי"ת
בשתי המלות תשמש כמו מ"ם,
והנותר מן הבשר ומן הלחם, וכן: ביום
השמיני והלאה (ויקרא מג כז), בשנה
היא שמנה עשרה שנה (שופטים י ח).
ולא פרש הכתוב "והנותר עד הבקר",
כי כבר למדו משפט הקרבה,
וידעו ששולמים הללו נדונין בחמורין
שבהן שנאכלין ליום ולילה. או שקצר
הכתוב כאן בעבור שהוא מפרש
בצנא (שמות כט לד): ואם יותר מבשר
המלואים ומן הלחם עד הבקר. תורה לג
(לה) ופתח אהל מועד תשבו יומם
ולילה שבועת ימים ושמרתם
את משמרת ה' ולא תמותו. על דעת

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"צ צו תשכ"ה)

פְּרָאיוּ. וְלֹא זֶה בְּלִבְד שְׁלֵא טַעַו (בְּדָבָר מִהוּתִי), אֶלָּא אַף לֹא
הַטּוֹ (סְטִיָּה קִלְהָ), לֹא לִימִין – הוֹסַפְתָּ דָּבָר שְׁלֵא נִצְטוּוּ,
וְלֹא לִשְׁמָאל – הִחָסְרַת דָּבָר שֶׁנִּצְטוּוּ.

לְהַגִּיד שְׁבָחָן, שְׁלֵא הָטוּ יָמִין וּשְׁמָאל (רש"י, ח, לו) מְטַרְתָּם
שֶׁל יָמֵי הַמְּלוּאִים הֵיטָה לְחַנּוּף וּלְהַרְגִּיל אֶת אֶהָרָן וּבְנָיו
בְּעִבּוּדַת הַקֶּרְבָּנוֹת. וְהִתְנוּב מְסַפֵּר בְּשִׁבְחָם, שֶׁמִּיד **בְּתַחֲלַת**
הַעֲבֻדָּה, עוֹד לִפְנֵי שֶׁהִתְרַגְּלוּ וְהִתְאַמְּנוּ, הִצְלִיחוּ לַעֲשׂוֹתָהּ

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן. חסלת פרשת צו

ההפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ערה - רעו

המשך ביאור למס' יבמות ליום רביעי עמ' א

44 שרה שהיא אמו של שמעון היבם פטורה מחליצה ויבום, ופוטרת
45 גם את רבקה צרתה, ואם כן מדוע לא נשנה במשנה אופן זה. אלא
46 שאין מקום לקושיא זו כלל, שכן אָמַר שהיא אָנוּסֶת אָבִיו בְּפִלּוּגָתָא
47 דְּרַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּנָּן (להלן צו). הִיא תלויה. שכן נחלקו רבי יהודה
48 וחכמים אם מותר אדם באנוסת אביו, לחכמים אדם נושא אנוסת
49 אביו, ורבי יהודה אסורה באיסור לאו. אם כן לרבי יהודה לא
50 תיתכן מציאות של פטור צרה באמו אנוסת אביו, שהרי גם ראובן
51 האח הראשון שמת היה אסור לישא את שרה אמו של אחיו,
52 משום שהיא אנוסת אביו. וּבְפִלּוּגָתָא לֹא קָא מִיָּרִי – והמשנה אינה
53 נוקטת אלא עריות הפוטרות צרותיהן לדברי הכל, ולא אלו
54 השניות במחלוקת, ועל כן לא הוסיפה המשנה דין זה.
55 מקשה הגמרא: וְכִי לֹא נִשְׁנוּ בַּמִּשְׁנָה אֵלּוּ נִשְׁיֵם הָאֲסוּרוֹת בִּיבּוּם
56 הַשְּׁנִיּוֹת בַּמַּחֲלֻקָּה, וְהָרִי אִיסוּר מִצְוָה וְאִיסוּר קְרוּשָׁה דְּפִלְגִי בָהֶם
57 רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּנָּן, וְאֵף עַל פִּי כֵן קָתְנִי בַּמִּשְׁנָה שֶׁהֵן חוֹלְצוֹת וְאִינֵן
58 מִתִּיבָמוֹת. שכן שנינו להלן (ב), שְׁנַיִם שֶׁהֵן שְׁנִיּוֹת לַעֲרִיּוֹת, כִּגוֹן
59 אִם אָמוּ, הָאֲסוּרוֹת עַל הַיָּבָם מִדְּרַבְנָן, הִרִי הֵן חוֹלְצוֹת וְלֹא
60 מִתִּיבָמוֹת, וְהֵן הַקְּרוּיֹת 'אִיסוּר מִצְוָה'. וְכֵן נִשְׁיֵם הָאֲסוּרוֹת עַל
61 הַיָּבָם בְּאִיסוּר לֹא אִם עֲשָׂה, כִּגוֹן שֶׁנִּפְלָה לִפְנֵינוּ מִמִּצְוָה או נתינה,
62 הִרִי הֵן חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבָמוֹת, וְהֵן הַקְּרוּיֹת 'אִיסוּר קְרוּשָׁה'. והוא
63 משום שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הֵן מוֹתְרוֹת אֵף בִּיבּוּם, שֶׁכֵּן עֲשָׂה שֶׁל יָבוּם אִיבָה
64 לֹא תַעֲשֶׂה, אֶךְ מֵאַחַר שֶׁאֵין לַחֲתִינָן אֵלָּא בְּבִיָּה הָרָאשׁוֹנָה, אִבָּל
65 הַבִּיָּאָה שְׁנִיָּה שֶׁאֵין בָּהּ מִצְוָה אֲסוּרָה, אֲסוּר חַכְמִים אֵף אֵת הַבִּיָּאָה
66 הָרָאשׁוֹנָה מִשּׁוּם גּוֹיָרָה, אִטּוּ בִּיָּאָה שְׁנִיָּה, וּמִכָּל מְקוֹם הִיא חַיִּיבָה
67 בַּחֲלִיצָה. וְכֵן הוּא רַק לְשִׁיטַת חַכְמִים הַסּוֹבְרִים שֶׁקִּידוּשֵׁין תּוֹפְסִים
68 בַּחֲיִיבֵי לֹאִין, אֲבָל רַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר שֶׁחֲיִיבֵי לֹאִין בַּחֲיִיבֵי כְּרִיתוֹת,
69 וְאִם כֵּן לְשִׁיטַתוֹ כָּל הַנִּשְׁיֵם הָאֲסוּרוֹת בְּאִיסוּר לֹאִין דִּין כִּדִּין
70 הָעֲרִיּוֹת הַשְּׁנִיּוֹת בַּמִּשְׁנָה, וְהִרִי הֵן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וְהַיָּבּוּם
71 מִן הַתּוֹרָה. הִרִי לֵנוּ כִּי הַמִּשְׁנָה נֹקֶטֶת אֵף אֹפְנִים הַשְּׁנִיּוֹת
72 בַּמַּחֲלֻקַּת תְּנָאִים, וְאִם כֵּן הִיא לֹא לְשׁוֹנוֹת שֶׁשׁ עֲשָׂרָה עֲרִיּוֹת, שֶׁהִרִי
73 לְשִׁיטַת חַכְמִים אֵף אָמוּ שֶׁהִיא אָנוּסֶת אֲבִיו פּוֹטֶרֶת אֵת צִרְתָּהּ.
74 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: רַק עַל הַמִּשְׁנָה פְּפָרְקִין [–שֶׁבִּפְרָק זֶה] קָא אֲמַרְיִן
75 – אִמֵּר רַבִּי שְׁלֵא עֲסֻקוּ בְּדִינֵים הַשְּׁנִיּוֹת בַּמַּחֲלֻקַּת, אֲבָל הַמִּשְׁנָה
76 הַעוֹסֶקֶת בְּאִיסוּר קְדוּשָׁה שֶׁשְׁנֵי בַּמַּחֲלֻקַּת שְׁנוּיָה בִּפְרָק הָבָא וְלֹא
77 בִּפְרָקָהּ.
78 שׁוּב מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי בִּפְרָקָהּ אֵין הַמִּשְׁנָה מְבִיָּאָה דִּינִים הַשְּׁנִיּוֹת
79 בַּמַּחֲלֻקַּת, וְהָאֵל שְׁנִינּוּ לַהֲלֹךְ (א), בֵּית שְׁמַאי מְתִירִין אֵת הַצִּרּוֹת
80 לְאַחֵין, וְבֵית הֵלֵל אֲוִסְרִין. הִרִי שְׁבִית שְׁמַאי חוֹלְקִים עַל פְּטוּר צִרָה,
81 וְכֵל דִּין זֶה אִינוּ אֵלָּא לְדַבְרֵי בֵּית הֵלֵל, וְאֵף עַל פִּי כֵן שׁוֹנָה מִשְׁנַתָּנוּ
82 פְּטוּר צִרָה. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: בֵּית שְׁמַאי בְּמִקְוֵם בֵּית הֵלֵל אֵינָה
83 מְשַׁנָּה, וְהַלְכָה כְּבֵית הֵלֵל בְּכָל מְקוֹם, וְאִם כֵּן אֵין זֶה בַּמַּחֲלֻקַּת
84 תְּנָאִים בַּעֲלָמָא, וְעַל כֵּן לֹא נִמְנָעָה הַמִּשְׁנָה מִלְּסַתּוּם כְּדַבְרֵי בֵּית
85 הֵלֵל.
86 שׁוּב מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָרִי אֲשֶׁת אָחִיו שְׁלֵא הָיָה בְּעוֹלָמָא,

1 חייב כל יחיד ממנה שעירה לחטאת. שכן לא נאמר דין פר ושעיר
2 של ציבור אלא אם כן שגגו כל ישראל או רובם, אבל בני עיר
3 אחת דינם כיחידים ששגגו.
4 הגמרא מקשה על דרשה זו: מִתְקַרֵּף לָהּ רַב חֲלָקָה מִתְרַנּוּנָא, וְכִי
5 מְעַמָּא שֶׁהוּשׁוּ בְנֵי עִיר שְׁלִימָה שֶׁשִּׁגְּגוּ בְּעִבּוּדָה זֶרָה לַיְחִידִים
6 שֶׁשִּׁגְּגוּ בָּהּ הוּא רַק מִשּׁוּם דְּקָתַב רַחֲמָנָא 'תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם', הָא
7 לֹאֵל הָכִי – אֶךְ לֹלִי כְּתוּב זֶה הָיָה אֲמִינָא שֶׁנִּחַלֵּק בְּקִרְבָּנָם וְלֹא יִהְיוּ
8 כִּיחִידִים. וְהִרִי בַּהֲכֵרַח דִּינָם כְּדִין יְחִידִים. שֶׁכֵּן אִם מִסְבָּרָא הִיָּה לֵנוּ
9 לְחַלֵּק אֵת חֲטָאתָם מִשְׁאֵר הַמִּתְכַּפְּרִים לְפִי שֶׁהֵם חֲלֻקִּים מִשְׁאֵר
10 חַיִּיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין בְּכָךְ שֶׁמִּמּוֹנָם אֲבָד, אִם כֵּן מָאִי לִיתִי – מַה
11 יֵבִיאוּ. אִם תֹּאמַר לִיתִי – שִׁבִּיאוּ פֶּר לַחֲטָא, הֲלֹא צִבּוֹר שֶׁשִּׁגְּגוּ
12 בְּשִׂאָר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה הוּא דְּמִיתִי – מְבִיָּאִים אוֹתוֹ. וְאִם
13 תֹּאמַר שִׁבִּיאוּ הַמְּרוּבִים הַשְּׁנוּגִים בְּעִבּוּדָה זֶרָה בְּשִׂאָר, הֲלֹא יָחִיד
14 הַשְּׁנוּג בְּשִׂאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה הוּא דְּמִיתִי אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמַר
15 שֶׁהַמְּרוּבִים מְבִיָּאִים שְׂעִיר עַל שִׁגְגָתָם, הֲלֹא נִשְׂאִי שֶׁשִּׁגְּגוּ בְּשִׂאָר
16 מִצְוֹת הוּא דְּמִיתִי אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמַר שִׁבִּיאוּ פֶּר לְעוֹלָה וְשְׂעִיר
17 לַחֲטָא, הֲלֹא צִבּוֹר שֶׁשִּׁגְּגוּ בְּעִבּוּדַת כּוֹכְבִּים הוּא דְּמִיתִי אוֹתוֹ.
18 וְאֶלָּא מָאִי יֵבִיאוּ, הֲלֹא בַּהֲכֵרַח יֵבִיאוּ חֲטָא שְׂעִירָה, וְהִרִי כָּל יָחִיד
19 נִמִּי שְׁעִירָה לִיתִי קֶרְבָּנוֹ, אִם כֵּן בַּהֲכֵרַח שֶׁהוּשׁוּהוּ חֲטָא הַמְּרוּבִים
20 לַחֲטָא יְחִיד, וּמִדּוּעַ צִרִיךְ לְדַרּוֹשׁ זֹאת מִתּוֹרָה אַחַת'.
21 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אִיִּצְטָרִיךְ 'תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לָכֶם', כִּי לֹלִי כְּתוּב זֶה
22 סִלְקָא דְּעִתָּהּ אֲמִינָא, הוּאִיל וְצִבּוֹר הַשְּׁנוּג בְּעִבּוּדָה זֶרָה עַל פִּי הוֹרָאָה
23 שֶׁל בֵּית דִּין מִיתִי [–מְבִיָּאִים] פֶּר לְעוֹלָה וְשְׂעִיר לַחֲטָא, אֵינָהוּ נִמִּי
24 נִתִּי אִיִּפְכָא – בְּנֵי עִיר שְׁלִימָה שֶׁשִּׁגְּגוּ בְּעִבּוּדָה זֶרָה יֵבִיאוּ אֵף הֵם
25 פֶּר וְשְׂעִיר אֶךְ בְּאוֹפֶן הַפּוֹךְ מִצִּיבּוֹר שֶׁשִּׁגְּגוּ, כְּלוֹמֵר פֶּר לַחֲטָא
26 וְשְׂעִיר לְעוֹלָה. אִי נִמִּי – אוֹ שֶׁהִיא עוֹלָה בְּדַעֲתָךְ לֹמֵר שֶׁאֵין צִרִיךְ
27 בְּבִנֵי הָעִיר יֵבִיאוּ כִּפְרָה עַל שִׁגְגָתָם, וּמִכָּל מְקוֹם אֵין לֹא תִקְנָה וְלֹא
28 יֵבִיאוּ קֶרֶבֶן, שֶׁכֵּן מִסְבָּרָא יֵשׁ לְחַלֵּקֶם מִכָּל חַיִּיבֵי חֲטָא, וּמֵאַחַר
29 וְאִין לָהֶם מַה לְהִבִּיאַ אֵין לָהֶם כִּפְרָה. קָא מְשַׁמְעֵי לָן 'תּוֹרָה אַחַת
30 יְהִיָּה לָכֶם', שֶׁדִּין הַמְּרוּבִים שׁוֹה לְדִין הַיְחִידִים בִּשְׁגָגַת עֲבֻדָה זֶרָה,
31 וּמְבִיָּאִים שְׁעִירָה לַחֲטָא כְּכָל יָחִיד.
32 הַגְּמָרָא מְבִיָּאָה קוּשִׁיא עַל מִנִּין חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה הַנִּשְׁיֵם הַפּוֹטְרוֹת אֵת
33 צִרְתֵּיהֶן שֶׁנִּשְׁנָה בַּמִּשְׁנָה: אֲמַר לִיה לִי לְרַבִּי, מָאִי אִירָא דְּתִנִּי –
34 מִדּוּעַ שְׁנֵתָה הַמִּשְׁנָה 'חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה נִשְׁיֵם' בְּלִבָּהּ, לִיתִנִּי 'שֵׁשׁ עֲשָׂרָה
35 נִשְׁיֵם', שֶׁהִרִי יֵשׁ עוֹד עֲרֻה נּוֹסֶפֶת (שְׁתַּבּוּרָא בְּסִמּוּךְ) שֶׁהִיא פּוֹטֶרֶת
36 אֵת צִרְתָּהּ.
37 אֲמַר לִיה רַבִּי לָלוּ, בְּמִדּוּשָׁה לִי שְׂאֵין לֹא מוֹנֵם בְּקִדְקִדָּה לְשׁוּאֵל
38 שְׁאֵלָה זֶה, שֶׁהִרִי מָאִי דְּעִתָּהּ לְהַקְשׁוֹת. שֶׁתִּשְׁנָה הַמִּשְׁנָה גַּם אֵת אָמַר
39 שֶׁהִיא אָנוּסֶת אָבִיו, שֶׁאֵף הִיא פּוֹטֶרֶת אֵת צִרְתָּהּ. וְכִגוֹן שֶׁנִּשְׂאִי יַעֲקֹב
40 אֵת לֵאָה וְיִלְדָה לוֹ אֵת רָאוּבֵן, וְאִנִּסָּה יַעֲקֹב אֵת שֶׁרָה וְיִלְדָה לוֹ אֵת
41 שְׁמַעוֹן. וְנִשְׂאִי רָאוּבֵן אֵת שֶׁרָה אָנוּסֶת אֲבִיו [שֶׁהִיא מוֹתֶרֶת לוֹ כִּיּוֹן
42 שְׁאִינָה אֵשֶׁת אֲבִיו], וְנִשְׂאִי רָאוּבֵן עוֹד אִשָּׁה וְשִׁמָּה רַבְּקָה. וְמֵת
43 רָאוּבֵן בְּלֹא זֶרַע, וְנִפְּלוּ נִשְׁיֵי לִפְנֵי שְׁמַעוֹן לִיבּוּם (רָאָה צִירוֹ), שֶׁהִרִי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י' אדר ב' מפרק נה עד סוף פרק נט	יום רביעי - י"ג אדר ב' מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י"א אדר ב' מפרק ס עד סוף פרק סה	יום חמישי - י"ד אדר ב' פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"ב אדר ב' מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שישי - ט"ו אדר ב' פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח
שבת קודש - ט"ז אדר ב' פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מז, וגם כבר הי'... עד עמ' 92, מחייהו כו'.

1 וגם – לא זו בלבד שזה יהיה לעתיד, אלא כבר היה לעולם
2 מעין זה, – מעין גילויי ימות המשיח ותחיית המתים, כבר היה
3 בשעת מתן תורה, כדכתיב: – כמו שכתוב: "אתה הראת
4 לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" – "הראת"
5 ממש, בראיה חושית,
6 – כי, כשאומרים "הראת"
7 – הראת את עצמך, הרי
8 הכוונה שראו אותו, וזוהי
9 ראייה מוחשית, כדכתיב: ³
10 – כמו שכתוב: ¹⁰ "ובל
11 העם רואים את
12 הקולות" – "ורואים את
13 הנשמע", – את כל גילויי
14 מתן תורה שקלטו – הם
15 ראו ממש; ופרשו
16 ר"ל: ¹¹ מסתכלים
17 למורה ושומעין את
18 הדבור ויצא אנכי כו',
19 – ה' אלקיך, וכן לאדבע
20 רוחות ולמעלה ולמטה,
21 – מכל צד שאלו
22 הסתכלו, נשמע משם
23 הדבור "אנכי ה' אלקיך".
24 וכדפרש ב'תקונים' –
25 וכמו שמפרש ב'תקונים' זוהר: דלית אתר דלא מליל מניה
26 עמהון כו'. – שאין מקום ממנו לא דיבר – הקב"ה – אתם.
27 והיגו, – כך היה הדבר, מפני גלוי רצונו יתברך בעשרת
28 הדברות, שהן כללות התורה, שהיא – התורה, היא
29 פנימית רצונו יתברך והקמתו, ואין שם הסתר פנים

ליקוטי אמרים

הנהגה

(וקבלת) שבר עיקרו באלף
השביעי כמ"ש בליקוטי
מהאר"י ז"ל:

וגם כבר היה לעולם
מעין זה בשעת מתן תורה
כדכתי' אתה הראת לדעת
כי ה' הוא האלהים אין
עוד מלבדו הראת ממש בראיה חושית כדכתיב וכל
העם רואים את הקולות רואים את הנשמע ופי' רז"ל
מסתכלים למורה ושומעין את הדבור ויצא אנכי כו'.
וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה וכדפי' בתיקונים
דלית אתר דלא מליל מיניה עמהון כו' והיינו מפני גילוי
רצונו ית' בעשרת הדברות שהן כללות התורה שהיא
פנימית רצונו ית' וחכמתו ואין שם הסתר פנים כלל
כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ולכן היו
בטלים במציאות ממש כמאורו"ל שעל כל דיבור
פרחה נשמתו כו' אלא שהחזירה הקב"ה להן בטל
שעתיד להחיות בו את המתים והוא טל תורה שנקרא
עוז כמאורו"ל כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו כו'

יום שני י"א אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 92, רק שאח"כ גרם... עד עמ' 92, ארצך וגו':

69 ומיתרון ההארה לישראל – יגיה חשך האמות גם כן,
70 כדכתיב: – כמו שכתוב: ¹² "והלכו גוים לאורך וגו'", – של
71 ישראל; וכתיב: ¹⁶ –
72 אומות העולם יאמרו
73 לבני ישראל: "בית יעקב
74 לבו ונלכה באור ה'",
75 וכתיב: ¹⁷ "ונגלה כבוד
76 ה', וראו כל בשר יחדו
77 וגו'", – "כל בשר" – כל
78 אדם, גם של אומות

59 רק שאחר-כך – אחרי מתן תורה, גרם החטא – שחטאו
60 ישראל, ונתגשמו הם והעולם, עד עת קץ הימין, –
61 כשיתגלה "ימינו" של
62 הקב"ה, שאז יודרך
63 נשמות חנוף והעולם,
64 ויכלו לקבל גלוי אור
65 ה', שיאיר לישראל על-
66 ידי התורה שנקראת
67 "עוז". – והיא הנותנת כוח
68 לקבל את ההתגלות.

ליקוטי אמרים

רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת
קץ הימין שאז יודרך גשמות הגוף והעולם ויכלו לקבל
גילוי אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה שנקר' עוז
ומיתרון ההארה לישראל יגיה חשך האומות גם כן
כדכתיב והלכו גוים לאורך וגו' וכתיב בית יעקב לכו
ונלכה באור ה' וכתיב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר

- 1 העולם; וכתב¹⁸: "לבוא בנקרת הצורים ובסעפי הסלעים
2 מפני פחד ה' והדר גאונו וגו'", – זה מוסב על האומות,
3 שיהיו אז חדורים ברוב
4 פחד – שכן, על בני
5 ישראל שיהיו אז מיוחדים
6 ומאוחדים עם הקב"ה, לא
7 מתאים לומר שהם ימהרו
8 להתחבא בצורים וכו'.
- 9 וכמו שאמרים¹⁹: "והופע בחדר גאון עוף על כל יושבי
10 תבל ארצך וגו'": – כל – גם אומות העולם. הרי, שתהיה
11 אז התגלות אלקות
12 בעולם גם בשאר העמים.
13 בכך מתבטאת תכלית
14 ושלמות העולם הזה, כפי
15 שהעולם יהיה בימות
16 המשיח ותחיית המתים.

ליקוטי אמרים

יחדיו וגו' וכתב לבוא בנקרת הצורים ובסעפי הסלעי'
מפני פחד ה' והדר גאונו וגו' וכמ"ש והופע בחדר גאון
עוף על כל יושבי תבל ארצך וגו':

יום שלישי י"ב אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 92, פרק לז. והנה תכלית... עד עמ' מז, בעבירה ח"ו):

- 17 פרק לז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמשמעות מאמר חכמינו ז"ל:
18 "נתאה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", היא – העולם הזה – בעיקר,
19 שהוא העולם התחתון ביותר. תחתונותו מתבטאת בכך שהאור האלקי
20 מוסתר בו יותר מאשר בשאר כל העולמות, ושורר בו "חשך כפול ומכופל" –

21 ובו רצה הקב"ה שתהיה לו נחת
22 רוח, על ידי הפיכת חושך
23 העולם הזה לאור, שיאיר
24 בעולם הזה אור אינסוף בלי
25 שום לבושים, ובהתגלות יותר
26 מאשר בעולמות העליונים. דבר
27 זה ימומש בימות המשיח
28 ותחיית המתים, שאז תהיה
29 תכלית השלימות של העולם
30 הזה. שכן, הוא נוצר מלכתחילה
31 ככונה זו, שתאיר בו אלקות
32 בגילוי מוחלט, עד שאפילו
33 אומות העולם יראו אלקות.

34 והנה, תכלית השלימות
35 הנה של ימות המשיח
36 ותחיית המתים, שהוא
37 גילוי אור אינסוף ברוך
38 הוא בעולם הזה הנשמי –
39 תלוי במעשינו ועבודתנו
40 כל זמן משך הגלות. –
41 ההתגלות שהיתה בשעת
42 מתן תורה, באה, כאמור, בהתעוררות מלמעלה, שלא עלידי
43 עבודה מלמטה; ואילו ההתגלות שתהיה לעתיד לבוא, תלויה
44 בעבודתנו ומעשינו בזמן הגלות, כי הגורם שבו המצוה – היא
45 המצוה בעצמה, – שבר המצוה הרי הוא התגלות אור אינסוף
46 ברוך הוא, וד"גורם", המביא ויוצר התגלות זו, הרי זה המצוה
47 עצמה. והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלא כדוגמת ממון שבעל
48 השדה משלם לזה שחורש וזורע את שדהו (שאינו חוזרע מייצר
49 את הממון כו') מה שאיננו בנידון וידן שהמצוה עושה את
50 השכר שלה". כי בעשייתו – של המצוה, ממשיך האדם גילוי
51 אור אינסוף ברוך הוא מלמעלה למטה, להתלבש בגשמיית

עוה"ז בדבר שהיה תחלה תחת ממשלת קליפת
נוגה ומקבל חיותה ממנה שהם כל דברים הטהורים
ומותר' שנעשית בהם המצוה מעשיית כגון קלף
התפילין ומוזזה וספר תורה וכמאמר רז"ל לא הוכשר
למלאכת שמים אלא טהורים ומותרים בפך. וכן

א"ל לא טהורים ומותרים
בפך, – בפיו של יהודי לאכילה, וכן אתרוג שאינו ערלה, –
בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, מדוע אין אתרוג נעשה מצוה,
אם הוא עדיין בשנות ערלה: * הגהה (שהערלה היא משלש
קליפות הטמאות לגמרי שאין להם עליה לעולם כמ"ש בע"ה וכן כל מצוה
הבאה בעבירה ח"ו):
לדבר שיעשה בו מצוה,
אלא טהורים ומותרים
בפך, – בפיו של יהודי לאכילה, וכן אתרוג שאינו ערלה, –
בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, מדוע אין אתרוג נעשה מצוה,
אם הוא עדיין בשנות ערלה: * הגהה (שהערלה היא משלש
קליפות הטמאות לגמרי שאין להם עליה לעולם, – ערלה
איננה יכולה להתעלות, אף פעם, לקדושה. וכך גם כל
אותם דברים המקבלים חיותם משלוש הקליפות הטמאות, אינם
יכולים להתעלות לקדושה, גם כשעושים בהם מצוה, כמו
שכתוב ב'עץ חיים', וכן כל מצוה הבאה בעבירה חס"י ושלום
– כי העבירה, הרי מקבלת חיותה משלוש הקליפות הטמאות
לגמרי, ולכן אין היא יכולה להתעלות לקדושה):

הגהה
(שהערלה היא משלש קליפות
הטמאות לגמרי שאין להם עליה
לעולם כמ"ש בע"ה וכן כל מצוה
הבאה בעבירה ח"ו):

ומעות הצדקה שאינו גול
וכיוצא בהם ועכשיו
שמקיים בהם מצות ה'
ורצונו הרי החיות שבהם
עולה ומתבטל ונכלל באור
ההתגלות שהיתה בשעת
מתן תורה, באה, כאמור, בהתעוררות מלמעלה, שלא עלידי
עבודה מלמטה; ואילו ההתגלות שתהיה לעתיד לבוא, תלויה
בעבודתנו ומעשינו בזמן הגלות, כי הגורם שבו המצוה – היא
המצוה בעצמה, – שבר המצוה הרי הוא התגלות אור אינסוף
ברוך הוא, וד"גורם", המביא ויוצר התגלות זו, הרי זה המצוה
עצמה. והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלא כדוגמת ממון שבעל
השדה משלם לזה שחורש וזורע את שדהו (שאינו חוזרע מייצר
את הממון כו') מה שאיננו בנידון וידן שהמצוה עושה את
השכר שלה". כי בעשייתו – של המצוה, ממשיך האדם גילוי
אור אינסוף ברוך הוא מלמעלה למטה, להתלבש בגשמיית

יום רביעי י"ג אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 92, ומעות הצדקה... עד עמ' מז, או התפלה:

ליקוטי אמרים

הנהגה

(שהעורלה היא משלש קליפות הממאות לגמרי שאין להם עליה לעולם כמ"ש בע"ה וכן כל מצוה הבאה בעבירה ח"ו):

החיונית הבהמית שמקליפת נוגה, ולכן נכלל אותו כוח
בקדושה. וְגַם בְּמִצְוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה וְקִרְיָאֵת שְׁמַע וְתַפְלָה
וְכִיּוּצָא בָהֶן, – נכלל על ידן כוח הנפש החיונית הבהמית באור
אי־סוף ברוך־הוא, אִף שְׁאִינֶן בְּעִשְׂיָה נִשְׁמִית מִמֶּשׁ – אף
שמצוות אלו לא קיימו
באמצעות עשיה גשמית
ממשית, שְׁתַּחַת מִמְשָׁלָה
קְלִפַּת נִגְה – אלא על־
ידי דיבור בלבד. מִכָּל־
מָקוֹם הָא קִיּוּמָא־לָן –
הרי מקובל עלינו,
דְּהִרְהוּר לָאו כְּדוּר
דְּמִי, – ש"הרהור"
(מחשבה) אינו כמו דיבור,
וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ –
באותן מצוות שיש
להשתמש בהן בדיבור, עַד
שְׁיּוּצֵא בְּשִׁפְתָיו, – שמן
ההכרח שבאותן מצוות –
יהיה דיבור, וְקִיּוּמָא־לָן –
ומקובל עלינו, דְּעִקֻּמַּת
שִׁפְתָיו – בשעת אמירת
המלים, הִנֵּי – הוא,
מַעֲשֵׂה, – גם מעשה כזה
שייך לנפש החיונית
הבהמית שתחת ממשלת
קליפת נוגה, כשם שהדבר

במעשה גשמי ממש, כאמור לעיל – כ"ק אדמו"ר שליט"א. כִּי
אִי אֲפָשֶׁר לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְכַמֵּא בְּשִׁפְתָיו וּפֶה וְלִשׁוֹן
וְשִׁנַּיִם וְנִשְׁמָיִם, – שהם "מוצאות הפה" דרכם באים לידי
ביטוי בגשמיות, כל סוגי האותיות בשפה שבעל־פה, כִּי־אֵם
עַל־יְדֵי נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּאֲבָרֵי הַגּוּף
מִמֶּשׁ, – כפי שלמדנו בפרק ל"ה בקשר לעשיית מצוה במעשה,
שהיות והנפש האלקית היא כולה רוחנית ואילו הגוף הוא גשמי
– אין האפשרות לנפש האלקית לפעול ולעורר את הגוף
לעשיה גשמית של מצוה, רק באמצעות הנפש החיונית המחיה
את הגוף, והיא ה"מוציע" בין הנפש האלקית לגוף הגשמי –
הנפש החיונית היא היא המביאה את פעולת הנפש האלקית
בגוף. וכך הדבר גם ביחס לדיבור: מכיוון שהדיבור בתורה
ותפילה בא על ידי הפעלת אברי הדיבור הגשמיים – נמצא
שאין הנפש האלקית יכולה לבצע זאת אלא על־ידי הנפש
החיונית – וְכָל מַה שְׁמַדְבֵּר בְּכָח גְּדוּל יוֹתֵר – ככל שהוא
משקיע יותר כוח בדיבורי התורה והתפילה, הוּא מְכַנֵּם
וּמְלַבֵּשׁ יוֹתֵר כּחוֹת מִנְפֶּשׁ הַחַיּוֹנִית בְּדוּרִים אֲלוֹ. –
וממילא מנוצלים בקדושה כוחות רבים יותר המקבלים חיותם

וּמַעוֹת הַצִּדְקָה שְׁאִינֶן גּוֹל, וְכִיּוּצָא בָהֶם, – דברים גשמיים
אחרים בהם עושה מצוה, שלפני עשיית המצוה בהם, היו תחת
ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה, ועל ידי עשיית
המצוה בהם, מתאחדים הדברים עם הרצון העליון. ברם,
כשהדברים בהם הוא
מקיים מצוה, הם דברים
מותרים וטהורים, וזה
נעשה שלא על ידי עבירה
– פועלת המצוה באותם
דברים, שהיו עד אז תחת
ממשלת קליפת נוגה,
להתעלות ולהתאחד עם
אור אי־סוף ברוך־הוא.
ובלשון ה"תניא": וְעִבְדֵּנוּ
שְׁמִקִּים בָּהֶם מִצְוֹת ה' –
וְרִצּוֹנוֹ – הרי תחיות
שִׁבְהֶם – החיות שבקלף
התפילין, או האתרוג, או
דמי הצדקה, עוֹלָה
וּמִתְבַּטֵּל וְנִכְלָל בְּאֹר
אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוא,
שֶׁהוּא רִצּוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ –
הַמְּלַבֵּשׁ בָּהֶם, – כפי
שלמדנו בפרקים
הקודמים, שרצונו של
הקב"ה מלוּבֵשׁ בַּמְצוּה,
שֶׁהִקְב"ה רוצה שיהודי

יעשה אותה מצוה; מֵאַחַר שְׁאִין שֶׁם בְּחִינַת הַסֵּתֶר פְּנִיִּם כָּלָל
לְהַסְתִּיר אֹרֹו יִתְבַּרְךְ. – לכן נכללת החיות של דברים אלה
ברצון העליון. עד כאן למדנו אודות החיות של אותם דברים
שבהם נעשית המצוה, כחיות הקלף של התפילין, או החיות של
האתרוג, וכדומה. להלן נלמד, שכך הדבר גם בקשר לכוח
הנפש החיונית הבהמית המחיה את הגוף, שגם היא מקליפת
נוגה – ועל ידי השימוש בכוח נפש זו לקיום מצוה, נכלל גם כוח
זה בקדושת המצוה שהיא הרצון העליון. וְכֵן בְּכָּ נֶפֶשׁ
הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית שְׁבִאֲבָרֵי גּוֹף הָאָדָם הַמְּכַנֵּם הַמְּצוּה –
הוּא מְתַלַּבֵּשׁ נִסְיָן בְּעִשְׂיָה זו, וְעוֹלָה מִתְקַלְפָּה, – תחת
ממשלתו היה נתון עד אז, כחלק מהנפש החיונית הבהמית
שהיא נפש של קליפה, וְנִכְלָל בְּקִדְשֵׁת הַמְּצוּה שֶׁהוּא רִצּוֹנוֹ
יִתְבַּרְךְ, וְכַמֵּל בְּאֹר אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוא. – הרי, שכוח הנפש
הבהמית שמקליפת נוגה, מתעלה בקדושה על ידי עשיית מצוה.
עתה יוסבר, שלא דוקא על ידי עשיית מצוות מעשיות נכלל
כוח הנפש החיונית בקדושה, אלא גם מצוות כלימוד תורה,
קריאת־שמע ותפילה – מצוות שמקיימים אותן בדיבור בלבד,
ולא בכוח המעשה – גם בקיומן שלהן משתמשים בכוח הנפש

מקליפת נוגה. וזהו שאמר הכתוב: "כל עצמותי תאמרנה וגו'". - ה' מי כמוך - כלומר: תיבות התורה ותפילה צריכות להיאמר באופן של "כל עצמותי תאמרנה", להשקיע בהן כח רב יותר בכל האפשר של הגוף. וזהו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה: "אם - התורה, ערוכה - חדורה, בכל רמ"ח אברים - משתמרת, - בזכרוננו של האדם הלומד תורה, ואם לא - אינה משתמרת", - ועלולה להישכח, כי השכחה - של עניני תורה, היא - מקורה, 13

מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית, שהן מקליפת נה הנכללת לפעמים בקדשה, - ואז, כשקליפת נוגה נכללת בקדושה, אין כל סיבה לשכחה; והינו בשמתיש בהן - של הגוף והנפש החיונית, ומכנים כל בהן בקדשת התורה או התפלה: - זוהי המשמעות של "ערוכה בכל רמ"ח אברים" - הוא לומד באופן שהיא חודרת את כל רמ"ח אבריו, - אז היא "משתמרת", היא נשמרת בזכרוננו, כי בכך הסיר את הסיבה המביאה לשכחה.

הכתוב כל עצמותי תאמרנה וגו' וז"ש רז"ל אם ערוכה בכל רמ"ח אברים משתמרת ואם לאו אינה משתמרת כי השכחה היא מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית שהן מקליפת נוגה הנכללת לפעמים בקדושה והיינו כשמתיש כחן ומכנים כל כחן בקדושת התורה או התפלה:

ליקוטי אמרים

יום חמישי י"ד אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מז, זאת ועוד... עד עמ' 94, הגשמי והחומרי.

- הרי שיחד עם זה יעלו בכך גם את החיות הכללית של העולם הזה - כל נשמה את חלקה בעולם, ובעולם ישרור גילוי אלקות בפועל ממש.

זאת - מלבד המעלה, שעל ידי קיום מצוות ולימוד תורה מתעלה הכוח של הנפש החיונית בקדושה, ועוד אחרת, - יש בכך מעלה נוספת: שבה נפש החיונית המתלבשת באותיות הדבור בתלמוד תורה או תפלה וכיוצא בהן, הכוח המתלבש בקיום מצוות מעשיות - הרי כל גדול וחייתו התפתחותו וקיומו של כוח זה באים, מהדב, שהוא - הדם, מקליפת נה ממש, שהן כל אכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם, שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדוש ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות אלו או בעשיה זו אשר הן פנימיות רצונו ית' בלי שום הסתר פנים וחיות נכלל ג"כ באור א"ס ב"ה שהוא רצונו ית' ובחיותו נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות החיות של עו"הו הגשמי והחומרי

ליקוטי אמרים

זאת ועוד אחרת שבה נפש החיונית המתלבשת באותיות הדבור בת"ת או תפלה וכיוצא בהן או מצות מעשיות הרי כל גידולו וחיותו מהדם שהוא מקליפת נוגה ממש שהן כל אוכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדוש ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות אלו או בעשיה זו אשר הן פנימיות רצונו ית' בלי שום הסתר פנים וחיות נכלל ג"כ באור א"ס ב"ה שהוא רצונו ית' ובחיותו נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות החיות של עו"הו הגשמי והחומרי

על ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות - להישמר מלעבור על שס"ה (365) מצוות לא-תעשה, שהן כנגד שס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו - כך גם שומרות שס"ה מצוות הלא-תעשה שהחיות (של קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי שכל נשמה תקיים רמ"ח (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון ומביאה התגלות אלקות. ובשכל נשמות ישראל ישמרו שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את הנפש החיונית של כלל ישראל

עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית - הבהמית שמקליפת נוגה, כשמקיימים על ידו מצוות של תורה ותפילה - נכלל בקדושה. להלן נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל בקדושה על ידי מצוה; אלא גם כל המאכלים שמהם ניזונית הנפש החיונית ומקבלת חיותה מהם - גם מאכלים אלה היו תחת ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה - הרי כשהנפש החיונית מקיימת מצוה באמצעות הכוח שקיבלה ממאכלים אלה, נכללת או בקדושת המצוה גם החיות של אותם מאכלים. בכך גם יסביר רבנו חזקן, איך שהחיות של כל העולם הזה, השייכת עתה לקליפת נוגה, תיהפך לקדושה לעתיד-לבוא:

על ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות - להישמר מלעבור על שס"ה (365) מצוות לא-תעשה, שהן כנגד שס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם של גידי הדם באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו - כך גם שומרות שס"ה מצוות הלא-תעשה שהחיות (של קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי שכל נשמה תקיים רמ"ח (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח (248) אברי האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של הנפש והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון ומביאה התגלות אלקות. ובשכל נשמות ישראל ישמרו שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את הנפש החיונית של כלל ישראל

- 1 לקדושה גם החיות של כל הדברים שאכל ושתה, ושעל ידם
2 קיבל את הכוח לקיים את המצוה או ללמוד את התורה,

יום שישי ט"ו אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 94, כאשר כל הנשמה... עד עמ' 94, כמו האבות.

- 5 - ומתי נכללת כל החיות של העולם הזה הגשמי - בקדושה?
6 באשר כל הנשמה ונפש האלהית שבכל ישראל,
7 המתחלקת בפרטות לנפשות רבות, - שש מאות אלף הוא
8 המספר הכללי של נשמות כלל ישראל. הנשמות שמעל מספר
9 זה, הן פרטים וניצוצות משש מאות האלף - כדלקמן, וכאשר כל

10 שש מאות אלף, "ששים

11 רבוא", הנשמות תקנים כל

12 נפש פרטית כל תרי"ג

13 מצות התורה: שש"ה

14 לא תעשה - להישמר

15 שלא לעבור עליהן, כדי

16 להפריד שש"ה גידים של

17 דם נפש החיונית

18 שבגוף, שלא יינקו

19 ויקבלו חיות בעברה זו

20 מאחת משלש קליפות

21 הטמאות לגמרי, שמהן

22 - משלוש הקליפות

23 הטמאות לגמרי, נשפעים

24 שש"ה לא תעשה

25 דאורייתא - ולא רק הלא

26 תעשה שבתורה אלא גם

27 וענפיהן שהן מדרבנן, -

28 וכפי שלמדנו בפרק ז' שגם

29 "ענפים" אלה שמדרבנן, מקבלים חיותם משלוש קליפות

30 הטמאות לגמרי. כל הדברים המקבלים השפעתם משלוש

31 הקליפות הטמאות לגמרי, אינם יכולים להתעלות לקדושה;

32 ובשארם עובר חלילה על דברים אלה, מקבל אז גיד הדם של

33 האדם (אותו גיד שיש לו שייכות לאותה עבירה) את חיותו

34 משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, ושוב לא תוכל נפש

35 החיונית לעלות אל ה', אם נמאה בטמאת השלש קליפות

36 הטמאות, שאין להן עליה לעולם בראם בטול והעברה

ליקוטי אמרים

כאשר כל הנשמה

ונפש האלהית שבכל ישראל המתחלקת בפרטות

לששים רבוא תקיים כל נפש פרטית כל תרי"ג מצות

התורה שש"ה ל"ת להפריד שש"ה גידים של דם נפש

החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו

מאחת משלש קליפות הטמאות לגמרי שמהן נשפעים

שש"ה לא תעשה דאורייתא וענפיהן שהן מדרבנן ושוב

לא תוכל נפש החיונית לעלות אל ה' אם נטמאה

בטומאת השלש קליפות הטמאות שאין להן עליה

לעולם כ"א ביטול והעברה לגמרי כמ"ש ואת רוח

הטומאה אעביר מן הארץ ורמ"ח מצות עשה לחמשוך

אור א"ם ב"ה למטה להעלות לו ולקשר ולייחד בו

כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף ביחוד גמור

להיות לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו

דירה בתחתונים והם לו למרכבה כמו האבות.

שעלידי קיום מצוות, מתעלה הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם

הקב"ה, להיות לאחדים ממש, - עם הקב"ה, כמו שעלה

ברצונו ויתברך להיות לו דירה בתחתונים, והם - אברי

האדם והחיות של הנפש החיונית שבהם, נעשים לו - להקב"ה,

למרכבה כמו האבות. - שהיו "מרכבה" להקב"ה, שכל

אבריהם היו בטלים ומאחדים עם הרצון העליון - כפי שלמדנו

בפרק כ"ג - כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה" להקב"ה,

עלידי ענין המצוות.

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרי"ג כמה מצות שבמחשבה ישנן, וצ"ע."

כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בהערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרבונו הזקן מתחיל את הענין, שכוון הנפש החיונית המתלבש באותיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה הבאים מקליפת נוגה - ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה - בקדושה וכו' - ורבנו הזקן מסביר את הענין באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לא תעשה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת על ידן ברצונו יתברך ובאור איך-סוף ברוך-הוא - מדוע, איפוא, משתמש כאן רבונו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית", כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתרץ הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרי"ג המצוות ישנן מספר מצוות הנעשות במחשבה - ובכן, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדיבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדיבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבצעות בעיקר על ידי הנשמה והנפש האלקית, בלי תיווכה הממשי של הנפש החיונית. לכן משתמש כאן רבונו הזקן בלשון "נפש האלקית", כי הכוח המקורי לכל המצוות הוא הרי הנפש האלקית. 5. זכרי' יג, ב.

יום שבת קודש ט"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 94, ומאחר שכללות... עד עמ' מז, הממוצעת ביניהן.

ליקוטי אמרים

ומאחר

שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה מרכבה קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הו שהיא קליפת נוגה עכשיו תצא אז מטומאת' וחלאתה ותעלה לקדושה לחיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל בשר יחדיו ויופיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד ה' את כל הארץ וישראל יראו עין בעין כבמתן תורה דכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו ועל ידי זה יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל השלש קליפות הטמאות כי יניקתן וחיותן מהקדושה עכשיו היא ע"י קליפת נוגה הממוצעת ביניהן

הש"ש קליפות הטמאות, - "יתבלעו מל' בלע המות" - הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: הפירוש הפשוט של "יתבלעו" הוא
- בליעה, ולפי זה היה מקום לומר שהדבר שנבלע נמצא באיזה
מקום שהוא, אך כאן הפירוש של "יתבלעו" הוא מלשון "בלע
המות", כלומר - בליקן
והכחדה גמורה. העובדה
שקליפת נוגה תעלה
לקדושה, כתוצאה מקיום
המצוות תביא ממילא
לידי כך ששלוש הקליפות
הטמאות תתבטלנה, כי
יניקתן וחיותן מהקדושה
עכשיו היא על-ידי
קליפת נגה הממוצעת
ביניהן. - קליפת נוגה
היא ממוצעת בין שלוש
הקליפות הטמאות לבין,
להבדיל, קדושה - שכן,
שלוש הקליפות הטמאות
בהיותן טומאה ורע בלבד, בלי קורטוב של טוב, אין להם שום
שייכות לקדושה שתוכלנה לקבל חיותן מקדושה; ורק על-ידי
קליפת נוגה, שהיא "ממוצעת", בהיותה מורכבת מטוב ורע -
בגלל הטוב שבה יש לה שייכות לקדושה ובגלל הרע שבה יש
לה שייכות לקליפות הטמאות - הרי על-ידי "תיווך" קליפת
נוגה, אפשר לשלוש הקליפות הטמאות לינוק חיות מקדושה.
ואילו, כשקליפת נוגה תתעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא,
שאר הקליפות לינוק יותר את חיותן ותתבטלנה לגמרי.

ומאחר שכללות נפש החיונית שבכללות ישראל תהיה
מרכבה קדושה לה' - אזי גם כללות החיות של עולם הזה,
שהיא קליפת נגה עכשיו, - לפני ביאת המשיח, החיות של
העולם הזה היא מקליפת נוגה, תצא אז - החיות כולה של
העולם הזה, מטומאתה
וחלאתה, - "טומאתה"
היינו הרע שבקליפת נוגה,
ו"חלאתה" היינו הטוב
שבנוגה, שגם טוב זה אינו
מקדושה, אלא מקליפה,
ותעלה לקדושה לחיות
מרכבה לה', - לעתיד
לבוא, בהתגלות כבודו,
- כבוד ה', ויראו כל בשר
יחדיו, - כל בני האדם
יראו אלקות, ויופיע
עליהם בהדר גאון עזו,
"וימלא כבוד ה' את כל
הארץ", וישראל יראו
עין בעין כבמתן תורה, - ה"עין שלמטה", העין האנושית,
תראה את האמת של אלקות, כמו שרואה זאת ה"עין שלמעלה"
- כפי שהיה הדבר בשעת מתן תורה, דכתיב: - במתן תורה:
"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו". -
שהסתרה ששם אלקים מסתיר על ההתגלות האלקית של שם
הי' - אינה הסתרה כלל, אלא שבשעת מתן תורה, היה זה לזמן
קצר בלבד, ואילו לעתיד-לבוא זה יהיה באופן תמידי. ועל-ידי
זה - שקליפת נוגה תעלה לקדושה, יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל

6. דברים ד, לה.

המשך ביאור למס' יבמות ליום שישי עמ' א

דאורייתא לסוטה דרבנן.
מתרצת הגמרא: רב חסדא שהקשה כן קצבר כל מה דתקון
[שתיקנו] רבנן, כעין דאורייתא תקון [תקנוהו], ואם סוטה
דאורייתא אוסרת צרתה ביבום, היה להם לחכמים לכלול גם צרת
סוטה דרבנן בתקנתם.
הגמרא מביאה קושיא נוספת על דברי רב: מתיב רב אשי, שנינו
במשנה (סוטה ב.), המקנא לאשתו ואמר לה אל תסתרי עם פלוני,
ונכנסה עמו למקום סתר, ושהתה עמו שיעור זמן שיש בו כדי
מימאה [זנות], הרי היא אסורה לבייתה [לבעלה], ואם היא אשת
כהן הרי היא אסורה לאכול בתרומה כדון זונה הנפטלת מאכילת
תרומה, ואם הם בעלה בלא בנים, הרי היא חולצת לאחיה,

מותרת ביבום לכתחילה, וביאתה [יבומה] או חליצתה מאחיו של
בעלה הראשון, שושרת אף את צרתה כדון כל יבמה. ואף חכמים
לא אסרו אלא את הסוטה עצמה, אבל צרתה לדברי הכל מותרת
ביבום, ולא כדברי רב האוסר אף את הצרה ביבום.
[אמר לה רב], אמינא לה אנא - מה שאני אמרתי שצרת סוטה
אסורה זהו בסופה מרצון שאסורה על יבמה מדאורייתא, ואילו את
אמרת להקשות לי מוספה שזינתה ברשות בית דין שאין איסורה
על הבעל והיבם אלא מדרבנן. הלא יש לחלק שדווקא סוטה
האסורה מן התורה ביבום אף צרתה אסורה, אבל סוטה שאינה
אסורה אלא מדרבנן לא גזרו לאסור אף את צרתה.
מקשה הגמרא על קושיית רב חסדא: ודקארי לה מאי קארי לה -
כשהקשה מה הוקשה לו, ואיך עלה בדעתו להשוות סוטה

יום ראשון

יום רביעי

י אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: וגם כבר . . . 92 מחייו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מ'איז – איז מען איין משפחה.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר התועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרדה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים [=מתרחקים] איש מרעהו. היכן שנמצאים – אנו משפחה אחת.

יום שני

יום חמישי

יא אדר שני

ה'תש"ג

תענית אסתר מקדש. סליחות, אבינו מלכנו. מחצית השקל.

שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חסידות כוללת שני ענינים עקריים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, הינו בספירות ומדרגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבאר בחסידות, ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, הינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלקי ודין התורה, מפל-מקום צריך למצא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

יום שלישי

יום ששי

יב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: פרק לז. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענש זאל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אוימר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

יום
רביעי

שבת

יג אדר שני, פרשת זכור

ה'תש"ג

הפטורה: כה אמר ה'. אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.

שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ומעות . . . מז התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואס דער לימוד התורה איז דאך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אפ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – "שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלמוד התורה הרי הוא על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומקרה את היהודי; "וילחם עם ישראל" – ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

יום
חמישי

יום ראשון

יד אדר שני, פורים

ה'תש"ג

בקריאת המגלה קוראים: (ח, יא) להרג ולאבד, ולהרג ולאבד. (ט, ב) ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד בפניהם.

באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מנענעים את המגלה. גוסס שושנת יעקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחנינו – גם ביום.

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

במגלה שכתב אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לא נכתבו עשרת בני הזמן בעמוד בפני עצמו. וכן לא כל העמודים מתחילים בתבת "המלך".

ב"תורה אור" באור דבור-המתחיל "יביאו לבוש" סעיף המתחיל "והנה בחינת לבוש", צריך להיות: "והיא בחינת פני, וזו היא המסתתרת... שהיא בחינת עתיק בחינת סדכ"ס" = סתימא דכל סתימין]. ויש גסח אחר: "והנה בחינת 'ביום ההוא' הוא בחינת בינה אמא עלאה המקננת בבריאה בכורסא, אכן מלכות דאצילות נעשה עתיק לבריאה, שנעתק וגבה מבריאה, ואינה באה בהתגלות בעולם הבריאה, שאפלו מבחינת 'ביום ההוא' הוא בבחינת העלם והסתר. ומה שנאמר 'אסתיר פני', שכן נקרא 'מלכות דאצילות', לפי שמקבלת מכל הי"ס [= ספירות], ממלכות דכתר דאצילות נעשה כתר מלכות, וממלכות שבחכמה נעשה חכמה שבמלכות כו'".

יום
שלישי

יום שני

טו אדר שני, שושן פורים

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: כאשר כל . . . 94 האבות.

אֲדַנִּי אֲבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מִהָר"ש] אָמַר, אֲשֶׁר אָדְמוּ"ר הָאֲמָצְעִי כָּתַב בְּשִׁבְלֵי כָּל סוּג וְסוּג מִהַמְשָׁכִילִים וְהַעוֹבְדִים אֲשֶׁר בַּעֲדַת הַחֲסִידִים מֵאֲמָרִים וְסִפְרֵי מִיחָד, לְבַד שֶׁעַר הַיַּחְדּוּד וְשֶׁעַר אֹרֶה שֶׁהֵם כָּלִילִים, וְנִכְתְּבוּ עֲבוּר כָּל הַחֲסִידִים: שֶׁעַר הַיַּחְדּוּד הוּא הַמַּפְתָּח דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, וְשֶׁעַר אֹרֶה – אֶלֶף-בֵּית דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת.

שבת
קודש

יום שלישי

טז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: ומאחר . . . מזה הממוצעת ביניהן.

מַעֲבֹדֶת בַּעַל עֶסֶק: לְעוֹרֵר בַּעֲצָמוֹ הָאֲמוּנָה וּבִשְׁחֹן גָּמוּר בִּהְיוֹן וּמִפְרָגִס לְכָל בֶּשָׂר, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ יִתֵּן לוֹ פְּרִנְסָתוֹ בְּרוּחַ, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׁמְחָה וְטוֹב לֵבָב בְּאֵמַת כָּאֵלוֹ פְּרִנְסָתוֹ כְּכֹר מְזֻמָּנָה לְפָנָיו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

הפ"נ שלו בעתו נתקבל ונקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ועל של עתה באתי, והיינו שע"פ הידיעות המתקבלות מ... וכן מהנוסעים הנה כנראה שאינו מסודר כלל בענין בריאות הגוף, אשר במילא אי אפשר שלא ישפיע זה גם על בריאות הנפש, וכידוע מאמר הרב המגיד לבנו הר"א המלאך, אז א קליינע לעכעלע אין גוף גורם א גרויסע לאך אין דער נשמה, והוא ג"כ פסק בנגלה וכמ"ש הרמב"ם הלכות דיעות ריש פרק ד', היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא. וחבל על הזמן על הוויכוח בדבר הפשוט, ובמילא אם לקולי ישמע, הרי ישמור על בריאותו פשוט כפשוטו בעניני אכילה ושתי' ושינה וכו' אשר עי"ז טוב יהי' לו גם ברוחניות. וכבר ידוע מאמר הבעש"ט על הפסוק כי תראה חמור שונאך גוי' עזוב תעזוב עמו.

בטח יאשר קבלת מכתבי זה ויודיע מה בדעתו לעשות בכל הנ"ל. וכן יודיע מפעולותיו הטובות בהשיבה בפרט ובעניני חב"ד בכלל.

בברכה לחג פסח כשר ושמח לו ולכל ב"ב שי'.

מתי קונה ידו של אדם שלא מדעתו? יום ראשון י" אדר ב' ה'תשפ"ב

של מחזיק השטר היא גם על נייר השטר או שמא אין דעתו עליו – הרי גם אם אין דעתו על השטר יקנה אותו כי ידו כחצרו (תוס' ב"ב נד, א. פו, א), וכשם שחצר קונה לאדם שלא מדעתו (ב"מ יא, א) כך ידו קונה לו שלא מדעתו? אלא צריך לומר שרוב ייבא אינו סובר שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ולכן הוא מסתפק, אבל כיון שלהלכה חצר קונה שלא מדעתו וידו כחצרו, המחזיק בשטר קונה את השטר אף שלא התכוון תחילה לקנותו.

וב'נתיבות המשפט' (שם סק"ב) הביא את דברי התוספות (ב"ב נד, א) שחצרו קונה את מה שמונח בה אף בלא ידיעתו, רק כשלא ידע שהדבר מונח בחצרו, ואילו היה יודע היה מתכוון לקנותו, אבל כאן שהשטר בידו ואף על פי כן אינו מתכוון לקנותו – לא קנה.

אבל הש"ך נקט בדעת הרמב"ם שאפילו אם ידע שהשטר בידו ולא התכוון לקנותו – ידו קונה לו, ולכן אף שהחזיק בשטר רק כדי לקנות הקרקע, קנה את השטר.

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה ט: המחזיק בשטר מוכריו הנה פרי לקנות הקרקע בתנאי כמותו השטר – לא קנה אלא השטר בלבד, לצד אותו על פי צלוחיתו.
הקשה הלחם משנה:

בגמרא (בבא קמא מט, ב) שאל רב ייבא סבא: המחזיק שטר קנין או שטר מתנה של קרקע שהיתה של גר (שאלו לו יורשים) – האם הוא מחזיק בו רק כדי לקנות את הקרקע והשטר ישמש לו כראיה, אבל אין בדעתו לקנות את השטר עצמו, וכיון שאינו קונה את הקרקע (כי לא החזיק בה) אינו קונה את השטר (להשתמש בו "לצור ע"פ צלוחיתו"), או שמא דעתו גם על נייר השטר וזוכה בו? וזוהי משמע שאם אכן דעתו רק על הקרקע ולא על הנייר לא קנה את השטר, ואם כן מדוע כתב הרמב"ם שהמחזיק בשטר "כדי לקנות הקרקע" קנה את השטר "לצור אותו על פי צלוחיתו"?

ומבאר הש"ך (ח"מ סי' ערה סק"ג):
לכאורה יש לשאול מהו ספיקו של רב ייבא האם דעתו

יומ שני י"א אדר ב' ה'תשפ"ב מתנה מסותרת

שכתב, שחכמים חששו שהנותן והמקבל עשו קנוניה?
מבאר האבן האזול:

הגמרא (ב"ב שם) דנה אם הנותן אמר לעדים 'סתמא', היינו שלא אמר במפורש 'כתבו בסתר ותנו לו', אך גם לא אמר להם 'כתבו מתנה גלויה ומפורסמת' – האם הדבר נחשב 'מתנה מסותרת'? ומסקנת הגמרא היא שגם במקרה זה "חוששים לה שמה מסותרת היא" (וכמוכא בהלכה ב).

ואם נפרש ש'מתנה מסותרת' אינה מתנה מחשש שניתנה כבר לאדם אחר ואינו מתכוין להקנות את המתנה לאדם זה – מדוע אומרת הגמרא "חוששים למתנה מסותרת", והרי אם יטען הנותן שלא התכוין לתת את המתנה נקבל את טענתו, ואם לא יטען כלום – תהא זו מתנה כדין? ואכן לשיטת הר"י מיגש (הובא במ"מ) רק אם הנותן טוען שלא התכוין להקנות לא זכה המקבל, ואם אינו טוען כלום – זכה המקבל.

אבל לדעת הרמב"ם השטר שכתוב 'סתם' פסול לגמרי, ולעולם לא יזכה המקבל במתנה זו, ולכן בהכרח לפרש שהמקבל לא זכה במתנה כי חכמים פסלו את השטר כדי שהנותן לא יעשה קנוניה עם המקבל כנגד הקונה.

הלכות זכיה ומתנה פרק ה, הלכות א"ב: הנותן מתנה... צריך שתהיה גלויה ומפורסמת. אמר לעדים: 'כתבו בסתר ותנו לו' – אינה כלום; שזה מערים הוא, כדי לאבד ממון אחרים, שיחזיר וימכר אחר שיתן. לפיכך, כל שטר מתנה קרקע שאין כתוב בו: 'ואמר לנו פלוני הנותן... כתבו לו מתנה גלויה ומפורסמת'... חוששין לה שמה מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל.

מתנה שניתנה בסתר אינה מתנה, ומבאר הרמב"ם שהטעם הוא כי יש לחשוש שמה הנותן והמקבל יעשו קנוניה ביניהם ולאחר נתינה זו ימכרו הנותן את המתנה לאדם אחר ויבוא מקבל המתנה ויוציא אותה מהקונה. ולכן קבעו חכמים שמתנה שאינה גלויה ומפורסמת – אינה מתנה.

אך הראב"ד והרשב"ם (ב"ב מ, ב ד"ה לא מגבינן) ביארו שהחשש הוא שמא כבר מכר או נתן מתנה זו לאדם אחר, אך היות וקיבל טובת הנאה מאדם זה לכן נותן לו מתנה זו, אף שבאמת מטעה אותו כבר נמסרה לאחר, ולכן נותן אותה בסתר (מגיד משנה, לחם משנה).

ומדוע אין הרמב"ם מפרש, שהחשש הוא שמא המתנה נמסרה לאחר ולכן המקבל לא קנה כלל, וטעם זה עדיף ממה

יום שלישי י"ב אדר ב' ה'תשפ"ב דיני שושבינות

ואין בה משום ריבית – מותר לתת לחברו לחתונתו כ'דמי שושבינות' סכום גדול יותר מאשר קיבל ממנו לנישואין שלו, משום "שלא על מנת להוסיף לו שלח". וזאת לכאורה בהתאם לדברי הרמב"ם בהלכות מלוה ולוה (פ"ח ה"ט) שבנתינה כמתנה ולא כחלק מהפירעון, מותר להוסיף יותר

הלכות זכיה ומתנה פרק ז, הלכה יג: המשה רבירים נאמרו בשושבינות... ואין בה משום ריבית; אפילו שלח לו דין, והחזיר לו עשרה – מותר, שלא על מנת להוסיף לו שלח. ואין השביעית משממיתה, שאינו יכול לגש אותו ולהבעו עד שיאשא בדרך ששאל הוא.

מסכום החוב.

יישא אשה יתחייב חברו להחזיר לו את הסכום שהעניק לחברו לחתונתו ולכן אינו נשמט בשביעית (רשב"ם ב"ב קמה, ב. ר"ת בתוס' שם).

ויש מפרשים שהטעם הוא כי השביעית משמטת רק חוב שבוודאי עתיד לחול, מה שאין כן חוב השושבינות, הרי יתכן שלא יישא אשה וחברו לא יתחייב לו מאומה (דעת ר"י בתוס' שם), וכן נראה מלשון הרמב"ם "שאיין יכול לגוש אותו לתבעו עד שישא כדרך שנשא הוא", היינו שאפשר שלעולם לא יבוא לידי חיוב שהרי החיוב יחול רק אם יישא, ודווקא "כדרך שנשא הוא" כגון אשה בתולה ובפרהסיא וכדומה (כמבאר לעיל הלכה ג-ד), ואם לא יישא באותו אופן לא יחול חיוב שושבינות, ואם כן חוב זה אינו קיים כלל קודם שנשא וממילא אינו נשמט (תשובה מאברהם סי' נז).

אולם יש סוברים שיש איסור ריבית גם אם נותן את התוספת בפירוש כמתנה (ראה טור י"ד סי' קס), ויש אומרים שגם הרמב"ם התיר רק בחוב של מכר אך לא בהלוואה (ראה בית יוסף בדין הבית שם) ולפי זה אין ההיתר שייך כאן, שהרי דמי השושבינות נחשבים כהלוואה, אלא ההיתר הוא כדברי הרשב"ם (ב"ב קמה, ב) שבשעת חתונה הדרך לתת מתנות לחתן אף אם לא קיבל ממנו בעבר מאומה, ולכן אין היתרה נחשבת כתוספת תשלום על החוב אלא כמתנה לחתונה (ראה שו"ת משנת יוסף ג, מב).

ואין השביעית משמטתה – חוב השושבינות אינו מתבטל בשנת השמיטה כחוב רגיל. יש אומרים שזהו משום שהשביעית משמטת רק חוב שכבר הגיע זמן הפירעון שלו, אולם חוב השושבינות עדיין לא הגיע זמנו כי הרי רק כאשר

מותר לקבל מתנות? יום רביעי י"ג אדר ב' ה'תשפ"ב

מלהוכיח אחרים על מעשיהם הרעים. ולפי זה אין הבדל בין מותרות לצרכים בסיסיים.

ורבינו בחיי (כד הקמח ערך 'חמדה') כתב שהוא משום סייג לאיסור 'לא תחמוד' ומדברי רש"י (משלי טו, כז) משמע שהוא הרחקה מאיסור גזל כי אם יתרגל שלא ליהנות מממון אחרים אפילו מרצונם, כל-שכן שימנע מגזל. והרלב"ג (משלי שם) כתב שהוא ממידת הביטחון בה' שלא להישען על מתנות בשר-רודם.

ר'נפקא מינה' בין הטעמים בקבלת מתנה כשאינו יודע מי הנותן או מגוף ציבורי וכיו"ב: לפי הסמ"ע שהוא כדי שלא יחניף לנותן וימנע מלהוכיחו אין זה שייך כשאינו יודע מי הנותן או במתנה מגוף ציבורי, אך לפי הטעמים האחרים יש מקום להחמיר גם בזה (ראה 'אורחות מתנה' סי' יד, פ"א, ג).

הלכות זכיה ומתנה פרק יב, הלכה יז: הַצִּדִּיקִים הַגְּמוּרִים וְאִנְשֵׁי הַמַּעֲשֶׂה, לֹא יִקְבְּלוּ מִתְּנָה מֵאֲדָם; אֲלֵא בּוֹטְחִים בַּה' בְּרוּךְ שְׁמוֹ, לֹא בְּנִדְרִיכִים; וְהָרִי נֶאֱמָר: "וְשׂוֹנֵא מִתְּנָת – יִתֶּנָּה".

מדברי הרמב"ם נראה שזוהי רק הנהגת צדיקים גמורים ולא של כל אדם. אך ב'שלחן ערוך' (חור"מ רמט, ה) כתב "מידת חסידות שלא לקבל מתנה", ואם כן הרי זו הנהגה לכל אדם אלא שהיא מידת חסידות ולא איסור.

וכמה שיטות בדבר:

לדעת ה'מגיד משנה' טעם הדבר הוא כי ראוי לאדם להסתפק במועט ולהימנע ממותרות. ולפי זה מדובר במתנות שהן מותרות אך לא במתנות לצרכים בסיסיים.

אך הסמ"ע (שם סק"ד) כתב שהטעם הוא מפני שהלהוט אחר מתנות עלול לעבור על האיסור להחניף לאחרים, וכן ימנע

כיצד חולקים את החצר? יום חמישי י"ד אדר ב' ה'תשפ"ב

הראב"ד אין האחד יכול לכפות על השני חלוקה לפי זמנים, שהרי השני יכול לטעון: 'לעולם לא אטרח להיות גולה שנה בשנה', ועוד: 'אם אין לו להיכן יפנה מה תהא עלי?' וביאור המחלוקת: לדעת הרמב"ם, הדר בחצר בסמוך לחברו ללא כל הפרדה ביניהם, מאחר ולא ניתן להימנע לחלוטין מלהביט לעברו הרי זה הזיק גמור ('היזק ראייה'), ואין מקום לטענה שאינו רוצה לטרוח ולגלות ממקומו מידי שנה ואולי אף לא ימצא דירה, כי טענות אלו לא מתירות לאדם להזיק לחברו.

אך לדעת הראב"ד אין כאן נזק גמור שהרי יכול לטעון שלא יביט בו, אלא שמאחר והלה נמנע מלעשות שימושים מסוימים בחצר מחשש שיביט בו והנזק מתבטא רק במניעת שימוש בחצר, יכול השותף האחר לטעון כנגדו: מדוע אצא אני ולא אתה? (אבן האזל).

הלכות שכנים פרק א, הלכה ב: וְאִם אֵינוּ עֹשִׂי לְשֹׁכֵר – אִם חֹצֵר הֵיא, שׁוֹכְנִין בָּהּ שְׁנָה שְׁנָה, שָׂאִי אֶפְשָׁר שִׁישְׁבֵנוּ שְׁנִיתָן פְּאָחֵד, מִפְּנֵי הַזֶּק רְאִיָּה, שְׁחָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֻלְקָה.

במקרה זה קיימות מספר אפשרויות לחלוקת הנכס המשותף, ובכל אחת מהן יש חיסרון מסוים: אפשרות אחת היא לחלק את הנכס לשני חלקים, ואז יקבל כל אחד חלק קטן מאוד שאינו ראוי לשימוש כי מדובר בחצר קטנה שאין בה כדי חלוקה.

אפשרות נוספת היא לחלק את השימוש בחצר לפי זמנים, כאשר כל שותף ישתמש בחצר זמן מסוים.

ואפשרות נוספת ששניהם ישתמשו בה ביחד, אך אז תיפגע פרטיותו של כל אחד ומעשיו יהיו גלויים לעיני חברו. ולמעשה, לדעת הרמב"ם האפשרות השניה היא המועדפת, וכאשר אחד השותפים חפץ בכך הוא יכול לדרוש מחברו חלוקה לפי זמנים אף אם הלה מתנגד, אך לדעת

מה מביא להשראת השכינה?

יום שישי ט"ו אדר ב' ה'תשפ"ב

לפתוח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון.
ומוסיף ה"ד רמה' (ב"ב ס' רפ): האיסור לפתוח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, נלמד (ב"ב שס) מהנאמר בבלעם "ורא את ישראל שוכן לשבטיו" (במדבר כד, ב) ודרשו "ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ראויין הללו שתשרה עליהם שכינה". והמשמעות היא שבפתיחת חלון כנגד חלון, אף שמצד 'היזק ראייה' יכול הניזוק למחול על הנזק, נוסף איסור משום צניעות (שלא יסתכל לתוך ביתו) ומחילה מצד הניזוק אינה מועילה.

וכך כתב גם הרשב"א (שו"ת ח"ב ס' רסח): מחילה מועילה רק בממונות "שאדם רשאי ליתן את שלו או לזקק בנכסיו, אבל אינו רשאי לפרוק גדרן של ישראל ושלא לנהוג בצניעות" שהרי בכך גורם להסתלקות שכינה מישאל, כי רק כאשר אין פתחיהם מכוונים זה לזה ראויים הם שתשרה שכינה ביניהם.

הלכות שכנים פרק ה, הלכה ו: אחר מן השתתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר – חברו מעבב עליו, מפני שמסתכל בו ממנו... וכן לא יפתחו השתתפין בחצרן פתח בית כנגד פתח בית, או חלון כנגד חלון.

אסור לפתוח חלון לחצר השותפים, אף שפותח החלון יכול לטעון לשותפו: הרי יכול אני לראות מעשיך כשאני נמצא בחצר ואיני מזיקך יותר בפתיחת החלון! כי השותף יענה לו: כשלא היה חלון פתוח לחצר, הייתי צריך להצטנע רק בהיותך בחצר, ובפתיחת החלון אתה מוסיף 'היזק ראייה' ואצטרך להצטנע אף כשאאתה בבית (בבא בתרא נט, ב ורשב"ם שם). ומה מוסיפה ההלכה "וכן לא יפתחו השותפין בחצרן... חלון כנגד חלון", הרי כבר נאסר לפתוח חלון לחצר השותפים (אף שלא כנגד החלון)?

ומבאר ה'בית יוסף' (ח"מ ס' קנד ס"ה): אמנם, השותף יכול לעכב עליו מלפתוח חלון לחצר, אך אם נתן לו רשות, הרי הוא רשאי לפתוח חלון או פתח לחצר, אבל אינו רשאי

מתי כופים על 'מידת סדום'?

שבת קודש ט"ז אדר ב' ה'תשפ"ב

לדור בחצר חברו, יכול בעל החצר למנוע זאת ממנו אף אם אין לו כל הפסד בכך. וכן כתב ה'נמוקי יוסף' (ועוד ראשונים). הובאו בשו"ת מהרשד"ם (ח"מ ס' תט): "אף דקיימא לן בעלמא דזה נהנה וזה חסר כופין אותו על מידת סדום, הני מילי בקרקע של שניהם שאין משתמש בשלו כלל... אבל להשתמש בשלו – כלל לא אמרו, שאם אתה אומר כן אין לך אדם שלא יכופך את חברו".

והרשד"ם (שם) הביא כי לדעת הרמב"ם (להלן פ"ח ה"ב) כופים אף על השתמשות חברו בביתו או בחפץ שלו (כשאינו גורם הפסד או טרחה) ויכול אדם להעמיד סולם קטן (בצד הכותל שלו) בחצר שכנו ובעל החצר אינו יכול למונעו. וביאר ה'מגיד משנה' שזהו בהתאם להלכה שכופים על מידת סדום כשזה נהנה וזה לא חסר.

והוסיף הרשד"ם: אף לשיטת הרמב"ם, זהו רק כשבעל הסולם רשאי להיכנס לחצר, אך אם הוא זקוק להסכמת בעל החצר, יכול בעל החצר לעכבו ולומר "איני רוצה שתביט בחצרי".

הלכות שכנים פרק ז, הלכה ח: מי שהיו לו חלונות למטה בבתו, וברא חדרו בלונות כפניה... הרי זה מעבב עליו... ואפלו אמר לו: 'אני אסתיר כל הבתל, ואכנה לך אותו בנך חרש, ואעשה בו חלונות, ואשבר לך בית שתדור בו עד שאכנה' – יכול לעבב עליו ואומר לו: 'אין רצוני שאסתיר ממך למקום'. ל' לפיכך, אם לא היה שם טרחה כלל, ואינו צריך לפנות – אינו יכול לעבב עליו; וכופין אותו שיהיה חברו סותם חלון זה שלמטה, ועושה לו חלון למעלה; שזו מדת סדום. וכן כל דבר שזה נהנה בו, ואין חברו מפסיד ולא חסר כלום – כופין עליו.

אין אדם יכול לעכב בניה של השכן כאשר אין לו מכך כל הפסד וטרחה, כי זו מידת סדום, אבל אם נגרם לו הפסד או טרחה כלשהי אין כופים עליו ו"יכול לעכב עליו ולומר לו אין רצוני שאטרח". ואף אם אינו גר בבית ומשתמש בו לאחסנת תבן ועצים, רשאי לעכב את הבניה ואינו צריך לפנות את התבן והעצים למקום אחר אם הוא טורח עבירו (לחם משנה ע"פ ב"ב ז, א).

ונהנה, לדעת התוספות (ב"ק כ, ב ד"ה הא) כאשר אדם רוצה

המשך ביאור למס' יבמות ליום שני עמ' א

לזכרי כהונה ליום ולילה, ומה תלמוד לומר 'בחפצת האשם'. לפי שיש צא אשם מצורע מכלל שאר האשמות לידון בו בדרך החדש שאינו בשאר אשמות, שהוא בנתינת דמו על בהן יד ובהן רגל הימנית של המצורע המיטרה, ולא בשאר האשמות שכל דמם נזרק על גבי המזבח בלבד. ואם כן יכול לא יהא מעון מתן דמים ואימורים (חלבים) לנבי מנח כשאר אשמות, שהרי דבר זה היה בכלל הוא ויצא לידון בדבר החדש, ושמה יצא לגמרי מכלל שאר אשמות,

1 (ויקרא יד ג), 'ושחט את חבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העלה במקום הקדש, כי בחפצת האשם הוא לכהן'. שאין תלמוד לומר 'כי בחפצת האשם הוא לכהן', שלכאורה הוא מיותר, שכן אם בא ללמדנו על מקום שחיטת האשם שהוא בצפון העזרה כמו החטאת ששחטתה בצפון, הרי כבר נאמר שהוא נשחט 'במקום אשר ישחט את החטאת' שהוא בצפון העזרה. וכן אין לומר שבא ללמדנו על מתן דמו על המזבח ועל אכילתו של האשם, שהרי דינו ככל האשמות שטעונות מתן דמים למזבח, ונאכלים בעזרה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ט"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

יום ראשון י' אדר-ב' ה'תשפ"ב

הלכות זכיה ומתנה

- 1 עֲנֵן אֵלֹהֵי הַלְלוֹת לִידֵעַ דִּין זֹכֶה מִן הַהֶפְקֵר הַיָּאֵר
- 2 יִקְנֶה וּבִמְהָ יִקְנֶה. וְדִין נוֹתֵן מִתְּנָה וּמִקְבָּל מִתְּנָה.
- 3 וְאִי זֶה מִתְּנָה חוֹזֶרֶת וְאִי זֶה אֵינָה חוֹזֶרֶת.
- 4 וּבִאֹרֶן כָּל הַדִּינִין אֵלֹהֵי בִפְרָקִים אֵלֹהֵי:

פרק ראשון

(1) נתבארו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

- 5 א. הַהֶפְקֵר, כָּל הַמְחִזִּיק בּוֹ - זָכָה. וְכֵן הַמְדַּבְּרוֹת
- 6 וְהַנְּהִירוֹת וְהַנְּחָלִים, כָּל שֶׁבָּהֶן⁵ - הַפֶּקֶר, וְכָל הַקּוֹדֵם
- 7 בָּהֶן - זָכָה. כְּגוֹן הַעֲשָׂכִים וְהַעֲצִים וְהַפְּרוֹת שֶׁל
- 8 אֵילָנוֹת שֶׁל יַעֲרֵי⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.

(2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח, ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. [ומסתימת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזל].

- 9 ב. הַצֵּד דְּגָיִם מִן הַיָּמִים⁷ וּמִן הַנְּהִירוֹת, או שֶׁצֵּד
- 10 עוֹפּוֹת אוּ מִיַּי חִיּוֹת⁸ - הוֹאֵל וְאֵין לָהֶם בְּעָלִים,
- 11 זָכָה. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִצְוֶה בְּשִׁדָּה חֲבֵרוֹ⁹. וְאִם צָד שָׁם
- 12 - קָנָה¹⁰. וְאִם הֵיוּ הַדְּגָיִם בְּבִיכְרִים¹¹ שֶׁל בְּעָלִים, וְכֵן
- 13 חִתָּה וְעוֹף שֶׁבְּבִיכְרִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּיכָר גְּדוֹל
- 14 וְהוּא מְחַסֵּר צִידָה - הָרִי זֶה שֶׁל בְּעַל הַבִּיכְרִים¹²,
- 15 וְהַצֵּד מִשָּׁם - הָרִי זֶה גִּזְלָן¹³.

(7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו

דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביערות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חבירו (בבא קמא קיד:). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא:). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביבר הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם משתמרים בביכרים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

- ג. אֶבֶל¹⁴ הַלּוֹקֵחַ דְּגָיִם מִתּוֹךְ מְצוּדָתוֹ¹⁵ שֶׁל חֲבֵרוֹ¹⁶
- כִּשְׁהוּא¹⁶ בְּתוֹךְ הַיָּם¹⁷, או שֶׁלֹּקֵחַ חִתָּה מִמְּצוּדָתוֹ¹⁸
- כִּשְׁהִיא פְּרוּסָה בַּמְדָּבָר - הָרִי זֶה אֶסּוּר¹⁹ מִדְּבָרֵי
- סוּפְרִים²⁰. וְאִם²¹ הִיָּה²² הַמְּצוּדָה כְּלִי²³, וְלֹקֵחַ מִתּוֹךְ
- הַמְּצוּדָה - הָרִי זֶה גִּזְלָן²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידי ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביכרים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול. (24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

- ד. הַפּוֹרֵס מְצוּדָה²⁵ בְּשִׁדָּה חֲבֵרוֹ וְצָד בָּהּ חִתָּה אוּ
- עוֹף, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ רִשּׁוֹת לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה²⁶ -
- קָנָה²⁷. וְאִם הִיָּה²⁸ עוֹמֵד בְּעַל הַשִּׁדָּה בְּתוֹךְ שִׁדָּהוֹ²⁹
- וְאִמְרָם³⁰: זָכָתָה לִי שְׂדֵי - קָנָה בְּעַל הַשִּׁדָּה³¹, וְאֵין
- לְבַעַל הַמְּצוּדָה כְּלוּם.

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. (27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. (31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא בפורס מצודה בשדה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר"ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם נה. דיבור המתחיל המצר. (44) כלומר, קנה כולה, כדלהלן הלכה י ששדה המצויה במצריה (=בגבולות סביב לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. (45) אבל במכר, אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים במדינות ורוקות (קידושין כז. ולמעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יט), משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). (46) "שאיין אדם קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה לא קנה). (47) בעייה בגמרא (שם). (48) והבעייה היא אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור המתחיל או דלמא). (49) אף זו בעייה שם, שמא קנה שתייה, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של השדות. (50) כי הבעייה לא נפתרה. (51) שחזקתו ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפקת יכולה לעמוד נגדה (מגיד משנה).

הפקר, אבל לא לפורס בשדה חבירו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצווח שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שננקים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה.

1 ה. דגים³² שֶׁקָּצְצוּ לְתוֹךְ הַסְּפִינָה - קָנָה בַּעַל
2 הַסְּפִינָה; שֶׁזוֹ פְּחָצֵר הַמְּשַׁמֶּרֶת הִיא³³. וְאִינָה חָצֵר
3 הַמְּהַלְכֶת³⁴, שֶׁהַמִּים הֵן שְׁמוּלִיכִין אוֹתָהּ, וְאִינָה
4 הוֹלֶכֶת מִחֻמַּת עֲצָמָה³⁵.

(32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). (35) כן בגמרא שם.

5 ו. גֵּר³⁶ שָׁמַת וְלֹא הוֹלִיד יִשְׂרָאֵל אַחֵר שְׁנַתְגִּיר³⁷ -
6 אֵין לוֹ יוֹרְשִׁין, אֲלֹא כָּל הַקּוֹדֵם וְהַחֲזִיק בְּנִכְסָיו -
7 זָכָה. וְאֵין בַּעַל הַמְּצָר³⁸ יָכוֹל לִסְלֹק³⁹ בְּדָמִים, שֶׁזוֹ
8 כְּמַתְנֶה⁴⁰ הִיא⁴¹.

(36) משנה בכבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. (37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגיר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגיר, כיוון שהולידו טרם שנתגיר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז: יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). (40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם הלכה א). (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבול", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה.

9 ז. שְׁתִּי⁴² שְׁדוֹת בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּמְצָר⁴³ אֶחָד בִּינִיחָן:
10 הַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן לְקִנְיָתָהּ - קָנָה⁴⁴. הַחֲזִיק בָּהּ
11 לְקִנְיָת אוֹתָהּ וְאֶת חֲבֵרְתָּהּ - זוֹ שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ קָנָה,
12 אֲבָל חֲבֵרְתָּהּ לֹא קָנָה⁴⁵. הַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי⁴⁶ לְקִנְיָת אֶת
13 חֲבֵרְתָּהּ - לֹא קָנָה אֶחָת מֵהֶן; חֲבֵרְתָּהּ - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
14 הַחֲזִיק בָּהּ, וְאוֹתָהּ - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי
15 לְקִנְיָתָהּ. הַחֲזִיק⁴⁷ בָּהּ כְּדִי לְקִנְיָתָהּ וְלְקִנְיָת אֶת
16 חֲבֵרְתָּהּ וְאֶת הַמְּצָר שֶׁבִּינִיחָן⁴⁸, אוֹ שֶׁהַחֲזִיק בַּמְּצָר
17 לְקִנְיָת שְׁתִּי⁴⁹ - הֵרִי זֶה סִפְקִי⁵⁰; וְאִם בָּא אֶחָד
18 וְהַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לְקִנְיָתָהּ - זָכָה הָאֲחֵרוֹן⁵¹.

(42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום

19 ח. וְכֵן⁵² שְׁנֵי בָתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה⁵³, שֶׁהַחֲזִיק בְּאֶחָד
20 מֵהֶן⁵⁴ לְקִנְיָתוֹ וְלְקִנְיָת אֶת הַשְּׁנִי - לֹא קָנָה אֲלֹא זֶה
21 שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ בְּלִבְדוֹ. הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן כְּדִי לְקִנְיָת אֶת
22 הַשְּׁנִי - אֵף זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לֹא קָנָה.

(52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. (54) בין בפנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי.

23 ט. הַמְּחִזִּיק⁵⁵ בַּשְּׁטָר⁵⁶ מִנְכָּסֵי הַגֵּר כְּדִי לְקִנְיָת אֶת
24 הַקֶּרֶקַע הַנִּתְּנָהּ בְּאוֹתוֹ שְׁטָר - לֹא קָנָה⁵⁷ אֲלֹא
25 הַשְּׁטָר בְּלִבְדוֹ, לְצָר⁵⁸ עַל פִּי צְלוּחִיתוֹ⁵⁹ וּכְיָצֵא⁶⁰ בְּזָה.

(55) בבא קמא מט: (56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. (57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבהת השטר. (58) שימוש אפשרי של הנייר. (59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעייה. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא). - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר (ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). (60) שימושים דומים של הנייר.

י. שְׂדֵה⁶¹ הַמְּצִינֶת⁶² בְּמִצְרֶיהָ - כִּיּוֹן שֶׁהִפְשִׁי⁶³ בָּהּ

רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י), וכל שכן שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. וכמה דברים חולקים שם רשות בעניין גיטין: א. מקום שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגבוה עשרה טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה טפחים (פרק ה מהלכות גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לעניין גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא (בבא בתרא נו.): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה שניהם, ואם רצו לומר שלעניין נכסי הגר המצר והחצב מפסיקין ולעניין שבת אינם מפסיקין (שם נו:), הוא הדין שבנכסי הגר יותר מפסיק מלעניין גיטין.

יב. פל דבר⁸¹ המפסיק לטמאה - מפסיק בנכסי הגר⁸². פיצד? פגון שנקנס אדם לבקעה זו, וטמאה בבקעה פצדה אחרת⁸³, ואינו יודע אם הגיע למקום הטמאה⁸⁴ אם לאו - פל מקום שמחזיקין אותו לטמאה, הרי הוא פמקום אחר מחלק בפני עצמו.

(81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומוכאה בבבא בתרא נו: (82) שהרי (שם נו.) רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה אחת מהן ואינו יודע לאיזה שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה..

יג. בקעה⁸⁵ גדולה שיש בה שדות רבות, וכלן של גר אחד, ולא היה ביניהן⁸⁶ לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים המפסיקין, ובא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את פלה - פל הנקרא על שם אותו הגר קונה אותו.

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר].

יד. עפו"ם שמכר מטלטלין לישראל, או קנה

מכוש אחר⁶⁴ - קנה את פלה; ואם⁶⁵ אינה מצינת במצריה - קונה ממנה באותו מכוש⁶⁶ כדי שילך הצמד⁶⁷ בשעת חרישה ויחזור⁶⁸. המצר⁶⁹ והחצב⁷⁰ שמחזיקין בו תחומין⁷¹ מפסיקין בנכסי הגר, וכל המחזיק בשדה - לא קנה אלא עד המצר או עד החצב.

(61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) שגבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה ונתן דמים קונה במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה אחת. (65) גמרא שם. (66) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "אינה מסויימת במצריה, עד כמה? אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחזור. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) =הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו.) ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין.

יא. פל המפסיק לפאה⁷² - מפסיק בנכסי הגר⁷³. פיצד? היה שם נחל או אמת המים וביצא בה⁷⁴ - לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק ברשות שבת⁷⁵ - מפסיק בנכסי הגר⁷⁶, פגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד⁷⁷ או פרמלית⁷⁸, אפלו היה ביניהם רשות⁷⁹ שחולקת לגטין⁸⁰.

(72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, אבל לעניין פאה וטומאה לא" - ואם כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לעניין הוציא חצי שיעור לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 שְׁלֹא יִזְכֶּה בְּקִרְקַע אֶלָּא מִי שְׁפֹתָב בְּשֹׁטֵר אוֹ הַנּוֹתֵן
15 דְּמִים וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - עוֹשִׂין כְּפִי מִשְׁפָּט
16 הַמִּלֵּךְ; שְׁכָל¹⁰⁰ דִּינֵי הַמִּלֵּךְ בְּמִמוֹן¹⁰¹ עַל פִּיהֶן דְּנִין.

(99 בבא בתרא שם. 100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י': שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

פרק שני

(1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי הפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

17 א. נִכְסֵי גֵר שְׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים², וְנִכְסֵי הַהֶפְקֵר, וְשָׂדֶה
18 שְׁמִמְכָּרָה הַעֲפֹ"ם לְיִשְׂרָאֵל וְעֵדֵין לֹא הַחֲזִיק בָּהּ³ -
19 כָּלָם דִּינָם שְׁוֶה: כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהֶם בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכֵי
20 הַחֲזָקָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת מְכִירָה⁵ - קָנָה⁶, חוּץ
21 מֵאֲכִילַת הַפְּרוֹת⁷.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד. (4) לפי שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה בבא-בתרא מב. (7) בבא-בתרא נז. ונד. שאינו קונה אלא כשעושה דבר לטובת השדה, כדלהלן.

22 ב. פִּיעֵד? הַלּוֹקֵחַ קִרְקַע מִחֲבֵרוֹ, וְהַחֲזִיק בָּהּ
23 בְּאֲכִילַת פְּרוֹתֶיהָ - קָנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸; אֲבָל בְּנִכְסֵי
24 הַפְּקֵר אוֹ נִכְסֵי הָגֵר, אֶפְלוּ אֲבָל פְּרוֹת הָאֵילָן כְּמָה
25 שָׁנִים - לֹא קָנָה גּוֹף הָאֵילָן וְלֹא גּוֹף הַקִּרְקַע, עַד
26 שְׁעֵשָׂה מַעֲשֵׂה בְּגוֹף הָאֵרֶץ אוֹ יַעֲבֹד עֲבוּדָה בְּאֵילָן.
27 וּמַעֲשֵׂה⁹ בְּאִשָּׁה אַחַת, שְׁאֲכָלָה פְּרוֹת דֶּקֶל¹⁰ שְׁלֹשׁ
28 עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְכֹא אֶחָד וְהַחֲזִיק בְּאֵילָן בְּעֲבוּדָה
29 שְׁעֵבֵד בְּגוֹף הָאֵילָן¹¹; וְכֹא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים,
30 וְאָמְרוּ: זֶה הָאֲחֵרֹן קָנָה.

(8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה טו-ז. והראב"ד חולק על דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר. (11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו מעט)".

31 ג. יֵשׁ¹² דְּבָרִים רַבִּים, שְׁאֵם הַחֲזִיק בָּהֶן הַלּוֹקֵחַ¹³ -
32 לֹא קָנָה עֲדֵין, וְאֵם הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן בְּנִכְסֵי הָגֵר
33 אוֹ בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר - קָנָה. פִּיעֵד? הַמּוֹצֵא¹⁴ פְּלִטְרִים¹⁵
34 גְּדוּלִים¹⁶ בְּנוֹיִין בְּנִכְסֵי הָגֵר אוֹ בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר, וְסִיד¹⁷
35 בָּהֶן סִיד אֶחָד אוֹ פִּיר¹⁸ בָּהֶן פִּיר אֶחָד, כְּגוֹן אֲמָה
36 אוֹ יוֹתֵר¹⁹ כְּגוֹן²⁰ הַפֶּתַח - קָנָה.

(12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה, כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש

1 מַטְלִטְלִין מִיִּשְׂרָאֵל - קוֹנָה בְּמִשְׁכָּה⁸⁷ וּמִקְנָה
2 בְּמִשְׁכָּה אוֹ בְּדָמִים⁸⁸. אֲבָל הַקִּרְקַע - אֵינוֹ קוֹנָה
3 אוֹתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֹׁטֵר⁸⁹, וְאֵינוֹ מִקְנָה אוֹתוֹ
4 לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֹׁטֵר⁹⁰; שְׁאִין דַּעֲתוֹ⁹¹ סוּמְכַת אֶלָּא
5 עַל הַשֹּׁטֵר⁹². לְפִיכָךְ⁹³, יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּקֵחַ שָׂדֶה מִן
6 הַעֲפֹ"ם וְנָמֵן הַדָּמִים⁹⁴, וְקָדָם⁹⁵ שְׁיַחֲזִיק בָּהּ בֹּא
7 יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַחֲזִיק בָּהּ בְּדֶרֶךְ שְׁמִחֲזִיקִין בְּנִכְסֵי
8 הָגֵר⁹⁶ - זָכָה אַחֲרוֹן, וְנוֹתֵן לְרֵאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים⁹⁷.
9 מִפְּנֵי שֶׁהַעֲפֹ"ם מַעֲת שֶׁלֹּקֵחַ הַדָּמִים סִלֵּק רְשׁוֹתוֹ,
10 וְיִשְׂרָאֵל לֹא קָנָה עַד שְׁיַגִּיעַ הַשֹּׁטֵר לְיָדוֹ, וְנִמְצְאוּ
11 נִכְסִים אֵלּוּ בְּנִכְסֵי מִדְּבָר⁹⁸, שְׁכָל הַמַּחֲזִיק בָּהֶן - זָכָה.

(87) כאמימר ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר, קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה וסוף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וסוף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלומות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של הישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וסוף משנה שם). (92) שם יחזור וייתקנו הגוי ממנו באלומות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישאל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א"ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש בבבא בתרא פרק ג סימן סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א.

12 טו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שְׁאִין מִשְׁפָּט
13 יָדוּעַ לְמִלֵּךְ; אֲבָל⁹⁹ אֵם דִּין אוֹתוֹ הַמִּלֵּךְ וּמִשְׁפָּטוֹ

(30) שהוא מגלה אותה ע"י מעשיו, כלהלן בהלכה הבאה.
(31) שמתכוון לעשות תיקון באילן, על-ידי חיתוך הענפים המיותרים. (32) שתיקון באילן הוא מדרכי החזקה.
(33) שזו היא אכילת פירות, שאינה קונה בנר. ואף-על-פי שממילא נתקן האילן, כיון שאינו מכון לתקן, אינו קונה (הגהות מיימוניות).

- ה. פיצד? ³⁴היה ³⁵פורת מכאן ומכאן ³⁶ - הרי חזקתו
שנתפסו לעבודת האילן; היה פורת מרוח אחת -
אינו מתפסן אלא לעצים. וכן ³⁷המלקט עצים
ועשבים ואבנים מן השדה: אם דעתו לתקן הארץ ³⁸
- קנה ³⁹; ואם לעצים ⁴⁰ - לא קנה ⁴¹.

(34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל העצים לבהמה. (35) שם נד. (36) כלומר, מכל צדי האילן. (37) שם, מימרא שניה של שמואל. (38) לנקותה ולהכשירה לחרישה. (39) שזה תיקון בגוף הקרקע. (40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. (41) שזו היא אכילת פירות.

- ו. פיצד? לקט ⁴²הגס ⁴³והדק ⁴⁴ - הרי זו בחזקת
שנתפסו לתקן את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי
זה בחזקת שנתפסו לעצים ⁴⁵. וכן המשוה ⁴⁶פני
הארץ: אם דעתו לתקן הארץ - קנה; ואם דעתו
להשוות מקום שיעמיד ⁴⁷בו גרן ⁴⁸ - לא קנה ⁴⁹.

(42) שם. (43) עצים גדולים. (44) עצים קטנים.
(45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. (46) שם. (47) שזו היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת לחרישה. (48) לדוש שם תבואה. (49) לדעת רשב"ם שם אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיון שאחרי הדישה יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה.

- ז. פיצד? היה ⁵⁰לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו
למקום הנמוך - הרי זה מתקן הארץ; ראניוהו
שאינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות
בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו
מתפסן אלא להשוות מקום לדיש. וכן הפותח ⁵¹מים
לתוך הארץ: אם לתקן הארץ - קנה; ואם לצוד ⁵²
הדגים לא קנה.

(50) שם. (51) שם. (52) אף זו הנאת שימוש.

- ח. פיצד? עשה מקום שיפנסו בו המים בלבד ⁵³ -
הרי זה מתפסן לתקן ⁵⁴הארץ; עשה שני פתחים,
אחד להכניס ואחד להוציא - הרי זה מתפסן לצוד
דגים.

(53) בלי שער יציאה. (54) שיתעכבו המים במקום וישקו את השדה.

- ט. הבונה ⁵⁵פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר
והעמיד להם דלתות ⁵⁶ - קנה האחרון ⁵⁷; שהראשון

רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה), ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה וכיוצא בה. וראה להלן הערה כה. (14) שם נג: (15) ארמונות. (16) כן הוא בגמרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) - וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים בציור קטן. (17) טח. (18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים כגון פרחים וצעצועים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא צורה של בעל-חי. (19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (20) בכותל מול הכניסה, ששם נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

- ד. העיר ²¹צורה ²²בנכסי הגר - קנה. והמציע ²³
מציעות ²⁴בנכסי הגר - קנה ²⁵. הנר ²⁶את השדה
בנכסי הגר - קנה ²⁷. המפצל ²⁸זמורות הגפן או
שריגי ²⁹אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר: אם
דעתו ³⁰לעבד ³¹האילן - קנה ³²; ואם דעתו להאכיל
העצים לבהמה - לא קנה ³³.

(21) מימרא של רב, שם נד. (22) של חיה ושל עוף (רשב"ם). וכיון שהיא חשובה ביותר, אין צריך שיעור אמה כמו בכיור, שלמעלה הלכה ג (רשב"ם). ודרך אגב למדנו מכאן, שאין איסור בעשיית צורות של חיה ושל עוף (הגהות מיימוניות אות ב). (23) שם נג: מימרא של רב ששת, המסתמך על ברייתא אחת. (24) מחצלאות לשכיבה. (25) כיון שייפה הקרקע בהצעתו (מגיד-משנה בשם ר"י מיגש). ויש מפרשים שאע"פ שלא ייפה הקרקע, קנה. ואינו דומה לאכילת פירות, כיון שנהנה מגוף הקרקע. ומקור הדברים מהפסוק "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיה מ, י) - במה תפשתם בישיבה (רשב"ם), וכן הוא בקיצור במגיד-משנה). [אבל בדברי רבינו אי-אפשר לפרש כן, שבאופן זה קונה גם בלוקח מחבירו. וקל-וחומר הוא: אם אכילת פירות קונה - זה שנהנה מגוף הקרקע, בוודאי שקונה. וכן כתב רבינו בפ"א מהלכות מכירה ה"ו שאם שטח בה פירות או העמיד בה בהמה - קנה]. (26) חרש, שם נז. (27) לכאורה נראה מכאן שבמכר לא קנה בניר. ובפ"א מהלכות מכירה הלכה טז כתב רבינו: המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח זורעה או נרה - הרי זה קנה. ואע"פ שבדפוס רומי וכ"י אברבנאל חסרה כאן בבא זו (של "הגר את השדה בנכסי הגר - קנה") - ברור שנשמטה בדילוג. וחזק מזה, בלי בבא זו ישנה סתירה בדברי רבינו, שכאן נראה בדבריו שבלוקח שדה מחבירו אינו קונה אלא באכילת פירות, ולא בפעולה שעשה לטובת השדה, ולפיכך הדגיש בסייד וצר צורה וכו' שדווקא בנכסי הגר קונה, ואילו בפ"א מהלכות מכירה כתב רבינו שנהר זורעה (הלכה טז) ופתח לה מים (הלכה יב) - קונה. ולפירושו של רבינו יהושע הנגיד (למעלה הערה יא) שכוונת רבינו כאן להוציא חזקת שלש שנים ולא חזקת קנין - הכל ברור ופשוט. (28) חותך, שם נד. מימרא של שמואל. (29) ענפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 קנה. עדר⁷³ בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר -
19 הואיל ונתפסו במעשיו אלו לזכות מן ההפקר, הרי
20 זה קנה.

71 החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72 כגון
שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73 שם, מימרא
של אביו.

21 יד. היה⁷⁴ משפון⁷⁵ ישראל ביד הגר, וכשמת הגר
22 בא ישראל והחזיק במשפון זה - מוציאין⁷⁶ אותו
23 מידו; שפיון שמת הגר בטל שעבודו⁷⁷.

74 בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75 אפילו משכנו
שלא בשעת הלוואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה,
ס"ק ז). (76 שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה,
אלא שעבוד להלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה
משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות
שמירתו (פ"י מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו
להיות כשלו, שהרי הלוה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה
'תוספות' שם ד"ה משכנו של ישראל). (77 וזוכה בו
הלוה, מיד עם מיתת הגר.

24 טו. היה⁷⁸ משפון הגר ביד ישראל, ובא ישראל
25 אחר והחזיק בו⁷⁹ - לוקח ממנו הראשון כנגד
26 מעותיו⁸⁰, והאחרון קנה את השאר.

78 בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79 אם לא
הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80 שהשעבוד
שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולא
דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר
מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).

27 טז. במה דברים אמורים? ב"שלא היה המשפון
28 בחצר הראשון; אבל אם היה בחצרו - חצרו קונה
29 לו שלא מדעתו⁸², כמו שבארנו בענין מציאה⁸³,
30 ואין לזה האחרון כלום.

81 מסקנות הגמרא שם. (82 ואף-על-פי שאינו עומד בצד
חצרו. כלל ידוע של רבי יוסי בר חנינא, בבבא-מציעא יא.
וכל זה אינו אלא בחצר המשתמרת, אבל אם אינה
משתמרת, אינה קונה אלא אם עומד על ידה, וראה לעיל
פ"א הלכה ד. (83 פ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ח.

31 יז. גר⁸⁴ שמת, ובכזו ישראל את נכסיו⁸⁵, והיו בהן
32 עבדים גדולים - קנו⁸⁶ עצמן בני חורין; אבל
33 העבדים הקטנים - הרי הן כבהמה, וכל המחזיק
34 בהן⁸⁷ - זכה בהם. וכבר בארנו⁸⁸ דרכי החזקה
35 שיקנו בהם את העבדים.

84 גיטין לט. (85 כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן
ההפקר, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה
למעלה הלכה א. (86 בעצמן שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה
בעצמם. (87 בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה
'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן
הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות'

1 לא עשה בגוף הארץ כלום⁵⁸, והרי⁵⁹ הוא פמי
2 שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קונה, שהרי לא
3 הועיל בגדר⁶⁰ זה, מפני שהוא רחב ביותר ומפולש,
4 ואין צורת אותו הבנין מועלת⁶¹ לו עד שיעמיד
5 דלתות.

55 שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוח.
56 יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם
הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה
בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י, ועיין שם
בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם
העמדה (לחם-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה,
שכיון שעל-ידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי
זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57 נראה
מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שכנה הראשון הוא הפקר
וזכה בו השני (מגיד-משנה). (58 כיוון בזה לדברי רבו
ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות
הקרקע ליסודות - כנר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ
שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם
ה"רן). (59 שם. (60 כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה
תיקון מבחינת היותו גדר. (61 כלומר, אין עדיין כל
תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות
ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון
שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה
וכסף-משנה).

6 י. המפיץ⁶² הזרע⁶³ לתוך התלמים⁶⁴ - לא קנה;
7 שבעת שהשליף הזרע לא השביח כלום⁶⁵, ובעת
8 שצמח והשביח - שבח הבא מאלו הוא, ואינו
9 קונה.

62 שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. (63 אמנם בגמרא
שם הוזכר זרע מסוים - "לפת". (64 חריצים, שהיו כבר
לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65 אחרי
שלא כיסה את הזרע.

10 יא. היתה⁶⁶ מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה
11 מחיצה אחרת על גבה - לא קנה⁶⁷, ואפילו⁶⁸ נבלעה
12 מחיצה התחתונה והרי העליונה קימת; שבעת
13 שבנה לא הועיל, ובעת שהועיל - מאלו בא
14 המעשה.

66 עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67 לפי שהיא
מיותרת ואין בה כל תועלת. (68 בגמרא שם הוסקה הלכה
זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הקודמת.
15 יב. המחזיק⁶⁹ בנכסי הגר והפקר והוא אין דעתו
16 לקנות, אף על פי שבנה וגדר - לא קנה⁷⁰.

69 נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור.
70 יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר,
אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות
החושן סימן רעה, ס"ק ד).

17 יג. העורר⁷¹ בנכסי הגר וכסבור⁷² שהן שלו - לא

(2) בבא-בבא קנא. מעשה באמו של רב עמרם חסידא, שרצתה לתת מתנה, ועל זה שואלת שם הגמרא: "והא לא משך (המקבל)?" וכן יש בכמה מקומות בגמרא (מגיד-משנה). (3) ראה פ"ג מהלכות מכירה, הלכה א"ב. (4) קנין חצר (שם הלכה ז). קנין אגב קרקע (שם הלכה ח) וקנין סודר (שם פ"ה הלכה ה). (5) חזקת קנין בקרקע בפ"א מהלכות מכירה הלכה ג"ח, וחזקת קנין בעבדים שם פ"ב הלכה א"ב. (6) ראה שם פ"א הלכה ג"ז, ופ"ב הלכה א. (7) ואין בזה אפילו משום מחסור אמנה, חוץ ממתנה מועטת (פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ט).

16 ב. מחלל⁸ לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן⁹ לו הפקדון שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואין צריך דבר אחר, כמו שבארנו¹⁰.

(8) קידושין טז. ועוד מקומות אחרים, ראה בתוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין. (9) מכאן שבפקדון כיון שהוא בעין, צריך לשון מתנה דוק ולא מועילה לשון מחילה (לחם-משנה ומשנה-למלך). (10) פ"ה מהלכות מכירה הלכה יא, וראה במגיד-משנה שם.

19 ג. וכן האומר לחברו: מנה שיש לי בידך תנהו לזה - קנה¹¹, ואין אחד¹² מהן יכול לחזור בו. בין שנתן המנה בחוב שיש לו אצלו¹³, בין שנתנו לו מתנה; 21 בין שהיה חוב אצלו¹⁴, בין שהיה פקדון אצלו, כמו שבארנו¹⁵.

(11) והוא דין מעמד שלשתן (גיטין יג:). (12) מכל השלשה. (13) כלומר, הנותן פרע למקבל חוב שהיה חייב לו. ראה בשו"ע חושן-משפט סימן קכו, סעיף א. ומקור הדברים לפי גירסת הרי"ף בגיטין יד. "הנהו גינאי וכו' יהבינהו ניהליה למרי ארעא בטסקא" (הגרא"א שם). (14) אצל הנפקד. (15) פ"ו מהלכות מכירה, הלכה ח.

24 ד. פשם שאין צריכים עדים לענין מקח וממכר אלא לגלות הדבר בלבד אם היתה שם טענה 25 וכפירה¹⁶, כך במחילות ומתנות אין צריכין עדים 26 אלא מפני המשקרים¹⁷.

(16) קידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי (= לא נבראו עדים אלא כנגד השקרנים)". (17) כן כתב בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה ט.

28 ה. פשם שמוכר צריך לסים¹⁸ הממכר, כמו שבארנו¹⁹, כך הנותן. כיצד? הפותח לחברו מקרקע 29 ממכס²⁰ נתונה לה', או²¹ שפתח לו פל נכסי קנויין 30 לה חוץ ממקצתו²² - הואיל ולא סים הדבר שנתן 31 לו²³ ואינו יודע, לא קנה פלוס; ואינו יכול לומר 32 לו 'תן לי פחות שבנכסך', עד ששים לו המקום שנתן לו. אבל²⁴ אם אמר לו 'חלק כך וכך בשדה פלונית' - הואיל וסים השדה, אף על פי שלא סים 34 החלק, נוטל אותו חלק מן הפחות שבאותה שדה²⁵.

(18) להגדיר את נושא המכירה, מהותו ומקומו. (19) בפרק

קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. (88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א"ד.

1 יח. גר⁸⁹ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו 2 שעדיין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת⁹⁰ 3 - פלן חיבין להחזיר. החזירו פלן, ואחר כך שמעו 4 ששמועה ראשונה אמת היתה ובראשונה מת, או 5 מת בנו מקדם⁹¹, או הפילה אשתו⁹², פל המחזיק 6 בשניה⁹³ - קנה, ובראשונה⁹⁴ - לא קנה⁹⁵.

(89) בבא-בבא קמב. בבביתא. וכתב הגר"א (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אב"י שאמר שלפיקך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני ששם מדובר באופן שנתברר שבזמן החזקה הראשונה היה העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאליה, לבין רבא שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין ב'אבן האזל'), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתברר לבסוף שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה, ואעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד ששמעו שיש לו בן החזירו הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות ר"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב שמעו ששמועה ראשונה אמת. לאב"י, כיון שנתברר שמת לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. (90) שאע"פ שהמוכה לעובר לא קנה (פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י), בירושה הבאה מאליה - יש לו לעובר זכות, כאב"י שם. ואף רבא לא חלק עליו, אלא שתירץ באופן אחר. ראה למעלה הערה פז. (91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר. ראה למעלה. (92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקודם, שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. (93) בפעם השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (94) אלה שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (95) שבזה שהחזירו גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: "ורפויי רפיא בידיהם".

פרק שלישי

(1) נתבאר בו שווי המתנה למכר בענייני ותנאיהם ומהות המקבלים כגון גוי ועבד ואשה.

7 א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה אלא 8 באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו²: אם 9 מטלטלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או שימשוך 10 דבר שאין דרכו להגביה³, או יקנה באחד משאר 11 הדברים שהמטלטלין נקנין בהן⁴; ואם קרקע או 12 עבדים נתן לו - עד שיחזיק בדרך שמחזיק הלוהם⁵, 13 או עד שיגיע שטר מתנה לידו⁶. אבל בדברים לא 14 זכה המקבל, אלא פל אחד מהן עדין יכול לחזור 15 בו⁷.

צריך לקפל התנאי ולהקדים הן ללאו אלא פגטין¹⁴
ובקדושין בלבד⁴³. ואין לדבר זה ראיה⁴⁴.

(39) גיטין עד. ושם מימרא של רב הונא בשם רבי (וכן הוא בהלכות אישות שם, הלכה יז. ובפ"ח מהלכות גירושין, הלכה א.) כלומר, כשם שבאומר "מעכשיו" נתקיים המעשה למפרע, לכשיתקיים התנאי, כמו באומר "על מנת". (40) והוא-הדין ליתר משפטי התנאי, חוץ מתנאי שאי-אפשר לקיימו, ראה בהלכות אישות שם. והטעם בזה הוא: שרק בתנאי של "אם" שאין המעשה מתקיים מיד אלא עם קיום התנאי, ונמצא התנאי מבטל המעשה, שהרי אילו לא התנאי היה המעשה מתקיים מיד. אבל בתנאי של "מעכשיו" או של "על מנת", שהוא כמו "מעכשיו", שהמעשה מתקיים למפרע ואין התנאי בא לבטל לגמרי את המעשה - בזה אין צורך לשלש ממשפטי התנאי: תנאי כפול, הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה (הלכות אישות שם, הערה נז בשם הראב"ד, וראה במשנה-למלך כאן). (41) רב האי גאון, הובא ברא"ש גיטין פ"ו אות ט (הלכות אישות שם, הערה ג). (42) ובהלכות אישות שם הלכה יד, כתב: "יש מקצת גאונים אחרונים", והם הרי"ף ורבינו שמואל בן חפני הכהן (שם הערה מד). (43) ולא בדיני ממון: כי אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא). ש"כ תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי", ורק בגיטין וקידושין החמירו (מגיד-משנה בהלכות אישות שם, הערה מה שם). (44) ובהלכות אישות שם מביא רבינו גם ראייה לדעתו, וכתב: "ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכל שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים וכו' למדו אותם חכמים אם יעברו וכו' ותנאי זה לא היה בגיטין ולא בקידושין, ובזה הורו גדולי הגאונים הראשונים (= השאילתות ובה"ג - שם הערה מו), וכן ראוי לעשות". ועיין ראב"ד כאן שקיים דעת רב האי, ודחה הראיה מבני גד ובני ראובן.

ט. הנותן על מנת להחזיר - הרי זו מתנה⁴⁶.
בין שהתנה להחזיר מיד⁴⁷, בין שהתנה להחזירה
לזמן קצוב, או כל ימי חייו של אחד מהם⁴⁸, או
כל ימי חייו של פלוני - הרי זו מתנה, בין
במשלולין⁴⁹ בין בקרקע⁵⁰. ואוכל פירות כל זמן
המתנה.

(45) בבא-בבא קלז: מימרא של רבא. (46) אם קיים תנאו וחזר לבסוף (פ"ח מהלכות לולב הלכה י, וש"ע חושן-משפט סימן רמא, סעיף ו). ואם אמר כל ימי חייו של מקבל, כדלהלן, יחזירו יורשיו. ואם אמר כל ימי חיי הנותן, יחזיר המקבל ליורשי הנותן. (47) כגון אתרוג לצאת בו (בבא-בבא קלז שם). (48) בעובדא של האשה ורב ביבי בר אבבי (בבא-בבא קלז שם), מדובר בנותן לכל ימי חיי המקבל. וסובר רבינו שהוא-הדין בנותן לכל ימי חיי הנותן. (49) כגון אתרוג ושור. שם. (50) בעובדא הנזכרת ברב ביבי בר אבבי (שם). (51) כמו בעובדא הנ"ל שהאשה נתנה האילן במתנה על-מנת להחזיר, לרב ביבי בר אבבי, והוא אכל פירותיו.

י. האומר⁵² לחברו: שור זה אני נותן לך במתנה על

כא מהלכות מכירה, הלכה א-ג. (20) יוצא מתוך הפסקא הבאה. (21) פאה פ"ג משנה ח. הובאה בגיטין ח: ט. כפי שהובנה ע"י הרי"ף והר"י מיגש (הובאו דבריהם במגיד-משנה). (22) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן לו. (23) ש"נכסים" ו"קרקע" הם שמות כוללים לכל הסוגים: שדות וכרמים, גנות ופרדסים, יערות, הרים וגבעות וכו' וכו' שהכל נקרא "נכסים" ו"קרקע". אבל אם סיים לו סוג מיוחד, כגון אם אמר לו בית מבתי אני מוכר לך - מכירתו מכירה, ונותן לו הקטן שבהם (פכ"א מהלכות מכירה, הלכה יט). וכמו כן אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלונית, כדלהלן (מגדל עז). (24) בבא-בבא קז: במשנה. וראה בפכ"א מהלכות מכירה, הלכה כב. (25) שיד הלוקח על התחתונה.

ו. פל הנותן²⁶ מתנה על תנאי, בין שהתנה נותן בין
שהתנה המקבל²⁷, והחזיק המקבל וזכה בה: אם
נתקיים התנאי - נתקיים²⁸ המתנה²⁹; ואם לא נתקיים
התנאי - בטלה המתנה, ויחזיר פירות שאכל³⁰. והוא
שיהיה התנאי פראוי³¹.

(26) נזכר בכמה מקומות בתלמוד. ומקור הדברים בתנאם של בני גד ובני ראובן, שמשוה רבינו כשנותן להם את עבר הירדן, התנה עמם על-מנת שיעברו את הירדן (במדבר לב). (27) קידושין מט: במשנה "וכן היא (= האשה מקבלת את הקידושין) שהטעתו (= שהתנתה עמו ולא נתקיים תנאה - לא נתקיימו הקידושין)". (28) במשנה-למלך ובשו"ע (רמא, סעיף ט) "נתקיימה". (29) היינו, מעת קיום התנאי ואילך (פ"ו מהלכות אישות, הלכה טו). (30) בבא-מציעא סה: וכ"כ רבינו בפ"א מהל' מכירה, הלכה יא. (31) ראה להלן בהלכה ז.

ז. כפר בארנו³², שכל תנאי שיש במתנות או במקח
ומקפר צריך שיהיה תנאי כפול, והן³³ קודם
ללאו³⁴, ותנאי קודם למעשה³⁵, ויהיה תנאי שאפשר
לקיימו³⁶. ואם חסר אחד מאלו - התנאי³⁷ בטל,
וכאלו אין שם תנאי³⁸.

(32) בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א-ב. (33) התנאי החיובי. (34) גיטין עה: דברי רבא. (35) בבא-מציעא צד. במשנה וגיטין עה. והיינו שהתנה לפני שעשה הקונה מעשה הקנין (שם הלכה ד). ולדעת הראב"ד (שם הלכה א) צריך שדיבור התנאי יקדים לדיבור על המעשה. (36) כרבי יהודה בן תימא (בבא-מציעא שם), ולא כחכמים החולקים עליו. וטעם כל אלו, לפי שדיני תנאי נלמדו מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם היו כל ארבעה דברים אלו. קידושין סא. גיטין עה. ופד. ו'תוספות' שם ד"ה על-מנת. (37) על יתר משפטי התנאי שלא הזכירם רבינו, ראה מגיד-משנה בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א. (38) כן כתב גם בהלכות אישות שם, הלכה ב.

ח. וכל האומר על מנת - פאומר מעכשיו דמי³⁹,
ואינו צריך לקפל התנאי⁴⁰. כך הורו מקצת
הגאונים⁴¹, ולזה דעתי נוטה. ורבותי⁴² הורי, שאין

לְעֶבֶד, וְהַתְּנָה עִמָּהּ הַנּוֹתֵן בְּגוֹפָהּ שֶׁל מִתְּנָה שֶׁתְּהִיָּה
לְכָךְ וְכָךְ⁶⁸ - לֹא קִנְיָה הָאֲדוֹן וְלֹא קִנְיָה הַבֶּעַל.

66 קידושין שם כרב ששת ולפי דברי רבי מאיר, או כרבי אלעזר ולפי דברי הכל, ונדרים פח. כרב ושמואל. 67 נדרים שם כשמואל, וראה להלן הלכה יד. 68 כלומר, חוץ מהתנאי השלילי שהתנה, שלא יזכה האדון או הבעל, אלא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האשה יזכו בחפץ לשימושים מסויימים, וממילא אין הבעל יכול לקנות, שאף שלאשה ולעבד עצמם אין בו קנין, אלא לדבר זה, אין בו שום קנין לאדון או לבעל.

יד. פִּיצֵד? הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ: הֲרִי הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ נְתוּנִים לָךְ בְּמִתְּנָה עַל מִנְתָּ שֶׁתִּלְבְּשִׁי בָּהֶן, או עַל מִנְתָּ שֶׁתִּשְׁתִּי בָּהֶם, וְתַעֲשִׂי מִה שֶׁתִּרְצִי⁶⁹ בְּלֹא רְשׁוֹת הַבֶּעַל⁷⁰ - לֹא קִנְיָה הַבֶּעַל. וְכֵן אִם אָמַר לְעֶבֶד⁷¹: עַל מִנְתָּ שֶׁתֹּאכַל בָּהֶן וְתִשְׁתֶּה בָּהֶן, עַל מִנְתָּ שֶׁתַּעֲצֵא⁷² בָּהֶם לַחֲרוּת, או עַל מִנְתָּ שֶׁתַּעֲשֶׂה בָּהֶם כָּל מִה שֶׁתִּרְצֶה בְּלֹא רְשׁוֹת אֲדוֹן שֶׁלָּךְ - לֹא קִנְיָה הָאֲדוֹן.⁷³ וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

69 כלומר: "או תעשי מה שתרצי וכו'". וכן כתב להלן בעבד (משנה למלך). ודלא כרב (נדרים שם) שאמר: צריך לפרט, אבל אם אמר לה: "מה שתרצי תעשי", קנה אותה בעלה - אלא כשמואל (שם) שאף באופן זה לא קנה הבעל (מגיד-משנה). 70 שצריך שני תנאים: השלילי, - ע"מ שאין וכו', והחיובי, התנאי בגוף החפץ (מגיד-משנה). 71 דעת רבינו שדין העבד והאשה שוים בתחום זה, וראה הגהות מיימוניות אות ג. 72 קידושין שם, כרבי אלעזר לדעת חכמים. וכאן אין צריך להוסיף "בלא רשות אדון" - כיון שאמר לו: "שתצא בהם לחירות". וכן נראה מדברי רבינו בפ"ה מהלכות עבדים ה"א, וכן אמנם לא נזכר זאת בגמרא קידושין שם (לחם-משנה).

טו. הַנּוֹתֵן⁷⁴ כָּל נִכְסָיו לְעֶבֶד - קִנְיָה, וְיֵצֵא בֶּן חוֹרִין, וְקִנְיָה שְׁאֵר הַנִּכְסִים. וְאִם⁷⁵ שִׁיר כָּל שְׁהוּא, אֶפְלוּ מִטִּלְטִלִין⁷⁶ - לֹא קִנְיָה כָּלָם; שְׁאִין⁷⁷ זֶה גִּט חֲרוּת גָּמוּר, שְׁהִיר שִׁיר⁷⁸ בּוֹ בָּגַט⁷⁹, וּמִתְּנָה שֶׁלֹּא נִשְׁתַּחֲרַר לֹא קִנְיָה כָּלָם.

73 פאה פ"ג מ"ח, והובאה בגיטין ח: ובבא-בבא קמט: 74 שם. 75 בבא-בבא קנ. מימרא של רב דימי בר יוסף בשם רבי אלעזר. ולא דוקא אם שייר קרקע, שבזה בוודאי לא יצא לחירות, שאפשר לפרשו שהכוונה לשייר העבד עצמו שהוא כקרקע. 76 ההנמקה של רב אשי בגיטין ט. ושל רב נחמן בבבא-בבא קנ: 77 גט אשה - צריך שיהיה כורת לגמרי היחסים בין הבעל והאשה, לפי שנאמר "ספר כריתות", וכמרכן גט חירות של עבד, שנלמד בגזירה שוה "לה לה" מאשה, צריך שיכרות היחסים שבין האדון והעבד. 78 בשטר השחרור. ואף-על-פי שאמר לו: עצמך וכל נכסיי קנויים לך וכו' חוץ מטלית פלונית - אין כורת והגט בטל (להלן פ"ו מהלכות עבדים ה"א) וראה מגיד-משנה ולחם-משנה.

1 מִנְתָּ שֶׁתְּחַזְרֶהוּ, הִקְדִּישׁוּ וְהִחְזִירוּ - הֲרִי זֶה מִקְדָּשׁ⁵³ וּמְחִזְרָו⁵⁴. אָמַר לוֹ: עַל מִנְתָּ שֶׁתְּחַזְרֶהוּ לִי⁵⁵ - אֵינוֹ קָדוֹשׁ⁵⁶; שֶׁלֹּא הַתְּנָה עָלָיו אֶלֶּא שֶׁיִּחְזֹר דְּבַר הָרְאוּי לּוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁵⁷.

52 בבא-בבא שם, מימרא של רבא בשם רב נחמן, וכפירושו של רב אשי. 53 שכל זמן שהוא זוכה במתנה, היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. 54 שהגוף מוחזר בעין, ובוה נתמלא התנאי, ואף שהמצב החוקי של החפץ נשתנה בינתיים, הרי סוף-סוף התנאי היה על החזרת אותו החפץ, והוא הוחזר. 55 ומילה מיותרת זו באה להדגיש: דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו, וההנמקה שם בגמרא, בדברי רב אשי. 56 שמכיון שבטל תנאי, בטלה המתנה, ואין בידי המקבל להקדישה. 57 אם החזירו באופן שאינו ראוי לו לנותן.

יא. אָסוּר⁵⁸ לְיִשְׂרָאֵל לָתֵן לְעַפּוֹ"ם מִתְּנָת חֲנָם; אָבָל נֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשֵׁב⁵⁹. שְׁנֵאמַר: לְגֵר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ⁶⁰ תִּתְּנָה וְאָבָלָה, או מְכַר לְנִכְרִי - בְּמִכְרָהּ וְלֹא בְּמִתְּנָה; אָבָל לְגֵר תּוֹשֵׁב - בֵּין בְּמִכְרָהּ בֵּין בְּנִתְּנָה⁶¹, מִפְּנֵי שֶׁאֵתָּה מַצִּיָּה לְהַחֲיוֹתוֹ⁶², שְׁנֵאמַר: גֵּר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ.

58 עבודה זרה כ. כרבי יהודה ש"דברים ככתבם" ולא כרבי מאיר. 59 גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לנו להושיבו בינינו, ולכן נקרא "גר תושב". ואין מקבלים אותו אלא בזמן שהיובל נוהג ("פי"ד מהלכות איסורי ביאה, הלכה זח. וראה עוד בפ"י מהלכות עבודה זרה הלכה ו, בפ"כ מהלכות שבת הלכה יד, ובפ"ח מהלכות מלכים הלכה י"א). 60 בגמרא עבודה זרה שם, הביאו גם הפסוק: "לא תחנם". וגם בפ"י מהלכות ע"ד הלכה ד הביאו רבינו רק פסוק זה: "לגר אשר בשעריך וגו'". ועיין ב"ספר המצוות" (ל"ג נ) וב'מנחת חינוך' (מצוה תכו). 61 כלומר, לא הכריחתו התורה לתת לו במתנה, אלא רשות בידו לתת, אבל יכול גם למכור. וראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי מאיר. 62 שם כ. וסה. כלומר, ומשום כך חייב הוא למכור לו, על-כל-פנים.

יב. הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְעֶבֶד או לְאִשָּׁה - קִנְיָה הַבֶּעַל וְהָאֲדוֹן⁶³; אֶלֶּא שֶׁהָאֲדוֹן קוֹנֶה לְגוֹף⁶⁴, וְהַבֶּעַל קוֹנֶה אוֹתָהּ לְפִרְוֹת⁶⁵.

63 קידושין כג: לדברי הכל, גם לרבי מאיר וגם לרבנן, גם לרב ששת וגם לרבי אלעזר. 64 כפי שיוצא מסתמת הלשון: "אין קנין לעבד בלא רבו" (ראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי אלעזר). 65 כן כתב גם בפ"י מהלכות נדרים הלכה יז, ומקור הדברים בירושלמי, כתובות פ"ו שאמרו: "אע"ג דלרבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו, זכתה האשה זכה בעלה, - מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד". וראה 'תוספות' שם.

יג. נָתַן מִתְּנָה לְאִשָּׁה עַל מִנְתָּ שְׁאִין לְבַעֲלָהּ רְשׁוֹת בָּהּ, וְלְעֶבֶד עַל מִנְתָּ שְׁאִין לְרַבּוֹ רְשׁוֹת בּוֹ - קִנְיָה הָאֲדוֹן וְקִנְיָה הַבֶּעַל⁶⁶. אָבָל⁶⁷ הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְאִשָּׁה או

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שני י"א אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק רביעי

1) נתבאר בו המקבל מתנה ואינו רוצה בה או שלא הגיעה לידו, ודין הזוכה במתנה על יד אחרים או על יד רשותו, ודין אם נחלקו זה ואומר נתתיה וזה ואומר לא קיבלתיה או שאומר בהיפך.

א. המקבל את המתנה וזכה² בה, ואחר שבאה לידו והוא שותק חזר בו ואמר 'איני רוצה בה'³, או 'איני מקבלה'⁴, או 'הרי היא בטלה'⁵, או שאמר 'מום זה נראה לי בה'⁶ - לא אמר כלום⁷. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה. מתנה זו שאמר המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבאת לידו - הרי היא הפקר, וכל הקודם בה - זכה בה; שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אבל⁸ אם היה צווח מעקרו - לא קנה המקבל, וחוזרת⁹ לבעלים הראשונים.

2) בקניין הראוי. (3) "אי אפשי בה". בבא בתרא קלז: "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן - קנה, ואפילו עומד וצווח", אם שתק מעיקרא. (4) היינו "אינה מתנה" שבבביתא שם. ורבינו גרס כגירסת הספרים בגיטין לב. ובכריתות כד. שהובאה בתוספות שם דיבור המתחיל מבוטלת "אי אפשי בה, בטלה היא, אינה מתנה - דבריו קיימין" וכמסקנת הגמרא בכריתות שם ש"דבריו קיימין" אינו שיחזור לבעלים אלא שהוא לא קנה אותם, והם הפקר אין הכוונה לעבר וחזור לבעל המתנה אלא לעתיד והם הפקר. (5) בגמרא שם "בטלה היא" ורבינו אינו מחלק ביניהם (ועיין ראב"ד). וכן נראה להלן הלכה יג שכתב "או שאמר בטילה, אבל אם אמר סתם "בטילה היא", לא אמר כלום. וכן כתב המגיד משנה שם. (6) המדובר במום גלוי שוודאי ראה אותו מיד ומכיוון ששתק אז ודאי הסכים וקיבל, וכשאומר עתה "מום זה נראה לי בה" אינו יכול לבטל את המתנה למפרע (ראה כסף משנה). (7) שכל אלו אינם לשונות של עבר, לבטל המתנה למפרע, אלא לשונות של להבא. (8) בבא בתרא קלח. מסקנת רבי אבא בר ממל. (9) לפי פירוש התוספות (שם) דיבור המתחיל כאן).

ב. המזכה¹⁰ לחברו במתנה על ידי אחר - פיון¹¹ שהחזיק בה אחר, כגון שמשך המטלטלין או הגיע שטר הקרקע לידו או החזיק בקרקע, זכה חברו, אף על פי שלא הגיע המתנה לידו, ואין הנותן יכול לחזור בו. אבל¹¹ המקבל - ידו על העליונה: אם רצה¹² - מקבל; אם לא רצה - אינו מקבל. שזכין¹³ לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות הוא שתנתן לו מתנה, אם ירצה, אבל אם לא ירצה - אין נותנין מתנה לאדם בעל פרהו.

(10) גיטין יא: במשנה. (11) בבא בתרא קלח. (12) הסכים

מפורש מיד עם קבלת המתנה לידו, או שתק ולא מחה. (13) גיטין שם במשנה.

ג. זכה¹⁴ לו על ידי אחר, וכששמע המקבל שתק, ואחר כך צווח ואמר 'איני מקבלה' - הרי זה ספק¹⁵ אם זה ששתק כבר רצה¹⁶, וזה שחזר וצווח חזר בו¹⁷; או ששתק מפני¹⁸ שעדיין לא הגיע לידו כלום¹⁹, וזה שצווח הוכיח²⁰ סופו על תחלתו²¹. לפיכך: אם קדם אחר וזכה בה לעצמו - אין²² מוציאין מידו; שמא המקבל זכה, וכיון שאמר 'איני רוצה בה' הרי הפקירה, כמו שבארנו²³, וזה שקדם ולקחה מן ההפקר - זכה. ואם חזרו הבעלים הראשונים והפשוה מיד זה שקדם וזכה בה - אין מוציאין אותה מידם; שמא המקבל לא זכה, וכיון שאמר 'איני רוצה' הוכיח סופו על תחלתו, ולא קנה אותה, ובכרשות בעלים הראשונים היא קנימת עדין.

14) בבא בתרא שם. מימרא של רב נחמן בר יצחק, וברייתא המובאת על ידו, ובה מחלוקת על נושא זה בין החכמים ורבן שמעון בן גמליאל, לפי הפירוש של רבא בחולין לט: בבבא בתרא שם לא הכריעו בין התנאים, ובחולין (שם) הביאו עובדא, שלא רצו בה להכריע. (16) ששתיקה זו כמו כל שתיקה שפירושה הסכמה. (17) ודינו כמו שכתב בהלכה א. (18) כדברי רבא (בבא בתרא שם). (19) ואין לו עדיין על מה לצווח או למחות. (20) גילה. (21) שאף אז כששתק דעתו הייתה לשלילה. (22) כדין כל ספק במזמן. (23) בהלכה א.

ד. ראובן שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו המאה על ידי לוי: אם אמר לו 'זכה'²⁴ במאה זו לשמעון, או 'תן'²⁵ מאה זו לשמעון - אינו יכול לחזור בו²⁶; אבל אם אמר לו 'הולף'²⁷ מאה זו לשמעון - יכול לחזור בו עד שיגיע המאה ליד שמעון.

24) בלשון זו אין כל ספק שוודאי זכה המקבל, אף על פי שלא הגיע לידו, כיוון שבא ליד השליח, ראה גיטין יא: יד. ועוד. (25) גיטין יא: "כל האומר תנו כאומר זכר". (26) רק לעניין זה, שאינו יכול לחזור בו, אמרו "תן - זוכה", אבל לעניין זכיה אין הדבר כן, אלא אינו זוכה עד שיגיע לידו, כמפורש להלן הלכה יא. אולם כל זה אינו אלא באומר "תן", אבל באומר "זכה" - זכה מיד (ראה פרק ו מהלכות עבדים הלכה א). ומה שכתב רבינו "אינו יכול לחזור בו" - לא כתב אלא על "תן" ולא על "זכה". (27) ומשמעותו שהנותן עושה אותו רק שליח להולכה, ולא שנותן לו לזכות מיד בשביל המקבל, שם יד: ולב: (וראה להלן פרק י הלכה יב בדין שכיב מרע). ודקדק רבינו לכתוב "ראובן שרצה ליתן וכו'" שדווקא במתנה הדין כן, אבל בפריעת חוב אינו יכול לחזור בו (פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) וכן בהחזרת פיקדון כשהנפקד כבר בו עד עכשיו (פרק א מהלכות שכירות הלכה ו), ועיין ראב"ד.

הוא לברוח מן הרע. (48) הרי שידוע לבחור בטוב. (49) מן התורה. לפי שדעת אחרת מקנה לו (מגיד משנה כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א. עיין שם), אבל במציאה אין לו קניין מן התורה אלא מדרבנן משום דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). (50) שם. (51) מן התורה, אבל מדרבנן, זכה, ואסור לגזול ממנו מפני דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). ומקור הדבר ממה שאמרו ביבמות קיג: ששוטה אין לו יד לקנות (קצות החושן סימן רמג סעיף קטן ה). ויש שהביאו מוסגיית הגמרא ביבמות לא. וכתובות כ. [ואף על פי ששם מדובר במקח וממכר, שגם בקטן אינו מן התורה, כיוון שנתנית הדמים שלו אינה נתניה (מגיד משנה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) - סובר רבינו שכל עיקר תקנת חכמים בקטן וחרש במקח וממכר משום כדי חייהם (פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) אינו אלא מפני שיש להם קניין מן התורה במתנה. ושוטה שלא תקנו בו חכמים קניין במקח וממכר, הוא מפני שאין לו שום קניין מן התורה, ואף לא במתנה, וראה להלן לגבי חרש]. (52) שוודאי אינו גרוע מקטן בן יום אחד דלהלן הלכה ח (סמ"ע רמג סעיף קטן ל). ומה שאמרו ביבמות קיג. שפיקח שנשא שוטה, זכתה בכתובה שכתב לה - על כורחך כשזיכה לה על ידי אחר, וראה במגיד משנה. אבל צריך עיון ממה שאמרו בבבא מציעא עב. שזוכין לקטן מפני שעתיד להיות גדול, ואין זוכין לגוי שבלי מעשה גירות לא יהיה ישראל, ואם כן גם שוטה, מי יודע אם יתורפא, ואף אם יתורפא זה לא יהיה ממילא אלא על ידי מעשה. וראה בקצות החושן שם סעיף קטן ו. (53) והיינו, כאמור, במציאה מפני דרכי שלום, ובמתנה מן התורה. (54) נלמד מתוך מה שתיקנו חכמים שמקחו מקח וממכרו ממכר, משום כדי חייו (למעלה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) ואם אין לו עיקר קניין מן התורה במתנה לא היו חכמים מתקנים במקח וממכר. וההבדל בין שוטה לחרש הוא: שוטה אין לו יד (יבמות קיג); ואילו חרש יש לו יד שהרי חרשת מקבלת גיטה (שם קיב); ראה בקצות החושן שם סעיף קטן ה]. ורק לעצמו יש לו יד אבל לזכות לאחרים אינו יכול, כמפורש בבבא מציעא ח. (55) פרק יז הלכה ד, שחרש אינו מקנה לאחרים (ראה בהערה הקודמת. ועיין מגדל עוז ולחם משנה).

ח. זכין⁵⁶ לקטן אפילו בן יום אחד⁵⁷, ולגדול⁵⁸ בין בפניו בין שלא בפניו⁵⁹. ויחצרו⁶⁰ של אדם קונה לו שלא מדעתו. אף על פי שאינו עומד שם, בין שהגיע המתנה לחצרו⁶¹ - כאלו זכה בה אחר⁶².

(56) כלומר, אחר זוכה עבורו, בבא בתרא קנו: במשנה, ונראה מדברי רבינו שזהו מן התורה. ונכנסת הספרים (שהובאה בתוספות כתובות יא. דיבור המתחיל מטבילין) בבבא מציעא שם שגרסו "קטן - אף על גב דלית ליה שליחות אית ליה זכייה" ולא גרסו "מדרבנן" וכן הוא בכמה כתבי יד. ראה בדקדוקי סופרים לבבא מציעא שם. (57) [שהרי למאן דאמר אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מזכין אף לעובר. בבא בתרא קמא: וראה למעלה פרק כ"ב מהלכות מכירה הלכה י]. (58) שם קנו: במשנה לפי רבי יהושע. ולפי רבי מאיר בברייתא שם - גם לדברי רבי

ה. הלך²⁸ לוי במאה זו ששפתלחו עמו להוליכן לשמעון, ובקש שמעון ולא מצאהו - יחזיר לראובן²⁹. מת³⁰ שמעון בתי ראובן - יחזיר לראובן³¹ או ליורשיו³². מת ראובן בתי שמעון - יתן המאה לשמעון או ליורשיו³³; שמצוה³⁴ לקיים דברי המת, ואף על פי שאמר הדברים והוא פריא³⁵, שהרי המאה בידו של שליח עדין³⁶.

(28) המשך להלכה הקודמת והמדובר כשאמר לו "הולך". ומקור הדברים בברייתא שם יד: (29) שהרי הולך לאו כזכי, ולא זכה השליח בשביל המקבל. (30) ברייתא שם. (31) כנ"ל, שלא זכה עדיין שמעון, והנותן התכוון רק לשמעון ולא ליורשיו. (32) של ראובן אם מת ראובן אחרי מיתת שמעון. (33) שהרי מיד עם מיתת ראובן, זכה בהם מפני הטעם הבא בסמוך ש"מצוה לקיים דברי המת", וממנו זכו היורשים (עיין רש"י שם וש"ך סימן קכה סעיף קטן לג). (34) גיטין שם ברייתא בשם רבי מאיר. (35) כדברי רב פפא שם. ובדין שכיב מרע, ראה להלן פרק י הלכה יב. (36) שלא החזיר לראובן בחייו של זה ובידו לקיים דברי המת. [בתוספות כתובות ע. דיבור המתחיל הא, הוכיחו שלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא אם נמסר ליד שליח לשם כך (וראה להלן פרק י"א הלכה כג בהגהות מיימוני אות ט), שאם לא כן למה הוצרכו לתקן בשכיב מרע שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין. וזה גם מקור לדברי רבינו].

ו. אין אדם זוכה במתנה לחברו עד שיהיה הזוכה גדול³⁷ וכן דעת. ואחד איש ואחד אשה³⁸, ואפילו אשת איש³⁹, ועבד ושפחה⁴⁰. אבל העפונים אינו זוכה; הואיל ואין ראוי לשליחות לעולם⁴¹, כף אינו זוכה לישראל⁴². וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעפונים⁴³, כף אינו זוכה לעפונים⁴⁴.

(37) עירובין עט: במשנה וקידושין מב. מימרא של רב יצחק. (38) עירובין שם. (39) עירובין שם: "על ידי אשתו". (40) בעירובין שם: "ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו", הרי שרק על ידי עבדו אינו יכול לזכות לאחרים, אבל על ידי עבד כנעני של אחר יכול הוא לזכות לאחרים. וראה בפרק א מהלכות עירובין הלכה כ. (41) להוציא מדברי רב אשי לפי לשון אחת בבבא מציעא עא: שרק לעניין תרומה אין שליחות לגוי, אבל לעניין אחר יש לו שליחות. (42) שזכייה היא מטעם שליחות. (43) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרב אשי בלשון אחרונה. (44) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרבינא, שאמר שישאל זוכה לגוי מדברי סופרים.

ז. קטן⁴⁵ שנותנין לו צרו⁴⁶ וזורקו⁴⁷, אגוז ונוטל⁴⁸ - זוכה לעצמו⁴⁹, ואינו זוכה לאחרים; פחות⁵⁰ מזה - לא זכה לעצמו ולא לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה לא לו⁵¹ ולא לאחרים. והמזפה לשוטה על ידי בן דעת - זכה⁵². אבל החרש זוכה⁵³ לעצמו⁵⁴, כמו שבארנו בהלכות גולה⁵⁵.

(45) גיטין סה. מימרא של רבא. (46) אבן. (47) הרי יודע

מה שאין כן בקטן. (79) שהחצר אינה נחשבת אצלו כיד, וגם אינה יכולה להיות נחשבת כשליחות, שאין שליחות לקטן. ואף על פי שזכין לקטן (למעלה הלכה ח), הרי שזכיה אינה מטעם שליחות - אינה דומה חצר לשליח ממש שעושה פעולת הקניין וזוכה עבור הקטן (וראה בהשגת הראב"ד כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה יב וקצות החושן סימן רמג סעיף קטן יא).

- י. המתנה⁸⁰ פגט⁸¹, שאין אדם יכול למסור דברים⁸²
- לשליח. כיצד? אמר לשלשה: אמרו לפלוני ופלוני
- שיתקבצו ויתחמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אין
- זה כלום⁸³; ואם אמרו לאותן העדים וכתבו ונתנו
- למקבל - לא קנה. וכן אם אמר לשנים: כתבו
- ויתחמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אינן יכולין
- לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן פותבין, כמו
- פגט⁸⁴.

(80) גיטין כט. כשמואל וכרבא, ולא כרב ואביי. (81) וראה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ו. (82) שהשליח יאמר דברים מסויימים למישהו, במקום שיעשה פעולה מסויימת. (83) שדברים אינם נמסרים לשליח (משנה גיטין סו:): אפילו אם אמר להם שיאמרו לאחרים (שם עא.). וראה בהלכות גירושין שם. וכל שכן אם אמר להם רק: "תנו גט לאשתי". שאף על פי שהם שלושה ונראה שעשה אותם בית-דין שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום - לא קנה שאין זה עדיף מ"אומר אמרו" וראה בלחם משנה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ה. [נכתב הטור בשם הראב"ד "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם והוא הדין אם אומר להם תנו" ואף על פי שלפינו בראב"ד אין הנוסחא כן. נראה שנוסחת הטור היא הנכונה, והוא פירושו: אם "אומר אמרו" לא מועיל למה שאמר ואם אמרו לעדים וכתבו לא קנה - כל שכן שאם לא עשו כמאמרו אלא חתמו הם בעצמם, שוודאי לא עשו כלום, שהרי על זה לא נצטוו (ולפי הנראה נפלו מלים אלו "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם" בטעות מלשון הראב"ד הנ"ל אל תוך דברי המגיד-משנה, ועיין לחם משנה) "והוא הדין אם אומר להם תנו" כלומר גם באומר להם תנו, אומרים שברור הדבר שעשאו בית-דין ולא מועיל אם הם חתמו בעצמם, שהרי לא נצטוו על כך, ולעשות שליח לכתובה גם כן אינם יכולים, שדברים אינם נמסרים לשליח, כנ"ל. וראה להלן בהערה הבאה]. (84) שם במשנה גיטין סו: "אמר לשניים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו". [ואף על פי שכבר כתב רבינו שאפילו אומר מפורש "אמרו לפלוני ולפלוני וכו'", לא מועיל - אם קל וחומר הוא שבאומר "כתבו וחתמו וכו'", שאינם יכולים לומר לסופר לכתוב - יש חידוש באומר "כתבו וחתמו", שהרי ב"אומר אמרו", לא מועיל אם כתבו וחתמו בעצמם, כנ"ל, ואילו ב"כתבו וחתמו", "הרי הן עצמם כותבים", ויש מקום לטעות, שכיוון שהם עצמם יכולים לעשות מעשה - יכולים לעשות גם שליח, ומשמיענו רבינו שגם באופן זה אינם יכולים למנות שליח. וכתב הראב"ד (הובא במגדל עוז): "והוא הדין אם אמר להם (לשניים) תנו צריכין הם לכתבו". כלומר, בניגוד לאומר לשלושה תנו, שעשה אותם בית-דין,

אליעזר. (59) משנה בגיטין יא: וראה למעלה הלכה ב. (60) בבא קמא מט: מימרא של רבי יוסי בר חנינא. (61) או לאוויר חצרו, ראה בפרק ה מהלכות גירושין הלכה ג. (62) כלומר, כאילו זכה בה על ידי שליח, שחצר מטעם שליחות היא (בבא מציעא י:).

- ט. כמה דברים אמורים⁶³? בחצר המשתמרת⁶⁴;
- אבל בחצר שאינה משתמרת⁶⁵, כגון שדהו וחרבתו
- עד שיהיה עומד בצדה⁶⁶ ויאמר: זכתה לי שדי⁶⁷.
- וכן ארבע⁶⁸ אמות⁶⁹ של אדם שהוא עומד בצדן⁷⁰
- קונין לו⁷¹, בסמטא⁷² או בצדי רשות הרבים⁷³ או
- בחצר שאין לה בעלים⁷⁴; אבל ברשות הרבים⁷⁵ או
- בשדה חבירו⁷⁶ - אינו זוכה עד שגיע מתנה לידו.
- וקטנה⁷⁷ תזכה לה חצרה⁷⁸ וארבע אמות שלה; אבל
- הקטן⁷⁹ אינו זוכה עד שתגיע מתנה לידו או עד
- שיזקה לו אחר.

(63) שחצרו קונה לו, אף על פי שאינו עומד שם. (64) שם יא. שאז היא נחשבת כשליח המשמר דבר הנשלח על ידו (כסף משנה בשם הר"ן). (65) שאז אינו דומה לשליח (שם). (66) שאז היא משתמרת על ידו. וראה במגיד משנה פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח. שיש מחלוקת בין המפרשים אם צריך לעמוד בתוך השדה או שאפשר לעמוד גם מחוצה לה. ודעת רבינו, שגם במתנה צריך שיעמוד בצד שדהו ודלא כרב פפא בבבא מציעא יא: אלא כפי התירוק הראשון שם בגמרא. וכן נראה בקידושין כו: ויש פוסקים כרב פפא (מגיד משנה). (67) דעת רבינו שבחצר שאינה משתמרת ועומד בצידה צריך גם אמירה. כמו שאמרו במשנה (שם יא): "ראה אותן רצין וכו' ואמר זכתה לי שדי וכו'". וכן כתב רבינו בהלכות גזילה שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל זכתה, כתבו ש"אמר" לאו דווקא. (68) בבא מציעא י. מימרא של ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא, ורא"ש בשם הירושלמי (שם) שקונות גם במציאה וגם במתנה. (69) שיעור קומה של אדם בפישוט ידיים ורגליים. (70) ואף על פי שבחצר שאינה משתמרת, צריך גם עמידה בצידה וגם אמירה, כנ"ל - בארבע אמות, אין צורך באמירה "מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה" (מגיד משנה בהלכות גזילה שם). [וברור הדבר שגם בחצר שאינה משתמרת, אם הייתה המציאה קרובה אליו בתוך ארבע אמות, שוודאי זכה בה, אף על פי שלא אמר, כיוון שעומד קרוב לה]. (71) תקנת חכמים היא כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה (הלכות גזילה שם הלכה ט). (72) רחוב צדדי, או קרן זוית של רשות הרבים (מגיד משנה שם). והיא מימרא של רב ששת בבבא מציעא י: שבסימטא "לא דחקי רבים". (73) גמרא שם. וגם שם לא שכיחי רבים (כתובות לא:). (74) שם, תשובת רב פפא, ולפי גירסת הרי"ף. (75) שם בדברי רב ששת: "רשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן [ארבע אמות]". (76) שם, לרב פפא. (77) שם יא. לפי הלשון האחרונה, ולדברי הכל, או זו שלפני האחרונה, וכרבי יוחנן משום רבי ינאי. (78) שבקטנה גילתה התורה שחצרה נחשבת כידה לעניין גט. ולומדים מזה גם ליתר השטחים, כגון מציאה ומתנה,

ואינם יכולים לכתוב בעצמם (חוץ ממה שאינם יכולים לעשות שליח) - באומר לשניים "תנו", לא עשאו בית-דין, אלא כוונתו שיכתבו בעצמם. וכן מפורש במשנה גיטין שם, ובמקום "צריך"ן שבדבריו - צריך להיות "יכולין", וראה באור שמח].

1 יא. הפותב⁸⁵ בְּשֵׁטֶר נְתַתִּי⁸⁶ שְׂדֵה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי,
2 או שֶׁפֶתַב נְתַתִּיהָ⁸⁷ לוֹ, או הָרִי הִיא שְׁלוֹ - הָרִי
3 זֹכָה בָּהּ כְּשִׁיגִיעַ הַשֹּׁטֶר לִידּוֹ. אֲבָל⁸⁸ אִם כָּתַב בְּשֵׁטֶר
4 אֶתְנָנָה⁸⁹ לוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו הָעֵדִים - לֹא
5 זָכָה הַמְקַבֵּל⁹⁰, עַד שִׁיאֲמַר לְעֵדִים כְּתַבּוּ שֹׁטֶר מִתְּנָה
6 וְתֵנוּ לוֹ, וְכוֹתְבֵינוּ⁹¹ וְנוֹתֵנִין לוֹ; שְׁאִין⁹² הַמְקַבֵּל זֹכָה
7 עַד שִׁיגִיעַ שֹׁטֶר הַמִּתְּנָה לִידּוֹ⁹³, או עַד שִׁזְכָּה לוֹ בּו
8 עַל יְדֵי אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹⁴.

(85) גיטין מ: בבביתא. (86) לשון עבר. (87) זוהי גירסת הרי"ף. וצריך עיון מה בין "נתתי" ל"נתתיה" - שניהם מלשון עבר (סמ"ע סימן רמה, סעיף קטן א). ובגמרא שם: "נתונה", והוא לשון הווה. (88) כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (89) לשון עתיד. (90) שאין כאן נתנה אלא הבטחה לתת. (91) אפילו הלשון "אתננה לו", שרק אם נותן השטר מידו ליד המקבל, שהמתנה מתקיימת מיד, צריך לכתוב בלשון עבר "נתתי" או בלשון הווה "נתונה", אבל אם אומר לעדים שיכתבו ויתנו, שאין המתנה מתקיימת עתה כשנותן לעדים אלא אחר כך כשיבוא השטר לידי המקבל - בזה אפשר לכתוב גם לשון עתיד "אתננה" (כסף משנה). (92) וממילא אף הלשון: "אתננה" היא טובה, אחרי שאין המקבל זוכה, אלא אחרי שמוסרים את השטר לידו, ולשעה זו כיוון הנותן בלשון "אתננה" (כסף משנה). (93) [ראה בפרק ו מהלכות עבדים הלכה א ש"תן אינו כ"זכה" ולא זכה עד שיגיע לידו. וראה ברש"י גיטין ט: ובר"ף שם]. (94) למעלה הלכה ב.

9 יב. הָאוֹמֵר⁹⁵ נְתַתִּי שְׂדֵה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי, וְהוּא
10 אוֹמֵר לֹא נָתַן לִי⁹⁶ - חוֹשְׁשִׁין⁹⁷ שֶׁמָּא זָכָה לוֹ עַל
11 יְדֵי אֲחֵרִים⁹⁸. אֲבָל אִם אָמַר כְּתַבְתִּי וְנַתַּתִּי לוֹ⁹⁹, וְהוּא
12 אוֹמֵר לֹא כָתַב וְלֹא נָתַן לִי: אִם הַמְקַבֵּל מִתְּנָה הוּא
13 שְׁאֲמַר בֶּן - הוֹדָאת בְּעַל דִּין¹⁰⁰ כְּמֵאָה עֲדִים הוּא,
14 וְהַנּוֹתֵן אוֹכַל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ; וְאִם בֶּן הַמְקַבֵּל הוּא
15 שְׁאֲמַר לֹא נְתַתִּי לְאָבִי שְׂדֵה זוֹ, וְהוּא אוֹמֵר כְּתַבְתִּי
16 וְנַתַּתִּי לוֹ - מְנִיחִין אֶת הַפְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ עַד
17 שִׁיגִיעַ הַדֶּבֶר הַיָּאָף הוּא¹⁰¹.

(95) שם, המשך הברייתא. (96) המדובר, כשהמקבל רוצה במתנה אלא שמספר האמת שלא קיבלה (סמ"ע רמה סעיף קטן ז). (97) יש לשון "חשש" שאינו ספק, אלא ודאי (תוספות שם דיבור המתחיל חיישינן). וכן לשון התוספתא (בבא בתרא פרק י'): "לא אמר כלום", והיינו, שאין מתחשבים כלל עם דברי המקבל. ברם בשולחן-ערוך חושן משפט סימן רמה, סעיף ד, מביא המחבר לשון "דאיכא למימר", והיינו, שיש לומר, ואין וודאות גמורה. ולכאורה, זהו פירוש המלה "שמא". (98) וזה לא ידע על זה כלל.

18 יג. מְקַבֵּל מִתְּנָה שֹׁטֵעַן וְאָמַר: זוֹ שֶׁתַּחַת יְדֵי אֵינָה
19 מִתְּנָה בְּיָדִי, אֲלֵא שׁוֹמֵר אֲנִי עָלֶיהָ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, או
20 שְׁאֲמַר: בְּטִלָּה הִיְתָה מִתְּחִלָּתָה, לְפִי שֶׁלֹּא קִבַּלְתִּיהָ
21 אֲלֵא בְּעַל פְּרָחִי בְּאֵנָס אוֹ בְּטַעוֹת, וְכִיּוֹצֵא בְּדִבְרֵים
22 אֵלָיו - דְּבָרָיו קִנְיִין¹⁰²; וְנִשְׁבַּע עַל זֶה שְׁבוּעַת
23 הַסֵּת¹⁰³, וְתַחֲזֹר לְכַעֲלָהּ.

(102) גיטין לב. מימרא של רב ששת (לפי נוסחה שלפנינו): "מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו - בטילה היא (משמע בטילה הייתה מקודם שקיבלתי - רש"י), אינה מתנה - דבריו קיימן". וראה למעלה הלכה א. (103) הראב"ד מעיר כאן שענין השבועה כאן הוא "רעיון רוח", ואמנם לא מצינו שבועה אצל הודאת בעל הדין, שהרי הוא מוותר על שלו, ומה מקום לשבועה? אך המגיד-משנה מפרש, שכאן מדובר, שבעלי חוב של המקבל רוצים לגבות את חובם מהשדה, ולפיכך צריך להישבע שאינו מערים עליהם, וכן הביא בשולחן-ערוך סי' רמה סעיף ז. ואף על פי שבפרק ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ב כתב רבינו שאם יש לו ללווה ממון וטוען שהוא של אחרים אינו נאמן אלא בעדים - כאן, שידוע שהיו הנכסים של הנותן, נאמן הוא לאמר שלא קבלם במתנה ושנשארו ברשותו של הנותן (לחם משנה).

24 יד. טָעַן הַנּוֹתֵן וְאָמַר 'שׁוֹמֵר אֶתָּה עָלֶיהָ', או שְׁאֲמַר
25 'שֶׁלֹּא מִדַּעְתִּי¹⁰⁴ נְתַתִּיהָ', או 'גְּזוּלָהּ הִיא בְּיָדִי', וְזֶה
26 אוֹמֵר 'אֶתָּה נָתַתָּ לִי' - נִשְׁבַּע¹⁰⁵ הַמְקַבֵּל שְׁבוּעַת הַסֵּת
27 וְנִפְטָר.

(104) שלא מרצוני. (105) כדין כל כופר בכול, כיוון שהמטלטלין בידו, ראה פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה א, ובקרקעות, כשיש לו חזקת שלוש שנים, ועיין פרק י"א שם הלכה א.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבאר בו איכות עשיית המתנה שצריך שלא תהיה מסותרת, וכל הנמשך אחר זה, ודין שתי שטרות על שדה אחת שניהם במכר או אחד במתנה ואחד במכר, וכל הנמשך.

28 א. הַנּוֹתֵן² מִתְּנָה, בֵּין פְּרִיא בֵּין חוֹלָה³, צָרִיף
29 שְׁתֵּהִיָּה גְלוּיָה וּמְפֻרָּסָמֶת. אָמַר לְעֵדִים: כְּתַבּוּ בִּסְתֵר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר"ב - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעליה עומדת (למעלה הערה ו) - הרי היא ברשות הבעלים
ליתנה לאחר.

ד. כָּכָר בָּאֲרֻנוֹ¹³, שֶׁהַמּוֹסֵר מוֹדְעָה וְאַחֵר כֶּף נָתַן -
הַמִּתְּנָה בְּטֵלָה, אָף עַל פִּי שְׁאִין¹⁴ זֶה אֲנִס. שְׁאִין
הוֹלְכִין בְּמִתְּנָה¹⁵ אֲלֵא אַחֵר דַּעַת הַנּוֹתֵן; הוֹאִיל¹⁶
וְגַלְה דַּעַתוֹ שְׁאִינוֹ רוֹצֶה בָּהּ - מִתְּנָתוֹ בְּטֵלָה.
לְפִיכָף¹⁷, מִי שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים מוֹכִיחִין שְׁאִין דַּעַתוֹ לָתֵן
מִתְּנָה¹⁸, אֲפִלּוּ שֶׁנִּתְּנָה מִתְּנָה גְלוּיָה וְנִמְצְאָת
שֶׁנִּתְּנָה מִקֶּדֶם מִתְּנָה מְסֻתֶּרֶת - הֲרִי שְׁתֵּי הַמִּתְּנּוֹת
בְּטֵלוֹת: הָרִאשׁוֹנָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת; וְהַשֵּׁנִי
- מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים מוֹכִיחִים שְׁאִינוֹ רוֹצֶה, וְהֲרִי קִדְמָה זֶה
הַמִּתְּנָה שֶׁנִּמְצְאָה כְּמוֹ מוֹדְעָה לָהּ¹⁹.

(13) בפרק י מהלכות מכירה הלכה ג. ומקור הדברים
בבבא-בבא שם. (14) בניגוד לפירוש רשב"ם שם, ד"ה
גילוי מילתא בעלמא. (15) בניגוד למכר, שמקבל כסף,
שאו אין מודעה גרידא מספיקה, אלא אם הוא אנוס, כי
יתכן שבשעת המכירה גמר למכור מפני שהיה צריך לדמים,
מה שאין לומר כן במתנה. (16) שם: "במתנה, גילוי
מילתא בעלמא היא". (17) כלל מופשט שהסיק רבינו
מהעובדא שבהלכה הבאה המובאת בגמרא (שם).
(18) ובהוכחה זו גרידא, אין אנו יכולים לבטל המתנה
השניה, אלא בהצטרף גם המתנה המוסתרת המשמשת כאן
כמודעה. (19) בבא-בבא שם. ואף שמתנה טמירה כשהיא
לעצמה, אינה מספיקה לשמש כמודעה, כאמור למעלה
הלכה ג - כאן מצטרפת ההוכחה, שאין דעת הנותן ליתן
מתנה זו לשני, לבטל המתנה השניה.

ה. מַעֲשֶׂה²⁰ בְּאַחַד, שֶׁרָצָה לִשְׂא אִשָּׁה. אָמְרָה לוֹ:
אֵינִי נִשְׂאָת לָךְ עַד שֶׁתִּכְתָּב לִי כָּל נִכְסֶיךָ. שָׁמַע בְּנוֹ
הַגָּדוֹל וְצָנַח עַל שְׁמִינִיחוֹ רִיקָן. אָמַר לְעֵדִים: לָכוּ
וְהַחֲבֹאוּ וְכֹתְבוּ לוֹ כָּל נִכְסֵי בְּמִתְּנָה. וְאַחֵר כֶּף כָּתַב
לָהּ כָּל נִכְסָיו וְנִשְׂאָהָ. וְכֵא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים,
וְאָמְרוּ: הֵבֵן לֹא קָנָה וְהָאִשָּׁה לֹא קָנָתָה; שֶׁהֲרִי לֹא
בְּרִצּוֹנוֹ כָּתַב לָהּ, וְכֵאנוֹס²¹ בְּדָבָר הוּא, שֶׁהֲרִי גָלָה
דַּעַתוֹ בְּמִתְּנָה הָרִאשׁוֹנָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּטֵלָה
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּעֵנְיָנִים אֵלּוּ²².

(20) הובאה בבבא-בבא שם. (21) "כאנוס", ולא אנוס
ממש. שלא היה אנוס גמור, שהרי אם ירצה לא ישאנה ולא
יתן לה נכסיו (מגיד-משנה) - ובכל זאת בטלה המתנה
בצירוף המודעה, ע"י המתנה המוסתרת. (22) היינו, כל
מקום שיש צירוף של שני גורמים: הוכחות בגוף המתנה,
ומתנה טמירה קודמת לה, אם כי מתנה טמירה גרידא אינה
נחשבת מודעה, וההוכחות כשלעצמן אינן מספיקות לבטל
את המתנה - שתייהן ביחד מבטלות את המתנה.

ו. שְׁנֵי²³ שְׁטָרוֹת שֶׁזִּמְנָן²⁴ בְּיוֹם אֶחָד, וְהֵן כְּתוּבִין עַל
שְׂדֵה אֶחָת, בֵּין בְּמִכְרָא בֵּין בְּמִתְּנָה: אִם דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי
הַמְּקוֹם לְכָתֵב שְׁעוֹת²⁵ - כָּל הַקּוֹדֵם זָכֶה²⁶; וְאִם אִין
דֶּרֶךְ הַמְּקוֹם לְכָתֵב שְׁעוֹת - הֲרִי הַדְּבָרִים מְסוּרִים

וְתִנּוּ לוֹ - אֵינָה פְּלוּם; שְׂדֵה מַעֲרִים פְּדִי לְאַבְדִּי מְמוֹן
אַחֲרִים²⁷, שִׁיחֹזֵר וְיִמְכֹּר אַחֵר שִׁיתָן.

(2) בבא-בבא מ: מימרא של רב יהודה, ש"מתנה טמירתא
(מסותרת)" אינה כלום. (3) נלמד מדברי הרי"ף בבבא-
בבא שם בשם רב האי, והעתיקו רבינו להלן פ"ט הלכה
א. ובין במתנה במקצת נכסיו, בין בכל נכסיו (ראה שם
הערה ב). (4) כלשון הראשון של רב יוסף, שאמר בפירוש
מימרתו של רב יהודה (שם). ולפי זה, אם לא אמר לכתוב
בסתר, אע"פ שלא אמר לעשותה בפרהסיא - אין זו "מתנה
טמורה". ואילו ללשון השני, גם זו היא מתנה טמורה, כיון
שלא אמר לעשותה בפרהסיא. וראה להלן הערה ה.
(5) היינו הלקוחות המאוחרים למתנה, כהמשך דברי רבינו.
והראב"ד מפרש, ש"אחרים" - היינו מקבל המתנה, כלומר:
הוא מכר אותה מקודם לאחר ואחר-כך הוא נותנה במתנה
לזה, ולפיכך הוא רוצה שהדבר ייעשה בסתר, והוא מערים
לאבד "ממון אחרים", היינו הטובה שקיבל מקודם ממקבל
המתנה שתמורתה נתן לו המתנה. וכנראה שבספר שהיה
לפני הראב"ד היו חסירות המילים "שיחזור וימכור אחר
שיתן", ועיין מגיד-משנה.

ב. לְפִיכָף²⁸, כָּל שְׁטָר מִתְּנָת קָרְקַע²⁹ שְׁאִין כְּתוּב בּוֹ:
וְאָמַר לָנוּ פְּלוּנִי הַנּוֹתֵן שָׁבוּ בְּשָׁוְקִים וּבְרַחוּבוֹת
וְכֹתְבוּ לוֹ מִתְּנָה גְלוּיָה וּמְפֻרְסָמָת, וְכִיּוּצָא³⁰ בְּעֵנְיָנִים
אֵלּוּ - חוֹשְׁשִׁין³¹ לָהּ שֶׁמָּא מִתְּנָה מְסֻתֶּרֶת הִיא, וְלֹא
זֶכָה הַמִּקְבֵּל.

(6) כלומר, לפי שאמרנו ש"מתנה מסותרת", אינה כלום, אם
לא אמר להסתיר וגם לא אמר לפרסם, שבוה נחלקו שתי
הלשונות של רב יוסף (ראה למעלה הערה ג), ספק הוא,
וחוששין שמא מתנה מסותרת היא, וכמו שאמרו בגמרא
שם: "סתמא מאי - רב אשי אמר חיישין, והלכתא חיישין"
(לחם-משנה). (7) גם במטלטלין יש דין של "מתנה
מסותרת" (מגיד-משנה), ומה שכתב רבינו "קרקע" הוא
מחמת סוף הדברים שכתב: "חוששין שמא מתנה מסותרת
היא, ולא זכה המקבל". וזה לא שייך אלא בקרקע שעומדת
בחזקת בעליה הראשונים, אבל במטלטלין, אם הם ביד
המקבל, הם בחזקתו (הגר"א סימן רמב, ס"ק י). (8) היינו,
ביטויים דומים, המדגישים את הפומביות. (9) כרב אשי
שם, וכמו שכתב הרי"ף. וראה למעלה הערה ה.

ג. הַכּוֹתֵב³² שְׁתֵּי מִתְּנּוֹת עַל שְׂדֵה אֶחָת, הָרִאשׁוֹנָה
מְסֻתֶּרֶת וְהָאַחֲרוֹנָה גְלוּיָה וּמְפֻרְסָמָת - אַחֲרוֹן קָנָה³³.
וְאֲפִלּוּ הָיְתָה הָרִאשׁוֹנָה סְתָם, וְאִין בָּהּ לֹא עֲנָן
סְתִירָה וְלֹא עֲנָן גְלוּי, אֲלֵא מִתְּנָה סְתָם³⁴ - הָאַחֲרוֹן
קָנָה.

(10) בבא-בבא שם. (11) ואין המתנה הראשונה יכולה
לשמש כמודעה לבטל המתנה השניה (ראה פ"י מהלכות
מכירה הלכה א) - לפי שנעשתה בסתר (מסקנת הגמרא
שם). (12) שאמרנו למעלה שחוששים שמא מתנה
מסותרת היא, ולא זכה המקבל מספק, כיון שקרקע בחזקת

- 1 לְדִינֵיכֶם²⁷: כָּל שְׁדַעְתֶּם נוֹטָה²⁸ לְהַעֲמִיד שְׁדָה זוּ בְּיָדוֹ
2 - יַעֲמִידוּ²⁹.
16 מִתְּנָה - קָנָה הַשְּׁדָה מִזְמַן רֵאשׁוֹן; שְׁלָא פְתַב לּוֹ
17 שְׁטַר מִתְּנָה אֲלָא לְיָפוֹת כַּחוֹ, וּמִשּׁוּם דִּין בֶּן
18 הַמֶּצָרָה⁴⁵.

(39) כתובות מד. מימרא של רב נחמן. (40) זה ביום אחד, וזה ביום שני. ונתעורר ספק אולי ביטל השני את הראשון, שכיון שיש ביד בעל השטר שני השטרות, הרי זה כאילו מודה שהראשון בטל, וראה להלן הלכה ט. (41) שאם יטרפנו בעל חובו, יחזיר לו דמיו. (42) שהרי סתם מתנה - אין בה אחריות. (43) שאנו אומרים, שהמוכר צויה לכתוב באחריות, והסופר טעה ושכח, ולפיכך אפילו לא כתובה אחריות מפורש, הרי היא כאילו כתובה (בבא מציעא יד. ולמעלה פ"ט מהלכות מכירה הלכה ג.). (44) אף זה בגמרא שם. (45) שהוא קודם לקנות השדות הגובלות עם שדהו (פ"ב מהלכות שכנים הלכה ה.), אבל במתנה אין דין בר-מצרא (שם פ"ג הלכה א.). ואע"פ שמתנה שכתוב בה אחריות, דינה כמכירה, ויש בה דין בר-מצרא (שם) - כאן שלא כתב בשטר מתנה שום אחריות אע"פ שכתב לו גם שטר מכר - אין בו דין בר-מצרא (מגיד-משנה בשם רשב"א). אבל יש להבין כאן, כיצד אפשר לבטל המכירה בשטר מתנה שאחר-כך (משנה למלך). ויש אומרים ש"לייפות כחו" היינו שתהיה לו האפשרות ללוקח להעלים את שטר המכירה ולגלות רק את שטר המתנה, ובזה יסלק ממנו את טענת הבר-מצרא, ואם כן אין ראייה ששטר המתנה מבטל את שטר המכירה שלפניו, שהרי לצורך הנ"ל נכתב. ואמנם אם יתברר שיש לו גם שטר מכר, לא יסתלק הבר-מצרא, וראה במגיד-משנה.

- 19 ט. הָיוּ שְׁנֵי הַשְּׁטָרוֹת בְּמִכְרָ אוֹ שְׁנֵיהֶם בְּמִתְּנָה: אִם⁴⁶
20 הוֹסִיף בְּשֵׁנֵי פְלוֹם⁴⁷ - הָרִי הָרֵאשׁוֹן קָיָם⁴⁸, שְׁלָא
21 פְתַב הַשְּׁנִי אֲלָא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת; וְאִם⁴⁹ לֹא הוֹסִיף -
22 בְּטַל שְׁטַר שְׁנֵי אֵת הָרֵאשׁוֹן⁵⁰, וְאִין לֹא אַחֲרִיּוֹת אֲלָא
23 מִזְמַן הַשְּׁנִי⁵¹. לְפִיכָף⁵², כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֵכֵל הַלּוֹקֵחַ
24 מִזְמַן רֵאשׁוֹן עַד זְמַן שְׁנֵי - מִחֲזִיר אוֹתָם⁵³. וְאִם הָיָה
25 עַל אוֹתָהּ שְׁדָה חֹק לְמִלְךָ בְּכָל שָׁנָה - הַנּוֹתֵן אוֹ
26 הַמוֹכֵר נוֹתֵן אוֹתוֹ חֹק עַד זְמַן הַשְּׁטַר הַשְּׁנִי⁵⁴.

(46) כתובות שם, מימרא של רב פפא, כפירוש והוספה לדברי רב נחמן. (47) אע"פ שלא הודגש בשטר שזוהי הוספה, אלא שמידת השטח הוגדלה בשטר זה, ביחס לשטר הקודם, וראה להלן. (48) וכנראה שכוונת רבינו, שאת העיקר גובה המקבל מזמן הראשון, ואת התוספת מזמן השני (מגיד-משנה). ואע"פ שבשתי כתובות ובאחת מהן תוספת על השניה (בלי הדגשת התוספת), פסק רבינו (בפס"ז מהלכות אישות, הלכה כט) ש"גובה באיזה מהן שתרצה ותבטל השניה", ואם כן גם כאן צריך להיות כן, שאם רצה לפי השטר הראשון אין לו אלא כפי הכתוב בו, בלי התוספת, ואם רצה לפי השטר השני, יש לו גם העיקר וגם התוספת מהזמן השני (וכן אמנם דעת רש"י בכתובות שם) - אין לדמות שטר לכתובה, שבכתובה הדרך לכתוב "ואוספיית לך וכו'", וכיון שלא הדגיש ההוספה בכתובה

(23) כתובות צד. (24) התאריך, שבו נכתבו השטרות. (25) ונמסר בלי עדים, שכיון שחתמו בו עדים הוא כשר גם בלי עדי מסירה (פ"א מהלכות גירושין הלכה טז), ואם כן אי-אפשר לברר מי קדם במסירה. (26) שם צד: כלומר כל ששטרו מוקדם, הוא זכה, שכיון ששטרו נכתב קודם בוודאי גם נמסר קודם, כשם שאנו תולים כך בשטרות אחרים, שאחד מהם מוקדם ביום או בכמה ימים (מגיד-משנה). (27) מקביל לביטוי התלמודי: "שודא דדיינא". וכשמואל בניגוד לרב (כתובות שם). (28) שהם משערים, למי היתה דעתו של הנותן נוטה יותר ואותו היה מעדיף על השני, ובוודאי לו מסר מקודם. וה'תוספות' בבא-בתרא לה. ד"ה שודא, פירשו ש"שודא דדיינא" היינו שהדיינים עושים כרצונם. וראה בסמ"ע סימן רמ, ס"ק יב. (29) שהרי לשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי (כורתים או חותכים את הגט) בגט ובכל השטרות, הכל תלוי למי נמסר השטר ראשון, וברור שיש כאן אחד שזכה, אם כי אין אנו יודעים מיהו - האפשרות שהשטרות נמסרו כאחד היא נדירה ואין להביאה בחשבון - ומוטב לנו, איפוא, לתת לאחד על סמך השערת הדיינים, מאשר לקיים חלוקה (מגיד-משנה).

- 3 ז. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים³⁰? בְּשְׁטַר שְׂאִין³¹ בּוֹ קִנְיָן³²,
4 אֲלָא³³ קָנָה שְׁדָה זוּ בְּשְׁטַר זֶה, שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין מִי
5 הוּא מְשַׁנְיָהֶם שְׁהִיגֵעַ³⁴ שְׁטָרוֹ לִידוֹ תַּחֲלָה; אֲכָל אִם
6 הָיָה בְּכָל שְׁטַר מִהֵן קִנְיָן³⁵ - כָּל שְׂקָדָם לֹא הַקְנִין
7 זֶכֶה, וְלִשְׁאָלוֹ³⁶ הָעֵדִים. וְכֵן אִם הָיוּ שָׁם³⁷ עֲדִים שְׁדָה
8 הִיגִיעַ לִידוֹ שְׁטַר מִתְּנָתוֹ תַּחֲלָה - קָנָה הָרֵאשׁוֹן³⁸.

(30) שהכל תלוי במסירת השטר, שמי שנמסר לו קודם, הוא זכה. הרי"ף בכתובות פרק מי שהיה נשוי (שם). (31) שלא הוזכר בו. (32) סתם קנין, הוא קנין חליפין. (33) שהשטר הוא הוא הקנין. (34) ואין השטר קונה אלא עם המסירה, ולפיכך מי שהגיע לידו תחלה - קונה תחלה, ולפיכך אנו מסתמכים על שעות כראייה לקדימת המסירה, ואם אין כותבים שעות - סומכים על הכרעת הדיינים, כמו שפורט בהלכה שלמעלה. (35) כלומר, שכתוב בו "וקנינא מפלוני וכו'" ואין השטר אלא לראייה. (36) את עדי החתימה, מי קדם בקנין. ואם אי-אפשר לברר מי קדם, נוהגים כמו בהלכה הקודמת: "שודא דדיינא" (טור סימן רמ). (37) באופן שלא כתוב בו קנין. (38) למסירה, אף שאינו הראשון לכתובה, ואף שהשטר השני נמסר אף הוא באותו היום, וראה סמ"ע שם ס"ק טו.

- 9 ח. שְׁנֵי³⁹ שְׁטָרוֹת הַיּוֹצְאִים עַל שְׁדָה אֶחָת בְּשֵׁם קוֹנָה
10 אֶחָד, וְאִין זְמַנָּם שְׁוָה⁴⁰: אִם הָיָה שְׁטַר אֶחָד מְכָר
11 וְאֶחָד מִתְּנָה: אִם הָיָה הַשְּׁטַר הָרֵאשׁוֹן מִתְּנָה וְהַשְּׁנִי
12 שְׂאֲחָרָיו מְכָר - לֹא בְטַל הָאֲחֵרוֹן אֵת הָרֵאשׁוֹן; שִׁישׁ
13 לֵאמֹר: לְהוֹסִיף לוֹ אַחֲרִיּוֹת⁴¹ חֲזִיר וְכַתֵּב בְּשֵׁם מְכָר⁴².
14 אֲף עַל פִּי שְׁלָא הָיָה פְתוּב שָׁם אַחֲרִיּוֹת, שְׂאֲחָרִיּוֹת
15 טְעוּת⁴³ סוֹפֵר הוּא. וְכֵן⁴⁴ אִם הָרֵאשׁוֹן מְכָר וְהַשְּׁנִי

של הנותן, אף שהוא עצמו לא פירש אותה. (5) בבא- בתרא שם. (6) לא פירש רבינו אם זה בשכיב מרע, או אף בבריא, כמו שפירש בהלכה ב. ויש אומרים, שהדברים אמורים רק בשכיב מרע. אבל בבריא אע"פ שבא בנו, מתנתו קיימת, שאם על עצמו לא חס ולא השאיר לעצמו כלום, קל-וחומר שעל בנו אינו חס (וראה בכתובות עט. 'טור' חו"מ סימן רמו בשם הרמב"ן, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק ג.). (7) דוקא "כל נכסיו", אבל אם השאיר לעצמו כל שהוא מנכסיו - מתנתו קיימת, כמו שמפרש בסמוך, וכן הוא לשון הברייתא הנזכרת, וראה עוד להלן. (8) ראה למעלה פ"ה הלכה א-ב. (9) מבלי להשאיר כלום לבנו. (10) כלומר, כיון שכל ההוכחה היא מזה שלא השאיר כלום - לפיכך אם השאיר כל שהוא, שבטלה ההוכחה הנ"ל - מתנתו קיימת. (11) כן הוא בבבא-בתרא קמט: ראה להלן בסמוך. (12) מקור דברי רבינו, מלשון הברייתא הנ"ל של רבי שמעון בן מנסיא "וכתב כל נכסיו" (וכן הוא בתוספתא כתובות פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 265.14) לפי כ"י ווין ודפוס ראשון) - הרי שדווקא אם כתב כל נכסיו, אבל אם שייר - מתנתו מתנה, כנ"ל. ועוד שבגמרא בבא-בתרא שם, השוו דין ברייתא זו לדין מתנת שכיב מרע, ושם מפורש במשנה: "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ושייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת", ושם קמט: אמרו שקרקע לאו דוקא, אלא אפילו שייר מטלטלין, מתנתו קיימת, וראה להלן פ"ח הלכה טו (מגיד-משנה), ושם הלכה ז והערה מח.

- ב. וכן¹³ הפותב¹⁴ פל נכסיו מתנה¹⁵ לאחד מבניו,⁹
בין שהיה בריא¹⁶ בין שהיה שכיב מרע, אפלו¹⁷ היה
בן קטן המטל בעריסה¹⁸ - לא עשהו אלא¹⁹
אפוטרופוס²⁰, והרי הוא בכל הנכסים פאחד מאחיו.
אמדין דעת הוא, שלא נתפון אלא להיות אחיו
נשמעין²¹ לו. ואם שיר כל שהוא, בין קרקע בין
במטלטלין - זכה הבן במתנה²².

(13) מילת קישור זו, באה לציין שאף הלכה זו, כמו זו הקודמת, שייכת למסגרת ההלכות מטעם אומד הדעת, ובשתייהן, אם שייר כל שהוא - מתנתו מתקיימת. (14) שם קלא: [דוקא כותב, שבכתיבה מכון להוציא קול ולהחשיבו כדי שיכבודוהו, אבל באמירה בלבד שאין לה קול, בוודאי אין כוונתו לעשותו אפוטרופוס. וכן כתב רבינו להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב, והיא דעת הר"ח (הובא ברא"ש פרק יש נוחלין סימן לא, עיין שם) והרי"ף שם. ומקורם ממשנת רבי יוחנן בן ברוקא (בבא בתרא קל). שאם אמר בני פלוני יירשני - דבריו קיימים (ראה להלן פ"ב הלכה א). וכל-שכן אם אמר בלשון מתנה, שוודאי קנה. ר"י מיגאש ב"ב קלא: לפי דעה זו]. (15) [לדעת רבינו, הר"ח והרי"ף, אין הבדל בענין זה בין מתנה לבין ירושה, אלא בין כותב לאומר, שבאומר - זכה בין במתנה ובין בירושה (ראה למעלה), ובכותב - לא זכה לא במתנה ולא בירושה (שלא כהגהת חוות-יאיר על הרי"ף שם), ולא כדעת רשב"ם (ב"ב קל). שעיך החילוק בין מתנה, שיש חשש של אפוטרופוסות, לבין ירושה שלא שייך בה אפוטרופוסות, לפי

השניה, אין כוונתו להוסיף, אלא אם רצתה גובה מזו ואם רצתה גובה מזו, אבל במכירה אין הדרך לכתוב כן, ולפיכך אף שלא הדגיש ההוספה, הרי הוא כאילו הדגיש, וגובה העיקר מזמן ראשון והתוספת מזמן שני (סמ"ע סימן רמ ס"ק ז, והגר"א שם ס"ק ח). (49) מימרא של רב נחמן, שם. (50) בגמרא שם, נחלקו בטעמו של דבר: לרב אחא הוא, מפני שבקבלת השטר השני, מותר המקבל על שעבודו מזמן השטר הראשון עד זה של השני. ולרפרם, מפני שבזה מודה המקבל שהראשון מזויף, ורבינו פסק כרפרם, ראה להלן. (51) שאם בא בעל חובו של הנותן או המוכר וטרף ממנו מזמן השטר הראשון עד זמן השטר השני, אינו יכול לחזור ולתבוע מהנותן או מהמוכר. (52) לפי סוגיית הגמרא שם, מילה זו תמוהה, שהרי רבינו העתיק את דברי רב נחמן (שם) כלשונם, ועל זה נחלקו שם רב אחא ורפרם, הנ"ל, ואמרו שההבדל ביניהם אם הלוקח או הנותן מחזירים הפירות שבין זמן השטר הראשון לבין זמן השטר השני, וכן אם הוא משלם מס המלך לזמן הנ"ל - שלדעת רב אחא, שהלוקח מותר על שעבודו, אינו מחזיר הפירות, והוא משלם מס המלך; ולדעת רפרם, שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, מחזיר הוא את הפירות, והמוכר משלם מס המלך. והנה דעת רבינו להלן ברורה כרפרם, אבל זה לא כלול במילים "ביטל שטר שני את הראשון", כנ"ל, ואם כן מאי לפיכך? (לחם-משנה). (53) אחרי שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, ואין לו אלא מזמן השטר השני. (54) כנ"ל לדעת רפרם. ושם אמרו עוד הבדל שלישי - שלרב אחא, עדי השטר הראשון כשרים. ואילו לרפרם, הם פסולים (וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא בינייהו), ורבינו השמיט דבר זה (לחם-משנה).

פרק ששי

(1) נתבאר בו משפטי האומדנות במתנה שאומדין כוונת הנותן למה הייתה ולמי נתכווין אחר זה, ומשפטי הדברים שהן נקנין בגילוי הדעת בלבד או באמירה שלא בקניין, ומשפט הקידושין והסבלונות שבין איש לארוסתו ולא נגמר העניין ביניהם, והנמשך אחר זה.

- 1 א. לעולם² אומדין³ דעת⁴ הנותן. אם היו הדברים
- 2 מראין סוף דעתו - עושין על פי האמד, אף על פי
- 3 שלא פירש. פיצד? מ⁵ שהלך בנו למדינת הים,
- 4 ושמע⁶ שמת, וכתב כל נכסיו⁷ לאחר מתנה גלויה
- 5 גמורה⁸, ואחר כך בא בנו - אין מתנתו קיימת;
- 6 שהדברים מוכיחין, שאלו ידע שפנו הים - לא היה
- 7 נותן כל נכסיו⁹. לפיכך¹⁰, אם שיר מנכסיו כל
- 8 שהוא, בין קרקע בין במטלטלין¹¹ - מתנתו קיימת¹².

(2) בבא-בתרא קמו: כרבי שמעון בן מנסיא שאמר: "אזלינן בתר אומדנא". וכן פסק רב נחמן, שם קלב. (3) בדיני ממונות, יש וצריך תנאי כפול (למעלה פ"ג הלכה ז-ח), ויש שמספיק גילוי דעת גרידא (למעלה פ"א מהלכות מכירה הלכה ח), ויש שאפילו אומד הדעת קובע, כמו כאן. וראה 'תוספות' קידושין מט: ד"ה דברים שבלב. (4) על רקע הנסיבות ועל יסוד הערכה פסיכולוגית, אנו משערים דעתו

השלחן). [ועיין 'נתיבות' סימן רמו ס"ק א, וראה בבבא בתרא קמג: "ולסלוקי לברתי מעישור קאתי"]. (26) שאין הוא דואג לכבודה כמו לזה של הבן. (27) שוודאי אינו דואג לכבודו. (28) שלא אמרו אלא בכותב לאחר מבניו.

ד. וכן²⁹ הפותב³⁰ פל נכסיו³¹ לאשתו, בין פריא בין שכיב מרע, אף על פי שקנו מידו³² - לא עשאה אלא אפטרופא על יורשיו. בין שהיו יורשיו בניו ממנה או מאשה אחרת³³, או אחיו³⁴ או שאר יורשין³⁵. ואם³⁶ שיר פל שהוא, בין קרקע בין משלטלין - קנתה פל שכתב לה.

(29) אף כאן מדובר בענין אומד הדעת. (30) שם קלא: מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (31) בלשון מתנה (וראה במגיד-משנה למעלה הלכה ב, שכן גרס בגמרא שם) שאם בלשון ירושה אפילו אם שיר כל שהוא לא קנתה, לפי שאינה ראויה ליורשו, ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ב"ה. (32) אף שלכאורה, לעשות אפטרופוס אין צורך בקנין. והמקור לזה, ממה שאמר בסתם: "הכותב כל נכסיו" - משמע בין בקנין ובין שלא בקנין (נמוקיי"ף). וכן מדין מתנת בריא, שאמרו שהיא צריכה קנין. וכן ממה שאמרו להלן "שיר כל שהוא" וגם בזה צריך קנין, הרי שגם קנין אינו מועיל כאן (ביאור הגר"א לאבן-העזר סימן קז, ס"ק ב). ואם נכתב הקנין בשטר השכיב-מרע צריך לכתבו בלשון יפוי כח ותוספת על המתנה, שאם לא כן, בטל השטר לגמרי, כדלהלן פ"ח הלכה י ('חלקת מחוקק' שם ס"ק א). (33) שם, בעיא שנפתרה, ולשתי הדעות, של רבינא ושל רב עזירא, ושניהם בשם רבא. (34) כרבינא בשם רבא, ולא כרב עזירא (לפי גירסת הרי"ף שם). (35) למד מדין אחיו, והרא"ש בתשובה חולק על זה, ראה ב'חלקת מחוקק' שם ס"ק ג. (36) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן.

ה. במה דברים אמורים?³⁷ בנשואה; אבל אם פתב פל נכסיו לאשתו ארוסה³⁸ או לגרושה, אף על פי שלא שיר פלום - הרי היא פשאר פני אדם³⁹, ומתנתו קימת.

(37) שם קלא: כדבר פשוט. (38) שעדיין אינו דואג כל כך לכבודה. (39) ראה להלן הלכה ו שאחר, שאינו יורש - קנה.

ו. הפותב⁴⁰ פל נכסיו לאחד מבניו ולאחר - זה האחר קנה חצי⁴¹ הנכסים במתנה, ונשאר החצי לבניו; והבן שנתנו לו - אפטרופוס מנהו על שאר אחיו⁴².

(40) שם קלא: כדבר פשוט, ועיין שם ברשב"ם ד"ה פשיטא, שפירש באופן אחר, ודחה דברי יש מפרשים כפירוש רבינו, וראה בהגהות יימוניות. (41) ואחרי שנתן את החצי הראשון לאחר, החצי הנשאר הוא "כל הנכסים". (42) שכשם שאילו נתן את החצי הראשון לאחר, קודם שנתן את החצי השני לבנו - ברור שהחצי השני הוא "כל הנכסים", כן הוא הדין כשנתן ביחד. וראה בסמ"ע, סימן רמו ס"ק טז.

שאפטרופוס אינו יורש. ועיין שם שבנה יסודו ממה שאמר רב הונא (ב"ב קלג): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר - רואים אם ראוי ליורשו, נוטלן משום ירושה" ואילו לדעת הרי"ף ורבינו, מדובר שם בבת בין הבנות וכיוצא בזה, שלא שייך שם ענין אפטרופוסות (ראה להלן פ"ט הלכה ה). ומה שדקדק רבינו לכתוב כאן "מתנה", הוא מחמת "בריא" שהביא להלן, שבו לא מועילה לשון ירושה בהעברת נכסים מבן לבן, אלא לשון מתנה דוקא (בבא-בתרא קלא. וקנו: וראה בדברי רבינו להלן פ"ב הלכה ב, ובפ"ו מהלכות נחלות הלכה ד"ה). (16) בבא-בתרא קלב. בעיא של רבא, שאולי דוקא בשכיב מרע אמרו, שלא נתכוון אלא להיות אחיו נשמעין לו, מאחר שהוא הולך למות. אבל בבריא, לא אמרו כן. ולא נפתרה בעיא זו, ומכיון שבכל ספק הלכתי בדיני ממונות, הולכים לקולא לנתבע - אין מוציאים כאן מחזקת הבנים, וקובעים להלכה שלא עשאו אלא אפטרופוס (רי"ף שם). (17) שם, מימרא של רב חנילאי בר אידי בשם שמואל, כתשובה לבעיא שהועלתה שם. (18) שלכאורה, אין מקום להשתדלות זו לכבודו. (19) בבא-בתרא שם. (20) להלן הלכה ד, בדין "הכותב כל נכסיו לאשתו", כתב רבינו: "אף-על-פי שקנו מידו - לא עשאה אלא אפטרופא", וצריך-עיון למה השמיטו כאן. (21) שאין להניח שיקיים אדם הפלייה בין הבנים, ויתן את כל נכסיו רק לאחד מהם, ומן הסתם התכוון רק לחזק את כבודו ומשמעתו בין האחים. אבל אם כתב כל נכסיו לזר, שאין מקום להשערה זו שהתכוון למשמעת, אחרי שאין עליו הדאגה לכבודו של אדם זה - מתנתו מתנה. (22) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן. שכוין שלא כתב לו כל הנכסים, בוודאי נתכוון למתנה גמורה, ולא לעשותו אפטרופוס.

ג. במה דברים אמורים?²³ שכתב לבן²⁴ בין הבנים; אבל אם פתב פל נכסיו לבן בין הבנות²⁵, או לבת²⁶ בין הבנות, או לאחד מן היורשין²⁷ בין שאר היורשין, אף על פי שלא שיר פלום - מתנתו קימת²⁸.

(23) כן הוא ברי"ף בבא-בתרא פרק יש נוחלין (קלא:), ומקור דבריו ממה שאמר רב הונא (שם קלג): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' נוטלן משום ירושה". וכתב על זה שם שדברי רב הונא בשאר יורשין, כגון בת בין הבנות ואח בין האחים, אבל בן בין הבנים בכתובה לא עשאו אלא אפטרופוס. ואם תאמר: "בנו מאי טעמא לא קנה בכתובה - וכל היורשים קנו - כבר אמרו עלה בגמרא דהלכתא בלא טעמא היא, ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים". ובגמרא שבידי הרי"ף לא היה כתוב (שם קלא:): "איבעיא להו, בת אצל הבנים ואשה אצל האחים", שלפ"ז מפורש אליבא דרבינא שגם "בת אצל הבנים" - לא קנתה, אלא היה כתוב: "איבעיא להו, אשה אצל האחים" (רא"ש שם סימן לא) וכו' בגמרא כ"י ה' שבידי בעל "דקדוקי סופרים". (24) אע"פ שלדעת הרי"ף (למעלה) זוהי הלכה בלי טעם - יש בזה קצת מן ההגיון, שהבנות בלא זה יכבדו את הבן. (25) בנות שהן יורשות, כגון בנות בניו שמתו בחייו (ערוך

ז. וכן⁴³ אם כתב כל נכסיו⁴⁴ לאשתו ולאחר - זה
האחר קנה מחצה, ואשתו אפטרופא על מחצה.

(43) שם בגמרא. (44) שם קלב. ברייתא, וכחכמים.

ח. כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה⁴⁵ -
אבדה כתבתה⁴⁶, ותקדשה⁴⁷. לפיכך, אם יצא שטר
חוב עליו, והלכו כל הנכסים בחובו שקדם המתנה⁴⁸
- תשארה היא בלא כלום, ולא תקח בכתבתה
שקדמה החוב⁴⁹; שאמרו⁵⁰ דעת הוא, שפנה⁵¹
שבאה לה בשמועה זו שקנתה לה כל נכסיו אבדה
כל זכות שיש לה בנכסים חוץ⁵² ממתנה זו.

(45) דוקא באופן שקנתה במתנה, כגון אשתו גרושה או
ארוסה (גמרא שם), או כל אשה, כלשון רבינו, אלא שכתב
לה בלשון ברורה שזו היא מתנה ולא אפטרופסות. אבל
באופן שעשאה אפטרופסות, לא אבדה כתובתה (מגיד-
משנה מהגמרא שם). (46) היינו, שעבוד כתובתה על
נכסים אלו, ראה להלן. (47) לאו דוקא. שהרי רק על
נכסים אלו ויתרה, אך אם הבעל קונה נכסים חדשים, חל
שעבוד הכתובה עליהם (רשב"ם שם ד"ה אבדה כתובתה,
וכן כתבו ח' חלקת מחוקק' סימן קז ס"ק ח, והבית-שמואל
שם ס"ק ו'). (48) וגובה מן הדין מנכסים אלו של המתנה,
אך ששעבוד הכתובה קודם לחוב. ולולא ויתרה, היתה היא
קודמת לגבות את כתובתה מן החוב. (49) צ"ל "שקדמה
לחוב". כלומר, והיה דינה לגבות כתובתה מנכסים אלו, לפי
שהיא קודמת למתנה - אעפ"כ אינה גובה, שהרי ויתרה.
(50) כן מסקנת הגמרא שם. (51) שזה גורם לה נחת רוח
מיוחדת. שיוצאת שמועה שהיא חשובה לבעלה, עד שהוא
מוכן לתת לה את כל נכסיו במתנה, ותמורת הנאה זו היא
מוותרת על שעבוד הכתובה. (52) חוץ מזכות זו, לזכות
בנכסים אלו בתורת מתנה.

ט. וכן הפותב⁵³ נכסיו לבניו, בין זכרים בין
נקבות⁵⁴, בין בריא⁵⁵ בין שכיב מרע, וכתב לאשתו
עמה⁵⁶ קרקע כל שהוא - הואיל ועשה אותה שתף
בין הבנים ולא מחצה, אבדה כתבתה⁵⁷, ואינה
טורפת מנכסים אלו כלום; אבל⁵⁸ מנכסיו שביבואו
לו אחר אלו - נוטלת מהן כתבתה.

(53) פאה פ"ג משנה ז, והובאה בבבא-בבא קלב.
(54) יוצא מתוך העובדא, שם קלב: "פלגא לברת".
(55) בגמרא שם, בעיא של רבא שאולי בבריא שמצפה
שיקנה עוד נכסים אינה מוותרת כלום, ולא נפתרה. ולפיכך
אינה יכולה להוציא ממון מספק, ועיין בפירוש המשנה
לרבינו שם (מגיד-משנה). (56) דוקא קרקע ולא מטלטלין,
ראה להלן הלכה י. (57) כלומר, על-ידי הנאה זו, שהפכה
שותף עם יתר הבנים, מוותרת היא על שעבוד כתובתה.
והיא מימרת רב נחמן בבבא-בבא קלב. ונראה שאין צורך
בהסכמתה המפורשת, אלא מכיון שלא מחתה - אבדה
כתובתה. [וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (פאה שם) והביא
ראיה לכך מלשון המשנה "שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר
איבדה" (ובכמה כתב-יד הנוסחא אמנם "איבדה", ראה

ב"נוסחאות המשנה" במשנת מכון הרי פישל) רוצה לומר,
כי בשתיקוה - אבדה" (לשון רבינו שם). ואע"פ שהגמרא
שם הוכיחה מברייתא של רבי יהודה שאמר "אימתי שהיתה
שם וקבלה עליה" - סובר רבינו שסוגיא זו אינה להלכה,
שמה שאמרו שאימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים
(סנהדרין כה). אינו אלא במשנה ולא בברייתא (רמב"ן
במלחמות שם, ו'תוספות' בעירובין פא: ד"ה ה"ג. ועיין
בדק"ס שם עמוד 364 הערה ק' בשם הריטב"א). ועוד שיש
גורסים בדברי רבי יהודה "במה דברים אמורים" (ריטב"א
בדק"ס שם, ו"כ"ה ברז"ה וברמב"ן שם ובריבמ"צ בפאה
שם) ו"במה דברים אמורים" הוא לחלוק, לדעת רבי יוחנן
בעירובין פב. (רמב"ן שם), וכן סובר שמואל (שגם עליו
סובבת קושיית הגמרא שם) בעירובין פא: וגם מהבעיא של
רבא שם, בדין בריא (ראה למעלה הערה טז) נראה שאין
צורך שתקבל בפירוש, שאם קבלה בפירוש, מה בין בריא
לשכיב מרע. וכן דעת הירושלמי בפאה שם שהביאו דברי
רב ושמואל ורבי יוסי בר' חנינא (שבבבלי שם) ולא הקשו
עליהם מהברייתא הנ"ל של רבי יהודה - הרי שבירושלמי
הבינו שפירוש דברי חכמים, בלא קבלה בפירוש].
(58) שם קלג. מדברי רב כהנא, וכהלכה מוסכמת.

י. כתב⁵⁹ לה עמה⁶⁰ מטלטלין⁶¹ בלבד, או⁶² ששיר⁶³
לעצמו קרקע⁶⁴ כל שהוא - כתבתה קימה. ותקנת
הגאונים⁶⁵ היא, שאפילו שיר מטלטלים כל שהוא.
שחרי⁶⁶ היא אומרת⁶⁷: ממה ששיר אני גובה;
ומתוך שתירד למה ששיר תירד לשאר נכסים
ותטורף⁶⁸.

(59) בברייתא, המביאה הדין הנ"ל בהלכה הקודמת - כתוב
מפורש: "וכתב לה קרקע", וכן מפורש בדברי רב נחמן
בתוך דיון על רקע עובדא מסוימת (שם קלב:). (60) מפני
שאינם חשובים בעיניה, ובוודאי לא ויתרה על כתובתה,
בגללם. (61) שם קלג. מדברי רב יימר על רקע עובדא
מסוימת. (62) מפני הטעם, שמביא רבינו בסוף ההלכה.
(63) אפילו דקל (שם בדברי רב יימר). ודוקא קרקע, אבל לא
מטלטלין (שם קנ:). מפני שבתקופה התלמודית לא גבתה
האשה כתובתה מיתומים ממטלטלין. (64) כלומר, לפי
תקנת הגאונים, שהאשה יכולה לגבות כתובתה מן היתומים
אף ממטלטלין (פרק טז מהלכות אישות הלכה ז) - אין
להבדיל גם כאן בין שייר קרקע לשייר מטלטלין (מגיד-
משנה, וראה בשו"ע אהע"ז סימן קז סעיף ב).
(65) ההנמקה הבאה בדברי רב יימר (שם קלג:).
(66) וממילא אין היא מוותרת כלל על שעבודה, שהרי היא
בטוחה לגבות מזה שנשאר, בין קרקע ובין מטלטלין.
(67) תגבה בכח השעבוד שיש לה עליהם.

יא. הפותב⁶⁹ כל נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק
עמה⁷⁰, ומת אחד מן הבנים פחיי אביו⁷¹ - הרי זו
תגבה כתבתה מחלק⁷² זה שמת; שלא אבדה כתבתה
אלא מלטרף מהן⁷³.

(68) שם קלב: קלג. מימרא של רב כהנא. (69) כנ"ל
בהלכה ט. (70) ולא הניח בנים, ואם כן אביו יורש את

1 יב. הרוצה⁷³ להנשא, וכתבה כל נכסיה בין לבנה⁷⁴
2 בין לאחר⁷⁵, ואחר כך נשאת, ונתגרשה⁷⁶ או⁷⁷ שמת
3 בעלה - מתנתה בטלה⁷⁸; שזו מכרחת היא, ולא
4 כתבה כל נכסיה אלא להבירים מבעלה⁷⁹ שלא
5 יירשנה⁸⁰, ובשמהיה צריכה להן⁸¹ יחזרו לה⁸².
6 לפיכך, אם מתה היא בחיי בעלה - קנה המקבל
7 מתנה את הכל⁸³. ואם⁸⁴ שירה כלום, אפלו
8 מטלטלין⁸⁵ - מתנתה קימת⁸⁶; ואף על פי שנתגרשה
9 - אינה חוזרת.

10 יג. כל הנותנין כל נכסיהם, משתבטל המתנה
11 ויחזרו כל הנכסים לפעלים הראשונים אין המקבל
12 מתנה מחזיר פרות⁸⁷; שאפלו נתן האדם מתנה
13 בפרוש על מנת להחזיר כל ימי חייו פלוני - הרי זה
14 אוכל פרות כל זמן המתנה, כמו שבארנו⁸⁸.

89) ירושלמי כתובות פרק שני דיני גזרות, הובא ב"ר"ק בבבא-בטרא קמג: וברשב"ם שם. ובבריא, אבל בשכיב מרע אין הבנות בכלל (ירושלמי שם, ובבלי בבא-בטרא שם, וכן כתב רבינו להלן פ"א הלכה א.). שבחייו רוצה לכבד בנותיו כדי שתהיינה חביבות על בעליהן, אבל בשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא (נמוק"י-יוסף בבא-בטרא שם, דפוס ווילנא דף סו ע"ב). (90) מארץ רחוקה, הנמצאת מעבר לים. (91) זה לא נזכר בירושלמי שם, אבל למדו רבינו ממה שאמרו בבבלי בבא-בטרא קמג: באופן ששלח לביתו סתם (הובא להלן), ורבינו הרכיב את שתי ההלכות יחד בכדי להשוות את דעת שני התלמודים (כסף-משנה). (92) [שאינן דרכה של אשה ללמוד, שהרי כל המלמד את בתו תורה - כאילו מלמדה תפלות (סוטה כ.). ואף תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות תלמוד תורה הלכה יג]. (93) [שהאשה אסורה בהם, משום "לא יהיה כלי גבר על אשה" - נזיר נט. ופ"ב מהלכות עבודה זרה, הלכה ין]. (94) פסחים קח. "ונשים בראוי להן - בבגדי צבעונין". (95) נזם זהב. פ"ב מהלכות עבודה זרה, שם. (96) כאן לא הזכיר רבינו שאם הן נשואות - יתן לכלותיו, כמו שכתב להלן בדין אמר "לביתי" - שדווקא אם אמר "לביתי" אף כלותיו בכלל, אבל אם אמר "לבני" - רק בניו ובנותיו בכלל, ולא "כלותיו" (משנה-למלך וב"ח בחושן-משפט סימן רמז, וראה בסמ"ע ושל"ך שם ס"ק א.). (97) פשוט הוא, שדעתו של אדם קרובה יותר לבנו מלבתו, שהרי אפילו לאשת בנו דעתו קרובה יותר מלבתו הנשואה (להלן באמר "לביתי"). והטעם, מפני שעל בנו לפרנסה, כל-שכן בבנו ובבתו, שדעתו קרובה יותר אצל הבן (מגיד-משנה). וכן נראה גם בלשון הירושלמי (כתובות שם) "והבנות בכלל" - שדין קדימה לבנים. ויש מנמקים בזה, שבעצם הדבר כיון שאמר "לבני" ביטוי זה במשמעותו הראשונית מכון רק לבנים, ורק אם יש דברים שהם ראויים רק לבנות, אנו משערים שלא יתכן שהתכוון בזה לבנים אלא לבנות, אבל דבר הראוי לשניהם ינתן לבנים. ובדין אמר "לביתי" דלהלן, והיו דברים הראויים לבנים ולבנות,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנישואין יש עוד עלייה. (120) מפני שהעלייה אינה חלק של הבית לענין זה, והיא רשות נפרדת [וראה בפכ"ה מהלכות מכירה הלכה א, ופ"ט מהלכות נדרים הלכה טו]. (121) בעיא בגמרא שלא נפתרה. ומספק, כדין כל ספק הלכתי בדיני ממונות, אין מוציאין מן המוחזק, היינו, האב (הגהות מיימוניות). (122) מרפסת, שממנה נכנסים לבית. (123) מפני שאין בה תשמיש בית (תוספות' שם, ד"ה בית ואכסדרה). (124) אף זו בעיא שלא נפתרה, שם.

16 יז. **כָּבֵר בְּאֵרָנוּ בְּנִשְׁוֹאִין**¹²⁵, **שְׁשֻׁנִים**¹²⁶ **שְׁהִיָּה בְּיָהִים**¹²⁷
17 **שְׁדוּכִין**¹²⁷, **וּפְסִק**¹²⁸ **זֶה עַל יְדֵי**¹²⁹ **בְּנוּ זֶה עַל יְדֵי**
18 **בְּתוֹ, וְאָמְרוּ**¹³⁰: **בְּמָה**¹³¹ **אֵתָה נֹתֵן לְבִנְךָ?**¹³² **כָּף**
19 **וְכָף! וְכָמָה אֵתָה נֹתֵן לְבִתְךָ?**¹³³ **כָּף וְכָף! וְעַמְדוֹ**
20 **וְקָדְשׁוֹ**¹³⁴ - **קָנוּ בְּאֵמִירָה**¹³⁵. **וְאֵין**¹³⁶ **קוֹנִין בְּאֵמִירָה**
21 **זו עַד שְׁעַת נִשְׁוֹאִין; שְׁפָל הַפּוֹסֵק**¹³⁷ - **דַּעְתּוֹ לְכַנֵּס.**
22 **וְצִרְכֵּין שְׁיָהִיו הַדְּבָרִים שֶׁהֵן פּוֹסְקִין מְצוּיִין**
23 **בְּרִשְׁתּוֹ; שְׁאִין אָדָם מְקַנֶּה דָּבָר שְׁלֹא בָא לְעוֹלָם,**
24 **כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרָנוּ**¹³⁸. **וְדָבָרִים אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּ לְהַפְתֵּב**¹³⁹,
25 **לְפִיכָף**¹⁴⁰ **אֵין פְּשֻׁטָּר**¹⁴¹ **עַד שְׁיִטְרֶף**¹⁴² **בִּהֵן.**

(125) פכ"ג מהלכות אישות הלכה יב-טו. (126) היינו, אבי החתן ואבי הכלה, ובהלכות אישות (שם הלכה יב) הוסיף רבינו אף האיש והאשה עצמם. וראה במגיד-משנה. (127) התקשרות לנישואין. (128) התחייב. (129) בשביל. (130) אמירה בלבד, בלי קנין וכתובה. (131) כתובות קב: מימרא של רב גידל בשם רב. (132) בהלכות אישות (שם יד) ציין רבינו "ובנישואין ראשונים". ולפני המגיד-משנה היתה כנראה שם הגירסא: "לבנו הגדול", ראה מגיד-משנה ולחם-משנה כאן. (133) בהלכות אישות שם, כתב רבינו: "בין קטנה ובין גדולה". (134) זו לשונו של רב גידל. ומה נראה, שדווקא בעת קידושין ממש, ולא קודם לזה ולא לאחר מכן. וראה בפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז, ובהערה עה שם. (135) בלי קנין, והטעם בגמרא (כתובות שם) בסיום דברי רבא: מפני הנאת החיתון, יש כאן גמירות דעת גמורה. כלומר, ולא צריך קנין, שכרגיל, משמש סמל מוחשי לגמירות דעת. (136) יוצא מתוך דברי המשנה, כתובות סו. ומפורש בירושלמי שם. וראה הלכות אישות שם הלכה טו. (137) דברי רב ספרא, בירושלמי שם. (138) פכ"ב מהלכות מכירה הלכה ה. ושם, שדבר שאינו ברשותו של המקנה, הוא כדבר שלא בא לעולם. ועיין 'בית שמואל' אבן-העזר סימן נא ס"ק ד. [בהלכות מכירה שם הלכה י, ולהלן פ"ח הלכה ה כתב רבינו שהמזכה לעובר, אע"פ שלא בא לעולם - קנה, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד השתמש רבינו בסברא, ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", כסיבה לזה שדברים אלו נקנין באמירה, ואעפ"כ זה לא מועיל להקנות לדבר שלא בא בעולם, לפי שיש כאן "תרת" לריעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם דבר שלא בא לעולם, וראה להלן פ"ח שם הערה סב]. (139) בכתובות שם: "א"ל רבינא לרב אשי, דברים הללו [=נקנין באמירה] ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב, א"ל לא ניתנו ליכתב" ופירש רבינו "לא ניתנו ליכתב" כלומר, שאף אם נכתבו אין להם תוקף של שטר

ראה להלן הערה צט. (98) יש דיון בין המפרשים, אם יש דמיון בין הלכה זו, לבין מה שנאמר למעלה (באומר "לבני"). ראה להלן הערה צט. (99) בבא-בתרא קמג: (100) ואם הם ראויים לבנים, ינתן לבנים (גמרא שם). והשמיט זאת רבינו כאן, מפני שכבר כתב כן למעלה. ואם ראויים לבנים ולבנות, יש אומרים שאף כאן, כמו למעלה, הבנים קודמים. ויש אומרים, שאין זה אמור אלא למעלה כשאמר "לבני", ואז הבנים קודמים (ראה לחם-משנה). (101) פניות. והן קודמות לנשי בניו (גמרא שם). ואם יש לו אשה, מה דינו? ראה במשנה-למלך ובשו"ע חו"מ סימן רמז סעיף ב. (102) ואם לא היו נשים לבניו - יטלו בנותיו הנשואות (סמ"ע סימן רמז ס"ק ה).

1 טו. **הַמְשִׁיא**¹⁰³ **בְּנוּ גְדוֹל**¹⁰⁴ **לְבִתּוּלָה בְּבֵית - קְנָה**¹⁰⁵
2 **הַבֵּית. וְהוּא**¹⁰⁶ **שְׁיָהִיו נִשְׁוֹאִין רִאשׁוֹנִים לְזֶה הַבֵּן,**
3 **וְלֹא הַשִּׂיא הָאֵב בֵּן אַחֵר קֹדֶם לוֹ**¹⁰⁷, **וְלֹא**¹⁰⁸ **שִׁיר**
4 **הָאֵב בְּזֶה הַבֵּית שְׁיִחַד לוֹ כְּלוּם. וְדָבָרִים**¹⁰⁹ **אֵלּוּ**
5 **בְּהִלְכָּה שְׁאִין לָהֶם טַעַם הֵם, וְנִגְעוּ**¹¹⁰ **חֻכָּמִים בְּדָבָר**
6 **הַזֶּה מֵאֵמֶדֶן הַדַּעַת, שֶׁמֶרֶב שְׁמִחָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ גָּמַר**¹¹¹
7 **וְהַקְנָהוּ הַבֵּית, שְׁהִיר לֹא שִׁיר בֶּה לְעַצְמוֹ כְּלוּם**¹¹².
8 **לְפִיכָף, אִם שִׁיר שָׁם אָפְלוּ פָּךְ**¹¹³ **אֶחָד - לֹא קָנָה**
9 **הַבֵּית. יִחַד**¹¹⁴ **לוֹ בֵּית וְכָלִי בֵּית, אֵף עַל פִּי**¹¹⁵ **שְׁשִׁיר**
10 **בְּבֵית כָּלִי אֶחָד לְעַצְמוֹ, אוֹ**¹¹⁶ **הִיא לוֹ שָׁם אוֹצֵר**¹¹⁷
11 **וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - קָנָה כָּלִי הַבֵּית, אֲבָל הַבֵּית לֹא קָנָה.**

(103) בבא-בתרא קמד. מימרא של רבי חנינא. (104) כלומר: "גדול שבבניו" (רמ"ה). (105) הבן. (106) כלומר: ודוקא. (107) אבל אם השיא האב, בת קודם לו - כיון שלגבי זכרים, הנישואין של עכשיו הם ראשונים, זכה הבן בבית, וכן כתב הרא"ש (בבא-בתרא פ"ט סימן יא). (108) מדברי רב ירמיה שם, שתירץ ברייתא שהובאה כסתירה למימרת רבי חנינא. וכן אמרו שם עוד אמוראים. (109) מימרא של מר זוטרא, שם. (110) הנימוק הוא של רבינו, ואינו במקור התלמודי. ולפיכך אמרו: "כהלכתא בלא טעמא", ולא אמרו "הלכתא בלא טעמא" - שקצת טעם יש בזה. וראה 'תוספות' שם, ד"ה כהלכתא. (111) ושיערו חכמים שאין אהבה ושמחה גמורה, אלא דוקא כשישנם כל התנאים הנ"ל. (112) וזו הוכחה שרוקן את הבית למוסרו לבנו. (113) שם, עובדא של רב אשי כשהשיא את בנו. (114) ברייתא שם. (115) מכאן דדקדק המגיד-משנה, שאם לא השאיר כלום בבית, וקנה הבן את הבית עצמו, כל-שכן שקנה עם הבית אף את כלי הבית, שזהו שאומר רבינו שאפילו לא קנה את הבית קנה את הכלים, וכל-שכן אם קנה הבית, שוודאי קנה הכלים. (116) מימרא של רב ירמיה. (117) מחסן לתבואה.

12 טז. **יִחַד**¹¹⁸ **לוֹ בֵּית וְעַלְיָה**¹¹⁹ - **בֵּית קְנָה, עַלְיָה לֹא**
13 **קָנָה**¹²⁰. **וְכֵן**¹²¹ **אִם יִחַד לוֹ בֵּית וְאַכְסְדֵּרָה**¹²² - **בֵּית**
14 **קְנָה, אַכְסְדֵּרָה לֹא קָנָה**¹²³. **שְׁנֵי**¹²⁴ **בְּתִים זֶה לְפָנִים**
15 **מִזֶּה - לֹא קָנָה אֶלָּא הָאֶחָד שְׁנֵשָׂא בּוֹ.**

(118) שם, כדבר פשוט. (119) היינו, שלבית שבו התקיימו

7 **כ. וְהַמְקִדְשׁ**¹⁵⁰ **אָחוּתוֹ**¹⁵¹ - **הַמְעוֹת מִתְּנָה**¹⁵². **אָדָם**
8 **יֹדֵעַ שְׂאִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּעֵרִיּוֹת, וְאִין זֶה טוֹעָה,**
9 **אֶלָּא גָמַר וְנָתַן לְשֵׁם מִתְּנָה.**

(150) קידושין מו: ובבא-מציא טו: ושם מחלוקת בזה בין רב ושמואל, ופסק כשמואל, בהתאם לכלל הידוע שהלכה כשמואל בדיני ממונות. (151) שהיא מן העריות המפורשות בתורה (פ"א מהלכות אישות הלכה ה) ואין קידושין תופסין בה (שם פ"ד הלכה יב). (152) בפ"ט מהלכות גזילה הלכה ז, פסק רבינו, בקונה שדה מחבירו והכיר הלוקח שגזילה היא ביד המוכר, שמחזיר לו הקרן, כדעת רב שם (בניגוד לשמואל), שאדם יודע שרקע אין לו, וגמר ונתן לשם פקדון. ויש מחלקים, לפי סוגיית הגמרא בבא-מציא שם, בין נכרי שנותן לו רק לפקדון, לבין אחות שנותן לה לשם מתנה. ועיין לחם-משנה כאן, ומשנה-למלך בהלכות גזילה שם.

10 **כא. הַשְּׁוֹלָח**¹⁵³ **סְבִלּוֹנוֹת**¹⁵⁴ **לְבֵית חָמִיו, בֵּין מְרִבִּין**¹⁵⁵
11 **בֵּין מוֹעֲטִין**¹⁵⁶, **בֵּין שְׂאֵכָל**¹⁵⁷ **שֵׁם סַעֲדַת אֶרְסִין בֵּין**
12 **שְׁלָא אָכַל, בֵּין שְׁמַת הוּא בֵּין שְׁמַתָּה הִיא, או שְׁחֹזֵר**
13 **בוּ הָאִישׁ - יַחְזֹרוּ הַסְבִּלּוֹנוֹת בְּלִין**¹⁵⁸, **חוּץ מִן הַמְּאָכָל**
14 **וְהַמְּשָׁקָה**¹⁵⁹.

(153) בבא-בטרא קמו. וקמו: (154) מלשון סבל, משא, שנושאים אותו מיד זה ליד זה (מדברי רבינו בפירוש המשניות). (155) שוודאי חוזרים, כמפורש במשנה שם. וכפירושו של הר"י בן מיגאש, שאפילו אם אכל חוזר וגובה, ראה להלן. (156) במועטין, מפורש במשנה שם שאין נגנבין, אבל רבינו פוסק כדעת רבין (שם קמו:), ראה להלן. (157) רבינו מפרש המשנה הנ"ל כדעת ר"י בן מיגאש, שבין במרובין ובין במועטין מדובר כשאכל, וסוף המשנה הוא המשך של ההישא (שחילקה בין אכל שאינו נגבה לבין לא אכל שגובה), שאם לא אכל חוזר וגובה אפילו במועטין, ואם אכל אינו גובה במועטין, ואילו במרובין אפילו אם אכל חוזר וגובה. וכשנבא רבין שם ואמר שלעולם סבלונות חוזרים, על-כרחנו שאפילו במועטין ואפילו אם אכל, הם חוזרים. (158) היינו, כל אלה שעודם קיימים ולא בלו. אבל אם בלו - דינם כמאכל ומשקה, כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה שם. (159) שנאכלו ואינם קיימים.

15 **כב. וְכֵן פְּלִים מוֹעֲטִים שְׁשָׁלַח לָהּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ שֵׁם**
16 **בְּבֵית אֲבִיהָ**¹⁶⁰: **אִם נִשְׁתַּמְּשָׁה בָּהֶן וּבָלוּ אוּ אֲבָדוּ -**
17 **אִין מְשַׁתְּלָמִין; אָכַל אִם הִיוּ קִנְיִין - חוּזֵר הֵפֵל,**
18 **וְגוֹבָה אוֹתָם בְּבֵית דִּין; שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ שְׁלָא שְׁלָחָם**
19 **אֶלָּא דֶּרֶךְ נוֹי בְּלָבָד.**

(160) המפורש במשנה שם, שאין נגבין שהרי פירש לה שתשתמש בבית אביה, - גם על זה חלק שם רבין ואמר שכל שהוא קיים חוזר לעולם.

20 **כג. חֲזָרָה הִיא בָּהּ - חוּזֵר הֵפֵל; וְאֶפְלוּ הַמְּאָכָל**
21 **וְהַמְּשָׁקָה**¹⁶² **נוֹתְנָת דָּמִיו בְּזוֹל**¹⁶³. **וּכְבֵּר הַסְּפִימוֹ**

(וראה בראב"ד ומגיד-משנה, וכן דעת הגאונים במאירי שם) ואין דעות כל המפרשים שוות בזה (ראב"ד, ועיין 'תוספות' שם). (140) כלומר, מכיון שאין להם תוקף של שטר, כנ"ל. (141) שיש, כידוע, הפרש בין מלוה בעל-פה, שגובה רק מנכסים בני חורין, שנמצאים ברשותו של הלוה, לבין מלוה בשטר, שגובה אף מנכסים משועבדים, היינו, שנמכרו לאחרים. (142) שיגבה מן הלקוחות. שלא עלה על דעתם להשתעבד אלא מנכסים בני חורין, ולא מנכסים משועבדים (מגיד-משנה ומאירי).

1 **יח. הַמְקִדְשׁ**¹⁴³ **אֶת הָאִשָּׁה, אֶפְלוּ קִדְשָׁה בְּאֶלֶף**
2 **דִּנָּר**¹⁴⁴, **בֵּין שְׁחֹזְרָה הִיא**¹⁴⁵ **בֵּין שְׁחֹזֵר הוּא**¹⁴⁶, **בֵּין**
3 **שְׁמַת**¹⁴⁷ **הוּא בֵּין שְׁמַתָּה הִיא - אִין הַקִּדּוּשִׁין**
4 **חוּזְרִין**¹⁴⁸ **לְעוֹלָם, אֶלָּא הָרִי הֵן מִתְּנָה גְמוּרָה שְׂאִין**
5 **לָהֶם חֲזָרָה.**

(143) בבא-בטרא קמה. פלוגתא בין התנאים והאמוראים בברייתא ובגמרא, וראה להלן. (144) בברייתא שם: "קדשה בככר". (145) ובעלה גרש אותה בהסכמתו לדרישתה ('חלקת מחוקק' סימן נ ס"א). (146) וגירשה. ובוה אין שום פלוגתא, כי הרי הוא גרם. (147) ואף בזה הכל מודים, מכיון שהיא יכולה לטעון: הבו לי בעלי ואשמח בו (גמרא שם). [וברש"י לכתובות עו: "דמאן דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו - שאם מת החתן הקידושין חוזרין", ולפי הגמרא בבבא-בטרא שם, אם מת החתן - אף למאן-דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו, אין הקידושין חוזרין. אבל ברש"י מהדורא קמא (בשטמ"ק שם) כתב: "במאס את הבתולה ומתה, האב חייב להחזיר את הקידושין לבעל, לפי שלא ניתנו קידושין לטיבועין"]. (148) בגמרא שם: "אמר רב פפא, הלכתא בין שמת הוא, בין שמתה היא והדר ביה הוא (=חזר בו הוא) - קידושין לא הדר (=כסף הקידושין אינו חוזר), הדרא ביא איהי (=חזרה בה היא) אפילו קידושי נמי הדר. אממר אמר, קידושי לא הדר, גזירה שמא יאמרו קידושין תופסין באחותה". כלומר, אם יראו שהקידושין חוזרין, יחשבו שהקידושין היו בטעות ולא תפסו, וממילא מותר המקדש באחותה. [ומתוך זה, שרבינו לא העתיק גזירה זו בחזרה היא, ואדרבה כלל ביחד חזר הוא וחזרה היא - נראה שאין זה מטעם גזירה, אלא על-פי הדין, מפני שפוסק כרבי יהודה הנשיא שאמר "קידושין לטיבועין ניתנו" (בבא-בטרא שם) כלומר, כסף הקידושין נטבעין, נשקעין לעולם אצלה ולא היה בדעת המקדש ליתן לה דוקא אם יחיו ביחד, אלא נתכוון למתנה גמורה בכל אופן. ולפיכך הביא הלכה זו כאן בהלכות זכיה ומתנה. ובפרק זה, שכולו עוסק באומדן דעת במתנה, ולא הביאה בהלכות אישות, שאין טעמה מפני החשש שיתירו את אחותה, אלא שזוהי מתנה גמורה על-פי דיני המתנות. וכן פסק המאירי בכתובות עו: (עמוד 823) כמאן-דאמר קידושין לטיבועין ניתנו. וראה במרדכי קידושין פ"ג סימן תקלה, ובמגיד-משנה כאן].

6 **יט. וְאִם הִיוּ קִדּוּשֵׁי טְעוֹת - חוּזְרִין הַמְעוֹת**¹⁴⁹.

(149) כן מפורש בכתובות שם, בדברי רב נחמן בר יצחק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שלישי י"ב אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק שביעי

(1) נתבארו בו משפטי השושבינות - והוא מנהג ברוב המדינות ששולחים החברים זה לזה מעות ביום חתונתן - ויש ביניהם משפט ודין לפי שאינן מתנה גמורה אלא על דעת להשתלם, וכל הנמשך בזה.

א. מנהג² פשוט פרב המדינות, שפזמן שישא אדם אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא באשתו, ובאים אותן הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן, הפל כמנהג המדינה. ואלו המעות³ שמשלחין נקראין שושבינות; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים שושבינין.

(2) דין השושבינות במשנה בבא בתרא קמד: ובגמרא שם קמה: (3) ש"לא נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד" (להלן הלכה טו, מהמשנה שם). (4) מלשון ריעות. וראה רשב"ם שם דיבור המתחיל הכי גרסינן האחין.

ב. השושבינות⁵ אינה מתנה גמורה. הדברים ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שישא אשה וישתה בזה; ולא שלח אלא מפני שפדעו היה, שאם ישא הוא אשה - יחזיר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובעו בדין⁷ ומוציא ממנו.

(5) משנה וגמרא שם קמה: (6) [בכתב יד אברבנאל: "בזוז", ובכתב יד תימן: "בזוז אחד". וראה בגמרא שם: "עד זוזא"]. (7) משנה וברייתא שם.

ג. ואין יכול לתבעו עד שישא כדרך שישא הוא⁸. פיצד? ראובן שישא בתולה⁹, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה¹⁰ - אינו יכול לתבע להחזיר לו השושבינות; שהרי אומר לו: איני מחזיר לך אלא בתולה, כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה - אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

(8) כלומר, באותם התנאים ממש, לא גרועים ולא מעולים, כמו שמפרש להלן. ומקור דבריו בברייתא שם: "עשו עימו בשנייה (=בנישואי אשתו שנייה), וביקש לעשות עימו בראשונה, יכול לומר לו לכשתנישא אשה אחרת, אעשה עמך". ומזה מוכח שאם עשה עימו בשמחה קטנה אינו יכול לתבעו לשמחה גדולה. אבל צריך עיון שהשמיט רבינו בבא זז. (9) ששמחתה מרובה. (10) ששמחתה מועטת.

ד. עשה¹¹ ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון בצנעה, אי¹² שעשה ראובן בצנעה, ושמעון

הגאונים, שאם היו דמי מאכל ומשקה [שנה] ששה - משתלמת ארבעה¹⁶⁴, אם חזרה בה; שלא נתן לה מתנה זו אלא לדעת שלא תחזור בה.

(161) בבא-בתרא שם, סוף המימרא של רבין. (162) שכבר כלו. (163) פחות משווים האמיתי של האוכל, משלמין בזול, מכיון שאלמלי ידע זה האוכל שהוא ישא בהוצאות, לא היה אוכל את המאכלים היקרים. (164) בגמרא שלפנינו שם, מפורש כן: "עד כמה בול עד תילתא". אבל בכל כתבי-היד שם חסרות מילים אלו, וכן אינן ברי"ף. ולפיכך מביא זאת רבינו בשם הגאונים.

כד. הורו רבותי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעדה ויאכל לרעיו, או יחלק מעות לשמשים ולחזנין¹⁶⁵ וכיוצא בהן, ועשה כדרך שעושין כל העם, וחזרה בה - משלמת הפל; שהרי גרמה לו לאבד ממון, וכל הגורם לאבד ממון חבירו - משלם¹⁶⁶. והוא שיהיו לו עדים כמה הוציא, שאין זה נשבע ונוטל¹⁶⁷.

(165) [היינו שליחי ציבור. וכן דעת רבינו בפ"ד מהלכות תפלה הלכה ח. ולא כמו שכתבו ה'תוספות' ברכות לד. ד"ה לא יענה, שחזן הוא שמש בית הכנסת]. (166) כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז. והיינו מטעם "דיני דגרמי", וכמו שהסבירו ה'תוספות' (בבא-בתרא כב: ד"ה זאת אומרת, בשם הר"י) שאם נעשה ההיזק בשעת מעשה, הרי זה דיני דגרמי וחייב לשלם, ואף כאן כעת שחוזרת בה, נעשה ההיזק (ט"ז באהע"ז סימן נ ס"ק ד). והראב"ד חולק על דברי רבינו, וראה במגיד-משנה. [ואע"פ שבחזרתה לא נתכוונה להזיק, ולדעת רבינו אין חיוב ב"גרמי", אלא במתכוון להזיק (ראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה א) - יש להבדיל בין דין שטעה, שאם נחייבהו לשלם, לא ידון לעולם, כמו שכתב הר"ף בפ"ד דסנהדרין (ראה בסמ"ע סימן כה ס"ק ו), לבין מזיק אחר, שאע"פ שלא התכוון להזיק - חייב לשלם. ומה שכתב רבינו בתשובה בדין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו, שאם נתכוון כדי שתזיק - חייב, ואם לא נתכוון לכך פטור (ראה פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב, במגדל-עוז ובמגיד-משנה) - כנראה שבפורץ גדר הקילו יותר, מפני שההיזק אינו בא מיד בשעת המעשה]. (167) [אע"פ שבגגול תיקנו חכמים שיהא נשבע ונוטל (פ"ד מהלכות גזילה הלכה א) וכמו כן במזיק (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יז) ובמוסר ממון חבירו לגוי, שהוא מדיני דגרמי, השאירו חכמים ב"תיקון" אם עשו תקנה זו או לא (ב"ק סב). ופסק רבינו שאם תפש הנמסר אין מוציאין מידו, ונשבע וזוכה במה שתפש (שם פ"ח הלכה ז) - כאן בחזרה בה שלא התכוונה להזיק אין הדין כן, מפני שכל תקנה זו אינה אלא מדין קנס (הלכות גזילה שם) ולא קנסו חכמים שוגג אטו מזיד, כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ג. וראה באבן-האזל].

השושבינות: אם אדם חשוב - מנפה לו מחצה³¹;
ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו - אינו מנפה לו אלא
שעור מה שאכל ושתה³², ומשלים לו השאר.³⁴

(30) ציון הלכה ח כאן הוא טעות, שהכול קשור ביחד:
"אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות (רש"י). כלומר,
אומדין דעתו אם הוא צר עין. וכמו כן מחשבתו כמה שלח
לו, בכדי לדעת כמה היא מחצה, באופן שהוא אדם חשוב.
וכן בכתב-יד תימן ובדפוס רומי הכול מחובר כנ"ל. וכן
נראה בבית יוסף אבן העזר סימן ס. (31) אף שמסכים
גדול הרי המחצית הרבה יותר ממה שאכל, אין מדרכו של
אדם חשוב לעשות חשבון מדוייק. והוא מוכן להעניק יותר
ממה שהוא מקבל. (32) כלומר, דינר אחד ולא יותר. ואף
על פי שאם שלח שלושה דינרין מנכה לו דינר ומחצה
כמבואר למעלה, זה אינו אלא באופן הנ"ל שאין אומדין
ואין מחשבתו כלל, אבל כאן שאומדין ומחשבתו - מחשבתו
בדיוק, כעין מה שכתב רבינו בפרק יח מהלכות מכירה
הלכה יא, שאם בא לנפות מנפה את הכל, עיין [שם].

ט. מת³³ שמעון קדם שישא אשה, או³⁴ שישא ומה
בתוך ימי המשטה - אין ראובן חייב להחזיר ליוֹרְשֵׁי
שמעון כלום; שהרי אומר להם: תנו לי שושביני
ואשמח עמו.³⁸

(33) שם קמד: בגמרא. (34) יוצא מתוך דברי רב יוסף (שם
קמה). שדווקא אחרי שכלו כל שבעת ימי המשטה אפשר
לדרוש את השושבינות.

י. לפיכך³⁵, אם שםח עמו³⁶ ואחר כך מת שמעון,
או קרא לו ולא בא³⁷, או שלא היה במדינה³⁸, או
שלא הודיעו³⁹ - הואיל ושלמו ימי המשטה ואחר
כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושבינות
ליוֹרְשֵׁי; או בלה⁴⁰, או בנכרי אם לא הודיעו או לא
היה עמו במדינה⁴¹.

(35) מימרא של רב יוסף (שם). (36) שכבר נתחייב להחזיר
השושבינות. (37) כאמור למעלה הלכה ה שבמקרה זה
מחזיר לו כל השושבינות. (38) שמחזיר לו השושבינות
בניכוי מה שאכל ושתה (למעלה הלכה ו). (39) שגם בזה
מנכה לו (שם). (40) כשקרא לו ולא בא. (41) שאינו חייב
לשלם ליורשים, אלא כמה שהיה משלם לשושבין עצמו.

יא. מת⁴² ראובן ואחר כך נשא שמעון אשה,
ושלמו ימי המשטה: מקום שנהגו לגבות
השושבינות מיוֹרְשֵׁי - פופין יורשי ראובן להחזיר
בנכרי⁴³; ומקום שלא נהגו - אין היוֹרְשֵׁי משלמין
כלום.⁴⁹

(42) כבר העיר הראב"ד שאין מקור בגמרא למנהג בעניין
שושבינות. אולם רבינו למד כן מדיני סבלונות בקידושין כשם
שלמדו משם (מה שנאמר בהלכה ט) שאם מת שמעון אין
ראובן חייב להחזיר מפני שאומר ליורשי שמעון: תנו לי
שושביני ראובן ואשמח בו, וזה נלמד כמו שאמרו שם
לענין קידושין שאם מת הבעל אין האשה חייבת להחזיר

בפרהסיא - אינו יכול לתבעו; שהרי אומר לו: אני
עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי.

(11) שם בברייתא. (12) אף זה לא הוזכר בברייתא.

ה. ראובן שנשא אשה, ושלח לו שמעון שושבינות
ואכל ושתה עמו¹³, ואחר כך נשא שמעון בןשואי
ראובן עצמו, ובא ראובן ואכל ושתה עמו; או
שקרא לו שמעון ולא רצה לבוא¹⁴; או שהיה
במדינה ושמע קול טבלא¹⁵, במקום שאין דין
לקרות אחד אחד אלא כל השומע נבוא, ושמע ולא
בא - חייב להחזיר לו השושבינות בלה¹⁶; שהרי
ידע¹⁷ ולא בא, או קרא לו במקום שדרין לקרות
אחד אחד ולא בא.

(13) בזה בוודאי מחזיר לו כל השושבינות. (14) גם בזה
אין ספק שמחזיר לו כל השושבינות ואינו מנכה לו כלום,
שהרי קרא לו ולא בא. (15) לוח חלק שעליו מכים
בקורנוס להזמנת האורחים. [וכנראה שלפני רבינו הייתה
הגירסא בבבא בתרא קמה: "הווה במתא (=היה בעיר)
ושמע קול טבלא, איבעי ליה למיתא (=הרי עליו לבוא)."
ולפנינו גירסה אחרת]. (16) כלומר, בלי ניכוי כלל.
(17) על ידי קול הטבלא, במקום שאין קוראין כל אחד.

ו. לא¹⁸ היה ראובן במדינה - מנפין¹⁹ לו דמי מה
שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר לו שאר
השושבינות²⁰. וכן אם היה במדינה ולא קראה²¹ או
לא הודיעו²² - מנפין לו; ויש לו עליו תרעומת²³
מפני שלא הודיעו.

(18) נלמד מתוך ראשית המימרא שם, שדווקא אם היה
במדינה צריך לבוא. (19) שם בגמרא. (20) ואין לו עליו
תרעומת, על שלא קראו לו ולא הודיעו לו, שהרי לא היה
במדינה. (21) נראה שרבינו גרס שם כגירסת כתב-יד
מינכן: "לא ידע, איבעי ליה לאודועיה, לא אודיעה תרעומת
אית ליה". והיינו, במקום שדרין לקרות כל אחד ואחד.
(22) על ידי קול טבלא במקום שאין קוראים לכל אחד ואחד.
ונלמד מהרישא שם שאם שמע קול טבלא היה עליו לבוא
- ומזה מוכח שאם לא שמע, יש לו עליו תרעומת על שלא
הודיעו. (23) שם בגמרא.

ז. וכמה²⁴ מנפין? נהגו²⁵ בנפוי: אם דינר אחד שלח
לו שמעון²⁶ - אינו מחזיר לו כלום, שהרי²⁷ זה דמי
מה שאכל; ואם יתר על הדינר עד סלע²⁸ - מנפה
לו מחצה²⁹.

(24) שם. (25) כך אמר שם אב"י, שכן נהגו בני גנא.
(26) בתור שושבינות. (27) כרגיל אוכל אדם בסעודת חתן
בעד דינר אחד, אם שלח לו רק דינר. (28) שאז מאכילים
אותו בריווח יותר. (29) [ומכיוון שהסכים הוא קטן אין
אומדין דעת המשלח, ואין חוששין שמא הוא צר עין, עיין
לחם משנה].

ח. מסלע ולמעלה - אומדין דעת המשלח ושעור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר"ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיתתו, וחוב שהוא ביד אחרים הרי הוא ראוי (פרק ג מהלכות נחלות הלכה א). (56) בהלכות נחלות שם.

17 יד. השולח תשורה⁵⁷ לחברו⁵⁸, או שנתן לו מעות
18 כשמיטה ידו⁵⁹, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי
19 אפשר שלא תקח, והפציר בו עד שלקח⁶⁰, וכן כל
20 פיוצא בהן - אף על פי שלא פרש, הרי אלו מתנה,
21 ואינו יכול לחזור הוא⁶¹ ולתבע, עד שיפרש שהוא
22 מלוה.

(57) היא מנחה שלוחה ממיני אוכלים כמו שנאמר (שמואל-א ט, ז): "כי הלחם אזל מכלינו ותשורה אין להביא". ולא פירש שהיא מתנה אלא שלח לו בסתם]. (58) [ואף על פי שלא מיאן לקבל, ולא הפציר בו. לפי שתשורה ממיני אוכלים, לעולם היא מתנה, וכמו שכתב להלן הלכה טו בדין שולח לחבירו כדי יין]. (59) שאינו מצווה לתת לו צדקה דווקא אלא להחזיק בידו גם על ידי הלוואה או עשיית שותפות איתו או להמציא לו מלאכה - כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות, כמפורש בפרק ח מהלכות מתנות עניים הלכה ז]. (60) [דווקא אם נתן בצורה זאת של הפצרה, אבל אם נתן מעות סתם הרי זו הלוואה כמו בשושבינות (למעלה הלכה א ולהלן הלכה טו). ונראה שלכך תיקנו במשלוח מנות בפורים שישלח בשר או תבשיל או מיני אוכלים (פרק ב מהלכות מגילה הלכה טו, ועיין ביצה יד: במשנה), שמשלוח זה הוא למתנה ואילו מעות הם להלוואה כנ"ל. פרט למתנות לאביונים, שאף על פי שהן מעות, כיוון שנותנן לעני הפושט יד ומבקש, בוודאי כוונתו למתנה ולא להלוואה. ומסתבר, לפי זה, שעני הנותן לחבירו אפילו פירות בוודאי כוונתו על מנת להחזיר. ולפיכך כתב רבינו בפרק ו מהלכות מתנות עניים הלכה יז: "מעשר עני וכו' ואין עושין שושבינות", הרי שגם בנתינת פירות יש דין שושבינות, כיוון שהנותן הוא עני. ואילו בהלכות שמיטה ויובל, שלא מדובר בעני, כתב (פרק ו שם הלכה י): "דמי שביעית וכו' ואין עושין בהן שושבינות", דקדק לכתוב "דמי שביעית", שרק בדמים יש דין שושבינות, אבל בפירות אין דין שושבינות כנ"ל. וכמו כן בהלכות מעשר שני (פרק ג הלכה כא), שאף שם לא מדובר בעני, נראה שהמדובר בדמי מעשר שני (עייין שם) ועליהם כתב ש"אין עושין בהן שושבינות", אבל בפירות אין דין שושבינות. וכן מדוקדקים דברי התוספתא שדין מעשר עני המדובר בפירות נשנה לחוד במסכת פאה שם, ואילו דיני מעשר שני ושביעית, שהמדובר בהם בדמים, נשנו ביחד בשביעית פרק ז. וראה בתוספתא כפשוטה, בפאה שם עמוד 40]. (61) בכתב יד תימן חסרה תיבת "הוא".

23 טו. וכן השולח⁶² לחברו פדי יין וכדי שמן ופרות
24 בעת הנשואין - אין נגבין בבית דין, מפני שהיא
25 גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני שושבינות אלא
26 במעוֹת בלבד⁶³.

(62) שם קמד: בסוף המשנה. (63) הראב"ד כתב על שתי ההלכות (הלכה יא והלכה טו) שדבר זה אינו מחוור, לפי שהוא מפרש כרשב"ם, שכאן מדובר שלא בעת הנישואין

המתנות מפני שאומרת להם תנו לי בעלי ואשמח עימו - כמו כן למד רבינו דין זה של מת ראובן שתלוי במנהג, ממה שאמרו שם שאם מתה האשה "מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין". וכן כתב ר"י מיגאש. (43) שהרי אביהם לא היה ולא אכל שם, וכבר כתב למעלה (הלכה ו) שאם לא היה ראובן במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו.

1 יב. מת⁴⁴ ראובן אחר שנשא שמעון אשה, ושלמו
2 ימי המשתה⁴⁵ - כופין את יורשיו ומשלמין
3 השושבינות בכל מקום; שהרי נתחב אביהן לשלם.
4 ואם פלה היה חב לשלם - משלמין פלה; ואם
5 בנכיו - משלמין בנכיו.

(44) המגיד-משנה מביא את דברי הר"י מיגאש ומסתמך על הסברה הפשוטה, שכיוון שנתחייב האב - חייבים היורשים לשלם את חובו, אבל באמת אפשר למצוא מקור מפורש להלכה זו, והיא: המימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן (בבבא בתרא שם) כפירוש למשנה, ושם שאם מת השורשין, נגבית השושבינות מבניו, והיינו באופן הנ"ל כשמת ראובן אחרי שבעת ימי המשתה, שהרי באופן אחר - זה תלוי במנהג (למעלה הלכה יא). (45) או כגון ששמח עימו ואחר כך מת (למעלה הלכה י). שאם לא שמח ומת בתוך ימי המשתה אין ראובן חייב (למעלה הלכה ט).

6 יג. חמשה⁴⁶ דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית
7 דין, שאינה אלא כמו מלוה⁴⁷. ואינה משתלמת אלא
8 בעונתה⁴⁸ בעין נשואי ראשו⁴⁹; שזה כמו תנאי
9 הוא, אף על פי שלא פרש שעל דעת זה שלקחה⁵⁰.
10 ואין בה משום רבית. אפילו שלח לו דינר והחזיר
11 לו עשרה - מתר; שלא על מנת להוסיף⁵¹ לו שלח.
12 ואין השביעית משמטתה⁵²; שאינו יכול לגש אותו
13 ולתבעו עד שישא בדרך שנשא הוא⁵³. ואין הבכור
14 נוטל בה פי שנים⁵⁴ בשתחזר לירשין; מפני שהוא
15 ראוי⁵⁵, ואין הבכור נוטל בראוי, כמו שיתבאר
16 במקומו⁵⁶.

(46) ברייתא שם קמה. וההנמקה שלה בגמרא שם קמה: (47) כלומר, ולא כמתנה. (48) כשמגיעה עונת הנישואין לחבירו. (49) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ג והלכה ה. (50) שיחזיר לו בעת נישואיו ולא קודם לכן "שיכול לומר לו: איני רוצה לקבל [עתה] שאני רוצה לשמוח עימך, כדרך ששמחת עימי (מגיד משנה). (51) שיכול היה גם לתת פחות, והוסיף לו מרצונו הטוב, מחמת ידידות וריעות. (52) ויכול לתבוע את השושבינות אחרי שמיטה. (53) והרי זה דומה למלווה את חבירו לעשר שנים, היינו, שזמן הפירעון מאוחר לשביעית, שאין השביעית משמטתו (פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט), אחרי שאינו יכול ליגוש אותו עכשיו בהגיע השנה השביעית. ואמנם אם היו הנישואין בשנה השביעית - השביעית משמטתה בסופה, שהרי הגיע זמנה (מגיד משנה). (54) כדין בכור, שנוטל חלק כפול בירושה. (55) שאינו מוחזק ביד המוריש בעת

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר"ב - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- או כשאינו אוכל אצלו, ולפי זה אין הבדל בין מעות ליין, ועיין באור שמח.
 ג. לפיכך²², אם²³ אמר קנינו²⁴ ממנוי - אפילו בשבת²⁵ קונינו²⁶ ממנו; שזה הקנין אינו צריך²⁷.

פרק שמיני

1 נתבאר אי זה אדם נידון כבריא ואי זה נידון כשכיב מרע לעניין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם.

- א. הסומא או הפסח² או הגדם³, או החושש
 2 בראשו או בעינו או בידו או ברגלו וכיוצא בהן⁴ -
 3 הרי הוא כבריא לכל דבריו⁵ במקחו או בממכרו
 4 ומתנותיו.

2 שנקטעו רגליו. 3 שנקטעו ידיו. 4 שאינו חושש בכל גופו. 5 שכן כתוב בשטר שכיב מרע (בבא-בתרא קג.). "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב במיטה)". ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב כשכיב מרע.

- ב. אבל החולה שתשש כח כל הגוף וכשל כחו
 6 מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק,
 7 והרי הוא נופל על המטה - הוא [הנקרא] שכיב
 8 מרע⁶, ומשפטי מתנותיו אינם כמתנת בריא. כיצד?
 9 שכיב מרע שצוה ואמר לתן לפלוני כף וכה, בין
 10 בחל⁸ בין בשבת⁹, בין כתב¹⁰ בין לא¹¹ כתב - זכו
 11 הפל פשימות¹² בכל מה שנתן להם, ואינו¹³ צריך
 12 קנין; שדבריו שכיב מרע כפתיבין¹⁴ וכמסורין¹⁵ הן.
 13 ודבר זה מדברי סופרים¹⁷. ואף על פי¹⁸ שאינו אלא
 14 מדבריהם, עשו אותה כשל תורה¹⁹, כדי שלא
 15 תטרף²⁰ דעתו עליו כשידע שאין דבריו קנימים²¹.

6 כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליו" (מלכים ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעה". 7 כחכמים, ולא כרבי אליעזר (שם קנו). וכרבי יהושע, ולא כרבי אליעזר (שם קנו:). 8 שיכול לכתוב. 9 שאינו יכול לכתוב. 10 שם קנו. עובדא במתנת שכיב מרע, שהיה כתוב בה, ועוד מקומות. 11 ואם עבר וכתב בשבת, ראה בפרק ל מהלכות מכירה הלכה ז. 12 משנה, שם קנו: וכן שם קעה. 13 שם קלו. וראה להלן הלכה ח. 14 שם קנא: מימרא של רב נחמן. 15 היינו, כקרקע שקונים בשטר. 16 היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או במשיכה. 17 שם, קנא. 18 קמו: כרבא בשם רב נחמן, ולא כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבה בר אבוא, שלמדו זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם הוא מדברי סופרים, והפסוקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, וראה ב'תוספות' שם קמו. ד"ה מנין. 18 מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן. 19 לענין מחילת שטר חוב (שם). וראה להלן פ"י הלכה ב. 20 תבולבל. 21 שם בדברי רב נחמן, ולפי הפירוש השני של הרשב"ם שם ד"ה מתנת. וכמו שכתב שם ד"ה ועשאוה כשל תורה, שמאותו הטעם, שלא תטרף דעתו, עשאוה כשל תורה.

22 כלומר, כיון שחששו שמא תטרף דעתו עליו. 23 מימרא של רבי לוי, בבבא-בתרא קנו: 24 שאין לו בטחון גמור שיקיימו את דבריו באמירתו גרידא. 25 שאסור לעשות בו קנין, וכל פעולה של מקח וממכר (פרק כג מהלכות שבת הלכה יב). 26 נאע"פ שזה הקנין אינו צריך ואינו מועיל - אסור, מפני שנראה כקונה. ועיין שם הלכה יד. 27 אם כי הקנין מיותר - עושים זאת כדי להפיס דעתו (גמרא שם). 28 והריהו כאילו אינו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע. ומכאן, שאם הקנין הכרחי כגון במתנת שכיב מרע במקצת (להלן הלכה טו) - לא התירוהו אף בשכיב מרע, כגודר לשיטת הרשב"ם שם ד"ה קונין משכיב ומרע וכו', וה'תוספות' שם, ד"ה קונין משכ"מ. ומה שהתירו בגט שכיב מרע שתסגור ותפתח הדלת ותקנה הגט בשבת (גיטין עז:) - שם אין קנין החזקה ניכר כל-כך אלא דומה כנועל בית לשמרו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע (מאירי שם, ולחם-משנה כאן).

- ד. ואין²⁸ שכיב מרע צריך לומר איתם עדי²⁹, אלא
 18 כל השומע את דבריו הרי זה עד; שאין³⁰ אדם
 19 מושטה בשעת מיתה³¹.

28 בבא-בתרא קעה. מסקנה סופית של רבא. 29 כדן כל הודאה שצריך לומר כן, שאם לא - אומר לו: "משטה הייתי בך" (סנהדרין כט: ופ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ו). 30 כך נמק רבא את מסקנתו, אחר שפטר את הבעיא (וראה הגהות הב"ח שם אות א). 31 אבל בריא, אם לא אמר "אתם עדי", יכול לומר משטה אני בך, כמבואר למעלה. 19 ושם בגמרא הכריעו גם, שאין צריך לומר "כתובור", ורבינו השמיטו. וראה במגיד-משנה בשם הרשב"א, וצ"ע.

- ה. שכיב מרע³² שצוה לתת מתנה לעבר שפמעי
 21 אמו - זכה³³ העבר; מפני³⁴ שדעתו של אדם קרובה
 22 אצל בנו³⁵, כמו שפארנו³⁶.

32 הוא-הדין לבריא, כמו שנראה מדברי רבינו בפכ"ב מהלכות מכירה הלכה י (ראה מגיד-משנה שם), אלא שבשכיב מרע מספיק באמירה, ואילו בבריא צריך קנין. וראה פירוש המשניות לרבינו, בבבא-בתרא פרק מי שמת (קמ:). נאע"פ שמשמע זה ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", אמרו שפסיקות דמים לבן ולבת בעת הקידושין נקנית באמירה (למעלה פ"ו הלכה יז, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד) - אין זה אלא בדבר שבא לעולם (למעלה פ"ו הי"ז), אבל אם ישנם "תרת לריעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם אינו בעולם כמו בריא האומר לתת מתנה לעובר - לא קנה, ולא מועילה הסברה שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וראה למעלה פ"ו הערה קל"ז. 33 אע"פ שהמזכה לעובר לא קנה, שהרי הוא כמי שלא בא לעולם (הלכות מכירה, שם). 34 כרבי יצחק בשם רבי יוחנן, שם קמב: שהעלה נימוק זה להסביר את המשנה שם קמ: שרבינו מביא את תוכנה להלן הלכה ו. 35 ויש כאן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו, וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה ו "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו, וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

ז. **שְׂכִיב מְרַע⁴⁵ שְׂאֵמְרוּ לוֹ: נִכְסֵיוֹ לְמִי? וְאָמַר לָהֶם:**
דּוֹמָה⁴⁶ שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁאֵשׁוֹ מְעַבְרָת, עֲכָשׁוּ⁴⁷
שְׂאִין לוֹ בֵּן אוֹ שְׂאִין אֵשׁוֹ מְעַבְרָת נִכְסֵיוֹ לְפִלּוֹנִי⁴⁸;
וְנוֹדַע שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁהִיתָה אֵשׁוֹ מְעַבְרָת, אָף עַל
פִּי שְׁהִפִּילָה אוֹ מֵת הָבֵן אַחֵר כֶּף - אֵין⁴⁹ מִתְּנָתוֹ
מִתְּנָה.

(45) שם, קמו: - קמו. (46) עד עכשיו חשב. (47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן. (49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם הולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפרש, אפילו אם שייר לעצמו, אין מתנתו מתנה.

ח. **מִתְּנַת⁵⁰ שְׂכִיב מְרַע אֵינָה קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחֵר**
מִיתָה⁵¹. וְאֵין אַחֵר זֹכֶה בְּדִכְרִי שְׁעִינָה לוֹ, בֵּין
בְּמִקְרָעֵי בֵּין בְּמִטְלָטְלִי, אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה⁵².

(50) בבא-בטרא קלה. ויותר מפורש שם קלז. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרבא ולא כאביי, ואף אביי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

ט. **לְפִיכָף⁵³ מוֹצִיאִין לְכִתְבַּת⁵⁴ הָאִשָּׁה וּמְזוֹן⁵⁵**

גמירות דעת גמורה, וזה מועיל אף שאינו בעולם. (36) בהלכות מכירה, שם.

ו. **אָמַר³⁷: אִם³⁸ יִלְדָּה³⁹ אֲשֵׁתִי זָכָר - יִטַּל מִנָּה, וְאִם**
נִקְבָּה - מֵאֲתִים⁴⁰, וְיִלְדָּה זָכָר - נוֹטֵל מִנָּה; יִלְדָּה
נִקְבָּה - נוֹטֵל מֵאֲתִים; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה⁴¹ - הַזָּכָר
נוֹטֵל מִנָּה, וְהַנִּקְבָּה מֵאֲתִים; יִלְדָּה טֹמְטוֹם⁴²
וְאֲנִדְרוֹגִינוֹס⁴³ - נוֹטֵל כַּפְחוֹת שְׁבִשְׁנֵיהֶם⁴⁴.

(37) משנה שם קמ: והיינו, שכיב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בבריא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38) שם. (39) כלומר אם תלד, וכו"ה במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה, כבן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה. נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים. ילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתים". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתים" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרנו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר או נקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמוזהב לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו - לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב. וראה בפ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה). (44) כן פסק גם בפ"ה מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובדעת רבא בגמרא שם ש"דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרנו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם זכר לעולה, ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה" - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י).

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממונות, ולא כרב. (59) והוא-הדין לקנין גרידא בלי כתיבה (הגהות מיימוניות). (60) והיינו, שגילה דעתו בפירוש שנותן מחמת מיתה, שאז אינו צריך קנין (להלן הלכה יז), אבל באופן אחר, הקנין אינו מיותר אלא אדרבה - הכרחי, כמבואר להלן הלכה טו (מגיד-משנה). וראה ברשב"ם וב'תוספות' שם ד"ה מתנת שכיב מרע. (61) שאין צריך קנין (למעלה הלכה ב). (62) שוויתר על הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל. (63) שהרי עם כל זה, אינו מכווין אלא למתנת שכיב מרע, שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב (הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות - אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא נתכוון להקנות לו אלא לאחר מיתה].

יא. ואם⁶⁵ קנו ממנו פדי⁶⁶ ל'פחות כח המקבל⁶⁷,
בגון⁶⁸ שכתוב: וקנינו ממנו מוסף על מתנה זו -
הרי היא קנימת⁶⁹.

(65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.

יב. שכיב מרע⁷⁰ שאמר 'כתבו' ותנו לפלוני
מנה⁷², ומת קדם שכתבו ותנו לו⁷³ - אין כותבין
ואין נותנין; שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר,
ואין שטר לאחר מיתה.

(70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן. (71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה לחם-משנה). [נהמדובר במצווה מחמת מיתה שאינו צריך קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה יז]. (73) שאם כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שוה מנה (לחם-משנה).

יג. ואם אמר 'כתבו' פדי ל'פחות כח המקבל, בגון⁷⁴
שאמר 'תנו מנה לפלוני', ואמר 'ואף כתבו ותנו לו'
- הרי אלו כותבין ונותנין לאחר מיתה.

(74) שם קלו.

יד. שכיב מרע⁷⁵ שכתב פל⁷⁶ נכסיו מתנה סתם⁷⁷,
ולא שיר כלום⁷⁸, אם עמד - חזיר⁷⁹. ואפלו⁸⁰ קנו
מידו פדי ל'פחות את כחו⁸¹. בין שהקנה פל נכסיו
לאחד⁸² בין שפתכם לשנים⁸³. שאמר דעת הוא,
שלא נתן זה הפל⁸⁴, אלא שנתפון שלא יקנו כלום
אלא לאחר מותו.

האלמנה והפנות⁵⁵ מיד אלו שצוה לתת להם⁵⁶;
שהרי במיתתו⁵⁷ נתחייבו הנכסים בכתבה ובמזונות,
ואלו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה.

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פס"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושה ואינה גובה מנכסים משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפי"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פס"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג). (56) בבא-בטרא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד בפי"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בטרא קלז.), שהרי כתובת בנין דכרין היא כירושה (למעלה הערה נג) וירושה אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין. וכן כתב הרי"ף בבבא-בטרא פרק ח (קלג). וכן כתב גם רבינו בעצמו בפי"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין הם "דברי הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בידינו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאז נתקדש מאליו בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. ולהלן פרק יב הלכה י ובהערה מג.

י. מתנת⁵⁸ שכיב מרע שכתוב בה קנין⁵⁹, בין שהיתה
במקצת⁶⁰ נכסיו בין שהיתה בכל נכסיו⁶¹ - חוששין
לה שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר⁶²; והואיל⁶³
ומתנה זו לא תקנה אלא לאחר מיתה - אין שטר
לאחר מיתה, והרי המתנה בטלה⁶⁴.

(58) בבא-בטרא קנב. כשמואל, שהלכה כמותו בידינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר"ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא: 76) ודוקא כל, כדלקמן. 77) שלא כתב מפורש שזו היא מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. 78) במשנה, שם: "ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שרקע לאו דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שיור. וראה להלן הלכה טו. 79) כלשונו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת", שאפילו לא חזר במפורש, המתנה בטלה מאליה, אם עמד, וראה להלן הלכה כו, ובשו"ע סימן רנ סעיף ב. 80) שם, כדברי שמואל. 81) שבלי זה אינו קונה אפילו לאחר מיתה, כמבואר למעלה הלכה יא. 82) גיטין ט. מימרא של רב נחמן. 83) במשנה, ובמימרא של שמואל: "הכותב כל נכסיו לאחרים", - לשון רבים. וראה בשו"ע שם סעיף יא, ובסמ"ע שם ס"ק לב. 84) כלומר בחייו, שאין אדם נותן כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.
- 1 טו. ש"ר⁸⁵ פלוס לעצמו, בין קרקע⁸⁶ בין מטלטלין⁸⁷ 2 - הרי"ם⁸⁸ זו מתנה במקצת, וסתמה⁸⁹ כמתנת בריא, 3 שקונה מזמן הפתיחה⁹⁰. לפיכך אינו חוזר⁹¹. והוא 4 שקנו מידו; שמתנת שכיב מרע במקצת צריכה 5 קנן⁹², בין עמד⁹³ בין לא עמד.
- 85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: 86) משנה, שם. 87) גמרא שם קנ: 88) משנה, שם. 89) כשלא כתב מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. 90) [בפ"א מהלכות מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתנה", כלומר: נתינת השטר ליד המקבל. 91) כיון שכבר קנה מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון הגמרא בבא-בבא-בבא-קנא: ובמשנה (שם קמו): "שייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת". 92) גמרא שם קנא: 93) ככל מתנת בריא.
- 6 טז. כמה דברים אומרים? בשנתן סתם; שהרי אנו 7 אומדין דעתו ואומרים: הואיל וש"ר⁹⁴, לא נתפנן 8 אלא להקנות לו מחיים כמתנת בריא.
- 94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו, אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשיר זה.
- 9 יז. אכל⁹⁵ אם נתן לו המקצת בפרוש כמתנת שכיב 10 מרע⁹⁶, שאינו אלא לאחר מיתה - אינו צריך קנן. 11 ואם עמד - חוזר; ואם לא עמד - קנה זה המקצת. 12 ואם היה בה קנן - לא קנה אלא אם כן היה מיפה 13 פחו, כמו שפארנו⁹⁷.
- 95) שם בגמרא. 96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. 97) למעלה הלכה י"א.
- 14 יח. אל תטעה בשכיב מרע שכתב כל נכסיו ופרש 15 שנתן הכל מעכשו והקנה מחיים⁹⁸; שאין⁹⁹ זה מתנת 16 שכיב מרע, אלא כשאר כל מתנות הבראים, שאם
- 17 הגיע השטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן - קנה 18 הכל, ואין יכול לחזור בו.
- 98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע. 99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, שכיב מרע, שם קנא: וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת בריא (מגיד-משנה).
- 19 יט. הנותן¹⁰⁰ מתנה פשוטה שכיב מרע, וכתב בה 20 'בחיים ובמות', או 'מחיים'¹⁰¹ ובמות', בין בכל בין 21 במקצת¹⁰² - הואיל וכתוב בו 'ובמות', הרי זו מתנת 22 שכיב מרע. שזה שכתוב בה 'ובמות' - שלא יקנה 23 אלא לאחר מיתה¹⁰³; וזה שכתוב בה 'מחיים' - 24 סימן לישב את דעתו שיחיה מחלי זה¹⁰⁴.
- 100) בבא-בבא-בבא-קנא. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע עובדא מסוימת, ונהרדעי פסקו כרב. 101) כאמיר ולא כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם כן, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו, כדלהלן. 102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה למעלה הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה. 103) כיון שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו להקנות לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז). 104) גמרא שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח פיו לשון, ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר: המקום יצילני מחולי זה ולא אמות (רשב"ם שם).
- 25 כ. שכיב מרע¹⁰⁵ שנתן הנכסים¹⁰⁶, שהדבר גלוי¹⁰⁷ 26 שהן כל נכסים שיש לו - הרי זה כמתנה במקצת, 27 ואם קנו מידו¹⁰⁸ ועמד¹⁰⁹ - אינו חוזר; חוששין¹¹⁰ 28 אנו, שמא¹¹¹ נשאר לו נכסים אחרים במקדינת הים. 29 עד שיאמר 'כל נכסי שהן אלו'¹¹², או¹¹³ שהיה 30 מחזק¹¹⁴ שאין לו נכסים אלא אלו, ואחר כך תהיה 31 המתנה בפל.
- 105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב נחמן. 106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל הנכסים הידועים לנו (רשב"ם ור"י מיגאש שם). 107) כלומר, שעד כמה שגלוי וידוע לנו, אין לו כאן נכסים אחרים. 108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין. 109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב מרע בכולה. וכל החשש, שמא היא מתנה במקצת, אינו אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט. 110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. 111) אחרי שלא כתב מפורש: "כל הנכסים". ויש אומרים שגם הקנין מראה שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"ם). 112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסי אלו הן". ובנוסחתו שם: "כל נכסי". ויש אומרים שאם הלשון "כל

קמ' שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בייפוי כח. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, כאמור למעלה הלכה יז.

כד. והמפרש¹³¹ ב"מ¹³², והיוצא בשיא¹³³, והיוצא¹³⁴ בקולר¹³⁴, והמספין¹³⁵, והוא שקפץ עליו החלי¹³⁶ והכביד עליו חלי¹³⁷ - כל אחד מארבעתן¹³⁸ במצוה מחמת מיתה, והרי דבריו ככתובין וכמסורין, ומקמינן אותן אם מת¹³⁹; ואם נצל ועמד¹⁴⁰, אפלו קנו מידו במקצת - חוזר, כדין כל מצוה מחמת מיתה.

(131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת מיתה. (132) שהדרך בים היא הרת סכנות. (133) עם חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם. (134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגרום, וראה פירוש המשניות, שם. (135) הוספה של רבי שמעון שזורי במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. (136) ירושלמי גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). (137) היינו, שתש כל הגוף. (138) זו היא שיטת הר"ף, שמה שאמר רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקנין (נמוקי-יוסף לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין שם). (139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו שם, וראה בהערה למעלה]. ועיי' 'באר היטב' סימן רנ ס"ק יז. (140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם הראשון, כנ"ל.

כה. שכיב מרע¹⁴¹ שנתק מחלי לחלי, אם¹⁴² לא עמד¹⁴³ ולא הלך על משענתו בשוק¹⁴⁴ - מתנתו מתנה¹⁴⁵.

(141) שנתן כל נכסיו, או ציוה מחמת מיתה וחילק מקצת נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת הגמרא שם. (142) מסקנת הגמרא שם. (143) בין החולי הראשון לבין החולי השני. (144) דוקא בשוק. אבל הלך במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף ב בהגהת הרמ"א). (145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי ראשון, ומת מחמתו.

כו. עמד¹⁴⁶ בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת¹⁴⁷ ממונו והלך על משענתו¹⁴⁷ - אומדין אותו על פי רופאים¹⁴⁸: אם מחמת חלי הראשון מת - מתנתו קיימת; ואם¹⁴⁹ לאו - אין מתנתו קיימת. ואם הלך

נכסיי אלו הן" אינו נותן מקום לשויר, כל-שכן שהלשון "כל נכסיי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש, וראה בכסף-משנה). (113) כתשובת מר בר רב אשי, שם. (114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא.

1 כא. שכיב מרע¹¹⁵ שפכת כל נכסיו לאחרים -
2 רואין: אם פמחלק¹¹⁶ פתבם: מת - קנו¹¹⁷ פלן, עמד
3 - חוזר¹¹⁸ פלן; ואם¹¹⁹ פנמלף¹²⁰, אחר ששיר חזר
4 וכתב, וקנו¹²¹ מידו על כל אחד ואחד: מת - קנו
5 פלן¹²², עמד - אינו חוזר אלא באחרון; שהרי נתן
6 לו כל הנכסים הנשארים.

(115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם). (116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ סעיף יא. (117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע שם). (118) אף אם היה קנין בייפוי כח (ראה שו"ע שם). (119) לשון המימרא. (120) שלכתחילה לא היה בדעתו לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון היא מתנה בכולה. (121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת, שצריכה קנין. (122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה בייפוי כח, כנ"ל הלכה י"א (ראב"ד ומגיד-משנה).

7 כב. הפותב¹²³ כל נכסיו¹²⁴ לעבדו¹²⁵ ועמד - חוזר
8 פנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא¹²⁶ עליו שם
9 פן חורין.

(123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. (124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שיר - אף עצמו לא קנה (פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). (125) שנכסיו קנויים לו, וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם הלכה ב). (126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדוניו יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכונתם היתה לשחרר העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו, וסמ"ע שם ס"ק מח).

10 כג. שכיב מרע¹²⁷ שצוה מחמת מיתה, פגון שהיתה
11 דעתו נוטה שהוא מת ודאי, ונפר¹²⁸ דבר זה מפלל
12 דבריו¹²⁹, אף על פי שקנו מידו¹³⁰ במקצת, אם עמד
13 - חוזר.

(127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא שציוה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוואתו יום או יומיים (הגהות מיימוניות להלן הכ"ד). (128) אף שלא אמר מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם סימן רנ סעיף ז. (129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: "רי, שאשה זו הולכת למות", ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה (בבא-בתרא שם). (130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו

יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנג: (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא שם קנד. (156) והיה לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר, הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת מחולי אחר, כדלהלן. (157) שהרי אם עמד מחולי ראשון - נתבטלה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. (158) כאביי שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא מחוליו הראשון ומת אחריו - כן ממחלה אחרת. (159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בדינו. (160) ואם כן, המתנה בטלה, כנ"ל. (161) מכיון שהדבר ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדין כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. (162) המקבל. (163) בעדים.

פרק תשיעי

(1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע שציוה להסתיר מתנתו, ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב מרשותו, והדומה לזה.

- א. שְׂכִיב מֵרַע² שָׁצִיג וְאָמַר: לֹא תִגְלוּ מִתְּנָה זוֹ וְלֹא תודיעוּ בָּהּ אֶדָם אֲלֵא לְאַחַר מִיתָה³ - הֲרִי זוֹ מִתְּנָה קִימָתָה, וְאִינָה מִתְּנָה מְסֻתֶּרֶת; שְׁבַעַת שְׁהִקְנָה⁴, שְׁהוּא אַחֵר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר⁵ גִּלּוֹ אוֹתָהּ.

(2) ר"ף בבבא-בבא-בבא פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתיקי (=מתנת שכיב מרע) והיה מתיירא מן הירושין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעין דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ". הרי שאע"פ שנוזהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהלן, שאינה מתנה (רמב"ן בבבא-בבא-בבא מ:). (3) מכאן שאם צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את הבריא ואת השכיב-מרע כדין זה של מתנה גלויה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו אלא שמא יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את הירושין אין לחשוד בכך - וצריך לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם, וכיון שתיקנו כן בבריא - גזרו גם בשכיב מרע (קצות החושן סימן רמב ס"ק ד). (4) שהקנין חל. (5) והיינו, שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי מותו, וראה למעלה פ"ה הלכה ב, שכל שלא אמר כן מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

- ב. מִצְנָה⁶ מִחֻמַּת מִיתָה אֵין צָרִיף לִזְמַר גִּלּוֹ אֶת

- 1 בְּשׁוּק בְּלֹא מִשְׁעָנָה - אֵינוֹ צָרִיף אִמְדוֹ¹⁵⁰, אֲלֵא בְּטָלוֹ¹⁵¹ מִתְּנֻתָּיו הָרֵאשׁוֹנוֹת.

(146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם שלכל הענינים שווים הם. (147) כיון שלא הלך עוד כדרכו בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא מחולי ראשון. (148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא זאת רבינו. (149) יוצא מתוך השקלא-וטריא, שם. (150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו - שאם הלך בלי משענת אינו צריך אומד, ופשוט שהוא-הדין במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבא שחלקו על רב הונא (שם עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח כדין זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת, שבכל אופן צריך אומד, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמותו נגרם לו מחוליו הראשון, ועיין כסף-משנה]. (151) היינו מאליהו, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ה שהביא מקור לזה.

- 3 כז. מִתְּנָה¹⁵² שְׂכִיב מֵרַע שָׁאֵין כְּתוּב בָּהּ¹⁵³ שְׁמִתּוֹף
- 4 הַחֲלִי הַזֶּה שָׁצִיג בּוֹ מִתְּנָה¹⁵⁴, וְאֵין הַעֲדִים מְצוּיִין
- 5 לְשָׂאֵל לָהֶם¹⁵⁵, אֶף עַל פִּי שְׁהָרִי זֶה הַמִּצְנָה מִתְּנָה¹⁵⁶ -
- 6 הֲרִי הַמִּתְּנָה בְּטָלָה¹⁵⁷. שָׁאֵין מִיתָתוֹ רְאִיָּה¹⁵⁸; שְׁמָא
- 7 מִחֲלִי שְׁנָמָן בּוֹ הַמִּתְּנָה נִרְפָּא¹⁵⁹, וְאַחֵר כֶּף חֲלָה חֲלִי
- 8 אַחֵר וְמֵת¹⁶⁰. לְפִיכֶךָ הַנִּכְסִים בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין¹⁶¹, עַד
- 9 שְׁכִיבֵי¹⁶² רְאִיָּה¹⁶³ שְׁמִתּוֹף הַחֲלִי הַזֶּה שְׁנָמָן בּוֹ מִתְּנָה
- 10 זוֹ מֵת.

(152) שם קנג. וכאביי ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (ר"ף שם), בניגוד לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה וכרבי נתן, שהוא מפורסם בספרות התלמודית כדיון מומחה. (153) וכיון שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו. (154) אחרי מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת (רשב"ם שם). (155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה - זוכה המקבל. כן

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר"ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 המִתְנָה⁷, אֵלָא אָף עַל פִּי שְׁהִיא כְּתוּבָה סֵתָם - אֵין
2 חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מִסִּתְרַת הִיא⁸.
3 ג. שְׂכִיב מֶרַע⁹ שְׁצוּהָ וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ כָּל נֶכְסִי,
4 אוּ מִקְצֵת נֶכְסִי¹¹, אוּ 'יִחְזִיק', אוּ 'יִזְכֶּה', אוּ 'יִקְנֶה'
5 - פֶּלֶן לְשׁוֹן מִתְנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִחְסֵן'¹⁵
6 אוּ 'יִירֶשׁ' עַל¹⁶ מִי שְׁרָאוּי¹⁷ לִירֶשׁוּ - הֲרִי זֶה קֶנְהָ.

(21) שם קלג. מימרא של רב הונא. (22) אפילו כתב מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכ"כ רבינו להלן פ"ב הלכה ד.) (23) ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני" - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר להלן פ"ב ה"ד. (24) ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני", אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם). כן הוא בגמרא בבא-בבא-בבא שם בבאור ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.

- ו. מִי²⁶ שְׁאָמְרוּ לוֹ בְּשִׁעֲתָ²⁷ מִיתָתוֹ: נֶכְסִיךָ לְמִי הֵן?
שְׁמָא לְפִלוֹנִי? וְאָמַר לָהֶן: אֵלָא לְמִי? רּוּאִין: אִם
רָאוּי לִירֶשׁוּ - נוֹטְלֵן מִשּׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא - נוֹטְלֵן
מִשּׁוּם מִתְנָה²⁸.

(26) בבא-בבא-בבא שם. מימרא של רב נחמן. (27) תשובה בלשון תמיהה. וזה נחשב כהסכמה לדבריהם, וכאילו אמר מעצמו לתת את נכסיו לפלוני. (28) ראה למעלה, בהבדל שבין ירושה לבין מתנה.

- ז. גֵּר²⁹ שָׁיֵשׁ לוֹ בֵּין שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁה³⁰ - הוּאִיל
וְאִינוּ יוֹרְשׁוּ³¹, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ³², כִּף אִינוּ
יִכּוּל לָתֵן לוֹ כָּל נֶכְסִיו בְּמִתְנָת שְׂכִיב מֶרַע, לֹא כָּל
נֶכְסִיו וְלֹא מִקְצֵתוֹ³³. שְׁלִשּׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְנָה לְגַבִּי
יִירֶשׁ אֶחָד הֵן³⁴; וְאִם תֹּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה יוֹרֶשׁ
אֶת אָבִיו³⁵.

(29) בבא-בבא-בבא קמט. מימרא של רבא, על רקע העובדה של איסור גיורא (איסור הגר). (30) כלומר, נתעברה ממנו בעודו גוי, ואחר-כך נתגיירו. (31) בבא-בבא-בבא שם. שהרי גם הבן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז:). (32) פ"ו מהלכות נחלות, הלכה י. (33) [אם נתן לו בפירוש במתנת שכיב מרע שאינו אלא לאחר מיתה, שאם לא כן דינה כמתנת בריא, כמבואר למעלה פ"ח הלכות טזי ('ערוך השולחן' סי' רנו ס"ק א.) וראיה לכך מסוגיית הגמרא בבא-בבא-בבא שם, ממה שאיסור גיורא לא נתן מתנת שכיב מרע במקצת. ודברי הגר"א סימן רנו ס"ק א צ"ע]. (34) כלומר, שכל דין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שהרי אפילו אומר לו בלשון מתנה, הרי זה כירושה (להלן פ"ב הלכה ד.) והוא מלשון היריף שם. (35) גזירת חכמים היא ('בית יוסף' סימן רנו) שמי ששמע שנתן לבן זר מתנת שכיב מרע, בין בלשון ירושה ובין בלשון מתנה, יחשוב שכן זה יורש את אביו והוא בנו גמור לכל דבר, ואם יהיו לו עוד שני אחים שהורתם ולידתם בקדושה, וימות אחד מהם בלי בנים, והוא יחלוץ לאשתו - יאמרו שתנשא לשוק (עין 'תוספות' קידושין יח. ד"ה כאן, ו'ערוך השולחן' שם).

- ח. לְפִיכָף³⁶, אִם נָתַן לְגֵר מִשְׁאֵר הַגְּרִים³⁷ - מִתְנָתוֹ
לְקִמָּתוֹ³⁸.

(6) הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. (7) שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנור" כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). (8) אבל אם אמר להם במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום ('קצות החושן' שם).

- 3 ג. שְׂכִיב מֶרַע⁹ שְׁצוּהָ וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ כָּל נֶכְסִי,
4 אוּ מִקְצֵת נֶכְסִי¹¹, אוּ 'יִחְזִיק', אוּ 'יִזְכֶּה', אוּ 'יִקְנֶה'
5 - פֶּלֶן לְשׁוֹן מִתְנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִחְסֵן'¹⁵
6 אוּ 'יִירֶשׁ' עַל¹⁶ מִי שְׁרָאוּי¹⁷ לִירֶשׁוּ - הֲרִי זֶה קֶנְהָ.

(9) בבא-בבא-בבא קמח: מימרא של רב ששת. (10) אם כי לשון עתיד הוא, ואינו קונה בבריא (למעלה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח.). (11) [לפי המבואר להלן, צריך לפרש כאן באופן שצויה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב-מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת בריא ולא מועילה בה לשון עתיד]. (12) בכ"י תימן: "הן". [וואע"פ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) - במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה בשעת מיתה ובוודאי מכוון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר אלא לאחר מיתה, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימן רנג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרף דעתו עליו (לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון עתיד, וראה בהערה שלמעלה]. (13) ברייתא שם. (14) ואף אלו לשונות של עתיד הן. (15) לשון ירושה בארמית. (16) לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל.), שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי ליורשו כיורש יחידי (ראה להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב.). (17) שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין, כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאינו בן.

- ד. אָמַר¹⁸ 'יִהְיֶה¹⁹ פְּלוֹנִי בֶּהֱן', 'יַעֲמֹד בֶּהֱן', 'יִשְׁעֵן
בֶּהֱן' - לֹא קֶנְהָ²⁰.

(18) בבא-בבא-בבא שם, בעיא שלא נפתרה. (19) יש מקום לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "יעמד" "ישען" לא ברור אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסויימים, וזו היא הבעיא. (20) כבכל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה.

- ה. שְׂכִיב מֶרַע²¹ שְׁכַתְּבָ כָּל נֶכְסִיו לְאַחֵר²²: אִם אִינוּ
רָאוּי לִירֶשׁוּ - נוֹטְלֵן מִשּׁוּם מִתְנָה²³; וְאִם רָאוּי
לִירֶשׁוּ - נוֹטְלֵן מִשּׁוּם יִרְשָׁה²⁴. בְּמָה דְּכָרִים
אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיָ הַיּוֹרֶשׁ הִזָּה אֶחָת מִבְּנוֹתָיו, או
אֶחָד מִפְּלֵל בְּנֵי בָנִי, או אֶחָד מִפְּלֵל אֶחָיו, וְכִיּוֹצֵא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר"ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד-טז). (50) ירושלמי שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו, שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ח מהלכות עבדים הלכה ב. ברם, כל זה אינו אלא שיהא משוחרר לגמרי, אבל שיהא דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד. (52) כלומר, בלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן. (54) תוספתא שם ("לענין עשו אותו בן חורין") וירושלמי שם (לענין "עשיתי" ו"הרי הוא"). (55) בלשון "עשו אותו בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שצויה לשחררו, מצוה לקיים דברי המת. ובלשון "עשיתי אותו בן חורין" ו"הרי הוא בן חורין" הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל, והמפקיר עבדו ומת, היורש כותב לו גט שחרור (פ"ח מהלכות עבדים הלכה יג, וכו"ה בשו"ע יו"ד סימן רסז סעיף עד), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים

(36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. (37) שהורתם שלא בקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. (38) שאין בזה שום גזירה שמא יחשבוה לבנו יורשו, ראה למעלה. וכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישראל. וראה ב'תוספות' בבא-בבא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון שהוא אינו בר ירושה, כלומר אינו מוריש.

ט. שְׂכִיב מֵרַע³⁹ שֶׁהוּדָה שָׁיֵשׁ לוֹ לְפָלוּנִי אֶצְלִי כֶּן
וְכָף⁴⁰, תְּנוּהוּ לוֹ⁴¹; אוֹ שְׂאֵמֶר: כְּלִי פְּלוּנִי פִּקְדוֹן הוּא
בְּיָדִי לְפָלוּנִי, תְּנוּהוּ לוֹ; חֲצֵר פְּלוּנִית שֶׁל פְּלוּנִי
הוּא; חוֹב שָׁיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוּנִי אֵינוֹ שְׁלִי, שֶׁל פְּלוּנִי
הוּא - כָּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן הוּדָתָו
הוּדָה⁴². וְאֶפְלוּ⁴³ הוּדָה הֵגֵר לִבְנוֹ שְׂאֵין הוּדָתָו
בְּקִדְשָׁה - דְּבָרָיו קִמְיִין⁴⁴. אֶפְלוֹ הוּדָה שְׂכִיב מֵרַע
לְעַפְוִם⁴⁵ - נִתְּנִין⁴⁶ לוֹ.

(39) בבא-בבא שם. (40) מדברי רב ושמואל שם. (41) שאם לא אמר כן, יש חשש שהתכוון רק שלא להשביע את בניו (להלן פ"י הלכה ד), ובמקום שאין חשש זה אמנם לא צריך שיאמר "תנו" (עיין שם). (42) שהודאת בעל הדין - כמאה עדים, והיא כהודאת בריא, שאם עמד אינו חוזר, שאין זו מתנה אלא הודאה שהדבר של המקבל (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (43) בבא-בבא שם, שאיסור הגר הודה שנכסיו שייכים לבנו שלא היתה הורתו בקדושה. (44) שאין זו מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים למקבל, כנ"ל. ואין כאן ענין מתנת שכיב מרע. (45) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב מרע, כמבואר להלן. (46) שאין כאן מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים לגוי, כנ"ל.

י. אָבֵל שְׂכִיב מֵרַע שְׂצִוָּה לִתֵּן לְעַפְוִם מִתְּנָה - אֵין
שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׂצִוָּה כְּמִי שְׂצִוָּה לְעַבֵּר עֲבֵרָה⁴⁷ מְנַכְסִיו.

(47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי. ואע"פ שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא תקנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה-למלך).

יא. אָמַר⁴⁸: פְּלוּנִי עֲבָדִי עָשׂוֹ אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁴⁹, אוֹ
שְׂאֵמֶר⁵¹: עָשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁵², אוֹ הֲרִי הוּא בֶּן
חוֹרִין⁵³ - כּוֹפִין⁵⁴ אֶת הַיֹּרְשִׁין וּמַשְׁתַּרְרִין אוֹתוֹ⁵⁵;
שֶׁעֲבָד יִשְׁנֵנוּ בְּמִקְצַת מִצּוֹת⁵⁶.

(48) תוספתא גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 330.14): "האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו (בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה

(באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.): "לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה, אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור על איסור "עשה" (מגיד-משנה בשם רשב"א. וראה בהשמטות הרמב"ם לגיטין לח:). (56) אלו שהאשה חייבת בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר ליתן לו מתנה (אבן-האזל). [אבל עדיין לא מבורר, למה הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם לגר תושב מותר ליתן מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה יא].

יב. אָמַר⁵⁷: פְּלוּנִית שִׁפְחָתִי⁵⁸ עָשׂוֹ לָהּ קִנְיָן רוּחַ -
עוֹשִׂין לָהּ קִנְיָן רוּחַ, וְאִינָהּ עוֹבְדָת אֱלֹא עֲבוּדָה
שֶׁהִיא רוּצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוּדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעֲבָדִים
בְּאוֹתוֹ מְקוּם⁵⁹.

(57) גיטין מ. מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (58) והוא-הדין לעבד (מגיד-משנה). (59) כדעת הרי"ף שם. ולדעת רש"י שם, ד"ה ועושין לה קורת רוח, אם אין רוחה מתקררת אלא בשחרור, כופין את היורשין לשחררה. וכל זה משום מצוה לקיים את דברי המת (גמרא שם).

יג. שְׂכִיב מֵרַע⁶⁰ שֶׁפָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחַר, וְאָמַר
הֵלֵךְ: אֵינִי רוּצָה בֵּהֶן - לֹא קָנָה.

(60) בבא-בבא קלז: קלח. מימרות מנוגדות של שמואל ורבי יוחנן, והכריע רבי אבא בר ממל שם, שאם אמר מיד, אינו רוצה - לא קנה. וכתב שם הרי"ף שהמדובר בשכיב

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח. (76) ברייתא שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה). (78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) - כתב רבינו "וקנו מידו" שמא היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות את כחו" שמא היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין, והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-אם-כן ייפה את כחו (שם הלכה יא) וראה ב'אור שמח']. (80) [גבי ראשון, כתב שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמא היא מתנה בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה עג]. (81) שהרי חזר בו הנותן.

יח. נְתַן⁸² מִקְצַת נְכָסֵיו⁸³ וְקָנוֹ⁸⁴ מִיָּדוֹ, וְאַחֵר כֶּף נִתַּן¹⁸ כֶּלֶן לְאַחֵר⁸⁵, וְקָנוֹ⁸⁶ מִיָּדוֹ כְּדִי לִיְפֹת אֶת כָּחוֹ⁸⁷: אִם¹⁹ מֵת - קָנָה הָרִאשׁוֹן הַמִּקְצָת, וְקָנָה הַשֵּׁנִי אֶת²⁰ הַשְּׂאָר⁸⁸; וְאִם עֶמֶד - רִאשׁוֹן קָנָה⁸⁹, שֵׁנִי לֹא קָנָה⁹⁰.

(82) ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. (83) שדינה כמתנת בריא. (84) סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה פ"ח הלכה טו). (85) וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה, ראה למעלה פ"ח הלכה כא. (86) אף שקנו. (87) שאם לא כן, הקנין גורע - כדלעיל פ"ח הלכה י. (88) כדין מתנת שכיב מרע בכולה. (89) שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא. (90) כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד חוזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

יט. שְׂכִיב מֶרַע⁹¹ שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נְכָסָיו וְלֹא שָׁיַר כָּלוּם, אוּ הִפְקִיר אוּ הִלָּקֵן לְעֵנִיִּים, אִם⁹² עֶמֶד - חוֹזֵר בְּכָל⁹³.

(91) שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין כל מתנת שכיב מרע, או שמא ביחס להקדש ועניינים והפקר שהוא גם לעניים וגם לעשירים - מתכוון הוא להקנות בלב שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. (92) הבעיות שלא נפתרו בגמרא, ונשארו בתיקו. (93) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו, ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקר, הם ה"מוציאים" בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

כ. מִכְרָה⁹⁴ בְּשִׁהוּא⁹⁵ שְׂכִיב מֶרַע - מִמְכְּרוֹ קָנָם כְּבָרִיא. (94) נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. (95) השו"ע (סימן רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.

כא. מִכְרָה⁹⁶ כָּל נְכָסָיו: אִם הִמְעוּת עֲצָמָן קִימוּת⁹⁷, אִם עֶמֶד - חוֹזֵר; וְאִם הוֹצִיא הִמְעוּת - אִינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר.

(96) שם קמט. (97) הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף

מרע שדבריו ככתובים וכמסורים. אבל בבריא, לא מספיק מה שכתב אלא צריך למסור השטר למקבל. וראה למעלה פ"ד הלכה א בדין מתנת בריא.

יד. שְׂתַק⁶¹ וְאַחֵר כֶּף צִוּה - קָנָה; שְׂדִכְרִי שְׂכִיב מֶרַע כְּתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן, וְכִיּוֹן שֶׁשְׂתַק אִינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בָּהֶן.

(61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווה - לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. וכן כתב הנמוקי-יוסף בבבא-בבא-בבא פ"ט דפוס ווילנא דף סב. ד"ה משזכה (נתיבות-המשפט סימן רמה, ב'משפט האורים' ס"ק ו).

טו. שְׂכִיב מֶרַע⁶² שֶׁכָּתַב לָזָה, וְחֹזֵר וְכָתַב לְאַחֵר - הָאֲחֵרוֹן קָנָה⁶³; שִׁישׁ⁶⁴ לוֹ לְחַזֵּר עַד שְׁיָמוּת⁶⁵. בֵּין כָּכָל בֵּין בְּמִקְצָת⁶⁶, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר⁶⁷. וְאִפְלוּ⁶⁸ כָּתַב וְזָכָה⁶⁹ לְרִאשׁוֹן, וְכָתַב וְזָכָה לְאַחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן קָנָה; שֶׁשְׂכִיב מֶרַע שָׂזָכָה, עֲדִין מִתַּנֵּת שְׂכִיב מֶרַע הִיא.

(62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייתיקי מבטלת דייתיקי". (63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו: במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כ"אם אחר מיתה. (66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל. ועיין כסף-משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חוזר בו מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו על-ידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

טז. אֲבָל⁷⁰ שְׂכִיב מֶרַע שֶׁכָּתַב וְזָכָה וְקָנוֹ⁷¹ מִיָּדוֹ - אִין לְאַחֵר קָנָן כָּלוּם, וְאִינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לֹא לְאַחֵר וְלֹא לְעַצְמוֹ⁷², בֵּין שָׂתַן הַכֹּל בֵּין שָׂתַן מִקְצָת⁷³.

(70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים: זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל-כך - סימן הוא שהתכוון למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנג. בשם רב הונא מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם, דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע - אע"פ שזכה וקנה.

יז. שְׂכִיב מֶרַע⁷⁴ שֶׁחֹזֵר בְּמִקְצָת - חֹזֵר בְּכָל⁷⁵. בִּיצֵד? נִתַּן⁷⁶ כָּל נְכָסָיו לְרִאשׁוֹן, וְקָנוֹ⁷⁷ מִיָּדוֹ כְּדִי לִיְפֹת אֶת כָּחוֹ⁷⁸, וְחֹזֵר וְנָתַן מִקְצָתוֹ לְאַחֵר, וְקָנוֹ מִיָּדוֹ כְּדִי לִיְפֹת אֶת כָּחוֹ⁷⁹ - הַשֵּׁנִי קָנָה⁸⁰, אֲבָל הָרִאשׁוֹן לֹא קָנָה כָלוּם⁸¹, בֵּין שֶׁעֶמֶד בֵּין שֶׁמֵּת.

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [ב'שולחן ערוך' שם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התוי"ט (בבא-בבא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחד", וכ"ה בכ"י תימן. (116) והחידוש שבדבר, שאף זיכוי השטר ליורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע שם. (117) שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאינן דעתו לחזור בו.

18 כו. וכן¹¹⁸ מי שפכת שטר חוב על עצמו בשם
19 אחר¹¹⁹, או בשם אחד מבניו [או] מן היורשין, ונתן
20 השטר על¹²⁰ יד שלישי, ואמר לו: יהיה זה אצלך,
21 ולא פירש לו פלוס¹²¹, או שאמר לו: הנה עד שאמר
22 לך מה תעשה, ומת - הרי זו אינה פלוס.

(118) משנה בבבא-מציעא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמא הפקידו הלוה אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן רנ סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). (119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. (120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס בטעות "עד". (121) שמא כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל.

יום רביעי י"ג אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק עשירי

(1) נכתבו בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר ליורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנו, ודין שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשיעורי המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע הנותן דבר שאין בו ממש.

23 א. שכיב מרע² שאמר: הנה³ מנה⁴ לפלוני, ומת -
24 יתנו לאחר מיתה; שדברי שכיב מרע פכתובין
25 ובמסורין דמו⁵, ואין⁶ חוששין שמה על מנה קבור⁷
26 הוא אומר⁸.

(2) גיטין יג. במשנה, ולפי פירושו של רב פפא. (3) לעומת מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו לפלוני מנה", שאין כותבין ונותנין אחר מיתה, שכיוון שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. (4) בין "מנה זו" בין מנה סתם. (5) בגמרא שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה שולחן-ערוך סימן רנ סעיף יח. (6) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לדעת רב. (7) טמון אי-שם. (8) אלא נותנים מהרכוש הגלוי שיש לו. ברם לדעת הרשב"א (הובא במגיד-משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל

המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך: אם המעות קיימות, אינו חוזר, שהמעות הללו הן שיו, ואין זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

1 כב. מתנה⁹⁸ שהיא סתם, ולא נתפרש בה שהיה
2 בריא פשנתן או שהיה שכיב מרע, הוא אומר:
3 שכיב מרע היתני⁹⁹, והרי עצמתי¹⁰⁰, ואחזר במתנתי;
4 ומקבל מתנה אומר: בריא היה¹⁰¹, ואינו יכול לחזור
5 - על המקבל¹⁰² להביא ראיה¹⁰³ שפריא היה. לא
6 מצא ראיה - נשבע¹⁰⁴ הנותן שבועת הסת¹⁰⁵ ויפטר,
7 ותעמד הקרקע פחזקת הנותן¹⁰⁶.

(98) שם קג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר. (99) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה. (100) אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קג: (101) ונתן נכסיו בקנין. (102) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. (103) בעדים. (104) כדין כל כופר בכל. (105) מתקנת חכמים. (106) שקרקע עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.

8 כג. אבל אם היו מטלטלין ביד המקבל - מתוך
9 שייכול לומר שלי הן¹⁰⁷, ישבע הסת¹⁰⁸ שפריא היה
10 פשנתן לו מתנה זו.

(107) כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה א). וראה במגיד-משנה. (108) שהרי גם הטוען "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).

11 כד. מי¹⁰⁹ שמת ונמצאת¹¹⁰ מתנה קשורה על
12 ירכו¹¹¹, אף על פי שהיא בעדים, וקנו מידו לפות
13 פת אלו שנתן להם¹¹² - הרי זו אינה פלוס; שאני
14 אומר: פתבה ונמלך¹¹³.

(109) בבא-בבא קלה: (110) בכת"י תימן: "ונמצאת". (111) מה שמסלק את החשש, שמא השטר מזויף. (112) והואיל ויפה חכם, אין לחשוש שמא לא גמר להקנות להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה - כמפורש למעלה פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמא נמלך, וכן פירש ר"י מיגאש. נ"כ"ה במשנה בבבא-מציעא יח. "מצא דייתקי וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן". אבל הרשב"ם שם פירשה, כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכיון שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר - שמא לא גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. (113) התחרט. וחוששין כן, כיון שלא צויה בפיו. וכן פירש ר"י מיגאש.

15 כה. ואם¹¹⁴ זפה בה לאחר¹¹⁵, בין מן היורשין¹¹⁶
16 בין שאינו מן היורשין - כל הדברים שבה
17 קנימין¹¹⁷, פכל מתנת שכיב מרע.

(114) משנה, שם. (115) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכירם בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. ולדעת

(20) כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין בו קניין מן התורה.

ג. ¹⁵שְׂכִיב מֵרַע ²¹שָׁאֵמַר: מִנֶּה לְפָלוֹנִי בִידִי, אִם אָמַר 'תָּנוּ' - ²²נֹתֵנִין, לֹא אָמַר 'תָּנוּ' - אֵין נֹתֵנִין; שָׁמָּה ²³לֹא אָמַר 'מִנֶּה יֵשׁ לְפָלוֹנִי בִידִי' אֶלָּא כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ עַל יוֹרְשֵׁיו שֵׁשׁ לֶהֱן מִמּוֹן²⁴.

(21) שם קעד: מימרא של רב ושמואל. (22) ששוב אין חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון. (23) שם בגמרא. (24) בלשון הגמרא שם: "אדם עשוי שלא להשביע את בניו".

ד. ²⁵לְפִיכָף²⁵, אִם אָמַר זֶה דֶּרֶךְ הַדִּקְדָּה²⁶, וְלֹא הִיא שֵׁם חֲשֵׁשׁ הַעֲרִיקָה - נֹתֵנִין אָף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר 'תָּנוּ'.

(25) כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא אחרת שם (הובאה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמני", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. (26) היינו, שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבכריא שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה, כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א - בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת "השטאה" ישנה בכריא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

ה. ²⁷בִּיּוֹצֵא²⁷ בּוֹ: רָאוּ אֶת אֲבִיהֶם שֶׁהִטְמִין מְעוֹת בְּשִׁדָּה²⁸ תָּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר 'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן', שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן: אִם כְּמוֹסֶר²⁹ - דְּבָרָיו קִיָּמִין; אִם כְּמַעֲרִים³⁰ - לֹא אָמַר כָּלוּם.

(27) ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו כדוגמא להלכה הקודמת. (28) ארון מסריים. (29) בלשון צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך ל"השבעה". (30) שלא יראוהו כעשיר.

ו. ³¹וְכֵן אִם בָּא אַחֶד³² וְאָמַר לָהֶם: אֲנִי רִאִיתִי אֶת אֲבִיכֶן שֶׁהִטְמִין מְעוֹת בְּשִׁדָּה תָּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר 'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵם', שֶׁל מַעֲשֵׂר³³ הֵן: אִם הָיוּ טְמוּנִין בְּבֵית³⁴ - לֹא אָמַר כָּלוּם³⁵; בְּשִׁדָּה³⁶ - דְּבָרָיו קִיָּמִין³⁷. כָּלָּלָו שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁאֵלּוּ יִכּוֹל לִטֹּל - דְּבָרָיו קִיָּמִין; וְאִם לֹא - לֹא אָמַר כָּלוּם.

(31) אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחזן ממה שאמרנו למעלה שאם אמר דבריו כמוסר - נאמן, כמו כן ישנה נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמוסר אלא שהעניין מוכיח כן. (32) דווקא באחד צריך "מיגור", אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגור". (33) בכתב יד תימן: "מעשר שני". (34) במקום שהעד אינו

אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה. וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח (מגיד משנה, ועיין שם).

ב. ⁹וְכֵן שְׂכִיב מֵרַע שָׁאֵמַר: הֲלֹאֶהָ¹⁰ אוּ פִקְדוֹן¹¹ שֵׁשׁ לִי בִיד פְּלוֹנִי תָנוּ אוֹתָהּ לְפָלוֹנִי - דְּבָרָיו קִיָּמִין, וְאֵין צָרִיךְ לְמַעֲמַד שְׁלֹשְׁתָּן¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר: תָּנוּ שָׁטַר פְּלוֹנִי לְפָלוֹנִי - זָכָה בְּמָה שֵׁשׁ בְּשָׁטַר¹⁴, וּכְאֵלוּ כְּתִבָּה¹⁵ וּמִסְרָה¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מִשָּׁר הַשָּׁטַר. וְאֵין¹⁷ הַיּוֹרֵשׁ¹⁸ יְכוֹל לְמַחֵל שָׁטַר זֶה שֶׁנָּתַן בְּמִתְנֵת שְׂכִיב מֵרַע. וּמִפְּנֵי מָה הַמּוֹכֵר אוּ נֹתֵן שָׁטַר חוֹב לַחֲבֵירוֹ, וְחֹזֵר וּמַחֲלוֹ הַיּוֹרֵשׁ - מַחֲלוֹ¹⁹; וּשְׂכִיב מֵרַע שֶׁנָּתַן שָׁטַר חוֹב, אֵין הַיּוֹרֵשׁ יְכוֹל לְמַחֵל? מִפְּנֵי שֶׁקָּנְנוּ הָרִאִיָּה בְּשָׁטַר מִדְּבָרֶיהֶם²⁰, לְפִיכָף הַיּוֹרֵשׁ עֲדִין זֶה הַשָּׁטַר שֶׁלּוֹ הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֲלוֹ; וּמִתְנֵת שְׂכִיב מֵרַע, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מִדְּבָרֶיהֶם, עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה, וּכְאֵלוּ קָנָה מִמּוֹן שֶׁבְּשָׁטַר מִן הַתּוֹרָה וְהִגִּיעַ לְיָדוֹ וְלֹא נִשְׁאַר לַיּוֹרֵשׁ בּוֹ קִנְיָן, וּלְפִיכָף אֵינוֹ מוֹחֵל.

(9) בבא בתרא קמו: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן. אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה. (10) יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד, ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אמן לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו, שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממין). (11) קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלוששתן" אינו מועיל אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי שכיב מרע קניין בכריא - כל שכן שדבריו מועילים בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין איסור גיורא. (12) מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלוששתן", המועיל בכריא (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא שם). (13) שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן. (14) כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. (15) שטר מתנה על השטר הזה. (16) ראה בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר פלוני וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד עליו חליו ולפיכך לא באה מחשבתו לידי ביטוי, וכן אמרו גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הר"ן). (17) שם קמו: מימרא של רב נחמן. (18) דווקא היורש, אבל השכיב-מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו, וכן מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם). (19) כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמרו בבבא מציעא יז. "אמרו לו (=בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר פרעתי, נאמן - חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן", לפי ש"צא תן לו" הוא פסק-דין ברור ויודע שעליו ליתן, אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק-דין ברור ולפיכך אינו נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"ד.

יא. אָמַר 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים 'נָתַנוּ' - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנָתָנוּ.

יב. שָׁכִיב מֵרַע⁵¹ שְׁנָתָן מִנָּה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ⁵² מִנָּה זֶה לְפָלוּנִי, וְהֵלֵךְ וּמָצָא שְׁמָת: אִם קָנָם הִיָּה בְּשָׁעָה שְׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֵרַע⁵³ - יִתְּנוּ לְיֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שְׁדִבְרֵי⁵⁴ שָׁכִיב מֵרַע פְּכֻתוֹבִין וּכְמִסְוִירִין⁵⁵ הֵן. וְאִם לֹא הִיָּה קָנָם⁵⁶ - יִחְזְרוּ לְיֹרְשֵׁי מְשֻׁלָּח; שְׁאִין קָנָן לְמָת⁵⁷.

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכי", ואין המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) - זה אינו אלא בבירא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכי" (גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. (54) מדברי הר"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? - כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח. (57) מדברי הר"ף שם.

יג. שָׁכִיב מֵרַע⁵⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ⁵⁹ מֵאֲתִים זֹז לְפָלוּנִי, וְשֻׁלַּשׁ מֵאֲוֹת זֹז לְפָלוּנִי, וְאַרְבַּע מֵאֲוֹת זֹז לְפָלוּנִי - אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בְּשֻׁטֵּר זָכָה⁶⁰. לְפִיכָף⁶¹, אִם לֹא הִנִּיחַ תְּשַׁע מֵאֲוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי⁶² מֶה שֶׁפָּתַב לָהֶן. וְאִם⁶³ יָצָא עָלָיו שֻׁטֵּר חוֹב - גּוֹבֶה מִכָּל⁶⁴, מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מֶה שֶׁפָּתַב לָהֶן⁶⁵. בִּיעֲד⁶⁶? הִיָּה הַחוֹב אַרְבַּע מֵאֲוֹת וְחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמֵּאֲתִים נוֹתֵן מֶאֱהָ, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאֲוֹת מֶאֱהָ וְחֲמִשִּׁים, וּבַעַל הָאַרְבַּע מֵאֲוֹת נוֹתֵן מֵאֲתִים.

(58) בבא בתרא קלח. (59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא שיור, או במצווה מחמת מיתה. (60) שאין אדם יכול להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם בבת אחת, אלא שהכריח היה לו לפרט את שמות המקבלים בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, - יש כאן דין קדימה (מגיד משנה). (61) מדברי הר"ף. (62) היינו, לפי האחוזים, כמו שמסביר הר"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן השני. ולעניין כתובה, עיין פרק י"ז מהלכות אישות הלכה ח. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד.

יכול להגיע אליו. (35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד. (36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. (37) שהרי יש לו מיגו, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו, ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא אמר דבריו כמוסר, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם, בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

ז. הִרְיֵא³⁸ שְׁהִיָּה מְצֻטָּעַר עַל מַעוֹת שְׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו וְלֹא יָדַע הֵיכָן הִחְבִּיאָם, וְאָמְרוּ לוֹ בְּחִלּוֹם: פֶּן וְכָף הֵם, בְּמָקוֹם פְּלוּנִי הֵן, וְשֻׁלַּשׁ פְּלוּנִי הֵן, וְשֻׁלַּשׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן, וּמָצָאָן בְּמָקוֹם פְּלוּנִי שְׁנֵי אָמַר לוֹ וּבְמִנְיָן שְׁנֵי אָמַר לוֹ - זֶה הִיָּה מַעֲשֵׂה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: דְּבָרֵי חֲלּוּמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

(38) אף זה בברייתא שם.

ח. שָׁכִיב מֵרַע³⁹ שְׁהוֹדָה⁴⁰ שֵׁשׁ לְפָלוּנִי בִּידּוֹ מִנָּה, וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴¹ - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין⁴² עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת.

(39) בבא בתרא קעה. מימרא של רבה. (40) בגמרא שם: "שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. (41) כלומר: בעת שאמר להם "מנה לפלוני ביד" סבור היה שעודנו חייב לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל חזר) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה, ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני). (42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זזה ידו מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתי, כי אחרת אין נשבעים היסת על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ט. אָמַר⁴³ 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴⁴ - אֵין נֶאֱמָנִין⁴⁵.

(43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם. (44) כלומר, נזכר אחר כך שפרע כנ"ל. (45) שכיוון שאמר "תנו", ודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן לומר שנזכר אחר כך. אולם, אם טוענים שאמר להם אביהם שפרע אחר כך ודאי נאמנים, וראה ש"ך שם סעיף קטן יד.

י. אָמַר⁴⁶: מִנָּה לְפָלוּנִי בִּידִי⁴⁷, וְאָמְרוּ יְתוּמִים: תָּנוּ⁴⁸ - אֵין נֶאֱמָנִין; שְׁהִיָּה לֹא אָמַר 'תָּנוּ'⁴⁹, וּמִנְיָן יָדְעוּ שֶׁחִיבִין לָתֵן⁵⁰?

(46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. (47) והיינו, בדרך הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה, ראה להלן. (48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (49) ויש חשש של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. (50) שהרי לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר

19 ב. שְׁכִיב מֵרַע ⁷ שְׁאָמַר 'נִכְסֵי לְטוֹבָהּ', וְמָתָּה, וּבֹא
20 אֶחָד שֶׁשָּׂמֹ טוֹבָהּ וְאָמַר 'אֲנִי הוּא' - נִטְשָׁלָהּ ⁸. וְאִם
21 הַחֲזֹק ⁹ שָׂמֹ רַב ¹⁰ טוֹבָהּ - אֵינֶנּוּ נִטְשָׁלָהּ ¹¹. וְאִם הִיא
22 שְׁכִיב מֵרַע ¹² בּוֹ וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ ¹³ - נִטְשָׁלָהּ ¹⁴.

(63) המשך הברייתא שם. (64) אחרי שכולם קיבלו את המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים, שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה להלן הלכה יד בשם הרשב"א). (65) היינו, לפי האחוזים כדלהלן. (66) מדברי הרי"ף, שם.

(7) כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. (8) אע"פ שיש בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא בחשבון - כיון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו (שו"ע חושן-משפט סימן רנ"ג סעיף כט). שוודאי כיוון לו, ואין חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק סג). (9) שם בגמרא. (10) מוסמך להוראה. (11) מפני שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו. (12) רגיל בו. (13) בינו לבין עצמו (משנה למלך). (14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים - כיון שרגיל לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה למלך).

1 יד. אָבֶל⁶⁷ אַם אָמַר: הֲנִי מָאֲתִים זֶה לְפָלוֹנִי,
2 וְאַחֲרָיו⁶⁸ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפָלוֹנִי, וְאַחֲרָיו אַרְבַּע מֵאוֹת
3 לְפָלוֹנִי - כָּל הַקּוֹדֶם⁶⁹ בְּשֹׁטֵר זָכָה. לְפִיכָף, אַם יֵצֵא
4 עָלָיו שֹׁטֵר חֹב - גּוֹבֶה מִן הָאַחֲרִיזִין; אִין לוֹ - גּוֹבֶה
5 מִשְׁלַפְנִי; אִין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלַפְנִי פִּנּוּי.

(67) לשון הברייטא, שם. (68) שכאן הוא מדגיש את הקדימה והאחור. (69) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם לאלו שבאים אחריו.

23 ג. כְּאוֹנֵי שְׁנִים לִתְבַּעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֶזֶק שְׁמוֹ
24 טוֹבָיָה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם תִּלְמִיד חָכָם - תִּלְמִיד
25 חָכָם קוֹדֵם¹⁶. אִין בְּהֵן תִּלְמִיד חָכָם, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן
26 שְׂכָן¹⁷ אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הָיָה¹⁸ אֶחָד שְׂכָן וְאֶחָד
27 קְרוֹב - שְׂכָן קוֹדֵם¹⁹. שְׁנֵיהֶם²⁰ קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם
28 שְׂכָנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים - יַעֲשׂוּ²¹ הַדִּינִין
29 כְּמוֹ שֶׁרָאָה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעַתָּן נוֹטֶה שְׁעָל זֶה
30 אָמַר - נִתְּנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

6 טו. שָׁכִיב מִרְעָה⁷⁰ שָׁאָמַר: יָדוֹר פְּלוֹנִי בְּבֵיתָ זֶה, יֵאָכֵל
7 פְּלוֹנִי פִּירוֹת דָּקָל זֶה - לֹא אָמַר כְּלוּם; שְׁלֵא⁷¹ הִקְנָה
8 לָהֶם דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהִדְרִיחַ וְהֵאֱכִילָהּ וְכִיּוּצָא
9 בְּהֵן הָרִי הֵן כְּדַבּוּר וּכְשֵׁנָה שְׁאִין נִקְנִין⁷². אָכַל⁷³ אִם
10 אָמַר: תִּנּוּ בֵּית זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שֶׁיִּדּוֹר בּוֹ עַד זְמַן
11 פְּלוֹנִי, אוֹ: תִּנּוּ דָּקָל זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שֶׁיֵּאָכֵל פִּירוֹתָיו
12 - דְּבָרָיו קִמְיִין; שֶׁהִרִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לַפִּירוֹת⁷⁴,
13 וְהַגּוֹף דְּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא כַּזֶּה.

המשך הסוגיא שם. (16) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד־חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא (ברכות לד: - רש"י). (17) כלומר, חבר הרגיל אצלו במשא ומתן (רמ"א שם). (18) בעיא שנפתרה, שם. (19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם ראוי ליורשו - הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לח בשם ה'טור'). (20) שם. (21) זהו פירושו של רבינו למונח התלמודי: שודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שודא דדייני, פירשו: שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא־בטרא פרק יא צוק"מ עמ' 418.18): "האומר תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין דורשין לשון הדיט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה אוהב, אלא שניהם חולקים בשוה". - "התוספתא - כדעת רב בשני שטרות [שאמר: יחלוקין] (כתובות צד). ואין הלכה כן [אלא כשמואל שם שאמר שודא דדייני]" - מאירי בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא "משובשת, מדלא מיייתנן לה בגמרא דילן". ועיין כסף־משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים לדחותם, - יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו (פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם־משנה בא.

70) שם קמז: מימרא של רב נחמן. 71) מדברי הר"י מיגאש. ולרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן) טעם אחר על אכילת פירות. 72) כלומר, אף בבריא בקניין. ואם כן גם האמירה בשכיב־מרע, שהיא במקום קניין, אינה מועילה (גמרא שם). 73) המשך המימרא שם. 74) ראה פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי¹

1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע שלא ביאר בדבריו, אם שלא ביאר מי הם המקבלים, אם שלא ביאר שיעור הדבר הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

14 א. שְׁכִיב מִרְעָה² שְׁאָמַר: נִכְסִים אֵלּוּ לְבָנִי - אֵין
15 הַבְּנוֹת בְּכָלֵל³. הִיָּה⁴ לוֹ בֶן אֶחָד וּבִת, אוֹ בֶן וּבִת
16 הַבָּיִט⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְבָנִי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן
17 רַבִּים - אֵין נוֹחֲמֵן אֶלָּא לְבָנוֹ; שֶׁהֵבֵן הָאֶחָד נִקְרָא
18 בָּנִים⁶.

(2) יוצא מתוך המשך ההלכה שלפנינו. (3) דווקא בשכיב מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא - אף הבנות בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה פח. (4) בבא-בטרא קמג: בעיא שנפתרה על-ידי רבא ורב יוסף. (5) שאינו בכלל בניו (בבא-בטרא שם) בלשון בני אדם (רשב"ם שם). (6) כמו בבמדבר כו, ח: "ובני פלוא אליאב".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות מכירה הלכה ג (לחם-משנה).

ט. ואין⁴¹ גומרין מן השעורין האלו לדין אחר.²⁰

41 מדברי הרי"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).

י. שכיב מרע⁴² שאמר: תטל⁴³ אשתי באחד מן הבנים⁴⁴ - נוטלת באחד מבניו. ואם⁴⁵ נולדו⁴⁶ לו בנים אחר הצואה - מצטרפין עם אלו שהיו בשעת הצואה, ונוטלת חלק עם כלן. פי' צד? היו שלשה בנים בשעת הצואה, ולאחר זמן נולדו לו שנים - נוטלת באחד מן החמשה, שהוא שתות כל הממון.²⁶

42 בבא-בבא קכח: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא. ואף שם לא הוזכר שכיב מרע, וראה למעלה הלכה ז והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. 43 וזהו לשון המועיל רק בשכיב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). 44 היינו, חלק שוה כאחד מן הבנים. 45 כדברי התוספת של רבא, בגמרא שם. 46 ואם מתו אחר הצואה, ונתרבה חלקם של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם). ויש מפקפקים בזה (מגיד-משנה בשם הרשב"ם).

יא. ואינה⁴⁷ נוטלת עמהם אלא בנכסים שהיו לו בשעת הצואה. אבל נכסים שבאו לו אחר זמן הצואה⁴⁸ - אין לה בהן חלק; שאין אדם מקנה דבר שלא בא ברשותו.³⁰

47 מדברי רבא. 48 כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים של עכשיו.

יב. שכיב מרע⁴⁹ שאמר: מטלטלין שיש לי לפלוני - נוטל כלי תשמישו⁵⁰, אבל לא חטים ושעורים וכיוצא בהן⁵¹. אמר⁵²: כל מטלטלין שלי - נוטל הפל⁵³.³⁴

49 שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכיב מרע" אלא שמכיון שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכיב מרע. 50 תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין" בלשון בני אדם. 51 כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד מחיית ושערי) וסחורות ופרקמטיאות (רמ"ה), שאינם בכלל "מטלטלין". 52 שם. 53 שמילת "כל" באה לרבות, אף אלו.

יג. והעבדים⁵⁴ בכלל⁵⁵ המטלטלין, אבל לא רחים התחתונה וכיוצא בה, שהרי היא מחפרת לארץ⁵⁶.

54 בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה ממה שאמרו שם קכח. שאין המלוה גובה חובו מיתומים ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתירם, אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוקי-יוסף שם. 55 והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם כחיטים ושעורים (מגיד-משנה). 56 כלומר, אין נוהגים

ד. שכיב מרע²² שאמר: נכסי לפלוני ופלוני ופלוני - חולקין בשוה, אפלו הן מאה.²

22 יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה מחמת מיתה.

ה. אמר²³: נכסי לפלוני ולבני - חולקין: פלוני נוטל מחצה, וכל בניו מחצה²⁴. ומעשה²⁵ באחד שאמר לאשתו: נכסי לך ולבניך; ואמר חכמים: תטל היא מחצה, וכל הבנים מחצה.⁶

23 בבא-בבא קמג. כדעת רב יוסף. 24 וכן הם דברי רבי בבביתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו". 25 בבא-בבא קמג.

ו. אמר: לפלוני ופלוני ולבני פלוני - נוטלין בני פלוני מחצה²⁶, והשנים הראשונים מחצה.⁸

26 לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי פרטים.

ז. שכיב מרע²⁷ שאמר: יחלק פלוני בנכסי - יטל מחצה²⁸. תנו²⁹ חלק³⁰ לפלוני בנכסי - יטל אחד מששה עשר³¹. ויש מי שהורה: יטל רביע הנכסים³².¹²

27 בבא-בבא סג. ושם לא נזכר מפורש "שכיב מרע", אלא מכיון שהובא שם "האומר" - סובר רבינו שמדובר בשכיב מרע, שדבריו ככתובים וכמסורים, שהרי בבבא צריך קנין. 28 שזה כלול במילה: "יחלוק". 29 בעיא שם, שנפתרה מברייטא, שתוכנה הובא בהלכה הבאה. 30 ולא ידוע לנו "חלק" מהו? 31 והוא הפחות שבשיעורים שבהלכה הבאה. וזו היתה הכוונה של רבינא בר קיסי לפתרון הבעיא. 32 כמו שכתב הרי"ף: "שאיין דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביע". וכוונת רבינא בר קיסי בפתרון הבעיה, היתה לפתור מתחילת הברייטא "תנו חלק לפלוני בבור - אין פחות מרביע".

ח. שכיב מרע³³ שאמר: תנו חלק לפלוני בבור היין³⁴ שיש לי - יטל רביע היין. אמר: תנו לו בו חלק לחבית³⁵ - הרי מעוט³⁶, ויטל שמינית³⁷ היין. אמר: תנו לו בו חלק לקדרה³⁸ - נוטל חלק משנים עשר מן היין. אמר: תנו לו בו חלק לטפיח³⁹ - נוטל חלק מששה עשר מן היין שבבור; שהרי גלה דעתו שחלק מעוט נתפס⁴⁰.¹⁹

33 ברייתא שם. 34 ברי"ף וברשב"ם: בור של מים. 35 למלאות מן הבור לתוך החבית. 36 שמילת ל"חבית" באה למעט מודת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא בכדי למלאות חבית. 37 שכך שיערו חכמים (רי"ף שם). 38 מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. 39 כד קטן לשתייה. 40 שיטת הר"ח, שהלכה זו רק במתנה, אבל במקח - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי חשבון המעות שנתן (מגיד-משנה). אבל רבינו אינו סובר

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

76) שאינו יכול לבטל את כתובתה, ואם הכתובה יותר מהמתנה - נוטלת הכתובה.

16 יט. אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי בְּעַל חֹבִי כְּרָאוֹי
17 לו - נוֹטֵלֶן וְנוֹטֵל אֶת חֹבּוֹ. אָמַר 'בְּחֹבּוֹ' - אֵין לוֹ
18 אֶלָּא חֹבּוֹ.⁷⁷

77) ואין ידו על העליונה לקחת את המתנה, אם היא יותר מחובו, מפני שאם הוא לוקח יותר מחובו, זה נראה כריבית, אחרי שהוא הזכיר "בחובו", משא"כ כשאומר "כראוי לו", שהוא דיבור המוכיח, שחייב לו הכרת תודה בעד איזו גמילות חסד, ולא כתוספת בעד ההלואה, וראה בסמ"ע שם ס"ק טז.

19 כ. שְׂכִיב מֶרְעֶה⁷⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי
20 וְיֵשָׁא בְּתִי - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְּנֹת, כָּל
21 אֵיזָה מֵהֶן שִׁירָצָה יִקְחָה⁷⁹. לְפִיכָּה, אִם רָצָה לִקַּח
22 הַמְעוֹת וְלֹא יֵשָׁא הַבֵּת - יִקַּח. אֲבָל אִם אָמַר: יִקַּח
23 בְּתִי וְתָנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ - הֲרִי זֶה תְּנָאִי⁸⁰, וְלֹא
24 יִזְכֶּה בְּמַעוֹת עַד שִׁיקַח הַבֵּת.

78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסויימת, ולפי ביאורו של הרי"ף בבבא-בבא-בבא פרק מי שמת (דפוס ווילנא דף סו ע"ב). [79] לולא טעם זה, היה צריך לקיים את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם למעשה (בבא-מציעא דד). - לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר כל זמן שלא נתן - תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ם. [80] אע"פ שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה יד) - בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ם במלחמות שם, וראה בהערה שלמעלה).

25 כא. שְׂכִיב מֶרְעֶה⁸¹ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְבִתִּי
26 בְּכִתְבָתָּהּ, אוֹ לְכִתְבָתָּהּ, אִם דֶּרֶךְ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְהוֹסִיף⁸²
27 בְּשׁוֹמֵת הַנְּדוּנָא⁸³ וְלִכְתֹּב שׁוֹה מְנָה בְּמֵאֲתִים - אֵינָה
28 נוֹטֵלֶת אֶלָּא מֵאֲתִים זֶזוּ; שֶׁהֲרִי לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת
29 זֶזוּ סָתָם, אֶלָּא בְּכִתְבָתָּהּ. כְּלוּמַר: תָּנוּ לָהּ מֶה שֶׁתִּהְיֶה
30 שׁוֹמֵתוֹ בְּכִתְבָתָּהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ.

81) בבא-מציעא קד: לפי מסקנת הגמרא. (82) משום כבוד הכלה. (83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך הנדוניה שהיא מכניסה בשליש או חצי יותר משויים (פרק כג שם הלכה יא, כרבן שמעון בן גמליאל בכתובות טו:). וכמובן כשהיא יוצאת היו מנכים מן הסכום כפי המנהג שהיה להוסיף (שם הלכה יב).

31 כב. אָמַר⁸⁴: תָּנוּ נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּךָ וְכָהּ בְּגָדִים, כֶּךָ וְכָהּ

לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא ורי"ף שם).

1 יד. אָמַר⁵⁷: כָּל הַמְטָלְטֵל⁵⁸ - נוֹטֵל אֶף רִחִים
2 הַתְּחַתָּוָה וְכִיּוּצָא בָּהּ.

(57) שם. (58) משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין נוהגים לעשות כן.

3 טו. שְׂכִיב מֶרְעֶה⁵⁹ שְׁאָמַר: נְכָסִי לְפָלוֹנִי - נוֹטֵל כָּל
4 הַמְטָלְטֵלִין⁶⁰ וְכָל הַתְּרַקְעוֹת⁶¹ וְהַבְּגָדִים⁶² וְהַעֲבָדִים
5 וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפוֹת⁶³. וְהַתְּפִלִּין עִם שְׁאָר סְפָרִים -
6 הַכָּל בְּכָלֵל הַנְּכָסִים. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה - יֵשׁ בּוֹ סְפָק⁶⁴
7 אִם הוּא בְּכָלֵל⁶⁵ נְכָסִים אוֹ אֵינֵינוּ⁶⁶; לְפִיכָּה, אִם תִּפְסוּ
8 - אֵין מוֹצִיאֵינִי מִיָּדוֹ.

(59) שם קנ: וקנא. (60) לא נאמר מפורש בגמרא, אבל יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. (61) מפורש שם. (62) גם זה מפורש שם. (63) כל זה מפורש שם. והעיר בלחם-משנה על "כספים ושטרות" שזכרו בגמרא שם, והשמיטם רבינו. (64) בעיא שם בגמרא. (65) שהרי יכול למוכרו לצרכים מסויימים, כגון לישא אשה (שם). (66) שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם אינו בכלל הנכסים, למה אינו שויר במתנת השכיב-מרע, שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? - שכוין שאינו בכלל הנכסים, אין זה שויר (אור-שמח). (67) למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע, פסק רבינו "לא קנא", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין מידו" - שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק על עיקר המתנה, אלא על ספר-התורה אם גם הוא בכלל או לא (לחם-משנה). וראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה יב, וצ"ע.

9 טז. שְׂכִיב מֶרְעֶה⁶⁸ שְׁאָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי
10 בְּכֹרִי כְּרָאוֹי⁶⁹ - נוֹטֵלֶן וְנוֹטֵל בְּכֹרְתוֹ.

(68) בבא-בבא קלח. בברייתא. (69) אלו הן מילים מיותרות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלן נוסף על חלק בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיותרת זו.

11 יז. אָמַר⁷⁰ 'בְּכֹרְתוֹ'⁷¹ - יָדוֹ עַל הָעֲלִיּוֹנָה: רָצָה
12 חֶלֶק בְּכֹרָה - נוֹטֵל⁷², רָצָה⁷³ מֵאֲתִים זֶזוּ - נוֹטֵל.

(70) שם, המשך הברייתא. (71) ולא אמר: כראוי לו. (72) אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתים זזו, שאינו יכול לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן רג ס"ק יח. (73) ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא "בבכורתו", ראה לקמן.

13 יח. וְכָהּ⁷⁴ אִם אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי אֲשֶׁתִּי
14 כְּרָאוֹי לָהּ⁷⁵ - נוֹטֵלֶתֶן וְנוֹטֵלֶת בְּכִתְבָתָּהּ. וְאִם אָמַר
15 'בְּכִתְבָתָּהּ' - יָדָה עַל הָעֲלִיּוֹנָה⁷⁶.

(74) המשך הברייתא שם. (75) ושוב יש כאן מילים מיותרות, הבאות לרבות את העודף על הכתובה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים היורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה שידה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם (רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית-יוסף בסימן רנג, שדעת רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד-משנה. (97) בבא-בטרא עא. כדעת רב אשי. (98) בכ"י תימן: "כדין", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי" שבגמרא שם. שאפשר לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים. (99) אם אין לו אחר פחות מזה. (100) למרות שהוא יותר גדול משהוא אמר. (101) שם, בדברי רב אשי. (102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים (רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

19 כג. שכיב מרע¹⁰³ שאמר: תנו לבני שקל¹⁰⁴ בכל שבת, או¹⁰⁵ שאמר: אל תתנו להם אלא שקל, ונמצא שאינו מספיק להם אלא סלע בכל שבת - 21 נותנים להם כל צרכן¹⁰⁶; שלא¹⁰⁷ נתפון זה להרעים 22 את בניו, אלא לזרז אותם, שמא ירויחו בהוצאה¹⁰⁸ 23 יותר מדי. 24

(103) ברייתא בכתובות סט: (104) חצי סלע. (105) כרב חסדא בשם מר עוקבא (שם ע.) שסיכם את ההלכה בניגוד לנאמר בברייתא. (106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן. (107) גמרא שם. (108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

25 כד. שכיב מרע שצנה ואמר: אל תספדוהו - אין 26 סופדין אותו¹⁰⁹. אל¹¹⁰ תקברוהו מנכסיו¹¹¹ - אין 27 שומעין לו שניחוס על ממונו בניו ויפיל עצמו על 28 הצפור, שאסור להניחו בלא קבורה¹¹², אלא פופין 29 את היורשין לקברו מנכסיו.

(109) בסנהדרין מו: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה מברייתא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. (110) כתובות מח. מימרא של רב מתנה. (111) אלא מן הצדקה (רש"י שם). (112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו (הלכות אבל שם). וכל המלין מתו עובר עליו בלא-תעשה (סנהדרין מז:). ואם ציוה שלא לקברו כלל, בעיא היא בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.

פרק שנים עשר

(1) נבארו בו משפטי שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו לאחר מה דינן, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה. ונסתיים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.

א. שכיב מרע² שאמר³: בני פלוני יירשני⁵ - הרי 30

1 פלים; הוילו הבגדים והפלים אחר בן - הרוח 2 ליתומים, ונותנין לה פשער הזול. וכן⁸⁵ אם אמר: 3 תנו ארבע מאות וזו דמי היין⁸⁶ לבתי, והוקר היין - 4 הרוח ליתומים, ונותנין לה ארבע מאות וזו⁸⁷. 5 מעשה⁸⁸ באחד, שהיה יוצא בקולר⁸⁹ ואמר: תנו 6 לפלוני ארבע מאות וזו מהיין⁹⁰ של מקום פלוני; 7 ואמרו חכמים: וטל ארבע מאות וזו מדמי אותו 8 היין. שלא נתפון זה לתן לו מן היין משקל ארבע 9 מאות וזו⁹¹, ולא נתפון אלא לדמים⁹²; וזה שיחדן⁹³, 10 כדי ליפות את כחו⁹⁴. ושוב⁹⁵ מעשה באחד שאמר: 11 הדקל לבתי, והניח שני חצאי דקל⁹⁶; אמרו חכמים: 12 תטל השני חצאים. שלזה נתפון, והם שקרא דקל. 13 ושוב מעשה⁹⁷ באחד שאמר: תנו לפלוני בית 14 המחזיק מאה פורין⁹⁸, ונמצא הבית שיש לזה 15 המצנה מחזיק מאה ועשרים; ואמרו חכמים: זכה 16 בבית זה⁹⁹. שהדברים מראין שפונתו לזה¹⁰⁰ היתה; 17 שקל הנותן¹⁰¹ - בעין יפה נותן¹⁰². וכן כל פיוצא 18 בדברים אלו.

(84) כתובות נד. מימרא של רב אדי בר אבין. ואין אנו אומרים, שיתנו לה דמים לפי השער של שעת הצוואה. ואם הוקרו הבגדים והכלים, הפסידו היתומים, וצריכים לתת כשעת היוקר (מגיד-משנה). (85) אף זה שם נד: מימרא של רב יוסף. (86) בגמרא שם: "מן חמרא" (=מן היין), ורבינו גרס שם "מדמי חמרא". וכן גרסו הר"ף, הראב"ד (הובא ברשב"א לגיטין סו.) והמאירי שם. שאילו אמר "מן חמרא" - דינו מבואר להלן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ארבע. (87) שהרי דמי היין ציוה לתת לה, ולא יין. (88) גיטין סה: סו. (89) בסוגר שעל הצואר מבית הסוהר לגרדום. (90) לא אמר "דמי היין", ולא אמר "יין במשקל". (91) שהרי לא הזכיר "משקל". (92) אע"פ שלא הזכיר "דמי היין". (93) לומר: "של מקום פלוני", שזה מוכיח כאילו הכוונה למשקל ארבע מאות וזו מאותו יין, שאם היתה כוונתו לדמי היין, למה הזכיר יין של מקום פלוני. (94) [שלא יוכלו היתומים לדחותו (רמב"ן ורשב"א שם בשם ר"ח) כלומר: אם היה אומר "ארבע מאות וזו מיין שלי", ולא היה מפרש "מהיין של מקום פלוני" - היו יכולים לדחותו שליון קבור שיש לו באיזה מקום, התכוון. וכמו שאמרו בגיטין יג. "שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא מנה קבור קאמר". ואע"פ שבמסקנא שם אמרו: "והלכתא - לקבורה לא חיישינן", וכן פסק רבינו למעלה פרק י הלכה א - כתב כן לייפות את כחו "להסתלק מן הדינים והטענות", כלשון רבינו בפכ"ד מהלכות מכירה הלכה יד. ובגמרא שם שלפנינו שם: "מחמרא, כדי לייפות כחו", ופירש"י לא הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיי"ש מה שכתב במה שאמרו "כדי לייפות כחו"). ומתוך דברי רבינו, נראה שגרס שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו". (95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה על-ידי אבימי מהגרוניא בשם רבא. (96) שיש לו שותפות בשני דקלים

שגם השני ראוי ליורשו (מגיד-משנה). (17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא-הדין לבת בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. (18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. (19) כן דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד-משנה). (20) מימרא של רב אחא שם, שמכין שעשאו ליורש, אינו יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושה, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).

ה. **אָבֵל הַבְּרִיא שֶׁנָּתַן מִתְּנַת בְּרִיאָא עַל דֶּרֶךְ זֶה, וְכָתֵב לָזֶה: נָכְסִי לָךְ, וְאַחֲרָיִךְ לְפָלוּנִי - אֵין לְשָׁנִי אֶלָּא מֶה שֶׁשִּׁיר רֵאשׁוֹן, בֵּין שְׁהִיָּה הָרֵאשׁוֹן²¹ רָאוּי לִירְשׁוֹ בֵּין שְׁלֹא הָיָה רָאוּי לִירְשׁוֹ²².**

(21) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבואר למעלה הלכה ב. (22) נכוונת רבינו להשמיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה ששייר הראשון". (23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.

ו. **שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: נָכְסִי לָךְ, וְאַחֲרָיִךְ לְפָלוּנִי, וְהָיָה רֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ, וַיִּרְשׁ וְאָמַר: לֹא מִשּׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נֹתֵן לָךְ, שְׁאִין לָהּ הַפֶּסֶק, אֶלָּא בְּמִתְּנָה, וְהָיָה הַפֶּסֶק־תִּיהָ - הַשְּׁנִי קוֹנֶה מֶה שֶׁמִּשִּׁיר הָרֵאשׁוֹן²⁴ לְפִיכָךְ, אִם נָתַן הַמַּעוֹת עַל יַד שְׁלִישִׁי²⁵, או שְׁאָמַר: תִּנּוּ לְבָנִי שְׁקֵל בְּכָל שָׁבֶת, וְלֹא מִשּׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נֹתֵנָם לָהֶם, וְהַנֶּשֶׁאָר מִן הַנֶּכְסִים אַחֲרֵי מוֹתָם יִהְיֶה לְפָלוּנִי - אֵין נֹתֵנִין לָהֶם אֶלָּא שְׁקֵל²⁶, אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מִסְפִּיק לָהֶם²⁷.**

(24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא-בבא קט"ז): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים האחרים, ושמ בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחריך לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על-כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. (25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שלישי מה שהושלש בידו. וכן כתב ה'בית יוסף' סימן רמח, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. (26) בניגוד למה שכתב בפרק יא הלכה כג. (27) שבשני האופנים

1 זֶה יִרְשׁ אוֹתוֹ לְבִדּוֹ⁶, וְלֹא יִירְשׁוּהוּ שְׁאָר הַבָּנִים.
2 וְכֵן⁷ אִם אָמַר עַל בֵּת בֵּין הַבָּנוֹת, או אָח בֵּין הָאָחִין,
3 או שְׁאָר יוֹרְשֵׁינָם⁸ - דְּבָרָיו קִיָּמִין.

(2) בבא-בבא קל. במשנה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב). (3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפטרופוס (למעלה פ"ו הלכה ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים (גמרא שם, וכ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א). (5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה). (6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא-בבא קל. שם) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב). (7) ברייתא שם. (8) בבת בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

4 ב. **אָבֵל הַבְּרִיא⁹ - אֵין דְּבָרָיו קִיָּמִין¹⁰.**

(9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. (10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ור"י מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה מלשון רבינו. וראה למעלה פ"א הלכה טו והערה טו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם-משנה שם.

5 ג. **שְׂכִיב מֵרַע¹¹ שְׁאָמַר: נָכְסִי לְפָלוּנִי¹², וְאַחֲרָיו¹³ לְפָלוּנִי - אֵין לְשָׁנִי אֶלָּא מֶה שֶׁשִּׁיר רֵאשׁוֹן¹⁴.**

(11) בבא-בבא קלז. בברייתא, וכרבן שמעון בן גמליאל, שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכיב מרע. (12) כלומר: נכסי במתנת שכיב מרע לפלוני, שאינו ראוי ליורשו. (13) אחרי מותו של פלוני, והוא-הדין אם אמר לו "אם תמות" ('טור' חושן-משפט סימן רמח, בשם רבינו יונה). (14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם הגוף וגם הפירור, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני כלום, וראה להלן הלכה י. אבל מה ששייר יש לו, לפי שאמר "ואחריי לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.

7 ד. **וְאִם¹⁵ הָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ¹⁶, כְּגוֹן שְׁהִיָּה בֵּין מִפְּלֵל הַבָּנִים¹⁷ - אֵין לְשָׁנִי כָּלָם¹⁸; שְׁפָל לְשׁוֹן מִתְּנָה¹⁹ לִירְשׁ הָרִי הוּא כְּלָשׁוֹן יִרְשָׁה, וִירְשָׁה אֵין לָהּ הַפֶּסֶק²⁰, וְאָף עַל פִּי שְׁאָמַר וְאַחֲרָיו לְפָלוּנִי.**

(15) שם קלג. בשם רב אחא בנו של רב עויא. (16) אע"פ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר-ב' - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנ"ל אין אנו אומרים שכוונת הצמצום היתה לזרז אותם (כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, המקבלים נכסיו לאחר מותם של אלה.

1 ז. נכסי²⁸ לפלוני, ואחריו לפלוני: מת ראשון - קנה
2 שני; מת שני - הרי אלו של יורשי השני²⁹; מת שני
3 פחיי ראשון - יהיו הנכסים של יורשי ראשון.

(28) ברייתא בבבא-בבא-בבא: קט: ושם מעשה בשלשה מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא-הדין לשלשה (ראה מגיד-משנה). (29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון ליורשי השני אלא לשני עצמו.

4 ח. ואף על פי³⁰ שאין לשני אלא מה ששיר ראשון,
5 אסור³¹ לראשון למכור ולתן גופו, אלא אוכל
6 הפרות³² עד שמימות ויזקה השני.

(30) שם קלז. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים בשקלא-וטריא שם. (31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים. (32) או מוכר אותם לאחרים.

7 ט. ואם³³ עבר הראשון ומכר ונתן במתנה - אין
8 השני מוציא מיד הלוקחות; שאין לשני לא מן
9 הגוף ולא מן הפרות אלא הנשאר. וכל המשיא³⁴
10 עצמו לראשון למכור - נקרא רשע³⁵. ואפילו היה בהן
11 עבדים והוציאן הראשון לחרות³⁶, או פלים ועשאן
12 תכריכים למת³⁷ - מעשיו קיימין.

(33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. (34) מימרא של אביי, שם. (35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). (36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהמסחר עבדו עובר ב'עשה' (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על-מנת שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). (37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם אסורים בהנאה כדין כלי המת (פ"ד מהלכות אבל, הלכה כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על-מנת שיהנו בני אדם מנכסיו, ולא על-מנת לאסרם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי (גמרא שם).

13 י. במה³⁸ דברים אמורים? בשמכר הראשון או נתן
14 מתנה⁴⁰ לאחרים; אבל אם מכרן הראשון או נתן
15 לבנו מתנה או לאחד מיורשיו - לא עשה פלוס⁴¹.
16 וכן⁴² אם נתנו⁴³ מתנת שכיב מרע, אפילו לאחרים -
17 לא עשה פלוס; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא
18 לאחר מיתה⁴⁴, וכשימות⁴⁵ יקנה השני⁴⁶.

(38) שם קלז: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע,

במעשה שהיה. (39) שאם עבר ומכר - אין השני מוציא מיד הלוקחות. (40) מתנת בריא. (41) שכוונת הנותן כשאמר "ואחריו לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתתם לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נתון לבניו. אבל כשאינו יכול לתתם לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתתם לאחרים, אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד-משנה). ולרשב"ם והראב"ד פירוש אחר בדברי הגמרא שם. (42) שם קלז. מימרא של רבי יוחנן. (43) מקבל-מתנה ראשון זה. (44) מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. (45) היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזפות בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. ונהמדיבר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם]. (46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

19 יא. היה חוב על הראשון או כתבת אשה⁴⁷, ובאו
20 לבית דין להפרע מנכסים אלו, אף על פי שהראשון
21 קיים - אין בית דין מגבין אותם מגוף הנכסים⁴⁸,
22 אלא מן הפרות בלבד⁴⁹ שמיין להם. מת הראשון,
23 ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין
24 מגבין להם פלוס⁵⁰. אפילו עשאן אפותיקי⁵¹, או
25 שייחזן לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו
26 פלוס, אלא הרי הן של שני.

(47) כגון שגירש את אשתו. (48) אע"פ שאמרנו לעיל (הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד הלוקחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד-משנה). ומהר"ם מרוטנבורג חולק על רבינו ('טור' סימן רמח). (49) שהם שלו, והוא יכול למכרם אפילו לכתחילה (למעלה הלכה ח). (50) לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף קטן יח). (51) שמייחד נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים שהיא נוסטריקון 'אפה' (=על פה) תהא קאיי, כלומר, ממנה תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק יא:).

27 יב. שכיב מרע⁵² שאמר לאשה פנויה: נכסי לך,
28 ואחריו לפלוני, ועמדה ונשאת⁵³ - בעל לוקח

שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדין מת שני בחיי הראשון (למעלה הלכה ז). (69) יוצא מתוך הסברת רבי אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הרי"ף שם. ויש חולקים בזה (מגיד-משנה). (70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר למפרע (רשב"ם שם).

יג. הכותב⁷¹ נכסיו לבנו⁷² ולאחר⁷³ מות⁷⁴ הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפירות לאב עד שנימות⁷⁵. לפיכך⁷⁶: האב אינו יכול למפרע⁷⁷, מפני שהן נתונים לבן; והבן אינו יכול למפרע⁷⁸, מפני שהן ברשות האב. מת האב והניח⁷⁹ פירות מחברים לקרקע⁸⁰ - הרי הן של בן⁸¹, מפני⁸² שדעתו⁸³ של אדם קרובה אצל בנו⁸⁴. היו⁸⁵ תלושין או שהגיעו להבצר⁸⁶ - הרי הן של יורשין⁸⁷. עבר⁸⁸ האב ומכר⁸⁹ - מכורין⁹⁰ עד שנימות, וכשנימות האב מוציא הבן מיד הלקוחות. ואם⁹¹ היו שם פירות מחברים⁹² - שמין⁹³ אותם ללוקח⁹⁴, ונותן הבן דמיהם. היו תלושין או שהגיעו להבצר - הרי הן של לוקח. עבר⁹⁵ הבן ומכר - אין ללוקח כלום⁹⁶ עד שנימות האב. מכר⁹⁷ הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - כשנימות האב קנה הלוקח; שאין לאב אלא פירות, וקנין⁹⁸ פירות אינו בקנין הגוף⁹⁹.

(71) בבא-בביתא קלו. במשנה, כדעת ר' יוסי. (72) והיו לו עוד בנים אחרים. (73) בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל-עוז ובמגיד-משנה. (74) ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. (75) כן פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום" ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה בהלכה הבאה. (76) משנה, שם. (77) כלומר: מכירה סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. (78) אף כאן מכירה סתם, כנ"ל. (79) יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו שהסיקו בגמרא (שם קלט). (80) שעל-פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן המקבל. (81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. (82) מימרא של עולא, בגמרא שם. (83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). (84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. (85) משנה, שם. (86) שהם כתלושים, ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה יז. (87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, ואילו הפירות נשארו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל בניו. (88) משנה, שם קלו. (89) סתם ולא פירש שמוכר רק הפירות (רשב"ם). (90) היינו, הפירות. אבל גוף הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שנתנה לבנו. ואם רצה הלוקח לחזור בו מן המקח, חוזר בו, שהרי הוא רצה לקנות

הוא⁵⁴, ואין השני מוציא מיד הבעל⁵⁵. ואם⁵⁶ אמר לה כשהיא נשואה: נכסי לך, ואחריו⁵⁷ לפלוני, ומתה - השני מוציא מיד הבעל; שבין שזכתה בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפירוש: אחריו⁵⁸ קנה פלוני, לא הבעל. לפיכך, אם מכרה⁵⁹ נכסים אלו כשהיא תחת בעלה⁶⁰, ומתה תחת בעלה - יעמדו נכסים ביד הלוקח⁶¹. שאם יוציא הבעל מיד הלוקח מפני שמכרה כשהיא נשואה⁶² - הרי השני מוציא מיד הבעל⁶³, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני, שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון, ואין בשלשטן מי שהוציא ממון אלא הלוקח⁶⁴, ולפיכך תעמד בידו. מעשה⁶⁵ באחד שאמר: נכסי לאמי⁶⁶, ואחריה ליורשי, והיתה לו פת נשואה, ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים⁶⁷: אין הבעל יורש אותן נכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכתה בהן האשה אלא אחר שמתה⁶⁸. אבל אם הניחה⁶⁹ הבת בן או בת, היו יורשין הנכסים; שמשמע יורשין ואפלו יורשי יורשין⁶⁸. ואילו אמר: וכשנימות הזקנה הרי הן לבתי מעבדו, היה⁶⁹ הבעל יורש אותן אחר מיתת אשתו⁷⁰.

(52) כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו אותה בשקלא-וטריא שם. (53) אבל אין להשיא לה עצה זו כדי להבריא את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו שאמרנו למעלה הלכה ט). (54) מתקנת אושא (כתובות נ). (55) כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט). (56) מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשו שם. (57) זו שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי לך ואחריו לפלוני". (58) שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלקוחות (פכ"ח מהלכות אישות הלכה ז). (59) היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים ביד הלוקח, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד-משנה). וזה בניגוד לפירוש רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. (60) שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלוקח, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנס (הלכות אישות שם הלכה ח). (61) שכיון שהשכיב-מרע אמר לה כשהיא נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחריו ולא הבעל, כנ"ל. (62) לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד כשהלוקח מחזיקם בא שוב הבעל נוטל, ושוב בא השני ומוציא מיד הבעל, ושוב הלוקח מוציא מיד השני וחוזר חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים ביד מי שהוציא ממון, הוא הלוקח (גמרא שם). (63) בבא-בביתא קכה: (64) שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: "לזקנתה". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. (65) בבא-בביתא שם. (66) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא. (67) כ"ה בכ"י תימן. (68) כרב הונא,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר-ב' - ספר קנין - הלכות שכנים קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וזקוקה לקנין, וראה להלן הערה קט. (105) שזה אף רבי יהודה מודה, כמו שהעלו בשקלא-וטריוא שם. (106) אלא השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל (פ"א מהלכות מכירה הלכה ז). (107) כדברי רב נחמן בשיטת רבי יוסי, וכן מפורש בברייתא של רבי יוסי שם. (108) גוף הקרקע. (109) לאכול פירותיה. (110) וכלל הוא בדינו: "אין שטר לאחר מיתה" (בבא-בתרא קנב.). (111) ככל זה אינו אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע אין הזמן מוכיח, כי ודאי לא נתכוון להקנות אלא לאחר מיתה, ראה למעלה פ"ח הלכה י, והערה סב]. (112) ראה ברשב"ם (שם קלו.) ד"ה מוכיח.

טז. **בְּרִיאָה** ¹¹³ **שֶׁנֶתַן מִתְּנָה וְכָתַב בְּשֵׁטֶר מַחֲמִים** ¹⁷
וּבְמִתָּה - הָרִי זֶה מִתְּנָה גְּמוּרָה ¹¹⁴ **מַחֲמִים**, **שֶׁהָרִי כָּתוּב** ¹⁸
בּוֹ מַחֲמִים ¹¹⁵; **וְהָרִי שֶׁכָּתוּב בּוֹ וּבְמִתָּה** - **כְּמִי שֶׁאָמַר** ¹⁹
מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם, **וְכִמּוֹ נֹזֵי הַשֵּׁטֶר הוּא זֶה**. ²⁰

(113) יוצא מתוך פלוגתת רב ושמואל (שם קנג.), שבו נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב "מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך, שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו שאומרים "מעתה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו. (114) לגוף ולפירות. (115) ובבריא אין לומר שכתב כן "ליישב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע (פ"ח הלכה יט).

יז. **הַצְדִּיקִים** ¹¹⁶ **הַגְּמוּרִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה לֹא יִקְבְּלוּ** ²¹
מִתְּנָה מֵאָדָם, **אֲלָא בּוֹטְחִים בָּהּ בְּרוּךְ שְׁמוֹ, לֹא** ²²
בְּנִדְבִים ¹¹⁷. **וְהָרִי נֶאֱמַר: וְשׂוֹנָא מִתְּנָה יִחִיָּה**. ²³

(116) קידושין נט. ושם מעשה ברב גידל שלא רצה לקבל מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל, וכי הווי מזמני ליה לא אזיל" (כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל. וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי מר דאיחי? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושונא מתנות יחיה, רבי זירא - כי הווי מזמני ליה אזיל, אמר אטייקורי הוא דמתייקרו בי (=מתכבדים הם בי"). [ורבינו לא כתב שאם מזמינים אותו - מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות]. (117) על-פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו" (ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בכן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל-עוז, שכתבו כאן רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו בענין טוב ויפה.

סליקו להו הלכות זכיה ומתנה פסיקתא דשמיא

יום חמישי י"ד אדר-ב' ה'תשפ"ב

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוק הקרקעות בין ²⁴

גם הגוף וגם הפירות (נמוקיי-יוסף). (91) בבא-בתרא קלט. (92) לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. (93) מה שיום במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. (94) שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח - הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. (95) בבא-בתרא קלו. במשנה. (96) כלומר: בפירות. (97) בבא-בתרא שם, פלוגתת רבי יוחנן וריש לקיש, והלכה כריש לקיש. (98) בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות כקנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו כקנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. (99) כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרבא פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות כקנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחייו האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם - שקנין פירות כקנין הגוף.

יד. **מִתְּנָה** ¹⁰⁰ **בְּרִיאָה** ¹⁰¹ **שֶׁכָּתוּב בָּהּ מַהֲיֹם וּלְאַחַר** ¹
מִיתָה ¹⁰² - הָרִי הִיא כְּמִתְּנָה שְׂכִיב מַרְע, **שֶׁאִינוֹ קוֹנֶה** ²
אֲלָא לְאַחַר מִיתָה; **שֶׁמִּשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ: שְׂאָף עַל** ³
פִּי שֶׁקֶנָה הַגּוֹף מַהֲיֹם, אִינוֹ זֹכֶה בּוֹ וְאֹכֵל פְּרוֹת ⁴
אֲלָא לְאַחַר מִיתָה. ⁵

(100) ברייתא שם קלה: וכפירושה על-ידי אביי. (101) והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן רנו ס"ק יא. (102) רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע, אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו רשב"ם ורמב"ם. ויש אומרים, שגם לענין חזרה - דינה כמתנת שכיב מרע. (מגיד-משנה).

טו. **שֵׁטֶר** ¹⁰³ **מִתְּנָה** ¹⁰⁴ **שֶׁכָּתוּב בּוֹ שִׁיקָנָה פְּלוֹנִי שְׂדֵה** ⁶
פְּלוֹנִית לְאַחַר מִיתָה, בֵּין שְׁהִיָּה בְּשֵׁטֶר קִנְיָן ¹⁰⁵ **בֵּין** ⁷
שְׁלֹא הִיָּה בּוֹ קִנְיָן ¹⁰⁶, **כִּינֶן שֶׁכָּתוּב בּוֹ זִמֵּן וּבִזְמֵן זֶה** ⁸
חֵי הִיָּה, הִזְמֵן מוֹכִיחַ ¹⁰⁷ **שֶׁמַּחֲמִים הִקְנָה לוֹ** ¹⁰⁸, **וְאִינוֹ** ⁹
זֹכֶה ¹⁰⁹ **אֲלָא לְאַחַר מִיתָה** ¹¹⁰; **שֶׁאֵלּוּ הִיָּה בְּדַעְתּוֹ** ¹⁰
לְהַקְנוֹת לוֹ בְּשֵׁטֶר זֶה לְאַחַר מִיתָה, לֹא הִיָּה כּוֹתֵב ¹¹
בּוֹ זִמֵּן ¹¹¹. **לְפִיכָךְ, אָף עַל פִּי שְׂאִין כְּתוּב בּוֹ מַהֲיֹם** ¹²
וְלְאַחַר מִיתָה - **קוֹנֶה לְאַחַר מִיתָה**. **וְזֶה שְׂכּוֹתֵבִין** ¹³
בְּכָל הַמִּתְּנוֹת וְהַמְּקֻבְּרוֹת מַעֲכָשׁוֹ וְאָף עַל פִּי שִׁישׁ ¹⁴
בְּשֵׁטֶר הִזְמֵן - לְהַרְוִיחַ הַדָּבָר כּוֹתֵבִין בּוֹ, אָף עַל פִּי ¹⁵
שְׂאִינוֹ צְרִיף ¹¹². ¹⁶

(103) כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). (104) של בריא (סמ"ע סימן רנו ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין - כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנתכוון להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת ה'נמוקי יוסף' (בבא-בתרא פרק ט דפוס ווילנא עא ע"ב) מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היא, אלא שיש הבדל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

ב. אחד¹⁴ מן השתפין¹⁵ שאמר לחברו במקום שאין
בו דין חלקה, או¹⁶ בדרך שאי אפשר שיחלקו, כגון
שפחה או כלי: מכר לי חלקך בכך וכך, או קנה
ממני¹⁷ בפועל הזה¹⁸ - הדין עמו, וכופין את הנותנע
למכור לחברו או לקנות ממנו. אבל אם אין התובע
רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו יכול
לכף את חברו לקנות ממנו, אפילו פשע הזול;
שהרי חברו יכול לומר לו: אין רצוני שאקנה, אלא
שאמכר¹⁹. לפיכך²⁰: שני אחין, אחד עני ואחד
עשיר, שהניח להם אביהם מרחץ או בית הבד: אם
עשאן האב²¹ לשכר - השכר לאמצע²², כל זמן
שירצו לעמוד בשתפות²³; עשאן²⁴ האב לעצמו -
אינו יכול לכף אחיו להשכיר אותם, אלא
משתמשין בהם בדרך שהשתמש אביהם. והרי
עשיר אומר לעני: קח לך יתים, ובוא ועשה אותם
בבית הבד; קנה לך עבדים, ויבואו וירחצו
במרחץ²⁵. ואין העני פופה את העשיר לקנות
חלקו²⁶. אלא אם פן אמר לו: קנה ממני או מכר
לי, והריני לזה וקונה²⁷ או מוכר²⁸ לאחרים וקונין
- הדין עמו. אמר כל אחד מהן: איני קונה, אלא
הריני מוכר חלקי - מוכרין אותה לאחרים. אמר כל
אחד מהם: איני מוכר, אלא כל אחד מהן רוצה
שיקנה חלק חברו, או שאין אחד מהן רוצה לא
לקנות חלק חברו ולא למכור חלקו, אלא ישארו
שתפין בגוף - היאך הן עושין? אם היה המקום
עשוי לשכר²⁹ - משפירין אותו וחולקין שכו; ואם
אינו עשוי לשכר: אם חצר הוא - שוכנין בה שנה
שנה³⁰, שאי אפשר שישפנו שניהם פאחת, מפני
הזק ראיה, שהרי אין בה דין חלקה³¹, ואין אדם
עשוי לטרח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר,
אלא משנה לשנה; ואם מרחץ הוא - נכנסין לה
שניהם תמיד בכל יום³². וכן כל דבר שראוי
להשתמש בו תמיד³³, ואינו עשוי לשכר, כגון
מרחץ או מצע או ספר תורה - אינו יכול לומר לו:
השתמש אתה יום ואני יום, שהרי אומר לו: בכל
יום אני רוצה להשתמש בו.

(14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים
"גוד או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק
אמימר (שם יג): וכברייאת שהובאה שם. (15) היינו, אלה
שנזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה,
ירשו, ניתנה לה מתנה, וכו' מן ההפקר. ובכולם יש דין של
"גוד או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב
שלא אמרו "גוד או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח

השתפין. והרחקת נזק כל אחד מהם משכנו; ומבועל
המצר שלו². ודין בעל המצר.

ובאור כל הדינין האלו בפרקים אלו:

(1) כולל היזק ראייה וכיוצא בו. (2) כולל נזקי רכוש.

פרק ראשון

(3) נתבארו בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין
זה לזה לחלוק או שיישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק
חבירו בדמים, והנמשך אחר זה.

א. אחד⁴ הקונה מחברו חצי שדה, או שנים שקנו
מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או
שהחזיקו בה מן ההפקר⁵, או נכסי גר, כללו⁶ של
דבר: כל שיש ביניהם שתפות בקרקע, ובקש אחד
מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו: אם⁷ יש
באותה קרקע דין חלקה⁸ - פופה את שאר השתפין
וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה - אין אחד
מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין
במשלטלין⁹. במה דברים אמורים¹⁰? בשאין אחד
מהן מכיר את חלקו¹¹ במקום שהן שתפין בו, אלא
יד כלן משתמש בכל המקום; אבל אם היה אחד
מהן מכיר חלקו, אף על פי שאין בה דין חלקה -
פופה כל אחד מהן את חברו להבדיל¹² בין חלקו
לחלק חברו¹³.

(4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן
(שם ג.) ושם יא. במשנה. (5) כן נראה בבבא מציעא ז:
ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). (6) כלשון המשנה
בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל,
איך הוקמה שותפות זו. (7) משנה שם יא. ושם ג. לפי
פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב.
(8) פרטי דין חלוקה - להלן הלכה ד. (9) במשנה שם יא.
מפורטים גם דברים שהם משלטלין. וראה להלן הלכה ה.
(10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמירא של
רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה
תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן
פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו
וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור
בחבירו". ועיין להלן. (11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול
להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. (12) כי מאחר
ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן
חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא
עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי
הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על
פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין
אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל
חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל
אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת
השותפות לכשתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין
(אבן האזל להלן פרק ב הלכה י). (13) הבדלה זו מחיצה

וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן נשתתפנו, שלא נחלק, ועיין שם. (16) נלמד מדברי רבא לרב נחמן, שם יג. (17) זהו "גוד או אגוד" שבגמרא שם. וכפירוש הערוך (ערוך גוד ב, לפי נוסחת הכסף-משנה): גוד: משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו מכור. (18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הוא הקובע את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא, שפירש גוד: קוץ. אגוד: אקוץ, שלעולם, הקונה קובע את השער וראה כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר לקבוע גם שער העולה על שווי האמיתי של החפץ, ויש חולקים על זה (ראה במגיד משנה). (19) והכול תלוי בתובע האומר "גוד או אגוד", שיוכל לומר כן בשני הצדדים: גם גוד, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הר"ף שם בניגוד לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). (20) משנה שם קעב. והובאה שם יג. (21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה. וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל אם). (22) ואין העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם הרשב"א). (23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את השותפות על ידי זה שיאמר לו "גוד או אגוד", ור"י מיגאש השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד-משנה. (24) משנה שם. כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש בבית הבר או בבית המרחץ - אומר לו העשיר: מה איכפת לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים ולהשתמש בהם. (25) שכל שאינו נותן אפשרות משני הצדדים: "גוד או אגוד" - אינו יכול להכריחו. (27) אף על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני שאין לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילוה מאחרים. (28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קעא, סעיף ו).

תסבול היזק ראייה או תחלוק. (31) ואי-אפשר לכופו על חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. (32) מקור לדברים אלו בברייתא (שם יג. והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה ששאלו שם מה עושים בכור ופשוט שהניח להם עבד ובהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש, וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים (ר"י מיגאש). (33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

ג. אֶחָד הַשּׁוֹכֵר מִחֵבְרוֹ מִקְצַת חֹצֵר או שְׂדֵה שְׂאִין
בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה³⁴, או שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מְקוֹם אֶחָד
בְּשִׁתְּפוּת - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לִכְפֹּת אֶת חֵבְרוֹ וְלֹאמַר
לוֹ: או שֹׁכֵר מִמֶּנִּי חֲלָקִי, או הַשֹּׁכֵר לִי חֲלָקָךְ³⁵. וְאִם
יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה - חוֹלְקִין.

(34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן-ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה"). (35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו, אין מקום להלכות אלו, של גוד או אגוד אלא בירושה ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח-וממכר מפני שיכול השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לתחילה בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות חשב אמנם שיוכל להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

ד. אִי זֶהוּ דִּין חֲלָקָה? כָּל³⁶ שֶׁאֵלּוּ יִחְלַק לְפִי
הַשְּׁתַּפּוּת, יִגִּיעַ לְפָחוּת³⁷ שִׁבְהֵם חֲלָק שְׁשֹׁם הַכֹּל קְרוּי
עָלָיו; אֲבָל אִם אֵין שֵׁם הַכֹּל נִקְרָא עַל הַחֲלָק - אֵין
בָּהּ דִּין חֲלָקָה. בִּיצֵד³⁸? כָּל חֹצֵר³⁹ שְׂאִין בָּהּ אֶרְבַּע
אֲמוֹת⁴⁰ עַל אֶרְבַּע אֲמוֹת - אֵינָהּ קְרוּיָה חֹצֵר. וְכָל
שְׂדֵה שְׂאִין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבְּיִין⁴¹ - אֵינָהּ
קְרוּיָה שְׂדֵה⁴². וְכָל גִּנֵּה⁴³ שְׂאִין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי
קֶב - אֵינָהּ קְרוּיָה גִנֵּה. וְכָל פֶּרְדָּס⁴⁴ שְׂאִין בּוֹ כְּדֵי
זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קִבְּיִין - אֵינוֹ קְרוּי פֶּרְדָּס. לְפִיכָךְ⁴⁶: אֵין
חוֹלְקִין אֶת הַחֹצֵר, עַד שִׁיְהִיָּה אֶרְבַּע אֲמוֹת לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד מִן הַשְּׁתַּפּוּת; וְלֹא אֶת הַשְּׂדֵה, עַד שִׁיְהִיָּה בָּהּ
כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבְּיִין [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]; וְלֹא אֶת
הַגִּנֵּה, עַד שִׁיְהִיָּה בָּהּ חֲצִי קֶב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא
אֶת הַפֶּרְדָּס, עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה קִבְּיִין לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁷? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּכְיֻצָּא
בָּהּ⁴⁸; אֲבָל בְּכָל וּכְיֻצָּא בָּהּ⁴⁹ - אֵין חוֹלְקִין אֶת
הַשְּׂדֵה, עַד שִׁיְהִיָּה בָּהּ כְּדֵי⁵⁰ חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה⁵¹
וְחֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה; וְלֹא אֶת הַפֶּרְדָּס⁵², עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ
שְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת לְזֶה וּשְׁשָׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת
לְזֶה⁵³, כְּדֵי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשְׂדֵה⁵³

בעבודה עם עצמו וצריך לפעול גם על כל אלו שבסביבתו
שיהיו "שכנים" שלו בענייני יהדות, תורה ומצוותיה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 307)

(54) משנה שם יא. (55) "מין ממיני ארמונים" (רבינו בפירוש המשניות). (56) ולא פורש כמה השיעורים של כל חלק וחלק בדברים אלו. (57) ברייתא שם יג: (58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך. (59) כרבן שמעון בן גמליאל שם "מסתבר טעמו" (רי"ף שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). (60) ויש אחד מהם גדול ואחד קטן. (61) ויש בו כשיעור. (62) בהתאם לכתוב: "ושונא מתנות יחיה", כמו שנימקו בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכיה ומתנה. וכסף מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

פרק שני

(1) נתבארו בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

- א. חצרות² הפפרים³, שכל אחד ואחד בונה לו בית⁴ ונמצאת החצר שבין שני הבתים⁵ משתפת לכל בני הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח⁶ ארבע אמות⁷ לפניו⁸ ברחב כל הפתח⁹; והנשאך מן החצר: אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שתף ושתף - חולקין אותה; ואם לאו - אין חולקין אותה. שכל חצר שאין לה ארבע אמות על ארבע אמות - אינה קרויה חצר, כמו שבארנו¹⁰. כיצד? היו שני שתפין, לזה שני בתים¹¹ ולזה בית אחד: זה שיש לו שני בתים - מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית ובית על כל רחב הפתח, אפלו היה עשור אמות; וזה שיש לו בית אחד - נותנין לו ארבע אמות ברחב פתחו לפני פתחו; והנשאך מן החצר: אם יש בה שמונה אמות, כדי שיהא לזה ארבע אמות על ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות חוץ מן הפתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות מזה - אין בה דין חלקה.

(2) בבא-בתרא יא. ברייתא ומימרא של רבי אסי בשם רבי יוחנן. (3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת הר"י מיגאש, ראה בסמוך. (4) כלומר, כל אחד ואחד בונה בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות, בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבבא-בתרא שם, והובא במגיד-משנה, ועיין לחם-משנה. (5) היינו, שמקודם היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את

1 שמשקין אותה בכלי - עד שיהא בה כדי שיהא
2 הפועל יום אחד לזה יום אחד לזה.

(36) משנה בבבא בתרא יא. (37) היינו, אם יש הרבה שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב הוא את החלוקה (סמ"ע קצא סעיף קטן ה). (38) משנה שם. (39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה). (40) חוץ מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א). (41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב סאה והוא שטח של שלושת אלפים שבע מאות וחמישים אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). (42) שלא כדאי להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות שם דיבור המתחיל ולא את השדה). (43) שזורעין בה ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. (44) גמרא שם יב. (45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרסא) או שדה אילן אחר, כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). (46) משנה שם יא. (47) גמרא שם יב. (48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה לזה שבארץ ישראל. (49) שהקרקע אינה חשובה כל כך. (50) מסקנת רב יוסף שם יב. (51) שאין פועל לפחות מיום (רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד, "בחרישה או זריעה וכיוצא בהן", וראה לחם-משנה. (52) מימרת רבא בר קטינא שם. (53) שם מימרת רב נחמן, וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו, בבבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה קושיית התוספות שם).

- ה. אין⁵⁴ חולקין את הטרקלין, ולא את המורן⁵⁵, ולא את השוכף, ולא את בית הפד, ולא את המרחץ, ולא את הטלית, עד שיהא בכל חלק מהן כדי לזה וכדי לזה⁵⁶. אם מרחץ חלקו - עד שיהא בכל חלק מהן כדי מרחץ. ואם שוכף - עד שיהא כל חלק שוכף בפני עצמו. וכן בטלית ובשאך כל הדברים. אין⁵⁷ בהן כדי לזה וכדי לזה - מעלין⁵⁸ אותו בדמים, ויש [לו] לומר לחברו: או מכר לי או קנה ממני. אמר⁵⁹ אחד מהם: חלק זה, אף על פי שאין החלקין שווים⁶⁰, אני אטל את הפחות וטל אתה את היתר⁶¹ - אין שומעין לו; שהרי אומר לו: אין רצוני לקח מתנה⁶², אלא הואיל ואין דין חלקה בשוה הרי אנו מעלין בדמים.

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות ולישר כל המעשים" ומתוך הדינים וההלכות למדים עניינים והוראות בעבודת ה', יש לומר, שעניין השכנים בעבודת ה' הוא שאין להסתפק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר"ב - ספר קנין - הלכות שכנים קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 והמִרְפֶּסֶת פְּתוּחָה לְחֹצֵר - אֵין לָהּ אֶלָּא אֲרָבֶּעַ
11 אַמּוֹת.²³

(18) ברייתא שם. (19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול והוא שייך לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות בחצר [ואע"פ שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן בבית שחציו מקורה וקיריו כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה]. (20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו. (21) למטה ליד החצר, לצורך המפרסת. (22) ברייתא שם. (23) שהרי כולם נכנסים דרך המרפסת, ונחשב הכל כבית אחד וכפתח אחד.

12 ה. לול²⁴ שֶׁל תְּרַנְגוּלִים - אֵין לוֹ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת.²⁵
24 שם, בעיא שנפתרה. (25) שהתרנגול מטפס ועולה מטפס ויורד, ואינו זקוק לארבע אמות כמו חמור, שמפרקים אותו ממשאו (גמרא שם).

13 ו. בֵּית²⁶, חֲצִיזוּ מְקָרָה²⁷ וְחֲצִיזוּ שְׁאִינוּ מְקָרָה²⁸, בֵּין
14 שְׁקִירָיו כְּלָפֵי פָּנִים²⁹ בֵּין שְׁקִירָיו כְּלָפֵי חוּץ³⁰ - אֵין
15 לוֹ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת.³¹

(26) שם, בעיא שנפתרה. (27) מכוסה בתקרה. (28) ויש בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו מקורה. (30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. (31) בחצר. אלא מפרק את החמור בבית, כנ"ל.

16 ז. בֵּית³² סְתוּם³³ - יֵשׁ לוֹ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת.³⁴ פֶּרֶץ אֵת
17 פְּצִימִיזוּ³⁵ - אֵין לוֹ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת.³⁶

(32) שם, יב. (33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו (כסף-משנה למעלה הלכה ב). (34) בחצר. ואע"פ שאמרנו למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו משתמש אלא באחד מהם, אע"פ שלא סתמם, אין לו ארבע אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כסף-משנה שם). (35) מסגרת הפתח. (36) שכיון שביטלו מתורת פתח, הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות שבחצר חוץ מאלה שבפתח - יש לו (רמ"א סימן קעב, סעיף ז).

18 ח. בֵּית³⁷ שְׁאִין בוֹ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת עַל אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת³⁸ -
19 אֵין לוֹ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת בְּחֹצֵר³⁹. אֶלָּא אִם יֵשׁ בְּחֹצֵר
20 אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת לָזֶה וְאֲרָבֶּעַ אַמּוֹת לָזֶה⁴⁰ עַד פֶּתַח הַבֵּית
21 הַזֶּה - חוֹלְקִין. וְהַזֵּבֵל⁴¹ שֶׁל חֲצֵר⁴² מִתְחַלֵּק לְפִי
22 הַפְּתָחִים⁴³. אֲבָל⁴⁴ אֲכַסְנִיָּא⁴⁵ שֶׁל מָלָךְ - לְפִי בְּנֵי
23 אָדָם.

השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים שלו. (6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם. (7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו תשמישים אחרים. (8) כלומר, בעומק החצר. (9) כמדת רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רוחב ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי שאי-אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש אומרים שאע"פ שהן מיוחדות לו - גם חבירו יכול להשתמש בהם לפרקים, ויש אומרים שהן קניות לו לגמרי (ראה במגיד-משנה להלן הלכה ג). (10) למעלה פ"א הלכה ד. (11) בברייתא שם: "לזה פתח אחד, ולזה שני פתחים". ומפרש רבינו "פתחים": בתים. שאם יש שני פתחים בבית אחד, אין לו אלא ארבע אמות בשביל פתח אחד בלבד, אם לא שהם בשני רוחות כדלהלן הלכה ב.

1 ב. בֵּית¹² שֵׁישׁ לוֹ פְּתָחִים רַבִּים מְכַל רוּחוֹתָיו - יֵשׁ
2 לוֹ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת לְכָל רוּחַ¹³. וְאִם¹⁴ יֶחֶד לוֹ¹⁵ פֶּתַח -
3 אֵין לוֹ אֶלָּא אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת כְּנֶגֶד פְּתָחוֹ.¹⁶

(12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ף ובר"י מיגאש שהובא במגיד-משנה) דסופלי (=מקום שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של תרנגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם שהתרנגולים מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות אחרים שאינם דומים ללול של תרנגולים - יש להם ארבע אמות]. (13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. (14) שם, במימרא של אמימר. (15) כלומר, השאיר כל הפתחים ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז ובהערה שם. (16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו, וכתב שלא אמרו בגמרא שייחוד מפקיע שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפקיע, ויש לו ארבע אמות לכל רוח.

4 ג. אֲכַסְדֵּרָה¹⁷: אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַפְּנֵס לְתוֹכָהּ בְּמִשְׁאֹ
5 - אֵין לָהּ אֲרָבֶּעַ אַמּוֹת; וְאִם לֹא - יֵשׁ לָהּ אֲרָבֶּעַ
6 אַמּוֹת. שְׁלֹא אָמְרוּ שֵׁישׁ לְכָל פֶּתַח וּפְתָח אֲרָבֶּעַ
7 אַמּוֹת, אֶלָּא לְפָרֶק שָׁם מִשְׁאֹ.

(17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרא", שאין לה דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).

8 ד. בֵּית¹⁸ שְׁעָרָה¹⁹ אוֹ מְרַפֶּסֶת²⁰ - יֵשׁ לָהֶם אֲרָבֶּעַ
9 אַמּוֹת.²¹ הֵינָּה²² חֲמִשָּׁה בָּתִּים פְּתוּחִים לַמְּרַפֶּסֶת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 **בְּחֶלְקוֹ⁶⁵, אֵף עַל פִּי שְׁלָא קְנוּ מִיָּדָם - אֵין אֶחָד מֵהֶם**
13 **יָכוֹל לְחֹזֵר בְּחֶבְרֹו.**

55) משנה בבבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי רב אסי בשם רבי יוחנן. 56) כמו שביררו בשקלא-וטריא שם. 57) שאין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, כגון על חפץ, או אף על שעבוד של קרקעות. ואילו פעולה של חלוקה - אין בה ממש, ואין הקנין חל עליה. 58) בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה יד. וזה לשונו שם: "הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני - שיחלקו השדה שביניהם - הרי זה קנין דברים ואינו מועיל כלום, שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסויים וידוע". 59) מסקנת הגמרא שם, לבירור המימרא של רבי יוחנן. 60) שהרי נחלקו, וזכה כל אחד בחלקו, בקנין שיש בו ממש. 61) מימרא של רב אשי, לבירור דבריו של רבי יוחנן, שם. 62) היינו, אחרי שהסכימו ביניהם על החלוקה. 63) לפנינו בגמרא אין המלים "בעצמו" - "בעצמו", שבדברי רבינו, אבל ישנם בגמרא כ"י מינכן ובר"ף ובעוד ראשונים. [וראה להלן, שלדברי רבינו אין צריך לשום קנין בחלוקת השותפות. ולפיכך אין צריך שיאמר כל אחד לחבירו "לך חזק וקני", אלא אף אם הלכו כל אחד ואחד בעצמו - אע"פ שאין זה קנין - הרי זו חלוקה]. 64) לדעת רבינו והר"ף אין כאן קנין חזקה, אלא מכיון שכל אחד ואחד נטל חלקו, הרי נתחלקו ביניהם, וחלוקה אינה צריכה קנין, כמבואר למעלה פ"א הלכה א הערה יב. 65) [מאחר שלא היה כאן שום קנין חזקה, אלא זוהי חלוקה, כנ"ל, - לא די בזה שאחד ילך ויחזיק, אלא צריך ששניהם יחזיקו כל אחד בשלו, ועיין מגיד-משנה].

14 **יֵא. הָאֶחָדִין⁶⁶ שֶׁחֶלְקוֹ⁶⁷, וְעָשׂוּ בֵּינֵיהֶם גּוֹרֵל - פִּינֹן**
15 **שֶׁעָלָה גּוֹרֵל לְאֶחָד מֵהֶן קְנוּ פֶלֶן⁶⁸. בְּהִנְיָה⁶⁹ שֶׁנַּעֲשִׂית**
16 **לָהֶם, שֶׁשְׁמָעוּ זֶה מִזֶּה לְדָבָר שֶׁהִסְכִּימוּ⁷⁰ עָלָיו, גָּמַר**
17 **כָּל אֶחָד מֵהֶן וּמִקְנָה לְחֶבְרֹו⁷¹.**

66) בבא-בבא קו: ברייתא של רבי יוסי. 67) היינו, שביררו חלקים שוים, והגורל צריך להכריע למי שייך כל חלק. 68) אם הם שנים, קנה השני חלקו. ואם הם שלשה - הראשון קנה חלקו, והשנים את שני החלקים האחרים, כשאנים מחולקים ביניהם, ואם רוצים לחלוק - יחלקו. ויש מפרשים, כשסומנו החלקים לפי תולדותם: ראובן, שמעון, לוי וכו' וכיון שראובן זכה בחלק זה וזה, זכה שמעון על-ידו ואח"כ לוי וכו' וכו' (מגיד-משנה). 69) מסקנת רב אשי, שם. 70) לחסל את השותפות, ובוודאי מעוניינים הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. 71) דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם, שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' - הרי תירץ שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בתשובה (הובאה בחושן-משפט סימן קעג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו אלא בירור ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחה בגמרא שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" - שלפ"ז חזרו בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחווירו לו דברי

37) סוכה ג: ברייתא, ולפי שפירשוה שם. 38) שאז אין עליו תורת בית, והוא עומד ליהרס (סוכה, שם). 39) היינו ארבע אמות של הפתח. אבל ארבע אמות בחצר, חוץ משל פתח - יש לו, כדלהלן. 40) המדובר, כגון ששני השותפים יש להם בתים קטנים, פחות מארבע אמות כל אחד, ולפיכך כופה אחד את השני לחלוק בחצר, אם יש בו ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, אע"פ שאין לאף אחד מהם ארבע אמות בשביל הפתח, חוץ מארבע אמות הנ"ל (מגיד-משנה, וראה ברב"ד). 41) ברייתא בבבא-בבא קו: יא: 42) שנערס בחצר במשך הזמן על-ידי השכנים הזורקים מתוך בתיהם, וכל אחד ואחד מהם רוצה לזכות בו, לזבל בו שדותיו (רש"י שם). 43) שהרי דרך הפתחים השליכוהו שם (רש"י שם). 44) בעיא שנפתרה מברייתא שם. 45) הרי"ף מביא שם שני פירושים למילה "אכסניא": א' זבל של אכסניא (וכן פירשו הר"ח והר"י מיגאש). ב' אכסניא של מלך כשגובים אותם (וכן פירש"י שם: "חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם"). ומכיון שכתב רבינו "אכסניא של מלך" נראה שהינו כפירוש השני שבר"ף וביפרש"י (מגיד-משנה), באופן ששני הדינים הנ"ל אינם דומים: "זבל של חצר" הוא לזכות לבני החצר, ואילו "אכסניא של מלך" הוא לחובה לבני החצר. ועיין סמ"ע סימן קעב, ס"ק כ.

1 **ט. הַשְׁתַּפְּיִין⁴⁶ שָׂרְצוּ לְחֶלֶק דָּבָר שְׂאִין בוּ דִין חֶלְקָה**
2 **אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מִפְסִידִין⁴⁷ אֶת שְׁמוֹ - חוֹלְקִין⁴⁸.**
3 **וּבִכְתָּבִי⁴⁹ הַקִּדְשׁ⁵⁰, אֵף עַל פִּי שָׂרְצוּ - לֹא יִחְלְקוּ⁵¹.**
4 **בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵² בְּכֶרֶךְ אֶחָד⁵³; אֲבָל בְּשִׁתִּי**
5 **פְּרִיכּוֹת - חוֹלְקִין⁵⁴.**

46) משנה, שם יא. 47) שהחלק לא יהיה ראוי לשאת את השם הקודם של העצם השלם. 48) בזה אין כל חידוש, אלא בא להשמיענו שבכתבי הקודש אע"פ שרצו אין חולקין (מגיד-משנה בשם רש"י). 49) שם. 50) היינו, עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, ובזמנם היו רגילים לכתבם בגליון כספר-תורה (רש"י שם ד"ה כתבי הקודש). 51) שחלוקה זו יש בה משום בדין כתבי הקודש (רש"י שם). ויש שכתבו, שאפילו אם יגיע לכל אחד ספר שלם, ואפילו אם יגיע לזה תורה ולזה נביאים - אין כבודם של ספרי הקודש שיחלקו כב"ד אחר שנתחברו בכרך אחד (מגיד-משנה בשם רשב"א). 52) מימרא של שמואל, שם יג: 53) שיש שם בזיון, כנ"ל. 54) אע"פ שבכל כריכה ספר אחר מכתבי הקודש. והיינו, אם רצו לחלוק, כמו שכתב בתחילת ההלכה, וכמו שאמר רב שלמן, בגמרא שם. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ורצו לחלוק, שיקח אחד מהם ספר-תורה זה, וחבירו ספר אחר", וראה בלחם-משנה.

6 **י. מְקוֹם⁵⁵ שְׂאִין בוּ דִין חֶלְקָה שָׂרְצוּ שְׁתַּפְּיִין לְחֶלְקוֹ,**
7 **אֵף עַל פִּי שֶׁקְנוּ מִיָּדָם - כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחֹזֵר**
8 **בוּ; שְׁזָה קִנְיָן דְּבָרִים⁵⁷ הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁸. אֲבָל⁵⁹**
9 **אִם קְנוּ מִיָּדָם שְׁזָה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוֹנִי וְזָה רָצָה בְּרוּחַ**
10 **פְּלוֹנִי - אֵינֶן יְכוּלִים לְחֹזֵר בֵּיהֶם⁶⁰. וְכֵן⁶¹ אִם הֵלֶךְ**
11 **זֶה בְּעַצְמוֹ⁶³ וְהִחְזִיק⁶⁴ בְּחֶלְקוֹ, וְזֶה בְּעַצְמוֹ וְהִחְזִיק**

רבינו (לחם-משנה, ואור-שמח כתב שהשגת הראב"ד שייכת להלן בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

יב. האחין⁷² שחלקו - הרי הן פלקוחות זה מזה⁷³,
ואין להם דרך⁷⁴ זה על זה, ולא סלמות זה על זה⁷⁵,
ולא חלונות זה על זה, ולא אמת המים זה על זה;
שפיון שחלקו, לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק
חברו. לפיכך יש לומר לאחין: כשהיתה השדה פלה
לאחד - היה מעביר בה אמת המים הזאת ממקום
למקום; אבל עתה, שנעשית זה חלקי - יש לי⁷⁶
להסיר אמת המים מעלי. וכן סותם החלון⁷⁷
המשקיף על חלקו, ובונה⁷⁸ בצד הסלם, אף על פי
שהוא מבטל תשמישו. והוא הדין בשנים שקנו⁷⁹
שדה מאחד, וחלקו - לא נשאר לאחד מהם זכות
בחלק חברו, ומפסיק אמת המים מחלקו וסותם
החלונות⁸⁰.

(72) שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד
לשיטת רב. (73) ואין אנו אומרים "ברירה": הוברר הדבר
למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות
הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פ"א מהלכות
שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו
יסודה, שכיון שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה
בעין יפה, ואינם משיירים כלום אחד אצל חברו, כדין כל
מוכר (בבא-בטרא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג),
ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו
- נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד-משנה.
(74) שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנימי
יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה
קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו,
היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר בדרך המוכרים בעין
יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס
לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה.
אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך
'תוספות' ז: ד"ה אין להם דרך). (75) שאחד קיבל בית
וחצר, והשני - עלייה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני
(רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית,
והשני - חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני
(תוספות' שם). (76) [בכ"י תימן: "יש לו". ולפי"ז יכול
לכוף לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש
(ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון
ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף-משנה השמיט מדברי
הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה
יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון
"יש לי להסיר" שהמדובר על הניזק, ולפיכך בא לפרש
בדברי רבינו שגם בחלון סותם הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה
שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל
החצר ולא לבעל העלייה]. (77) לדעת הרא"ש (שם) כוונת
רבינו שיכול לכוף לבעל החלון שיסתום חלונו, וכן כתב
הריב"ש (הובא בכסף-משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם)
סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה

לבנות כותל סמוך להם - יכול לעשות זאת. והטעים
הרשב"א בחידושו משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין",
כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסימיה. ובהסתמך על
דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן
גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא:
"לא נתחוו דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא
להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" - "האחין
שחלקו" הן שגרמו לדברים להעתק ממקומם. וראה למעלה,
שלפי פירוש הכסף-משנה בדברי רבינו - דעתו כדעת
הראב"ד. (78) בעל החצר, וראה למעלה. (79) שהרי כל
עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות
המוכרים בעין יפה, כמפורש בבבא-בטרא סה. (הגר"א סימן
קעג ס"ק ה). (80) והוא-הדין שבונה בצד הסולם, כנ"ל.

יג. אבל⁸¹ שנים שקנו שדה משני אנשים⁸² או משני
אחין⁸³ - אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא
לשנות דבר מן הנזקים שהחזיקו בהן המוכרים⁸⁴.

(81) (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (82) שלא היו
שותפים (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש). (83) אף כאן
שלא היו בשותפות (שם). (84) שהרי כל קנינם מהמוכרים,
ואינם קונים זה מזה ואינם מוכרים זה לזה כלל, ולפיכך הם
מקבלים את כל הזכויות של המוכרים.

יד. חצר⁸⁵ השתפין שיש⁸⁶ בה דין חלקה, או⁸⁷
שחלקוהו בריצונם⁸⁸ אף על פי שאין בה חלקה - יש
לכל אחד מהן לכוף את חברו לבנות הפתל⁸⁹
באמצע⁹⁰, כדי שלא יראהו חברו בשעה שמשתמש
בחלקו; שהזק ראיה - הזק הוא⁹¹. ואין לו חזקה
בחצר, אלא אף על פי שעמדו כך שנים רבות בלא
מחיצה - פופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה⁹².

(85) משנה בבבא-בטרא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי
הלשון השניה. (86) יוצא מתוך השקלא-וטריא שם, שאם
יש דין חלוקה - יש כפייה לעשות מחיצה, משום שהיזק
ראיה שמו היזק. (87) מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן,
כפי שפירשהו במסקנא שם. (88) שהסכימו לחלוק ובקנין,
או שחלקוהו כבר, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה י).
(89) שגבהו ארבע אמות, כדלהלן. (90) היינו, שיש כפייה
על שני דברים: א' על עצם בניית הכותל. ב' על בנייתו
באמצע, בחלקם של שניהם. וראה להלן. (91) כלשון
אחרון בגמרא שם ג. שגם רבי יוחנן סובר כמותו. וראה
בהגהות מיימוניות כמה הוכחות שהלכה כדעה זו.
(92) "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק [זה] (מאלו),
וחזקתו שאינו מוחל, שהיזק היזק קבוע" (להלן פ"א
הלכה ז). וראה לכך ממה שאמרו בגמרא (ב"ב ב:) שלפי
המפרש במשנה שם "השותפין שרצו לעשות מחיצה - בונים
את הכותל באמצע" - "מחיצה-כותל" - על כרחנו שהיזק
ראיה לאו שמה היזק, שהרי נאמר במשנה שרק אם רצו
שניהם בונים את המחיצה. ואם יש חזקה בהיזק ראיה, אין
ראיה מהמשנה שהיזק ראיה לאו שמה היזק, שהרי כאן
החזיקו כמה שנים בלי מחיצה. אלא על-כרחנו שלמאן-
דאמר היזק ראיה שמה היזק - לא מועילה חזקה (ר"י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראיה, והקשו מזה למאן-דאמר היזק ראה לאו שמה היזק, ותיצרו: "גינה שאני, כדרכי אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה חמורה מחצר לענין זה? - כבר נשאל על זה רבינו, והשיב שיש הבדל גדול בין היזק ראה שהוא היזק גדול, שיראה אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק ראה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התירוץ אינו אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראה בחצר מקום שבני אדם דרין, עכ"ד רבינו. וויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי שזהו איסור גמור ולא מדת חסידות - רב לשיטתו שאמר (בבא-מציעא קז:)

"והסיר ה' ממך כל חולי - זו עין [רעה], תשעים ותשעה [מתים] בעין רעה". שלפ"ז דין הוא שאסור להסתכל, ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי - זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכוף לעשות כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו בפסחים קי: בעניני "זוגות" (= סכנה לשתות שני כוסות ביחד), שמי שאינו מקפיד על זה, אינו נזוק, ואעפ"כ "למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על-כרחו שפירוש המשנה "וכן בגינה - מחייבין אותו" היינו לגדור בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא יתפס עליו כנגב, ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים, ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר" ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה עא. [104] משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד. [105] מפני שבבבא קמא אין עומדים הזרעים כל השנה כמו בגינה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ן). [106] האחד, ובמקום שאין מנהג. [107] מלשון מראה, היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). [108] כרבי יוחנן, שם ד. ד: [109] אבל לא מבפנים, שמא יעשה גם חבירו בפנים. אבל שמא יקלוף חבירו סימן זה, אין לחשוש, שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו השמיטם, וצ"ע (כסף-משנה). [110] משנה, שם ב. [111] שם. [112] ובלי סימן כלל אי-אפשר, שמא יעשה אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוף אי-אפשר, שהרי ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).

מיגאש). ומה שאמרו להלן (פ"ז הלכה א-) שמועילה חזקה בחלון, אע"פ שיש שם היזק ראה - כאן אחד מזיק את השני, ולפיכך לא מיחה בו, שאומר לו הרי גם אתה נזוק ממני, והייתי מצפה שאתה תתבע את בנין המחיצה, כמו שכתב ר"י מיגאש בתחלת בבא-בבא. ועיין עוד ברא"ש שם סימן ב. וראה במגיד-משנה שהביא עוד בשם ר"י מיגאש שמחלק בין חלון לחצר, בזה שבחלון עשה מעשה בפתיחת החלון, אבל ראה להלן פ"ז הלכה א והערה ב].

1 טו. רחב⁹³ מקום הפתל - מַשֵּׁל שְׁנֵיהֶם. וְכִמְהָ יְהִיָּה
2 רָחֲבֹ? הַפֶּלֶ? ⁹⁴ כִּמְנַהֵג הַמְדִינָה⁹⁵. וְאַפְלוּ⁹⁶ נְהָגוּ⁹⁷
3 לַעֲשׂוֹת מַחֲצֵה בִינֵיהֶם בְּקִנִּים וּבְהוֹצִיָּין⁹⁸. וּבְלִבָּד
4 שְׁלֹא יְהִיָּה אֲוִיר שִׁיטְמַל בּוֹ וַיִּרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ.

[93] משנה, שם ב. [94] שם. [95] היינו, כמנהג השותפים לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה (מגיד-משנה). [96] שם ד. [97] אבל אם המנהג הוא פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה הגמרא לפרט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם ה'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה בגויל. [98] כפות תמרים (רש"י ורבינו גרשום).

5 טז. כִּמְהָ⁹⁹ גִּבֵּה הַפֶּתֶל? אֵין פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת¹⁰⁰.
6 וְכֵן בְּגִנָּה¹⁰¹, כּוֹפֵהוּ¹⁰² לְהַבְדִּיל גִּנָּתוֹ מִגִּנַּת חֲבֵרוֹ
7 בְּמַחֲצֵה גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טַפְחִים¹⁰³. אֲבָל¹⁰⁴ בְּבִקְעָה -
8 אֵין צָרִיף לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת חֲבֵרוֹ, אֲלָא
9 בְּמִקּוֹם שְׁנֵיהֶם¹⁰⁵. רָצָה¹⁰⁶ לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת
10 חֲבֵרוֹ - כּוֹנֵס לְתוֹף שְׁלֹו וּבִנְיָה. וְעוֹשֶׂה חֲזִית¹⁰⁷
11 כְּמוֹ¹⁰⁸ אִמָּה בְּסִיד מִבְּחוּץ¹⁰⁹, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַפֶּתֶל
12 שְׁלֹו. לְפִיכָף¹¹⁰, אִם נָפַל הַפֶּתֶל - הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים
13 שְׁלֹו. וְאִם¹¹¹ עָשׂוּ מִדְּעַת שְׁנֵיהֶם - בּוֹנִים הַפֶּתֶל
14 בְּאֲמָצַע, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִקָּאן וּמִקָּאן¹¹². לְפִיכָף, אִם
15 נָפַל הַפֶּתֶל - הַמִּקּוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלֹו שְׁנֵיהֶם.

[99] שם ה. במשנה. [100] מפני שבמחיצה פחותה מזה, עדיין אפשר להסתכל מעליה [ואע"פ שגבהו של אדם אינו, בדרך כלל, יותר משלש אמות - יכול הוא להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות - 'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום]. [101] משנה שם ב. לפי הפירוש הפשוט שהמדובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה להלן הערה קיב. [102] אפילו בסתם, שאין שם מנהג לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז (והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור - מחייבין אותו. [103] "כדי שיתפוס אותו כנגב, אם נכנס לרשותו", כמו בין גג לגג (בבא-בבא ו: ולהלן פרק ג הלכה ו). אבל היזק ראה "שלא יראה חבירו בשעה שמשמש" (מלשון רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים בה יותר מבגג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים (רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא-וטרין בסוגיית "היזק ראה", שמה שנאמר במשנה "וכן בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק

16 יז. הַמּוֹכֵר¹¹³ גִּנָּה לְחֲבֵרוֹ סֵתֶם¹¹⁴, וְהִיתָה מְעַרְכֶּת עִם
17 גִּנָּתוֹ אַחֲרוֹת¹¹⁵ - כּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְבָנוֹת אֶת
18 הַפֶּתֶל¹¹⁶ בִּינֵיהֶם¹¹⁷, וְאַפְלוּ בְּמִקּוֹם שְׁנֵיהֶם שְׁלֹא
19 לְגַדֵּר בְּגִנּוֹת¹¹⁸. אֲבָל אִם מָכַר בְּקַעַת סֵתֶם - אֵין
20 מַחֲבִיבִים אוֹתוֹ לְגַדֵּר, אֲלָא בְּמִקּוֹם שְׁנֵיהֶם.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) נתבארו בו משפטי המחיצות שיש בין השותפין אם נפלו, וקצת הדינין ממה שיש לשכנים לעשות זה לזה מגדירת המחיצה ומתיקון הרשות המשותף.

- א. פְּתֵל² חֲצֵר, הַמְּבָדִיל בֵּין שְׁנֵי שְׂתָפִין, שְׁנָפַל - יֵשׁ¹⁴
לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם לִכְפֹּר עַל חֻבּוֹתָיו עַד גִּבָּה¹⁵
אַרְבַּע אַמּוֹת³, כְּדִי שְׁלֹא יֵרָאוּ זֶה אֶת זֶה; אֲבָל⁴ יִתָּר¹⁶
עַל אַרְבַּע אַמּוֹת⁵ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ⁶. רָצָה הָאֶחָד¹⁷
וְהַגִּבִּיהַ הַפְּתִיל⁷ יוֹתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אִם⁸ כָּא חֻבּוֹ¹⁸
וּבְנָה כְּתֵל אֶחָד גְּבוּהַ פֶּנֶגֶד הַפְּתֵל שְׂבִינִיהֶן - מְחִיבִין¹⁹
אוֹתוֹ לָתֵן חֲלָקוֹ⁹ בַּגִּבָּה שֶׁפֶּנֶגֶד כְּתִילוֹ¹⁰. כִּיצַד? בְּנָה²⁰
אֶחָד כְּתֵל שְׂבִינִיהֶן וְהַגִּבִּיהַ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וּכְא חֻבּוֹ²¹
וּבְנָה כְּתֵל אֶחָד כְּפִנְגֵּד אוֹ בְּצִדוֹ¹¹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית¹²,
וְהַגִּבִּיהַ הַכְּתֵל הָאֶחָד שֵׁשׁ אַמּוֹת - מְחִיבִין אוֹתוֹ לָתֵן²³
חֲלָקוֹ בְּשְׁתֵּי אַמּוֹת שְׁמוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁהָרִי²⁴
נִרְאֶה מִמַּעַשְׂיוֹ¹³ שֶׁהוּא רוֹצֶה בָּהֶן¹⁴. וְכֵן אִם חָקַק²⁵
בְּרֹאשׁ הַכְּתֵל שְׂבִינִיהֶן¹⁵ מְקוֹם לְהַנִּיחַ בוֹ הַקּוּרֹת¹⁶,
אוֹ שְׂבִנָּה עָלָיו קוּרָה¹⁷ גְּדוּלָּה שֶׁהַקּוּרֹת נִשְׁעָנִין²⁷
עָלֶיהָ - מְחִיבִין אוֹתוֹ לָתֵן חֲלָקוֹ בְּשֵׁשׁ אַמּוֹת כְּלָן¹⁸
שֶׁהוֹסִיף חֻבּוֹ עַל הָאַרְבַּע אַמּוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא²⁹
בְּנָה כָּל הַכְּתֵל¹⁹; שְׁהָרִי גִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּכָל³⁰
הַגִּבָּה הַזֶּה.

(2) בבא-בתרא ה. במשנה. (3) שזהו השיעור למניעת היזק ראייה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה טז. ואין כל חידוש בהלכה זו, אחרי שכבר פסק רבינו (למעלה פ"ב הלכה ד) שהיזק ראייה שמיה היזק, ושותפין שחלקן כופים זה את זה לעשות כותל גבוה ארבע אמות ביניהם - קל-יחומר אם כבר היה כותל ביניהם ונפל, שיכולים לכופף אחד את השני לבנותו מחדש, אלא עיקר החידוש הוא, שלמעלה מארבע אמות אין כופים זה את זה (גמרא בבא-בתרא ב:). (4) משנה, שם. (5) שאז אין עוד היזק ראייה. (6) אע"פ שמקודם היה הכותל יתר על ארבע אמות (כסף-משנה). (7) על הוצאותיו בלא השתתפותו של השני. (8) משנה, שם. (9) החצי שעליו לשלם. ובתשלום זה, הוא זוכה בחצי הכותל, שהרי המקום של שניהם, שכשם שמחייבין אותו לשלם, כן מחייבין את חברו, ונוטל הוא חצי הכותל על-כרחו (מגיד-משנה ומשנה-למלך). (10) אבל למעלה מכתלו אינו חייב, כהדגמת רבינו בסמוך, וכבר נחמן (שם ו). שאמר: "למאי דסמך - סמך, למאי דלא סמך - לא סמך", ודלא כרב הונא שאמר: "סמך לפלגא, סמך לכולה". ומפרשה רבינו לענין שיעור הגובה (ועיין שם ב'תוספות ד"ה סמך). (11) [שהרי במשנה (שם ה.) נאמר סתם "סמך לו כותל אחר - מגלגלין עליו את הכל", משמע בין סמך לו מכנגדו ובין סמך לו מן הצד. ולפי זה, שהמדובר גם בסמך מן הצד, על-כרחו שהפלוגתא של רב הונא ורב נחמן (ראה הערה הקודמת) אינה אלא בגובה ולא באורך]. (12) שהוא רוצה להשתמש בכותל האמצעי לשים עליו ועל הכותל הנגדי - תקרה, כמו שנראה ממשעיו, אף שלא

(113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא-בתרא, מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו". וראה במגיד-משנה, ולהלן הערה קיז. (114) היינו שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. (115) שנשארו בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל-עזר). (116) ראה למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה עשרה טפחים. (117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי הרמב"ם, ועיין מגיד-משנה). (118) כן הוא בירושלמי: "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן מפרש רבינו גם בבבלי (שם ד.) ושגירותו שם שונה מזו שלפנינו. ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.

- יח. מְקוֹם¹¹⁹ שֶׁנֶּהֱגוּ לְבָנוֹת כְּתָלִים הַמְּבָדִילִין¹²⁰
בַּחֲצֵרוֹת אוֹ בַּגִּנּוֹת¹²¹ בְּאֲבָנִים שְׂאֵינָן גִּזִּית¹²² - זֶה¹
נֹתֵן¹²³ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְזֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים.
בְּגִזִּית¹²⁴ - זֶה נֹתֵן טַפְחִים וּמְחַצֶּה, וְזֶה נֹתֵן טַפְחִים
וּמְחַצֶּה. בְּכִפְסִין¹²⁵ - זֶה נֹתֵן טַפְחִים¹²⁶, וְזֶה נֹתֵן
טַפְחִים. בְּלִבְנִים¹²⁷ - זֶה נֹתֵן טַפַּח וּמְחַצֶּה¹²⁸, וְזֶה
נֹתֵן טַפַּח וּמְחַצֶּה. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֵּי - עֲבִי הַכְּתֵל
עִם הַסִּיד¹²⁹. וְהוֹאִיל¹³⁰ וּמְקוֹם הַכְּתֵל מְשָׁל שְׂבִינֵיהֶם,
אִם נָפַל הַכְּתֵל - הָרִי הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׂבִינֵיהֶם.
וְאִפְלוּ¹³¹ נָפַל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁפָּנָה אֶחָד מֵהֶן
אֶת כָּל הָאֲבָנִים לְרִשּׁוֹתָיו, וְטָעַן שֶׁמְכַר לוֹ חֻבּוֹ חֲלָקוֹ
אוֹ נָתַן לוֹ בְּמִתְנָה - אֵינוֹ נֶאֱמָר¹³², אֲלֹא הָרִי הֵן
בְּרִשּׁוֹת שֶׁל שְׂבִינֵיהֶם עַד¹³³ שְׂבִיבָה רְאִיָּה¹³⁴.

(119) משנה בבא-בתרא ב. (120) היינו, לא כתלים סתם, אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד-משנה). (121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירשו בגמרא, שזה מוסב על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. (122) והיינו "גויל" שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. (123) כלומר, אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות. ואם נהגו בפחות, אין הולכין אחר מנהג זה (מגיד-משנה). (124) אבנים מהוקצעות, שעל-ידי הקיצוע מתמעט רחבן מששה טפחים לחמשה. (125) חצי לבנה מכאן וחצי לבנה מכאן וטיט באמצע. (126) שלשה טפחים לשני חצאי הלבנה (שהרי הלבנה שלשה טפחים כדלהלן) וטפח לטיט שביניהם. (127) היינו, לבנים שלמות. (128) שהלבנה שלשה טפחים. (129) כלומר עם הטיח. וכתב הרי"ף, שכן מסקנת הגמרא. ולפינו שם ג: היא בעיא שלא נפשטה, אלא שרב נחמן בר יצחק אמר שם שמסתבר ש"הן וסידין". (130) משנה, שם. (131) שם ד. שזהו כל חידושה של פסקא זו במשנה. (132) שכיון ששותפים הם - שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ולפיכך, אם דבר הידוע לשניהם נמצא אצל אחד מהם, אין ראייה שמכרו לו. (133) ואם אין האבנים תחת ידו - נאמן הוא במיגו, שהיה יכול לטעון שהחזירם לחבירו (מגיד-משנה ולחם-משנה). (134) בעדים שהם שלו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ויטול", שמשם למדו הגאונים לתובע מחבירו חוב שיש לו עליו משכון - שנשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך נשבעין ונוטלין (פ"ג) מהלכות מלוה ולוה הלכה ג, ועיין ברא"ש פ"ז דשבועות סימן ד, וכמוכח בנידון-דין שידוע לכל שהראשון בנה הכותל, שהרי זה כאילו מוחזק בו, ודינו כתובע חוב שיש לו עליו משכון, כנ"ל (אבן-האזל, ועיין מגיד-משנה).

- ג. מי שהיה³³ לו חרפה בין חרבות חברו, ועמד
חברו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד
שנמצאת חרפה זו משלש רוחותיה גדורה - אין
מחייבין אותו לתן לו ההוצאה פלוס; שהרי לא
הועיל לו, והרי חרפתו פתוחה לרשות הרבים³⁴
כשהיתה. לפיכך, אם גדר לו³⁵ רוח רביעית, עד
שנמצאת חרפתו מקפת גדר - מגלגלין עליו את
הכל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע
רוחות³⁶ עד ארבע אמות³⁷. ובלבד שהיה מקום
הכתל של שניהם³⁸.

(33) במשנה (בבא-בבא ד:): "המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו. רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל". ואמרו שם בגמרא "אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל, לא שנא עמד ניקף, לא שנא עמד מקיף". ויש אומרים, שמשנה זו מדברת בבקעה ובמקום שלא נהגו לגדרו, שאילו בחצר יכול לכוף אותו לבנות הכתלים באמצע כמפורש למעלה פ"ב הלכה יד-טז (רשב"ם ועוד). אבל לדעת רבינו, כיון שבבקעה לא נהגו לגדרו - אין לחייבו אפילו אם עמד וגדר. ולפיכך הוצרך רבינו להעמיד הלכה זו בחורבה, כלומר חצר שחרבה ולא משתמשים בה עכשיו, ואם עמד המקיף וגדרה מכל ארבע רוחותיה, הרי הוא כיוור לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה, שאם היתה שדה העומדת ליטע, שמין לו ונוטל כאריסי העיר (בבא-מציעא קא. ופ"י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד), שהרי חצר חרבה עומדת להיגדר (כסף-משנה הלכה ד, והגר"א סי' קנח ס"ק ז בשם ירושלמי), ויכ"ה בירושלמי בבא-מציעא פ"י הלכה ג]. ואע"פ שבית חרב אינו עומד להבנות (הלכות גזילה ואבידה שם הלכה ט, אבן-האזל). ולדעת חכמים החולקים על רבי יוסי, ואינם מחייבים אלא באופן שהניקף עמד וגדר, שגילה דעתו שרוצה בגדר - חצר חרבה אינה עומדת להיגדר, ודינה כשדה שאינה עומדת ליטע, שרק אם בעל השדה גילה דעתו חייב לשלם לו וידו על העליונה (בבא-מציעא שם). (34) רבינו מפרש במשנה שם, כפירש"י בבבא-קמא כ: שגדרו היה בין המקיף לבין הניקף. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה את, שפירשו שהקיף מסביב. (35) המקיף, וכדעת רבי יוסי, כנ"ל. (36) כרב הונא (שם) ולא כחייא בר רב שאמר שמשלם רק דמי קנים בזול [ואף שבשדה העשויה ליטע, אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטעה ונוטל מבעל השדה (הלכות גזילה שם ה"ד) - כאן בחורבה שהנאתם שווה, גם הוצאתם שווה]. (37) כגובה הכותל שבין חצרות (למעלה פ"ב הלכה טז). (38) שיכול להשתמש בכתלים,

השתמש עדיין ולא עשה עוד את התקרה. (13) בניית הכותל. (14) אבל אין לחייבו בארבע אמות הנותרות, שהרי לא גילה דעתו אלא על השתים בלבד. (15) בניגוד לפרש"י שם, שחקק בכותל שסמך. (16) זהו "קבעתא דכשוורי", שעליו אמרו (שם ו). שאף רב נחמן, שרבינו פסק כמותו, מודה ש"סמך לפלגא - סמך לכולה". (17) עץ ארוך ועב, שעליו שמים את הקורות, והוא מגן עליהם מלחלוחית הכותל. וזהו "אפרזתא" (שם) שגם בזה מודה רב נחמן. (18) שהרי כאן מעשיו משמשים גילוי דעת ברור, שברצונו להשתמש בכל הכותל האמצעי. (19) בכ"י תימן: "שלא בנה כנגד הכותל". כלומר, לא בנה עשר אמות כנגד כל גבהו של כותל, אלא שש אמות בלבד, כנ"ל (ועיין סמ"ע סימן קנז, ס"ק כז).

- ב. אחר²⁰ מן השתפין שפנה²¹ הכתל שמכדיל בינו
ובין חברו עד ארבע אמות, ותבע חברו לתן חלקו
בהוצאה, ואמר 'נתתי²² חלקי' - הרי זה בחזקת
שנתן²³, ונשבע הסת²⁴ שנתן ונפטר, עד שייביא
ראיה התובע שלא נתן²⁵. אבל²⁶ אם בא לתבע אותו
לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע
אמות, מפני שסמך לו²⁷ או כנגדו, ואמר 'נתתי' -
אינו נאמן²⁸; אלא²⁹ חברו נשבע³⁰ בנקיטת חפץ³¹
שלא נתן לו ונוטל ממנו, כדין כל הנשבעין
ונוטלין³², עד שייביא ראיה זה שנתן לו.

(20) משנה, שם. (21) שידוע לנו בוודאות, שרק אחד בנה את הכותל בלי השתתפות השני, וכל-שכן אם לא ידוע לנו שהאחד בנה לבדו, שהשני נאמן. (22) היינו, אחרי שזה תבע ממנו את ההוצאות. (23) "והטעם, לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות, וזה ידוע לכל העולם, יש לומר שנתן חלקו" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (24) מדרבנן, בלי נקיטת חפץ, כדין כופר הכל (שבועות מ:). (25) כלומר, שיעידו עדים, שהיו כל הזמן עם הנתבע מהתחלת הבנייה ואילך, וראו שלא נתן. וראה בשו"ע סימן קנז, סוף סעיף ח. (26) משנה, שם. (27) היינו, בצדו. (28) "לפי שנאמר לו: האין ידעת שאתה חייב לשלם, כדי שתתן לו קודם שתעמדו בדין?" (רבינו בפירוש המשניות), וכלשון הגמרא (ב"ב ה:): "מי יימר דמייחבו לי רבנן". (29) מתוספת רבינו. (30) אע"פ שהתובע חובו מן הלוה בתוך זמנו, וטען הלה: פרעתי, גובה בלא שבועה, אפילו מן היתומים (ב"ב שם ורמב"ם פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א) - שם ישנה "חזקה" שוודאי לא שילם בתוך זמנו, אבל כאן בנידון שלנו אין "חזקה" שוודאי לא שילם. ומה שנראה בסוגיית הגמרא (ב"ב שם) שהסברא של "מי יימר דמייחבו לי רבנן" עדיפה מהסברא של "אין אדם פורע תוך זמנו" שנחלקו בה אב"י ורבא שם - זהו רק לפי ה"סלקא דעתין" שלא ידוע עוד מ"חזקה - אין אדם פורע תוך זמנו" (אבן-האזל). (31) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר-תורה או תפילין (שבועות לח:). (32) אף-על-פי שאין למצוא שבועה כזו ברשימת הנשבעין ונוטלין שבמסכת שבועות פרק ז - יש מקור אחר לשבועה זו בבבא-קמא קיד: "המכיר כליו וספריו ביד אחר, ישבע לו לוקח כמה נתן

כמבואר להלן הלכה ד. ובביאור הגר"א סימן קנח, ס"ק יא הביא מקור לדברי רבינו מהירושלמי בבא-בתרא למשנה הנ"ל.

ד. אָבֵל אִם הָיָה הַפֶּתַל שֶׁל זֶה שְׂפָנָה, וּבִחְלָקוֹ פֶּנֶה
- יִרְאֶה לִי, שְׂאִין מְגֻלְגָּלִין עָלָיו אֲלֵא דָּבָר מוֹעֵט כְּמוֹ
שִׂירָאוֹ הַדִּינִין; שְׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בַּפֶּתָלִים³⁹. וְכֵן⁴⁰ אִם הִנֵּקֶף עֲצָמוֹ הוּא שְׁגָדָר רוּחַ
רְבִיעִית - הָרִי גִלָּה דַעְתּוֹ, וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁל
שְׁלֹשׁ רוּחוֹת⁴¹, אִם הָיוּ הַפֶּתָלִים⁴² שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵן
כָּל פְּיוּצָא פְּנֵה.

והראב"ד חולק על רבינו, ולדעתו להיפך. אם בנה הראשון על שלו, הרי הקל בזה על השני שהרויח לו את מקור הכותל, ולפיכך אין לו להפסיד בשביל כך את ההוצאות. (40) כלומר, לא רק באופן שהמקיף גדר כל ארבע הרוחות, אלא אפילו אם המקיף לא גדר אלא שלש רוחות שלא הועילו מעשיו כלום, בכל זאת חייב הניקף לשלם אם הוא עצמו גמר לגדור (סמ"ע סימן קנח, ס"ק טו). (41) בניכוי הוצאת חצי הכותל הרביעי (ערוך-השולחן). (42) בכ"י תימן ובדפוס רומי: "היו הכתלים". ובאבן-האזל תיקן "היה מקום הכתלים".

ה. וְכֵן⁴³ שְׁנֵי⁴⁴ פֶּתִים זֶה בְּצַד זֶה⁴⁵, וְהָיוּ גִיחֵין עֲשׂוּיִין לְדִירָה⁴⁶, אֲפֹלוֹ הָיוּ בְּשְׁנֵי צַדֵּי רִשּׁוֹת הָרָפִים⁴⁷
- זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה⁴⁸ לְחֲצִי גִגּוֹ שֶׁהוּא דָר בּוֹ, וְזֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה לְחֲצִי גִגּוֹ, וְזֶה שְׁלֹא⁴⁹ כְּנֶגֶד זֶה⁵⁰, וּמַעֲדִיף⁵¹, כְּדִי שְׁלֹא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה⁵². וְאֵף עַל פִּי⁵³ שְׁבָנֵי רִשּׁוֹת הָרָפִים רואִין אוֹתוֹ, יָכוֹל כָּל אֶחָד לִזְמַר לְחִבְרוֹ: אֵלוֹ אֵין רואִין אוֹתִי אֲלֵא בְיוֹם⁵⁴ בָּעֵת שֶׁאֲעַמֵּד עַל גִּגִּי, וְאִתָּה רוֹאֶה אוֹתִי תָמִיד⁵⁵.

(43) בכ"י תימן חסרה מילה זו, ולפי נוסחתנו (וכ"ה גם בדפוס רומי) זה נמשך להלכה הקודמת, שכשם שאין לחייב בהוצאות חצי הכותל אלא-אם-כן הוא עומד על מקום של שניהם, כמו כן בשני גגות אין לחייב אחד להשתתף בהוצאות חצי הכותל שיבנה חבירו על גגו, שהרי לא יוכל להשתמש בכותל זה, אלא כל אחד בונה על חצי גגו ומעדיף]. (44) שם ו: מימרא של אביי. (45) היינו, שאחד סמוך לשני ואין רשום הרבים מפסקת ביניהם, בניגוד לשיטת ה'תוספות' שם, ד"ה בשני צדי ר"ה, שדווקא בשני צדי רשות הרבים חייבים לגדור שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו, שיהיה ממנו. אבל אם אין רשות הרבים מפסקת ביניהם - אין צריך לגדור, והיינו דאמר רב נחמן: "אבל בין גג לגג, לא (=אין צריך לגדור)" וראה להלן שלדעת רבינו מיושבת הסתירה הנ"ל, בין מימרתו של אביי לבין מימרתו של רב נחמן, באופן אחר. (46) כלומר, גגים שטוחים ולא משופעים. ובזה מיושבת הסתירה הנ"ל בין מימרת אביי לבין מימרת רב נחמן. (47) שבני רשות הרבים רואים אותם (גמרא שם, ולהלן בדברי רבינו), וכל-שכן כשרשות היחיד מפסיקה ביניהם (שם בגמרא). (48) מחיצה על הגג נקראת "מעקה" בלשון התורה (דברים

כב, ח). (49) כגון אחד לצד צפון, ואחד לצד דרום. (50) בכ"י תימן "זה שלא כנגד זה". וצ"ל "זה שלא כנגד זה, וזה שלא כנגד זה". (51) כל אחד מושך קצת יותר מהמחצית, וכמובן שהעדפה זו אינה אלא כשהם זה כנגד זה. ולא כשהם זה בצד זה (סמ"ע סימן רנט, ס"ק ה). (52) ולא יהיה ביניהם היזק ראייה. (53) וזהו החידוש שיש בשני צדי ר"ה (גמרא שם). (54) שאז רואים גם על גג גבוה. אבל בלילה, שאין אור מספיק לעוברים ושבים, אינם יכולים לראות למעלה בגגות. אבל בחלון הבית יכולים לראות גם בלילה, כמפורש להלן פ"ה הלכה ו (לחס-משנה). (55) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק ו) מילה אחרונה זו באה לרבות גם את הנימוק האחרון בגמרא. והיינו, שאנשי ר"ה רואים רק בעיון והתאמצות, ורק כשהוא עומד. ואילו אנשי הגגות רואים תמיד, היינו גם כשיושבים, וגם ללא מאמץ.

ו. גִּגִּי⁵⁶ הַסְמוּךְ⁵⁷ לְחֶצֶר חִבְרוֹ - עוֹשֶׂה⁵⁸ לוֹ מַעֲקָה גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל⁵⁹ בֵּין גִּגִּי לְגִגֵּי מִשְׁאָר הַגִּיחִין⁶⁰
- אֵינוֹ יִזְקֶק לְאַרְבַּע אַמּוֹת; שְׂאִין בְּנֵי אָדָם דִּרְיִין בְּגִגּוֹת, לְפִיכָף אֵין בְּגִגּוֹת הַיִּזְק רֵאִיָּה. אֲבָל⁶¹ צָרִיף לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּין שְׁנֵי הַגִּיחִין גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טַפְחִים, כְּדִי שִׁתְּפֹסֵט אוֹתוֹ כְּגִבָּב אִם נָכַס לְרִשּׁוֹתוֹ.

(56) שם ו: מימרא של רב נחמן בשם שמואל. ואף כאן בגג העשוי לדירה, כנ"ל (סמ"ע סימן קס, ס"ק ב). (57) היינו, שקרקעית הגג שוה לזו של החצר, שהרי לענין היזק ראייה אין הבדל בין רחוק ובין סמוך, כמו שנראה בהלכה הקודמת, בדין שני גגות בשני צדי רשות הרבים (ועיין מגיד-משנה שם) - סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז. (58) היינו בעל הגג, שהוא מזיק לבעל החצר, ולא בעל החצר שאינו מזיק, כמו שאמרו בבבא-בתרא ב: שבעל החצר שקבוע לו תשמישו, אינו יודע להזהר מפני בעל הגג שלא קבוע לו תשמישו. ונראה מדברי רבינו להלן (סוף הלכה ז), שבעל החצר אינו משתתף אפילו בעשרה טפחים שלא ייתפס עליו כגנב (ראה להלן בדין שני גגות) שכיון שבעל הגג שהוא המזיק בהיזק ראייה, חייב לעשות כותל גבוה ארבע אמות כדי לסלק היזק ראייה - שוב אין בעל החצר נתפס עליו כגנב, שהרי הכותל מפסיק ביניהם (סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז). ודעת הרשב"א שבעל החצר משתתף אתו במחיצה בת עשרה טפחים (מגיד-משנה), וראה להלן הערה סט. (59) המשך מימרא של רב נחמן בשם שמואל (שם). (60) "פירוש: שאין ראויים לתשמיש" (ראב"ד). (61) מדברי התוספת של רב נחמן עצמו (שם).

ז. שְׁתֵּי⁶² חֲצֵרוֹת זו לְמַעַלָּה מִזֹּו⁶³ - לֹא יֵאמַר הָעֵלִיִּין: הָרִינִי בִּזְמַן מִכְּנֶגְדִּי⁶⁴ וְעוֹלָה; אֲלֵא בִּזְמַן שֶׁנִּיחֵם מִלְּמַטָּה⁶⁵ וְעוֹלָה⁶⁶, וּבִזְמַן הָעֵלִיִּין לְבִדּוֹ מִכְּנֶגְדִּי⁶⁷ וְלְמַעַלָּה. וְאִם⁶⁸ הָיְתָה חֲצֵרוֹ לְמַעַלָּה מִגִּגּוֹ שֶׁל חִבְרוֹ⁶⁹ - אֵין הָעֵלִיִּין יִזְקֶק לְמַחְתּוֹן כָּלָל⁷⁰.

(62) כרב חסדא, בניגוד לרב הונא, וכן הוא בברייתא שם. (63) ושניהם מזיקים אחד לשני בהיזק ראייה. (64) שאינני צריך לסבול משפלות הקרקע של השני. (65) אף העליון,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 וּמִתְקַנֶּת לְעֶצְמָהּ⁸⁴; וְהַתְחַתְּנוּהָ אֵינָה מִתְקַנֶּת עִם
16 הַשְּׂנִיָּה, וְלֹא מִהַשְּׂנִיָּה וּלְמַעְלָה.

(77) בבא-מציעא קח. בברייתא. [וכתבה כאן אגב הלכה זו, שהעליון בונה הכותל מלמטה עם התחתון]. (78) שאם אין מים בעליונה - לא יהיו לתחתונות. (79) ואין העליונות משתתפות בתיקונה. (80) כלומר, העליונה. (81) מלוכלכים. (82) לביב של שופכין. תעלה שמעבירה את המים המלוכלכים. (83) שהרי כאן להיפך, כולן מעוניינות שהמים יצאו מן התחתונה ללא תקלה, שלא יתעכבו בגינות העליונות. (84) ואין התחתונות משתתפות אתה בתיקונה, שהרי אינן מעוניינות בזה שמי השופכים של העליונה ידרו אליהן.

17 י. בְּיָמֵינוּ⁸⁵ הִנֵּהרָה⁸⁶ - מְשַׁקֵּין עַל הַסֶּדֶר⁸⁷. רָצָה⁸⁸ אֶחָד
18 מֵהֶן⁸⁹ לְסֹכֵר, כְּדֵי שְׂיַחֲזֹר לוֹ הַמִּים, וְיִשְׁקָה תַּחְלָה
19 וְאַחֵר כֶּף יִפְתָּח, וְאַחֵר רֹצָה לְהִשְׁקוֹת תַּחְלָה - כָּל
20 הַמִּתְגַּבֵּר זָכָה⁹⁰. וְבוֹרֵר⁹¹ הַקְּרֹב⁹² לְאָמָה⁹³ - מִתְמַלֵּא
21 רָאוּשׁוֹ⁹⁴, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלֹם⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

הרמב"ם שינה מלשון הגמרא בגיטין (ס, ב) - "כל דאלים גבר", ומכאן הוראה ל"תיקון הדעות" שיש להשתדל תמיד להשתמש בלשון נקיה דוקא, כפי שהשתמש הרמב"ם בלשון עדינה יותר, ובמקום "אלים" מלשון אלימות נקט "מתגבר" לשון גבורה שישנו גם בקדושה, וכמו"כ הלשון "זכה" מלשון זכות, טוב יותר מהלשון "גבר".

(על פי יצ"ן מלכות' ספר קנין סימן טז)

(85) גיטין ס: (86) בעלי שדות שנהר עובר על פניהם. (87) היינו שראשון ראשון קודם [וכנראה שגם זה מפני דרכי שלום], בניגוד לפירוש רש"י (שם ד"ה במיזל) שמפרש שכולם שוים בהשקאה. (88) מחלוקת רב ושמואל (שם). (89) בגמרא שם העמידו את המחלוקת בין רב לשמואל בבעל שדה עליון לבעל שדה תחתון, ועיין ב"ח סימן קע, שכתב שרק הם באים בטענה ולא האמצעים. אבל רבינו לא כתב כלל עליון ותחתון, ועיין סמ"ע שם ס"ק ב. (90) מימרא של רב הונא בר תחליפא (גיטין שם) שמכיון שלא הוכרעה ההלכה, במחלוקתם של רב ושמואל, יש לנקוט כאן בכלל הידוע: "כל דאלים גבר", היינו: כל המתגבר זכה. (91) משנה, שם נט: (92) שהיו רגילים לחפור בורות סמוך לאמת המים, לעצור את המים בתוכם לעת מצוא. והמדובר שהבור נחפר לאחר שזכר עברה כאן אמת המים, ראה להלן. (93) תעלה המוליכה מים מן הנהר לשדות. (94) בגמרא פירשו משפט זה של המשנה לפי רב, שהמדובר ב"אמה המהלכת על פי הבור", והיינו כשקדם הבור לאמת המים (רשב"א). ברם, לפי המסקנא שאנו פוסקים להלכה שכל המתגבר זכה - גם כאן, כיון שחפר הבור, אע"פ שעשה שלא כדין, כיון שעשה - עשה, שגם זה בכלל כל המתגבר זכה (ראה ראב"ד ומגיד-משנה ולחם-משנה). (95) שזהו הטעם לכל דיני קדימה בעניינו, וכמו כן בסדר הקריאות בתורה, במשנה שם.

שאם אין יסוד - אין בנין (מגיד-משנה). והיינו, עד ארבע אמות מקרקעית החצר שלמטה. צריכים שניהם יחד לבנות, כדין כל שני שותפים בחצרות, ואולי כאן צריך יותר מארבע אמות. עד כמה שהתחתון יכול עוד להזיק לעליון אם זה עומד (מגיד-משנה לפי הפירוש השני, וראה ב'תוספות' שם ד"ה שתי חצרות). (66) בב"ח סימן קס, חסרה מילה זו. (67) היינו, מן המקום שכלה הזיק ראייה של הראשון, ומשם והלאה בונה הוא לבדו ארבע אמות שלא יזיק הוא בראיה את התחתון (מגיד-משנה). (68) ברייתא שם. (69) שאין בעל החצר מזיק לבעל הגג, כמבואר למעלה (הלכה ו הערה נז). (70) ברם התחתון, בעל הגג, זקוק לעליון, שהרי הוא מזיק לבעל החצר. ונראה מדברי רבינו, שאין העליון זקוק אפילו למחיצת עשרה טפחים, שמכיון שהתחתון חייב לבנות כותל כדי להסיר הזיק ראייתו, שוב אין העליון יכול לרדת למטה לגגו, ראה למעלה הערה נז. והראב"ד כתב בהשגה: "אין דבריו ברורין כלל". ואמנם זהו בניגוד למה שאמרו בסוגיא שם, שאין העליון זקוק למחיצת ארבע אמות, אבל זקוק הוא למחיצת עשרה טפחים כדי שייתפס עליו כגנב (מגיד-משנה). וה'דרישה' סימן קס ס"ק א, מיישב סוגיית הגמרא הנ"ל לפי שיטת הרמב"ם, עיין שם.

1 ח. מִי⁷¹ שֶׁהָיָה בְּתֵלוֹ סִמּוֹן לְגִנַּת חֲבֵרוֹ⁷², וְנָפַל -
2 פּוֹפִין אוֹתוֹ לַפְּנוֹת אֲבִינִי. אָמַר לוֹ⁷³: הִגִּיעוּף, וְהָרִי
3 הֵן שְׁלֹף - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁷⁴. וְאָם⁷⁵ רָצָה בְּהֵן בַּעַל
4 הַגִּנָּה, וְאָמַר לוֹ 'הֵן': אִם פָּנָה אוֹתָם⁷⁶ - קָנָה, וְאֵינִי
5 יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; וְאֶפְלוּ אָמַר: הִילָף יִצְיָאוֹתִיד וְאֶטַל
6 אֲבִנִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם לֹא פָּנָה - לֹא קָנָה;
7 שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֶלָּא לְדַחֲוֹתוֹ.

(71) בבא-מציעא קיז: וק"ח. במשנה. (72) [נקט גינה, מפני שבגינה אינו כופה חבירו אלא למחיצה בת עשרה טפחים בלבד (למעלה פ"ב ה"טז), וכשרצה לעשות כותל גבוה ארבע אמות, בנה אותו לבדו ('פרישה' סימן קסו, ס"ק א), וראה בסמ"ע שם ס"ק א]. (73) בעל הכותל לבעל הגינה. (74) שאינו יכול להכריח חבירו לקנות, אם אינו רוצה. (75) הבדל זה בשקלא-זטריא בגמרא שם. (76) בפני הבעלים, שאז יש לנו הוכחה ברורה, שהתכוון באמת להקנות לו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, וש"ך סימן קסו ס"ק א). אבל אם פינה שלא בפניו, או שלא פינה כלל - לא קנה, שלא נתכוון בעל הכותל להקנות לו, אלא משתמט הוא מתביעתו, לפנות האבנים מגינתו, ומדחה אותו לאמר: הן שלך (גמרא שם).

8 ט. חֲמִשָּׁ⁷⁷ גִּנּוֹת הַמְּסַפְּקוֹת מִים מִמַּעַין אֶחָד,
9 וְנִתְקַלְקַל הַמַּעַין - פֶּלֶן מִתְקַנּוֹת עִם הָעֲלִיוֹנָה⁷⁸.
10 נִמְצְאָת הַתְּחַתְּנוֹהָ מִתְקַנֶּת עִם פֶּלֶן, וּמִתְקַנֶּת
11 לְעֶצְמָהּ⁷⁹; וְהָרָאוּשׁוֹנָה⁸⁰ אֵינָה מִתְקַנֶּת עִם הַשְּׂנִיָּה,
12 וְלֹא מִהַשְּׂנִיָּה וּלְמַטָּה. וְכֵן חֲמִשׁ חֲצֵרוֹת שְׁשׁוֹפְכִין⁸¹
13 מִים לְבִיב⁸² אֶחָד, וְנִתְקַלְקַל הַבִּיב - פֶּלֶן מִתְקַנּוֹת עִם
14 הַתְּחַתְּנוֹהָ⁸³. נִמְצְאָת הָעֲלִיוֹנָה מִתְקַנֶּת עִם פֶּלֶן,

יום שישי ט"ו אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק רביעי

(1) נתבארו בו משפטי השותפין שהאחד הוא אדון ממקום עליון והשני ממקום תחתון, כגון הבית והעלייה וכל דיניהן בשלימות, להדומה לזה משטף נהר זיתיו ושתלן בשל חבירו שזה בעל האילן וזה בעל הקרקע, והנמשך לזה מדין המוכר אילנות לקוץ ועשה פירות טרם יקצץ.

א. מִי שֶׁהֵיחָה לוֹ עֲלִיָּה לְמַעַל מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְנָפַל כְּתֵל מִכְתְּלֵי הַבֵּית - אֵין בְּעַל הָעֲלִיָּה נוֹתֵן לוֹ כָּלוּם בִּיצִיאֹתָיו, וְכוּפָה אֶת בְּעַל הַבֵּית לְבָנוֹתוֹ שֶׁשֶׁהָיָה. אָבֵל אֵין בְּעַל הַבֵּית כּוּפָה לְבַעַל הָעֲלִיָּה לְבָנוֹת כְּתֵל עֲלִיָּה שֶׁנָּפַל. וְהַתְּקָרָה שֶׁל בֵּית - הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הַבֵּית, וְהַמַּעֲזִיבָה שֶׁעַל הַתְּקָרָה - הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הָעֲלִיָּה.

(2) כגון אחים שחלקו ירושת אביהם, באופן שאחד קיבל בית ואחד עלייה, וראה בבא מציעא קיז. ברש"י דיבור המתחיל של שנים. (3) שכן אמרו במשנה שם: "הבית והעלייה של שניים שנפלו אמר בעל העלייה לבנות [את ביתו]" - הרי שבעל הבית בונה לבדו בלי השתתפותו של בעל העלייה (כסף משנה). (4) כלומר, על ידי בית-הדין שיוורדין לנכסיו (כסף משנה). ומקור דברים אלו בירושלמי (פרק י דבבא מציעא הלכה ד) בדין בית הבד שהוא בנוי בסלע וגנינת אחר על גביו ונפתח גגו של בית הבד, היא קרקעיתה של הגנינה, שאמרו במשנה שם שבעל הגנינה יורד וזורע למטה עד שיתקן בעל בית הבד את גגו, ואמרו על כך בירושלמי שכל זה אינו אלא כשאין בעל בית הבד לפנינו, אבל אם הוא לפנינו אין צריך לירד ולזורע אלא כופין אותו לתקן. (5) זהו דבר פשוט, שהרי אין לבעל הבית כל עניין בתיקון העלייה, ואדרבה אם אין עלייה על גביו - הבית שווה יותר (מגיד משנה). (6) הנסרים (בבא מציעא קיז.). (7) כלומר, הוא צריך לתקנה, שהיא חלק מן הבית ולא מן העלייה. (8) "והוא הטיט והעפר שטוחין על התקרה [כרצפה לבעל העלייה]" (פירוש המשניות לרבינו שם) והוא מלשון הפסוק (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (רש"י שם). (9) הוא צריך לעשותה, שהיא עשויה להשוות את הגומות ברושתו ולפיכך תיקונה מוטל עליו. ואף על פי שלעניין שוכר ומשכיר פסק רבינו (פרק ו מהלכות שכירות הלכה ד) שהתחתון, הוא המשכיר, חייב לתקן גם את המעזיבה שברשות העליון מפני "שהמעזיבה חיוק התקרה היא", וכדעת חכמים במשנה (שם קטז:) - סובר רבינו שלא נחלקו חכמים ורבי יוסי אלא בשוכר ומשכיר אבל בשותפין הכול מודים שבעל העלייה מתקן את המעזיבה שברשותו. והרשב"א בבא בתרא ז. כתב שגם בשותפין על התחתון לתקן את המעזיבה (מגיד משנה).

ב. נָפְלוּ¹⁰ שְׁנֵיהֶם, הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה¹¹ - הָרִי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפְרָה¹². וְאֵם¹³ נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְצַת הָאֲבָנִים - רֹאאִין¹⁴ אִי זֶה רְאוּיָה לְהַשְׁתַּבֵּר, אֵם אֲבָנֵי הַבֵּית אוֹ אֲבָנֵי הָעֲלִיָּה. וְדָבָר זֶה יָדוּעַ מִדֶּרֶךְ

הַנִּפְלָה: אֵם נָפַל הָעֲלִיָּה עַל הַתְּתִחוֹן וְהָרִסוּ¹⁵, אוֹ נִשְׁמַט הַתְּתִחוֹן וְנָפַל הָעֲלִיָּה וְהָרִסוּ¹⁶. וְאֵם אֵין יוֹדְעִין פִּיצֵד נָפַל¹⁷ - חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמוֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת.

(10) משנה שם קטז: (11) ושניהם הסכימו ביניהם שלא לבנות מחדש, וראה להלן הלכה ג. [ונראה מדברי רבינו שכתב בסמוך: "ואם נשתברו מקצת האבנים", - שכאן מדובר באופן שכולן שלמות, או שכולן שבורות, ואם כן אין הבעייה על כמה שלמות ושבורות לזה, וכמה לזה, אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם. וראה להלן שבנוסחת הרי"ף ורש"י וכתב-יד מינכן לא גרסין בגמרא "עלייתא איתבור" (=העלייה נשברה) ו"תתייתא איתבור" (=התחתונה נשברה) אלא הפירוש הוא כנ"ל, וראה עוד להלן]. (12) [חלק כחלק, חצי לכל אחד ואחד (וראה בפרק י"א מהלכות זכיייה ומתנה הלכה ז ש"יחלוק" הוא מחצה). ובגמרא שם הקשו: "רישא אמאי חולקין ניהזי אי בחבטא נפיל, אי בחבטא נפיל, לא צריכא דנפיל בליליא, וליחזינהו בצפרא דפניהו" (כן הנוסחא ברי"ף, ברש"י ובכתב-יד מינכן, ועיין רמב"ן). כלומר: הגמרא סברה שאין כאן סכסוך על האבנים השלימות והשבורות אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם, וכמו שכתבנו למעלה. וסברה כמו כן, שלפי זה, אם נפרש שיש לשניהם חלקים שווים - אין כאן חידוש שחולקים בשווה. אלא על כורחנו שהאחד גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו וכמו שפירש רש"י (לפי הנוסחא שהביא הרמב"ן והרשב"א בדבריו. ועיין במגיד משנה ובמלאכת שלמה ובכ"ח סימן קסד). וצריך לומר שזהו אחד מתנאי השותפות שבמקרה של נפילה יתחלקו ביניהם (ועיין רמב"ן ורשב"א שם), ועל זה מקשה הגמרא: "ניהזי אי בחבטא נפיל" = נראה אם נפלה החומה תחתיה, וודאי העליונים לבעל העלייה והתחתונים לבעל הבית, "אי בחבטא נפיל" = אם נפלה העלייה למרחוק - הרחוקים לבעל העלייה והמקומיים לבעל הבית, ועל זה מתרץ שנפל בלילה ופינו אותם משם ולא ידוע. אולם רבינו הביא המשנה כלשונה ולא פירשה כשנפלה בלילה ופינוה, כמו שאמרו בגמרא, מפני שסמך על התוספתא (פרק י"א דבבא מציעא הלכה א) המפרשת משנתנו כשיש לשניהם חלקים שווים, ולפי זה לא קשה כלל "ניהזי אי בחבטא נפיל, אי בחבטא נפיל" ואין צורך לפרש כשנפלה בלילה ופינוה. וזה לשון התוספתא: "הבית והעלייה של שניים שנפלו [שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר - כן הוא בכתב-יד ווין ובדפוס ראשון] כמה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם שווין, אבל אם היה אחד גדול ואחד קטן, זה נוטל שלו וזה נוטל שלו", ועיין עוד ברמב"ן ובמגיד משנה בשם רשב"א]. (13) משנה שם, ולפי פירושה בשקלא וטריא בגמרא. (14) כגון, שנפל הבית ביום, או שאפילו נפלו בלילה, אבל עדיין לא פונו. (15) שאז העלינות משתברות. (16) שאז התחתונות משתברות. (17) משנה שם, והוסברה בגמרא, כגון שנפל בלילה והאבנים פונו, וזה שפינה הלך ואיננו שישאלו אותו.

ג. אָמַר¹⁸ בְּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבֵּית לְבָנוֹת¹⁹, פָּדִי¹⁶

25) שם מימרא של רב אחא בר אדא משמו של עולא.
26) אבל אסור לו למעט ממידת חוסנו כבסמוך.
27) כלומר, או שהרבה ברוחב. (28) כגון, שהיו לבנים שאין רוחבם אלא שלושה טפחים (למעלה פרק ב הלכה יח) ועשאו אבנים שרוחבם שישה טפחים (שם). וראה להלן. (29) כגון מגזית שרחבה חמישה טפחים (שם) לגוויל שרוחבו שישה טפחים (שם). כן הוא בגמרא בבא מציעא שם. (30) מימרא שם. (31) במימרא הנ"ל. ואף זה גורע מהחזוק של הבית. (32) שבית נמוך יותר חזק מגבוה. (33) היינו, לעיקרון שלא לשנות, אבל ביחס הפוך: בעל הבית אסור לו למעט בחזוק הבית וברוחבו, ומותר לו להרבות, ואילו בעל העלייה אסור לו להרבות בכובד העלייה ומותר לו למעט. ומן הכלל הזה נובעים כל הפרטים דלהלן.

- ו. נתדלדלו³⁴ קורות הבית ויָרְדוּ לְאֹוֹר הַבַּיִת: אִם הִגִּיעוּ לְתוֹף³⁵ עֲשָׂרָה טַפְחִים - סוֹתֵר³⁶ וּבֹנֶה³⁷; וְאִם לֹא הִגִּיעוּ - יָכֹוֹל בַּעַל הָעֲלִיָּה לְעַכֵּב עָלָיו. וְאִפְלוּ אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת: אֲנִי אֶשְׁכַּר לָךְ מְקוֹם כְּדֵי שֶׁתְּדוֹר בּוֹ עַד שְׁאַתְמָן הַתְּקָרָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁהִי אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי רוֹצֶה שְׁאַטְרָה מְמָקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי שֶׁתְּמַתְּקֵן אֶת בֵּיתְךָ.

(34) בבא בתרא ו: ז. וכרב חמא. נתדלדלו, היינו, שהכתלים נשארו חזקים ורק התיקרה ירדה, שלא כרש"י המפרש שהכתלים טבעו בקרקע. (35) שאין אדם יכול לדור למטה מעשרה טפחים, ואין זה יכול לדחותו מרשותו (סמ"ע סימן קסד סעיף קטן ו). (36) את התקרה הרעועה. (37) היינו, בעל הבית בונה את התקרה, והעליון את המעזיבה כמו בהלכה א (מגיד משנה).

- ז. הַתְּנוּ³⁸ בִּינֵיהֶם דְּבָר זֶה³⁹: אִם נִשְׁאַר בְּגִבֵּה הַבַּיִת כְּדֵי שִׁיקָח אָדָם חֲבִילָה⁴⁰ בִּינוּיָת עַל רֹאשׁוֹ וַיִּכְנַס בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁנֶּעְקְמוּ - אֵינוֹ סוֹתֵר; וְאִם אֵינוֹ יָכֹוֹל לְהַכְנִס בָּהּ עַד שִׁיכַף אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמַתְּקֵן וּבֹנֶה, וְאֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה יָכֹוֹל לְעַכֵּב, שְׁהִי הַתְּנוּ בִּינֵיהֶם תַּחֲלָה.

(38) במימרא של רב חמא שם. (39) כלומר, כשחלקו התנו שאם תשפל העלייה יסתרו ויבנו מחדש. כרב הונא בנו של רב יהושע, שם. (40) רש"י (שם דיבור המתחיל איסורייתא) מפרש: "חבילת קנים".

- ח. בֵּית⁴¹ הַבֵּד⁴² שֶׁהוּא בְּנוֹי בַּעֲבֵי הָהָר וְגִנָּה אַחַת⁴³ עַל גְּבִי⁴⁴, וְנִפְתְּחוּ שְׁמֵי בֵּית הַבֵּד⁴⁵ כְּאֶרְבָּעָה טַפְחִים⁴⁶ אוֹ יוֹתֵר - הָרִי בַּעַל הַגִּנָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ לְמַטָּה, עַד שִׁיעֶשֶׂה זֶה לְבֵית בְּדוֹ כְּפִי⁴⁷, וַיִּתְּקֵן הָעֲלִיּוֹן⁴⁸ קָרָקַע גִּנְתּוֹ וַיִּזְרַע כָּל גִּנְתּוֹ.

(41) בבא מציעא קי: במשנה. (42) מקום שעוצרים בו זיתים, להוציא מהם שמנס. (43) והיא שייכת לאחר. (44) באופן שתקרת בית הבד היא קרקעיתה של הגינה. (45) תקרת בית הבד. (46) כשמואל ולא כרב (שם קיח.).

- 1 שִׁיכְנָה עָלֶיהָ עַל גְּבִי, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה - הָרִי בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת כְּשֶׁהִיָּה, וַיּוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד אֲשֶׁר יִתֵּן כָּל יְצִיאוֹתָיו²⁰, וְאַחֵר כֶּף יֵצֵא וַיִּכְנָה עָלֶיהָ אִם רוֹצֶה.

(18) משנה שם קיז. וכחכמים ולא כרבי יהודה. (19) על חשבון בעל הבית בלבד. (20) ואינו צריך להעלות לו שכר דירה מפני שהבית משועבד לעלייה (בבא קמא כ:) ומה שכתב רבינו למעלה הלכה א שכופה בעל העלייה את בעל הבית לבנות את הכותל שנפל - אין זה אלא משום שהבית קיים, שהרי "ביתא לעלייה משתעבד" (בבא קמא שם), ויכול בעל העלייה לכופו אותו לבנות הכותל שנפל (ודלא כדעת הרשב"א שהביא המגיד-משנה שרק הבית משתעבד ולא בעל הבית), אבל כאן שנפל הבית אין בעל העלייה כופה לבעל הבית לחזור ולבנות שמכיוון שנפל הבית אין בעל הבית משועבד עוד (כעין סברת הרשב"א, וראה במגיד משנה וכסף משנה). ובבית הבד הבנוי בסלע וגינה על גביו ונפחת גגו של בית הבד - וודאי יכול לכופו לבעל בית הבד שיתקן גגו, וכן מפורש בירושלמי שם. אבל יש להבין למה השמיט זאת רבינו להלן בהלכה ח, ולא כתב שיכול לכופו.

- 5 ד. וְאִם²¹ אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכֹוֹל לְבָנוֹת²² - בַּעַל הָעֲלִיָּה נֹטֵל²³ שְׁלִישִׁי²⁴ הַקָּרָקַע, וּבַעַל הַבַּיִת שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.

(21) שם בברייתא וכרבי נתן וכרבא שהכריע כמותו. (22) שהם עניים. (23) כגון, שהם רוצים לזרוע על שטח, או שרוצים שניהם למכור אותו, וראה תוספות שם דיבור המתחיל לא לזה ולא לזה, וסמ"ע שם סעיף קטן יד, טו. (24) וכפי שנמנמת הגמרא. שהעלייה אוכלת בקרקע שלישי, היינו, שאם היה הבית ראוי לעמוד תשעים שנה, אינו ראוי כעת לעמוד אלא שישים שנה, וכן יש לו בקרקע (תורת חיים שם).

- 7 ה. רָצָה²⁵ בַּעַל הַבַּיִת לְבָנוֹת בֵּיתוֹ - בּוֹנֶה כְּשֶׁהִיָּה²⁶.
8 וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת בִּפְתָלִים: אִם חִזַּק אוֹתוֹן וְהִרְבֶּה²⁷
9 בְּרִחְבּוֹן יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה²⁸ - שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעַט
10 בְּרִחְבּוֹן אוֹ לְפָחוֹת מִחֻזְקוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אֲבָנִים וּבִקָּשׁ
11 לְהַחֲזִיר לְבָנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן²⁹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בָּא³⁰
12 לְשָׁנוֹת אֶת הַתְּקָרָה לְקוֹרוֹת כְּבִדִּין וְחֻזְקֵין - שׁוֹמְעִין
13 לוֹ; לְפָחוֹת בְּרִחְבּוֹן פָּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיָה - אֵין שׁוֹמְעִין
14 לוֹ. הִרְבֶּה בְּחִלּוֹנוֹת³¹ אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּגִבֵּה³² הַבַּיִת -
15 אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט בְּגִבֵּה
16 הַבַּיִת - שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן³³ בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ,
17 אִם רָצָה, כְּשֶׁהִיָּתָה. וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת הַפְתָּלִים,
18 לְהִרְחִיב וְלְהַחֲזִיק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
19 מְכַבֵּד עַל כָּתֹל הַתַּחֲתוֹן; אֲבָל לְמַעַט - שׁוֹמְעִין לוֹ.
20 וְכֵן בְּקוֹרוֹת תְּקָרָה הָעֲלִיּוֹנָה: אִם שָׁנָה אוֹתָם לְקָלִים
21 מִמָּה שֶׁהָיָה - שׁוֹמְעִין לוֹ; לְכַבֵּדִים מֵהֶן - אֵין
22 שׁוֹמְעִים לוֹ. הִרְבֶּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט בְּגִבֵּה הָעֲלִיָּה
23 - שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ הִרְבֶּה
24 בְּגִבֵּהָ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

א. שהראשון שנטע עד עכשיו אף להבא ייטע, ואילו זה שהביא הנחר את הזיתים לרשותו, לא היה נוטע מעצמו, ואנו מעוניינים להרבות במטעים בארץ. (63) מימרא של רבי יוחנן בגמרא שם. אבל בחו"ל שומעים לו, ויכול לטול את זיתיו (שם קא:), וכן הוא בשולחן ערוך סימן קסח סעיף א. ועיין אור שמח. (64) אם בעל השדה רוצה בהם (סמ"ע סעיף קטן ה). (65) מימרא בשם ריש לקיש שם קא. (66) גושי העפר שסביב האילנות ואף אם לא ניטעו היו יכולים לחיות מאותו עפר, והרי הם כמו שלא נעקרו ואין בהם משום ערלה (פרק י מהלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכה יב). (67) שאף על פי שיכולים לחיות מהגושים בלבד - אינם יכולים לגדל פירות בלי הקרקע של זה (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובלי הגושים, היו אסורים מחמת ערלה (גמרא שם) ולפיכך יש לשניהם חלק בהם. ואף על פי שהמוצא אבידה בזוטו של ים ובשולחיתו של נהר הרי היא שלו שוודאי נתיאשו הבעלים ממנה (פרק י"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה י) - אין זה אלא במטלטלין, אבל בקרקע אין הייאוש מועיל (פרק ח שם הלכה יד) וכיוון שנעקרו עם גושיהם יש להם דין קרקע (משנה למלך). (68) שהרי הוא אומר לבעל הזיתים: אם הייתי אני נוטע אותם לפני שלוש שנים, האם לא הייתי אוכל פירותיהם? (גמרא שם). (69) שכיוון שנעקרו בלי גושיהם - דין מטלטלין להם, וזכה בהם בעל השדה בייאוש כדין זוטו של ים (משנה למלך). והמדובר בגוף העצים ובשבתם, שהרי הפירות אסורים בערלה עד השנה הרביעית (סמ"ע סימן קסח סעיף קטן ד).

יא. פ"א צ"א⁷⁰, המוכר⁷¹ זיתיו לעצים⁷²: אם פסק⁷³ עמו לקץ מיד - כל הפירות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע⁷⁴; ואם⁷⁵ התנה עמו לקץ כל זמן שירצה - כל הפירות שיוציאו לבעל העצים. מכר סתם: אם עשו פחות⁷⁶ מרביעית לסאה⁷⁷ חוץ מן ההוצאה⁷⁸ - הרי אלו של בעל הזיתים⁷⁹; עשו רביעית לסאה⁸⁰ חוץ מן ההוצאה - הרי אלו יחלקו⁸⁰.

(70) כלומר, כשם שאמרנו שלאחר שלוש שנים הכל לבעל השדה, כמו כן בהא דלהלן הכל לבעל הקרקע. (71) בבא מציעא ק: במשנה. (72) להסקה או לבניין, ולא לגדל פירות. (73) התברר בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (74) היינו, הכל במשמעות הלשון (ולא כשיטת הרשב"א, שהביא המגיד-משנה, שלבעל הזיתים יש תמיד חלק בהם). (75) אף זה בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (76) שאז אין הבעלים מקפידים מזה. (77) שהם רעים כל כך, עד שסאה מהם אינו מוציא רביעית הלוג שמן. (78) של המסיקה והעצירה, וכדומה, שם ק: קא. מימרא של רבי שמעון בן פזי. (79) שלפי שהם רעים כל כך אין בעל הקרקע מקפיד אם בעל הזיתים נוטלים לעצמו (גמרא שם). (80) שיש לשניהם חלק בהם: זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה (משנה שם).

פרק חמישי

(1) נתבאר בו מה שיש לשותפין בחצר לעשותו שכופין בו זה את זה, והדברים שיכול האחד למנוע לחבירו לעשות

לפי שאין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה (שם). ואם נפחת בפחות מארבעה טפחים - לא איכפת לנו לפי שאין לך מקום חשוב בפחות מארבעה טפחים כמו שאמרנו בכמה מקומות בתלמוד. (47) תקרה. (48) שתיוקן המעזיבה שייך לעליון, כשיטת רבינו למעלה הלכה א.

ט. שתי⁴⁹ גנות זו על גב זו⁵⁰, והירק ביניהם פגבה עבי הארץ שביניהם⁵¹: כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל אותו מעקרו⁵² - הרי הוא שלו⁵³, ובלבד⁵⁴ שלא יאנס את עצמו⁵⁵; והשאר - של תחתיו⁵⁶. היה⁵⁷ מגיע לנופו, ואינו מגיע לעקרו - לא יטל העליון⁵⁸; ואם נטל - אין מוציאין אותו מידו. אבל האילן⁵⁹ העומד על המצר, אף על פי שהוא נוטה לתוף שדה אחד מהן - הרי שניהם חולקין⁶⁰ בפרותיו.

(49) שם קיח: במשנה. (50) ששתיהן סמוכות במורד ההר, וקרקעית האחת גבוהה משל חברתה. (51) ונתעורר דין ודברים ביניהם: העליון אומר שלי הוא, שבקרקעי גדל, והתחתון אומר שלי הוא, שבאוויר שלי גדל, שאם רצה ממלא בעפר עד למעלה ואין כאן ירק. (52) אף שאינו מגיע לנופו, ומה שנמצא בגמרא שם: "מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו, מאי, תיקו" ואם כן זה נשאר בספק, ויש לפסוק שלא ייטול העליון כדלהלן - נראה שרבינו לא גרס לה. (53) כרבי שמעון במשנה שם, שכן פסק ריש לקיש שם קיט. ומעיקר הדין סובר רבי שמעון כרבי יהודה שם שהכול לתחתון, שאם ירצה התחתון למלאות גינתו עפר אין כאן ירק". אלא כל מה שיכול עליון לפשוט את ידו וליטול - מפקיר הוא לגבי תחתון. (54) מימרת דבי רבי ינאי שם קיט. (55) כלומר, שלא יתפשט כל כך עד שיגיע לידי סכנה (פרוש המשניות לרבינו שם). (56) [אפילו השורשים. ומה שאמר רבא (שם קיח): ששורשי הירק הם של עליון אפילו לדעת רבי יהודה - אין זה אלא אם הוא יכול לפשוט ידו וליטול, אבל אם אינו יכול לפשוט ידו וליטול, הרי הוא מפקירו לתחתון, ועיין רש"י שם במשנה דיבור המתחיל והשאר]. (57) שם קיט. בעייה של רב ענן שלא נפתרה. (58) לא פסק שיחלוקו, כדין כל ספק בממון, מפני שהתחתון הוא המוחזק (כסף משנה). ועוד שהרי הלכה כרבי יהודה שהכול לתחתון, כנ"ל, אלא שהוא מפקיר לעליון וכיוון שספק הוא אם מפקיר לעליון הרי הוא בחזקתו (=בחזקת התחתון). (59) שם קז. כשמואל ולא כרב. כלומר ענפיו נוטים, אבל שורשיו בתוך המצר, שהוא של שניהם (תוספות שם דיבור המתחיל אילן). (60) כיוון שהוא יונק מקרקע של שניהם.

י. שטף⁶¹ נהר את זיתיו ושחלם בתוף שדה חברו, ואמר הלה: זיתי אני נוטל - אין שומעין לו, משום⁶² ישוב הארץ⁶³, אלא יעמדו במקומן⁶⁴. ואם⁶⁵ עזרן הנהר בגושיהן⁶⁶, כששחלם - יחלקו הפירות בעל השדה עם בעל הזיתים כל שלש שנים⁶⁷, ולאחר שלש - הפל לבעל השדה⁶⁸. ואם לא נעקרו בגושיהן - הפל לבעל הקרקע מיד⁶⁹.

(61) ברייתא שם קא. (62) ראה סמ"ע סימן קסח סעיף קטן

18) תוספתא בבא-בטרא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמ' 401, 6) "כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר של שותפין, כך בני מבוי יכולין למחות זה בזה במבוי של שותפין". ובמגיד-משנה הביא מתוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 396, 9) "כופין בני מבוי זה את זה שלא ללהושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי (=מעבד עורות)". וזוהי להלן פרק ו הלכה ח, והלכה יא. 19) היינו, שהוא סתם משלשה צדדים. שאם הוא פתוח משני צדדים ומפולש לרשות הרבים, דינו כרשות הרבים. וכן כתב הר"ף בבא-בטרא פרק א (דפוס ווילנא ז ע"ב).

20) בבא-בתרא נז. במשנה וכפירושה ע"י רב נחמן בשם רבה בר אבוא, וראה בסמוך. 21) כגון, תנור וכיריים או גידול תרנגולין. 22) כנוסח הראשון של מימרת רב נחמן,

1 א. חֲצֵרָה שְׁתַּפִּין - כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֶה³ אֶת חֲבֵרוֹ
2 לַעֲשׂוֹת בָּהּ בֵּית שַׁעַר⁴ וְדֹלֶת⁵, וְכֵן⁶ כָּל הַדְּבָרִים
3 שֶׁהֲחָצֵר צָרִיכָה לָהֶם צֶרֶף גְּדוּל, אוֹ דְבָרִים שְׁנֵהֲגוּ
4 בְּנֵי הַמְּדִינָה לַעֲשׂוֹתָם; אֲבָל שָׁאֵר הַדְּבָרִים, כְּגוֹן
5 צִיּוֹר וְכִיּוֹר⁷ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֵינּוּ כּוֹפֶה⁸. עֲשֵׂה אֶחָד
6 מֵהֶן מַעֲצָמוֹ, אִם גָּלָה הַשָּׁנִי דַעְתּוֹ שְׁנוּחַ לוֹ בְּמָה
7 שֶׁעָשָׂה חֲבֵרוֹ - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֶּלִי, וְנוֹתֵן חֶלְקוֹ
8 בַּהּ יוֹצֵא.

9 ב. מ¹⁰ש לו בית בַּחֲרָ אַחֶרֶת¹¹ - בְּגֵי הַחֶזֶק
10 מְשַׁעֲבִדִּין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם דִּלְת¹² וְנִגְרָה¹³ וּמַנְעוּל;
11 אֲבָל בְּשָׂר הַדְּבָרִים - אֵין מְשַׁעֲבִדִּין אוֹתוֹ. וְאִם הִנֵּה
12 שְׂרִי עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ חֶזֶק - מְשַׁעֲבִדִּין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.

13 ג. אֶחָד מִן הַשְּׂתַפִּין בְּחָצֵר שִׁבְנָשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ
14 בְּהֵמָה אוֹ רֵחִים, אוֹ לִגְדֵל בָּהּ תַּרְנֻגְוִלִּין - חֲבָרוּ
15 מַעֲכָב עָלֵיוֹ. ¹⁴ וְכֵן ¹⁵ שָׂאֵר הַדְּבָרִים שָׂאִין דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי
16 הַמְּקוֹם לַעֲשׂוֹתָן בַּחֲצוֹתֵיהֶן - בְּכָלֵן הַשְּׂתַפִּין
17 מַעֲכָבִין זֶה עַל זֶה, חוּץ מִן הַכִּבְיָסָה¹⁶, לְפִי שָׂאִין
18 דֶּרֶךְן שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְבָּזוֹת עַל גִּב הַנְּהַר¹⁷.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו אדרב' - ספר קנין - הלכות שכנים קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. ואף על פי כן לא יפתח אדם חנות פגוד פתח חצר חברו⁴⁰, שזה הזקק קבוע תמיד; שהרי בני רשות הרבים עוברים וישיבים, וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפתח חברו.

(40) תוספתא ב"ב פ"ב (צוקמ. עמ' 4. 401) והובאה ברי"ף ב"ב פרק שלישי. ושוב לא הבהיר רבינו כמה להרחיק, ובשו"ע סימן קנד, סעיף ג: "עד שלא יכול לראות כלל".

ח. אחד⁴¹ מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת - אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין⁴² שלו. אפילו⁴³ בנה עליה על גבי ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי⁴⁴ שמרבה עליהן את הדרך⁴⁵. נעשה כמי שהיה לזה שכן אחד, ונעשו לו שכנים הרבה. אבל⁴⁶ פותח הוא פתח עליה⁴⁷ לתוך ביתו. ואם⁴⁸ רצה לחלק חדרו לשנים - חולק.

(41) בבא-בבא נט: במשנה. (42) אבל לביתו יכול הוא לפתוח, כדעת הרי"ף בתשובה (כסף-משנה) כשם שהוא פותח עליה לתוך ביתו, אלא שצריך לסתום את פתח הבית שבחצר האחרת, בכדי שלא יעברו מן החצר האחרת לחצר זו (הרי"ף שם). (43) משנה, שם. (44) ההנמקה, בגמרא שם ס. (45) שעל-ידי תוספת שכנים - צריך אחד לחכות לשני, וכאילו נעשית הדרך ארוכה יותר. (46) משנה, שם. (47) כן דעת הרי"ף בתשובתו (הובאה במגיד-משנה) שגם עליה ממש מותר לבנות על ביתו, אם אינו פותחה לחצר. לפי שאינו עשוי להשכיר לאחרים מקום כזה שיעברו דרך עליו, ואינו מרבה עליהם את הדרך, וכן נראה בתוספתא בבא-בבא פ"א (צוק"מ עמוד 19, 398): "יש לו גג ברשות הרבים ומבקש לבנות על גביו עלייה וכו' עושה לו וכו' ופותחה לתוך ביתו". ומה שאמרו בגמרא (שם ס.) "ומאי עליה אפתאי", שלפי"ז סובר רשב"ם שם שרק "אפתאי", כלומר יציע בתוך הבית, שאינו מוסיף על הבנין כלל, אלא מחלק גובה הבית לשנים, רק זה מותר, אבל לא עליה ממש, - צריך לומר, לדעת רבינו והרי"ף שלא נקטו זאת בגמרא אלא לדוגמא, כלומר רק עליה כזו שהיא כמו "אפתאי" שאין פתחה אלא בתוך הבית - מותר, ולעולם מותר אפילו עליה ממש על גבי הגג, אם פתחה בבית כנ"ל, ועיין 'נמוקי יוסף' שם. (48) היא הדוגמא הראשונה שהביאה הגמרא שם. ובשו"ע סימן קנד סעיף א, כתב: "ואין צריך לומר שאם רצה לחלוק לשניים" ואמנם כל-שכן הוא מעליה.

ט. מפאין⁴⁹ אתה למד: שאחד מן השתפין שהביא אצלו לביתו אנשי בית אחרת⁵⁰ - יש לחברו לעבב עליו⁵¹, מפני שמרבה עליו את הדרך. וכן המשפיר ביתו לבעל בית אחד, ואחר פנה הביא עמו קורביו או מידעיו לשפך⁵² עמו פאחד בבית זה - הרי המשפיר מעבב עליו.

(49) היינו, מן המחצית הראשונה של ההלכה הקודמת. (50) בכ"י תימן: "אחרים", וכן נכון. (51) שזה הכלל לשיטת רבינו: אסור להרבות בדיורים, ומותר להרבות בבנין

ולא כתיקונה וכרב פפא שם, ועיין ברי"ף שם. (23) היינו, אפילו אחר שלש שנים. שאין דרך השותפין להקפיד על זה, ויכול לומר לו: עד עכשיו לא הקפדתי, ומעכשיו אני מקפיד. (24) שם במשנה. וכמימרת רב נחמן. (25) היינו, מיד, ולא לאחר שלש שנים. וכן משמע מדברי הר"י מיגאש שרבינו הולך בעקבותיו, ראה במגיד-משנה. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א, ופרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. (26) מלשון זה של רבינו, נראה שאע"פ שהמחזיק אינו טוען שמכר לו או שמחל לו הרי זו חזקה, שאע"פ שבחזקת קרקעות אמרו "כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה" (בבא-בבא נט. ופי"ד מהלכות טוען ונטען הלכה יב) - בחזקת תשמישים כבנידון-דין, אין צריך טענה. וראה להלן פרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. ועיין רשב"ם בבא-בבא נט. (27) כל זה מדברי ר"י מיגאש (הובאו במגיד-משנה). והיינו, בחזקה מיידית ובלי טענה, אבל חזקת שלש שנים שיש עמה טענה - הרי היא חזקה גם בנידון זה, וכמ"ש רבנו בפ"ב מהל' טוען ונטען ה"ד. וראה בהשגת הראב"ד.

ו. אחד²⁸ מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר - חברו מעבב עליו, מפני שמסתכל בו ממנו³⁰. ואם³¹ פתח - יסתם³². וכן³³ לא³⁴ יפתחו³⁵ השתפין בחצר, פתח בית פגוד³⁶ פתח בית או חלון פגוד חלון. אבל³⁷ פותח אדם לרשות הרבים פתח פגוד פתח וחלון פגוד חלון; מפני³⁸ שאומר לו: הריני פאחד מפני רשות הרבים שרואין אותך³⁹.

(28) משנה בבא-בבא נט: (29) ויש בזה משום היזק ראה. (30) שאף שבין כך ובין כך יכול הוא להזיקו בראה על-ידי הסתכלות מן החצר - הרי עכשיו יזיקנו גם בהסתכלות מן הבית (רשב"ם שם ד"ה אבל לחצר השותפין, ו'תוספות' שם ד"ה בבית לא בעינא). וכל-שכן שאסור לפתוח חלון לחצר חבירו שאינו שותפו (גמרא שם). (31) עובדא שם. וכרבי חייא ולא כרבי ישמעאל ברבי יוסי. וכן פסק הרי"ף. (32) דוקא אם מחה לאלתר, אבל אם ראה ושתק - החזיק. ראה להלן פ"א הלכה ד (כסף-משנה). (33) שם ס. במשנה. (34) בגמרא שם, בשם רבי יוחנן, שאיסור זה הוא מטעם צניעות. וסמך ענין זה למה שנאמר בבלעם (במדבר כד, ב) "וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר: ראויין הללו שתשרה עליהם שכניה". (35) במשנה, שם בלשון יחיד: "לא יפתח אדם", ורבינו שינה וכתב בלשון רבים בכדי לציין, שכאן מדובר ששניהם פתחו ביחד, ואין כאן איסור משום היזק ראה, ואע"כ אסור מטעמי צניעות, וכן הוא בירושלמי (פ"ג הלכה י). (36) יש אומרים שצריך להרחיק רק משהו (רשב"ם), ויש אומרים שצריך להרחיק מלוא אפשרות הראיה (רשב"א), ודעת רבינו לא ברורה. (37) משנה, שם. (38) בגמרא שם. (39) וחלונות גבוהים שאין בני רשות הרבים רואים אותו אלא בהתאמצות יתירה אסור לפתוח, שהרי אומר לו: בני רשות הרבים אינם רואים אותי אלא בהתאמצות יתירה, ואתה רואה אותי תמיד, ראה למעלה פ"ג הלכה ה, ועיין מגיד-משנה.

64) [כלומר, החזיק בפתח זה ברשות, שהרי לכתחילה אסור לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בלי הסכמתם של בני המבוי, כמבואר להלן הלכה יד]. 65) במטרה למעט בהילוך רבים ממבוי למבוי. וב'טור' ושו"ע סימן קסב העתיק הלכה זו בניסוח אחר: "אם באו [בני המבוי] להעמיד לו (=למבוי) דלתות (=משני צידיו), אפילו אחד מהם יכול לעכב ולומר אני רוצה ליכנס בחבילתי עד פתחיו". 66) ה'נמוקי יוסף' מביא "על כתפי עד פתחיו". וברור שאם הם רוצים לעשות דלת למבוי בלי השתתפותו - יכול הוא לעכב על ידם (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש ורשב"א, וכן כתב ה'נמוקי יוסף'). 67) מימרא של רב ענן בשם שמואל, בבבא-בטרא יב. 68) יש אומרים שאינו מפולש אלא לצד אחד לרשות הרבים (מגיד-משנה בשם רשב"א). 69) גמרא שם. 70) כגון בימי השוק (סמ"ע סימן קסב, ס"ק ו). 71) והדלתות יפריעו להם.

19 יד. מִי⁷² שֶׁבִקֵּשׁ לִפְתָּח פֶּתַח בְּמִבּוֹי שְׂאִינֹו מִפֶּלֶשׁ⁷³
20 - בְּנֵי מִבּוֹי מַעֲפֵבִין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמֶרְבֵּה עֲלֵיהֶם אֶת
21 הַדֶּרֶךְ. וְאִם הָיָה מִבּוֹי מִפֶּלֶשׁ⁷⁴ - פּוֹתֵחַ כֹּל פֶּתַח
22 שְׂעִירָצָה לִכְתוּחָלָה⁷⁵.

(72) בבא-תנא: יא: בבביתא: "אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחד - בני מבוי מעכבין עליו". (וכתב שם הר"ף, שכל זה במבוי שאינו מפולש, אבל במבוי מפולש אינם יכולים לעכב, שהרי הוא כרשות הרבים. (73) שהוא סתם משלשה צדדים. (74) משני צדדיו. (75) היינו, שלא היה קיים הפתח מעולם.

טו. הִיָּה⁷⁶ לוֹ פֶתַח סְתוּם בְּמִבְּנֵי שְׁאִינוֹ מִפְּלֶשׁ⁷⁷ -
הָרִי זֶה פּוֹתַחוֹ⁷⁸ בְּכָל עֵת שִׁירָצָה; וְאִם פָּרִץ אֶת
פְּצִימִיו⁷⁹ - בְּנֵי מִבְּנֵי מַעֲפְבִּין עָלָיו⁸⁰. וְכֵן⁸¹ אֶחָד
מִבְּנֵי מִבְּנֵי שֶׁבֶקֶשׁ לְסֹתָם⁸² פֶּתַחוֹ וְלַהֲחִזִּירוֹ⁸³ לְמִבְּנֵי
אֲחֵרָה⁸⁴ - בְּנֵי מִבְּנֵי מַעֲפְבִּין עָלָיו; שְׁמָא יוֹבֵא עֲלֵיהֶם
מָס, וּמִתְמַעֵט מִחֻלְקֵן מִן הַמָּס הַקָּצוּב עַל בְּנֵי
הַמִּבְּנֵי. לְפִיכָךְ, מְקוֹם שְׁאִין הַמָּס קָצוּב עַל בְּנֵי
הַמִּבְּנֵי - הָרִי זֶה סוֹתָם פֶּתַחוֹ בְּכָל עֵת שִׁירָצָה.

(76) שם יא: כרבי בברייא. (77) שאם הוא מפולש, מותר אף לכתחילה, כמו שכתב בהלכה הקודמת. (78) שהרי היה פעם פתוח, ועל-ידיה שסתמו לא אבד את זכותו. (79) המסגרות, שבהן נתונה הדלת, היינו המשקוף והמזוזות. שעל-ידי פריצה זו מתבטל הפתח לגמרי (מימרא של רבא שם). (80) כאילו פותח הפתח לכתחילה. ויתכן כי גם בני המבוי שבו הפתח הסתום מעכבים, וגם בני המבוי הראשון מעכבים, אם יש ענין של מס, וראה בהמשך דברי רבינו, ועיין הגהות מיימוניות אות ט. (81) שם יא: שתי בעיות של רב הונא, שהן אחת: "אחד מבני מבוי, שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר, בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו, אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת, אמר לו: בני מבוי מעכבין עליו, ואכסניא לפי בני אדם מתחלקת" (כן הגירסא ברי"ף דפוס קושטא, וכן הובא בשמו במגיד-משנה וכסף-משנה וכן בעוד כמה נוסחאות, ראה בדקדוקי סופרים) - הרי שטעם העיכוב הוא בזה

אם אינו מרבה בדיורים כנ"ל. וכל זה אינו אלא בדיורים קבועים, אבל להכניס אורחים עוברים ושבים מותר, וראה להלן. אולם לדעת הראב"ד והרשב"ם (הביאו הגהות מיימוניות אות ה) הדבר מהופך: מותר להרבות בדיורים, ואסור להרבות בבנינים. (52) היינו, שיכון קבוע, אבל אורחים הסמוכים על שולחנו - מותר ללא ספק. ולחינם תמה על כך הראב"ד.

1 י. הִיָּה⁵³ פֶּתַח שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׂמִינִין קָטָן - אֵינִי יָכוֹל
2 לְהִרְחִיבוֹ; שֶׁהִרְיָבוֹ⁵⁴ שְׂתַפּוֹ אוֹמֵר לוֹ: בְּפֶתַח קָטָן אֲנִי
3 יָכוֹל לְהִסְתֵּר מִמֶּךָ בְּשִׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ, וְאֵינִי יָכוֹל
4 לְהִסְתֵּר מִמֶּךָ בְּפֶתַח גָּדוֹל⁵⁵. וְאִם⁵⁶ הִיָּה הַפֶּתַח גָּדוֹל
5 - לֹא יִצְעָנוּ שְׁנַיִם; שֶׁהִרְיָבוֹ⁵⁷ אוֹמֵר לוֹ: בְּפֶתַח אֶחָד
6 אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתֵּר, בְּשָׁנִים - אֵינִי יָכוֹל⁵⁸.

(53) שם ס. במשנה. (54) כהנמקת רבא שם, ולא כזו של רמי בר חמא, ראה להלן. (55) ולפי זה, אפילו פתח בין שתי אמות אסור להרחיבו עד ארבע אמות. אף שעל-ידי-זה אינו מרויח כלום ביחס לשטח הניתן לכל פתח, שהרי גם לפתח בן שתי אמות נותנים השטח (ולדעת רמי בר חמא שם, אין הדבר כן). (56) שם במשנה. (57) ושוב כהסברתו של רבא, ולא כזו של רמי בר חמא. (58) ומטעם זה, אסור אפילו לעשות שנים מפתח גדול בן שמונה אמות, אף כי אינו מרויח כלום בשטח שעל יד הפתח.

7 יא. אֲכַלְכֶּם⁵⁹ מִי שְׁהִיָּה לֹו פֶתַח קֶטֶן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים
8 וְרָצָה לְהַרְחִיבוֹ, אִלּוּ הָיָה רָחֵב וְרָצָה לַעֲשׂוֹת שְׁנִים -
9 אֵינָם⁶⁰ חִבְרוּ שֶׁבִנְגָדָה מַעֲכָב עָלָיו; וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר
10 בְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים שְׂאִינָם יֹכִלִין לַעֲכָב עָלָיו.

(59) משנה, שם. 60) וכמו שאמרו בגמרא שם, שהרי בין כך ובין כך חייב הוא להשמר מפני בני רשות הרבים.

יב. כּוּפִיץ⁶¹ בְּנֵי מִבּוּי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶן לְחֵי
12 אוֹ הוֹרָה לַמִּבּוּי⁶².

(61) תוספתא בבא-מציעא פרק יא ('צוק"מ עמ' 369, 13) והובאה ברי"ף בבא-בטרא פרק א. וכן הוא בגמרא עירובין פ. (62) שאינו מפולש, שאפשר להתיר הטלטול בו בשבת עלידי לחי או עלידי קורה (פי"ז מהלכות שבת הלכה ב), ואילו מבוי מפולש אין להתיר אלא עלידי צורת הפתח מצד אחד נוסף ללחי או קורה מצד שני (שם הלכה ג). ועיין בסמ"ע סימן קסב ס"ק א שכתב, שגם במבוי מפולש כופין זה את זה להכשירו ולהתירו בטלטול כדינו [אע"פ שלענין עיבוד תשמישים שונים - דינו כרשות הרבים, כמבואר למעלה הלכה ד].

יג. מִי־שֶׁ לֹא פָתַח לְמַבּוֹי⁶⁴ - אֵין בְּנֵי מַבּוֹי כּוֹפִין
 14 אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת דֵּלֶת לְמַבּוֹי⁶⁵; שְׂכִיכֹל לֹמַר: רְצוֹנִי
 15 שְׂאֲפָנֶס בַּחֲבִילָתִי עַד פֶּתַח⁶⁶וּמַבּוֹי⁶⁷ הַמִּפְלֵשׁ
 16 לְרִשּׁוֹת הָרָרִים⁶⁸, וּבְקֶשׁוֹ בְּנֵי הַמַּבּוֹי לְהַעֲמִיד לָהֶם
 17 דֵּלְתוֹת - בְּנֵי רִשּׁוֹת הָרָרִים מַעֲקִבִּין עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי⁶⁹
 18 שְׂפַעֲמִים⁷⁰ דּוֹחֲקִין הָרָרִים וּנְכַסִּין בּוֹ⁷¹.

63) תוספתא (שם עמוד 7, 369) מובאת ברי"ף שם.

ולחזון, שבכל השטח הזה יש לה זכות שימוש. ולפיכך, לא החיצונה ממנה יכולה לעכב ולא הפנימית, אבל לפנים מפתחה, אין לה זכות, והפנימית ממנה יכולה לעכב עליה.

פרק נשיי

(1) נתבאר בו מה שבני העיר כופין זה את זה לעשות, ומה שיש לכולן לעשות שקצתן פטורין, ומה שקצתן מונעין לקצתן או לבני עיר אחרת, ונמשך לזה קצת ממה שיש בין בני החצרות בזה, ודין מי שיש לו בור לפניו מביתו של חבירו וכן מי שיש לו גינה לפניו מגינת חבירו.

- א. פופין² בנ³ העיר⁴ זה את זה⁵ לעשות חומה¹⁷
דלתים ובריח¹⁶ לעיר, ולבנות¹⁷ להן בית הפנסת,¹⁸
ולקנות ספר תורה ונביאים וכתובים,¹⁹ כדי שיקרא¹⁹
בהן כל מי שירצה לקרות מן הצבור.²⁰

(2) משנה בבבא-בבא ז: (3) ראה להלן הלכה ה, מי הם הנקראים בני העיר לענין זה. (4) משמע, כל עיר בלי יצא מן הכלל, כחכמים וסתם משנה שם, שאף עיר רחוקה מהספר, צריכה לחומת הגנה מפני פלישה פתאומית של גייסות האויב (ולא כר"ש בן גמליאל, החולק ואומר שרק עיר הסמוכה לספר זקוקה לחומה). (5) במשנה שם: "כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח" ולפי פשוט הלשון, המדובר כשהרבים כופים את היחיד המסרב, אבל רבינו בפירושו שם כתב: "כופים, רצונו לומר: כל אחד ואחד מבני העיר יכוף לחבירו על זה", ומקור הדברים בתוספתא בבא-מציא פרק יא (צוק"מ עמ' 396, 29) גבי בית-כנסת וספר-תורה: "כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית-כנסת ולקנות להם ספר-תורה ונביאים", ו"זה את זה" משמע אפילו יחידים (הגר"א סימן קסג ס"ק ב) ואפילו המיעוט כופין את המרובים (רמ"א שם). (6) וכן פרשים ושומרים (להלן הלכה ה). והוא-הדין לכל יתר צרכי העיר (הגהות מיימוניות). (7) תוספתא בבא-מציא פרק יא (ראה למעלה הערה ד) הובאה בר"ף בבא-בבא פ"א, סמוך למשנה הנ"ל (בדף ז:). (8) מילה זו אינה בתוספתא שלפנינו, אבל ישנה בנוסח המובא בר"ף. בזמננו שמצויים ספרים מודפסים, הכפייה היא רק על ספר-תורה (סמ"ע סימן קסג ס"ק ב [פירוש: ספר-תורה נצרך לקרוא בו בציבור בימי הקריאה, ואילו לנביאים אינם נזקקים, שאפשר לקרוא בספר מודפס (מגן-אברהם בסימן רפד בתחילתו) וקריאה בכתובים אינה בציבור, ראה שבת קטו. וקטז:]).

- ב. מי⁹ שלקח עיר בארץ ישראל - פופין אותו בית²¹
דין¹⁰ לקח לו דרך מארבע רוחותיה, משום ישוב²²
ארץ ישראל¹¹. וכופין¹² בני בקעה זה את זה לעשות²³
ביניהם חריץ¹³ ובן חריץ¹⁴.

(9) בבא-קמא פ: מימרא של רב שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן. (10) [בגמרא שם: "כופין אותו" ולא נזכר שבת-דין הם שכופין אותו, אבל סבור רבינו שעל-כרחו שהמדובר באופן שבני העיר אינם יכולים לכופו, כגון שנותן להם בתים במתנה, ולכן הוצרכו להטעים משום ישוב ארץ ישראל, ואם-כן רק בית-דין כופין אותו על זה. שם

שאכסניא מתחלקת לפי בני אדם, ולפיכך מעכבין עליו שממעט מחלקם מן המס הקצוב. ואם נכריע שאכסניא מתחלקת לפי פתחים, לא מיעט מחלקם כלל שהרי לא פרץ את פצימיו של הפתח ולא ביטל, ואם כן עורנו חייב במס באותו מבוי, ועיין כסף-משנה בשם רמב"ן. (82) אפילו לסתום בלבד ולא לפרוץ את פצימיו, ולא ביטל לגמרי את הפתח, שעל זה היה הבעיא, שאם פרץ אין כאן בעיא כלל, שאף אם מתחלק לפי פתחים, הרי ביטל את הפתח. ראה למעלה הערה עט. (83) שלא יהיה יותר פתוח למבוי ראשון, אלא לזה. (84) בהסכמת בני המבוי האחר, שהרי אף הם יכולים לעכב, כמו שהביא רבינו למעלה. או שהמדובר במבוי מפולש, שאינם יכולים לעכב, כמדובר למעלה.

- טז. חמש⁸⁵ חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפלש⁸⁶
פלן משתמשות עם החיצונה⁸⁷, והחיצונה⁸⁸
משתמשת לעצמה⁸⁹. וכן השניה⁹⁰ משתמשת
לעצמה⁹⁰, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה⁹¹
משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת
עם פלן ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם פעל השניה
בנה אצטבא⁹¹ בנגד פתחו וסתמו - אין החיצונה
יכולה לעכב עליו⁹²; אבל כל הפנימיות מעכבין
עליו, מפני שמרבה עליהן את הדרך בארץ, שהרי
מקיפין האצטבא. וכן פעל השניה שפתח לחצרו
פתח שני בינו ובין החיצונה⁹³ - אין החיצונה
מעכבת עליו, שאין לו⁹⁴ להשתמש אלא מפתחו
ולחזין⁹⁵. אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין
השלישי - הפנימית⁹⁶ מעכבת עליו, שאין לו
להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון
ולחזין⁹⁷. וכן הדין בכלל⁹⁸.

(85) שם יא: בברייתא, וכרבי ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (86) שהרי מפולש הוא כרשות הרבים. וכל בני החצרות משתמשים בו בשוה. (87) הקרובה לרשות הרבים. (88) ולא עם זאת שבפנים ממנה. וראה בפירוש "לעצמה" לגבי פנימית. (89) שיש לה זכות הליכה על החיצונה, אבל אין לה זכות על הפנימית. (90) "לעצמה" בנידון זה, פירושו, רק היא ולא אחרות עמה, וראה למעלה (תוספות) שם ד"ה והפנימית. (91) ספסל קטן לשיבה ולהנחת פרקמטיא. (92) ואינה יכולה לטעון שלפעמים יש דוחק מן העוברים והשבים, שנדחקים פנימה, וזה סותר עליהם את הדרך, ומתוך כך מעכב את התנועה בקטע של החיצונה - מפני שאין לה זכות שימוש בפנים, וכשיטת רבי, ולא כרבי שמעון בן אלעזר ורב הונא. (93) הוא-הדין שהפנימית אינה יכולה לעכב: כיון שיכולה להשתמש מפתחה לחוץ - רשאית היא לפתוח פתח באותו שטח (כסף-משנה). (94) לבעל החיצונה. (95) אבל בשטח שלפנים מפתחו, אין לו זכות שימוש. (96) היינו, כל הפנימיות, וראה כסף-משנה. (97) אבל אם פתח מפתח חצרו ולפנים - אינם יכולים לעכב עליו, ראה למעלה. (98) וסיכום הדברים: כל חצר יכולה לפתוח פתחים חדשים בכל השטח שמפתחה

מִפֶּל אֲנָשֵׁי הָעִיר, וְאָפְלוּ מִן הַיְּתוּמִים²⁸, חוץ²⁹ 15
מִתְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים; שְׁאִין³⁰ תְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים צְרִיכִין 16
שְׁמִירָה, שֶׁהַתּוֹרָה שׁוֹמְרָתָן³¹. אָבֵל לְתִקּוֹן הַדְּרָכִים 17
וְהַרְחֻבוֹת - אָפְלוּ מִן הַחֻכְמִים³². וְאִם³³ כָּל הָעָם 18
יִצְאִין וּמִתְקַנְיִן בְּעֶצְמָן³⁴ - לֹא יֵצְאוּ תְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים 19
עִמָּהֶן³⁵, שְׁאִין דְּרָךְ תְּלִמְיָדֵי חֻכְמִים לְהַזְדַּלֵּל לִפְנֵי 20
עַם הָאָרֶץ. 21

27 שם ח. מימרות של רבי יוחנן, רב יהודה ורב פפא.
28 שכל מה שנהנים ממנו, חייבים בו אף היתומים (שם)
במימרא של רב פפא. 29 שם במימרות הנזכרות, וכן
בדברי ריש לקיש ורבי יוחנן (שם ז:). בניגוד לרבי יהודה
נשיאה (שם ז:). 30 שם. 31 כהנמקתו של רבי יוחנן,
ולא כזו של ריש לקיש, משום שמעשיהם מגינים עליהם.
32 בדברי רב יהודה, שם: "הכל לכריא פתיא אפילו
מרבנן" וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה כריא פתיא בשם ר"ח,
דהיינו תיקון הרחובות. 33 רב יהודה, שם. 34 ואינם
מעמידים פועלים אחרים במקומם. 35 לא הזכיר רבינו
אם גובים מהם לשכור פועלים במקומם, ועיין ב'שולחן
ערוך' יורה דעה סימן רמג סעיף א, ובדברי רבינו בפ"ו
מהלכות תלמוד תורה הלכה י, והערה י שם אינה מוכרחה.
ז. ה'י' חוֹפְרִין נָהָר לְהַבִּיא בּוֹ מַיִם לְמַדְיָנָה - גּוֹבִין 22
אֶף מִן הַיְּתוּמִים; שְׁאִין³⁷ זְכוֹת לָהֶם, כְּדֵי שְׁיַשְׁקוּ 23
מִמֶּנּוּ שְׂדוּתֵיהֶם וְכִרְמֵיהֶם³⁸. לְפִיכָךְ^{40,39}, אִם אָרַע 24
לָהֶם דָּבָר שֶׁלֹּא בָּאוּ הַמַּיִם - הוֹאִיל וְלֹא נָהֲגוּ מֵהֶן 25
הַיְּתוּמִים, מִחֲזִירֵיהֶן⁴¹ לָהֶם כָּל מַה שְׁנִלְקַח מֵהֶן. וְכֵן 26
כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁴². 27

36 שם ח. מימרא של רב פפא. 37 הסברת רבינו,
בהתאם לכללו של רב פפא הנזכר למעלה הערה כו.
38 והרי הם מקבלים תמורת הכסף שנתנו. 39 כתשובת
רב פפא לרב שישא בנו של רב אידי. 40 מפני שיתומים
אינם בני מחילה (רש"י שם ד"ה לא מידול). 41 כלומר,
דבר שיש להם הנאה ממנו. 42 בבא-בבא-בבא: כא:
כבריייתא.

ח. כּוֹפִין⁴³ בְּנֵי מְבוּיָא⁴⁴ זֶה אֵת זֶה⁴⁵ שְׁלֹא⁴⁶ לְהוֹשִׁיב 28
בִּיגִיָּה⁴⁷ לֹא חֵיט וְלֹא בְּרִס⁴⁸, וְלֹא⁴⁹ אֶחָד מִבְּעָלֵי 29
אֲמָנִיּוֹת. הִיָּה⁵⁰ שֶׁם בְּמְבוּיָא אֶחָד מִבְּנֵי מְבוּיָא⁵¹ אֲמָן, 30
וְלֹא מִחוּ בּוֹ⁵², אוֹ שֶׁהִתְהַיָּה⁵³ שֶׁם מִרְחָץ אוֹ חֲנוּת אוֹ 31
רְחִים, וּבֹא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה מִרְחָץ אַחֲרָת בְּגָדָו אוֹ 32
טְחוּץ⁵⁴ אַחֲרָת - אִינוּ⁵⁵ יָכוֹל לְמַנְעוֹ וְלֹאֲמַר לוֹ: אֵתָּה 33
פּוֹסֵק⁵⁶ חֵי. וְאָפְלוּ⁵⁷ הִיָּה מִבְּנֵי מְבוּיָא אַחֵר - אִינָן 34
יָכוֹלִין לְמַנְעוֹ⁵⁸, שֶׁהִרִי יֵשׁ בִּיגִיָּה אֵתָּה אֲמָנוֹת⁵⁹. 35
אָבֵל⁶⁰ גֵּר מִמְּדִינָה⁶¹ אַחֲרָת שֶׁבֹא לַעֲשׂוֹת חֲנוּת בְּצַד 36
חֲנוּתוֹ שֶׁל זֶה, אוֹ מִרְחָץ מִצַּד מִרְחָץ שֶׁל זֶה - יֵשׁ 37
לְהֵן לְמַנְעוֹ. וְאִם⁶² הִיָּה נוֹתֵן עִמָּהֶם מִנֶּת הַמֶּלֶךְ⁶³ - 38
אִינוּ יָכוֹל לְמַנְעוֹ⁶⁴. 39

43 שאינו מפולש, ראה להלן הערה מג. 44 היינו,
שאפילו היחיד יכול לעכב (סמ"ע סימן קנו ס"ק טז). וראה

בני העיר קנו ממנו, שהם עצמם יכולים לכוף אותו - מה
צורך בטעם משום ישוב ארץ ישראל? 11) שתהא
מחוברת עם כל סביבותיה. 12) תוספתא בבא-מציעא
פ"א (צוק"מ עמוד 396, 14) והובאה ברי"ף בבא-בבא-בבא
פרק ראשון. 13) תעלה בת ששה טפחים מסביב לבקעה
(בבא-בבא-בבא קז: וקח. ולמעלה פרק כא מהלכות מכירה,
הלכה כב). 14) תעלה בת שלשה טפחים (שם ושם).
ולמה הצריכו את שניהם - לשם שמירה על הבקעה.

ג. מִיֵּשׁ לּוֹ חָצֵר בְּעִיר אַחֲרָת¹⁶ - בְּנֵי הָעִיר 1
מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ לְחַפֵּר עִמָּהֶם בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְצוֹת 2
וְאֵמֶת הַמַּיִם¹⁷; אָבֵל בְּשָׂאָר כָּל הַדְּבָרִים¹⁸ - אִין 3
מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ. וְאִם הִיָּה שְׂרָוִי עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר 4
- מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ עַל הַפֶּלֶא¹⁹. 5

15) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (לפי כ"י ווין. ראה צוק"מ
עמ' 396, 13), הובאה ברי"ף בבא-בבא-בבא פ"א כלשונה.
16) כלומר: הוא גר בעיר זו ויש לו חצר בעיר אחרת.
17) בתוספתא שם: "ולתקן את המקוואות ואמת המים".
ואם מי שאינו דר עמהם באותה עיר חייב בכל אלו,
קל-וחומר למי שדר עמהם. ולא כתב זאת רבינו למעלה
בהלכה א, מפני שאין דבר זה מפורש, ושם העתיק לשון
המשנה שם. ראה סמ"ע סימן קסא ס"ק א. 18) לא פירש
רבינו מה הם "שאר הדברים" האלו? ואם כוונתו לאלו
המנויים בהלכה הקודמת, יש להבין מה בין מקוה
משעבדין אותו (ראה למעלה) לבית-הכנסת שאין
משעבדין אותו. ונראה שכוונתו לעניני שמירה, שכיון שאינו
גר שם - אינו זקוק להם, ראה ב'ערוך השולחן'. 19) ראה
למעלה הערה ה.

ד. כְּשֶׁהָיָה²⁰ גּוֹבִין מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר לְבָנוֹת הַחוּמָה²¹ - 6
גּוֹבִין לְפִי קְרִיבַת הַבָּתִּים מִן הַחוּמָה. כָּל הַסְּמוּךְ 7
לַחוּמָה נוֹתֵן יוֹתֵר. 8

20) בבא-בבא-בבא ז: בעיא של רבי אלעזר מרבי יוחנן בשתי
לשונות, ופתרונה על-ידי רבי יוחנן, ופסק רבינו כלשון
האחרון, שלא הזכירו אלא לפי קירוב בתים, ולא הזכירו
"לפי שבח ממון" כלל, וכן דעת הרי"ף. ודעת ר"י מיגאש
- שנותנין לפי קירוב בתים ולפי שבח ממון. 21) שאם
החומה פרוצה, מתנפלים הלסטים תחילה על הבתים
הקיצוניים.

ה. וְכָל הַדֶּרֶךְ²² בְּעִיר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ, אוֹ שֶׁקָּנָה בָּהּ 9
בֵּית דִּירָה²³ - נוֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר בְּכָל הַדְּבָרִים 10
הַצְּרִיכִין לְתִקּוּן²⁴ הַחוּמָה וְהַדְּלָתוֹת, וּשְׂכָר הַפְּרָשִׁין²⁵ 11
הַשּׁוֹמְרִין אֶת הַמְּדִינָה, וְכָל פְּיוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ 12
שְׁשׁוֹמְרִין אֶת הָעִיר²⁶. 13

22) שם ז: במשנה. 23) שכיון שקנה - ודאי דעתו
להשתקע בה (הגר"א סימן קסג ס"ק כ). 24) משנה, שם.
25) מימרא של רב פפא, שם ח. 26) ואילו לשאת בעול
הצדקות השונות בעיר, ישנם זמנים אחרים (שם ח. ופ"ט
מהלכות מתנות עניים, הלכה יב).

ו. כָּל הַדְּבָרִים²⁷ שְׁצָרִיכִין לְשְׁמִירַת הָעִיר - לּוֹקְחִין 14

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו אדרב' - ספר קנין - הלכות שכנים קעה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביום השוק בלבד⁷⁵ - אין מונעין אותם. והוא⁷⁶ 9
 שומקרו בשוק⁷⁷; אבל לא יחזרו על הפתחים אפלו 10
 ביום השוק. ואם⁷⁸ יש להן מלוה⁷⁹ בעיר - מוכרין 11
 כדי פרנסתם⁸⁰ אפלו בלא יום השוק, עד שיפרעו⁸¹ 12
 חובן וילכו להן. 13

72) שהרי אינם משלמים כאן מס המלך, כנ"ל. ואם סחורתם של הסוחרים טובה יותר או זולה יותר מזו של סוחרי העיר, ראה במגיד-משנה. 73) מסקנת הגמרא שם. 74) אבל לא בימים אחרים (גמרא שם). 75) אף זה שם. 76) שאז באים מן החוץ, ומוכרים לאנשים מן החוץ (גמרא שם). ומשמע לכאורה שלאנשי אותה העיר אסור למכור, ברם הסמ"ע (שם ס"ק כ) כתב בשם ה'טור' שמותר. 77) מסקנת רב כהנא, שם. 78) שהם חייבים לאחרים (ראה להלן הערה עח). ורש"י (שם ד"ה אית לן אשראי) מפרש, שחייבים להם. וראה סמ"ע שם ס"ק כב. 79) ובגמרא שם: "חיותם", וכתב המגיד-משנה בשם ר"ת, שאין הכוונה לשיעור חיותם בלבד, אלא שירויחו כדי מזונותם. 80) [אין לנקד "שיפרעו", כלומר שאחרים יפרעו להם חוב שחייבים להם, שאם כן היה צריך להיות "שיפרע חובם". ובכ"י תימן "שיפרעו את חובך - הרי שהמדובר בחוב שהם חייבים לאחרים, והם פורעים אותו, וראה בסמ"ע שם ס"ק כב, ולמעלה הערה עז]. 81) בבא בתרא כא. בברייתא.

יא. אחד⁸² מבני מבוי⁸³ שאינו מפלש⁸⁴ שפך⁸⁵ 14
 להעשות רופא⁸⁶, אמן⁸⁷, או גרדי⁸⁸, או מלמד 15
 תינוקות של עובדי כוכבים⁸⁹ - בני מבוי מעבדין⁹⁰ 16
 עליו, מפני שמרבה עליהם הנכנסין והיוצאין. וכן⁹¹ 17
 מי שיש לו בית בחצר⁹² השתפין - לא ישפירנו⁹³ 18
 לא לרופא, ולא לאמן, ולא לגרדי, ולא לסופר⁹⁴ 19
 יהודי⁹⁵ שכותב השטרות⁹⁶, ולא למלמדי תינוקות 20
 של עובדי כוכבים. 21

82) לפנינו בגמרא שם "אחד מבני חצר", ולפי זה לא נאמרו הדברים אלא באותה חצר, אבל בני מבוי אינם יכולים לעכב, וכדעת אב"י (שם ב:): שבחצר אחרת מותר. ולגירסת רבינו "אחד מבני מבוי", אין הלכה כאב"י אלא גם בחצר אחרת אסור, וגירסא זו היתה גם לפני בעלי ה'תוספות' שם, ודחו אותה בטענה שאין חולק על דברי אב"י, אבל לרבינו צריך לומר, שרבא שם שפירש המשנה באופן אחר חולק על דברי אב"י (הגר"א סימן קנו ס"ק ג). אבל יש להבין, הלא דין זה כבר כתוב למעלה בהלכה ח, ולמה נשנה כאן עוד פעם. ועיין כסף-משנה. וראה להלן הערה פה. 83) שמבוי מפולש הרי הוא כרשות הרבים, ואין בו טענת נכנסים ויוצאים, כמו שכתב הר"ף (בבא-בתרא פ"א), וכן כתב רבינו למעלה פרק ה הלכה יד. 84) והוא-הדין אם כבר נעשה, שבענין זה אין חזקה (סמ"ע שם ס"ק ב), וכמו שכתב רבינו להלן בפ"א ה"ה. 85) רש"י שם ד"ה רופא, מפרש: "מוהל". ואע"פ שאין למחות במלמד תינוקות של ישראל (להלן הלכה יב) וכן אין למחות בכל עושה מצוה (ש"ע חושן-משפט סימן קנו סעיף ג) - אם אפשר לעשות

למעלה הלכה א והערה ד. 45) מפני הטעם שמביא רבינו להלן הלכה יא: "מפני ריבוי הנכנסים והיוצאים", והמדובר במבוי שאינו מפולש, כי מבוי מפולש הוא כרשות הרבים (ראה למעלה פרק ה הלכה יד). וראה בלחם-משנה וביאור הגר"א (שם ס"ק טו) שרבינו הוכרח לפרש בברייתא הנ"ל שלא כדעת מפרשים אחרים. 46) אפילו בן מבוי זה, כמו שנראה בסמוך, וכמפורש להלן הלכה יא. 47) מעבד עורות. 48) בברייתא שם, נוסף: "ולא מלמד תינוקות", אבל בכתב-יד מינכן שם ליתא. וראה להלן הלכה יא. 49) המשך הברייתא שם, וכתב-אקמא ולא כרשב"ג, וכרב הונא בן רבי יהושע, שהוא מן האחרונים, ולא כרב הונא, וכן פסק הר"ף שם. 50) כתב "מבני מבוי" להשמיענו שאפילו אחד מבני מבוי אינו יכול לעכב. 51) אף-על-פי שאין החזקה מועלת כאן, ויכולים למחות תמיד, כמפורש להלן בפרק יא הלכה ה, בכל זאת כל זמן שלא מיחו בראשון, אינם יכולים לעכב לשני, וראה להלן הלכה יב. 52) תוספתא בבא-בתרא פרק ב (צק"מ עמוד 8, 401). 53) טחנת קמח. 54) כלומר, אף האומן אינו יכול למנוע אע"פ שהוא מפסיד פרנסתו, אבל הוא-הדין שבני המבוי האחרים אינם יכולים למנוע, מכיון שיש כבר אומנות זו במבוי, כמו שכתב רבינו בסמוך, וראה סמ"ע שם ס"ק טז. 55) חותך. והטעם בברייתא: "מפני שיכול לומר לו: אתה עושה בשלך, ואני עושה בשלי". 56) בעיא של רב הונא ברבי יהושע שם, שלא נפתרה, ולפיכך הכריעו רבינו והר"ף שאינם יכולים לעכב, כדין כל תיקו, שאין משנים את המצב הקיים. 57) לא האומן עצמו, כאמור, ולא בני המבוי. 58) ואם כן, גם מקודם היו נכנסים ויוצאים. 59) מימרא של רב הונא ברבי יהושע, שם. 60) היינו עיר, ראה בפ"א מהלכות מגילה הלכה א. וכן בגמרא שם: "מתא אחרית (=עיר אחרת). 61) מימרת רב הונא ברבי יהושע שם. 62) מס הגולגולת למלך. 63) לא בן העיר ולא בן המבוי, בניגוד לדעת ה'תוספות' שם שכן המבוי יכול למנוע, ורק בן העיר אינו יכול למנוע. 64) מוכרי בשמים לנשים.

ט. רובלין⁶⁵ המחזירין פעירות⁶⁶ - אין בני המדינה 1
 יכולין לעכבן; שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין, 2
 כדי שיהיו הבשמים מצויין לבנות ישראל⁶⁷. אבל⁶⁸ 3
 אינן קובעין מקום ויושבין בו⁶⁹, אלא מדעת בני 4
 העיר. ואם⁷⁰ תלמיד חכם הוא - קובע מקום בכל 5
 מקום שירצה⁷¹. 6

65) ואינם משלמים מס המלך בעיר זו, ואם כן מן הדין שיהיו בכלל גר ממדינה אחרת שיכולים למנוע, כמבואר למעלה. 66) בבא-בתרא כב. וראה בבבא-קמא סב. שתקנה זו היא אחת מעשר תקנות שתיקן עזרא. 67) שם. 68) היינו, עם סחורתם למכור. וראה בסמ"ע סימן קנו, ס"ק יט. 69) מסקנת הגמרא בבבא-בתרא שם. 70) כדי שלא יבטל מתלמודו. 71) מימרא של רב כהנא ורבינא, בבבא-בתרא שם.

י. הסוחרים⁷² שמביאין סחורתם למפר בתוך 7
 העירות - בני העיר מעבדין עליהם⁷³. ואם⁷⁴ מכרו 8

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסמ"ע (סימן קנו ס"ק יא) שבחזקה זו לא צריך שלש שנים, לדעת רבינו, כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד. (101) כרבא שם כ: וכן פירשו הבריות בגמרא, שם סא. (102) אבל לא לימודי חול, כדברי רבינו בפרוש למשניות. וראה למעלה הערה פו. (103) מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, שהתקין להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר (שם כא.).

- יג. מי¹⁰⁴ שיש לו בור לפניו מביתו של חברו - 10
נכנס¹⁰⁵ בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה
שדרך בני אדם יוצאין¹⁰⁶. ואינו¹⁰⁷ מכניס בהמתו
ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבחוץ.
ושניהם¹⁰⁸ עושין פותחת¹⁰⁹ על הבור¹¹⁰. בעל הבור
- פדי לשמו¹¹¹ את מימיו; ובעל חצר - משום
חשד¹¹² אשתו, שלא תפנס לשם אלא מדעתו. 16

(104) משנה, שם צט. (105) כגון שהתנו כך בשעת החלוקה או המכירה, שיהיה לזה דרך אל הבור (סמ"ע סימן קסט ס"ק א). (106) והיינו, ביום, כמו שכתוב בשו"ע חושן-משפט שם סע"ף א. שאע"פ שהתנו שיהיה לו דרך בביתו - לא הסכים זה לקום בלילה ולפתוח לו (סמ"ע שם ס"ק ב). (107) שאין זה הכרחי להכניס בהמתו אל הבור ויכול להשקותה בחוץ, ורק לצרכים דחופים הסכים לתת לו רשות כניסה. (108) משנה, שם. (109) מנעול, שסוגר את דלת הבור. (110) כרבי יוחנן שם. (111) שלא יגנוב אותם בעל הבית. (112) שלא יסתובב זה סמוך לבורו בהעדרו של בעל הבית מתוך אמתלא, שהוא נכנס לשאוב מן הבור, ויזנה עם אשתו, או שיעורר חשד כזה אצל הבריות, מה שאין-כן אם יש גם לבעל הבית מפתח, אינו יכול להסתובב שם ולא יכנס אלא בזמן שנמצא בעל הבית. וחשש גניבה בבית אין, שאשתו שומרת שם (רש"י שם ד"ה משום חשד אשתו).

- יד. מי¹¹³ שיש לו גנה לפניו מגנתו של חברו - 17
נכנס¹¹⁴ בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה
שדרך בני אדם יוצאין. ואין¹¹⁵ מכניס לתוכה
תגרים¹¹⁶. ולא יפנס מתוכה לשדה אחרת¹¹⁷.
והחיצון זרע¹¹⁸ את הדרך. החציר¹¹⁹ את הדרך מן
הצד¹²⁰ מדעת שניהם - הרי זה נכנס ויוצא בשעה
שהוא רוצה¹²¹, ומכניס לתוכה תגרים¹²²; ולא יפנס
מתוכה לשדה אחרת¹²³. וכל אחד¹²⁴ מהן יש לו
לעכב על חברו בזריעת הדרך שנתנו מן הצד. 25

(113) שם צט: במשנה. (114) שבעת החלוקה הסכים החיצוני לתת כניסה לפנימי (רש"י שם ד"ה מי שיש לו). (115) שהרי הליכה זו באמצע הגינה גורמת הפסד לבעל הגינה החיצונה, ולא הסכים אלא לצורך גדול. (116) לקנות ירקות (רש"י שם ד"ה תגרי). (117) שלא הסכים אלא להליכה לצורך הגינה ולא לצרכים אחרים. (118) אף שמעכב קצת את ההליכה - מכיון שיצא לו הפסד גדול לחיצון אם לא יזרע באמצע שדהו, מן הסתם לכתחילה הסכים רק באופן זה (סמ"ע שם ס"ק ה).

המצוה בלי ריבוי נכנסים, יכולים לעכב שלא ירבו הנכנסים, ואם כן במוהל, אומרים לו שלא יבוא המצוה לביתו, אלא ילך הוא לבית המילה (ט"ז שם). (86) מקיז דם (רש"י שם). וכן נראה להלן בסמוך, שכתב: "לרופא או לאומן" - ש"רופא" ו"אומן" הם שנים. ועיין סמ"ע שם ס"ק ג. (87) אורג בגדים. וראה כסף-משנה שכתב שהמגיה העיר על זה שפירט רבינו כאן רק את אלו, ואילו למעלה בהלכה ח כתב: "כל בעלי אומניות". וראה למעלה הערה פ. (88) כמסקנת הגמרא שם, ובהתאם לשיטת רבא, המובאת לקמן, בסוף ההלכה הבאה, שבמלמד תינוקות של ישראל אין למחות. ובפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל אם מלמד חשבון או תשובות יש לו רשות למנעו", ולפי"ז תינוקות של גוים לאו דוקא, ואפילו תינוקות של ישראל אפשר לעכב, אם אינם לומדים תורה. כן כתב בשו"ע חושן-משפט שם סע"ף א: "מלמד תינוקות לימוד שאינו של תורה". וראה להלן הערה קא. (89) ואף חזקה לא מועילה, כמפורש להלן בפ"א הלכה ה. (90) אף היא ברייתא, שם. (91) כלשון הברייטא, ולשיטת רבינו למעלה שאף במבוי יכולים לעכב, צריך לומר שבחצר אסור לו להשכיר אע"פ שעוד לא מיחו השכנים בידו, שהרי לא הזכיר רבינו: "מעכבין", אלא סתם "לא ישכירו", מה שאין-כן במבוי, שרק אם מישוה מוחה בידו, יכול למנעו. (92) והכל מפני טענת ריבוי הנכנסים והיוצאים. (93) כפירוש ה'תוספות' (שם, ד"ה בסופר מתא), ולא כשני הפירושים שברש"י. (94) וכל-שכן גוי. (95) משמע קצת, שרק בשטרות של חול יכול לעכב אבל לא בכתיבת ספרי תורה, תפילין ומוזוזות שדינם כמלמד תינוקות, והוא-הדין לכל פעולת מצוה. וראה שו"ע שם סע"ף ג, ולמעלה הערה פג. (96) משנה, שם כ: ומשמע שכבר החזיק בחנות ואף-על-פי-כן אינה חזקה, וראה להלן הערה צח.

- יב. חנות⁹⁷ שפחצר⁹⁸ - יכולין השכנים למחות⁹⁹
בידו ולומר לו: אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים
והיוצאין; אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר
בשוק. אבל אינן יכולין למחות בידו ולומר לו: אין
אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הריחים;
שהרי החזיק¹⁰⁰ לעשות בן. ובן¹⁰¹ יש לו ללמד
תינוקות של ישראל תורה¹⁰² בתוך ביתו, ואין
השתפין יכולין למחות בידו ולומר לו: אין אנו
יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן¹⁰³. 9

(97) כן הוא במשנה, שם. ולשיטת רבינו למעלה בהלכה ח והלכה יא, שאף במבוי יכול לעכב, צריך לומר שנקט "חצר" להשמיענו שבתינוקות של ישראל אינו יכול לעכב אפילו בחצר. (98) תמיד, ולא מועילה אף חזקה, כמו שיוצא מתוך ההמשך, וכמו שרבינו אומר מפורש לקמן פ"א הלכה ה. (99) משנה, שם. (100) אבל בלי חזקה - יכולים גם כאן למחות. ודעת רבינו שזהו ההבדל בין רשות המחאה ביחס לקול הנכנסים והיוצאים, שלגביהם לא מועילה חזקה, וכמו שכתב להלן פ"א הלכה ה, לבין שלילת רשות המחאה ביחס לקול הפטיש והריחים, שלגבי עצם המלאכה מועילה החזקה, ועיין מגיד-משנה. וכתב

(9) משנה וברייתא שם. (10) כדי שלא יאפיל, כנ"ל.
(11) כלומר, ארבע אמות מעל לראש החלון ויש אומרים שאין זה אלא באופן שהרחיק ארבע אמות כדין, אבל אם הרחיק יותר - יש להגביה יותר, שאם לא כן, יוכל להציץ בחלון (מגיד משנה). [וראה להלן הלכה ד.]. (12) ברייתא שם. (13) היינו, דרך החלון לתוך הבית פנימה.

ג. היתה¹⁴ החלון למעלה בפתל, וכנה חברו פתל
כנגד החלון מלמטה: אם היה מראש הפתל שפנה
עד החלון גבה ארבע אמות או יותר - אינו יכול
למנעו אף על פי שלא הרחיק מפתל החלון כלום;
שהרי לא האפיל עליו¹⁵, ואינו מזיקו בראיה¹⁶. אבל
אם נשאר גבה מראש הפתל עד החלון פחות
מארבע אמות - כופהו למעט הפתל, כדי שלא
יעמד על ראש הפתל וישקיף מן החלון; או יגביה
הפתל על החלון ארבע אמות, ויהיה הפתל רחוק
מן החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל ולא יציץ
ויראה.

(14) משנה וברייתא שם. (15) והמדובר, באופן שאין מקום
לטענת הדרושה. המובאת לקמן פרק ט הלכה ט (סמ"ע
סימן קנד סעיף קטן נב). (16) כיוון שישנה הרחקה של
ארבע אמות בין הכותל והחלון.

ד. בנה¹⁷ כהל אחר¹⁸ בצד¹⁹ החלון - צריך להרחיק
מן החלון טפח²⁰, ומגביה הפתל ארבע אמות²¹ על
החלון, או²² כונס²³ ראש הפתל, כדי שלא ישב עליו
ויציץ ויראה.

(17) ברייתא שם כב: ולפי פירושה בגמרא. (18) כי אם בנה
שני כתלים, הוא דין אחר, ויבואר להלן הלכה ה.
(19) בצידו ולא למולו, כגון שהכותל שבו החלון הוא
ממזרח למערב, והכותל השני מן הצפון לדרום.
(20) בגמרא שם: "כמלוא רוחב חלון". אבל ברי"ף ורא"ש
שם נוסף "וכמה - טפח" (וכן הוא בכתב-יד ה' בדקדוקי
סופרים שם). (21) אבל לרש"י שם דיבור המתחיל והלא
מצין, ותוספות שם דיבור המתחיל במדיר, לא מועיל כאן
גובה ארבע אמות, לפי שיוכל לעמוד בסוף הכותל ולשחות
ולהציץ. וראה במגיד משנה שהכריע כרבינו על רקע
המצאיות. [ואף על פי שכתבנו למעלה (בהלכה ב) שאם
הרחיק יותר מארבע אמות צריך להגביה יותר מארבע אמות
- אין זה אלא בכותל שממול אבל לא בכותל שמן הצד,
ועיין מגיד-משנה. (22) שם כרב זביד. (23) כלומר,
עושה אותו צר למעלה.

ה. בנה²⁴ שני פתלים משני צדי החלון - צריך להיות
ביניהם רחב ארבע אמות²⁵, והחלון באמצע
הארבע²⁶. ולא²⁷ יספיק על גביהן, אלא אם כן הרחיק
הספוף מן הפתל שיש בו החלון ארבע אמות, כדי
שלא יאפיל עליו²⁸. לפיכך, מי²⁹ שבא לפתח חלון
לחצר חברו, בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין
למעלה בין למטה - בעל החצר מעבב עליו. שהרי

(119) המשך המשנה, שם. (120) שביטלו את הדרך
הראשונה שבאמצע, ועשו דרך חדשה מן הצד.
(121) שאין זה מפריע כל-כך לבעל הגינה החיצונה.
(122) כנ"ל, שמן הצד לא נגרם לו הפסד כל-כך על-ידי-זה,
והוא מצרכי הגינה. (123) שלא הסכים לתת לו אלא לצרכי
הגינה ולא לצרכים אחרים. (124) שבעל הגינה החיצונה
אינו זקוק כל-כך לזרוע דרך זו, כמו אילו היתה זו באמצע
הגינה, ולשם כך הסכימו להחליפה, וגם בעל הפנימית אינו
יכול לזרוע, שקיבל את הדרך להליכה גרידא ולא לזריעה,
וראה סמ"ע שם, ס"ק ה.

יום ש"ק ט"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק שביעי

(1) נתבאר בו משפטי החלונות שיש לאחד על האחר, וכל
ענייני החלונות בשלימות.

א. מי² שהיתה לו חלון בפתל, ובא חברו ועשה
חצר³ בצדו - אינו יכול לומר לבעל החלון: אתם
חלון זה, כדי שלא תביט בי⁴; שהרי החזיק בהזק
זה⁵. ואם⁶ בא חברו לבנות פתל כנגד החלון כדי
שיוסור הזק ראיתו - צריך להרחיק את פתלו מכנגד
החלון ארבע אמות⁷, כדי שלא יאפיל עליו⁸.

(2) בבא בתרא כב. במשנה. ושם מבואר שיש בחלונות דין
חזקה. וראה למעלה פרק ב הלכה יד. (3) [לא כתב
"לעשות חצר", אלא "ועשה חצר", כלומר, עשה את החצר
ושתק ולא מיחה על זה שיש חלון בכתלו של חברו,
ולפיכך החזיק בו (ראה להלן הלכה ו). והשמיענו רבינו כאן
שאף על פי שהחלון היה מקודם, לפני שעשה את החצר,
ואז לא היה שום הזק ראייה, ולא היה דין חזקה, עד שעשה
חבירו המצר, ושתק ולא מיחה בידו, ואם כן לא עשה
מעשה להחזיק, ואף על פי כן הוא קונה בחזקה. ולהוציא
מדברי ר"י מיגאש שכתב (בתחילת מסכת בבא בתרא) לפי
תירוצו אחד, שזהו החילוק בין הזק ראייה בחצר השותפין,
שארין שם חזקה, לפי שאין שם מעשה, לבין חלון שיש בו
חזקה להיזק ראייה, לפי שעשה מעשה בפתיחת החלון. ואם
כן מוכרחים לחלק ביניהם באופן אחר: שבחצר השותפין
שניהם מזיקים זה את זה בהיזק ראייה ויכול לטעון שלפיכך
לא מיחה, מפני שגם חבירו ניזוק על ידו, ואילו בחלון אין
בעל החלון ניזוק כלל, וכמו שכתב הר"י מיגאש שם לפי
תירוצו אחר. או כמו שכתב הרא"ש (בבא בתרא פרק א סימן
ב) שבחצר השותפין הוא הזק תמיד ואילו בחלון אינו
מזיקו אלא בשעה שעומד ליד החלון ומסתכל. (4) והיינו,
היזק ראייה. (5) [כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד שבכל
ההרחקות מועילה חזקה לאלתר, ובלי טענה, עיין שם].
(6) משנה שם. (7) ודי בזה, אף אם הוא עוד מאפיל עליו,
שכך הם שיעורי החכמים: לא פחות ולא יותר (שולחן ערוך
סימן קנד, סעיף כא). (8) ברייתא שם כב:

ב. היתה⁹ החלון למטה בפתל - כופה את חברו
לבנות כנגדה רחוק ארבע אמות¹⁰ ולגביה הפנן
ארבע אמות¹¹, כדי¹² שלא יביט בו מן החלון¹³.

1 אוֹמֵר לוֹ: תִּזְקַק לִי בְּרֵאִיָּה; וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא
2 גְּבוּהָה, תַּעֲלֶה בְּסֶלֶם וְתִרְאֶה.

13 ז. הִתְהַיְתָּה³⁹ חֲלוֹן קִטְנָה שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם נִכְנָס
14 מִמֶּנָּה, וְהִיתָה לְמַעַלָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת⁴⁰ - בַּעַל הַחֲצֵר
15 יָכוֹל לִבְנוֹת⁴¹ כְּנֶגְדָּהּ וּבְצִדָּהּ. שֶׁהִי טוֹעֵן וְאוֹמֵר:
16 לֹא הִנְחֵיתִיךָ לְפָתַח⁴², אֲלֵא מִפְּנֵי⁴³ שֶׁהִיא קִטְנָה
17 וּגְבוּהָה; אֲבָל שֶׁתִּזְקַק עָלֶיךָ שֶׁאַרְחִיק הַבִּנְיָן - לֹא
18 הִנְחֵיתִי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁴? בְּשִׁפְתָּהּ לְתַשְׁמִישׁ⁴⁵
19 אוֹ פִּדְי שֶׁיִּכְנָס בָּהּ הָרוּחַ; אֲבָל אִם פָּתַחָה לְאוֹרָה⁴⁶,
20 אֲפִלּוּ הִיתָה קִטְנָה⁴⁷ בִּיּוֹתָר וּגְבוּהָה בִּיּוֹתָר, הוּאִיל וְלֹא
21 עָרַעַר - הִחֲזִיק, וְאֵין בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנֶגְדָּהּ
22 אוֹ מִצִּדָּהּ עַד שֶׁיִּרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, פִּדְי שֶׁלֹּא
23 יִאֲפִיל עָלָיו, שֶׁהִי מַחֲל לוֹ עַל הָאוֹרָה. וְכֵן⁴⁸ מִי
24 שֶׁהִיתָה לוֹ חֲלוֹן מִחוּצָה, וְכֵן חֲבָרָה וּבִנְיָה⁴⁹ כְּנֶגְדָּהּ אוֹ
25 מִצִּדָּהּ בְּלֹא הִרְחָקָה, אוֹ סִתְמָה, וְשָׂתַק בַּעַל הַחֲלוֹן
26 - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְעָרַעַר לְפָתַח הַחֲלוֹן אוֹ לְהִרְחִיק
27 הַבִּנְיָן; שֶׁכֵּן שֶׁשָּׂתַק - מַחֲל. שֶׁאֵין אָדָם עֹשֶׂה
28 שְׁסוּתְמִין אוֹרֹו בְּפָנָיו וְשׁוֹתֵק, אֲלֵא אִם בֵּין מַחֲל.

39 משנה וגמרא שם. (40) רבינו לשיטתו, שרק אם מצטרפים שני התנאים האלו, אין בה דין חזקה. (41) אבל אינו יכול לדרוש את סתימת החלון. (42) ומשמע שעל הפתיחה עצמה אינו יכול לערער ואינו יכול לכופ אותה לסתום. (43) שאז אין ההיזק-ראייה גדול ביותר. והרשב"ם כתב שאם החלון קטן אין בו קבע, ולפי זה יכול הוא למחות אף על הפתיחה. (44) שם נט. מימרא של שמואל. (45) אם כי יש בה גם אור (כסף-משנה). (46) והכל תלוי בדעתו של הפותח (כסף משנה). ויש אומרים שצריך שיהא ניכר בחלון שהוא עשוי לאורה, כגון שהוא צר מבחוץ ורחב מבפנים (הגהות מיימוני). (47) וצריך שיהיה לפחות כמלוא מקדח (כסף משנה בשם הרמב"ן). (48) כלומר: כשם שיש דין חזקה בפתיחת החלון, כן יש דין חזקה בסתימתו. (49) בגמרא: "ולסתום", ולדעת רבינו, אף בניית כותל מול החלון, בכלל זה. ולדעת הראב"ד בהשגתו כאן אין חזקה בבניין כותל אלא לאחר שלושים יום, כמו בסוכה, להלן פרק ח הלכה ז (לחם-משנה).

29 ח. מִי⁵⁰ שֶׁהָיוּ לוֹ חֲלוֹנוֹת לְמִטָּה בְּכַתְּלוֹ, וְכֵן חֲבָרָה
30 לִבְנוֹת בְּפִנְיָהּ, וְאָמַר לוֹ: אֲנִי אֶפְתַּח לָךְ חֲלוֹנוֹת
31 אַחֲרוֹת בְּכַתְּלִי זֶה עֲצָמוֹ לְמַעַלָּה מֵאֵלּוּ - הֲרִי זֶה
32 מַעֲכָב עָלָיו, וְאוֹמֵר לוֹ: בַּעַת שֶׁתִּפְתַּח הַחֲלוֹנוֹת
33 תִּרְעִיד אֶת הַכֶּתֶל וְתִקְלַקֵּל אוֹתוֹ. וְאֲפִלּוּ אָמַר: אֲנִי
34 אֶסְתֵּר כָּל הַכֶּתֶל, וְאִבְנָה אוֹתוֹ לָךְ חֲדָשׁ, וְאֶעֱשֶׂה בוֹ
35 חֲלוֹנוֹת לְמַעַלָּה, וְאֶשְׁכַּר לָךְ בֵּית שְׁתִּדּוּר בוֹ עַד
36 שֶׁאִבְנָה - יָכוֹל לַעֲכָב עָלָיו, וְאוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי
37 שֶׁאֲטַרַח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם⁵¹. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הָיָה שֵׁם
38 טָרַח כָּלִיל⁵², וְאֵין צָרִיךְ לַפְנוֹת - אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲכָב
39 עָלָיו, וְכּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיִּהְיֶה חֲבָרָה סוֹתֵם חֲלוֹן זֶה
40 שֶׁלְּמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲלוֹן מִלְּמַעְלָה; שֶׁזוֹ מִדָּה

(24) משנה שם כב. וכפירושה הסופי בגמרא שם כב: (25) כי אחרת הצל מאפיל. (26) היינו, שרוחב החלון הוא בכלל הארבע (ולא כשיטת הטור, שצריך ארבע אמות מחוץ לרוחב החלון - סמ"ע סימן קנד סעיף קטן נז). ואם החלון רחב ארבע אמות, צריך להרחיק שני הכתלים מן החלון טפח, לפחות, מכל צד כמבואר למעלה (מגיד משנה). (27) אינו בתלמוד, אבל הוא פשוט, ונלמד ממה שכתב למעלה (מגיד משנה). (28) כדין כותל מכנגד שצריך ארבע אמות. והמדובר, כשאי אפשר לעלות על גבי הסיכוך, שאם לא כן יש גם חשש שמא יציץ ויראה (למעלה הלכה ב-ג). (29) שם נט. וכדעת רבי אילעא, שאמר שם שאפילו בחלון המצרית (כפירוש רבינו בסוגייה זו, ראה להלן הלכה ר"ז) ואפילו למעלה מארבע אמות - יכול בעל החצר למחות בידו.

3 ו. הֲרִי³⁰ שֶׁפָּתַח חֲלוֹן לְחֲצֵר חֲבָרָה, וּמַחֲל³¹ לוֹ בַּעַל
4 הַחֲצֵר; אוֹ שֶׁגָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהֵנִיחוֹ, כְּגוֹן שֶׁבֹא וְסִיעַ
5 עִמּוֹ; אוֹ שֶׁיָּדַע הַנֶּזֶק וְלֹא עָרַעַר - הֲרִי זֶה הִחֲזִיק
6 בְּחֲלוֹן, וְאֵינוֹ יָכוֹל אַחֵר כְּ³² לְחַזֵּר וּלְעָרַעַר עָלָיו
7 לְסִתְמָה³³. וְכִיצַד³⁴ דִּינָה שֶׁל חֲלוֹן זֶה, שֶׁהֵנִיחָהּ
8 לְפָתַחָהּ? אִם³⁵ רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לַכְנֵס מִמֶּנָּה,
9 אוֹ³⁶ שֶׁהִיתָה לְמִטָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אָף עַל פִּי שֶׁאֵין
10 רֹאשׁוֹ נִכְנָס מִמֶּנָּה - אֵין בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת
11 כְּנֶגְדָּהּ אוֹ מִצִּדָּהּ, אֲלֵא אִם בֵּין הִרְחִיק³⁷ אַרְבַּע
12 אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁸.

(30) שם נח: במשנה, שחלון צורית יש לה חזקה, ומפרשה רבינו בחלון שיש בה היזק ראייה, ואף על פי כן יש לה חזקה. (31) רבינו לשיטתו שבנוקין אין צורך לא בחזקת שלוש שנים ולא בטענה, ראה למעלה פרק ה הלכה ה. (32) היינו, אפילו מיד, שהרי לדעת רבינו אין צורך בשלוש שנים. (33) והיינו, בכל החלונות, אף בחלון קטן, ואף אם הוא למעלה מארבע אמות, שאף על פי שאין בהם דין חזקה לעניין שלא יכול השני לבנות כותל על ידו, יש בהם חזקה לעניין זה, שאינו יכול לסתום את החלון. (34) משנה וגמרא שם נח: ונט. (35) במשנה שם, חילקו בין חלון צורית, שיש בה חזקה ובין חלון מצרית, שאין בה חזקה, ופירושו שחלון מצרית היא קטנה, שאין ראשו של אדם יכול להיכנס בה, ואם כן חלון צורית, היא חלון שראשו של אדם יכול להיכנס בה. (36) בגמרא שם מבדילים רבי זירא ורבי אילעא, בין חלון שהוא למטה מארבע אמות, שיש בה דין חזקה לבין חלון שהוא למעלה מארבע אמות, שאין בה דין חזקה; ולדעת רבינו (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל למטה) המדובר על חלון קטן, אבל בחלון גדול, אף למעלה מארבע אמות יש בו דין חזקה. אך הראב"ד (בהשגתו כאן) והרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רבי זירא) פירשו להיפך, שהמדובר בחלון גדול, אבל בחלון קטן אף למטה מארבע אמות אין בה חזקה, וראה מגיד משנה והגהות

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ש"ק ט"ז אדר-ב' - ספר קנין - הלכות שכנים קעט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 סְדוּם⁵³. וְכֵן⁵⁴ כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בּוֹ, וְאֵין חֲבֵרוֹ
2 מִפְּסִיד וְאֵין חֶסֶר כָּלוּם - כּוֹפִין עָלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זה נהנה וזה לא חסר... וכופין אותו שזו מדת סדום"

יש לחקור מה יהיה הדין בזה נהנה וזה חסר בחסרון לאחר זמן, אלא שעל-ידי הנאת חברו יוקדם החיסרון וההיזק, ואם לא יוקדם לא יינה חברו כלל, ויזק זה בוודאי לאחר זמן.

אם הטעם הוא שאין לו לעכב הנאת חברו שאינה גורמת לו לחסרון, הרי שיש לכופף אותו גם במקרה הנ"ל (שהרי החסרון יבוא ממילא).

אבל אם הטעם הוא שכופין אותו רק כאשר אין הנאת חבירו קשורה עם החסרון שלו, הרי שכאן אין כופין אותו. בנוסף יש לחקור מה יהיה הדין בנוגע לקבוצה שלמה המהנים זה את זה ואינם רוצים להנות אחרים, האם יש לכופף להנות אחרים, שהרי בין כך יהיו חסרים והלא כך היה בסדום שלא רצו לגרום הנאה לאחרים אבל בינם לעצמם היו מהנים זה את זה, וכופין על מדת סדום. או שמא אין לכופף כיון שבכל-זאת מהנים זה את זה.

ויש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע לגרום הנאה לחברו עד כדי כך שכופין על עניין זה ואפילו בני נח חייבין בצדקה ועל כך נענשו אנשי סדום על ש"יד עני ואביון לא החזיקה" (יחזקאל טז, מט). ומה שלא נמנתה בשבע מצוות, יש לומר א. שנמנו רק מצוות שב ואל תעשה. ב. שכלולה במצוות דינים שעניינה יישוב העולם.

(על פי י"ן מלכות' ספר קנין סימן יז).

50) שם ז. מימרא של רב חמא. 51) בגמרא שם השיבו כך על הטענה שישתור את כל הבית, ואילו על סתירת הכותל לבדו, השיבו שכותל חדש אחד עם שלושה כתלים עתיקים לא יחזיקו מעמד. 52) מכלל שאם יש טורח כל שהוא יכול לעכב עליו, ובכלל זה גם בית התבן ובית העצים כמו שאמרו בגמרא שם (לחם משנה). 53) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדו מהמבואר למעלה. וראה בבבא בתרא נט. 54) שם נט. בקשר לפתיחת החלון למעלה מארבע אמות, כשאין שום היזק לשני.

3 ט. אֲבָל⁵⁵ בְּעַל הַחֲלוּנוֹת שֶׁרָצָה לְשַׁנּוֹת מְקוֹם חֲלוּנוֹ,
4 בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה⁵⁶; אֲפִלּוּ⁵⁷ הָיְתָה גְדוֹלָה,
5 וְאָמַר: אֶפְתַּח אַחֲרַי קִטְנָה⁵⁸, וְאָסַתֶּם זֶה - בְּעַל
6 הַחֲצֵר מַעֲכָב עָלָיו. וְכֵן⁵⁹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהִרְחִיב בְּחִלּוֹן
7 כָּל שֶׁהוּא.

55) בבא בתרא ס. במשנה, ושם שאין בעל הפתח יכול לשנות את הפתח, להרחיבו או לעשותו שניים, והוא הדין, לדעת רבינו, בחלון, אם כי לא הוזכר מפורש. 56) שאם היה למעלה מארבע אמות אסור לעשותו למטה ששם מוזיק יותר בראייה, ואם היה למטה אסור לעשותו למעלה, וכן

דעת רב משה גאון (מגיד משנה). שכשהיה למטה, ידע בעל החצר שבעל הכותל מצוי תמיד ליד החלון ונשמר ממנו, אבל כשעושהו ואינו מצוי תמיד ליד החלון אינו יודע להישמר ממנו בעת שעולה על דעתו לטפס על הסולם ולהופיע פתאום על יד החלון, ולא ידע לשמור ממנו (לחם משנה). 57) מפני הטעמים האמורים. 58) במקום אחר, או למעלה או למטה. 59) שם ס. במשנה, בפתח, והוא הדין בחלון.

8 י. שְׁנֵי⁶⁰ אֲחִינִי⁶¹ שֶׁחָלְקוּ חֲצֵר מְדַעְתָּן⁶², וְשָׁמוּ
9 הַבְּנוֹן⁶³ וְהָעֵצִים זֶה כְּגֵד זֶה, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל שׁוֹמֵת
10 הָאוֹר⁶⁴, וְהִגִּיעַ לְאַחַד מֵהֶן בְּחָלְקוֹ תִּרְבֵּץ הַחֲצֵר⁶⁵,
11 וְלִשְׁנֵי הָאֲכַסְדָּרָה⁶⁶, אִם רָצָה⁶⁷ בְּעַל הַחֲצֵר לְבָנוֹת
12 כְּתָל בְּסוֹף חָלְקוֹ - בּוֹנֶה⁶⁸ בִּפְנֵי הָאֲכַסְדָּרָה, וְאֵף עַל
13 פִּי שְׁמֵאפִיל עָלָיו, שֶׁהָרִי לֹא שָׁמוּ הָאוֹר.

60) שם ז. כרב חמא. 61) והוא הדין שותפים (הגהות מיימוני). 62) ושכחו לשום את האוויר, שאילו היו חולקים בבית-דין, היו וודאי עושים השומא כהוגן ולא היו מסיחים דעתם מלשום את האוויר. 63) היינו, שזה שקיבל את הבניין העלה לזה בדמים את ההפרש, ששוים הבניין והעצים נגד המגרש הריק. 64) יש אומרים שאין זה אלא אם הדגישו שהעלאת דמים זו מכוונת כלפי הייתרון של העצים והבניין, ולכן אין האוויר בכלל השומא, אבל אם שמו סתם: חלק זה נגד חלק זה - גם האוויר בכלל השומא (מגיד-משנה). 65) בגמרא שם: "תרכיזא", ופירש רש"י שם: "גינה". ואם כן לדעת רבינו היא גינת החצר. 66) בגמרא שם: "איספלידא", ומפרשה רבינו "אכסדרה" וכן פירשה הר"י שם בתוספות, וכתב שם שרק באכסדרא, שיש לה שלושה כתלים והרביעית פרוצה, יכול להאפיל, שהרי יש בה הרבה אור, אבל בבית רגיל אינו יכול להאפיל, "שביט בלי אור אינו שווה כלום" (רמ"א סימן קנד סעיף כז). 67) והיינו, מיד, לפני שזה יחזיק בו, וראה רש"י שם דיבור המתחיל בדנפשא. 68) ואין זה יכול להסתמך על חזקת האבות, שאין היורש יכול לטעון, שהוא רוצה לגור כמו שגרו אבותיו (הגהות מיימוני).

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) נתבאר משפטי הזיזין שיש לאחד על האחר, והסולמות והצינורות המקלחות מים, ונעיצת הקורות בכתלים.

א. הַמְּבַקֵּשׁ² לְהוֹצִיא זֵיז³ מִכְּתָלוֹ עַל אֹרֶי חֲצֵר
חֲבֵרוֹ כָּל שֶׁהוּא⁴ - בְּעַל הַחֲצֵר מַעֲכָב עָלָיו⁵; שֶׁהָרִי
מִזִּיקוֹ בְּרֹאשֶׁי⁶ בָּעֵת שֶׁתּוֹלָה בּוֹ⁷ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ⁸.
הוֹצִיא אֶת הַזֵּיז וְלֹא מָחָה בּוֹ לְאַלְתֵּר בְּעַל הַחֲצֵר -
הָרִי הַחֲזִיק בְּעַל הַזֵּיז⁹.

2) משנה וגמרא בבא-בתרא נט. ונט: 3) "הוא הבנין היוצא מן הכותל" (רבינו בפירוש המשנה שם). 4) אפילו הוא פחות מטפח. 5) שם, בדברי רב הונא. 6) ולולא טענה זו, לא היה יכול למנוע את בעל הזיז מלהשתמש באויר חצרו, שהרי זה נהנה וזה לא חסר, וכופין אותו על מדת סדום (שם). 7) שאם כי אינו ראוי לשימוש מלא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מני, וכפירושה על-ידי אביי. (17) היינו, וזו שרחבו טפח וארכו ארבעה. (18) שכין שנתרצה לו באורך של ארבעה, שהוא מקום חשוב, נתרצה לו גם ברוחב ארבעה, שאין מקום חשוב בפחות מארבעה על ארבעה (רשב"ם). ורבינו כאן לשיטתו להלן (פי"א ה"ד) שבנקים ושעבודים לא צריך טענה, ומספיקה מחילה או העדר מחאה. ולדעת הראב"ד, לא החזיק אלא אם הוא מחמת טענה "לפי שזה מקום חשוב, ואינו נקנה במחילה, אלא דוקא בטענת מכר או מתנה" (מגיד-משנה). (19) ורק עד ארבעה רוחב ולא יותר, ואפילו יש באורך יותר מארבעה (מגיד-משנה בשם רשב"ם). (20) שיעור זה לא נזכר בגמרא, אבל סברא היא, שהרי דירת-בית היא עשרה טפחים, וכמו כן תשמיש הזיו (מגיד-משנה). והרי"ף כתב שמשאיר לו תחת הזיו שיעור ארבעה טפחים.

לרגל קוטן שטחו – ראוי הוא לתלות בו חפצים, ואז בעת פעולת-שימוש זו, עלול הוא להזיקו בראיה. (8) היינו, מבלי להכנס לחצר חבירו, אלא מוציא ידו דרך חלון ותולה. ואינו יכול לטעון: אחזיר את פני ולא אזיקך, כי בעל החצר טוען כנגדו: שמא תפחד לעשות כך, או תעשה עצמך מפחד, ובינתיים תסתכל בחצר, ותזיקני בראיה (גמרא שם). (9) כלומר, מכיון שיכול היה למחות ולא מיחה, החזיק זה לאלתר ואינו צריך לחזקת שלש שנים (ראה להלן פי"א הלכה ד). ומועילה חזקה בהיזק ראייה באופן זה (ראה למעלה פ"ז הלכה א). וחזקה זו אינה אלא לענין שיכול להשתמש בזיו זה בחצר חבירו, וכן למנוע מבעל החצר מלהשתמש בו, אבל אינו יכול למחות בבעל החצר מלבנות תחת הזיו, כשם שיכול למנוע בזיו שהוא טפח (להלן הלכה ב). וזה לשון המשנה שם: "הזיו עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות, פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות". ומפרשה רב הונא שם, בבעל הגג שהוא יכול למחות בבעל החצר בזיו טפח ואינו יכול למחות בפחות מטפח, אבל בעל החצר יכול למחות אפילו בפחות מטפח, וברור הדבר שאם לא מיחה בעל החצר, שוודאי החזיק בעל הגג, אפילו בזיו פחות מטפח. ואם כן, מה שאמרו במשנה שבפחות מטפח אין לו חזקה, על-כרחו שאין זה לענין השימוש בו, שלענין זה בוודאי יש לו חזקה, מאחר שלא מיחה בו בעל החצר, אלא לענין מניעה מבעל החצר לבנות תחתיו, ועל זה אמרה המשנה שאינו יכול למחות בו, אבל לענין שימושים יש לו חזקה ויכול לעכב לבעל החצר מלהשתמש בו. וכן הוא בפירוש המשניות לרבינו שם.

ד. המעמיד²¹ סלם קטן²², שאין²³ לו ארבעה¹⁴ (חוקין) [חוקין]²⁴, בצד פתלו בתוך חצר של חברו²⁵ או בתוך שדהו²⁶ – לא החזיק בנזק זה²⁷; וכל זמן שיצאה פעל החצר – בונה בצד סלם²⁸ ומבטל תשמישו. ואם²⁹ היה סלם גדול³⁰, שיש לו ארבעה (חוקין) [חוקין]³¹ או יתר – החזיק; ואם בא לבנות ולבטלו – פעל הסלם מעכב עליו עד שיורחיק פשעור, שהרי מחל³² לו להעמיד סלם גדול. לפיכך³³, כשיבוא פעל הגג להעמיד סלם גדול – פעל החצר יכול למחות, כדי שלא יחזיק עליו. אבל אם העמיד סלם קטן – אינו יכול למנוע³⁴; שהרי אומרים לו: אין עליך הפסד בזה³⁵, כל זמן שתתקנה³⁶ – תטלנו³⁷.

(21) שם נח: במשנה. (22) והיינו "סולם המצרי" שבמשנה, שם. (23) כפירושם של תלמידי רב ינאי, שם נט. (24) כ"ה ברמב"ם בדפוס רומי, וכן הוגה בכ"י רומי בגמרא שם, וכן הוא בעיטור ערך מחאה (דק"ס שם עמוד 180 הערה ח). אבל ברמב"ם כ"י תימן: "חוקים" = חוקים. וכ"ה בגמרא שם בספרים שלפנינו. והם שלבים = מדריגות. (25) שסומך את הסולם על כותלו בצד השני, שבתוך חצר חבירו, וכך פירשו הרשב"ם והרא"ש. וראה בסמ"ע סימן קנ"ג, ס"ק כט. (26) פירט גם שדה וגם חצר, להורות כי החצר הזה דומה לשדה שאין בו היזק ראייה, היינו שאין שם בית (ש"ך שם ס"ק י', בשם ב"ח). שאם לא כן, ודאי יכול למנוע מלהעמיד סולם קטן, כשם שיכול למנוע מלהוציא זיו (למעלה הלכה א), וראה להלן בסוף ההלכה. (27) מכיון שהוא קטן, אין בעל החצר מקפיד עליו, ואינו מוחה. ואין שתיקה זו נחשבת כמחילה, שהיא היסוד של החזקה. (28) אבל אינו יכול למנוע מלהשאיר את הסולם, ראה להלן בסוף ההלכה. (29) משנה, שם. (30) והיינו "סולם צורי" שבמשנה, שם. (31) ראה למעלה הערה כג. (32) רבינו לשיטתו, שמחילה לבד מספיקה לרכישת חזקה זו. (33) מסקנת רבינו, ואינה מפורש במקור התלמודי. (34) כלומר: כל זמן שאינו רוצה לבנות במקום הסולם, אינו יכול להכריח אותו לסלקו. (35) והוא בכלל מה שאמרו

ב. היה¹⁰ הזיו טפח¹¹ – החזיק¹² באויר¹³ החצר כנגדו; ואם רצה פעל החצר לבנות תחת הזיו ולבטל תשמישו – פעל הזיו מעכב עליו. ואם אין בזיו טפח – לא החזיק באויר החצר¹⁴; וכל עת שיצאה פעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו של זיו – אין פעל הזיו יכול לעכב עליו¹⁵.

(10) שם, במשנה. (11) שזהו מקום חשוב. (12) היינו, אם לא מיחה בעל החצר, כמבואר למעלה. (13) היינו, למניעת הבנין במקום הזיו, זכות שיש רק בזיו טפח. זהו פירוש הפסקא במשנה: "הזיו עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות". (14) אבל החזיק בזיו להשתמש בו ולמנוע מבעל החצר מלהשתמש בו, כמבואר למעלה. (15) וזהו הפירוש של הפסקא במשנה: "פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות", וכדברי רב הונא.

ג. היה¹⁶ הזיו שהוציא רחב טפח, ומשוף באויר חצרו של חברו ארבעה טפחים¹⁷, ולא מחה בו – החזיק בו בארבעה על ארבעה¹⁸; ואם רצה להרחיב את הזיו עד שיעשה ארבעה על ארבעה¹⁹ – הרי זה מרחיב. ואין פעל החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת הזיו כלום, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה אויר עשרה טפחים²⁰, כדי שישתמש בזיו.

(16) שם בגמרא, מימרא של רבי אסי או רבי יעקב בשם רבי

לגמרי) - שאין המדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (כמו שפירש הרשב"ם), אלא בחזקת בעל החצר על בעל הגג (וכמימרא של שמואל שם נט. שהובאה למעלה). ולפי"ז ברור הדבר כי לבעל הגג יש חזקה על המרזב, ובעל החצר אינו יכול לעקרו ואולי אף לא להתזירו מצד לצד (ראה למעלה הערה מב). אלא שהראב"ד השיג על רבינו והעיר עליו: הלא הלכה זו רב יהודה אמרה בשם שמואל, ואם כן האיך אפשר לפרשה במשנתנו? (46) כן מפרש רבינו בדברי רבי חנינא (שם נח): בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם היה ארוך מקצרו, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו" - שאף לפי דבריו אין המדובר בחזקת בעל הגג אלא שוב בחזקת בעל החצר, כנ"ל. [והמזחילה יש לה חזקה", כלומר: אם בעל הגג רוצה לקצר את המזחילה כדי למעט את מימיו של בעל החצר - בעל החצר מעכב עליו. ועיין ראב"ד]. (47) לא כתב רבינו אלא צינור בלבד, אבל במזחילה מעכב בעל החצר שלא להתזירו ושלא לקצרו, כנ"ל. (48) שם מדברי רב ירמיה בר אבא בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם רוצה לבנות תחתיו בונה, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו". [וכאן גם רבינו מודה שהמדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה למעלה). ומזחילה יש לה חזקה, שאם יבנה בעל החצר יערער יסודות המזחילה הבנויה על-פי הרוב באבן וטיט. ולכן לא הזכיר רבינו אלא צינור ולא מזחילה, והראב"ד חשב, כנראה, שגם בבא זו מתפרשת בחזקת בעל החצר על בעל הגג, ולכן שאל: מה לו לבעל החצר, אם בעל הגג עצמו רוצה לערער בנין המזחילה שלו?]. (49) כמבואר למעלה הלכה א. והמדובר בצינור שגדלו טפח (ראה למעלה הלכה ב, שגם בזיז הדין כן). וראה בסמ"ע סימן קנ"ג ס"ק כא. (50) ואין הבנין מפריע לזה. מה-שאין-כן בזיז, שצריך לתלות עליו.

- 16 ו. מ"י⁵¹ שהיורד מי גגו על חצר חבירו, ולא מחה
- 17 בו, והחזיק בדבר זה: אם המים מנטפין⁵², ורצה
- 18 לקבצם למקום אחד ולעשותם צנור - עושה⁵³. וכן⁵⁴
- 19 אם היו באין דרך צנור ממקום אחר, ויחלקן⁵⁵ על
- 20 רחב הכתל והחזירן נוטפין - עושה. ואפילו⁵⁶ לבנות
- 21 על גגו פמין צריך⁵⁷, עד שיירדו המים במהרה⁵⁸
- 22 לחצר חבירו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה
- 23 לירד לחצר חבירו.

(51) בבא-בתרא ו. ויכוח בין רב נחמן ורב יוסף, שנמסר בשני לשונות. (52) שהן יורדין טיפין טיפין על פני הכותל. (53) שהמים יורדים עכשיו במרוכז דרך הצינור, וזה יותר נוח לבעל החצר, ולפיכך הכל מודים בזה שמותר. (54) לפי הלשון הראשון, סובר כן רב יוסף. ואילו לפי הלשון השני, סובר כן גם רב נחמן. (55) שהסיר את הצינור, והמים שוב מתפשטים על פני כל הכותל. (56) כרב יוסף לפי הלשון האחרון, "ועבד עובדא בצריפא דאורבני". (57) בנין, שאין לו גג וראשי הדפנות דבוקות זו בזו, כזה: A. וראה בפ"ד מהלכות סוכה הלכה ז. (58) שמתוך שהגג משופע, יורדים המים במהירות יתר, וכן כתב ר"י מיגאש.

חז"ל בכמה מקומות: כופין על מדרס סדום, שהרי זה נהנה וזה לא חסר. (36) היינו, להנות במקום הסולם. (37) ואין כאן משום היזק ראייה כמו בזיז (למעלה הלכה א), מכיון שאינו יכול להשתמש בסולם זה אלא אם נכנס לחצר חבירו, ועל זה הוא צריך לבקש רשות מחבירו, ואם צפוי לו היזק ראייה, יכול חבירו למנוע זאת ממנו תמיד (מגיד-משנה), וראה למעלה הערה כה, מה שכתבנו בשם הב"ח.

- 1 ה. הרוצה³⁸ להוציא צנור³⁹ על חצר חבירו, כדי
- 2 שיקלח שם המים, או שעשה מזחילה⁴⁰ על כתלו,
- 3 כדי שיהיו המים נזחלין ויורדין לחצר חבירו - בעל
- 4 החצר מעכב עליו⁴¹. ואם⁴² לא מחה בו - החזיק זה
- 5 בצנור⁴³. רצה אחר כך לסתם⁴⁴ הצנור - בעל החצר
- 6 מעכב עליו; שעשה שהחזיק בעל הגג לשפך מימיו
- 7 לחצר חבירו, כך החזיק בעל החצר שיהיו מימיו גגו
- 8 של חבירו באין אצלו לרשותו. רצה בעל הגג לעקור
- 9 הצנור מצד זה ולהחזירו בצד אחר⁴⁵, או שהיה ארוך
- 10 ורצה לקצרו⁴⁶ - אין בעל החצר יכול לעכב עליו;
- 11 שלא החזיק אלא במימיו הגג, והרי הם באים אצלו
- 12 מכל מקום⁴⁷. וכן⁴⁸ אם רצה בעל החצר לבנות תחת
- 13 הצנור - אין בעל הגג יכול לעכב עליו; שאין
- 14 הצנור עשוי לתשמיש פזיז, כדי שיחזיק באויר
- 15 החצר⁴⁹, שאינו עשוי אלא לקליח המים⁵⁰.

(38) שם נח: במשנה. ויוצא גם מהמימרא של רב יהודה בשם שמואל, שם נט. (39) הוא "מרזב" שבמשנה שם, והוא ה"צינור" שבדברי שמואל שם, והוא עשוי כך שמימיו מקלחין מרחוק לתוך החצר ולא זוחלים על פני הכותל. וקובעים אותו פעם פה ופעם פה במזחילה (=הוא הצינור הגדול המחובר לגג). (40) משנה, שם. והוא צינור גדול נמשך לאורך הכותל, שמימיו נזחלים מעל הגג על פני הכותל. (41) מכיון שנראה במשנה שם שיש להם חזקה (ראה להלן) - ודאי יכול לעכב, שכל שיש לו חזקה - יכול הוא למחות (הגר"א סימן קנ"ג ס"ק כב). (42) משנה, שם. (43) במשנה, שם: "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה (ראה להלן), המזחילה יש לה חזקה". ורבינו התחיל בצינור (=במרזב) ובמזחילה, וגמר בצינור בלבד. וכוונתו לומר שאפילו צינור יש לו חזקה, וכל-שכן מזחילה, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק כג. [ואין רבינו מחלק במרזב בינו לבין מקומו, כמו ששנו במשנה שם, משום שרבינו מפרש משנתנו לענין חזקת בעל החצר, אם בעל הגג רשאי לעקור את המרזב ממקום למקום או לקצרו כדלהלן, ולא בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה להלן). ומתוך זה, שאנו דנים אם בעל הגג יכול לעקרו או לקצרו, אנו למדים, שבעל החצר ודאי אינו יכול לעקרו, ואולי גם לא לשנותו ממקום למקום, הרי שבעל הגג החזיק בצינור]. (44) שם נט. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (45) רבינו מפרש מה שאמר (שם נח): רב יהודה בשם שמואל, בפירושו למשנה שם "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה": "הכי קאמר, המרזב אין לו חזקה מרוח אחת (שאפשר להתזירו בצד אחר), ויש למקומו חזקה משתי רוחות" (שאי-אפשר לעקרו

בנייתו (מ"מ). וראה להלן. ובכ"י תימן: בו. (77 מיד, ואינו צריך חזקת ג' שנים, כיון שטוען שהוא שותף מתחילת הבנייה (מגיד-משנה), ומקור להלכה זו מה שאמרו (בבא בתרא ו.י): "אמר רב הונא, בי כוי לא הוי חזקה", וזוהי ההלכה המבוארת להלן: "היו קורותיו של ראובן בתוך הכותל וכו'", ולדעת רבינו שאם החזיק בקורה אחת אינו יכול להחזיק בקורה שניה, כנ"ל, מה חידוש יש כאן בדין זה של "בי כוי" שעוד לא נשתמש כלל בכותל? אלא על-כרחנו שכאן מדובר בטענת שותפות, ומשמיענו בזה שכל זמן שלא השתמש אין לו חזקה - הרי שאם כבר השתמש יש לו חזקה (הגר"א סימן קנג, ס"ק מט). (78 כדין כל מחזיק בקרקע שלש שנים, וטוען שלקחה (פי"א מהלכות טוען ונטען הלכה א).)

ט. הו"ו⁷⁹ קורותיו של ראובן בתוך הכתל⁸⁰, ובצד שמעון מקומות חפורין להכניס⁸¹ בהן ראשי הקורות - לא החזיק⁸² בהן שמעון להכניס בהם⁸³ קורות, ואינו יכול לטען שהוא שותף בו. שהרי אין לו בו תשמיש⁸⁴, ויכול⁸⁵ ראובן לטען: שאני חפתי מקומות אלו בצדד, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחל לה, ותכניס הקורות בלא חפירה בכתל, כדי שלא יתמטמט⁸⁶ כתלי בעת חפירה.

(79 שם, מימרא הנ"ל של רב הונא. (80 ובזה הוחזק הכותל בשלו. (81 מוכנות להכניס, אבל זה עדיין לא הכניס. (82 מטעם מחילה, לפי שלא היה לו עדיין מה למחול ונגד מה למחות. (83 בכ"י תימן: בהן. (84 כנ"ל, שהמדובר בטענת שותפות. (85 כן הוא שם, בסוף דברי רב הונא. (86 יתמוטט. ובכ"י תימן: "יתנדנד".

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) נבחרו קצת מן הדברים שאין אדם רשאי לעשות בתוך שלו סמוך לרשות חבירו כדי שלא יזיק את חבירו, אם בשניהם שווים כאחד, אם כשהאחד בעל עלייה והשני בעל הבית התחתון. ולא נשלמו.

א. לא יחפר אדם² בור³ ולא שיח⁴ ולא מערה⁵, ולא יביא⁶ אמת המים, ולא יעשה ברכת המים לשרות⁸ בה בגדים לכבס, בצד כתלו⁹ של חבירו¹⁰, אלא אם כן הרחיק מכתל שלשה טפחים, ויסיד¹¹ בסיד לכתל בור זה או מקנה המים זה או כתל האמה מצד חבירו, כדי שלא יבליעו המים¹² ויזיקו¹³ כתל חבירו.

(2) במשנה (בבא-בתרא יז.): "לא יחפור אדם בור סמוך לבור של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אלא-אם-כן הרחיק מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד". ופירש הראב"ד (ב'שיטה מקובצת' שם יט.) שהמשנה הנ"ל מחולקת לשתי בבות: א. "לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו". ב. "ולא שיח ולא מערה וכו' וסד בסיד". והבבא הראשונה עוסקת בבור שאין בו מים, אלא שמכיון שהבור הוא עמוק מוזק בחפירה, ועל זה אמרו שם: "כל מרא ומרא דקא מחיית, קא מרפית

ז. כתל⁵⁹ שבין ראובן ושמעון: אם היו שותפין בה - שניהם משתמשין בו; זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן⁶⁰, וזה חופר מצד זה ומכניס קורותיו. היה הכתל של ראובן לבדו - אין שמעון יכול להשתמש בו⁶¹. חפיר⁶² שמעון בכתל זה, והכניס בה קורה אחת, ושתק⁶³ ראובן ולא מחה בו - החזיק במקום הקורה. אפלו היה קטנה, ורצה שמעון להחליפה בקורה גדולה ועבה - מחליף⁶⁴. היה⁶⁵ הקורה ספת עראי⁶⁶: כל שלשים יום - לא החזיק בה סתם, שהרי ראובן אומר: לא מחלתי והנחתי, אלא מפני שהוא עראי; לאחר שלשים יום - החזיק, שאין זה עראי. ואם⁶⁷ ספת ימי החג היא: כל שבעת ימי החג⁶⁸ - לא החזיק; לאחר⁶⁹ שבעה - החזיק. ואם⁷⁰ חפר ראש הקורה בכתל בטיט⁷¹ - מיד החזיק. והוא⁷² שביא ראיה שראובן סיע עמו, או ראה ולא מחה.

(59 בבא-בתרא ה. (60 אף אם כבדים הם, אבל לא יותר על המדה, והולכים בזה אחר המנהג (רמ"א סימן קנג סעיף יד). (61 פשוט. וכן נראה במשנה שם, ובגמרא שם ו. כמימרא של רב נחמן שתוכנה הובא להלן. (62 שם ו. וראה למעלה הערה נ. (63 רבינו לשיטתו, שבחזקות אלו אין צורך לא בשלש שנים ולא בטענה (מגיד-משנה). (64 כלשון שני של רב נחמן, וכרב יוסף. (65 שם ו: מימרא של רבינא. (66 סוכה קייצית שעשויה לצל בלבד (שם). (67 שם. (68 שבעה לאו דוקא, אלא שמונה, שהרי בשמיני-עצרת אינו יכול לסתרה (הגהות מיימוניות בשם 'תוספות'). (69 מפני שסוכה זו נעשתה לשם חג, ועכשיו לא צריך יותר לסוכת חג, ואם כן ברור שדעתו לקבע, או אולי לסוכת החג לכל שנה ושנה. מה-שאינ-כן בסוכת צל, שאין דרכה אלא לשלשים יום, וראה ברש"י שם ד"ה ואי סוכה דמצוה. (70 שם. (71 שזה סימן ברור שכוונתו לקבע. (72 תוספת של רבינו בהתאם לשיטתו. ומקור דבריו בבבא-בתרא מא. (הגר"א שם ס"ק מז).

ח. מי⁷³ שהחזיק בכתל זה בקורה אחת - אינו יכול להחזיק בקורה שניה; שהרי לא מחל לו אלא על האחת. במה דברים אמורים? פשהודה שאין הכתל זה⁷⁴ שלו, אלא חבירו מחל לו על הכנסת קורה זו; אבל אם טען: שכתל זה⁷⁵ שותף אני בה⁷⁶, הואיל והשתמש בה בקורה אחת - נאמן⁷⁷, ומשתמש בכלן, אחר שישבע שבועת הסת⁷⁸ שהוא שותף בכל הכתל.

(73 אין מקור מפורש להלכה זו, אך היא יוצאת מהויכוח שבין רב נחמן ורב יוסף (שם ו.) אם מחזיקים מקורה קטנה לכבדה (ראה למעלה) - הרי שאף המיקל לא היקל אלא באופן זה, אבל לענין הכנסת קורות נוספות - לא נחלקו (מגיד-משנה). (74 בכ"י תימן: "הכותל הזה". (75 שעד עכשיו היה בחזקת השני (כסף-משנה). (76 מתחילת

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום ש"ק ט"ז אדר-ב' – ספר קנין – הלכות שכנים קפג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בהלכות שבת שם. (17) והם מחלידים את האדמה מתחת לכותל, והופכים אותה עפר תיחוח (שם יט. ב'תוספות' ד"ה משום, בשם ר"ח). (18) כאן ברור, שמספיק אמצעי אחד אף לרבינו. בגירסתנו מפורש במשנתנו שם: "או סד בסיד", ואף לדברי ה'תוספות' (שם ד"ה וסד בסיד) שהעלו מתוך דיון את הגירסא: "וסד" (=ב"ו"ו החיבור) - יוצא מפורש, מתוך השקלא וטריא בגמרא יט. שכאן מספיק אמצעי אחד. וראה בלחם-משנה למעלה הלכה א. (19) אף זה, המשך המשנה שם. (20) בשקלא-וטריא בגמרא שם, סמכו את הטעם של כל הבבא הזאת: משום רטיבות. אך בזרעים, נאמר טעם מיוחד, והוא: "שמחלידים את הקרקע ומעלים עפר תיחוח" (שם יט:) וכתב רבינו בלשון כללית, כי המדובר גם כשזרעו במפולת יד, בלי מחרישה, שהרי אז יש טעם אחר לאסור, כמו שהעלו בגמרא. וראה בלחם-משנה. (21) בגמרא שם, ציינו, שמדובר כאן בחרישה לאילנות, ובארץ ישראל, שאין צורך בבריכת מים, כי אחרת הרי יש נימוקים אחרים לאסור. ורבינו כתב בלשון סתמית, הכוללת כל המקרים, וראה לחם-משנה. (22) במשנה, שם: "מי רגלים". ובגמרא (שם יט:) פירשה לדעת רבה בר בר חנה, המתיר להשתין מים בצד כתלו של חבירו, ב"שופכין". ופירשה רבינו "גומא" (דלא כרש"י ור"י מגי'אש שפירשו שמקבץ מי רגלים ושופכם בבת אחת). ואע"פ שרבינו פסק (להלן הלכה ו) שלא כרבה בר בר חנה, אלא "לא ישתין אדם מים בצד כתלו של חבירו אלא-אם-כן הרחיק ממנו שלשה טפחים" - כתב רבינו כאן "גומא" משום שכותל האמור כאן כולל גם כותל-אבנים שהמשתין מים אצלו אין צריך להרחיק אלא טפח אחד בלבד (ראה להלן שם), ואילו ב"גומא" צריך להרחיק גם ממנו שלשה טפחים (כסף-משנה בשם המגיה). (23) ודוקא מי רגלים, אבל לא סתם מים, ואין זה דומה לבור ונברכת הכובסין, שהם תדירים יותר (מגיד-משנה). (24) והיינו גם כותל-אבנים, ראה למעלה הערה כ. (25) ולא הזכיר רבינו "סיד". וכן אינו במשנה שם. ועיין ב'טורי' סימן קנה, ובהגהת הרמ"א שם סעיף ה, וביאור הגר"א שם סעיף-קטן יד.

לה לארעא" (= כל חפירה וחפירה שאתה מכה, אתה מרפה את קרקע). ובבבא זו לא נזכר "וסד בסיד", כיון שאין מתנוא (= לחות מים) אלא נדנוד על-ידי החפירה בלבד. ואילו הבבא השניה בדבר שיח ומערה, שאינם עמוקים ואין חפירתם מזקת כל כך, מדובר כשיש בהם מים, ועל זה אמרו (שם יט.): "רישא היזיקא דמתונתא" (= ברישא, ההיזק משום לחות המים). ולפיכך צריך גם הרחקה שלשה טפחים וגם לסוד בסיד. ומה שאמרו בגמרא (שם יז:) "אמר רב יהודה, מכותל בור שנינו" אין זה אלא על הבבא הראשונה, אבל הבבא השניה שנזכר בה "מכותל חבירו" מדובר בכל כותל בנין, וכנראה שזוהי גם דעת רבינו כמו שיבאר להלן ('דגל ראובן' חלק שלישי סימן מ). (3) רבינו שינה מדרכו של התנא. שחילק המשנה לשתי בבות, ודיבר בבבא הראשונה בבור שאין בו מים, שאין בו צורך לסוד בסיד - אלא כלל בור ושיח ומערה וכו' והמדובר בבור שיש בו מים, כמו שיח ומערה ואמת המים וכו', וכמו שמסיים בסוף: "כדי שלא יבלעו המים וכו'". ודין בור שאין בו מים הביא להלן הלכה י, עיין שם ('דגל ראובן' שם). (4) אף הוא מין בור, שהוא ארוך ואינו עמוק כליכך כמו בור. (5) אף היא כבור, אלא שהיא מרובעת ומכוסה בתקרה. (6) תעלה שרחבה אמה. (7) במשנה: "נברכת", והיא חפירה בקרקע, ובה מתקבצים מי הגשמים. ויש צורך לפרט אמת המים לחוד ובריכה לחוד, שבאמת המים, המים נגריים תמיד. ובבריכה המים נקווים ועומדים, ויש בכל אחד מהם חיוב ושלילה (גמרא שם יט.). וראה פירוש המשניות לרבינו. (8) בגמרא שם יט, חילקו בין "מחמצץ" המתאים לזה שהובא כאן, לבין "נדיין" שדינו הובא להלן, הלכה ה. (9) היינו כותל בנין של חבירו, וראה למעלה הערה א. (10) כן הוא בדפוס רומי, וכעין זה בכ"י תימן, וכן נכון. (11) "ו" החיבור מורה, שצריך שני דברים: גם הרחקת שלשה טפחים, גם לסוד בסיד. וכן הוא בגמרא שם יט. "פשיטא, דוסד בסיד, תנן". כלומר, שצריך שניהם, ואע"פ שדחו זאת בסוגיא הנ"ל - סובר רבינו שאין להתחשב עם הדיחוי, וה"פשיטא" הנ"ל נשארת בתקפה. (12) שם יט. וראה למעלה הערה א. (13) וצריך לומר שזהו כמו נזק בידים, שהרי בלי זה אנו פוסקים כרבי יוסי, שעל הניזק להרחיק את עצמו, וראה דברי רבינו להלן בפרק י הלכה ה.

ג. מְרַחֲקִין²⁶ אֶת הָרְחִים [מִן הַכֶּתֶל] שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים
מִן הָרְחִים הַתַּחְתּוֹנָה²⁷, שֶׁהֵן²⁸ אֲרָבָעָה מִן
הָעֲלִיּוֹנָה²⁹, כְּדֵי שְׁלֹא יֵנִיד אוֹתוֹ³⁰, או כְּדֵי שְׁלֹא
יִבְהֲלֵנוּ בְּקוֹל הָרְחִים³¹.

(26) המשך המשנה, שם. (27) הוא "השכב" שהוזכר במשנה. (28) שהריחיים מורכבות משתי אבנים זו על גבי זו, שהעליונה קצרה מהתחתונה טפח. (29) הוא "הרכב" שבמשנה, שם. (30) שם יח. ובאופן שהריחיים גדולים ויש בהם תנודה רבה. (31) באופן שאין תנודה גדולה, כגון בריחיים קטנים (שם כ:).

ד. מְרַחֲקִין³² אֶת הַתַּנּוּר מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים
מִן הָרְחִים³³, שֶׁהֵן אֲרָבָעָה מִשְׁפָּתוֹ³⁴, כְּדֵי שְׁלֹא יִחַם
הַכֶּתֶל.

(32) סוף המשנה, שם. (33) הוא "הכליא" שבמשנה.

ב. מְרַחֲקִין¹⁴ אֶת הַגֶּפֶת¹⁵ וְאֶת הַזֶּפֶת¹⁶ וְאֶת הַמֶּלַח
וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַפְּלָעִים¹⁷ מִכֶּתְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה
טַפָּחִים, אִין¹⁸ סָד בְּסִיד. וּמְרַחֲקִין¹⁹ אֶת הַזֵּרְעִים²⁰
וְאֶת הַמַּחְרָשָׁה²¹ וְאֶת הַגָּמָא²² שֶׁמִּתְקַבֵּץ בָּהּ מִיָּמִי
רְגֵלִים²³ מִן הַכֶּתֶל²⁴ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים²⁵.

(14) המשך המשנה, שם. (15) "פסולת הזיתים, אחרי שמוציאין את השמן" (רבינו בפירוש המשניות). [ובמסכת שבת פ"ד משנה א, כתב רבינו: "וכן פסולת השומשמיין". וכן בגמרא שם מז: וראה בפ"ד מהלכות שבת הלכה א והערה ב.]. (16) בכ"י תימן: "הזבל" (וכן הוא במשנה, שם). וכן הגיה מרכבת-המשנה מדעתו, וראה לחם-משנה. וכל אלו מקלקלים את הכותל מחמת החום שבהם, ראה

שאינה מפריעה לזקיפת הסולם, אבל בנייה בשטח הסמוך למזחילה, מפריעה לזקיפת הסולם (מגיד-משנה). (50) להעמיד. (51) לנקות את המזחילה מהכלוך והצורות הנופלים בה, שמעכבים את קילוח המים. (52) ורבינו לשיטתו, שלא צריך בענינים אלו לא טענה ולא חזקת שלש שנים, בניגוד לשיטת ראשונים אחרים. (53) ואף שלא החזיק אלא במזחילה, ולא בשטח שמסביב לה - אם לא נתנן לו האפשרות לתקן את המזחילה, תתקלקל ולא יהנה ממנה כלום (מגיד-משנה). ואין כאן משום הרחקת נזק, שהרי אין כאן היזק מיידי.

ט. ראובן⁵⁴ שִׁהִיָּה כְּתָלוּ סְמוּךְ⁵⁵ לְכֶתֶל שְׁמַעוֹן⁵⁶ כְּמִין גַּם⁵⁷, וְכָא רְאוּבֵן לַעֲשׂוֹת כְּתָל שְׁנֵי כְּנָגְדָא כְּתָל שְׁמַעוֹן, עַד שִׁיעֲשֶׂה הַשְּׁלִישָׁה כְּתָלִין כְּמִין בִּי"ת - הָרִי שְׁמַעוֹן מַעֲכָב עָלָיו, עַד שִׁירְחִיק מִכְּנָגְדָא⁵⁸ אֲרַבַּע אַמּוֹת; כְּדִי שִׁהִיָּה הַמָּקוֹם בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים רָחֹב, כְּדִי שִׁדְּוִשׁוּ⁵⁹ בּוֹ רַבִּים וְתִתְחַזֵּק הָאֲרִץ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁶⁰ בְּכֶתֶל גִּנְהָ⁶¹ אוֹ⁶² בְּכֶתֶל חֲצָר בְּעִיר חֲדָשָׁה⁶³; אֲבָל בְּעִיר יְשָׁנָה - כְּכָר נִתְחַזְּקָה, וּבִגְנֵה כְּנָגְדָא בְּלֹא הִרְחָקָה. וְכֵן אִם לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ כְּתָל שְׁמַעוֹן שְׁבוּנָה כְּנָגְדָא אֲרַבַּע אַמּוֹת - אֵינִי מִרְחִיק, אֶף עַל פִּי שְׁמוֹנֶע הַרְגֵּל מִלְּהֵלֵךְ שָׁם; שֶׁהַכְּתָל שֶׁהוּא פָּחוֹת מֵאֲרַבַּע אַמּוֹת אֵינִי צָרִיךְ חֲזֹק הָאֲרִץ⁶⁴.

(54) שם כב. במשנה: "מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו - לא יסמוך לו כותל אחר, אלא אם-כן הרחיק ממנו ארבע אמות". ובגמרא שם הקשו: "וקמא היכי סמיך?" (=הכותל הראשון האריך סמוך), ומתוך רבא: "הכי קתני, מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו בארבע אמות - לא יסמוך לו כותל אחר" (כן הנוסחא שם בכ"י מינכן, ובפירוש ר"י מיגאש ובעוד כמה מקורות. ראה בדקדוקי סופרים שם, ולא גרסינן "ברחוק ארבע אמות ונפל"). ופירשה ר"י מיגאש: "שרוחב כותלו סמוך לאורך כותלו של חבירו (כמין גאם, וכמו שכתב רבינו כאן ובפירוש המשנה) לא יסמוך לו כותל אחר כנגד ארכו, כנגד אורך כותלו של חבירו לעשות ממנו (בית) [בית]" (כדברי רבינו, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה והגר"א סימן קנה, ס"ק לב). (55) ומן הצד לא צריך הרחקה, שאין בו משום חוסר דוושא (=דריסה), גמרא הנ"ל. (ועוד שם: "הכא במאי עסקינן, מן הצד"). (56) ולשמעון היה מותר לבנות כותל זה, כיון שכותל של ראובן לא היה אז, וראה להלן הערה ע. (57) אות יוונית, דומה ל"ך" עברית. (58) מכנגד כותלו של שמעון. (59) שידרסו. ויש מפרשים, שהמדובר כאן כשקנו שניהם הקרקע מן המלך, שבסתמא נשתעבדו להם ארבע אמות קרקע חוץ מן הכותל לשם דוושא (מגיד-משנה). (60) שם, בדברי רב ורבי אושעיא. (61) מתוך שלא מרבים ללכת בגינה בפנים, צריכה היא דישה מבחוץ (רש"י שם ד"ה אלא כותל גינה). (62) רבי אושעיא, ולפי הכרעת רבי יוסי בר חנינא, אף לרב. (63) שעדיין לא הספיקו לדוש כהוגן את הקרקע, ונקראת חדשה עד חמשים שנה (רמ"א סימן קנה סעיף יג, וראה סמ"ע שם ס"ק לג). (64) כתב הראב"ד שסברא יפה היא, ולפי נוסחת ר"י מיגאש, שהובאה למעלה: "הכי קתני, מי

(34) שהתנור רחב מלמטה ועולה ומתקצר, ושפתו העליונה פחותה מן הקרקעית טפח.

ה. אָכֹן³⁵ שֶׁהַפּוֹכֵס מִפֶּה בְּגָדִים עָלֶיהָ עַד שִׁיתְּלַבְּנוּ צָרִיף לְהִרְחִיק אוֹתָהּ אֲרַבַּע אַמּוֹת מִכְּתָל שֶׁל חֲבֵרוֹ; שֶׁבִּיעַת שֶׁהַפּוֹכֵס מִפֶּה עָלֶיהָ, הַמִּים נִתְּזִין³⁶ וּמִזִּיקִין לְכֶתֶל³⁷.

(35) ברייתא ומימרא של רבה בר אבוא (שם יט.). (36) ואז הם נתזין אף למרחוק, ולפיכך צריכה הרחקה יותר גדולה. בניגוד ל"נברכת הכובסין" שבמשנה (שם יז). ששורים בה הבגדים שאין צורך להרחיק אלא שלשה טפחים בלבד, כמבואר למעלה הלכה א (גמרא שם יט.). (37) מכיון שכאן לא הבדיל רבינו בין כותל אבנים לכותל לבנים (כמו שחילק להלן הלכה ו) - נראה שכאן אין חילוק בדבר (מגיד-משנה), וראה הגהות מיימוניות שיש חולקים בזה.

ו. לֹא יִשְׁתִּין אָדָם מִים בְּצַד כְּתָלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם בֶּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁלִישָׁה טַפָּחִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּכֶתֶל לִבְנִים; אֲבָל בְּכֶתֶל אֲבָנִים³⁸ - יִרְחִיק טַפַּח. וְאִם הָיוּ הָאֲבָנִים⁴⁰ צְחִיחִין⁴¹ סֹלַע - מִשְׁתִּין⁴² בְּצַדוֹ בְּלֹא הִרְחָקָה.

(38) תוספתא בבא-בבא פ"א, הובאה שם יט: (39) שהם חזקים יותר. (40) שאבנים אלו, מהם עשוי הכותל, הם ממין הסלע. ולרש"י שם פירוש אחר, וראה ביאור הגר"א סימן קנה, ס"ק לו. (41) יבש מאוד, ואין הרטיבות מזקת לה כלל. (42) כנראה מלשון רבינו שרק להשתין מותר, אבל גומא של מי רגלים צריך להרחיק. אך אין זו דעת ה"בית יוסף" לפי רבינו, וראה סמ"ע שם ס"ק כב.

ז. מִרְחִיקִין⁴³ אֶת הַסֵּלֶם מִתְּשׁוּבָּה אֲרַבַּע אַמּוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא תִקְפֹּץ הַנִּמְיָה⁴⁴ בַּעַת שְׁמַנִּיחַ הַסֵּלֶם⁴⁵, וְתַעֲלֶה לְשׁוּבָה וְתֵאכַל הַגּוֹזְלוֹת⁴⁶.

(43) שם כב: במשנה. (44) חיה קטנה, הטורפת עופות. (45) שאז נקרא זה מזיק בידים, שגם רבי יוסי (שרבינו פוסק כמותו, לקמן פ"ה ה"ה) מודה בזה. (46) אם כי אין זה אלא גרם נזק בלבד, והגורם נזק פטור מלשלם - לא פטרוהו אלא כשכבר עשה ההיזק, אבל לעשות לכתחילה ההיזק - אסור (בגמרא שם). [והמדובר כשהנמיה אינה של בעל הסולם, שאם היא שלו, חייב הוא על נזקה כדין שורו שהזיק, ראה פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה א.].

ח. וּמִרְחִיקִין⁴⁷ אֶת הַכְּתָל מִן הַמְּזֻחִילָה⁴⁸ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת, כְּדִי שִׁהִיָּה מְקוֹם⁴⁹ לְבַעַל הַמְּזֻחִילָה לְזִיקָה⁵⁰ סֵלֶם וְלִתְקֵן⁵¹ מְזֻחִילָה שְׁלוֹ, הוֹאִיל⁵² וְהִחֲזִיק בָּהּ⁵³.

(47) המשך המשנה, שם. (48) הצינור הגדול המחובר מסביב לגג, ובו יורדים המים מן הגג אל החצר דרך הצינור הקטן. וראה למעלה פ"ח הלכה ה. (49) ואם כי למעלה שם מבואר שלא אסרו לבנות מתחת למזחילה אלא כדי שלא יערער את הבנין - כל זה אינו אלא בבונה תחתיה,

פירשו ה'תוספות' בבא-קמא סא: ד"ה לא יעמוד אדם (ולא כפירוש רש"י שם ד"ה לא יעמיד, שבני העיר מעכבים, והיינו, שהבית הוא כולו של אדם אחד). (77) היינו, מפי התנור עד התקרה (רש"י לב"ב שם, ד"ה אלא אם כן). (78) חלל ריק (רש"י שם). (79) שלא תשרף התקרה (רש"י שם). ואם לא הרחיק כשיעור הנ"ל, הרי הוא כמזיק בידים ('קצות החושן' סימן קנה ס"ק א, וראה עוד להלן הערות פד, פה, פז). (80) משנה, שם. (81) הטיח של התקרה. (82) וכמו כן ארבע אמות למעלה ממנו, שלא תשרף התקרה (רש"י שם ד"ה עד שיהא תחתיו). (83) הוא "בנין עשוי לבשל, ששופתין בו שתי קדרות" (פירוש המשניות לרבינו), ואין האש גדולה כל-כך. (84) למטה. אבל למעלה, צריך גם בכירה ארבע אמות (סמ"ע סימן קנה ס"ק ב). (85) ברייתא שם, וכפי שפירש אותה אביי, שלא תהא סותרת את משנתנו. (86) שמסיקים בו ביתר תדירות (רש"י שם ד"ה בדנחתומין). (87) ואינו כמזיק בידים (ראה למעלה הערה עו). (88) כדעת חכמים במשנה שם, ולא כרבי שמעון. וכן פסק הרי"ף שם. ואע"פ שאם "הרחיק האש כראוי ועברה והזיקה - פטור, שזו מכה בידי שמים היא" (פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב), כרבי שמעון בבא-קמא סא: במשנה - שם הרחיק כראוי, באופן שיצא גם מכלל הזיק של "אש", אבל כאן שלא הרחיק אלא ארבע אמות, לא יצא אלא מכלל "אדם המזיק", אבל מכלל "אש" לא יצא ('קצות החושן' שם, ועיין רי"ף בבבא-קמא שם). (89) [במגדל עוז הביא "שנתבאר", וכן נכון]. (90) [בהלכות נזקי ממון שם, שאם לא הרחיק כראוי, ועברה האש והזיקה - חייב לשלם].

- 19 יב. מ"י⁹¹ שְׁהִיְתָה לוֹ חֲנוּת תַּחַת אוֹצֵר⁹² חֲבֵרוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה⁹³ בָּהּ לֹא נִחְתוֹם⁹⁴ וְלֹא צִבְעָה⁹⁵ וְלֹא רִפֵּת בָּקָר.
- 20 וְלֹא יִכְנִיס שָׁם אֶסְפִּסְתָּא⁹⁶ וְכִיּוּצָא בִּהֵן מִדְּבָרִים⁹⁷
- 21 שְׁעוּלָה מֵהֶם הֶבֶל חֵם הִרְבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהָחֵם⁹⁸ מִפְּסִיד
- 22 פְּרוֹת הָאוֹצֵר⁹⁹. לְפִיכָּה, אִם¹⁰⁰ הָיָה אוֹצֵר יֵין בְּאֶרֶץ
- 23 יִשְׂרָאֵל, שָׁאִין הָחֵם מִפְּסִידוֹ¹⁰¹ - הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה
- 24 בְּחֲנוּתוֹ כָּל מְלֹאכֶת אֵשׁ שְׁרִיפָה; אֲבָל¹⁰² לֹא יַעֲשֶׂה
- 25 רִפֵּת בָּקָר¹⁰³, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּסִיד רֵיחַ הַיֵּין. וְאִם¹⁰⁴ הִחֲזִקוּ
- 26 הַחֲנוּת בַּתְּחִלָּה לְרִפֵּת אוֹ לְנִחְתוֹם וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁰⁵,
- 27 וְאַחֵר כֶּף רָצָה בַּעַל הָעֲלִיָּה לַעֲשׂוֹת עֲלִיתוֹ אוֹצֵר -
- 28 אֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֲוֹת בִּידוֹ¹⁰⁶.
- 29

(91) סוף המשנה, שם. (92) עלייה, שאוצרים בה תבואה, שמן ויין וכדומה (פרט לשומשמיין, רימונים ותמרים, שאין החום מזיק להם, ראה להלן). (93) במשנה שם: "לא יפתח", ולפיכך כתב ה'טור' (סימן קנה) בשם הרשב"ם שאפילו אם היתה לו חנות של נחתומים או של צבעים בבית אחר, אסור לפתוח אותה חנות לבית שתחת האוצר, שההבל עובר ממקום למקום. וכן הביא הרמ"א (שם, סעיף ב בהגהה). ורבינו שינה מלשון המשנה, וכתב "יעשה", ולא כתב "יפתח". ולפי"ז יתכן שדווקא לעשות בה אסור, אבל לפתוח חנות אחרת לבית שתחת האוצר - אין איסור. (94) במשנה, שם: "חנות של נחתומין". (95) מעבדה לעשיית צבע, שגם בה מסיקים הרבה. ובמשנה שם: "חנות של צבעין". (96) שחת, תבואה שלא הביאה

שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו בארבע אמות - מפורש בגמרא שהכותל של חבירו היה ארבע אמות, הרי שאם היה פחות מארבע אמות - אין בו דין "דוושא" (הגר"א סימן קנה ס"ק לו, וראה במגיד-משנה).

- 1 י. מ"י⁶⁵ שָׁבָא לַחֲפֹר בּוֹר⁶⁶ בְּסוּף שְׂדֵהוּ לְסִמְךָ לְמַצָּר
- 2 חֲבֵרוֹ⁶⁷: אִם שְׂדֵה חֲבֵרוֹ אֵינוֹ עָשׂוּי לְבוֹרוֹת⁶⁸ -
- 3 סוּמָךְ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֲוֹת בִּידוֹ⁶⁹. וְאִם יִמְלֹךְ חֲבֵרוֹ
- 4 לַחֲפֹר בּוֹר בְּצֵדוֹ - צָרִיף לְהִרְחִיק מִן פֶּתֶל הַבּוֹר
- 5 שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, עַד שִׁיְהָא בֵּין חֲלָל שְׁנֵי הַבוֹרוֹת
- 6 שְׁשָׁה טַפְחִים⁷⁰. וְאִם⁷¹ הָיְתָה שְׂדֵה חֲבֵרוֹ עָשׂוּיָה⁷²
- 7 לְבוֹרוֹת - אֵינוֹ סוּמָךְ⁷³, עַד שְׁרִיחִיק⁷⁴ מִן הַמַּצָּר
- 8 שְׁלֹשָׁה טַפְחִים וַיִּחְפֹּר. וְכַשִּׁיבּוֹא חֲבֵרוֹ לַחֲפֹר -
- 9 יִרְחִיק גַּם הוּא שְׁלֹשָׁה טַפְחִים בְּתוֹף שְׂדֵהוּ וַיִּחְפֹּר.

(65) בבא-בתרא יז: (66) היינו בור בלי מים, וכל ההיזק הוא עצם החפירה בלבד, וראה למעלה הערה א. (67) לגבול חבירו. ולחבירו אין שם בור. (68) שהוא בית הבעל, שדי לו במי גשמים, ואין משקים אותו בידים. (69) בטענה, שמא ימלך וירצה פעם לחפור בור. (70) כיון שהראשון עשה כדין, וסמך בהיתר - צריך השני להרחיק כשיעור, וכן כתבו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה אביי). ויש אומרים, שזה יכול לטעון שאינו מחוייב לסבול בגלל זה, שוויתר מקודם ונתן לזה לחפור בלי הרחקה (מגיד-משנה). (71) כרבא ולא כאביי, וכפי הלשון השני. (72) כגון בית השלחין, שצריך להשקות אותה בידים. (73) מכיון שלא הזכיר רבינו דין סמיכה למצר כשאין עוד הניזק שם, אלא בבור בלבד ולא ביתר ההרחקות - סובר המגיד-משנה (למעלה הלכה ד) שרק בבור הלכה כרבא, ולא ביתר ההרחקות, לפי שהלכה כרבי יוסי שעל הניזק להרחיק את עצמו, ורק אם זהו "גירי דיליה" (=חיצו של המזיק), אז חייב הוא להרחיק, וכל זמן שאין הנזק קיים, אי-אפשר לומר שאלו הם חצים שלו, ורק בבור אמרו בגמרא שעצם החפירה מזיק לקרקע חבירו, אפילו אם אין לחבירו בה לא כותל ולא בור, וראה 'תוספות' שם יז. ד"ה לא יחפור, והגהות מיימוניות כאן אות ב, ולחם-משנה כאן. (74) לא הזכיר כאן רבינו ענין הסיד כמו בהלכה א, לפי שכאן מדובר בבור ריק שאין בו מים, שהוא עשוי לתשמישים אחרים, וכל ההיזק אינו אלא החפירה. וזוהי הבבא הראשונה שבמשנה, בתחילת פרק לא יחפור, ראה למעלה הלכה א והערה א.

- 10 יא. הַבֵּית⁷⁵ וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שְׁנֵים⁷⁶ - לֹא יַעֲשֶׂה בַּעַל
- 11 הַבֵּית תִּנּוּר בְּתוֹף בֵּיתוֹ, אֲלֵא אִם בֵּין יֵשׁ לוֹ עַל גְּבִי⁷⁷
- 12 גִּבְהָ⁷⁸ אַרְבַּע אַמּוֹת⁷⁹. וְכֵן⁸⁰ לֹא יַעֲמִיד בַּעַל הָעֲלִיָּה
- 13 תִּנּוּר, עַד שִׁיְהִי תַּחְתּוֹ מַעֲזִיבָה⁸¹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים⁸².
- 14 וּבִכְיָרָה⁸³ - טַפְחָה⁸⁴. וְאִם⁸⁵ תִּנּוּר שֶׁל נִחְתוֹמִים⁸⁶ הוּא
- 15 - צָרִיף שִׁיְהָא תַּחְתּוֹ אַרְבַּעַה טַפְחִים. וּבִכְיָרָה שֶׁל
- 16 נִחְתוֹמִין - שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. וְאִף עַל פִּי שְׁרִיחִיק
- 17 הַשְּׁעוּר⁸⁷, אִם יֵצֵאת הָאֵשׁ וְהִזִּיקָה - מְשַׁלֵּם מֶה
- 18 שְׁהִזִּיקָה⁸⁸, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁸⁹ בְּמִקוֹמוֹ⁹⁰.

(75) שם כ: במשנה. (76) ושניהם מעכבים זה על זה, וכן

3 תנור קדם שִׁכְנִים פְּרוֹת לְאוֹצָר; או¹¹¹ שֶׁהִתְחִיל
4 לְאוֹצָר שׁוּמְשָׁמִין¹¹² או רְמוּנִים או תְּמָרִים וְכִיּוֹצֵא
5 בָּהֶן¹¹³, וְקָדֵם זֶה וְעָשָׂה הַתְּנֹר קֹדֶם שְׁאוֹצָר הַחֲטִיף;
6 או¹¹⁴ שְׁעָשָׂה בַּעַל הַחֲנוּת¹¹⁵ מְחֻלָּה¹¹⁶ עַל גִּבָּה
7 לְהַבְדִּיל בֵּין הַחֲנוּת וּבֵין הָאוֹצָר - בְּכָל אֱלוֹ בַּעַל
8 אוֹצָר מְעַכֵּב עָלָיו¹¹⁷, וְאִם עָבַר וְעָשָׂה תְּנֹר וְכִיּוֹצֵא
9 בּוֹ - אֵין בַּעַל הָאוֹצָר יָכוֹל לְהִסִּיר הַתְּנֹר בְּכָל אֱלוֹ.

107 שם כ: שורה של בעיות, שלא נפתרו. (108) זילף
מים על פני הרצפה. (109) גם זו בעיא שם, ושתייה של
אביי. (110) והאוצר זקוק להרבה אור לחלונות.
(111) בעיא של רב הונא בריה דרב יהושע, שם. (112) אין
בגירסא שלנו בגמרא שם. (113) שאין החום מזיק להם
(סמ"ע שם ס"ק י'). (114) אף זו היא בעיא של אביי, שם.
(115) ובקודמים עשה הכל בעל האוצר. (116) זהו פירושו
של רבינו ל"בנה עליה על גבי ביתו" (שם). וכן פירשו ר"ח
ור"י מיגאש (מגיד-משנה). ורש"י פירש שבעל האוצר בנה
אותה, עיין שם. (117) שכולן בעיות שלא נפתרו: בכיבד
ורביץ וריבה, מי מהם זכה להיות הראשון ומי הוא השני.
ומספק אין לו לעשות לכתחילה, ואם עבר ועשה אין
מבטלים מעשיו מספק.

שליש, והיא כרפת בקר (מימרא של רב ששת, שם).
(97) כנראה שאף מרפת בקר עולה הבל, אלא שבה יש גם
ריח רע, ראה לחם-משנה. (98) כן כתבו גם ה'תוספות'
(שם יח, ד"ה לא יפתח). ולא כרש"י (שם ד"ה אוצר)
שפירש: "שהעשן קשה להם". (99) אף יין של חוץ-לארץ
בכלל שהחום מזיק לו (מימרא של רב יוסף שם), וראה
להלן. (100) משנה וברייתא שם. (101) שהיין הישראלי
הוא חריף, ואין החום מפסידו ואדרבא עוד משביחו,
משא"כ ביין מחו"ל, שאף חום הנר מזיק לו (שם).
(102) במשנה וברייתא שם. (103) שריחה רע. והשמיט
רבינו כאן "אספסתא", שאע"פ שדומה לרפת בקר לענין
החום - אינה דומה לענין ריח רע (לחם-משנה, וראה
בסמ"ע שם ס"ק ח). (104) ברייתא שם. (105) בברייתא
שם לא נזכרה אלא רפת בקר. אך אותו הטעם הוא ביתר
הדברים. וכן כתבו גם ה'תוספות' (שם יח. ד"ה ואם היתה).
(106) בברייתא שם, נאמר: "אם היתה רפת בקר קודמת
לאוצר - מותר". הרי שאף לאחר שזה פתח את האוצר, אינו
צריך זה לסלק את הרפת.

1 יג. כִּבֵּד¹⁰⁷ בַּעַל הַבֵּית וְרִבִּץ¹⁰⁸ עָלָיו, או¹⁰⁹ שְׁרִיבָה
2 בָּהּ חֲלוּנוֹת¹¹⁰, כִּדִּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ אוֹצָר, וְקָדֵם זֶה וְעָשָׂה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ט"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

18 הַמְקַדְּשִׁין אוּ מַעֲרָה אוֹתָן מִכָּלִי לְכָלִי וְהוּא עוֹסֵק
19 בְּמִלְאכָה אַחֶרֶת - אֵין בָּכָךְ פְּלוּם. וְכֵן מִזֶּה מֵהֵן בִּידּוֹ
20 אַחַת וְהוּא עוֹשֶׂה מִלְאכָה בִּידּוֹ הָאַחֶרֶת.

(2) משנה, פרה פ"ד, ד. (3) לפני נתינת האפר עליהם.
(4) איש מפי איש עד משה רבינו. ב'ספרי' חוקת, פיסקה קכד
- שנינו: אין לי אלא שמלאכה פוסלת בפרה, במים מנין
(שמלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר (במדבר יט, ט):
והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה". או אפילו
קידשו (המלאכה פוסלת אותם)? תלמוד-לומר "למי נדה",
כבר הם מי נדה. ובמשנתנו מפרש רבינו שלמדנו מים
מפרה, ששניהם נכללו באותו פסוק, ואות "ל" של "למי
נדה" משמעותה, שהאדם חושב לעשותם מי נדה, ואחרי
נתינת האפר כבר נעשו מי נדה, ואין הכתוב מדבר בהם.
(נתבאר כבר, שהדינים שאינם יוצאים ממשוטו של הכתוב,
אלא ע"י דרשה נוטה מהפשוט, דינים מקובלים הם, ומקובל
גם לדרוש כך את הכתוב, ולפיכך אומר רבינו כאן: "דברי
קבלה" אף-על-פי שנדרשים ב'ספרי' מן הכתוב).
(5) מהכלי ששאב בו את המים מהמעין, לכלי שבו יתן את
האפר על המים.

21 ב. הַשֹּׁכֵר⁶ פּוֹסֵל בְּקִדּוֹשׁ וּבִהְיָה⁷, וְאֵינוּ פּוֹסֵל
22 בְּמִלּוּי⁸. כִּיצַד? הַנוֹטֵל שֹׁכָרוֹ לְקַדֵּשׁ מִי חֲטָאת או
23 לְהִזוֹת מֵהֵן - הֵרִי אוֹתָן הַמִּים בְּמִי הַמַּעֲרָה⁹ וְהָאֶפֶר

יום ראשון י' אדר-ב' ה'תשפ"ב

הלכות פרה אדמה

פרק שביעי

(1) יבאר אם המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו או
בהזאה, השכר אם פוסל בקידוש ובהזיה ומילוי, הממלא
בידו אחת ועושה מלאכה באחרת, והממלא לאחרים או
לעצמו, חמשה שמילאו חמש חביות לקדשם חמשה
קידושים ונמלכו לערבם, הרוצה למלאות מים לקדש ומים
אחרים לצרכיו, השואל חבל למלאות בו כו', הממלא ונותן
לחבית והצניע החבית שלא תשבר, הממלא ונותן לשוקת
ופינה חרסית מהשוקת והממלא לשותות ונמלך, שלשל הדלי
ונפסק החבל מידו, ומים שמלאם לחטאת וא"כ נמלך.

10 א. הַמִּלְאכָה פּוֹסֵלֶת² בְּמִים קֹדֶם שְׁתִּיקְדָּשׁוּ³, וְאֵינָה
11 פּוֹסֵלֶת בִּהְיָהּ. וְדָבָרִים אֵלּוּ הֵן דְּבָרֵי קִבְלָה⁴. כִּיצַד?
12 הַמִּמְלֵא מִים לְקִדּוֹשׁ וְנִתְעַסֵּק בְּמִלְאכָה אַחֶרֶת בְּשִׁעַת
13 הַמִּלּוּי, אוּ בְשִׁעַת הוֹלֶכֶת הַמִּים שְׁמִמְלָא, אוּ בְעֵת
14 שְׁמַעֲרָה אוֹתָן מִכָּלִי אֶל כְּלִי⁵ - פֶּסֶלָן. לְעוֹלָם
15 הַמִּלְאכָה פּוֹסֵלֶת בְּמִים עַד שְׁטִיל לָהּ אֶת הָאֶפֶר.
16 הִטִּיל אֶת הָאֶפֶר וְנִתְקַדְּשׁוּ וְנַעֲשׂוּ מִי נִדָּה - אֵין
17 הַמִּלְאכָה פּוֹסֵלֶת בָּהֶן; אֲלֹא הַמּוֹלִיךְ הַמִּים

18) רבינו בפירושו למ"א שם, כתב שדין זה התבאר בתוספתא (כנראה התכוון לפ"ד ה"ד) ומנמק את ההבדל בין לאחרים ובין לעצמו: אם מילא לאחרים, הרי אחר מילוי כל חבית גמר את פעולתו במים שבחבית זו, ולהיפך אין המילויים האחרונים פוסלים את הקודמים, אבל במילא לעצמו כדי לקדש הרי המילוי השני הוא מלאכה המפסיקה בין מילוי לקידוש ופוסל את המילוי. (19) משמע, שאם מילא כמה חביות לאדם אחד, הדין כמו במילא לעצמו. (וכן משמע מדבריו בפ"ח ה"ה במילא לאחר בשתי ידיו). (20) והמילוי ייגמר עם שפיכת כל המים לכלי הגדול. (21) שלא עשה כל מלאכה בין מילואה לבין הקידוש.

ה. חמשה²² שְׁמָלָאוּ חֲמֵשׁ חֲבִיתוֹת לְקַדְּשׁן חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁים²³, כְּגוֹן שֶׁיִּשְׁלֹף הָאֶפֶר עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בְּפָנֶי עֲצָמָה, וְנִמְלְכוּ לְעֶרְבֵן וּלְקַדְּשׁן בְּלֵן קְדוֹשׁ אֶחָד, או שְׁמָלָאוּ לְקַדְּשׁן קְדוֹשׁ אֶחָד וְנִמְלְכוּ לְקַדְּשׁן חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין - בְּלֵן בְּשָׂרֵי, שֶׁהָרִי לֹא נִתְעַסַּק הַמְּלֵא בְּמִלּוֹי אַחֵר²⁴. אֲבָל הַיְּחִיד שְׁמָלָא חֲמֵשׁ חֲבִיתוֹת לְקַדְּשׁן חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין, אֵף עַל פִּי שְׁחִזָּר וְנִמְלָף לְקַדְּשׁן קְדוֹשׁ אֶחָד - אֵין בְּשָׂר אֵלָא אַחֲרוֹן²⁵. מְלָאן לְקַדְּשׁן קְדוֹשׁ אֶחָד וְנִמְלָף לְקַדְּשׁן חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין - אֵין בְּשָׂר אֵלָא זֶה שֶׁקִּדֵּשׁ בְּתַחֲלָה²⁶. וְכֵן אִם אָמַר לְאַחֵר²⁷: קִדֵּשׁ לָךְ²⁸ אֵת אֱלוֹי - אֵין בְּשָׂר אֵלָא זֶה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה מִהֶן בְּתַחֲלָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: קִדֵּשׁ לִי²⁹ אֵת אֱלוֹי - הָרִי בְּלֵן בְּשָׂרֵי³⁰; שֶׁהָרִי לְקִדְּשׁ אֶחָד מְלָאָן³¹, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְלָף עֲלֶיהָ לְקַדְּשָׁה חֲמִשָּׁה קְדוּשִׁין³² - הָרִי לֹא קִדֵּשׁ הוּא אֵלָא אַחֲרֵי³³ קִדֵּשׁ לוֹ.

22) שם מ"א. (23) שכל אחד יקדש את חביתו. (24) וגם לא היה הפסק בין מילוי לקידוש. (25) הראשונות נפסלו לפני שנמלך, ואינן חוזרות להיות כשרות. (26) והאחרות נפסלו על-ידי קידוש ראשון המפסיק בין מילויין ובין קידושן. ואין זה דומה לחמשה שנמלכו, מפני ששם כל אחד מטפל בחבית שלו בלבד, ובה אין כל הפסק. (27) המדובר במילאן לקדש קידוש אחד ונמלך לקדש חמשה. שאם מילאן בתחילה על-מנת לקדש כל אחת בפני-עצמה נפסלו ארבע החביות הראשונות ע"י המלויים שאחריהן, כמו שנתבאר למעלה. (28) והממלא מסתלק מכל הענין, הרי השני בא במקומו, וכאילו הוא מילאן (רבינו בפירושו למשנתו). (29) ואם כן, השני אין לו כל השתדלות במעשה המילוי, והראשון שמילא אינו עושה כל מלאכה. (30) כמו בחמישה שמילאו. (31) נימוק למה לא נפסלו ארבעה הראשונים. (32) ואמרנו שבנמלך, כשרה הראשונה בלבד. (33) שלא מילא, ואינו פוסל את המילויים של אדם אחר.

ו. הַרְוָה³⁴ לְמִלֵּאת מִים לְקַדְּשׁן יָמִים וַיְמִים אַחֲרֵים לְעֶרְכֵי³⁵ - מְמָלָא אֵת שֶׁל עֶרְכֵי תַחֲלָה, וְקוּשְׁרֵן³⁶ וְטוּעֵנָן לְאַחֲרָיו, וְאַחֵר כֶּף מְמָלָא אֵת שֶׁל חֲסֵאת, 48 49 50

בְּאֶפֶר מְקַלָּה¹⁰ שְׂאִינוּ כָּלוּם. אֲבָל נוֹטֵל הוּא שֶׁכֶּר לְמִלֵּאת הַמִּים או לְהוֹלִיכֵן. וּמִקְדָּשִׁין אוֹתָן בַּחֲנָם, וַיְמָזָה מִהֶן הַמָּזָה בַּחֲנָם. הִיָּה הַמְּקַדֵּשׁ או הַמָּזָה זָקֵן¹¹ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהִלָּף עַל רִגְלָיו, וּבֹא הַטָּמֵא וּבִקְשׁ מִמֶּנּוּ לְהִלָּף עִמּוֹ בְּמָקוֹם רָחוֹק לְקַדֵּשׁ או לְהַזוֹת - הָרִי זֶה מְרַכִּיבֵו עַל הַחֲמוֹר, וְנוֹתֵן שֶׁכֶּרֹו כְּפּוֹעֵל בְּטֵל שֶׁבְּטֵל מֵאוֹתָה מְלֵאכָה שֶׁבְּטֵלוּ מִמֶּנָּה¹². וְכֵן אִם הִיָּה כֹהֵן, וְהִיָּה טָמֵא¹³ בְּטָמֵא הַמוֹנְעָתוּ מְלֵאכָל תְּרוּמָתוֹ¹⁴ בַּעַת שְׂוִילָף עִמּוֹ לְהַזוֹת או לְקַדֵּשׁ - הָרִי זֶה מְאָכִילוּ וּמִשְׁקָהוּ וְסָכֹו¹⁵; וְאִם בְּטֵלוּ מְמָלָכָה - נוֹתֵן לוֹ שֶׁכֶּרֹו כְּפּוֹעֵל בְּטֵל שֶׁל אוֹתָה מְלֵאכָה. שֶׁכֶּל אֱלוֹי הַדְּבָרִים אֵינֶן שֶׁכֶּר שֶׁנִּשְׁחַפְּרוּ בְּקִדְּשׁ או בַּהֲזָאָה, שֶׁהָרִי לֹא הָרִוּיָּח כָּלוּם וְלֹא נוֹטֵל אֵלָא כְּנֶגֶד מַה שֶׁהַפְּסִיד.

(6) משנה, בכורות כט, א. (7) אם קיבל שכר כדי לקדש או להזות, לא נתקדשו המים וההזאה פסולה, בגמרא שם למדו זה מן המקרא. (8) גמרא, שם. (9) שפסולים לקידוש. (10) אפר עצים שרופים. (11) משנה, שם. (12) כפי שכר פועל בינוני שמנכים משכרו המלא את ערך מניעת טירחת העבודה. כלומר, שמים במה היה הפועל מסכים לקבל ולהיבטל ממלאכתו, ורק סכום זה מותר לו לקבל (רבינו בפירושו למשנה). (13) ההליכה תגרום לו טומאה. (14) וצריך לקנות חולין שמחירים גדול ממחיר תרומה שמתורת רק לכהנים בלבד. (15) רגילים היו לסוך גופם בשמן (מלשונו) – שהיא גם לשון המשנה – משמע שמאכילהו ומשקהו חנים, ולא נתבאר למה לא ינכה דמי תרומה).

ג. הַמְּמָלָא¹⁶ בְּאַחַת יָדוֹ וְעוֹשֶׂה מְלֵאכָה בְּיָדוֹ הָאַחֶרֶת, או הַמְּמָלָא לוֹ וְלְאַחֵר, או שְׁמָלָא לְשִׁנָּים בְּאַחַת¹⁷ - שִׁנִּיָּהֶן פְּסוּלִין; שֶׁהַמְּלֵא מְלֵאכָה, וְנִמְצָא כָּל מִלּוֹי מְשִׁנִּיהֶם כְּאֵלוֹ עֹשֶׂה עִמּוֹ מְלֵאכָה אַחֶרֶת. וּכְכֹר הוֹדְעָנוּ, שֶׁהַמְּלֵאכָה פּוֹסֶלֶת בְּמִלּוֹי, בֵּין שְׁמָלָא לְעֲצָמוֹ בֵּין שְׁמָלָא לְאַחֲרִים.

(16) פרה פ"ז מ"ב. (17) אבל בזה אחר זה כשרים, כמבואר בה"ד.

ד. הַמְּמָלָא¹⁸ לְאַחֲרִים, אֲפִלּוּ מְלָא אֶלָף חֲבִיתוֹת זו אַחֵר זו לְאֶלָף בְּגֵי אֲדָם¹⁹ - בְּלֵן בְּשָׂרִים, וְכָל אֶחָד מִהֶן נוֹטֵל הַמִּים שְׁלוֹ וּמִקְדָּשִׁין. מְלָא לְעֲצָמוֹ חֲבִית אַחֵר חֲבִית: אִם נִתְפָּן לְקַבֵּץ כָּל הַחֲבִיתוֹת לְכָל אֶחָד וְלְהִשְׁלִיף עֲלֵיהֶן אֵת הָאֶפֶר וּמִקְדָּשִׁין קְדוֹשׁ אֶחָד - בְּלֵן בְּשָׂרִים, שֶׁהַכָּל מִלּוֹי אֶחָד הוּא²⁰; אֲבָל אִם נִתְפָּן לְקַדֵּשׁ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּפָנֶי עֲצָמָה - בְּלֵן פְּסוּלִין חוּץ מִן הָאַחֲרוֹנָה; שֶׁהָרֵאשׁוֹנָה נִפְסָלֶת בְּמִלֵּאכָה שֶׁעֲשָׂה קִדְּשׁ, וְהוּא מִלּוֹי הַשְּׁנִינָה, וְכֵן הַשְּׁנִינָה נִפְסָלֶת בְּמִלּוֹי הַשְּׁלִישִׁית, וְאֵין בְּשָׂרָה אֵלָא אַחֲרוֹנָה²¹.

- 1 פְּדִי שְׁלֹא יִתְעַסֵּק בְּמִלְאכָה³⁷ אַחֵר הַמְלוּי³⁸, וְנִתְּנָם
2 לְפָנָיו³⁹ וְהוֹלֶךְ.

- 25 יְהִי הַחֲרָסִין מְעַפְּבִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַה שְׁהוּא זֹלָה⁶⁰ אֶת
26 הַמִּים שֶׁמֶלֶא בְּשֻׁקָת - הָרִי אֵלָיו פְּסוּלִין.

(53) שם מ"ח. (54) ממלא בדלי קטן, ומערה לתוך חבית גדולה על שתתמלא. אף-על-פי שהוא דולה כמה פעמים, הרי זה מילוי אחד. (55) להעמידה במקום שאין שם עוברים ושבים. (56) ברגלי אדם ובהמה. (57) להוציא ממנה את המים שלא נשאבו לשם מי חטאת. (58) את המים המקודשים. כשנתמלאה החבית, מפזר אפר פרה על המים ואחר הקידוש הזה הוא שואב ממנה פעם אחר פעם כפי צרכיו ונותן לחבית קטנה, ואם הצניע או נגב את החבית הקטנה כדי להוליך את המים המקודשים. (59) אלא לצורך קידוש או הזאה. (60) מוציא את המים מן השוקת.

- 27 יֵא. הַמְמִלָּא⁶¹ דְּלִי לְשִׁתוֹת, וְנִמְלֵךְ וְחָשַׁב עָלָיו לְמִי
28 חֲטָאָת: אִם עַד שְׁלֹא הִגִּיעַ הַדְּלִי לַמִּים חָשַׁב -
29 מְעַרָה⁶² וְאִינוּ צָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶³; וְאִם מִשְׁהִיַּע הַדְּלִי
30 לַמִּים חָשַׁב - מְעַרָה וְצָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶⁴ וְאַחֵר כִּף יִמְלָא
31 בּוֹ לְחֲטָאָת. שְׁלִשְׁל הַדְּלִי וְנִפְסֵק הַחֶבֶל מִדְּרוֹ⁶⁵, אִם
32 עַד שְׁלֹא הִגִּיעַ הַדְּלִי לַמִּים חָשַׁב עָלָיו - מְעַרָה וְאִינוּ
33 צָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶⁶. נִמְלֵךְ וְהוּא עוֹדֶהוּ בְּתוֹךְ הַמִּים⁶⁷ וְחָשַׁב
34 עָלָיו לְמִי חֲטָאָת - מְעַרָה וְאִינוּ צָרִיךְ לְנִגְבֵּי⁶⁸. מִים
35 שֶׁמֶלֶא לְמִי חֲטָאָת⁶⁹, וְאַחֵר שֶׁנִּתְמִלָּא⁷⁰ חָשַׁב עָלָיו
36 לְשִׁתוֹתָן - כְּשִׁטָּה אֶת הַכְּלִי לְשִׁתוֹת פְּסֵל הַמִּים⁷¹,
37 אִף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁתָה מִהֶן כָּלוּם.

(61) תוספתא פרה פ"ה ה"ב, ויש בה גירסאות שונות, וגירסת רבינו ניכרת מתוך דבריו כאן. (62) שופך את המים ששאב. כלומר, הם פסולים למי חטאת, מפני שהורדת הדלי היתה שלא לשם מי חטאת. (63) המחשבה שלפני הגעת הדלי למים הועילה במקצת, שלא יצטרך לנגב את הדלי לפני שאיבת מים אחרים במחשבת קידוש (כסף-משנה). (64) המחשבה אחר שהגיע הדלי למים אינה מועילה כלום, ודין דלי זה ככל דלי שיש בו רטיבות מים פסולים שצריך ניגוב. (65) ונפל הדלי למים. (66) כמו בלא נפסק. (67) נמלך אחר שהגיע למים, ולפני שהוציאו. (68) ה'כסף משנה' גורס "וצריך לנגב". אולם אפשר לקיים גירסתנו: "ואינו צריך לנגב", וכן היא בדפוס רומי (ר"מ) וכן בכת"י תימן. והטעם, מפני שהוא לא הוריד את הדלי עד למים במחשבת שתיה אלא שנפל מאליו ע"י קריעת החבל, אנו רואים מחשבתו לשתיה כאילו נפסקה לפני הגעת הדלי למים. (אמנם לא ברור למה לא כלל את שני הדינים (עד שלא הגיע ואחר שהגיע) בבבא אחת, אולם גם לגירסת ה'כסף משנה' קשה למה לא כלל בבבא אחת דיני נפסק ולא נפסק, שהרי דינם שווה). (69) משנה, שם פ"ט, ד. (70) ולפני שנתקדשו. (71) המחשבה לבדה אינה פוסלת אלא עם מעשה ההטייה, כרבי יהושע במשנה שם. והטעם, מפני שהפסול הוא משום היסח הדעת משמירת המים לחטאת, וכל זמן שלא עשה מעשה אינו מסיח דעתו כי שמו ימלך ולא ישתה. לקמן (פ"ט הט"ו) יתבאר דין מים מקודשים.

(34) שם מ"ה. (35) צרכים פרטיים. (36) בזמנם היו ממלאים מים בנודות של עור, וקושרים את פיהם בחבל וכדומה, כדי שלא יישככו. (37) מילוי המים לצרכיו הפרטיים. (38) של מי חטאת. (39) ואם נתן את מי החטאת לאחוריו - פסולים, לפי שכתבה תורה (במדבר יט, ט): "למשמרת", משמע שצריך לשומרם, ואם הם מאחוריו אינו יכול לשמרן שמירה מעולה (נראה שפסולים מדרבנן, ומדאורייתא מספיקה השמירה גם כשהמים לאחוריו. ראה לקמן פ"ה ה"ד).

- 3 ז. שְׁנִיָּם⁴⁰ שֶׁהָיוּ מְמִלְאִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְעֶצְמוֹ
4 וְהַגְבִּיהוּ זֶה עַל זֶה⁴¹ וְנִטַּל זֶה לְזֶה קוֹץ מִדְּרוֹ אוֹ מִגִּנּוּפוֹ
5 בְּשַׁעַת מְלוּאוֹ⁴²: אִם מִלְּאוֹ שְׁנִיָּהֶם לְקִדּוּשׁ אֶחָד⁴³ -
6 הַמִּים בְּשָׂרִים⁴⁴; וְאִם מִלְּאוֹ לְקִדּוּשׁ כָּל אֶחָד לְעֶצְמוֹ -
7 זֶה שֶׁהַגְבִּיָּה אוֹ הוֹצִיא אֶת הַקוֹץ פְּסֵל מִיָּמָיו⁴⁵.

(40) שם מ"א. (41) עזרו זה לזה בהגבהת החביות. (42) והקוץ התחוב מפריע לו בעבודת המילוי. (43) לערב את המים וליתן את האפר על המים המעורבים. (44) מפני שכל המלאכות היו לצורך המילוי האחד. (45) מפני שעשה מלאכה בשעת המילוי שלא לצורך המילוי שלו.

- 8 ח. הַשּׁוֹאֵל⁴⁶ חֶבֶל לְמִלְאָת בּוֹ וּמִלָּא, וְנִטַּל הַחֶבֶל
9 בְּיָדָיו וּמִיָּמָיו עַל כֶּתְפוֹ, וּפָגַע בְּבָעָלִים⁴⁷ בְּדִרְכּוֹ וְנָתַן
10 לָהֶן אֶת הַחֶבֶל כְּשֶׁהוּא מְהֵלֵךְ - כְּשָׂרִין⁴⁸. וְאִם יָצָא
11 מִן הַדֶּרֶךְ כְּדִי לְהוֹלִיךְ הַחֶבֶל לְבָעָלִים - פְּסֵל אֶת
12 הַמִּים⁴⁹.

(46) שם מ"ו. (47) שהשאילו את החבל. (48) הולכת החבל בלי הוספת דרך, אינה מלאכה. (49) ההליכה שלא לצורך המים - פוסלת.

- 13 ט. מִי שֶׁהָיָה מְמִלָּא⁵⁰ וּמִשְׁלִיךְ הַחֶבֶל שֶׁמֶלֶא בּוֹ עַל
14 הָאֶרֶץ, וְאַחֵר שֶׁמֶלֶא חֲזָר וְקָבַץ⁵¹ עַל יָדוֹ - פְּסֵל⁵².
15 וְאִם הָיָה דוֹלָה וּמְקַבֵּץ לְתוֹךְ יָדוֹ - הַמִּים בְּשָׂרִים.

(50) שם מ"ז. (51) כךך אותו סביב ידו. (52) אפשר היה לו לכרוך על ידו אגב דליה, והוסיף עבודה ע"י השלכת החבל על הקרקע.

- 16 י. הַמְמִלָּא⁵³ וְנִתְּנָן לְחִבְתָּי⁵⁴ עַד שִׁימְלֵאנָה מִים,
17 וְהַצְנִיעַ אֶת הַחִבְתָּי⁵⁵ שְׁלֹא תִשְׁכַּח⁵⁶ בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה
18 מְמִלָּא, אוֹ שֶׁפָּאָה עַל פִּיהָ עַל מִנֵּת לְנִגְבָּה⁵⁷ לְמִלְאָת
19 בָּהּ - כְּשֶׁר, שֶׁהָיָה מְצָרֶךְ הַמְלוּי הוּא. אֲבָל אִם
20 הַצְנִיעָה אוֹ נִגְבָּה כְּדִי לְהוֹלִיךְ בָּהּ אֶת הַקִּדּוּשׁ⁵⁸ -
21 פְּסֵל, שֶׁהָיָה עֹשֶׂה מְלָאכָה שְׂאִינָה לְצָרֶךְ הַמְלוּי⁵⁹.
22 וְכֵן הַמְמִלָּא וְנִתְּנָן לְשֻׁקָת, וּפָגַח חֲרָסִית מִן הַשֻּׁקָת
23 בְּשַׁעַת מְלוּי: אִם בְּשֻׁבִּיל שְׁתַּחֲזִיק מִים רַבִּים -
24 בְּשָׂרִים, שֶׁהָיָה זֶה צָרֶךְ הַמְלוּי; וְאִם בְּשֻׁבִּיל שְׁלֹא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א אדר-ב' - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שני י"א אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק שמיני

1 יבאר המתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים, דבר שאין בו משום מלאכה ועמד או בהיפך, הממלא מים לקדשם ומסרם לאחר לשומרם ועשו הבעלים מלאכה, היו שנים שומרים המים ועשה אחד מהם מלאכה, והמקדש בידו אחת ועשה מלאכה באחרת, מילוי או קידוש שעשה עמו מלאכה לעצמו או לאחד, האומר קדש או מלא לי ואקדש ואמלא לך, אם אמר מלא לי ואקדש לך, וההולך לקדש מה עושה.

1 א. מי שהיה מימיו על כתפו ועמד והורה הוראה² לאחרים, או שדן דין, או שחלצה בפניו³ או מאנה⁴, או שהראה לאחרים את הדרך⁵, או שהרג נחש או עקרב, או נטל אכלין מן השוק להצניעם - הרי המים פסולין, שהרי נתעסק בדבר אחר קדם שיתן האפר על המים. אבל אם נטל האכלין לאכלן ואכלן כשהוא מהלך, או שהרג נחש או עקרב המעבדין אותו⁷ - הרי המים כשרים, שזה מצד הוולכת המים⁸. זה הפלל: כל דבר שהוא משום מלאכה שעשהו קדם מתן האפר, בין עמד בין לא עמד - פסל; ודבר שאינו משום מלאכה: אם לא עמד - כשרים, ואם עמד - פסל. היה מהלך במים ופרץ בשעת הלוכו מקום שילך בו, אף על פי שפרץ על מנת לגדר⁹ - כשרים¹⁰; ואם גדר קדם שיתן האפר - פסולין¹¹. וכן אם קצה¹² פרות לאכל, אף על פי שפונתו להקצות¹³ את השאר¹⁴ - כשרין; ואם הקצה קדם מתן האפר - פסל¹⁵.

2 בענייני איסור והיתר. 3 השתתף כדיין בסידור החליצה. 4 קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה, יכולה למאן ולומר בפני עדים אינני רוצה בבעלי זה והנישואין בטלים. 5 עד כאן המדובר בעמד, אבל אם עשה אחת מאלה אגב הילוכו - המים כשרים. 6 אפילו אגב הילוך וכן מתפרש הדין הבא "נטל אוכלין להצניעם". מפני ששני אלה הם מלאכה ממש פוסלים אפילו לא עמד. 7 אינו יכול להמשיך בדרכו מפני הסכנה. 8 נראה שרבינו מכשיר בנחש ועקרב המעכבים אותו אפילו עמד. 9 כשיחזור בלי מי חטאת. 10 הפריצה היא לצורך הולכת המים ואינה פוסלת אף על פי שהיא מלאכה, ואפילו אם לא נתנו לו לפרוץ בלי התחייבות לגדור אחר כך את הפריצה. 11 אף על פי שלא הוסיף על מה שהיה לפני שפרץ, הרי היא מלאכה שלא לצורך המים (מהר"ם מרוטנבורג בפירושו למשנה). 12 קצץ. 13 לקצוץ ויש מפרשים לשטוח לייבוש. 14 את הפירות שנשאר על העץ ובעל הפירות אינו נותן לו לאכול אם לא יתחייב להקצות אותם אחר כן. 15 שמלאכה זו אינה לצורך האכילה ממש.

18 ב. היה אוכל בשעת הולכת המים והותיר, וזרק מה שהותיר לתחת התאנה או לתחת המקצה¹⁶: אם

20 נתפגן שלא יאכדו הפרות - הרי המים פסולין, שהרי עשה מלאכה; ואם זרקן לפי שאין לו צורך בהן - הרי המים כשרין. הממלא מים לקדשן ומסרן לאחר לשומרן, ועשו הבעלים מלאכה - לא נפסלו המים, שהרי מסרן לשומר; ואם עשה השומר מלאכה - פסלן, שהרי הן ברשותו והוא נכנס תחת הבעלים. היו שנים שומרים את המים ועשה אחד מהן מלאכה - המים כשרים, שהרי השני משמר; חזר הראשון¹⁷ לשמר¹⁸ ועמד השני ועשה מלאכה - המים כשרים¹⁹, עד שייעשו כל השומרים מלאכה כאחת²⁰.

16 מחצלת שיש לה לבזבז ונותנים בה תאנים לייבשן. 17 אחר שעשה מלאכה. 18 בעשיית מלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה ולפיכך אומר רבינו "חזר לשמור". 19 אף על פי ששניהם עשו מלאכה בשעת שמירה. 20 אבל אם כל אחד עשה מלאכה בשעה אחרת - המים כשרים שהרי לא נפסקה השמירה.

ג. המקדש כאחת ידו ועשה מלאכה בשניה: אם לעצמו קדש - פסל, שהרי עשה מלאכה קדם מתן אפר במים²¹; ואם לחברו קדש - המים כשרים, שאין זה פוסל מימיו של חברו²² במלאכה שעשה; שאין המלאכה פוסלת בקדוש²³ אלא במים, והוא²⁴ שיהיה העושה השומר או הבעלים.

21 שהרי בשעה שלקח האפר לידו התחיל לעשות מלאכה. [והר"ש מפרש הטעם, שמא קדמה המלאכה]. 22 חברו לא מסר לו כל פעולה במילוי המים אלא בקידוש, ומלאכה פוסלת רק במילוי עד נתינת האפר. 23 ולפיכך אף על פי שנמסרה לו פעולה בקידוש, אין מלאכתו פוסלת. 24 בתנאי. ובכן, מלאכה פוסלת רק אם קיימים שני התנאים האמורים: א. אם נעשתה לפני נתינת האפר על המים; ב. עשו את המלאכה הבעלים או מי שנמסרה לו השמירה על המים.

ד. המקדש לעצמו ולאחר כאחת - שלו פסול, שהרי נפסלו המים של עצמו²⁵ בעסק שנתעסק בקדוש חברו. אבל אם קדש לשנים כאחת - שניהם כשרין, שאין מלאכתו פוסלת מי אחרים.

25 לפני נתינת האפר.

ה. הממלא לעצמו בשתי ידיו²⁶ כאחת: בקדוש אחד - פסול, בשני קדושים - כשר²⁷. קדש לעצמו בשתי ידיו כאחת: בקדוש אחד²⁸ - כשרים²⁹, בשני קדושים³⁰ - פסולין³¹. מלא וקדש בשתי ידיו כאחת לעצמו³² - שניהן פסולין³³. מלא לאחר בשתי ידיו כאחת: בקדוש אחד - כשר, בשני קדושים - פסולין³⁴. קדש לאחר בשתי ידיו כאחת, בין בקדוש אחד בין בשני קדושים - שניהן כשרים³⁵. מלא וקדש בשתי ידיו כאחת לאחר - המלוי פסול³⁶,

כאן רואים את מחשבתו למילוי שני כמלאכה. (45) הוא מתכוון רק למלא לחבירו אבל על מילוי בשביל עצמו אינו חושב כלל, שהרי מימיו כבר נתמלאו. והמדובר, כשקידש את מימיו לפני שהוא ממלא לחבירו, שאם לא קידשם עדיין, גם מימיו נפסלו, מפני שמילא לחבירו לפני נתנת האפר במים שלו.

ז. האומר לחבירו: קדש לי ואמלא לך - שניהן 18
בשרין; שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש⁴⁶, והמילוי 19
בשכר מתר. מלא לי ואקדש לך - שניהן פסולין. 20
זה שמלא בתחלה פסול - שהרי הוא פממלא 21
ומקדש פאחת⁴⁷, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש 22
באחרונה פסול - שהרי קדש בשכר, וכאלו החזיר 23
חוב שעליו. 24

(46) כמבואר למעלה הלכה ג, ולפיכך אין מחשבת המילוי פוסלת את הקידוש. וההבטחה למלא בשבילו אינה נחשבת כשכר, מפני שהמקדש אינו סומך עליה, שהרי אם זה יקיימה יפסול את מימיו שנתקדשו. (47) מחשבת הקידוש כקידוש, כמו במלא לי ואמלא לך.

ח. ההולך לקדש - הרי זה נוטל את המפתח ופותח 25
להוציא האפר, ונוטל קרדום אם צריך לחפור בו אפר 26
הפרה, ונוטל סלם ומוילף מקומם למקום להביא 27
האפר, וכשר⁴⁸. ואם משנטל האפר לקדש בו פסה 28
הפלי שהיה בו האפר או שהגוף⁴⁹ את הדלת או 29
שזקף את הכל⁵⁰ בארץ קדם שישליך האפר למים - 30
פסל המים⁵¹; אבל האפר כשר לקדש בו מים 31
אחרים. זקף את הפלי שיש בו האפר בידו כדי שלא 32
יתפזר⁵² - בשרים, מפני שאי אפשר; שהרי אם 33
הניחו בארץ - פסל, ואם פסלו - פסל⁵³. נוטל את 34
האפר ורואה שהוא מרבה והחזיר ממנו⁵⁴ - כשר⁵⁵. 35
נמן האפר על המים ורואה שהוא מרבה ונוטל ממנו 36
לקדש מים אחרים - כשר⁵⁶. קרסם⁵⁷ עלה זית לחתות 37
בו האפר⁵⁸: אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה⁵⁹ - 38
פסל⁶⁰, ואם בשביל שיפנס האפר בכלי⁶¹ - כשר⁶². 39

(48) שכל אלה הם לצורך הקידוש. (49) סגר. (50) שנטל ממנו את האפר. (51) כל אלה הם לצורך האפר ולא בשביל קידוש זה ואם כן עשה מלאכה לפני נתנת האפר על המים. (52) כשהוא שופך את האפר על המים הוא מטה את הכלי שהאפר בו (במשנה: שפופרת) ואם לא יזקפנו יתפזר האפר שבו. (53) המשך הנימוק למה שאמר: "אי אפשר". הדין עצמו, שאם כיסהו פסול, נאמר כבר למעלה. (54) לפני נתנתו על המים. (55) שהחזרת האפר לשפופרת אינה מלאכה (כסף משנה בשם הר"ש). (56) מפני שמלאכה אינה פוסלת אחר נתנת האפר על המים. (57) קטף (ויש מפרשים: חתך והתאימו לשפופרת). (58) עשהו כעין מרוב והכניסו לשפופרת, כדי שהאפר יעבור על פניו. (59) שלא יפול הרבה אפר לתוך המים. (60) שהרי מלאכה זו אינה לצורך קידוש זה, אלא לקמץ

והקדוש כשר³⁷. זה הפלל: כל מילוי שעשה עמו 1
מלאכה, בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחר - 2
פסול. וכל מים שנתמלאו בהלכתו ועשה מלאכה 3
קדם שיתן את האפר: אם היו המים שלו - הרי הן 4
פסולין, ואם היו של אחר - בשרין. וכל דבר 5
שבידו³⁸ ועשה מלאכה, בין שיש שם שומר שאינו 6
עושה מלאכה בין שאין [שם] שומר - פסול³⁹; 7
ודבר שאינו בידו ועשה מלאכה: אם יש [שם] 8
שומר - לא פסול⁴⁰, אם אין שם שומר - פסול⁴¹. 9

(26) שתי חביות. (27) הכסף משנה גורס: "בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול" ומפרש, בקידוש אחד - כשנתכוון לקבץ כל המים לכלי אחד ולקדשם - כשר, שהרי אפילו מלא בזה אחר זה - כשרים (כלמעלה פרק ז הלכה ד), אבל בשני קידושין - לקדש כל חבית בפני עצמה - שניהם פסולים, מפני שמילוי שני פוסל את הראשון ואין אנו יודעים איזו חבית קדמה. (28) הטיל אפר בשתי ידי לחבית אחת. (29) מפני שקידוש אחד הוא ואפילו קדמה יד אחת לשנייה אין בכך כלום, כאילו הטיל בידו אחת קימעה קימעה. (30) הטיל אפר לשתי חביות כאחת. (31) שקידוש הראשון פוסל את המים שבחבית השנייה ואין אנו יודעים איזו ראשונה. [נתבאר כבר (פרק ז הלכה ה), שלעצמו פוסל הקידוש את המילוי]. (32) מלא חבית וקידש חבית שמילאה קודם. (33) שמא קדם מילוי השנייה לקידוש הראשונה ונפסלה הראשונה על ידי מילוי השנייה, והשנייה נפסלה על ידי קידוש הראשונה. (34) במילוי אין הברל בין לעצמו ובין לאחרים, שמלאכת הממלא פוסלת אפילו לאחרים, כמו שנתבאר למעלה. (35) כמו קידש לשניים כאחת בהלכה ד. (36) שמא קדם לו הקידוש. (37) שאפילו קדם המילוי לקידוש, לא נפסל כמו שנתבאר בהלכה ג. (38) אף על פי שאינו שלו אלא חבירו מסר לו. (39) פיסול המלאכה אינו תלוי בהיסח הדעת משמירת המים אלא פיסול בפני עצמו הוא (ודעת הראב"ד שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת). (40) מלאכה אינה פוסלת בשל אחרים, והיסח הדעת אין כאן שהרי יש שומר אחר. (41) בשעת עשיית המלאכה הוא מסיח דעתו מן השמירה.

ו. האומר לחבירו: קדש לי ואקדש לך, וקדשו זה 10
לזה - הראשון כשר, והשני פסול, שהרי קדש 11
בשכר⁴². אמר לו: מלא לי ואמלא לך, ומלאו זה 12
לזה - הראשון פסול, הואיל וכוונתו שיקמלא לו 13
חבירו חלף מילוי זה, הרי זה פממלא לו ולאחר⁴³ 14
שהן פסולין⁴⁴; והשני כשר, שהמילוי בשכר מתר, 15
והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא, ואין בכוונתו 16
מילוי אחר⁴⁵. 17

(42) ונתבאר למעלה (פרק ז הלכה ב) שקידוש בשכר - פסול. והקידוש הראשון כשר מפני שבשעה שקידש לא קיבל כלום בשכרו וגם לא יקבל כל שכר, שהרי הקידוש השני יהיה פסול. (43) בבת אחת. (44) כלמעלה פרק ז הלכה ג, מפני שכל מילוי הוא מלאכה לגבי מילוי שני. וגם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי י"ב אדר-ב' – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פני המים. (4) כחכמים שם, נגד דעת ר' שמעון. (5) ומשמע שנותן המים על האפר. (6) אחר נתינת האפר על המים, יערב הכול ויהיו מים על האפר. שם מבואר, שחכמים אומרים "אל כלי" דווקא. פירוש, כתוב בתורה "מים חיים אל כלי", משמע שהמים ניתנים ישר אל הכלי ולא אל האפר.

אפר. (61) כשיטה את השפופרת שהאפר בה, לא יתפזר האפר חוץ לכלי שהמים בו, אלא יפול לתוכו. (62) מעשה זה הוא לצורך הקידוש.

יום שלישי י"ב אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק תשיעי

ב. המקדש צריך שיתפנוץ ויתן האפר בידו על המים; שְׁנֵאֵמַר: וְלִקְחוּ לטמא - עד שיהיה מתפנוץ לקדוש ולמלוי ולהזיה⁸. אבל אם נפל האפר מן הפלי שיש בו האפר לתוך המים, או שנטל האפר בידו וידחקו חברו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנטל האפר מידו על צד הפלי או על ידו ואחר כך נפל למים - הרי זה פסול¹⁰.

(7) תוספתא פ"ו ה"ג. (8) וליקחו לטמא, משמע שהליקחה תהיה לשם טהרת הטמא. וכן שאר הפעולות. (9) משנה פרה פ"ו, מ"א. (10) מפני שנאמר "ולקחו... ונתן", משמע מה שלקח, יתן הוא עצמו.

ג. קדש¹¹ פחות מפידי הנזא בכלי זה ופחות מפידי הנזא בכלי אחר - לא נתקדשו. היה האפר¹² צף על פני המים וכנס ממנו מלמעלה¹³ וקדש בו מים אחרים - הרי אלו מקדשין; וכל שנגע במים - אין מקדשין בו פעם שנייה¹⁴, ואף על פי שנגבו. ואפלו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים¹⁵ - אינו מנגבו ומקדש בו.

(11) זבחים צג, ב. (12) פרה פ"ו מ"ב. (13) אפר שלא נרטב במים. (14) כחכמים, שם. (15) ואמרנו למעלה (ה"ב) שאין המים מקודשים, אף-על-פי-כן נפסל האפר לקידוש. רבינו למד דין זה מדבריהם של חכמים במשנתנו, שאמרו: כל שנגע במים אין מקדשים בו, ומשמע אפילו לא נתקדשו המים.

ד. פלי קטן¹⁶ שהיה בתוך פלי גדול והן מלאין מים והמים מערבין - פיון שנותן האפר במים שפבלי הגדול נתקדשו כל המים שבתוך הפלי הקטן; ואף על פי שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר, שהרי המים כלן מערבין.

(16) שם משנה ג.

ה. היה ספוג¹⁷ בתוך המים בעת שנותן האפר - הרי המים שפספוג פסולין, מפני שאינן בכלי¹⁸. פיצר יעשה? זולף את כל המים עד שמגיע לספוג, ולא יגע בספוג. ואם נגע בספוג, אף על פי שהמים צפין על גביו כל שהן¹⁹ - פסולין. מפני שהמים שפספוג יוצאין²⁰ ומתערבין במים הקשרין. נפל ספוג לתוך המים המקדשין - נוטלין²¹ וסוחטו חוץ לפלי, והמים שפבלי קשרין²².

(17) שם. (18) והתורה אמרה: אל כלי. (19) פירוש, בכל

(1) יבאר כיצד מקדשים המים באפר פרה, ואם צריך כוונה לקידוש כו', קידש פחות מכשיעור בכלי זה ופחות מכשיעור בכלי אחר, אפר שנגע במים אם מקדשים ממנו פעם שנית. וכלי קטן שהוא בכלי גדול שהם מלאים מים, היה ספוג במים בעת שנתן האפר ושתי שוקות שבאבן אחת שנתנו אפר לאחת מהן, שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאו שוקת, ומים מקודשים שנתערבו בהם מים אחרים, המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראויים לקדש, מים מקודשים שנפלו לתוכם שרצים ורמשים או ששתתה מהם בהמה או חיה, מי חטאת או אפר חטאת שנשתנו מראיהם, החושב על מי חטאת לשותתם, מים שהניחם מגולים ומצאם מכוסים או איפכא, המוסר מים מקודשים לטמא לשמרם.

א. פיצר מקדשין² את המים באפר הפרה? נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים, אף על פי שהיא חבית גדולה מלאה מים³, ומערב הפל. ואם נתן האפר תחלה ואחר כך נתן עליו המים - פסול⁴. ומהו זה שְׁנֵאֵמַר בתורה: ונתן עליו⁵ מים חיים? כדי לערב את האפר במים⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי ונותן אפר על המים... כו'."

וצריך להבין איך עולה סדר זה עם המבואר בלקו"ת בעניין שנקראה מצות פרה אדומה "חוקת התורה" כי כללות כל התורה כולה היא רצוא ושוב, וכך גם פרה אדומה ששריפת האפר הוא ה"רצוא" ונתינת המים היא ה"שוב", והלא סדר העבודה בכללות הוא שקודם צריך להיות ה"רצוא" ואח"כ עניין ה"שוב" כסדר עבודת התפילה שבכל יום שהיא עניין ה"רצוא", ואח"כ עלידי לימוד התורה וקיום המצוות נעשה עניין ה"שוב".

ועל-פי-זה היה צריך להיות אפר קודם למים, ומדוע אינו כן. ויתירה מזו "אם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים פסול". ויש לומר שכיון שהדין הוא שגם המים שנותן, בתחילה צריך להיות האפר, והיינו שמצד מחשבת האדם הרי המחשבה על האפר קודמת לנתינת המים בכלי. ועוד יש לומר שגם עניין ה'רצוא' (אפר) צריך להיות חדור ומיוסד על תנועת הביטול – 'שוב' (מים), והוא היסוד לקיום כל המצוות כולן.

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן יא)

(2) סוטה טז, ב. (3) אינו צריך לתת יותר מכדי שייראה על

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב אדר-ב' - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(37) שם פ"ט מ"א. (38) בפרה החמירו שלא יתבטלו המים הפסולים בכשרים. [פסק כחכמים, ונימוקם נתבאר בזבחים פ, א, שהזאה צריכה שיעור, וכאן אין שיעור מלא מפני שמים פסולים מעורבים בהם, ואפילו אם יזה פעמיים לא יועיל מפני שהזאות אינן מצטרפות. ואף-על-פי שרבינו (לקמן פ"ה ה"ז) פסק שאם נפלה הזאה כל שהיא על הטמא נטהר, מודה הוא שעל האזוב שבו מזים - צריך להיות שיעור (הר"י קורקוס)]. (39) נגד דעת ר' אליעזר, האומר "יניחנה בחמה והטל עולה". (40) המונח "משקין" בכל הספרות התלמודית, פירושו שבעת המשקין: מים, חלב, שמן, טל, יין, דם, ורפש דבורים. אבל מיצים הנסחטים מפירות, חוץ מזיתים וענבים, נקראים "מי פירות", וגם כאן כך. ויוצא מזה, שגם בנפלו מים או טל, צריך לערות ולגב כשרוצה לקדש מים אחרים באותו כלי. ולמה כתב רבינו בבבא ראשונה סתם "פסולים"? מפני ששם בא להשמיענו דין המים המקודשים, שהלכה כחכמים נגד ר' אליעזר שאמר: יזה שתי הזיות. ובנוגע לעירוי וניגוב, סמך על מה שיתבאר בבבא שניה (תפארת ישראל, בועז אות ג). (41) שרף-אילן צובע. (42) מים מכילים חלקיקי נחושת, ועושים מהם צבע. (43) אם לא נשארו רשמי צבע על דופני הכלי. ואם נשארו צריך להסירם, והניגוב לא יועיל.

- 19 ט. הַמְטָבִילָה⁴⁴ כָּלִי לַחֲטָאת בָּמִים שְׁאִינָן רְאוּיִין
- 20 לְקַדְּשֵׁי⁴⁵ - צָרִיף לִנְגַב⁴⁶ וְאַחֲרֵי כֵן יִקְדַּשׁ בּוֹ. הַטָּבִילוֹ
- 21 בָּמִים הָרְאוּיִין לְקַדְּשׁ - אֵינּוּ צָרִיף לִנְגַב⁴⁷. וְאִם
- 22 הַטָּבִילוֹ לְאַסֵּף בּוֹ מִמֶּם מְקַדְּשִׁין - בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן
- 23 צָרִיף לִנְגַב⁴⁸.

(44) שם פ"ה מ"ב. כל הכלים צריכים טבילה לפני משתמשים בהם למי חטאת. (45) שאינם מים חיים. ראה למעלה פ"ו. (46) כדי להעביר את לחלוחית המים הפסולים שעל דופני הכלי. (47) ואף-על-פי שצריכים מילוי לשם קידוש, לא הקפידו על הלחלוחית כמו במים פסולים. ועוד, מפני שהטבילו לצרכי חטאת, הרי זה כמו לשם מילוי (תפארת ישראל). (48) מפני שתערובת מים שאינם מקודשים במקודשים - פוסלת בכל שהיא.

- 24 י. קְרוּיָה⁴⁹ שֶׁהַטָּבִילָה בָּמִים הָרְאוּיִין לְקַדְּשׁ⁵⁰ -
- 25 מְקַדְּשִׁין בָּהֶּן⁵¹; אֲבָל אֵין אוֹסְפִין לְתוֹכָהּ מִי חֲטָאת⁵²,
- 26 מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים שֶׁהַטָּבִילָה בָּהֶן נִבְלָעִים בְּתוֹכָהּ וְיוֹצְאִין
- 27 וּמִתְעַרְבִין בָּמִי חֲטָאת וּפּוֹסְלִין אוֹתָהּ. נִטְמָאת
- 28 וְהַטָּבִילוֹה - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן⁵³, שֶׁהַמְשָׁקִין הַטְּמֵאִין
- 29 הַנִּבְלָעִין בְּגוּפָהּ יֵצְאוּ וְיִתְעַרְבוּ בָּמִים שֶׁמְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ
- 30 בְּתוֹכָהּ.

(49) דלעת שהוציאו את מה שבתוכה, ונשארה הקליפה העבה, וראויה לשאוב בה מים. ומפני שהיא גוף ספוגי, נבלעים בה מים ונפלטים ממנה (שם מ"ג). (50) במשניות שבידנו, הגירסא "במים שאין ראויים לקדש". ורבינו גורס "הראויים". (51) ואין חוששים שמא ספגה מים אגב טבילה, ולא נשאבו לשם מי חטאת, ונפלטו לתוך המים העומדים לקידוש. אבל אם הטבילוה במים שאינם ראויים לקדש - חוששים (ראה ההלכה הקודמת בדיון ניגוב).

כמות שהיא, אפילו הרבה. (20) ע"י לחץ קל. (21) מוציאו מן המים, ואינו חושש שמא יצאו מים ע"י סחיטה קלה. (22) אבל המים שנסחטו - פסולים. הכסף-משנה בשם הר"י קורקוס מנמק: גזרו משום נפל קודם קידוש, ולא החמירו כל-כך לאסור הנגיעה בספוג. ועוד נימוק: כי המים שאינם יוצאים אלא ע"י סחיטה, הרי הם כנשפכו מן הכלי. מקור דין זה בתוספתא פרה פ"ה ה"ה (נפלו שיבושים בתוספתא זו, וגירסת רבינו היא כמו בספרים שלפנינו).

- 1 ו. שְׁתִּי²³ שְׁקִתוֹת²⁴ שֶׁבְּאֶבֶן²⁵ אַחַת שֶׁנָּתַן אֶת הָאֶפֶר
- 2 לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן - אֵין הַמִּים שֶׁבְּשִׁנְיָהּ מְקַדְּשִׁין. וְאִם
- 3 הָיוּ נְקוּבוֹת זו לְזוֹ²⁶ כְּשֶׁפּוֹפְרֶת הַנּוֹד²⁷, אוֹ שֶׁהָיוּ
- 4 הַמִּים צָפִין עַל גְּבִיָּהֶן²⁸ אֲפִלּוּ כִּקְלַפֵּת הַשּׁוּם, וְנָתַן
- 5 אֶפֶר לְאַחַת מֵהֶן - הָרִי הַמִּים שֶׁבְּשִׁנְיָהּ מְקַדְּשִׁין²⁹.

(23) משנה שם פ"ה ח. (24) שני בתי קיבול חצובים. (25) לא מחוברת בקרקע. (26) היה נקב במחיצה שבין שתי השקתות, והמים עוברים דרכן מאחת לשניה. (27) כשרוצים לשפוך המשקין שבנודות של עור, נותנים שופרת לתוך פיו וקושרים אותו יפה, כדי שלא יזלפו המשקין מן הצדדים. ושיעורה כעובי "שתי אצבעות חזרות למקומן". פירוש, שאפשר להכניס בנקב שתי אצבעות (אצבע ואמה) ולסבב אותן ברווח. (28) על גבי המחיצה המפרידה ביניהן, ונמצאו שתיהן מחוברות במים הצפים. (29) מפני שהן ככלי אחד.

- 6 ז. שְׁתִּי אֲבָנִים³⁰ שֶׁהִקִּיפֹן זו לְזוֹ וַעֲשָׂאֵן שְׁקִת³¹, וְכֵן
- 7 שְׁתִּי עֲרֻבוֹת³², וְכֵן שְׁקִת שֶׁנִּחְלָקָה, וְנָתַן אֶפֶר בְּחֻלָּק
- 8 אֶחָד מֵהֶן - הַמִּים שֶׁבִּינְיָהֶן³³ אֵינָן מְקַדְּשִׁין³⁴. וְאִם
- 9 חִבְרָן בְּסִיד אוֹ בְּגַפְסִים³⁵ וְהֵם יְכוּלוֹת לְהַנְטֹל כְּאַחַת
- 10 - הַמִּים שֶׁבִּינְיָהֶן מְקַדְּשִׁין³⁶.

(30) שם מ"ט. (31) כגון שבשתייהן היתה חציבה פתוחה מצד אחד ופתוחה מלמעלה, וכשהסמיכן זו לזו נוצרה שוקת. (32) כלומר, שברי עריבות (ראב"ד). (33) שכנגד החרץ שביניהן. והמדובר כשהיברן בטיט, ואם יטול לידו חלק אחד תשבר השוקת. אולם אין המים יוצאים דרך הסדק, ולפיכך המים שבשוקת מקודשים, ואם לא חיברם כלל, אין כאן כלי וכל הקידוש פסול (כסף-משנה). (34) מפני שמקום החרץ משתיין גם לחצייה השני של השוקת שמימיה נתקדשו, אבל אם נתן אפר בשני החלקים - נתקדשו גם המים שבחרץ. (35) בהרבה לשונות לועזיות - גיפס. (36) אפילו אם נתן האפר רק בחלק אחד.

- 11 ח. מִים מְקַדְּשִׁין³⁷ שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָּהֶן מִים אֲחֵרִים כֹּל
- 12 שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ מִים שֶׁנִּתְמַלְאוּ לְקִדּוּשׁ - הָרִי אֱלוֹ
- 13 פְּסוּלִין³⁸. וְכֵן אִם יָרַד לְתוֹכָן טַל³⁹ - הָרִי אֱלוֹ
- 14 פְּסוּלִין. נָפַל לְתוֹכָן מְשָׁקִין⁴⁰ וּמִי פְרוֹת - יַעֲרָה הַכֹּל,
- 15 וְצָרִיף לִנְגַב הַכֹּל וְאַחֲרֵי כֵן יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִים מְקַדְּשִׁין
- 16 אֲחֵרִים. נָפַל לְתוֹכָן דִּי קוּמוֹס⁴¹ וְנִקְנָנְתוּם⁴² וְכָל
- 17 דָּבָר שֶׁהוּא רוּשָׁם - יַעֲרָה וְאֵין צָרִיף לִנְגַב⁴³; וְשֵׁאֵם
- 18 יִשְׁאָר שֶׁם דָּבָר הָרוּשָׁם, הָרִי הוּא נִרְאָה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג אדר-ב' - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יהושע. והטעם, מפני שהמים כבר מקודשים אינו מסיח דעתו מהם, אולי יחזור בו ברגע האחרון. אבל אם שתה פסלם, מפני הרוק שבפיו, כמו בעלי חיים אחרים (ראה למעלה סוף פ"ו דין מים שאינם מקודשים). (75) את המים שנשארו בכלי. שם: ואם גרגר כשר. והטעם, זהירותו שלא לנגוע בשפתיו במים, מוכיחה שלא הסיח דעתו לגמרי, וחשב על הכשרון של המים שישארו.

טז. פלי' 76 שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה ובא ומצאו מכסה - הרי אלו פסולין; שמא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם פסחו בנדאי. הניחו מכסה ובא ומצאו מגלה: אם יכולה החלדה 77 לשנות ממנו או שירד לו טל בלילה - פסולין, ואם לאו - פשרין. מפני שיש כאן שתי ספקות: ספק אדם גלה או בהמה חיה ורמש; ואם תמצא לומר אדם גלה, שמא היה טהור 78 לחטאת או לא.

76 שם פ"א מ"א. (77) הפוסלת בשתייתה (ראה למעלה ה"ב). (78) ושני ספקות להתיר - מותר בין באיסור והיתר, ובין בטומאה וטהרה.

יז. המוסר 79 מים מקדשין או מים שנתמלאו לקדוש לטמא לשמרן - הרי אלו פסולין 80.

79 שם פ"ז מ"י. (80) טמא אינו שומר כראוי מן הטומאה.

יח. שנים 81 שהיו שומרין את המים ונטמא אחד מהן - פשרים, מפני שהן ברשותו של שני 82. טהר וחזר לשמר ונטמא השני - פשרים, מפני שהן ברשותו של ראשון 83. נטמאו שניהן פאחת - המים פסולין 84.

81 שם פ"ח מ"א. (82) השני שומר עליהם. (83) שחזר לטהרתו. (84) מפני שאין להם שומר טהור. [דינים דומים נתבארו למעלה (פ"ח ה"ב)].

יום רביעי י"ג אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק עשירי

1) יבאר הממלא מים לקידוש אם צריך שיהיה הוא בעצמו המקדש והמזה, אם ממלא ומקדש אדם מים ומניחם אצלו ואם מוליכם ממקום למקום, אם יוליכם בנהר ובספינה, ומים שנתקדשו אם מפשיל הכלי לאחוריו, מי חטאת ששקלם במשקל, ומי הוא כשר להזות, המזה וזה שמוין עליו אם צריך כוונה, ואם צריך טבילת האיזוב לכל הזייה.

א. הממלא 2 מים לקדוש - אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה, אלא מקדש אחד ומזה אחד. וכן ממלא אדם בכלי ומערה מפלי לכלי 3 ומקדש בכלי אחר, ומערה המים המקדשין מפלי לכלי 4 ומזה מפלי אחר.

2) יומא מג, א. (3) תוספתא פרה פ"ט ה"א, וכן משמע בכמה משניות במס' פרה.

52) החמירו בתערובת שאינם מקודשים במקודשים, יותר מתערובת מים שנשאבו שלא לשם מילוי. (53) בטומאה החמירו יותר (כסף-משנה).

1 יא. מים מקדשין 54 שגפול לתוכן שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהן 55 - פסולין 56. אפלו היו יבשים 57 ביותר, כגון הנמלה והדירה והפנה שבתבואה. נפל לתוכה חפושין 58, אף על פי שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן - הרי המים פסולין, מפני שהיא כשפופרת 59 והמים נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הלחה שבה.

54 שם פ"ט מ"ב. (55) של המים, ואף-על-פי שלא נתבקעו. (56) שינוי מראה המים מוכיח שנפלטה לתוכם ליחותם של בעלי החיים. (57) מטבעם, ועורם קשה. (58) תולעת שחורה בעלת כנפים קשות סוככות על כנפים דקות. (59) פיה, וכן מקום יציאתה רחבים והמעיי ישר.

8 יב. מים מקדשין 60 שששת מהן בהמה או חיה - פסולין 61. וכן כל העופות - פסולין; חוץ מן היונה, מפני שהיא מוצצת 62 ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים 63 ששטו - אינן פסולין; חוץ מן החלדה, מפני שהיא מלקקת בלשונה, ונמצאת הלחה יוצאה מפיה למים.

60 שם מ"ג. (61) מפני שמים מעורבים בריר, ניגרים מפיהן וחוזרים לכלי (רבינו במשנה). (62) כשהיא שותה, פותחת את פיה קימעה ומוצצת. (63) שמונת השרצים האמורים בתורה (ויקרא יא, כט - ל): החולד (חולדה) והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת.

14 יג. מי חטאת 64 שנשתנו מראיהן 65 מחמת עצמן - פשרים; נשתנו מחמת עשן 66 - פסולין. הגלדידו 67 וחזרו ונמוחו - פשרים 68. אפלו נמוחו 69 בחמה. אבל אם המחוץ באיר - פסולין.

64 מים מקודשים ומי חטאת היינו הך, אלא שרבינו נקט לשונם של המקורות שמהם שאב. (65) תוספתא פרה פ"ט ה"ה. (66) עשן מעכיר את המים. (67) קרשו מפני הקור. (68) שם. (69) חימום טבעי, לא בידי אדם - דינו כמו נימוח מאליו.

18 יד. אפר חטאת 70 שנשתנו מראיו מחמת עצמו או מחמת עשן - פשרי 71. נשתנו מחמת אבק, או שגפול לתוכו סיד או גפסיס, או שנתערב בו אפר מקלה 72 כל שהוא - הרי זה פסול.

70 שם. (71) מפני שעשן אינו דבר זר לגבי אפר. (72) אפר פשוט, שלא משריפת פרה אדומה.

22 טו. החושב 73 על מי חטאת לשותתו - לא פסול, עד שישתה מהן 74. ואם שפך מן הכלי לתוך גרונו ולא נגעה שפתו במים שבכלי - לא פסול 75.

73 משנה פרה פ"ט, ד. (74) כר' יוסי בשיטתו של ר'

ה. מי חטאת ששקל¹⁴ במשקל¹⁵: אם הסיח דעתו
- פסולין¹⁶, ואם לאו - פשרין. אבל אם שקל דברים
אחרים במי חטאת, הואיל ונעשין משקלת -
פסולין¹⁷, שאין זו משמרת¹⁸. כל אלו הטהורים
שקמלאין או שמקדשין או שמוזין, וכן כל הכלים
שקמלאין ומקדשין מהם ושמזין מהן, אם היו
טבולי יום, אף על פי שלא העריב שמשן - הרי
אלו פשרים¹⁹; שכל מעשה הפרה והמלוי והקדוש
וההזהר פשוט בטבול יום, כמו שבארנו. ומפני
הצדוקין מטמאין את כל פלי שטף ומטבילין אותן
ואחר כך משתמשין בהן במי חטאת.

(14) גיטין נג, א-ב. (15) כדי לדעת משקל המים, מסקנת
הגמרא שם "כנגדן" - אם הסיח דעתו פסולים, ואם לאו -
כשרים. ומפרש רבינו "שכנגדן" היינו שהניח כנגד המים
משקלות בכף המאזנים. (16) מפני שהיסח הדעת פוסל גם
במים המקודשים. (17) בגמרא שם אמרו "בגופם",
פסולים אפילו כשלא הסיח דעתו מהם. ולפי פירוש רבינו
"בגופם" הכוונה שהשתמש בהם במשקלות לשקול דברים
אחרים (לרש"י דרך אחרת בפירוש הסוגיא שם. ראה 'חזון
איש' ו'אור שמח'). (18) והתורה אמרה (במדבר יט, ט)
"למשמרת למי נדה". יוצא מזה שמלאכה במים עצמם
פוסלת אפילו במקודשים, ומה שאמרו שמלאכה אינה
פוסלת אחר הקידוש, הכוונה אם עשה מלאכה אחרת בשעת
עיסוקו במים (ראה 'מנחת חינוך' מצוה שצט'). (19) נתבאר
למעלה פ"א ה"ג, ופ"ד, וכפולו דברים אלו כאן במקומן של
ההלכות הנוגעות לבני אדם העוסקים במי חטאת.

ו. הפל פשרין²⁰ להזות, חוץ מאשה וטמטום
ואנדורגינוס²¹ [והרש' שוטה] וקטן שאין בו דעת²²;
אבל קטן שיש בו דעת - פשוט להזות. והערל פשוט
להזות, שאין הערל טמא. קטן שיש בו דעת שהזהר
והאשה מסעדתו²³, כגון שאחזה לו המים בידו -
הזאתו פשרה, ובכלב שלא תאחז בידו בשעת הזאה.
ואם אחזה בידו בשעת הזיתו - פסולה.

(20) פרה פ"ב מ"י. (21) שהם ספק אשה. (22) במשנה:
"ותינוק שאין בו דעת". (ביומא מג, א - דרשו מן הכתוב,
שקטן כשר להזות אף-על-פי שהוא פסול למילוי מים
ולאיסוף אפר. ומוכן שהכשירו רק קטן שיש בו דעת, שהרי
הזאה צריכה כוונה (לקמן ה"ז). ומה יוצא, שבאיסוף
ומילוי ששינו (פרה פ"ה מ"ד) "חוץ מחרש שוטה וקטן",
פסול גם קטן שיש בו דעת (תוספות יום-טוב' במשנה ג
שם, וראה קושייתו מברייא יומא שם). (23) שם.

ז. המזהר צריך לכנו ולזהות על הטמא לטהרו²⁴;
ואם הזה שלא ככוונה - הזאתו פסולה. אבל זה
שמוזין עליו²⁵ אינו צריך כוונה, אלא מזין על האדם
לדעתו ושללא לדעתו. המתכנן להזות²⁶ לפניו והזהר
לאחוריו, לאחוריו והזהר לפניו - הזיתו פסולה²⁷.

ב. ממלא אדם⁴ מים ומניחן אצלו בלא קדוש כל
זמן שירצה ואין בכך בלוס, ומוליכן ממקום למקום
ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת
שירצה. וכן המים המקדשין מניחן אדם אצלו ימים
ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו,
ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם
אפר פרה אצלו ומוליכו⁵ ממקום למקום ומעיר
לעיר. פעם אחת⁶ הוליקו כלי שהיה בו מי חטאת
בספינה בירדן, ונמצא פזית מן המת בקרקע
הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין
הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת
בנהר⁷ ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא
יעמד בצד הנהר מכאן ויזרקם לצד השני. אבל
עובר הוא אדם במים עד צוארו⁸ ובידו אפר פרה
או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן
טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא
נתקדשו - מעבירין אותם בנהר בספינה⁹.

(4) תוספתא חגיגה פ"ג, ט. (5) בכת"י תימן: ומוליכו.
(6) חגיגה כג, א. (7) כחכמים, שם. ובמשנה פרה פ"ט מ"ה,
שגזרו בכל הנהרות, נגד דעת חנניה בן עקביה "שלא גזרו
אלא בירדן ובספינה כמעשה שהיה". (8) פרה, שם.
(9) שם, שלא גזרו אלא על מי חטאת אחר שנתקדשו בנתינת
האפר.

ג. מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול¹⁰
ושטין [בהם] על פני המים; שלא גזרו אלא על
המים המקדשין ועל האפר בנהר.

(10) משמענו, שאפילו החכמים שאינם מצמצמים את
הגזירה לכמעשה שהיה, לא הרחיבוה על הים הגדול,
ואפילו בספינה לא גזרו בו. ולמד זה מלשונם בברייא:
"אחד הירדן ואחד שאר הנהרות" משמע נהרות אבל לא ים.

ד. המוליך מים¹¹ לקדשן, ואין צריך לומר מים
שנתקדשו¹², לא יפשיל הפלי לאחוריו אלא לפניו.
שנאמר: למשמרת למי נדה; בזמן שהן שמוזין -
הן מי נדה, ואם לאו - פסולין. מלא שתי חביות -
נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר¹³.

(11) שם, פ"ז, מ"ו. (12) בבא זו הוסיף רבינו מדעתו
בהתאם לשיטתו, שפסול מלאכה ופסול היסח הדעת הם
שני ענינים, והמלאכה אמנם אינה פוסלת מים שנתקדשו,
אבל היסח הדעת פוסלת אותם. (נתבאר כבר שיטת
הראב"ד, שמלאכה פוסלת מפני היסח הדעת משמירת
המים. ומכיוון ששינו, שמלאכה אינה פוסלת מים
מקודשים, ברור שהיסח הדעת אינה פוסלת, ולפיכך השיג
כאן על דברי רבינו). (13) השמירה היא אמנם מדאורייתא,
אבל חובת שמירה מעולה מלפניו דווקא ולא מאחוריו -
גזירת חכמים היא, ולא גזרו במקום שאי-אפשר, ולא
החמירו על הממלא ללכת פעמיים (ראה למעלה פ"ז ה"ו).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ד אדר-ב' - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נִתְּפֹן לְהִזּוֹת לְפָנָיו וְהִזָּה לְצַדִּדֵּין שֶׁל פָּנָיו - הִזָּתוּ
2 כְּשֶׁרָה²⁸.
- 3 ח. הַמִּזָּה²⁹ אֵינוֹ צָרִיךְ טְבִילָה³⁰ לְכָל הִזָּה, אֲלָא
4 טוֹבֵל אֶת הָאֶזוֹב וּמִזָּה הִזָּה אַחֵר הִזָּה עַד שֶׁיִּגְמְרוּ
5 הַמַּיִם³¹. וּמִזָּה הִזָּה אַחַת עַל כַּמָּה בְּנֵי אָדָם אוֹ עַל
6 כַּמָּה בָּלִים כְּאַחַת, אֲפִלוּ מֵאָה. כָּל שֶׁנִּגַּע בּוֹ מִן
7 הַמַּיִם כָּל שֶׁהוּא - טְהוֹר³², וְהוּא שֶׁיִּתְּפֹן הַמִּזָּה
8 לְהִזּוֹת עָלָיו. טֹבֵל אֶת הָאֶזוֹב³³ וְנִתְּפֹן לְהִזּוֹת עַל
9 דָּבָר שֶׁמִּקְבֵּל טְמֵאָה³⁴ אוֹ עַל הָאָדָם³⁵, וְהִזָּה מֵאוֹתָהּ
10 טְבִילָה עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה אוֹ עַל הַבְּהֵמָה,
11 אִם נִשְׁאָרוּ מַיִם בְּאֶזוֹב - אֵינוֹ צָרִיךְ לְחֹזֵר
12 וְלִהְיוֹת טְבִיל³⁶, אֲלָא מִזָּה מִן הַשָּׂאֵר עַל הָאָדָם אוֹ עַל
13 הַבָּלִים הַטְּמֵאִים, שֶׁהֵרִי תַחֲלַת טְבִילָתוֹ כְּשֶׁרָה
14 הִתְהַרְגָּה³⁷. אֲבָל אִם טֹבֵל אֶת הָאֶזוֹב לְהִזּוֹת עַל דָּבָר
15 שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה אוֹ עַל הַבְּהֵמָה, וְהִזָּה עַל הָאָדָם
16 אוֹ עַל הַבָּלִי הַטְּמֵא - הִזָּתוֹ פְּסוּלָה³⁸, עַד שֶׁיִּחְזֹר
17 וְיִטְבֵּל פַּעַם שְׁנִיָּה וְיִתְּפֹן לְהִזּוֹת עַל הָאָדָם אוֹ עַל
18 דָּבָר הַמִּקְבֵּל טְמֵאָה.

(29) שם. (30) טבילת אזור במי חטאת. (31) שבאזור.
(32) למד זה מלשון המשנה "עד מאה". (33) שם מ"ג.
(34) כלים. מלשון של רבינו בפירושו למשנתו, יש ללמוד
שמדובר בכלים טמאים ממש, וכן באדם טמא (ראה
'ברטנורא' ו'תפארת ישראל'). (35) נקט לשון המשנה,
שכתבה "אדם" בבבא בפני-עצמה (ולא נתברר לי טעם
הכפילות במשנה). (36) במשנה: "לא ישנה", ומפרש
רבינו, שאינו צריך להטביל פעם שנית. (37) לשם דבר
שצריך הזאה. (38) מפני שהטבילה פסולה. (במשנה: "אם
יש באזור ישנה". ורבינו מפרש צריך לטבול שנית, ולפי זה,
צריך לפרש מה ששינוי: "אם יש באזור", הכוונה אפילו
נשארו מים באזור. ראה גירסת 'רבינו חננאל' ביומא יז, א.
ופירושו. וראה רש"י שם).

- 19 ט. הַטְּבִילָה³⁹ אֶת הָאֶזוֹב וְנִתְּפֹן לְהִזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ
20 מִקְבֵּל טְמֵאָה - הַמַּיִם הַמְּנַטְפִּים⁴⁰ כְּשֶׁרִינִן⁴¹. לְפִיכָךְ,
21 אִם נִטְפּוּ בְּכָלִי וְחֹזֵר וְהִטְבִּיל בֵּהֶן אֶת הָאֶזוֹב בְּכוֹנָה
22 לְהִזּוֹת עַל דָּבָר הַמִּקְבֵּל טְמֵאָה - הִזָּתוֹ כְּשֶׁרָה.

(39) פרה, שם. (40) מן האזור. (41) הטבילה בכוונה לא
נכונה פסולה, שהרי התורה אמרה "וטבל..." והזהר, אבל
המים נשארו בכשרותם. ונראה, שאפילו הזה על דבר שאינו
מקבל טומאה, לא נפסלו המים שנשארו באזור, ואם נטפו
לכלי טהור לחטאת - מותר לטבול בהם את האזור ולהזות.

- 23 י. מִי חֲטָאת⁴² שֶׁנִּתְּמַעְטוּ - טוֹבֵל בֵּהֶן אֲפִלוּ רֹאשִׁי
24 גִּבְעוּלִין⁴³ וּמִזָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִסְפָּג⁴⁴. צְלוּחִית⁴⁵

(42) שם מ"ב. (43) ראשי הבדים של האזור. (44) שלא
יקנח מדופני הכלי, אלא יטבול (רבינו בפירושו למשנתו).
(45) שם. (46) אפילו כמה פעמים. (47) שנדבקו שם
טיפות מים אגב הוצאת האזור בפעם הקודמת, ועכשיו
יעלה האזור את אותן הטיפות ויזה בהן ואין כאן טבילה
(רבינו, במשנה שם). אמנם הסגנון מגומגם קצת, אבל
הכוונה ברורה (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

יום חמישי י"ד אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק אחד עשר

(1) יבאר כיצד מטהרים טמא מת במי פרה, ואם טבל ביום
והיזהר בלילה, מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה,
מי שהזהר עליו בשלישי ולא בשביעי, ושכל המטמאין
מקבלין הזאה, כיצד מצוות אזור, ואם נפרדו הגבעולים
ונשרו העלים או שלא אגדו, ודין מאימתי מזים באזור, ואי
זהו אזור הכשר.

- א. בִּיצֵד מְטַהְרִים טְמֵא מֵת בְּמֵי נְדָה? לֹקֵחַ אָדָם
טְהוֹר שְׁלֹשָׁה² קִלְחִין³ שֶׁל אֶזוֹב וְאוֹגְדֵן אֲגִידָה אַחַת,
וּבְכָל בֶּד וּבֶד גִּבְעוּל אֶחָד⁴, וְטוֹבֵל רֹאשִׁי גִבְעוּלִין
בְּמֵי נְדָה שְׁבַעֲלִי, וְנִתְּפֹן וּמִזָּה עַל הָאָדָם אוֹ עַל
הַבָּלִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַחֵר שֶׁתִּגֵּן
הַחֲמָה. וְאִם הִזָּה מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר - כְּשֶׁר.
וְאַחֵר שֶׁיִּזָּה עָלָיו בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי טוֹבֵל בַּיּוֹם⁵ וּמַעֲרִיב
שִׁמְשׁוֹ וְהֵרִי הוּא טְהוֹר לְעֶרֶב. טֹבֵל אֶת הָאֶזוֹב
בְּלִילָה וְהִזָּה בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁטֹּבֵל אֶת הָאֶזוֹב בַּיּוֹם וְהִזָּה
בְּלִילָה - הִזָּאתוֹ פְּסוּלָה, וְהַמַּיִם מִטְמֵאִין⁶ מִשּׁוּם מִי
חֲטָאת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר⁷. עַד שֶׁתִּהְיֶה טְבִילַת הָאֶזוֹב
בְּמַיִם⁸ וְהִזָּאתוֹ כְּמִנְגּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
אַחֵר שֶׁתִּגֵּן הַחֲמָה. וְאִם עֶבֶר וְעֵשָׂה מִשְׁעֵלָה עֲמוּד
הַשֶּׁחֶר - כְּשֶׁר, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרֵנוּ.

(2) בספרי חוקת פיסקא קכח למדו זה בגזירה שווה מפסח
מצרים שכתוב בו (שמות יב, כב) "ולקחתם אגודת אזור",
ואין אגודה פחות משלושה. (3) בדים עם השורש שלהם.
(4) שלא יצאו כמה בדים משורש אחד ואם יש יותר מפרידם
וכולם כשירים (רבינו בפירושו למשנה ח שם אמר שגבעול
הוא פרח לפני שיפתח, אולם כאן אי אפשר לפרש כך,
וראה שם משנה ט). (5) לא התכוון לומר שהטמא צריך
לטבול ביום ולא בלילה, שהרי המשנה (פרה שם) אומרת
בפירושו: "אבל הוא עצמו טובל בלילה" וכן כותב רבינו
בהלכה הבאה, אלא מבאר, כיצד אפשר למהר את הטהרה
(כסף משנה למעלה פרק ו הלכה ב). (6) פירוש, המים של
ההזאה הפסולה מטמאים. (7) לקמן פרק ט"ו הלכה א,
שמי חטאת מטמאים כל זמן שלא נעשה מצותם, פירוש,
שלא הוזהר על הטמא כהלכתם. (8) למעלה כתב דין זה
בהזאה וכאן מוסיף ומשמיענו שגם בטבילה כך הדין.

שְׁנִים¹⁷. או אם לקח¹⁸ שְׁנִים פִּתְחֵלָה וְאֶגְדָן - כֶּשֶׁר.²⁵
נִתְפָּרְדוּ הַגְּבֻעֻלִין וְנִשְׁרֹו הָעֵלִין, אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאָר
מִכָּל גְּבֻעוֹל מֵהֶם אֶלָּא כָּל שְׁהוּא - כֶּשֶׁר; שְׁשִׁירִי
הָאֵזוּב בְּכָל שְׁהוּא¹⁹. קָלַח שֵׁישׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה בְּדִין²⁰ -
מִפְּסָקוֹ²¹ וְאַחֲרֵי כֵן אוֹגֵד שְׁלֹשֶׁת; שְׁמֻצוֹתוֹ לִהְיוֹת
אֶגְדָּה²², אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שְׁהִיָּה
אֶגְדָּה. פֶּסְקוֹ וְלֹא אֶגְדּוֹ אוֹ שְׁאֶגְדּוֹ וְלֹא פֶּסְקוֹ אוֹ
שְׁלֹא פֶּסְקוֹ וְלֹא אֶגְדּוֹ וְהָיָה בּוֹ - כֶּשֶׁר. הָאֵזוּב
הַקָּצֵר²³ - אוֹגְדּוֹ²⁴ בְּחוּט עַל הַפּוֹשֵׁי²⁵ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
וְטוֹבֵל²⁶ בְּמִים וּמַעֲלָה, וְאוֹחִז בְּאֵזוּב וּמִזָּה²⁷. נִסְתַּפֵּק
לֹא אִם מִן הַחוּט²⁸ הָיָה אוֹ מִן הַפּוֹשֵׁי²⁹ אוֹ מִן
הַגְּבֻעוֹל³⁰ - הַזָּאתוֹ פְּסוּלָה³¹.

16 תחילת הלכה זו נאמרה כבר למעלה ונכפלה כאן כהקדמה
קצרה לדינים הבאים אחריה. 17) אם לקח שלושה ואגדם
ונאבד אחד מהם מותר להזות בהם לכתחילה. 18) מצוה
מן המובחר לקחת שלושה קלחים ואם לקח רק שניים
ואגדם מותר להזות לכתחילה. בסוכה יג, א אמרו "לרבנן
שלושה למצוה" אבל לא לעכב ופסק רבינו כרבנן.
[בברייתא שם אמרו חכמים שאם נשתייר אחד גם כן כשר,
ומדברי רבינו כאן משמע שרק שניים כשרים, ונראה שפסק
בזה כרבי יוסי מפני שבמשנתנו אין חולק עליו]. 19) לפני
כן המדובר בשיירי מספר הבדים ופסק רבינו שצריך שניים
וכאן המדובר בשיירים של כל בד ובד עצמו, ודבר זה
התכוון להדגיש בסיומו זה. 20) נראה שרבינו גורס כך
במשנה ומפרש, ששלושה בדים יוצאים משורש אחד.
בספרי שלפנינו כתוב: איזוב שיש בו שלושה קלחים.
21) מפריד את שלושת הבדים. 22) למעלה (הלכה א
בהערה הראשונה) הובאו דברי הספרי חוקת פיסקא קכח,
שלמדנו בגזירה שווה מפסח מצרים שמצוותו בשלושה
בדים ומגזירה שווה זו עצמה נלמד שמצוה לאגדם.
23) וכשיאחזנו בידו לא יגיע למי החטאת. 24) קושרו.
25) פלך. 26) כשהוא אווז בכוש. 27) שצריך להזות
באיזוב עצמו ולא להניעו על ידי דבר אחר. 28) שאגד בו
את בדי האיזוב. 29) שקשרו בו. 30) והזאתו כשירה.
31) מפני שהוא וודאי טמא ואין ספק הזאה מוציאה אותו
מידי טומאתו הוודאית.

ה. אין מזין לא ביונקות האזוב ולא בתמרות³²,
אלא בגבועולין. אלו הן היונקות? גבועולין שלא
גמלו³³. ומי שהזה עֵלִיו ביונקות ונכנס למקדש -
פסור³⁴. ומאימתי מזין באזוב? משנינ³⁵. ואזוב
שהזה בו מי נדה - כֶּשֶׁר לטהר בו את המצרע. כל
אזוב שיש לו שם לוי³⁶ - פסול. והאזוב שקורין
אותו אזוב בַּיְחוד³⁷ - הוא הפֶּשֶׁר, והוא האזוב
שאוכלין אותו בעלי בתים; אֶכָּל זה שקורין אותו
אזוב יוֹן ואזוב בַּחֲלִית ואזוב מִדְּבָרִי - פסול.

32) כִּסּ שבו זרע האיזוב (רבינו בפירושו למשנה).
33) רכים מאוד, במשנה מפרש רבינו: "הוא אשר בארץ".
34) בשוגג מחטאת ובמזיד ממלקות אם התרו בו למלקות,

ב. מי שנטמא בַּמָּת וְשָׁהָה בְּמָה יָמִים בְּלֹא הִזָּאָה,
כְּשִׁיבֹא לַהֲזוֹת - מוֹנֶה בְּפִנּוּי שְׁלֹשָׁה יָמִים, וּמִזִּין
עָלָיו בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי, וְטוֹבֵל בְּשִׁבְעִי וּמַעֲרִיב
שְׁמֻשׁוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִוּיִם? בַּעַם הָאֶרֶץ שְׁבֹא
לַהֲזוֹת, שְׁאֶפְלוּ אָמַר: הַיּוֹם שְׁלִישִׁי שְׁלִי - אֵינוֹ
נֶאֱמָן, שְׁמָא הַיּוֹם נִטְמָא, לְפִיכָּךְ צָרִיךְ לְמָנוֹת
בְּפִנּוּי; אֶכָּל חֶבֶר שְׁבֹא לַהֲזוֹת⁹ - מִזִּין עָלָיו אוֹ עַל
כָּלִיו מִיָּד¹⁰. מִי שְׁהִיָּה¹¹ עָלָיו בְּשִׁלְשִׁי וְלֹא הִזָּה עָלָיו
בְּשִׁבְעִי, וְשָׁהָה בְּמָה יָמִים - טוֹבֵל בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה
אֲחֵר הַשְּׁבִיעִי, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלֵּילָה, וּמִזִּין עָלָיו
בַּיּוֹם, בֵּין קֹדֶם טְבִילָה בֵּין אַחֲרֵי טְבִילָה. אֶפְלוּ טָבֵל
בְּלִיל תְּשִׁיעִי אוֹ בְּלִיל עֲשִׂירִי¹² - מִזִּין עָלָיו לְמַחֵר
אֲחֵר הַגֵּץ הַחֻמָּה¹³.

9) ואומר שהיום יום שלישי לטומאתו. 10) הזאה ראשונה
ואחר ארבעה ימים מזים עליו או על כליו הזאה שנייה.
11) רבינו בפירושו למשנה פרה פרק יב, משנה יא מוסר
מקור דינים אלה בספרי חוקת פיסקא קכט, ויש שם כמה
גירסאות, ורבינו גורס: אין לי אלא ליום שביעי, שמיני,
תשיעי ועשירי מניין (פירוש אם לא היה בשביעי לטומאתו
אלא בשמיני, בתשיעי או בעשירי, מניין שהוא טהור)?
תלמוד לומר "וחטאו" - מכל מקום (בכל אופן אפילו לא
בשביעי). והספרי ממשיך: שהייתי אומר אם קדמה טבילה
להזאה יצא, תלמוד לומר "וחטאו" ואחר כך "וכבש בגדיו
ורחץ במים". ומפרש שם רבינו שדרשה אחרונה זו נאמרה
רק כשהיזה בשביעי, אבל אם היזה בשמיני או תשיעי רשאי
הוא לטבול קודם ההזאה, ונימוקו, מפני שהכתוב שעליו
מסתמך לימוד הספרי מדבר בהזאה בשביעי. ולפיכך פסק
למעלה בהלכה א, בהזאת שביעי; "ואחר שיזה עליו ביום
השביעי טובל וכו'" ובהלכה זו בשהה כמה ימים כותב:
"ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין לאחר טבילה".
12) והוא טבול יום עד שקיעת החמה של יום מחר.
13) ואינו צריך טבילה שנייה. ומכל שכן כשטבל לפני
שקיעת החמה ונגמרה טהרת הטבילה.

ג. כל המטמאין¹⁴ מְקַבְּלִין הִזָּאָה. פִּיצֵד? זָבִים
וְזִבּוֹת נְדוֹת וְיוֹלְדוֹת שְׁנִטְמָאוּ בַּמָּת - מִזִּין עָלֵיהֶן
בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי וְהָרִי הֵם טְהוֹרִין מִטְּמֵאֵת מָת, אֵף
עַל פִּי שֶׁהֵן טְמֵאִין טְמֵאָה אַחֲרֵת. שְׁנֵאֲמַר: וְהָיָה
הַטָּהָר עַל הַטְּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. הָא לְמִדָּת, שְׁהִיָּה
מוֹעֵל לֹא אֵף עַל פִּי שְׁהוּא טְמֵא. וְכֵן הָעֵרֶל מְקַבֵּל
הִזָּאָה. פִּיצֵד? עָרֵל שְׁנִטְמָא בַּמָּת וְהָיָה עָלָיו שְׁלִישִׁי
וּשְׁבִיעִי - הָרִי זֶה טְהוֹר מִטְּמֵאֵת מָת, וּבְשִׁימּוֹל טוֹבֵל
וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים לְעֶרְכָּם¹⁵.

14) ספרי זוטא חוקת יט ובברייתא ובזבחים צג, א אמרו:
"נדה מזין עליה". ונראה שדין זה אינו שנוי במחלוקת (כסף
משנה). 15) שם: "מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה".

ד. מְצוֹת אֵזוּב¹⁶ - שְׁלֹשָׁה קָלְחִין, וְכָל קָלַח וְקָלַח
גְּבֻעוֹל אַחֵר. נִמְצָאוּ שְׁלֹשָׁה גְּבֻעוֹלִין. וּשְׁשִׁירִי

יום שישי ט"ו אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק שנים עשר

1 יבאר אדם שנטמא במת והיה עליו כמה הוא השיעור
הצריך ליגע בו, נתכוון להזות על שני כלים או על שני בני
אדם כאחת והיה על האחד ונפל ממנו לאחר, היה על שני
כלים ונסתפק לו אם היה על שניהם כאחת, הכלים שהם
חיבור לטומאה ולהזיה או לזה ולא לזה או חיבור לטומאה
ולא להזיה.

א. אדם שנטמא במת והיה עליו - פיון שנגע כל
שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשרו של טמא
עלטה לו הנדה. אפילו נפלה הנדה על ראש
אצבעו או על ראש שפתו. אבל אם נגעה בלשונו
- אינה פלוס; אף על פי שהלשון פאיברים שבגלוי
לענין טמאה, כמו שבארנו, אינן פאיברים שבגלוי
לענין הנדה וטבילה. וכן פלי' שנטמא במת והיה
עליו - פיון שהגיע לגופו של פלי כל שהוא ממי
הנדה עלטה לו הנדה.

2 כרבא (ובחים צג, א), שמפרש דעתם של חכמים שהזאה
אינה צריכה שיעור. ופירושו שם בגמרא, שבכלי צריך להיות
כשיעור טבילת ראשי גבעולים של האזוב (וכן כתב רבינו
לקמן בפט"ו ה"א), אבל על הטמא מספיקה טיפה כל
שהיא. 3 מפני שאינה מקום גלוי. מחלוקת רבי ורבנן
בקידושין כה, א ופסק כחכמים. 4 דברי עולא שם.
5 בפ"א מהלכות טומאת מת ה"ג. 6 פרה פ"ב מ"ב:
"מזין על האדם ועל הכלים אפילו הן מאה".

ב. שני כלים או שני בני אדם שנתפסו להזות על
שניהן כאחת והיה על אחד מהן, ונטפו המים מעל
הראשון על השני - הרי השני בטמאתו עד שיפלו
עליו המים מהזית המזה, לא מן התמצית. היה על
שני כלים ונסתפק לו אם היה על שניהן כאחד או
מחברו נמצה עליו - הזיתו פסולה.

7 דין זה יוצא מהבבא השניה שבהלכה זו, שמקורה
במשנה פרה פ"ב, ב. 8 המתמצים ממקום אחר, לא מן
האזוב. 9 שספק הזאה אינה מוציאה מיד ודאי טומאה,
ואנו אומרים: העמד טמא על חזקתו (ראה למעלה פ"א
ה"ד).

ג. מחט¹⁰ שנתונה על החרש¹¹ והיה עליה, ספק על
המחט היה ספק מן החרש נמצה עליה - הזיתו
פסולה¹².

10 שם. 11 וכלי חרס אין לו הזאה. 12 שלוש בבות
במשנה זו, ובכולן המדובר בספק הזאה: א. ספק מן החוט,
ספק מן האזוב (ראה למעלה פ"א מ"ד); ב. שני כלים; ג.
מחט על החרס. ונשנו בסדר "לא זו אף זו", כל בבא
מוסיפה על קודמתה. לא רק בחוט, שהספק הוא אם בכלל

1 מפני שגם יונקות איזוב שם, וכשרים מן התורה, ומדברנן
2 לא יצא בהזאה זו וצריך הזאה שנייה. ואם הזה בתמרות
חייב. פסק כתנא קמא שם. 35 יוציא ניצה (כיס קטן
שהפך טמון בו לפני פיתוחו). 36 שם נוסף המלווה את
השם "איזוב". 37 בלי תוספת.

ו. איזוב של אשה³⁸ ושל עיר הנדחת ושל עבודה
זרה ושל תרומה טמאה³⁹ - פסולה⁴⁰. של תרומה
טהורה - לא יזה⁴¹, ואם היה - פשוט.

38 אילן ונטעים אחרים שניטעו לשם אליל. כיוצא בזה
שנינו בסוכה כט, ב, גבי לולב ופירושו בגמרא (שם לא, ב)
שהמדובר באשירה דמשה (שבזמן משה) שהתורה אמרה
(דברים יב, ג): "ואשריהם תשרפון באש" ולפיכך "כתותי
מיכתת שיעוריה" (ככתות וטחון הוא ואין בו שיעור) ולולב
צריך שיעור. אבל האשירות שניטעו אחרי כיבוש הארץ אינן
טעונות שריפה וכשירות בדיעבד אף על פי שהן אסורות
בהנאה, ש"מציאות לאו ליהנות ניתנו" (המצוות חובה הן
ולא הנאה). ונראה, שגם התוספתא כאן מתכוונת לאשירה
שבזמן משה ופסול מפני שאיזוב צריך שיעור (הר"ש
בפירושו למשנה פרק י"א ז). 39 שם. איזוב שלקטו
לאכילה חייב בתרומה ומעשרות. 40 אפילו אם הוא
פחות מכביצה ואינו מטמא את מי החטאת (ראה לקמן פרק
י"ב הלכה ו). והטעם, מפני שאמרה תורה (במדבר יט, יא)
"והזה טהור על הטמא" למדנו שכל העיסוק בהזאה צריך
להיות בטהרה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). 41 כיוצא
בזה שנינו בסוכה לד, ב גבי אתרוג של תרומה ופירושו שם
בגמרא (לה, ב) מפני שמפסידה או מפני שמכשירה לקבל
טומאה.

ז. איזוב שלקטו לעצים⁴² ונפלו עליו משקין⁴³ -
מנגב⁴⁴ והוא פשוט להזה⁴⁵. לקטו לאכלין⁴⁶ ונפלו
עליו משקין⁴⁷, אף על פי שנגבו - פסול, שהרי
נטמא להזה⁴⁸; שפל המשקין וכל האכלין וכל
הכלים⁴⁹ הרי הן פטמאים לענין חטאת, כמו
שבארנו. לקטו לחטאת - הרי זה פגולקט לעצים⁵⁰,
ואם נפלו עליו משקין - מנגבו ומזה בו.

42 איזוב שלא נלקט בכוונה לאוכלו אינו מקבל טומאה,
מפני שאינו מיוחד למאכל אדם ואף על פי שיש אנשים
שאוכלים אותו, אבל דבר שהוא מיוחד למאכל אדם, אפילו
אם לקטו להסקה - מקבל טומאה. 43 אפילו טמאים
ממש. 44 כדי שלא תתערבנה טיפות המשקין במי
החטאת. 45 שהרי אינו מקבל טומאה. 46 מחשבתו
עושה אותו אוכל וראוי לקבל טומאה כשיוכשר באחד
משבעת המשקין. 47 שלא נשמרו בטהרת חטאת.
48 בנגיעתו במשקין שלא נטהרו לחטאת ועל ידי אותם
המשקין עצמם הוכשר לקבל טומאה, וההכשר והטומאה
באים כאחת. 49 שלא נשמרו בטהרת חטאת. 50 רק
מחשבת אכילה עושה אותו כאוכל.

ו. שֶׁלֵּל²⁷ הַפּוֹכְסִין²⁸ וְהַבֹּגֵד שֶׁהוּא תָּפוּר בְּכֻלָּאִים²⁹ וְהֵן עוֹמְדִין לְהַתִּירָן³⁰ - אֵינוֹ חֹבֵר לְהִזְהָה³¹, וְהֵרִי הֵן חֹבֵר לְטִמְאָה. וְכֵן הַסֵּלִים³² שֶׁבִּקְנָתָל³³, וְהַמָּטָה שֶׁל טְרַבְלָה³⁴, וְקָרְן שֶׁל פְּלִיכָה³⁵, וְקֶרְנִים שֶׁל יוֹצְאֵי דְרָכִים³⁶, וְשִׁלְשֵׁלַת הַמִּפְתָּחוֹת³⁷ - חֹבֵר לְטִמְאָה וְלֹא לְהִזְהָה; אֲלֹא צָרִיךְ שְׂנִיעוֹ הַמִּים מִן הַמָּזָה בְּכָל סֵל וְסֵל, וּבְכָל מִפְתָּח וּמִפְתָּח, וּבְכָל קָרְן וְקָרְן, וּבְכָל קוֹרָה וְקוֹרָה מִמָּטָה זֶה הַמִּפְתָּלֹת.

(27) תפירה שנעשתה לזמן קצר. (28) דרכם של כובסים לחבר בגדים קטנים עם גדולים, כדי שלא יאבדו אגב כביסה או כדי שלא להחליפם בבגדים של אחרים. (29) שעטנז, צמר ופשתים יחדיו, כגון שתפר בגדי צמר בחוט פשתן. (30) מפני האיסור, ולפיכך אין זה חיבור גמור. ואף-על-פי שהתפירה כשהיא לעצמה היא בת קיימא. (31) אם הזה על אחד מהם לא נטהר השני, ואף-על-פי שלטומאה הם חיבור. (32) פרה פי"ב מ"ט. (33) סלים גדולים קשורים יחד, ומובילים בהם פירות על גבי חמורים, והם תלויים אחד מימין החמור והשני משמאלו (ר"ש שם. וכנראה גם רבינו בפירושו התכוון לכך, אלא שקיצר). (34) כלי לדוש בו תבואה, והוא מחובר מכמה חלקים מתפרקים. (35) מיטת מתים שרגליה מתפרקות, והרגל נקראת "קרן" (רבינו בפירושו). (36) כלים כתבנית קרן עשויים חוליות חוליות, ומשתמים בהם לשתיה. (37) שתלויים בהם כמה מפתחות.

ז. הַמַּחְבֵּר³⁸ שֶׁלֵּש פִּסְתוֹת³⁹ שֶׁל צֶמֶר, וְשֵׁשׁ שֶׁל פֶּשֶׁתָּן, או שְׁלֹשָׁה סְדִינִים, או שְׁתֵּים עָשָׂרָה מִטְפָּחוֹת - הֵרִי אֵלֹו חֹבֵר לְטִמְאָה וְלְהִזְהָה⁴⁰; יֵתֵר מִכָּאן⁴¹ - חֹבֵר לְטִמְאָה⁴² וְלֹא לְהִזְהָה⁴³. חֲלוּק אֶחָד וְטִלִּית אַחַת וְקְלוֹבִקְרִין אֶחָד - הֵרִי הֵן חֹבֵר לְטִמְאָה וְלְהִזְהָה, אֲפִלּוּ הֵיוּ אֶרְפִּין בְּיוֹתֵר או רִחְבִּין בְּיוֹתֵר, כֹּל שֶׁהֵן⁴⁴. וְאִי זֶהוּ קְלוֹבִקְרִין? זֶה שְׁנֵי בָּגְדִים שֶׁמִּנְחִין צֶמֶר גָּפֹן בִּיגִינָה וְתוֹפְרִין אוֹתָן כְּאַחַת וְעוֹשִׂין מֵהֵן חֲלוּק לִימּוֹת הַגָּשָׁמִים.

(38) כלים פכ"ט מ"ב. (39) בגד עב שמתכסים בו מפני הקור. (40) דינם כבגד גדול אחד, כמו בהלכה ה. (41) אם חיבר יותר מהמספר האמור כאן. (42) לחומרא, כדין התורה. (43) אין רגילים לחבר כל-כך הרבה בגדים ביחד, ומפני כך יפרידו אותם. וגזרו חכמים שלא תספיק הזאה על בגד אחד, כמו בשלל הכובסים. משמע, שההזאה מועילה רק לאותו בגד שעליו הזה, וכל האחרים - אפילו המספר הקבוע בראש הלכה זו - לא נטהרו. (44) כל גודל שהוא.

ח. פְּסוּיִים⁴⁵ הַמַּחֲסֵם⁴⁶ שֶׁמַּחְבֵּר בְּשִׁלְשֵׁלַת⁴⁷: הִזְהָה עַל הַמַּחֲסֵם - טָהֵר הַכֹּל⁴⁸; הִזְהָה עַל הַפְּסוּי - לֹא טָהֵר הַמַּחֲסֵם⁴⁹ עַד שְׂנִיעָה עָלָיו.

(45) פרה פי"ב ה"י. (46) כלי גדול לחמם בו מים.

נפלה הטיפה מן האזוב, אלא גם בשני כלים, שבוודאי נפלה הטיפה מן האזוב והגיעה גם לכלי השני - פסולה. ויותר מזה, לא רק בשני כלים שהטיפה שנפלה על כלי אחד נעשית מצוותה ואינה ראויה יותר להזאה, אלא אפילו במחט על החרס, שאפילו אם נפלה על החרס לא נעשית מצוותה, ואפשר לחשוב שאפילו ניתזה מן החרס ונפלה על המחט היא כשרה, משמיעה אותנו המשנה שהיא פסולה, מפני שההזאה צריכה לבוא ישר מן האזוב על הכלי הטמא (תפארת ישראל).

ד. פְּלִים¹³ הַמִּפְצָּלִין¹⁴ שֶׁמַּחְבֵּרִין זֶה לָזֶה בְּמַסְמְרִים, כְּגוֹן מִסְפָּרֶת¹⁵ שֶׁל פְּרָקִים¹⁶ וְאִיזְמֵל שֶׁל רְהִיטָנִי¹⁷ וְכִיּוֹצָא בָּהֶן: בְּשַׁעַת מְלֹאכָה¹⁸ - חֹבֵר לְטִמְאָה וְלְהִזְהָה¹⁹, שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה²⁰ - אֵינוֹ חֹבֵר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה. פִּיּוֹצֵד הֵן חֹבֵר לְטִמְאָה וְלְהִזְהָה? שֶׁאִם נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - נִטְמָא הַשֵּׁנִי²¹, וְאִם הִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - עָלְתָה הִזְהָה לְשִׁנְיָהּ, וּכְאֵלּוּ הֵן גּוֹף אֶחָד. וְכִיּוֹצֵד אֵינוֹ חֹבֵר לֹא לְטִמְאָה וְלֹא לְהִזְהָה? שֶׁאִם נִטְמָא אֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - לֹא נִטְמָא חֲבֵרוֹ, וְאִם נִטְמָאוּ שְׁנֵיהֶן וְהִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה - לֹא טָהֵר חֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מַחְבֵּרִין. וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מַדְבְּרֵי סוֹפְרִים²² גָּזְרוּ, שֶׁהֵיוּ חֹבֵר לְטִמְאָה אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, גָּזְרָה מִשּׁוֹם שַׁעַת מְלֹאכָה, וְלַעֲלוֹם אִם נִגְעָה בְּאַחַד מֵהֶן טִמְאָה - נִטְמָא חֲבֵרוֹ. וְכֵן גָּזְרוּ עַלֵיהֶן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ חֹבֵר לְהִזְהָה אֲפִלּוּ בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, גָּזְרָה מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, וְלַעֲלוֹם אִם הִזָּה עַל אֶחָד מֵהֶן - לֹא טָהֵר חֲבֵרוֹ, עַד שְׂנִיעָה גַּם עָלָיו. הִנֵּה לְמַדְתִּי, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ חֹבֵר לְטִמְאָה וְאֵינוֹ חֹבֵר לְהִזְהָה - אֵין זֶה אֲלֹא גָזְרָה מַדְבְּרֵיהֶם²³, עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(13) שבת מח, ב. (14) חלקי הכלי מתפרקים, ובשעת מלאכה החלקים מחוברים. (15) מספריים. (16) חלקים. (17) רש"י מפרש "דפוס של עץ שמכניסים בו איזמל, ובו מחליקים את הקרשים" (מעצד). אולם רבינו מתכוון כנראה לכלי אחר, שהרי כתב: "שמחברים זה לזה במסמרים" ומעצד אין חלקיו מחוברים במסמרים. (18) בזמן שהאדם משתמש בהם. (19) מבואר לקמן. (20) ואפילו כשהפרקים מחוברים. (21) כאילו נגע הוא בטומאה. (22) כרבא, שם מט, א. (23) שמן התורה אין הבדל בין חיבור לטומאה ובין חיבור להזאה, וכל מה שהוא חיבור לטומאה הוא חיבור להזאה.

ה. שְׁנֵי פְלִים שֶׁמַּחְבֵּרִין עַד שְׁנַעֲשׂוּ כְּגוֹף אֶחָד, כְּגוֹן שֶׁתָּפַר שְׁנֵי בָּגְדִים או שְׁתֵּי רִיעִיעוֹת - הֵרִי אֵלֹו חֹבֵר לְטִמְאָה²⁴ וְלְהִזְהָה²⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּכֹלִי אֶחָד²⁶.

(24) לחומרא. (25) לקולא, אפילו מדרבנן. (26) ראה ההלכה הבאה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ט"ז אדר-ב' – ספר טהרה – הלכות פרה אדומה קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום ש"ק ט"ז אדר-ב' ה'תשפ"ב

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שמעלות יתרות עשו בטהרת החטאת ומה הן, הכל נאמנן על טהרת חטאת מפני חומרתה.

א. מעלות יתרות² עשו בטהרת החטאת³: שהאדם
הטהור, אפלו טבל לקדש ועומד ומשמש על גבי
המזבח, אינו טהור לחטאת⁴ ולא לשרפת הפרה ולא
למלוי המים ולא לקדשן⁵ ולא להזות עד שייטבל
לשם חטאת ואחר כך יהיה טהור לחטאת. וכן
הכלים, אפלו מזרק שבעזרה, אינו טהור לחטאת
עד שייטבילוהו לשם חטאת. וכן כל האכלין וכל
המשקין, אף על פי שהן טהורין, הרי הן לענין
חטאת פאכלין ומשקין המטמאין.

(2) דרגות טהרה יוצאות מן הכלל. (3) טהרת פרה אדומה.
(4) לשחיטה, קבלת הדם והזאתו. (5) לתת את אפרה במים
חיים על-מנת להזות מהם על הטמאים. מקור הלכה זו,
בחיגה כ, א.

ב. כל כלי הראוי למשקב או למושב, אף על פי
שהוא טהור לגבי הקדש, הרי הוא לגבי חטאת
כמדרס הזב⁷ עד שייטבילוהו לשם חטאת. יוחנן בן
גודגדא⁸ היה אוכל בטהרת הקדש כל ימיו, והיה
מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת.

(6) שם. (7) המונח "מדרס" כולל משכב, מושב, מרכב
ומדרס, ודיניהם מפורשים בהל' מטמאי משכב ומושב.
(8) מגדולי התנאים. (9) היה מקפיד על מאכלי חולין שלו
שיהיו טהורים, כטהרת דברים קדושים.

ג. כל¹⁰ וכל הטמאות¹¹, אף על פי שאינו מטמא
אדם ולא כלים אפלו לקדש, כמו שפארנו¹² - הרי
הוא מטמא אדם וכלים לחטאת. לפיכך אמרו¹³:
המקדש¹⁴ את מי חטאת לא ינצל את הסנדל, שפלו
יפלו משקין¹⁵ על הסנדל ונמצא הסנדל טמא, שפל
המשקין טמאין הן לגבי החטאת, ויתטמא זה
המקדש בנגיעתו בסנדל¹⁶, ונמצאו מי חטאת
טמאים¹⁷.

(10) פרה פ"ח מ"ב. (11) הנוגע באב הטומאה נקרא ראשון,
והנוגע בו הוא שני, וכן הלאה. וכולם נקראים וכל הטומאה.
(12) בהל' טומאת מת פ"ה ה"ד. (13) במשנה, שם.
(14) הנותן את האפר על המים. (15) שאינם טהורים
לחטאת, ומטמאים אדם ובגדים לחטאת. ולמה לא חששו
שלא יפלו משקין על בגדיו, מפני שדרכם של משקין ליפול
על הסנדלים וקשה להזהר מזה (ע"פ פירושם של
ה'ברטנורא' למשנה. ראה רב"ד וכסף-משנה. וראה
'תוספות יום-טוב' במשנתנו). (16) אם תיפול הטיפה על
רגלו, לא תטמא את האדם, שמשקין מטמאים כלים בנגיעה,
אבל את האדם אינם מטמאים אלא אם-כן נגעו בידי (לקמן
ה"ו), והכלי נטמא במשקין מטמא את האדם בכל נגיעה

(47) למיחם. (48) מפני שהמיחם הוא עיקר הכלי, והכיסוי
טפל לו. כבית-הלל שם. (49) בזה גם בית-הלל מודים.

ט. הוזהב⁵⁰ והענבל⁵¹ - חבור לטמאה ולהזאה, ואם
הזה על אחד מהן - טהרו שניהן⁵².

(50) שם מ"ט. (51) הלשון של הפעמון המתנועע, ודופק
על הזוג המקיפו. (52) מפני שהם כלי אחד ואין מפרידים
אותם.

י. הטוי⁵³ שטוים בו הפשתים או שזורין בו
החבלים - שלשה גופין יש בו: העץ שמלפפין עליו
הטוי, והוא הנקרא פוש⁵⁴; והנחשת או הכרזל
שבראש העץ, והוא הנקרא צנורא, שבה פותלין
וטווין; והרחים שבאמצע הפוש, והיא הנקראת
פקא⁵⁵. הכוש שפותלין בו⁵⁶ החבלים שנטמא - לא
יזה⁵⁷ על הפקא שלו ולא על הפוש⁵⁸, אלא על
הצנורא⁵⁹; ואם הזה על אחד משלשתן - טהר הכל.
ושל פשתין⁶⁰ - מזה על אחד משלשתן בכתחילה,
ששלשתן חבור.

(53) שם מ"ח. (54) לפעמים משתמש רבינו במונח כוש
לפלך בשלימותו, וכן במשנה, אבל בעיקרו הוא מגדיר את
העץ בלבד. (55) בפירושו לכלים פ"ט מ"ז, כותב רבינו
שהפיקה היא בראש הכוש. פירוש, בראשו השני של הכוש,
וכן פירשו כל מפרשי המשנה כאן. (56) כאן הכוונה לפלך
בשלימותו. (57) לכתחילה. (58) העץ שמלפפים עליו.
(59) שהיא עיקר הכלי. (60) חלקי הפלך שטוים בו פשתן,
הם יותר מהודקים מאשר חלקי הכלי ששזורים בו חבלים.
יא. עור⁶¹ של צריסה⁶² שהוא מחבר לפקת⁶³ -
חבור לטמאה ולהזאה⁶⁴. המלכין של מטות⁶⁵ - אינו
חבור לא לטמאה ולא להזאה⁶⁶.

(61) שם. (62) רגילים היו לעשות שוליים של עור למיטות
של תינוקות, ועניבות יוצאות מצידיהם, וכעין כפתורים היו
תלויים בדפנות העריסה ליד השוליים ומחברים אליהם את
העניבות. ולפעמים, כשהשוליים מלוכלכים ביותר, מורידים
את השוליים כדי לנקותם. (63) לכפתורים. (64) מפני
שהכול כלי אחד, ואין מורידים את העור אלא במקרים
יוצאים מן הכלל, ובהפסק זמן רב. (65) רבינו מפרש
במשנתנו שמלבן הוא "מרובע של עץ מורכב למעלה מן
המיטה". בהלכות כלים פרק ד הלכה ב, מבוארת תבנית
המיטה וחלקיה. ראה שם. (66) מפני שחיבורו רופף,
וכשמזיזים את המיטה מורידים את המלבן. [הר"ש מפרש
שמלבנות מונחים תחת כרעי המיטה].

יב. כל ידות הכלים⁶⁷ הקדוחות⁶⁸, כגון נצב הספין
וכיוצא בו, שהנצב נקוב והפרזל נכנס בו - חבור
לטמאה ולהזאה. אבל הידות החרוקות, כגון עץ
החנית, שהעץ נכנס בפרזל - אינו חבור להזאה⁶⁹.

(67) שם. (68) מלשון מקדח. יש בהן חור עמוק, וקצה
הכלי תחוב בו. (69) הקדוחות מהודקות יותר ואין רגילים
לנתקן, והחרוקות מתנתקות בנקל.

23 שהיא. "והרי הוא (האדם) אומר: מטמאין לא טימאני,
24 ואתה טמאתני" (מליצת המשנה). (17) שאין מונים
25 לחטאת ראשון ושני ושלישי (לקמן ה"ו).

1 ד. מי שנטמא וידיו¹⁸ בלבד¹⁹ בדברים המטמאין את
2 הידים, כגון שנגע באלו או במשקין וכיוצא בהן,
3 אף על פי שהוא טהור לקדש ואינו צריך אלא
4 טבילת ידיו²⁰ בלבד, כמו שיתבאר²¹ - הרי נטמא כל
5 גופו לענין החטאת וצריך טבילה²². אפילו לא
6 נטמאת אלא ידו אחת²³ - נטמא כלו, והרי הוא
7 ראשון לטמאה²⁴.

18 שם פ"ב מ"ז. (19) וגופו לא נטמא. (20) לקודש
צריכות טבילה בארבעים סאה. (21) בפ"ח מהל' אבות
הטומאות ה"ו. (22) טבילת כל הגוף. (23) בפרה פ"י
מ"ב, שנינו: "הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו
— טמא", משמע אפילו בידו אחת. (24) לא נתבארה
כוונתו, הרי בחטאת אין מונים ראשון ושני כלל, כמו
שיתבאר בה"ו. ראה 'חזון איש' שהתבלט בזה, ולא מצא
ישוב לתמיהה זו.

8 ה. כל הטעון טבילה²⁵, בין מן התורה בין
9 מדבריהם, מטמא²⁶ את מי חטאת²⁷ ואת אפר
10 החטאת ואת המזה מי חטאת במגע²⁸ ובמשא²⁹. וכן
11 מטמא את האזוב המכוש³⁰, ואת המים שנתמלאו
12 ועדין לא נתקדשו, ואת הפלי הריקן הטהור
13 לחטאת. מטמא כל אחד מאלו במגע אכל לא
14 במשא³¹. וטמא שנגע במקצת אפר חטאת - פסל
15 את כלו³².

25 שם פ"א מ"ו. (26) אפילו אם טבל לקודש, אלא שלא
התכוון לטהרת חטאת. (27) שניתן עליהם האפר.
(28) אם נגע בהם. (29) אם הוא נשא אותם בלא נגיעה,
כגון שהכלי עם מי החטאת היה מונח על דבר שאינו מקבל
טומאה, והטמא הגביהו או הזיזו ממקומו. (30) שנרטב
במשקין טהורים לחטאת, שאם נרטב במשקין שאינם
טהורים לחטאת, כבר נפסל לפני נגיעת הטמא. (31) לא
גזר חומרת משא אלא על דברים המקודשים לחטאת, אבל
לא למזומנים לחטאת טרם שנתקדשו. פסק כחכמים, שם.
(טומאת משא האמורה בכל מקום, פירושה שהטהור נשא
את הטומאה, אבל כשטמא נושא את הטהור מטמא בוב
בלבד, כמו ששינוי בשבת פג, א' שלא מצאנו לו חבר בכל
התורה כולה", אלא שמעלה יתירה עשו בחטאת).
(32) עדויות, פ"ח מ"א.

16 ו. אין מונין³³ לחטאת ראשון ושני ושלישי כדרך
17 שמונין לתרומה ולקדש. כיצד? עשרה שטבלו לשם
18 חטאת ונטמא אחד מהן, אפילו לא נטמא אלא לגבי
19 חטאת בלבד, כגון שנטמאת ידו בלבד, ונגע בחברו
20 ובחברו בחברו, אפילו הן מאה - כלן טמאין לחטאת.
21 וכן גלים³⁴ הטהורים לחטאת שנטמא פלי מהן,
22 אפילו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת³⁵,

(33) פרה, פ"ב מ"ז. (34) שם מ"ח. (ראה 'תפארת ישראל'
'ברועז' יד, שבכלים החמירו יותר מבאדם, שאדם שנגע בכלי
שאינו טהור לחטאת אינו מתטמא אלא אם נגע בידיו, אבל
אם נגע בגופו לא נטמא, וכלי מתטמא בכל נגיעה שהיא).
(35) המילים "לגבי חטאת" מיותרות, ומקומן בסוף ההלכה
לפני הפסקה "אפילו הן מאה", ונכפלו כאן בטעות. אם
נקיים הגירסא כמו שהיא לפנינו, אפשר לטעות ולפרש שגם
לגבי חטאת לא נטמא תוכו כשנגעו באחוריו. ומשנתנו
אומרת בפירוש: לגין של חטאת שנטמאו אחרי - נטמא
תוכו.

ז. כל הראוי³⁶ להתטמא במדרס הזב³⁷, אף על פי
שהוא טהור לקדש³⁸, אם הנידו³⁹ הטהור לחטאת -
נטמא, אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת
שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת⁴⁰, או שהניד
את רקו או את מימי רגליו של אדם זה⁴¹ - נטמא,
אף על פי שלא נגע בו. אכל פלי שאינו ראוי למדרס
- אינו מטמא את הטהור לחטאת אלא אם כן נגע בו.

(36) שם פ"א מ"א. (37) כלים המיוחדים לשכיבה,
לישיבה ולרכיבה. פרטי דיניהם מבוארים בהל' משכב
ומושב. (38) הר"ש מפרש משנתנו בטהור לתרומה, אבל
הטהור לקודש אינו מטמא בלא נגיעה (ראה לקמן הערה
נב, והשלמות שם). (39) הזיזו. במשנה שם שנינו: "כל
הראוי לטמא מדרס — מדרף לחטאת", ומפרש רבינו (וכן
הר"ש) שאם הסיטו הטהור לחטאת, נטמא טומאת מדרף.
פירוש, טומאה קלה מדרבנן, מלשון המקרא (ויקרא כו, לו):
"קול עלה נדף" (רבינו, בפירושו שם). (40) אע"פ שהוא
טהור לקודש (ראה השלמות). (41) בתוספתא שם נאמר
דין רוקן ומימי רגליו בשם רבי, ובטהור לתרומה. וסובר
רבינו שהתרומה לאו דוקא, הוא הדין לקודש.

ח. פלי⁴² הטמא⁴³ בטמא מת⁴⁴, אם הנידו הטהור
לחטאת - נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על
פי שאין טמא מת מטמא במשא, כמו שבארנו⁴⁵.
כיצד? מפתח שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת
וסגר הטהור לחטאת את הדלת, הואיל והניד את
המפתח הטמא - נטמא⁴⁶. וכן אם הסיט את השרץ
ואת שכת זרע⁴⁷ - הרי זה טמא לחטאת, אף על
פי שאין אלו מטמאין במשא, כמו שיתבאר⁴⁸.

(42) שם. (43) טמא ממש. מדובר, בדבר שאינו ראוי
למדרס. (44) מן התורה. בתוספתא שם, אנו שונים: "טמא
שאמר, טמא מת ולא טמא מדרף". פירוש, הדין שהנדה
מטמאה בלא נגיעה נאמר רק בטומאה דאורייתא ולא
בטומאה קלה מדרבנן. (45) בפ"ה מהל' טומאת מת ה"ט.
(46) ראה השלמות לה"ז. (47) תוספתא שם. בתוספתא
שלפנינו כתוב: "ואת הנבילה". והגר"א מוחק את המילים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז אדר-ב' - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שטף (כלים שיש להם טהרה במקווה, נקראים בלשון חכמים "כלי שטף") גזרו (רבינו, שם).

יא. הטהור לחטאת⁶² שהכניס ראשו ורבו לתוך מים
שנמלאו לחטאת - נטמא, מפני שהן שאובין⁶³; 13
ומדברי סופרים, שהבא ראשו ורבו במים שאובין - 14
נטמא, כמו שיתבאר⁶⁴. 16

(62 שם פי"א מ"ג. 63) מים הנמצאים בכלים נקראים "שואבים", ואינם מטהרים את הטובל בהם. (64) בפ"ט מהל' אבות הטומאות ה"א. מפני שאמרו, שמי חטאת אינם מטמאים את הטהור לחטאת כמו שטמאים את שאינו טהור, אפשר לטעות ולומר שגם הבא ראשו ורובו בהם לא נטמא, מלמדת המשנה שאין דבר כן, אלא מטמאים אותו כמו מים שאובים אחרים. (רבינו בפירושו שם מבאר, שהוא נעשה ראשון לטומאה ואוכלין הנוגעים בו נעשו שני, ואף-על-פי שמים שאובים אחרים עושים את האדם שני לטומאה (רבינו בהל' אבות הטומאות, שם). והטעם מפני שהוא נטמא כשני, ונפסל לחטאת, והטמא לחטאת נטמא בנגיעה במי חטאת ונעשה ראשון (רבינו במשנתנו). ראה 'תפארת ישראל' במשנתנו, 'בועז' אות יג).

יב. הכל נאמנין⁶⁵ על טהרת החטאת, ואפלו עמי
הארץ⁶⁶, מפני חמרתה, ומעלות אלו שעשו בה 17
הכל נזהרין בה. והרי נאמר בתורה: והיתה לעדת 18
בני ישראל למשמרת - כל ישראל ראויין 19
לשמירתה⁶⁷. לפיכך, עם הארץ שהביא פלי מביתו, 20
אפלו פלי חרס⁶⁸, ואמר: פלי זה טהור לחטאת - 21
הרי זה טהור, ומקדשין בו ומזין ממנו, ואף על 22
פי שאותו פלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ 23
שאמר: טהור אני לחטאת, או שהיו מי חטאת 24
אצלו ואמר: טהורין הן - נאמן; שאין אדם 25
מישראל מזלזל בה. 27

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן עם הארץ שאמר טהור אני לחטאת או שהיו מי חטאת אצלו ואמר טהורין הן נאמן שאין אדם מישראל מזלזל בה". וצריך להבין מדוע לא נקט הרמב"ם הטעם שהובא בגמרא לדין נאמנות עם-הארץ בפרה אדומה: "כדי שלא יהיה כל אחד ואחד הולך ושורף פרה אדומה לעצמו". ויש לבאר הטעם על-פי דיוק לשון הרמב"ם (בדין טומאת עם-הארץ ברגל) ש"עם-הארץ הרי הוא בחזקת טמא" ולא כתב שחכמים גזרו עליו טומאה, כי גזירת חכמים אינה רק מחשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על ע"ה חזקת טומאה כיון "שאינן בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" לכן הן בחזקת טומאה. מסיבה זו לא הביא הרמב"ם שם את הטעם המובא בגמרא "משום איבה" כי מטעם זה לא היו חכמים מפקיעים חזקת טומאה, אלא רק משום שמפני חומרתן אין מזלזלים בה, ולכן "הרי זה בחזקת טהורה". מאותה הסיבה לא הביא הרמב"ם את טעם הגמרא בדין

האלו. ונראה שגם רבינו אינו גורסן, מפני שנבילה מטמא במשא אפילו חולין. (48) שרץ - לקמן בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"ב. שכבת זרע - שם ה"א.

ט. הטהור לחטאת⁴⁹ שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב⁵⁰ וכיוצא בו, והן הנקראין מדרף, אף על פי שהוא⁵¹ טהור לקדש⁵² - נטמא לחטאת⁵³. וכן פלי 1
הטהור לחטאת שנגע במדרף - נטמא לחטאת. 4

(49 שם מ"ב. 50) ולא נגע בהם הזב, כגון שהיו הרבה כלים מונחים עליו זה על גבי זה, ורק התחתון נגע בו ונטמא מן התורה. אבל העליונים לא נטמאו מן התורה, אבל חכמים גזרו עליהם טומאה משום שדומים לכלים שהזב שוכב עליהם, שכולם, אפילו מאה, טמאים מן התורה. וטומאה זו נקראת "מדרף" (ראה פ"ו מהל' משכב ומושב ה"ג). (51) הנוגע. (52) פירוש, לא נטמא לקודש מפני שמדרף דינו כראשון לטומאה ומטמא אוכלין ומשקין בלבד, אבל לא את האדם. (53) ואף-על-פי שהכלים אינם ראויים למדרס, שאם הם ראויים למדרס מטמאים אפילו כשהנידם בלי נגיעה. (ה'כסף משנה' בשם הר"י קורקוס, שואל: הלא נגיעה מטמאה גם בכלים טהורים לגמרי אלא שאינם טהורים לחטאת (למעלה בסוף ה"ז) ומה בא להשמיענו כאן בנגיעה במדרף? והשיב, שכלים טהורים מטמאים רק אם נגע בידיו, אבל נגיעה בגופו אינה מטמאה, בדומה לאוכלין ומשקין, אבל מדרף מטמא גם אם נגע בגופו). (ראה השלמות).

י. הטהור לחטאת⁵⁴ שנגע באוכלין ומשקין, בין 5
טהורין בין טמאים, שכל אוכלין ומשקין לגבי 6
חטאת אינן טהורין, אם נגע בהן בידו - נטמא כל 7
גופו, כמו שבארנו⁵⁵. נגע בהן ברגלו⁵⁶ או בשאר 8
גופו או שהסיתן בידו ולא נגע בהן - טהור⁵⁷. וכן⁵⁸ 9
אם נגע⁵⁹ בתנור⁶⁰ וכיוצא בו משאר פלים שאינם 10
טהורין לחטאת⁶¹ - נטמא פלו; אבל אם נגע ברגלו 11
בהן - הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה. 12

(54) משנה, שם. (55) למעלה ה"ד. (56) ה'כסף משנה' מפרש, שההבדל בין נגיעה בידיו לבין נגיעה בשאר חלקי הגוף נאמר באוכלין ומשקין טהורים, אבל לא בטמאים ממש. והביא ראייה מהלכה הקודמת בנגע בכלים, שלא חילק בין מגע ידיים לבין מגע הגוף. (ב'אור שמח' דחה ראייה זו, מפני שאין לדמות אוכלין לכלים, שכלים ראויים להיות אב הטומאה ויש מקום לגזור גם כשהם וולד הטומאה, אבל אוכלין ומשקין אינם נעשים אב הטומאה. וכן משמע גם מלשונו של הר"ש בפירושו למשנתנו. והבדל זה בין ראויים להיות אב הטומאה לשאינם ראויים, כתב רבינו עצמו בפירושו למ"ד (ראה הערה אחרונה בהלכה הקודמת). (57) כחכמים, במשנה שם. וגם בזה מדובר בין בטהורים ובין בטמאים (תפארת ישראל, וכן גם ב'אליהו רבה' שם). (58) שם מ"ד. (59) בידו. (60) של חרס, שאינו נעשה אב הטומאה לעולם (רבינו בפירושו למשנה). (61) שלא גזרו על כלי חרס שנגעו בגוף האדם, אבל כלי

65) שם פ"ה מ"ה. (66) שאינם נזהרים במצוות, ואינם מקפידים בדיני טומאה וטהרה, וגזרו טומאה על מגעם. (67) תוספתא, חגיגה פ"ג ה"ח. (68) שאם נטמא אין לו טהרה במקוה, אף-על-פי-כן אין חוששים שמא נטמא, ומכל-שכן כלי שטף שאפילו נטמא יכול להטבילו ולטהרו.

1 נאמנות עס-הארץ על טהרת פרה אדומה "שלא יהא כל אחד ואחד הולך ועושה פרה אדומה לעצמו" כי טעם זה אינו מספיק להסיר "חזקת טומאה" מעמי הארץ, ולכן נקט הטעם ש"מפני חומרתה אין מזלזלין בה".

(ענ"פ ל"ק"ש חלק ל"ז עמוד 23)

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט אדר-ב' ה'תשפ"ב

יום ראשון י"א אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות עשה רמה.

3 המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תפנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות 15 הערקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון 16 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציצא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא.

יום שני י"א אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות עשה רמה.

21 המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תפנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות 32

יום שלישי י"ב אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות עשה רמה.

33 הערקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון 34 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציצא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא.

38 המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תפנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות 15 הערקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון 16 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציצא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא.

יום רביעי י"ג אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות עשה רמה.

56 המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות

בַּחֲבֵרוֹ, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִרְיֶבן אֲנָשִׁים וְהִכָּה-
אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינִי
קִנְסוֹת. וְיֵשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קִנְסוֹת כָּלֶם, וְהוּא אָמַר
יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשָׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַפְּנִינָה
בְּזֶה שְׁלֹקֶחִים מִמָּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדִי מֶה שֶׁהִזִּיק,
כְּמוֹ שֶׁבֶא בַּקֶּבֶלָה: אֶפְלוּ בִישׁוֹ בְּלִבָּד — הָרִי אֵלּוּ גּוֹבִים
מִמָּמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הִשְׁעוּר. וְדַע שְׁדִינֵי קִנְסוֹת אֵלּוּ כָּלֶם
נִזְקֵי אָדָם בָּאֲדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת-הָאָדָם אוֹ
אֶת-הַבְּהֵמָה — הָרִי כָּל-הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוֹן בָּהֶם וְלֹא
יִפְסֹק אֲלֵא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאַרְצָן (שנשמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
בְּפֶרֶק ח' מ(בבא קמא).

קִנְנוֹת, וְאֵין הַמְּשִׁיכָה בַּמְּטַלְטֵלִין אֲלֵא תַקְנֵת חֲכָמִים: וְכֵן
הַמְּסִירָה וְהַהֲגָבָה. וּבִפְרוּשׁ אָמַר וי' (שם צט): כְּדִרְךָ
שֶׁתִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּלֹקֶחִין כִּךְ תִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין
(שה"משיכה" לרשותן ממילה עליהן חובי השומרים). הַגָּה
נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁזֶה שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקְחָ וּבְמִכְרָ — תַּקְנָה,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְמוֹ: אֲבָל שָׂאֵר הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוֹ נִקְנִי
הַתַּקְנָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוּמַר שֶׁטָר וְחִזְקָה — הַסְּמִיכוֹן
לְפָסוּקִים. וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוּמַר: יִדְעֵת
הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוֹ מִתְקַיֵּם הַמִּקְח בְּכֹל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
מִקְדוּשֵׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ח' מ(בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק
ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' מ(בבא) בְּתָרָא.

יום חמישי י"ד אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות עשה רלו.

הַמְּצִוָּה הָרְל"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוִינוּ בְּדִין חוֹבֵל
בַּחֲבֵרוֹ, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִרְיֶבן אֲנָשִׁים וְהִכָּה-
אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינִי
קִנְסוֹת. וְיֵשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קִנְסוֹת כָּלֶם, וְהוּא אָמַר
יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשָׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַפְּנִינָה
בְּזֶה שְׁלֹקֶחִים מִמָּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדִי מֶה שֶׁהִזִּיק,
כְּמוֹ שֶׁבֶא בַּקֶּבֶלָה: אֶפְלוּ בִישׁוֹ בְּלִבָּד — הָרִי אֵלּוּ גּוֹבִים
מִמָּמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הִשְׁעוּר. וְדַע שְׁדִינֵי קִנְסוֹת אֵלּוּ כָּלֶם
נִזְקֵי אָדָם בָּאֲדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת-הָאָדָם אוֹ
אֶת-הַבְּהֵמָה — הָרִי כָּל-הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוֹן בָּהֶם וְלֹא
יִפְסֹק אֲלֵא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאַרְצָן (שנשמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
בְּפֶרֶק ח' מ(בבא קמא).

הַמְּצִוָּה הָרְל"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוִינוּ בְּדִין חוֹבֵל
בַּחֲבֵרוֹ, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִרְיֶבן אֲנָשִׁים וְהִכָּה-
אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינִי
קִנְסוֹת. וְיֵשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קִנְסוֹת כָּלֶם, וְהוּא אָמַר
יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲשָׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַפְּנִינָה
בְּזֶה שְׁלֹקֶחִים מִמָּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדִי מֶה שֶׁהִזִּיק,
כְּמוֹ שֶׁבֶא בַּקֶּבֶלָה: אֶפְלוּ בִישׁוֹ בְּלִבָּד — הָרִי אֵלּוּ גּוֹבִים
מִמָּמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הִשְׁעוּר. וְדַע שְׁדִינֵי קִנְסוֹת אֵלּוּ כָּלֶם
נִזְקֵי אָדָם בָּאֲדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת-הָאָדָם אוֹ
אֶת-הַבְּהֵמָה — הָרִי כָּל-הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוֹן בָּהֶם וְלֹא
יִפְסֹק אֲלֵא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאַרְצָן (שנשמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
בְּפֶרֶק ח' מ(בבא קמא).

יום שישי ט"ו אדר-ב' ה'תשפ"ב

מצות עשה רלו.

הַמְּצִוָּה הָרְל"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוִינוּ בְּדִין חוֹבֵל

אגרות קודש

ב"ה, יום ו' עש"ק פ' כי תשא את ראש
תשי"ב. ברוקלין.

שלום וברכה!

נהניתי לשמוע מהטבת מצב בריאותי, ונצטערתי מההוספה בזה, אשר נחסר מתוקף הרוח
שצ"ל אצל כל בניי, ובפרט באלו שזכו למאור שבתורה זוהי תורת החסידות ולידיעת אחד מהיסודות
שלח, והוא ענין השגחה פרטית, כמבואר מהבעש"ט ובכתבי דא"ח של נשיאנו רבוה"ק זצוקללה"ה
נגי"מ זי"ע באריכות,

יחזקאל פרק י"ז כ"ד

כ וּפְרִשְׁתִּי עָלָיו רִשְׁתִּי וְנִתְפֹּשׁ בְּמִצּוֹדָתִי וְהִכְיאוּתִיהוּ בְּכֻלָּהּ וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ שֵׁם מַעְלֹ אֲשֶׁר מַעְלֵבִי:
 כא וְאֵת כָּל־מְבָרְחָיו בְּכָל־אֲנָפִיו בַּחֶרֶב יַפְּלוּ וְהַנְּשָׁאָרִים לְכָל־רוּחַ יִפְרֹשׁוּ וְיִדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה
 דִּבַּרְתִּי: (פ) כב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וְלִקְחָתִי אֲנִי מִצִּמְרַת הָאָרֶץ הָרְמָה וְנִתְּתִי מִרְאֵשׁ יִנְקוּתִיו רֶךְ
 אֶקְטֹף וְשִׁתְּלֹתִי אֲנִי עַל הַר־גִּבְהָ וְתִלְוֹל: כג בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשִׁתְּלֶנּוּ וְנִשָּׂא עֲנָף וַעֲשֵׂה פְרִי וְהָיָה
 לָאָרֶץ אֲדִיר וְשִׁכְנֹו תַחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר כָּל־כָּנָף בָּצֵל דְּלִוְתָיו תִּשְׁכַּנֶּנָּה: כד וְיִדְעוּ כָל־עַצֵּי הַשָּׂדֶה כִּי אֲנִי
 יְהוָה הַשֹּׁפֵלִי: | עֵץ גִּבְהָ הַגִּבְהָתִי עֵץ שָׁפֵל הַזֵּכֶשֶׁתִי עֵץ לֹחַ וְהַפְּרָחְתִּי עֵץ יֵבֶשׁ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי
 וַעֲשִׂיתִי: (פ)

יחזקאל פרק י"ח א-ב

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כ מִה־לָּכֶם אַתֶּם מְשֻׁלִּים אֶת־הַמֶּשֶׁל הַזֶּה עַל־אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 אָבוֹת יַאֲכִלוּ בֹסֶר וְשְׁנֵי הַבָּנִים תִּקְהִינָה:

רש"י

הנו"ן משמש תחת נו"ן שנייה כאילו כתוב תשכוננה:
 (כד) השפלת עץ גבוה. את הכשדים שהיו מושלים
 בישראל: הובשתי עץ לח. צדקיהו וזרעו: והפרחתי עץ
 יבש. יהויכין שגלה בלא בנים יוליד בבבל את זרובבל
 והוא יהיה פחת יהודה למשול:
 (ב) מה לכם אתם מושלים את המשל. אשנפלאנ"ץ
 בלע"ז: אבות יאכלו בוסר. פרי עד שלא נתבשל
 ביירגו"ץ בלע"ז: ושני הבנים תקהינה. אגאצירונ"ט
 בלע"ז, כך דרכו של הקב"ה האבות חוטאים והבנים
 לוקים שהרי כמה שנים חטאו מלכי ישראל קודם שגלו
 ואף אנו לא נדאג ללקות בעונינו:

(כ) ופרשתי עליו רשתי. כמו שפירשתו למעלה
 בתחילת הספר (לעיל יב) שזימן צבי להלוך על גג
 המערה: ונשפטתי. ואתווכח עמו: (כא) ואת כל
 מברחיו. כתרגומו וית כל גיבוריה ומנחם חברו עם ברח
 דודי (סוף ש"ה) וכה פתרונו ואת כל הבורחים: בכל
 אנפיו. בכל כנפיהם כלומר בכל כחם בחרב יפולו:
 יפרשו. שרונאפנדו"ן בלע"ז: ונתתי. כתרגומו
 ואקיימיניה. ולקחתי אני. את מלך המשיח: רך אקטוף.
 אין דרך להרכיב אלא מן הרך שגדל אשתקד שקורין
 גרייפי"א בלע"ז: ותלול. לשון תל שדרך תל להיות
 גבוה ותלול אומנצלי"ה בלע"ז: (כג) תשכונה. דגשות

מצודת דוד

(כ) במצודתי. הוא הרשת שצדין בה: ונשפטתי. ענין ויכוח
 וכן כי באש ה' נשפט (ישעיה סו): מעלו. ענין חטא ופשע:
 (כא) מברחיו. מל' בריחה: אגפיו. כנפיו ובדרוז"ל עד בין
 אגפים (חולין מ"ו) ועל התפשטות החיילי' יאמר וכן וכל אגפיו
 (לעיל יב): (כב) ותלול. ענין גבהו' והוא מל' תל:
 (כד) הובשתי. מל' יבשו': לח. מל' לחו' ורטיבו': והפרחתי.
 ענין הצמחת הפרח:
 (ב) מושלים. מל' משל: בוסר. כן יקרא פרי שלא נגמר
 בישולו וכן ובוסר גומל יהיה נצה (ישעיה יח): תקהינה. ענין
 חלישת השנים לחתך המאכל וכן אם קהה הברזל (קהלת י) ור"ל
 שנחלש הברזל לכרות העץ:

(כ) ופרשתי עליו רשתי. ארז"ל כשברח צדקיהו דרך מערה
 הזמין הקב"ה צבי הולך על המערה ממעל ורדפו הכשדים
 אחר הצבי לתפשו ובהגיעם לפתח המערה מצאו את צדקיהו
 יוצא מן המערה ותפשוהו: ונשפטתי אתו שם. בבבל אתווכח
 עמו על המעל שמעל בי לעבור השבועה כי שם ישב במאסר
 וזה יחשב לו ויכוח כי בזה יודיע לו שפשע בו: (כא) ואת
 כל מברחיו. כל הבורחים מעליו בכל חיילותיו יפלו בחרב
 האויב כי ישיגם והנשארים מהם יתפזרו בעולם בכל רוחות
 העולם: וידעתם. אז בבוא הדבר תדעו שאני ה' דברתי
 הדברים האלה ולא בדאם הנביא מלבו: (כב) ולקחתי אני.
 אני אקח ענף מסעיף העליון מאילן הארז הרמה ואני אתן
 אותה במקומו ר"ל בימי המשיח אקח מזרע דוד ואמליכו

בירושלים: מראש יונקותיו. מן הענפים הרכים שהמה בראש
 אני. אטע אותו על הר גבוה ותלול למען יהיה נראה למרחוק ועל המשיח יאמר וכפל הדבר במ"ש: (כג) בהר מרום ישראל.
 בהר הגבוה שבכל א"י הוא ירושלים שם אשתלנו: ונשא ענף. יגדל ענפים ויעשה פרי ויהיה דומה לארז חזק ר"ל יהיה לו
 הרבה טובה וגדולה: ושכנו תחתיו. תחת האילן הזה ישכנו כל צפור וכל בעל כנף תשכונה בצל ענפיה הגדולים ר"ל כל
 האומות יהיו נשמעים לו וסרים לעבודתו: (כד) כל עצי השדה. הם מלכי האדמה: השפלת עץ גבוה. הם שרי הבבליים:
 הגבהתי עץ שפל. הם מלכי בית דוד: הובשתי וגו'. כפל הדבר במ"ש: אני ה'. הנאמן במאמרו:

(ב) מה לכם. ר"ל מה ראייתם לשטות זה שאתם מושלים את המשל הזה על חורבן אדמת ישראל: אבות. וזהו המשל שאמרו הנה
 האבות אכלו בוסר החמוצה המקקה את השנים ועכ"ז לא קהו שניהם ושני הבנים תקהינה עם כי לא אכלו הבוסר ור"ל היתכן
 אשר אבותינו חטאו והיו כל ימיהם בשלוה ולא קבלו גמול ואנחנו בניהם שאין אנו מרבים בחטאים כמוהם נהיה נלקים בעוונם:

נחמיה פרק יג כז-לא

כו וְלָכֶם הִנְשָׁמַע לַעֲשֹׂת אֶת פְּלִי-הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לְמַעַל בְּאֱלֹהֵינוּ לְהַשִּׁיב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת: כח וּמִבְנֵי יוֹדֵעַ בֶּן-אֱלִישִׁיב הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל חָתָן לְסַנְבַּלְט הַחֹרֶנִי וְאַבְרִיחֹהוּ מַעֲלִי: כט זָכְרָה לָהֶם אֱלֹהֵי עַל גִּלְיָה הַכֹּהֵנָה וּבְרִית הַכֹּהֵנָה וְהַלְוִיִּם: ל וְטַהֲרֵתִים מִכָּל-גֵּבֶר וְאַעֲמִידָה מִשְׁמֵרוֹת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם אִישׁ בְּמָלְאכְתּוֹ: לא וּלְקִרְבֵּן הָעֲצִים בְּעֵתִים מְזֻמָּנוֹת וְלִבְכוּרִים זָכְרָה-לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה: (פפפ)

רש"י

(כח) ומבני יודע. חתן לסנבלט. אחד מבני יודע חתן לסנבלט צורר היהודים והברחתיהו מעלי למען לא יהיה רגיל בירושלים בשביל חתנו לראות את העיר ואת מוצאיה ואת מובאיה: (כט) זכרה להם. הטובה אשר עשו: (לא) בעתים. לעתים היו כורתיים עצים למערכה: ולבכורים. שהיו מביאים בכורים בפרק אחד לכל דבר ודבר קבעתי זמנו:

מצודת ציון

(כז) למעול. ענין חטא ופשע: (כט) גאלי. ענין טינוף ומאוס כמו ויגאלו מן הכהונה (לעיל ד'): (ל) משמרות. כל דבר המוטל על אנשים הרבה לעשות כל אחד בזמנו קרוי משמר כי ישמור לבוא בזמן הקבוע לו ולא יעבור: (לא) מזומנות. ענין הכנה וקביעות כמו לעתים מזומנים (לעיל י'):

חותנו רגיל לבוא לירושלים והיה מרגל לדעת כל מה אשר נעשה בה ולכן גירש גם חתנו לבל יוסיף גם סנבלט לבוא עוד: (כט) זכרה להם. לענוש אותם על אשר גאלו ומאסו הכהונה בקחתם נשים עכו"ם כי עי"ז נפסלו מן הכהונה: וברית. וחללו ברית הכהונה והלוים כי בברית הבטיח להם המקום ב"ה להיות משרתים בבית ה' וכמ"ש ברית כהונת עולם (במדבר כ"ה) ובאו אליו וגרמו לחלל הברית כי נמאסו מן הכהונה: (ל) וטהרתים. אבל אני הייתי מטהר אותם מכל עבדות כוכבים כי השביעם בה' שלא יקחו עוד מבנותיהם כמ"ש למעלה: ואעמדה. העמדתי משמרות הכהנים והלוים להיות כל אחד במלאכתו בקביעות גמור: (לא) ולקרבן העצים. את תקרובת העצים שעל מערכת המזבח קבעתי בעתים מזומנות מתי יבוא כל אחד: ולבכורים. קבעתי זמן לבכורים עד מתי יביאו הבכורים מראשית פרי האדמה: זכרה לי. הזכות הזאת להטיב לי בעבודה. חזק.

מצודת דוד

(כז) ולכם. ר"ל א"כ כ"ש לכם שאינכם כשלמה היתכן להיות נשמע אליכם אשר תזידו לעשות את כל הרעה וגו' להושיב ולקחת נשים עכו"ם הלא בודאי יטו לבבכם לחטוא לה': (כח) ומבני יודע. אחד מבני יודע היה חתן לסנבלט צורר היהודים: ואבריהו מעלי. גירשתי הבן ההוא מן העיר על כי לא רצה לגרש אשתו העכו"ם ובעבורו היה עוד סנבלט חותנו רגיל לבוא לירושלים והיה מרגל לדעת כל מה אשר נעשה בה ולכן גירש גם חתנו לבל יוסיף גם סנבלט לבוא עוד: (כט) זכרה להם. לענוש אותם על אשר גאלו ומאסו הכהונה בקחתם נשים עכו"ם כי עי"ז נפסלו מן הכהונה: וברית. וחללו ברית הכהונה והלוים כי בברית הבטיח להם המקום ב"ה להיות משרתים בבית ה' וכמ"ש ברית כהונת עולם (במדבר כ"ה) ובאו אליו וגרמו לחלל הברית כי נמאסו מן הכהונה: (ל) וטהרתים. אבל אני הייתי מטהר אותם מכל עבדות כוכבים כי השביעם בה' שלא יקחו עוד מבנותיהם כמ"ש למעלה: ואעמדה. העמדתי משמרות הכהנים והלוים להיות כל אחד במלאכתו בקביעות גמור: (לא) ולקרבן העצים. את תקרובת העצים שעל מערכת המזבח קבעתי בעתים מזומנות מתי יבוא כל אחד: ולבכורים. קבעתי זמן לבכורים עד מתי יביאו הבכורים מראשית פרי האדמה: זכרה לי. הזכות הזאת להטיב לי בעבודה. חזק.

המשך מעמוד רג

ותקותי חזקה אשר החסרון הנ"ל הוא אינו אלא מצב עובר ולרגע בעלמא, ותיכף ומיד הנה יעורר את האיתן שבנשמה, וימשיכו ג"כ בהכחות הגלויים, וכידוע פירוש איתן, שטארק, הארט און אלט, כי שרשו משם ע"ב, עתיק, כי איננו מחודש ח"ו, וכמבואר בקונטרס לימוד החסידות במאמר רבינו הזקן על הכתוב משכיל לאיתן האזרחי.

ובימי אדר האלו, שהוא החדש שמרבים בשמחה, ולא נתנו רז"ל בזה כל הגבלה, אשר לכן אף אם נמצאים במצב של שמחה, עכ"ז יש עוד מקום לריבוי, ויהי רצון אשר יקוים בו, כסיום מד"ר אסתר: מדות טובות של הקב"ה בהשפע בפירוי וריבוי, הטוב בריבוי החסד בריבוי הרחמים בריבוי הצדקה בריבוי האמונה בריבוי הפדות בריבוי הברכה בריבוי השבח בריבוי והשלוש בריבוי - ומסיים ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

בברכת רפואה קרובה ושבתא טבא,

מַעֲשִׂיָּין מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֵׁל נָכְרִי, מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל, מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֵׁל פּוֹתִים, מִשָּׁל פּוֹתִים עַל שֵׁל פּוֹתִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מִשָּׁל פּוֹתִים עַל שֵׁל פּוֹתִים.

פירוש ברטנורה

ט משל ישראל על של עובד כוכבים. האי תנא סבר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מן המעשר ורבי מאיר היא, ואינה הלכה דקימא לן יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מן המעשר דכתיב (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לצמיתות הא אם נמכרה צמותה היא: **על של פותים.** פירות הכותים ודאי טבל מוכרין אותן. דאע"פ דבשאוכלין פירותיהן עשורי מעשר, כשמוכרין אינן מעשרין דלא חישי על לפני עור לא תתן מכשול: **רבי אלעזר אוסר משל פותים על של פותים.** דוימנין דמעשר לנפשה ונמלך ומוכר, ושמא האחד מעושר והאחד לא ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב. ובזמן הזה הכותים עשואם כעובדי כוכבים נגזרים לכל דבריהם:

משניות מבוארות – קהתי

מן הירוב וזה מן המיעוט ונמצא מפריש ממה שאינו מעושר על המעושר.

י ו ס ר א ו ש ו

ב א ו ר מ ש נ ה ט

להרחבת בירור העניינים שבמשנתנו נביא פירושו של בעל "משנה ראשונה": מה ששינוי ברישא: "מעשרין משל ישראל על של נכרי" משמע, "משל ישראל", היינו מתבואה שגדלה בשדהו מותר לעשר על תבואה שלקח מן הנכרי. וצריך הדבר עיניו. שהרי מה שלקח מהנכרי פטור מלעשר מן התורה, שנאמר (דברים יד, כב): "עשר תעשר את כל תבואת ודגןך..." – ודרשו חכמים: תבואת ודגןך ולא הלקוח, כלומר שהלוקח תבואה מאחרים אינו חייב לעשרה מן התורה אלא מדרבנן, ואם כן היאך מפריש משל תבואת ודגןך שחייב בעישורה מן התורה, על התבואה שלקח מן הנכרי, שאינו חייב לעשרה מן התורה? – ואפילו אם נפרש שגם "משל ישראל" היינו מתבואה שלקח מישראל, בדומה ל"של נכרי", אין הענין מתיישב, שעדיין יש הבדל בין הלוקח מישראל ללוקח מנכרי, שהלוקח מישראל לאחר המירוח, חייב לעשר מדרבנן, ואילו תבואה שלקחה מן הנכרי, לאחר שמירחה הנכרי, פטורה מן המעשר אפילו מדרבנן, כמו שכתוב הרמב"ם (הל' תרומות א, יא): "פירות הנכרי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל, אם נגמרה מלאכתם ביד הנכרי, ומירוחו הנכרי – פטורין מכלום. שנאמר: 'דגן ולא דגן נכרי' – מכאן שאין לבאר משנתנו אלא במי שלקח גם מישראל וגם מנכרי קודם המירוח, ונמרחו בידי הלוקח, שבכגון זה, חייב לעשר מן התורה בין מה שלקח מישראל בין מה שלקח מנכרי, כמו שכתוב הרמב"ם (שם): 'ואם לקחן ישראל (מן הנכרי) אחר שנגמרו מלאכתן, קודם שיוגמרו מלאכתן, ונמרחן ישראל, חייבין בכלן מן התורה'. וכן בלוקח מישראל כותב הרמב"ם: 'הלוקח פטור מן התורה, שנאמר: 'תבואת ודגןך' (כמו שבארנו למעלה), וחייב מדבריהם, במה דברים אמורים? בשלשון אחרי שנגמרו מלאכתן ביד הנוכר, אבל אם נגמרו ביד לוקח, חייב לעשר מן התורה' (הל' מעשר ב, ב). ולפי פירוש זה גם יוצא, שמשנתנו היא המשך למשנה שלפניה, שכן במשנה הקודמת שינוי: 'הלוקח טבל משני מקומות, מעשר מזה על זה, ובאה משנתנו ללמד: אפילו משל ישראל על של נכרי, כדי להשיענו שאין קניין לנכרי להפקיע ממעשר (כמו שבארנו לעיל במשנה. אך יש תימה בדברי 'משנה ראשונה', למה לא פירש 'משל ישראל' – מתבואה שגדלה בשדהו, כמו שפירש בתחילה לפי משמעות המשנה, שמותר לעשר ממנה על תבואה שקנה מנכרי קודם המירוח והוא מירחה, והרי אף בכגון זה החיוב בשניהם הוא מן התורה).

אבל הסיפא של משנתנו – "משל ישראל על של פותים" – אין לפרשה כמו ברישא, בכגון שלקח מישראל ומכוח המירוח, שהרי בכגון זה נשאלת השאלה: מה באה המשנה להשיענו? הרי קודם ברור ופשוט הוא! אלא צריך לבאר אלא הסיפא בכגון שלקח משניהם אחר המירוח, והישראל הוריעהו שמוכר לו טבל, ואילו הכותי מכר לו סתם, ובאה המשנה להשיענו שהכותי חשוך למכור טבל, ולפיכך מעשר מזה על זה. אך לפי זה יוצא, שברישא מדובר בלוקח קודם מירוח, ובסיפא בלוקח לאחר מירוח, ואין זה מתקבל על הדעת. כל אותו הסבר הוא לשיטת הרמב"ם, שהלוקח מישראל לאחר המירוח אינו חייב לעשר מן התורה אלא מדרבנן, ואילו הלוקח קודם המירוח והוא מירחה, חייב לעשר מן התורה, כמו שהבאנו למעלה מתוך "משנה תורה". וכך היא גם שיטת רבנו תם (מבעלי התוספות), כמבואר בתוספות דיבור המתחיל: "תבואת ודגןך ולא לוקח" (בבא מציעא פח, א). אבל יש שם בענין זה גם שיטה אחרת, שיטה הפוכה מזו של הרמב"ם ורבנו תם, והיא שיטת הרי"ב (רבנו יצחק בר' מרדכי, מבעלי התוספות), שהלוקח תבואה מישראל לאחר שנגמרה ביד המוכר, הואיל והתבואה נתחייבה כבר במעשרות שוב אין החיוב נפקע ממנה, וחייב הלוקח לעשרה מן התורה. והכתוב "תבואת ודגןך" הבא למעט לקוח, היינו דווקא בתבואה שלא נמרחת ביד המוכר אלא ביד הלוקח, שבכגון זה אמנם אינו חייב לעשרה מן התורה אלא מדרבנן (ואף הר"ש שיטתו כך, לעיל פאה א, ד). ובלוקח תבואה מן הנכרי, הדין הוא להיפך, שאם נמרחת ביד המוכר הנכרי, פטור לגמרי, משום שכתוב: "דגןך" ולא דגן נכרי; ואם לא נמרחת ביד הנכרי אלא ביד הלוקח, חייב הלוקח לעשר מן

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת: "הלוקח טבל משני מקומות, מעשר מזה על זה", מוסיפה משנתנו ללמד שאפילו בטבל של ישראל ותבואה של גוי או של כותי – מעשר מזה על זה. וכבר הזכרנו, שמחלוקת תנאים היא, אם תבואה של גוי בארץ ישראל חייבת במעשרות, או פטורה. יש סוברים. שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשרות. כלומר גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, אין קניינו קניין להפקיע מחיוב מעשרות, ומכאן – ישראל הלוקח תבואה מגוי חייב לעשרה. טעמם מכאור בירושלמי, שנאמר בעבדים כנענים (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה" – הקיש הכתוב שדה אחוזה לעבדים, מה עבדים אחס קונים מהם (שישראל קונה עבד כנעני לגופו). והם אינם קונים מהם (שגוי אינו קונה ישראל אלא למעשה ידיו ולא לגופו). אף שדה אחוזה אחס קונים מהם והם אינם קונים מהם. ועוד טעם, שנאמר (ויקרא כה, כג): "והארץ לא תימכר לצמיתות, כי לי הארץ", ודרשו: לא תימכר לצמיתות – שלא תחול עליה מכירה לגוי שהארץ מוחלטת לצמיתות; וכן דרשו (בבלי גיטין מז, א): "לי הארץ" – לי קדושת הארץ ואין קניינו של הגוי קניין להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר (רש"י שם). ויש סוברים: יש קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע ממעשרות, ולדעתם אפשר לדייק מן הכתוב "והארץ לא תימכר לצמיתות" – אבל אם נמכרה, מכירה צמותה וחלוטה היא (ירושלמי). ועוד טעם אמור בבבלי (גיטין שם), שנאמר (דברים יח, ד) "ראשית דגנך" – ודרשו: דגןך ולא דגן נכרי. ומכאן לדעתם תבואה של גוי פטורה ממעשרות. – משנתנו היא, איפוא, לדעת הסוברים "אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המעשרות". בענין הכותים כבר הזכרנו, שהם השומרונים שהתגייסו מאימת האריות שהרגו בהם, כמסופר במלכים ב (פרק יז), והיו שומרים תורה שבכתב ומדקדקים בקצת המצוות. ברם, בענין המעשרות לא כולם היו זהירים ואף אלה שהיו זהירים במעשרות, היו מעשרים מה שהם אוכלים, אבל לא מה שהם מוכרים, שלא היו חוששים למה שכתוב (ויקרא יט, יד): "לפני עור לא תתן מכשול", לפי שפירשהו כפשוטו ממש. אמנם לאחר זמן בדיקן אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומצאו עשואם כגויים נגזרים, אבל משנתנו עוסקת בכותים קודם שעשואם כגויים.

מַעֲשִׂיָּין מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל – מותר לעשר מטבל ודאי של ישראל, **עַל שֵׁל נָכְרִי** – על תבואה שנלקחה מגוי; וכן מותר לעשר **מִשָּׁל נָכְרִי עַל שֵׁל יִשְׂרָאֵל** – שסובר התנא של משנתנו: אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, כפי שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), ולכן התבואה הלוקחה מגוי חייבת במעשרות, וכשהוא מעשר משל ישראל על של גוי או להיפך, הרי זה מן החיוב על החייב, **מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֵׁל פּוֹתִים** – מעשרים מטבל ודאי של ישראל על תבואה שנלקחה מכותים, שהתבואה הנלקחת מכותים טבל ודאי היא, לפי שאינם מעשרים מה שהם מוכרים, כפי שביארנו לעיל; וכן **מִשָּׁל פּוֹתִים עַל שֵׁל פּוֹתִים** – מי שלקח פירות מכותים אחדים, מעשר משל כותי אחד על של כותי אחר, מאותו הטעם שהזכרנו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מִשָּׁל פּוֹתִים עַל שֵׁל פּוֹתִים** – יש מפרשים טעמו, לפי שיש חשש, שמא אחד מהם חשב מתחילה לאכול את הפירות ועישרם, ואחר כך נמלך עליהם למכרם, ואילו השני לא עישר פירותיו לפי שיערם מתחילה למכירה, ונמצא מפריש מן הפטור על החייב או להיפך (רש"י; ברטנורה). ברם, בירושלמי מובאר הטעם, שכשם שעשו חכמים פירות עמי הארץ משום שרובם מעשרים ומיעוטם אינם מעשרים, ואין מעשרים מן הדמאי על הדמאי, שמא זה מן הרוב וזה מן המיעוט, כך עשו פירות הכותים ודאי טבל משום שרובם אינם מעשרים מה שהם מוכרים לאחרים, ורק מועטים יש ביניהם המעשרים גם מה שמוכרים, ואין מעשרים משל כותים על של כותים, שמא זה

י עֲצִיץ נָקוֹב, הָרִי זֶה פֶּאֶרֶץ. תָּרֵם מֵהָאֶרֶץ עַל עֲצִיץ נָקוֹב, מַעְצִיץ נָקוֹב עַל הָאֶרֶץ – תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מִשְׁאִינוֹ נָקוֹב עַל הַנְּקוֹב, תְּרוּמָה וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֶם. מִן הַנְּקוֹב עַל שְׂאִינוֹ נָקוֹב, תְּרוּמָה, וְלֹא תֹאכַל עַד שְׂיוּצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂרוֹת.

יֵא תָרֵם מִן הַדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי, תְּרוּמָה וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֶם. מִן הַדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי – תְּרוּמָה, וְלֹא תֹאכַל עַד שְׂיוּצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂרוֹת.

פירוש ברטנורה

י עֲצִיץ נָקוֹב. כלי שמשמין בתוכו עפר וזוועים בו, אם נקוב כדי שרש קטן שהוא פחות מכוית הרי הוא כארץ ופירותיו טבל גמור דאורייתא: **תָּרֵם מֵהָאֶרֶץ.** אפילו לכתחלה נמי מצי לתרום, ומשום סיפא נקט לשון דיעבד: **תְּרוּמָה וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֶם.** דמן הפטור על החיוב הפריש ולא תרומה היא הלכך יחזור ויתרום, ומכל מקום כיון שקרא לה שם תרומה נותנה לכהן דלא לית' בתרומה. ואין צריך להוציא עליה תרומה ומעשר כמו בסיפא משום דמאורייתא לאו טבל הוא, אבל מן הנקוב על שאינו נקוב דמן החיוב על הפטור הפריש התרומה הויא טבל דאורייתא, הלכך לא יאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות:

יֵא מִן הַדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי. דלמא האי מעושר והאי לא מעושר: **תְּרוּמָה.** ואין צריך לתקן את התרומה כיון דספק הוא ורוב עמי הארץ מעשרים הן: מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל. דהוי דומיא דמפריש מן הנקוב על שאינו נקוב מן החיוב על הפטור, שאם הדמאי מעושר נמצאת התרומה טבל דאורייתא הלכך לא תאכל:

משניות מבוארות – קהתי

עֲצִיץ נָקוֹב – שיש לו נקב בקרקעיתו כדי שורש קטן שהוא פחות מכוית (**דמביס**). **הָרִי זֶה פֶּאֶרֶץ –** דינו כארץ, משום שיונק ממנה, ומה שגדל בו חייב במעשרות מן התורה. **תָּרֵם מֵהָאֶרֶץ –** הפריש תרומה ממה שגדל בארץ, **עַל עֲצִיץ נָקוֹב –** על מה שגדל בעצץ נקוב, או שתרם **מַעְצִיץ נָקוֹב –** ממה שגדל בעצץ נקוב, **עַל הָאֶרֶץ –** על מה שגדל בארץ, **תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה –** ולא רק בדיעבד תרומתו תרומה, אלא אפילו לכתחילה מותר לתרום מזה על זה, ולא נקט התנא לשון דיעבד אלא משום סיפא. **מִשְׁאִינוֹ נָקוֹב עַל הַנְּקוֹב –** תרם ממה שגדל בעצץ שאינו נקוב על מה שגדל בעצץ נקוב, אף על פי שהגדל בעצץ שאינו נקוב פטור מתרומה וממעשר מן התורה, **תְּרוּמָה –** דינה כתרומה, שהואיל וקרא לה שם תרומה נותנה לכהן, כדי שלא יבוא לזלזל בתרומה, **וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֶם –** על העצץ הנקוב, לפי שתרם ממה שפטור מן התורה, ואין זו תרומה לפטור את העצץ הנקוב החייב בתרומה ובמעשרות מן התורה. **מִן הַנְּקוֹב עַל שְׂאִינוֹ נָקוֹב –** אם הפריש ממה שגדל בעצץ נקוב על מה שגדל בעצץ שאינו נקוב, דהיינו מן החייב על הפטור, **תְּרוּמָה –** שם תרומה עליה, **וְלֹא תֹאכַל –** לכהן, **עַד שְׂיוּצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂרוֹת –** שהואיל ותרם מן החייב על הפטור, הרי התרומה טבל מן התורה ואסורה באכילה לכהן עד שיפריש עליה תרומה ומעשרות. יש דעה, שיכול הכהן להפריש מתוך אותו חלק עצמו שקיבל כתרומה, אבל יש גורסים: **"עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות ממקום אחד"** (בבלי **יבמות פט, ב; דמביס**), וכתבו התוספות, שהטעם הוא, כדי שלא יבוא להתייר את השיריים לזרים, ובאמת הרי הכל תרומה, שהרי תוקן בה העצץ שאינו נקוב שחיובו מדרבנן. ברם ברישא, כשתרם משאינו נקוב על הנקוב, אינו צריך להפריש עליה תרומה ומעשרות, לפי שאינה טבל מן התורה.

י ו ש נ י

באור משנה יא

תָּרֵם מִן הַדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי – שקנה פירות משני עמי הארץ והפריש תרומת מעשר מזה על זה, או **מִדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי –** שהפריש מן הדמאי על טבל ודאי, **תְּרוּמָה –** מה שתרם הרי זה תרומה, שמא תרם מן החייב על החייב, **וַיִּחְזֹר וַיִּתְּרֶם –** מן הדמאי שתרם עליו או מן הודאי, שמא הדמאי שתרם ממנו הוא מעושר ונמצא תרם מן הפטור על החייב. **מִן הַדְּמָאֵי עַל הַדְּמָאֵי –** תרם מטבל ודאי על דמאי, ואפשר שהדמאי הוא מעושר, ונמצא שתרם מן החייב על הפטור, **תְּרוּמָה –** מה שתרם תרומה היא, **וְלֹא תֹאכַל עַד שְׂיוּצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמָתוֹ וּמַעֲשָׂרוֹת –** שאם הדמאי מעושר, נמצאת התרומה

התורה, שאין קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר; והכתוב "תבואת זרעך" אינו בא למעט אלא לוקח מישראל, אבל הלוקח מן הנכרי קודם מירוח, אין כאן "תבואת זרעך" של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו, ואינו נקרא לוקח; הלכך חייבו מן התורה (בד"ן הלוקח מן הנכרי אמנם הכל מודים, מכאן גם הערת המהיחנן לעיל על הפירוש של בעל "משנה ראשונה" ברישא לפי שיטת הרמב"ם ורבנו תם).

אם נבוא, איפוא, ליישב משנתנו על פי שיטה זו, צריכים אנו לפרש את הרישא: מעשרין משל ישראל על של נכרי – ממה שגדל בשדהו של ישראל על מה שנלקח מנכרי קודם המירוח ונמרח ביד לוקח, שבשניהם החיוב הוא מן התורה, ובאה המשנה להשמיענו, שאין קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר. אבל אין לפרש: מתבואה שנלקחה מישראל על תבואה שנלקחה מנכרי, שהרי תבואה שנלקחה מישראל אינו חייב לעשרה מן התורה אלא אם כן לקחה ממנו לאחר המירוח (לפי שיטת הריב"ם), ואילו תבואה שנלקחה מנכרי אינו חייב לעשרה אלא כשלקחה ממנו קודם מירוח. ואין זה מסתבר לפרש זה לאחר מירוח וזה קודם מירוח. וגם אין לפרש בתבואה שנלקחה מישראל קודם מירוח, שהרי אינו חייב לעשרה אלא מדרבנן. מכאן שלשיטת הריב"ם אין לפרש את הרישא אלא ש"משל ישראל" היינו מתבואה שגדלה בשדהו, ו"על של נכרי" היינו תבואה שנלקחה מנכרי שנמרחת ביד ישראל, אבל בסיפא, "משל ישראל על של נכרי" – יש לפרש: "משל ישראל" היינו מתבואה שגדלה משדהו, "על של נכרי" – על תבואה שנלקחה מהם אחר המירוח, שאם לקחה קודם המירוח, הרי לשיטת זו אינו חייב לעשרה מן התורה אלא מדרבנן. ואם כן אף לשיטת הריב"ם אין הרישא והסיפא שבמשנתנו מתיישבות באופן שווה, שכן ברישא "על של נכרי" היינו תבואה שנלקחה מנכרי קודם המירוח ונמרחת ביד הלוקח, ואילו בסיפא "על של נכרי" היינו תבואה שנלקחה מכויתם לאחר המירוח. וכיון שבין לשיטת הרמב"ם ורבנו תם ובין לשיטת הריב"ם, אין משנתנו מתיישבת יפה, לפיכך מפרשים במסכת מנחות (סו, ב), שטעם משנתנו הוא, לפי שמירוח הנכרי אינו פטור ממעשרות, כלומר משנתנו אינה עוסקת בענין קניין הנכרי, אם יש קניין או אין קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, אלא בענין מירוח הנכרי, שיש סוברים: אין מפרשים מתבואה של ישראל על תבואה שנמרחת ביד נכרי, משום שמעשה המירוח של הנכרי פטור את התבואה ממעשרות, ואפילו אם גדלה בשדה ישראל, ובא התנא של משנתנו לחלוק על דעה זו, והוא מלמדנו, שמעשרין משל ישראל על של נכרי, כלומר על תבואה שנלקחה מנכרי לאחר שנמרחת בידו, לפי שאין מירוח הנכרי פטור מן המעשרות. ואמנם לפי זה מתיישבת משנתנו כפשוטה: מעשרין משל ישראל – מתבואה שגדלה בשדהו, על של נכרי – על תבואה שלקח מנכרי לאחר שנמרחת ביד הנכרי; וכן משל ישראל על של נכריים – על מה שלקח מכוית לאחר שנמרחת ביד הכותי. אלא שבאור זה אינו אלא לשיטת הריב"ם, שהלוקח לאחר המירוח מישראל חייב לעשר מן התורה. אבל לשיטת הרמב"ם צריך עיון.

באור משנה י

משנתנו באה ללמד דיני גידולי עצץ לענין תרומה ומעשרות. עצץ היינו כלי חרס שממלאים אותו עפר וזוועים בו. ושני מיני עצצים הם: (א) עצץ נקוב. שהוא יונק גם מן הקרקע שעומד עליה. (ב) עצץ שאינו נקוב.

פ ר ק ש ש י

א המקבל שדה מישראל, מן הנכרי ומן הפותי, יחלק לפניהם. החוכר שדה מישראל, תורם ונותן לו. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שנותן לו מאותה השדה ומאותו המין; אבל אם נתן לו משדה אחרת או ממין אחר, מעשר ונותן לו.

ב החוכר שדה מן הנכרי, מעשר ונותן לו. רבי יהודה אומר: אף המקבל שדה אבותיו מן הנכרי, מעשר ונותן לו.

פירוש ברטנורה

א המקבל שדה. למחצה שליש ולרביע כדרך האריסין: חולק לפניהם. ואינו צריך לעשר חלק בעל השדה אבל מניח לפניהם חלק שכר הקרקע כשאינו מעושר, ולא חייבו חכמים למקבל שיעשר על חלקו ויתן לו מה שפסק עמו כשהוא מעושר מפני ישוב א"י כדי שלא ימנעו מלקבל השדות באריות: החוכר. מקבל השדה בדבר קצוב כך וכך כורין לשנה בין שהיא עושה הרבה בין שהיא עושה מעט: תורם ונותן לו. אבל לא מעשר, דכל חוכר על מנת כן יורד לשדה שיתן לו חכירותו מפירות הגדלים כשדה בטבלם, ומיהו משום דאין להשהות התרומה דאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה משום הכי תורם ונותן לו, ומסתבר דמנכה לו התרומה מחכירותו דמאי שנא תרומה ממעשר: אמר ר' יהודה. אימתי סגי לחוכר שיתרום לבד ואינו מעשר, כשנותן לו חכירותו מאותה שדה ומאותו המין. אבל אם נתן לו משדה אחרת אף מאותו המין, או ממין אחר אף מאותה שדה כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כשעור חכירותו חייב אף לעשר, דדמי לפרע חובו. אי נמי אין דעת [המחכיר] לקבל פירות טבולים אלא כשפורע לו מאותה שדה ומאותו המין: **ב** החוכר שדה מן העובד כוכבים. קנס קנסו חכמים לחוכר שדה מן העובד כוכבים שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שלא יהא שום ישראל חוכר שדה ממנו ותשאר בורה בידו ומתוך כך יצטרך למכרה לישראל בדמים מועטים. ובמקבל באריות לא קנסו שיותר חפץ העובד כוכבים בחכירות מבאריות: שדה של אבותיו. שנולה העובד כוכבים מאבותיו, וקנסוהו שיצטרך לעשר כדי שידחוק עצמו ויקנה מן העובד כוכבים שמתוך שהיא חביבה עליו שהיתה של אבותיו לא יניח לקבלה מן העובד כוכבים ביותר מן הראוי לה וכשיכבד עליו המעשר יקנה. וכזוהיה דרכי יהודה קיימא לן דלא פליג תנא קמא עליה:

משניות מבוארות – קהתי

חכירתו, **מעשר ונותן לו** – חייב הוא גם לעשר את התבואה שהוא נותן לו, שהרי הוא כפורע חובו מתבואתו, ואסור לפרוע חוב בתבואה הטבולה למעשרות.

יוס שלשי

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שבמקבל שדה באריות אין הבדל בין המקבל מישראל לבין המקבל מן הנכרי, ודינו שנותן לבעל השדה את חלקו בטבל, באה משנתנו ללמד שבחוכר שדה יש הבדל בין החוכר מישראל לבין החוכר מן הנכרי, שבחוכר מישראל שני "תורם ונותן לו", ואינו מעשר, אבל החוכר מן הנכרי חייב גם לעשר.

החוכר שדה מן הנכרי – בשכר כמות מסוימת של תבואה לשנה, **מעשר ונותן לו** – כלומר שהחוכר חייב לא רק להפריש תרומה אלא גם מעשרות ממה שהוא נותן לו בשכרו. בירושלמי נחלקו בטעם הלכה זו: יש סוברים, שאמנם מן הדין גם החוכר מן הנכרי פטור מלעשר כדין החוכר מישראל, לפי שיש קניין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, אלא שקנסו חכמים את החוכר שדה מן הנכרי, שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שלא יהא ישראל חוכר שדה מן הנכרי, ותישאר בורה בידו, ומתוך כך יהא נאלץ למכור שדהו לישראל בדמים מועטים. ברם, המקבל שדה באריות מן הנכרי, לא קנסוהו חכמים שיהא מעשר מה שנותן לו, לפי שהנכרים בעלי השדות מעוניינים ביותר בחכירה ולא באריות. ויש סוברים להיפך, שאמנם מן הדין חייב החוכר שדה, בין שהוא חוכר מן הנכרי בין שהוא חוכר מישראל, לתורם ולעשר מה שהוא נותן לו, שכן לדעתם אין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר, והשכר שנותן החוכר למחכיר הוא תשלום חוב, ואסור לפרוע חוב בחלקם של הכהן והלוי, אלא שלגבי החוכר מן הנכרי תפשו חכמים מידת הדין, שיהא מעשר מה שנותן לו, כיון שהנכרי לא יעשר, ואילו לגבי החוכר מישראל הקילו חכמים ואמרו: תורם ואינו מעשר. מפני שבעל השדה יעשר בעצמו, ואפילו אם הוא עם הארץ, הרי רוב עמי הארץ מעשרים הם, ונמצא שהכהן והלוי לא יפסידו חלקם. ומה שחייבוהו לתורם, הטעם הוא כמו שכבר בארנו במשנה הקודמת, לפי שאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה ממנו תרומה גדולה. **רבי יהודה אומר: אף המקבל שדה אבותיו מן הנכרי** – שהיתה תחילה של אבותיו ועשיו היא ביד הנכרי, שגולה או קנאה מהם, אף על פי שהוא מקבל אותה באריות, **מעשר ונותן לו** – שקנסוהו חכמים שיהא מעשר

טבל מן התורה, והרי זה דומה לתורם מן העציץ הנקוב על עציץ שאינו נקוב, ששנינו במשנה הקודמת, ולכן אסור לכהן לאוכלה עד שיפריש עליה תרומה ומעשרות. ברם, כשתרם מן הדמאי על הדמאי, אינו צריך להפריש עליה תרומה ומעשרות, מחשש שמא הדמאי שתרם ממנו אינו מעושר וזה שתרם עליו מעושר, ונמצא תרם מן החייב על הפטור, לפי שאין מעשרים דמאי אלא מספק, ורוב עמי הארץ מעשרים הם. ובירושלמי מבואר הטעם, שכשם שהקילו בתרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה, ששואל את עם הארץ ואוכל על פיו, כך הקילו גם בתרומת מעשר זו שאין צורך לתקנה.

באור משנה א

משנתנו דנה בארס ובחוכר, אם הם צריכים לעשר גם את החלק שהם נותנים לבעל השדה. ארס היינו המקבל שדה לעבדה על מנת להתחלק עם בעל השדה ביבול לפי המוסכם, כגון שני שלישים לארס ושליש לבעל השדה. חוכר היינו השוכר שדה תמורת סכום קצוב, שנותן לבעל השדה מידה קצובה של תבואה לשנה, בין שתעשה השדה הרבה בין שתעשה מעט.

המקבל שדה מישראל – לעבדה בתנאי אריות, שנותן לבעל השדה מחצה או שליש או רבע מהתבואה שהשדה עושה; וכן המקבל שדה מן הנכרי ומן הפותי – או מן הכותי, יחלק לפניהם – כלומר יניח לפני בעלי השדה את חלקם, ואינו חייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות. בירושלמי אמרו, שתיקנו חכמים במקבל שדה שלא יהא חייב לעשר חלקו של בעל השדה, כדי "שלא תבור ארץ ישראל" – כלומר שלא ימנעו מלקבל שדות באריות והיהו שדות ארץ ישראל בורות. **החוכר שדה מישראל** – בשכר קצוב, כמו שביארנו לעיל, **תורם** – חייב הוא להפריש תרומה גדולה מכל תבואת השדה, שלאחר שנמרחה התבואה אין להשהות התרומה, שאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה ממנו תרומה (ירושלמי), **ונותן לו** – למחכיר, מן התבואה שנתרמה, את שכר חכירתו, בניכוי התרומה שתרם מחלק זה (ר"ש; וא"ש). אבל אינו מעשר מה שנותן לו, והמחכיר עצמו מעשר מה שמקבל. **אמר רבי יהודה: אימתי** – אין החוכר מעשר אלא תורם בלבד? **בזמן שנותן לו** – שכר חכירתו, **מאותה השדה** – שחכר ממנו, **ומאותו המין** – שזרעה, שעל דעת כן חוכר אדם שדה, שיתן למחכיר בשכרו מהפירות הרגילים בה כשהם בטבלם, והרי הם כגדלים מעיקרם ברשות המחכיר, **אבל אם נתן לו** – שכרו, **משדה אחרת** – אפילו מאותו המין, או **ממין אחר** – אפילו מאותה השדה, כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כשעור שכר

ג פהן ולוי שקבלו שדה מישראל – כִּשֶׁם שְׁחולְקִין בְּחֵלִין, כִּף חולְקִין בְּתֵרוּמָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אִף הַמַּעֲשֵׂרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁעַל מִנֵּת בֶּן בָּאֵן.

ד יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּבַל מִבְּהֵן וּמִלּוֹי, הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: הַקֶּרְתָּנִי שֶׁקָּבַל שְׂדֵה מִירוּשְׁלָיִם, מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁל יְרוּשָׁלַיִם. וְחֻכְמִים אָמְרִים: יָכוֹל הוּא הַקֶּרְתָּנִי לַעֲלוֹת וּלְאָכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם.

ה הַמִּקְבֵּל זִיתִים לְשֶׁמֶן – כִּשֶׁם שְׁחולְקִין בְּחֵלִין, כִּף חולְקִין בְּתֵרוּמָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּבַל מִבְּהֵן וּמִלּוֹי זִיתִים לְשֶׁמֶן לְמַחְצִית שָׂכָר – הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים.

פירוש ברטנורא

ג כִּשֶׁם שְׁחולְקִין בְּחולִין כִּף חולִים בְּתֵרוּמָה. כְּשֶׁנוֹטֵל בְּעַל הַשְּׂדֵה מַחְצָה וְשֹׁלֵשׁ וְרִבְעִי מִמָּה שֶׁהוֹצִיָּאָה הַשְּׂדֵה נוֹטֵל גַּם כֵּן מַחְצָה וְשֹׁלֵשׁ וְרִבְעִי מִן הַתְּרוּמָה הַמַּעֲשֵׂרוֹת הַמְּטוּלוֹת עֲלֶיהָ וְנוֹתֵן הוּא לְכָל כֶּהֱן וְלוי שִׂירְצָה: אִף הַמַּעֲשֵׂרוֹת שֶׁלָּהֶן. אִם הַמִּקְבֵּל כֶּהֱן כָּל הַתְּרוּמָה שְׁלוֹ, וְאִם לוי הוּא כָּל הַמַּעֲשֵׂר שְׁלוֹ: שֶׁעַל מִנֵּת כֶּהֱן. יִרְדּוּ לִקְבֹּל שְׂדֵה זוֹ בְּאִרְסוֹת. וְאִין הַלֵּכָה כִּר' אֱלִיעֶזֶר דַּע"ג דַּעַל מִנֵּת כֵּן יִרְדּוּ כִּמְהָ קֵנוּ:

ד הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים. כֵּהָ אֶפִּילוֹ רִבְבִין דְּפִלְגִי עֲלֶיהָ דר"א מִדְּר', דְּכִין דְּשֵׂדָה שֶׁל בַּעֲלִים מְקוֹם מַעֲשֵׂר שִׂירִי: חֲקֵרְתָּנִי. לֶשׁוֹן קִרְיָה, כְּלוּמָר הָאִישׁ הַיּוֹשֵׁב בְּקִרְיָה בְּכַפְרִים. שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי הַכְּפָרִים לִקְבֹּל שְׂדֵה מִבְּנֵי הַכְּפָרִים: יָכוֹל הוּא הַקֶּרְתָּנִי וְכו'. הַלֵּכךְ כָּל אֶחָד נוֹטֵל חֶלְקוֹ בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי. וְכֵן הַלֵּכָה:

ה הַמִּקְבֵּל זִיתִים לְשֶׁמֶן. יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּבַל זִיתִים מִבְּהֵן אוֹ מִלּוֹי: כִּשֶׁם שְׁחולְקִין בְּחולִין כִּף חולִים בְּתֵרוּמָה. וְאֶע"ג דַּעַל לְבַעֲלִים, כֵּהָ אִישׁ דִּלָּא קִיבֵּל קֶרֶקֶע אֵלָּא אֵילָנוֹת, וְרִבְבִין לֹא עֲבָדֵי זִיתִים כֶּקֶרֶקֶע: אוֹ לְמַחְצִית שָׂכָר. שִׁמְכָר הַשֶּׁמֶן וְיַחְלָקוּ הַרִיוֹח לְאִמְצָע: הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים. דר' יְהוּדָה עֲבָדֵי זִיתִים כֶּקֶרֶקֶע. וְאִין הַלֵּכָה כְּרִבִּי יְהוּדָה:

משניות מבוארות – קהתי

ללוי, תרומה ומעשר שני חולקים בשווה. לוי שקיבל שדה מכהן – תרומה לכהן, מעשר ראשון ומעשר שני חולקים בשווה. כהן שקיבל שדה מלוי – מעשר ראשון ללוי, תרומה ותרומת מעשר ומעשר שני חולקים בשווה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: הַקֶּרְתָּנִי – בֶּן הַקִּרְיָה, הֵינּוּ אָדָם הַגֵּר מִחוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, שֶׁקָּבַל שְׂדֵה מִירוּשְׁלָיִם – בְּאִרְסוֹת; וְיֵשׁ מִפְּרֻשִׁים: הַקֶּרְתָּנִי – בֶּן הַכְּפָר, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי הַכְּפָרִים לִקְבֹּל שְׂדוֹת מִבְּנֵי הַכְּפָרִים: מַעֲשֵׂר שְׁנֵי – שֶׁצָּרִיךְ לְאֹכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם – הוּא, וְאִין חולִים בּוֹ, שֶׁמֶן הַסֶּתֶם עַל מִנֵּת כֵּן מִסֵּר לוֹ אֶת הַשְּׂדֵה, שִׁיחָה הַמַּעֲשֵׂר הַשְּׁנִי שְׁלוֹ, הוּאֵל וְהוּא יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם. וְחֻכְמִים אָמְרִים: יָכוֹל הוּא הַקֶּרְתָּנִי לַעֲלוֹת וּלְאָכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם – לְפִיכָן חולִים אוֹתוֹ בִּינִיחָם בְּהַתָּאם לְתַנְיָא הָאִרְסוֹת. וְהִלְכָה כְּחֻכְמִים.

באור משנה ה

הַמִּקְבֵּל זִיתִים – אֵילָנֵי זִיתִים, לְשֶׁמֶן – לַעֲשׂוֹת שֶׁמֶן מִהִזְיָתִים שִׁילֶקֶט, עַל מִנֵּת לִקְבֹּל בְּשָׂכָר טַרְחָתוֹ חֶלֶק מִהַשֶּׁמֶן, בֵּין יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיבֵּל מִכֶּהֱן אוֹ מִלּוֹי, בֵּין כֶּהֱן אוֹ לוי מִיִּשְׂרָאֵל, כִּשֶׁם שְׁחולְקִין בְּחֵלִין, כִּף חולְקִין בְּתֵרוּמָה – וּבְמַעֲשֵׂר, שֶׁהוּאֵל וְהָאִרְסִים טוֹרַח לְדֶרוֹךְ אֶת הַזִּיתִים וְעוֹשֶׂה מֵהֶם שֶׁמֶן, שֶׁחֲשִׁיבוֹתוֹ מְרֻבָּה, אֵינוֹ מוֹתֵר עַל חֶלְקוֹ גַּם בְּמַעֲשֵׂרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּבַל מִבְּהֵן וּמִלּוֹי – אוֹ מִלּוֹי, זִיתִים לְשֶׁמֶן – לְהוֹצִיא שֶׁמֶן, לְמַחְצִית שָׂכָר – רֹבַח מִפְּרֻשִׁים גּוֹרִסִים: אוֹ לְמַחְצִית שָׂכָר – שִׁמְכָרוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן וְיַחְלָקוּ בִּינִיחָם אֶת הַרִיוֹח, הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים – בִּירוּשְׁלָיִם מִבְּהֵן, שְׂרִבִּי יְהוּדָה מְשׁוּוֹה זִיתִים לְשֵׂדָה תְּבוּאָה, וְכִשֶׁם שֶׁבִּשְׂדֵה תְּבוּאָה שְׁנִינוּ (בְּמִשְׁנֵה הַקּוּדְמָת): "יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיבֵּל מִכֶּהֱן וּמִלּוֹי, הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים", אִף בְּזִיתִים כֶּךְ, אֲבָל תֵּנָא קָמָא אֵינוֹ מְשׁוּוֹה זִיתִים לְשֵׂדָה, שֶׁהַמִּקְבֵּל זִיתִים לְשֶׁמֶן, אֵינוֹ נוֹתֵן לְבַעֲלִים אֶת הַפִּירוֹת כְּמוֹ שֶׁגִּדְּלוּ בְּשִׂדְתֵּיהֶם, אֲלָא טוֹרַח לְהוֹצִיא מֵהֶם שֶׁמֶן, שֶׁהוּא תוֹצֵר חֲשׁוֹב, לְפִיכָן חולִים הֵם גַּם בְּמַעֲשֵׂרוֹת. – יֵשׁ מִפְּרֻשִׁים, שֶׁמֶשְׁתַּנְתּוּ אֵינָה עוֹסֶקֶת בְּעֵצֵי זִיתִים אֲלָא בְּזִיתִים תְּלוּשִׁים, הֵינּוּ בְּפִירוֹת, וְעַמּוֹ שֶׁל תֵּנָא קָמָא, שֶׁהוּאֵל וְלֹא הִפְרִישׁ מִהִזְיָתִים אֶת הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְעַצְמוֹ וְנָתַן הֵכָל לָאִרְסִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶם שֶׁמֶן, הִרִי זֶה מוֹכִיחַ שֶׁעַל מִנֵּת כֵּן נָתַן שִׁיחָלְקוּ בִּינִיחָם גַּם הַמַּעֲשֵׂרוֹת ("מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה"). לְפִי הַגִּירָסָא בְּדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה "אוֹ לְמַחְצִית שָׂכָר" מִשְׁמַע, שְׂרִבִּי יְהוּדָה בֹּא לְחַלּוֹק עַל תֵּנָא קָמָא אֶפִּילוֹ בְּכֶהֱן וְלוי שֶׁקִּיבְלוּ מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנִינוּ לַעֲלִי (מִשְׁנָה ג): "כִּשֶׁם שְׁחולְקִין בְּחולִין כִּף חולִים בְּתֵרוּמָה", וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כֵּהָ דְּבָרִים אִמּוּרִים שְׁחולִים בְּתֵרוּמָה? בְּמִקְבֵּל עַל מִנֵּת לְתַת פִּירוֹת לְבַעַל הַשְּׂדֵה, מַחְצָה

מֵה שְׁנוֹת לוֹ, כְּדִי שִׁידְחֹק עַצְמוֹ וַיִּפְדֶּה אֶת הַשְּׂדֵה מִן הַנֹּכְרִי, שֶׁהוּאֵל וְחִבְבִּיהָ עֲלֵיו מְשׁוֹם שֶׁהִיחָה שֶׁל אֲבוֹתָיו לֹא יִפְסִיק מִלְּקַבְּלָהּ בְּאִרְסוֹת, וְכִשְׂכִּיבִיד עֲלֵיו עֵינֵי הַמַּעֲשֵׂר, יִקְנֶנָּה מִיֶּדֶד (דְּסִי' בַּבָּא מְצִיעָא קָא, א; יְרוּשָׁלַיִם דְּמַאי ג, ב). וְיֵשׁ מִבְּאִרְסִים הַטַּעַם שֶׁקְּסוּסוּהוּ, כְּדִי שִׁיכְבֵּד עֲלֵיו הַמַּעֲשֵׂר וַיִּמְנַע מִלְּקַבְּלָהּ בְּאִרְסוֹת, אִף שֶׁהִיא שְׂדֵה אֲבוֹתָיו, עַד שֶׁתִּישָׂאֵר הַשְּׂדֵה בּוֹרָה בִּיַּד הַנֹּכְרִי וַיִּצְטָרַךְ לְמוֹכְרָהּ לְיִשְׂרָאֵל (תוֹסֵפוֹת טו; וּמַבִּי'ס).

באור משנה ג

מִשְׁתַּנְתּוּ דְּנָה בְּאִרְסִים שֶׁהוּא כֶּהֱן אוֹ לוי, אִם הוּא זוֹכֵה בְּתֵרוּמָה אוֹ בְּמַעֲשֵׂר מִחֶלְקוֹ שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֵה.

פֶּהֶן וְלוי – אוֹ לוי, שֶׁקָּבַל שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל – בְּאִרְסוֹת, כִּשֶׁם שְׁחולְקִין בְּחֵלִין – הָאִרְסִים וְבַעַל הַשְּׂדֵה, כִּף חולְקִין בְּתֵרוּמָה – וְכֵן בְּמַעֲשֵׂר, כְּלוּמָר שֶׁהֵם נוֹתֵנִים לְבַעַל הַשְּׂדֵה אֶת חֶלְקוֹ כְּשֶׁאֵינוֹ מַעֲשֵׂר (כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה א), וְבַעַל הַשְּׂדֵה נוֹתֵן מִחֶלְקוֹ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר לְכָל כֶּהֱן וְלוי שִׂירְצָה. אוֹ אִם הָאִרְסִים הִפְרִישׁ מִכָּל הַתְּבוּאָה תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר, נוֹטֵל בַּעַל הַשְּׂדֵה אֶת חֶלְקוֹ גַּם בְּתֵרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר, וּבִידּוֹ לִיתֵּנָם לְכָל כֶּהֱן וְלוי שֶׁהוּא רֹצֵה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אִף הַמַּעֲשֵׂרוֹת שֶׁלָּהֶן – כְּלוּמָר שֶׁאִם הָאִרְסִים הוּא כֶּהֱן, כָּל הַתְּרוּמָה הִיא שְׁלוֹ ("מַעֲשֵׂרוֹת" הוּא כִּינוֹי לְתֵרוּמָה וּלְמַעֲשֵׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּבַר הָעִירוּנוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר), וְאִם הָאִרְסִים הוּא לוי, כָּל הַמַּעֲשֵׂר הוּא שְׁלוֹ, שֶׁעַל מִנֵּת בֶּן בָּאֵן – לִקְבֹּל אֶת הַשְּׂדֵה בְּאִרְסוֹת, שֶׁהַתְּרוּמָה וְהַמַּעֲשֵׂרוֹת יִהְיוּ שֶׁלָּהֶם, כְּלוּמָר אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְנוּ עַל כֶּךְ עִם בַּעַל הַשְּׂדֵה, הִרִי זֶה כִּאֵילוֹ הִתְנוּ עִמּוֹ, שֶׁדָּבָר מוֹבֵן מֵאֵלָיו הוּא. וְאִין הַלֵּכָה כְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר.

יֵשׁ נִסְחָחוֹת שֶׁגּוֹרִסִים בְּדַבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר ("הַמַּעֲשֵׂרוֹת שֶׁלָּהֶן" (בְּלִי תִיבַת "אִף"). וְלְפִי הַגִּירָסָה שֶׁבְּמִשְׁתַּנְתּוֹ הִרְבּוּתָהּ הִיא, שֶׁאֶפִּילוֹ מַעֲשֵׂר שֶׁהוּא רֹאֵי בִּאֲכִילָה לְיִשְׂרָאֵל, מִכָּל מְקוֹם אֵין חולִים כֹּו אֲלָא כוּלוֹ שֶׁל הָאִרְסִים הִלּוֹ ("תוֹסֵפוֹת יוֹס טוֹב"; "מִלְּאֲכַת שִׁלְמָה").

יום רביעי

באור משנה ד

יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּבַל – שְׂדֵה בְּאִרְסוֹת, מִבְּהֵן וּמִלּוֹי – אוֹ מִלּוֹי, הַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים – אִם בַּעַל הַשְּׂדֵה הוּא כֶּהֱן הַתְּרוּמָה שְׁלוֹ, וְאִם הוּא לוי, הַמַּעֲשֵׂר שְׁלוֹ; וְאֶפִּילוֹ חֻכְמִים הַסּוֹבְרִים בְּכֶהֱן וְלוי שֶׁקִּיבְלוּ שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל שְׁחולִים בְּתֵרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר (בְּמִשְׁנֵה הַקּוּדְמָת), מִדִּידִים כֵּאֵן שֶׁהַמַּעֲשֵׂרוֹת לְבַעֲלִים, שֶׁהוּאֵל וְהַשְּׂדֵה שֶׁלָּהֶם אֵנוֹ אֹמְרִים שֶׁעַל מִנֵּת כֵּן מִסְרוּ אֶת הַשְּׂדֵה לָאִרְסִים, שֶׁהַמַּעֲשֵׂרוֹת יִהְיוּ שֶׁלָּהֶם. בְּתוֹסֵפוֹת נִתְפָּרֶשֶׁה הַלֵּכָה זֶה: "יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיבֵּל שְׂדֵה מִכֶּהֱן – תְּרוּמָה לְכֶהֱן, וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי חולִים בְּשוּוָה. קִיבֵּל שְׂדֵה מִלּוֹי – מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן

ו בית שמאי אומרים: לא ימכר אדם את זיתיו אלא לחבר. בית הלל אומרים: אף למעשר. וצנועי בית הלל היו נוהגין בדברי בית שמאי.
ז שנים שבעצרו את פרמיהם לתוך גת אחת, אחד מעשר ואחד שאינו מעשר – המעשר מעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא.

פירוש ברטנורא

ו לא ימכור אדם זיתיו. זיתים שנתלשו מן האילן ולא הוכשרו לקבל טומאה, כגון שעדיין לא הוענו זיעת המעטן שהיא מכשירתה לקבל טומאה: אלא לחבר. לפרוש המוחזק לטהרות ולא ימכר למי שאינו חבר שלא ידרך אותם בטומאה: אף למעשר. אף למי שלא קיבל עליו אלא לעשר אבל לא קבל עליו להיות מוחזק לטהרות יכול למכרם, דכיון דאכתי לא הוכשרו אימור שמא יאכלם קודם שיועו. ואע"ג דרוב זיתים אין עומדין לאכלן כך, בעליה כל דהו דמצינן לתלות תלינן. ורמב"ם מוקי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל דב"ש סברי אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י וב"ה סברי מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י: וצנועי בית הלל. תיקון המדקדקים במצות שהיו בב"ה:

ז אחד מעשר. נאמן על המעשרות: ואחד אינו מעשר. אינו נאמן על המעשרות: המעשר מעשר את שלו. מתקן החצי מכל מה שגדל בכרם של שניהם: וחלקו בכל מקום שהוא. בירושלמי מפרש דהכי קאמר וחלקו של חברו דהיינו של זה שאינו מעשר בכל מקום שהוא דמאי הוא. ומשום דאין בריה חיישנין שמא חצי חלקו של המעשר ביד חברו שאינו מעשר וחצי חלק חברו בידו, הלכך אע"פ שכבר תיקן החצי מכל מה שגדל בכרם חייב לחקן בתורת דמאי חצי חלק חברו שבידו:

משניות מבוררות – קהתי

באור משנה ז

שנים שבעצרו את פרמיהם לתוך גת אחת – שהיו להם כרמים בשותפות ובעצרו אותם לתוך גת אחת, אֶחָד – מהם, מֵעֶשֶׂר – נאמן על המעשרות, וְאֶחָד שְׁאִינוֹ מֵעֶשֶׂר – אינו נאמן על המעשרות, הַמֵּעֶשֶׂר – הנאמן על המעשרות, מֵעֶשֶׂר אֶת שְׁלוֹ – היינו החצי מכל מה שגדל בכרמים, וְחִלְקוּ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא – בירושלמי מבורר: וחלקו בכל מקום שהוא דמאי. כלומר שנוסף על מה שהוא מעשר מחצית מה שגדל בכרמים, חייב הוא עוד לעשר חצי מהיין שהוא נוטל לחלקו מן הגת בתורת דמאי. הטעם הוא לפי שאין בריה, כלומר שאין אנו אומרים: הוכרר הדבר למפרע שכל אחד קיבל חלקו הוא, וחוששים אנו שמא מה שנטל מן היין חציו שלו וחציו של חברו, וכיון שחבירו אינו נאמן למעשרות, הרי הוא חייב לעשר את חלק חברו שבידו משום דמאי. אמנם יש דעה, שבדברים שהם מדרבנן יש בריה, והרי דמאי מדרבנן הוא, אבל משנתנו מתפרשת לדעת הסובר שאף בדרבנן אין בריה. ויש מפרשים משנתנו בדרך אחרת, שהמדובר כאן בכגון שחילקו ביניהם את הענבים לאחר הבצירה, ואחר כך עירבו בגת ודרכום יחד, ובאה המשנה ללמדנו, שהנאמן מעשר תחילה את הענבים שלו קודם שמכניסם לגת, ונמצא שחצי היין שבגת מעושר, ואחר כך כשהוא נוטל חלקו מן היין, הואיל והיין נכלל כולו, שהרי לדברי הכל יש בלילה בדברים לחים, נמצא שכל טיפת יין שבגת חצייה מעושרת ודאי וחצייה דמאי, שמא חבירו לא עישר ענבים שלו, הלכך חייב הוא לעשר דמאי על מחצית היין מחלקו שהוא נוטל, לפי שהחצי ממה שהוא נוטל – חלק חבירו הוא שאינו נאמן למעשרות. וזה ששינוי "בכל מקום שהוא", היינו שיאמר בשעה שהוא מעשר דמאי על מחצית יינו: "בכל מקום שהוא הדמאי בתוך היין הזה הרי זה מעשר עליו" (רמב"ם עפ"י "משנה ראשונה"). לפי פירוש זה אין כאן בכלל ענין של בריה. אבל בעל "כסף משנה" כותב בפירושו לדברי הרמב"ם (הל' מעשר ט, ג): "...נמצא שחצי היין שלקח זה המעשר, יש לומר בו שהוא מחלקו של חבירו, משום שאין בריה. ולכן מפרש עליו דמאי". ברם, בעל "תוספות יום טוב" מבאר דברי "כסף משנה", שמה שחוששים שיש חצי חלק חבירו בידו משום שאין בריה, אינו ענין ליש בריה ואין בריה (כלומר למחלוקת הדעות אם יש בריה או אין בריה), כי הואיל וחילקו הענבים ואחר כך חזרו ועירבו בגת, וודאי שלדברי הכל יש לנו לומר שנתערבו, ואין לומר שהוברר שמה שיחזור זה ויקח ויחזור זה ויקח, שלכל אחד חוזר אותו חלק עצמו שנתן לגת, שדבר זה אין הדעת נותנת. פירוש הדברים. שהסברו של "כסף משנה" לשיטת הרמב"ם "משום שאין בריה". לדברי הכל הוא, כלומר שבכגון זה, כפי שהרמב"ם מפרש משנתנו, הכל מודים שאין בריה. אמנם כפי מה שביארנו בראשונה,

או שליש או רביע, אבל המקבל על מנת למכור את הפירות ולהתחלק ברווחים, לעולם המעשרות לבעלים, שלא נכנסו לשותפות אלא במה שעומד להימכר לשם שכר ורווחים, אבל המעשרות אינם עומדים לשכר. נמצא רבי יהודה חולק על תנא קמא בשני דברים: א) בישראל המקבל מכהן או מלוי זיתים לשמן, שלדעתו המעשרות לבעלים. ב) במקבל למחצית שכר, אפילו כהן או לוי שקיבל מישראל, המעשרות לבעלים, בין בזיתים ובין בתבואה ובפירות אחרים ("משנה ראשונה"). ואין הלכה כרבי יהודה.

יוס חמישי

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת, שמדובר בה בענין המקבל זיתים לשמן, מביאה משנתנו מחלוקת בית שמאי ובית הלל בענין מכירת זיתים; ומדובר כאן בזיתים תלושים שעדיין לא הוכשרו לקבל טומאה.

בית שמאי אומרים: לא ימכר אדם את זיתיו אלא לחבר. – שהוא נוהר בענין טהרות ונאמן עליהן, אבל לא ימכרם למי שאינו חבר שמא ידרכם בטומאה. בית הלל אומרים: אף למעשר – מותר למכור זיתים אף למי שהוא נאמן על המעשרות בלבד, אף על פי שאינו נאמן על הטהרות. בירושלמי מבורר טעמם של בית הלל, לפי שאנו אומרים, שהוא קונה את הזיתים לאכילה, ויאכלם קודם שיוכשרו – על ידי המוהל (המיץ) היוצא מהם – לקבל טומאה. ואף על פי שרוב הזיתים אין אוכלים אותם כך, מכל מקום הואיל ואפשר לתלות בסיבה כל שהיא כדי להתיר המכירה, הקילו בית הלל. יש מפרשים, שטעם המחלוקת הוא, אם מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, שלדעת בית שמאי אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, ולכן אסור למכור זיתים אלא לחבר הזהיר בענין טומאה וטהרה, שאם ימכרם למי שאינו חבר, שמא יטמאם בשעת דריכה, כשיוכשרו לקבל טומאה. ובית הלל סוברים, שמותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, הלכך מותר למכרם למי שהוא נאמן על המעשרות, אף שאינו נאמן בענין טומאה וטהרה. אמנם שינוי (לעיל ב, ג): "המקבל עליו להיות חבר, אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש", ופירושו המפרשים, לפי שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל אין ההלכה כמשנה זו, אלא כדעת בית הלל שבמשנתנו, שהיא משנה אחרונה, שמותר לגרום טומאה לחולין (רמב"ם). – מדברי בית הלל "אף למעשר" משמע, שמדובר כאן בזיתים טבל, שאם לא כן הרי גם למי שאינו מעשר מותר למכרם. ואף על פי ששינוי (לעיל ה, ח) שאסור למכור טבל, מכל מקום אמרו שם שלצורך מותר (עיין שם), ואף כאן מדובר איפוא שמוכר לצורך ("משנה ראשונה"). וצנועי בית הלל – המדקדקים במצוות שבבית הלל, היו נוהגין בדברי בית שמאי – שלא היו מוכרים זיתים אלא לחבר.

ח שנים שקבלו שדה פאריסות, או שירשו, או שנשתתפו – יכול הוא לומר: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני, אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר לו: מל אתה חטים ואני שעורים, מל אתה יין ואני אטל שמן.

ט חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, יכול הוא לומר לו: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני, אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר לו: מל אתה חטים ואני שעורים, מל אתה הלח ואני אטל את היבש.

י גר וגוי שירשו את אביהם גוי, יכול הוא לומר: מל אתה עבודה זרה ואני מעות, אתה יין ואני פרות. ואם

פירוש ברטנורא

ח מל אתה חטים שבמקום פלוני. הכא מיירי שחלקו שדה בקמותיה וענבים המחוברים בכרם הלכך יש ברירה ואמרינן זהו חלקו המגיע והמעשר מעשר את שלו ודיו. ולעיל איירי שחלקו בתלוש והתם אין ברירה דכל קלח וקלח של שותפים הוא וצריך לעשר דמאי על חלקו חברו שבידו: אבל לא יאמר לו מל אתה חטים ואני שעורים. דליכא למימר הכא זהו חלקו המגיע אליו הוה כמחליפין זה לזה, ונמצא זה המעשר מוכר חלקו למי שאינו מעשר:

ט חבר. הנאמן לטהרות ואין צריך לומר למעשרות: שירשו את אביהם עם הארץ. ופירות שהניח הוה דמאי ובחזקת טמאים: מל אתה בלח. שהוכשר לקבל טומאה ואני ביבש שלא הוכשר לקבל טומאה לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש כדתנן לעיל בפרק שני:

י מל אתה עבודת כוכבים ואני מעות. אע"ג דחלופי עבודת כוכבים ויין נסך אסורים בהנאה הכא שרי עד שלא באו לידו משום דירושת גר את אביו

משניות מבוארות – קהתי

הראשון, אבל כשחלקו במחובר, יש ברירה (ברטנורא).

באור משנה ט

חבר – הנאמן על המעשרות ואף מדרקד בענין טהרות, ועם הארץ – שאינו נאמן על המעשרות ומכל שכן שאינו נזהר בטומאה וטהרה, שירשו את אביהם עם הארץ – שפירותיו דמאי ובחזקת טמאים, יכול הוא – החבר, לומר לו – לאחיו עם הארץ: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני אטל חטים שבמקום פלוני – שיודע הוא שאלו לא הוכשרו לקבל טומאה, או מל אתה יין שבמקום פלוני ואני אטל יין שבמקום פלוני – שבכונן זה כל אחד נוטל את חלקו המגיע לו, ואין אנו אומרים שהחבר החליף חלקו בשל אחיו, שהרי שניהם נטלו מאותו המין, כמו שבארנו במשנה הקודמת. אבל לא יאמר לו – החבר לעם הארץ: מל אתה חטים ואני אטל שעורים – שבתורת יורשים יש לכל אחד מהם חלק בכל מין ומין, וכשלווקח החבר כל החיטים ונותן לאחיו עם הארץ כל השעורים, הרי הוא כמחליף את חלקו בשעורים בחלק אחיו בחיטים, וחליפין הם כמכר, ואסור לחבר למכור דמאי לעם הארץ; וכן לא יאמר לו: מל אתה הלח – היינו מה שכבר הוכשר לקבל טומאה, ואני אטל את היבש – שלא הוכשר עדיין לקבל טומאה, מהטעם שבארנו, שאסור למכור לעם הארץ דמאי, ולח ויבש נחשבים גם הם כשני מינים. ויש מבארים הטעם, לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש (ברטנורא), כמו ששינונו (לעיל ב, ג).

שבת קוד ט

באור משנה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, שאסור לחבר לחלוק עם אחיו בצורת "חלופ" מיני תבואה שונים שיש בנכסי הירושה, באה משנתנו ללמד בגר וגוי שירשו את אביהם גוי, שמותר לגר ליטול מהירושה דברים המותרים לו בהנאה כנגד דברים האסורים בהנאה לישראל שנטל אחיו הגוי ואינו חשוב כמחליף, כפי שיבואר במשנה. – והלכה היא שעבודה זרה וכל הדברים שמשמשים בהם הגויים לעבודה זרה או שמקריבים לה אסורים לישראל בהנאה; כן גזרו חכמים על יינם סתם שהוא אסור בהנאה משום איסור יין נסך, שמא הוקדש על ידי הגוי לנסך לעבודה זרה.

גר וגוי שירשו את אביהם גוי – והם באים לחלוק ביניהם את נכסי הירושה, יכול הוא – הגר, לומר – לגוי: מל אתה עבודה זרה ואני אטל מעות, מל אתה יין ואני אטל פרות – אף על פי שהם שני מינים, אין אנו אומרים שהדברים שנטל הגר הם חליפי עבודה זרה וחליפי יין נסך שאסורים בהנאה, לפי שאין הגר יורש את אביו מדין תורה אלא מדברי סופרים, וכל זמן שנכסי הירושה

שמדובר במשנתנו בשניים שהיו להם כרמים בשותפות ולא חלקו הענבים תחילה אלא נתנו את הכל לתוך גת אחת, ואחר כך חילקו ביניהם את היין, לדעת הסובר יש ברירה אין הנאמן חייב לעשר אלא היין שנטל מן הגת לחלקו, שאנו אומרים: הוברר הדבר, בשעת חלוקת היין, שכל אחד מה שנטל, חלקו הוא נטל. מכאן בארנו בראשונה שמשנתנו היא לדעת הסובר אין ברירה (וכך פירשו הר"ש, הרא"ש והרב מברטנורא).

יו"ט ש

באור משנה ח

שנים – אחד נאמן על המעשרות ואחד שאינו נאמן, שקבלו שדה פאריסות – לעבדה במשותף, או שירשו – שדה, או שנשתתפו – שלקחו שדה בשותפות; כשהם באים לחלק ביניהם את היבול, יכול הוא – הנאמן, לומר – לשאינו נאמן: מל אתה חטים שבמקום פלוני ואני אטל חטים שבמקום פלוני, או מל אתה יין שבמקום פלוני ואני אטל יין שבמקום פלוני – שהואיל ושניהם לוקחים מאותו המין, אין אנו אומרים שמחליפים את חלקיהם והרי זה כמוכר טבל לשאינו נאמן, אלא אנו אומרים, שכל אחד נוטל את חלקו המגיע לו, והנאמן אינו צריך לעשר אלא את שלו. אבל לא יאמר לו – הנאמן לשאינו נאמן: מל אתה חטים ואני שעורים, או מל אתה יין ואני אטל שמן – שהואיל וכל אחד לוקח מין אחר, הרי הם כאילו מחליפים את חלקיהם, שהנאמן נותן לשאינו נאמן את חלקו בחיטים או ביון, ושאינו נאמן נותן לנאמן את חלקו בשעורים או בשמן, שהרי לשניהם יש חלק בכל המינים, ונמצא הנאמן מוכר חלקו בטבלים לשאינו נאמן, והרי אסור למכור דבר שאינו מתוקן. – יש מפרשים, שלאחר שלמדנו במשנה הקודמת בשניים שבצרו כרמיהם לתוך גת אחת שמעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא, לפי שאין ברירה, כמו שבארנו שם, באה משנתנו ללמד, שלא אמרו אין ברירה אלא בכונן שנתנו את כל הענבים לגת אחת ונתערב הכל במקום אחד, אבל בכונן זה שאחד נוטל חיטים שבמקום פלוני ושני נוטל חטים שבמקום פלוני, הואיל והחיטים בשני מקומות מיוחדים הם, לדברי הכל הקילו בדמאי לומר יש ברירה, כלומר שאנו אומרים: הוברר הדבר למפרע, שמה שנטל כל אחד, זהו חלקו המגיע לו, ולכן הנאמן על המעשרות אינו מעשר אלא מה שנטל לחלקו (ר"ש; ר"א). ויש מפרשים שמדובר כאן שחלקו השדה בקמתה והענבים המחוברים בכרם, ולא אמרו אין ברירה אלא כשחלקו בתלוש, ומה שגדל גדל בשותפות, כמדובר במשנה הקודמת (לפי הפירוש

מִשְׁבָּאוֹ לְרִשּׁוֹת הָגֵר – אָסוּר.

יֵאֵמַר הַמּוֹכֵר פְּרוֹת בְּסוּרְיָא וְאָמַר: מִשְׁלֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵן – חֵיב לְעֵשֶׂר; מְעַשְׂרִין הֵן – נֶאֱמָן; שֶׁהָפָה שְׂאֶסֶר הוּא הָפָה שְׁהִתִּיר. מִשְׁלֵי הֵן – חֵיב לְעֵשֶׂר; מְעַשְׂרִין הֵן – נֶאֱמָן, שֶׁהָפָה שְׂאֶסֶר הוּא הָפָה שְׁהִתִּיר. וְאִם יָדוּעַ שֵׁשׁ לֹא שָׁדָה אַחַת בְּסוּרְיָא – חֵיב לְעֵשֶׂר.

פירוש ברטנורא

אינה מן התורה אלא מדברי סופרים. ולא דמי לחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ דאפילו קודם שבאו לידו אסור לומר לו טול אתה חטים ואני שעורים, דהתם הוא ירושה דאורייתא והוה כאילו בא לידו:

יא סוריא. הם ארצות שכבש דוד שלא היו מארץ ישראל כגון ארם נהרים וארם צובה, ולפי שעדיין לא נכבשה כל א"י לפיכך לא קדשו בקדושת הארץ אף על פי שהיה כבוש של רבים ובמקצת דינים הוא כארץ ישראל ובמקצת דינים הוא כחוצה לארץ. והקנה פירות בסוריא אינו חייב להפריש מהן דמאי לפי שרוב פירות הנמכרים בסוריא מחו"ל הן באים, הלכך כי אמר מעושרין הן נאמן מנו דאי בעי אמר של חו"ל הן והיה נאמן כרתנן בפ"ק מכוב וזהו נאמן, השתא נמי כי אמר של א"י הם ועשרתם נאמן: **שחפה שאסר.** כשאמר של א"י הם וחייבים במעשר, הוא הפה שהתיר כשאמר עשרתם וכי חייב דמהמנינן ליה במאי דאסר כשאמר של א"י הם נהמניה נמי כמה שהתיר כשאמר עשרתם: **משלי הן.** מן השדה שיש לי כאן בסוריא חייבים לעשר דבפירות של סוריא גזרו על הדמאי כשידוע שגדלו שם: **ואם ידוע שיש לו שדה.** אין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דכיון שידוע שיש לו שדה מסתמא משרדו הביא הפירות ולא היה נאמן לומר מחו"ל הם באים הלכך כי אמר עשרתם אינו נאמן דליכא מנו:

משניות מבוארות – קהתי

סמוך לירושלים לא הוריש. אמר לו הקב"ה: סמוך לפלטרס שלך לא הורשת. ויאך אתה חוזר ומכש ארם נהרים וארם צובא?... מכאן, יש דברים שסוריא היא בהם כארץ ישראל, ויש דברים שהיא בהם כחוצה לארץ (עין גיטין ח, א). הקנה שדה בסוריא כקונה בארץ ישראל לענין תרומה ומעשרות ושביעית. אבל הלוקח פירות בסוריא אינו צריך לעשרם דמאי, לפי שרוב הפירות הנמכרים בסוריא באים מחוצה לארץ. ויש אומרים הטעם, מפני שרוב הפירות שבסוריא משל נכרים הם (הראב"ד). אבל אם ידוע שהפירות גדלו שם בשדה של ישראל, חייבים לעשרם דמאי. – משנתנו דנה במי שמוכר פירות בסוריא ואומר שהפירות הם מארץ ישראל או משל שדהו שבסוריא.

המוכר פרות בסוריא – שסתם פירותיה פטורים ממעשר דמאי, כמו שבארנו לעיל. **ואמר** – המוכר: **משל ארץ ישראל הן** – פירות אלו הוכחו לכאן מארץ ישראל, **חייב** – הלוקח ממנו, **לעשר** – להפריש מהפירות מעשרות דמאי. **מעשרין הן** – אם אמה המוכר: הפירות הם מארץ ישראל אבל מעושרים הם, **נאמן** – על דבריו, **שחפה שאסר הוא הפה שהתיר** – אותו הפה שאסר את הפירות באמרו "הם מארץ ישראל", הוא הפה שהתירם באמרו "מעושרים הם", וכשם שמאמינים לו על האיסור, כך מאמינים לו על ההיתר. כלל זה "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" מבואר בגמרא בדרך "מיגו" (מתוך), כלומר שמאמינים לו על כל מה שאמר, מתוך שיכול היה לשתוק ולא לומר כלום, ואף אז היה הלוקח פטור מלעשרם דמאי, כמו שהזכרנו לעיל. **משלי הן** – אם אמר המוכר: הפירות הם משל שיד שבסוריא, **חייב** – הלוקח, **לעשר** – שגם בפירות של סוריא גזרו על הדמאי, אם ידוע שגדלו שם בשדה של ישראל, כמו שהזכרנו לעיל (בהקדמה למשנתנו). **מעשרין הן** – ואם אמר: משלי הם ועישרתם, **נאמן** – על כך, **שחפה שאסר** – באמרו "משלי הם", **הוא הפה שהתיר** – באמרו "מעושרים הם", כמו שבארנו לעיל. **ואם ידוע שיש לו שדה אחת בסוריא** – שאף בלא אמירתו "משלי הם" היינו אומרים מן הסתם משרדו הביא את הפירות, ונמצא שאין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, **חייב** – הלוקח, **לעשר** – את הפירות דמאי, שהואיל ואין כאן "מיגו", שאף אילו המוכר היה שותק, היה הלוקח חייב לעשרם, לפיכך אין המוכר נאמן לומר "מעושרים הם".

לא באו לרשותו עדיין לא זכה בהם, הלכך אין כאן חילופין כלל. אמנם בחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ שנינו במשנה הקודמת, שאסור לחבר לומר לעם הארץ: טול אתה חטים ואני שעורים, לפי שהם יורשים את אביהם מן התורה, והרי זה כאילו חלקו של כל אחד בירושה בא לרשותו, הלכך אם הוא יכול כל החטים ואחיו כל השעורים הרי הם כמחליפים את חלקיהם, כמו שבארנו שם. לא כן הדבר בגר וגוי שירשו את אביהם גוי, שירושת הגר את אביו אינה מן התורה, "לפי שאין ביניהם קירבה, שהת מבדילה ביניהם. אלא שירוש אתו מתקנת חכמים, שמא ימיר ויחזור לדתו כדי לרשת את אביו" (רמב"ם), הלכך מותר לו לומר לאחיו הגוי: טול אתה עבודה זרה ואני אטול המעות, אתה יין ואני פירות, שהואיל ועדיין לא באו לרשותו אינו כמחליף. **ואם משבאו לרשות הגר** – אבל אם הדברים הללו האסורים בהנאה באו כבר לרשות הגר, **אסור** – לו לומר לגוי אחיו: "טול אתה עבודה זרה ואני מעות" וכיוצא בזה, לפי שכבר זכה בה ונמצא כאילו בא להחליפם, והרי אסורים הם בהנאה.

בירושלמי מסופר: "עקילס הגר חילק עם אחיו והחמיר על עצמו והוליק חלקו לים המלח"... ושלשה אמוראים חלוקים בזה: אחד אמר: דמי עבודה זרה הוליק לים המלח, ואחד אמר: דמי חלקו של עבודה זרה הוליק לים המלח, ואחד אמר: עבודה זרה עצמה הוליק לים המלח, בשביל לעקור עבודה זרה מבית אבא.

באור משנה יא

ארצות ארם שכבש דוד המלך וסיפחן לארץ ישראל (כמסופר בשמואל ב פרק י, ובדברי הימים א פרק יט), נקראות בתלמוד: סוריא. ואין דינה של סוריא כדן ארץ ישראל לכל דבר, שהואיל ודוד כבש אותה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל, לא נתקדשה בקדושת הארץ. ואמנם יצאה מכלל חוץ לארץ, אבל לכלל קדושת ארץ ישראל לא הגיעה, כמו שמוכר בספרי (לפרשת עקב): "מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובא ואין מצות נוהגת שם (כמו בארץ ישראל)? אמרו (חכמים): דוד עשה שלא כתורה. התורה אמרה משתכבשו ארץ ישראל תהיו רשאים לכבוש חוץ לארץ – שנאמר (דברים יא, כג): "וירשתם גרים גדולים ועצומים מכם", ואחר כך (שם שם, כד): "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה" – שלא תהא ארץ ישראל מטמאה בגילוליה, ואתם חוזרים ומכבשים חוץ לארץ – אבל הוא (דוד המלך) לא עשה כן. אלא חזר וכבש ארם נהרים וארם צובא. ואת היבוסים שהיה

בכוחו של יהודי להתגבר על השינויים שישנם ממקום למקום ומזמן לזמן, כך, שבכל מקום ובכל זמן שבהם הוא חי, יש לו אותה תורה "אשר החלו לעשות", שקיבלו בני-ישראל במדבר סיני.

משיחת חג הפורים, ה'תשכ"ז

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

משנה נביאים הראשונים – דוד ושמואל. מפרש במסכת סוטה (מחב). ופליגא דעולא – הא דתניא: ר' שמעון אומר ארון גלה לבבל. ראשונה ושניה – כלומר משני מקראות. כל חדרה – הגנוז בחדרי חדרים.

דף נג ע"ב: משנה משניפול ארון, ולא היה שייך ליתן את המחתה בין הבדים, אכן היתה שם בקודש הקדשים מונחת מימות נביאים ראשונים ושתייה [-לשון יסוד] היתה נקראת, והיתה האבן גבוהה מן הארץ שלש אצבעות, ועליה היה נותן את המחתה.

גמרא מדייקת הגמרא: 'משננגז' הארון לא קתני, אלא 'משניפול', ואם כן תנן במשנתנו כמאן דאמר ארון גלה לבבל ולא נגזז. דתניא

בברייתא מחלוקת בזה, רבי אליעזר אומר, ארון גלה לבבל, שנאמר (דברי הימים ב' לו ה-י) 'בן עשרים וחמש שנה יהיוקים במלכו וגו', עלה נבוכדנאצר וגו' וימלוך יהויכין בנו תחתיו וגו' ולתשובת השנה [-לסוף אותה שנה שהגלו את יהויקים אבי יהויכין] שלח המלך נבוכדנאצר ויבאחו [-את יהויכין] בבבל עם כלי חמדת בית ה' – הוא הארון. רבי שמעון בן יוחאי אומר, ארון גלה לבבל ולומד זאת מפסוק אחר, שנאמר בנבואה למלך חזקיהו (ישעיה לט ו), 'הנה ימים וגו' לא יותר דבר אמר ה', 'דבר' אלו עשרת הדברות שבו – בארון. רבי יהודה (בן לקיש) [בר אילעאי] אומר, ארון במקומו נגזז ולא גלה לבבל, שנאמר לגבי הכנסת הארון למקדש הראשון (מלכים א' ח ח) 'ויראו ראשי הכהנים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה', משמע 'עד היום הזה' שאף היום הבדים שם משום שנגזז במקומו.

ופליגא דעולא – מה ששנינו בברייתא שלרבי שמעון בן יוחאי הארון גלה לבבל, חולק על שיטת עולא בדעת רבי שמעון בן יוחאי, דאמר עולא, שאל רבי מתיא בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי ברומי, וכי מאחר שרבי אליעזר מלמדנו פעם ראשונה ושניה – משני מקראות שהארון גלה לבבל, ראשונה – מקרא ראשון הא דאמרן לעיל, 'ויבאחו בבבל עם כלי חמדת בית ה', שניה – המקרא השני מאי היא, דכתיב 'ויצא מבת ציון כל הדרה'. מאי 'כל הדרה', שהיה יכול לומר ויצא מבת ציון הדרה. אלא בא לדרשה, 'כל הדרה' – כל הגנוז בחדרי חדרים, וזה הארון היה בבית קודש הקדשים חדר לפנים מחדר, וגם הוא גלה מירושלים. ואחר שאמר רבי מתיא לרבי שמעון בר יוחאי כל זאת, שאלו, אתה רבי שמעון בן יוחאי מה אתה אומר, אמר לו רבי שמעון בן יוחאי, שאני אומר ארון במקומו נגזז ולא גלה לבבל, שנאמר (מלכים א' ח ח) 'ויארכו הכהנים וגו' ויהיו שם עד היום הזה'. הרי שלדעת עולא, סובר רבי שמעון בן יוחאי שהארון נגזז במקומו ולא גלה לבבל.

דף נד ע"א: דעה נוספת על מקומו של הארון: אמר רב נחמן, תנא בברייתא, ונחמיה אומרים, ארון בלשפת דיר העצים היה נגזז. אמר רב נחמן בר יצחק, אף אנן נמי תנינא (משנה שקלים פ"ו מ"ב), מעשה בכהן אחר שהיה מתעסק בטיול ושחוק, וראה את אחת מהמרצפות של הרצפה בלשכת העצים שהיא משונה מחברותיה בכך שהיא גבוהה יותר, והבין שסילקוה ושוב החזירוה, ובא והודיע את חבריו, ולא הספיק לגמור את הדבר להראות את מקומה עד שיצתה נשמתו של הכהן המספר, וידעו ביחוד – בבירור ששם ארון נגזז. מאי הוה עבד – במה היה אותו הכהן מתעסק. אמר רבי חלב, מתעסק בקרדומו היה – משחק היה בגרזנו.

תנא דבי רבי ישמעאל מעשה אחר בענין מקום הארון, שני כהנים בעלי מומין שאינם ראויים לעבודה היו מתליעין בעצים – בלשכת דיר העצים היו מסירים מן העצים את החלקים המתולעים הפסולים למזבח, ונשמתה קרדומו של אחר מהם ונפלה שם במקום שהיה הארון נגזז, ויצתה אש משם ואכלתה.

1 אלא שלא יעבור על לאו דקחמך, והיינו אם ציווהו אביו להנהיג
2 עבדו בשבת בהמה העושה מלאכה. ומאחר שאין כרת על לאו
3 זה, על כן הוצרך הכתוב ללמדנו שלא יידחה איסור זה מפני עשה
4 של כיבוד אב. אבל בלאו שיש בו כרת אכן אין צורך במיעוט
5 האמור, שכן אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת בכל התורה.
6 ואם כן חזרת הקושי למקומה, למה צריך למעט מ'עליה' שאין
7 יבום דוחה איסור אחות אשה.
8 תמזה הגמרא על הדחייה האמורה: וכי יתכן שאף שאין בלאו של
9 מחמר כרת אפילו קבי לא דחי אותו העשה של כיבוד אב. הלא
10 אם כן יקשה, אלא הא דקיימא לו דאחי עשה ודחי לא תעשה ממה
11 שהתירה התורה כלאים בציצית, הרי אדרבה ליגמר (יש ללמוד)
12 מהא – ממצות כיבוד אב שאינה דוחה לאו דמחמר, דאף בכל
13 התורה לא ידחי עשה לא תעשה. אלא בהכרח שלא בא הכתוב
14 למעט אלא לאו שיש בו כרת.
15 מחמת הגמרא על דבריה: וכי תימא שאין ללמוד מלאו דמחמר
16 שאינו נדחה מפני כיבוד אב לשאר לאוים משום דשאני לאוי
17 דשבת דקחמך, אבל שאר לאוים אכן נדחים מפני עשה, והרי אי
18 אפשר לומר כן, דהא תנא בעלמא קאי – שהרי התנא למד
19 מאיסורי שבת גם לשאר איסורים שאינם נדחים מפני כיבוד אב
20 ואם, ולא קפריך על לימוד זה כפירכא האמורה 'שאני לאוי דשבת
21 דחמירי'. דתניא, יכול אמר לו אביו לבנו הכהן היטמא ותכנס לבית
22 הקברות כדי להשיב לי את אבידתי, או שאמר לו אביו התעסק
23 בכבודי ואל תחיר את האבידה שמצאת, יכול ישמע לו (ולאביו)
24 ויעבור על הלאו שנאמר בכהנים (ויקרא כא א) 'לנפש לא יטמא
25 בעמיו', או על הלאו שנאמר באבידה (דברים כב א) 'לא תוכל
26 להתעלם', תלמוד לומר, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי
27 תשמרו אני ה', ללמד שכולכם חייבין כבבדך, ואין איסור שבת
28 נדחה מפני כיבוד אב. ומכאן שאף איסור טומאת כהנים למתים
29 והתעלמות מאבידה אינם נדחים מפני עשה זה. הרי שאין לחלק
30 בין איסורי שבת לכל הלאוין שבתורה, ואם כן אי אפשר להעמיד
31 את הכתוב האמור בלאו של מחמר, שהרי לפי זה יש ללמוד ממנו
32 לכל הלאוין שבתורה שאינם נדחים מפני עשה. אלא בהכרח
33 הכתוב מדבר במלאכות שבת שיש בהן כרת, ואם כן יש להוכיח
34 ממנו ששאר עשין דוחים אף לא תעשה שיש בו כרת.
35 הגמרא דוחה תירוצו זה: אלא אף אם מדובר במלאכה שיש בה
36 כרת, עדיין יקשה מדוע צריך לאסור אחות אשה ביבום מ'עליה',
37 הלא גם בלא מיעוט זה אין ראייה להתירה ממה שהוצרך הכתוב
38 להשימנו שכיבוד אב אינו דוחה איסור כרת של מלאכות שבת,
39 משום דאיכא למיפרך על ראייה זו, מה להנהיג – למלאכות שחיסה
40 ובישול בשבת שלולי המיעוט היה איסורן נדחה מפני כיבוד אב,
41 שכן דחיית הלאו היא הקשר המצוה של כיבוד אב והיא הכשר
42 קיומו של עשה זה, לפי שאי אפשר לקיימו מבלי לעבור על הלאו.
43 אבל ביבום שאין דחיית איסור אחות אשה הכשרו היחיד של
44 העשה, שהרי יכול היבם לחלוץ לה ולא לייבמה, אין לו לאיסור
45 להדחות מפני מצות יבום.
46 הגמרא מביאה מקור אחר לכך שעשה דוחה לא תעשה שיש בו
47 כרת: אלא לולי 'עליה' שלקא דתתא דמיא דתיתי (ו-שילמד) עשה
48 של יבום שהוא דוחה איסור כרת של אחות אשה מנגין בית
49 המקדש. דתניא, יכול יהא נגין בית המקדש שהוא מצות עשה דוחה
50 שבת ויבנהו אפילו בשבת, תלמוד לומר, (ויקרא טז ט) 'את שבתתי
51 תשמרו ומקדשי תיראו אני ה', ללמד שכולכם – אתם והמקדש
52 חייבין כבבדך. מאי לאו (ו-האם לא) באה התורה לאסור את בנן

53 המקדש במלאכות בונה וסותר, שיש בהן חיוב כרת, ומכל מקום
54 מיעוט שהן אסורות אינו אלא משום דתתא דתתא 'את שבתתי
55 תשמרו וגו', הלא קבי היה דחי עשה של בנן בית המקדש את
56 לאו של שבת שיש בה כרת. ולפי זה מוכח מכאן ששאר עשין
57 דוחים אף לאו שיש בו כרת, ועל כן לולי 'עליה' אף אחות אשה
58 היתה מתייבמת.
59 דוחה הגמרא: לא בא הכתוב לאסור בנן בית המקדש בשבת
60 במלאכות שיש בהן כרת, אלא בא לאסור לאו דקחמך לצורך בנן
61 בית המקדש בשבת, שהוא לאו שאין בו כרת. אבל מלאכה שיש
62 בה כרת לא הוצרך הכתוב למעט, שכן לאו שיש בו כרת לעולם
63 אינו נדחה מפני עשה.
64 תמזה הגמרא על דחייה זו: וכי יתכן שאפילו קבי שאין בלאו זה
65 כרת לא דחי אותו העשה של בנן בית המקדש. והרי לפי זה יקשה,
66 אלא הא דקיימא לו דאחי עשה ודחי לא תעשה, הרי יש לנו ליגמר
67 (וללמוד) מהא – מבנין בית המקדש שאינו דוחה לאו של מחמר
68 דאף בכל מקום לא דחי עשה את לא תעשה. וכי תימא שאין
69 ללמוד ממנו לשאר לאוין משום דשאני לאוי דשבת דקחמך, והא
70 תנא בעלמא קאי – הרי מצינו לתנא שלמד שאר לאוים מאיסור
71 שבת, ולא קא פריך על לימוד זה 'שאני לאוי דשבת דחמירי'.
72 דתניא, יכול אמר לו אביו לבנו שהוא כהן, היטמא בבית הקברות
73 להשיב לי אבידתי, או שאמר לו אביו התעסק בכבודי ואל תחיר
74 את האבידה שמצאת, יכול ישמע לו, תלמוד לומר, איש אמו ואביו
75 תיראו וגו' ואת שבתתי תשמרו אני ה', כולכם חייבין כבבדך, ואין
76 לעבור על הלאו של שבת בשביל כיבוד אב, והוא הדין לטומאת
77 מת והתעלמות מאבידה.
78 שוב מקשה הגמרא: הלא אין ללמוד ממה שהוצרך הכתוב לאסור
79 בנן בית המקדש בשבת שעשה של יבום דוחה אף לאו שיש בו
80 כרת, אלא יש לדחות ראייה זו משום דאיכא למיפרך, מה להנהיג
81 מלאכות שבת, שמן הראוי שידחו מפני מצות בנן המקדש, שכן
82 דחיית הלאו היא הקשר המצוה של בנן הבית ואי אפשר לקיימו
83 באופן אחר, ולכן היתה התורה צריכה למעט ולומר שבנן בית
84 המקדש אינו דוחה שבת. אבל ביבום אין עבירת הלאו הכשרו
85 היחיד של העשה, שכן בידו לחלוץ.
86 מתרצה הגמרא: הלא מה שהקשר מצוה שיש במלאכת בנן בית
87 המקדש אינו דוחה שבת תיפוס לי מהם – אפשר ללמוד ממצות
88 כיבוד אב שאינה דוחה מלאכת שבת אף שהיא הכשר מצוה. ואין
89 לומר שבא הכתוב 'ומקדשי תיראו' ללמדנו ששאר לאוין שיש
90 בהן כרת נדחים מפני עשה במקום שהדחייה היא הכשר המצוה,
91 שהרי גם דבר זה כבר נלמד ממה שהוצרך הכתוב לאסור מלאכות
92 שבת בכיבוד אב. אלא בהכרח ש'מקדשי תיראו' בא ללמדנו
93 שבכל התורה עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת אף במקום
94 שהדחייה אינה הכשר המצוה, ועל כן נצרך ה'עליה' ללמדנו
95 שאין יבום דוחה במקום אחות אשה.
96 דוחה הגמרא: לעולם אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת בכל
97 התורה, ואין קבי נמי שלא בא כתוב זה ללמדנו דיני דחייה, ואם
98 כן את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו למה לי, מיכעי ליה
99 לביתניא, שיש להקיש מורא מקדש לשמירת שבת ולהשוותם
100 בכמה עניינים. שכן שנינו בברייתא, יכול ויתירא אדם ממקדש
101 לעשותו אלהות, תלמוד לומר, את שבתתי תשמרו (ואת) [מקדשי
102 תיראו]. נאמרה שמירה בשבת, ונאמרה בסמוך לה מצות מוקדש
103 במקדש, מה שמירה האמורה בשבת

כל העניינים הבלתי רצויים מתהפכים לטוב, ו"ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר", וכהסיום וחותרם שתיקנו בנוסח ההבדלה: "כן תהיה לנו".

יבמות. פרק ראשון – חמש עשרה נשים דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רטו רש"י תוספות

לאו דמחמר – אחר בהמה, שהוא בלאו ד"לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך" (שמות כ). ובהאי לאו ליכא ברת, דלא עביד מעשה בגופיה, וכמאן דאמר בפרק "מי שהחשיך" (שבת קנד,א) המחמר אחר בהמתו בשבת פטור. ואפילו הכי לא דחי – בתמיה. וליגמר מהבא – דלא דחי אפילו לאו גרידא. וכי תימא שאני לאוי דשבת דחמירי – דקיימא

לן (עירובין טט,ב) מחלל שבת כעבוד עבודה וזה, ומשום הכי אפילו לאו גרידא לא דחי, ומשום הכי גמרינן. והא תנא בעלמא קאי ולא פריך – והא אשכחן תנא בעלמא דילף שאר לאוי, כגון לאו ד"לא יטמא" דבקה, ולאו ד"לא תוכל להתעלם", מלאו דשבת לחומרא. ולא פרכין שאני לאוי דשבת דחמירי. אמר לו אבוי – לכה. הישפא – בבית הקברות להשיב אבדיה, או שהיה עומדת תחת ואמר לו אל תחזיר, יכול ישמע לו, תלמוד לומר: "איש אמו ואביו, וילפינן לאו דטומאה ולאו דהשבת אבדה מלאוי דשבת. אלא – לעולם דאמר ליה שחוט לי, בשל לי, ואפילו הכי לא איצטרך "עליה", דאיכא למיפרך. מה להנך שחוט לי בשל לי – שכן הכשר מצוה בחילול שבת, בעקרת לא תעשה הוא מקיים עשה דכבוד, וזהו הכשר קיומו, ואי אפשר לקיימו בלא עקרת לאו. הלכך, אי לא כתב "את שבתותי תשמור" – היה אמינא לידחי. אבל ייבום – לא זה בלבד הכשר קיום העשה, שהרי יכול לחלוץ ולא יעקור לאו של ערוה, ולא איצטרך "עליה". מאי ליה כבונה וסותר – איצטרך למיסר, אף על גב דאב מלאכה הוא ואיכא ברת, אי לאו דאשמועינן הוה אמינא אתי עשה ד"ועשו לי מקדש" ודחי לאו דשבת. והא תנא בעלמא נמר – לאוי דטומאה והעלם אבדה מלאוי דשבת, ולא פריך. תיפול לי מהתם – מ"איש אמו ואביו תיראו" דהכשר מצוה הוא, ולא דחי. למה ליה למיהדר למכתב הכא "את שבתותי תשמור", אלא לאו דתילף מיניה דאפילו בלא הכשר מצוה, אי לא כתיב קרא בהדיא דלא דחי – אמרינן דדחי, אם כן איצטרך "עליה". נאמר שמירה בשבת ומורא במקדש – והקישן הכתוב בפסוק אחד. לא

לאו דמחמר, ואפילו הכי לא דחי. אלא דקיימא לן דאיתי עשה ודחי לא תעשה, ליגמר מהבא דלא לידחי! וכי תימא: שאני לאוי דשבת דחמירי – והא תנא בעלמא קאי ולא פריך! דתניא: יכול אמר לו אביו: הישפא! או שאמר לו: אל תחזיר! יכול ישמע לו, תלמוד לומר: "איש אמו ואביו תיראו" ואת שבתותי תשמור" – פולקם חייבין בכבודי. אלא משום דאיכא למיפרך: מה להנך – שפן הכשר מצוה, אלא סלקא דעתך אמינא: תיתי מפני בית המקדש. דתניא: יכול יהא בנן בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר: "את שבתותי תשמור ומקדשי תיראו" – פולקם חייבין בכבודי. מאי לאו בבונה וסותר, ומשמא דכתב רחמנא "את שבתותי תשמור", הא לאו הכי – דחי! לא, לאו דמחמר, ואפילו הכי לא דחי. ואלא דקיימא לן דאיתי עשה ודחי לא תעשה, ליגמר מהבא דלא דחי! וכי תימא: שאני לאוי דשבת דחמירי – והא תנא בעלמא קאי ולא קא פריך! דתניא: יכול אמר לו אביו: הישפא! או שאמר לו: אל תחזיר! יכול ישמע לו, תלמוד לומר: "איש אמו ואביו תיראו וגו'" – פולקם חייבין בכבודי. אלא, משום דאיכא למיפרך: מה להנך – שפן הכשר מצוה. הכשר מצוה תיפול לי מהתם? אין הכי נמי. ואת שבתותי תשמור ומקדשי תיראו" למה לי? מיפיעי ליה לכדתניא: יכול יתירא אדם ממקדש, תלמוד לומר: "את שבתותי תשמור ואת מקדשי תיראו" – נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש, מה שמירה האמורה בשבת לא

לידחי כדאמר בסוף "אלו מצאות" (בבא מציעא לב,א), דהוה אמינא אי לאו קרא – לידחי לית ועשה מהאי טעמא! ויש לומר: דעשה ולא תעשה דקיל הוה אמינא לידחי, אבל לא תעשה שיש בו ברת – לא הוה אמינא דדחי. ולהכי לא תעשה ועשה ליכא למידק. הא בעלמא דחי, כדדיק, אלא תעשה שיש בו ברת, דדוקא לא תעשה שיש בו ברת, דבלאו קרא הוה אמינא דלא דחי – איכא למידק. הא בעלמא דחי. ואם תאמר: וכיון דהשתא בעי למימר דבעלמא דחי לא תעשה שיש בו ברת – כל שכן לידחי בעלמא לא תעשה ועשה! ואין לומר דאין הכי נמי, דאם כן הוה ליה למיפרך אלא הא דקיימא לן דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה – נגמר מהבא דדחי, כדפרישית לעיל (הא,ו) ויש לומר: דהשתא דילפינן דבעלמא דוחה לא תעשה שיש בו ברת – על כן גרע מלא תעשה ועשה, דאי אפשר שידחה עשה לא תעשה ועשה, דמאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. והא דהוה בעי למימר בסוף "אלו מצאות" (בבא מציעא לב,א) דעשה דכבוד לידחי לא תעשה ועשה – היינו משום דעדיק, דהוקש כבודם לכבוד המקום. ואם תאמר, אי בעלמא דחי – אם כן קרא דכלאים בציצית למה לי? ויש לומר: דאיצטרך לכבדא, ולתנא דבי רבי ישמעאל נמי איצטרך, דלא נדרוש הכנה מין כנה דוקא צמר לצמר ופשתים לפשתים. ועוד: סלקא דעתך דלא לידחי עשה דציצית לאו דכלאים שאין שוה בנשים, למאן דאמר נשים פטורות מציצית. ולעיל דהוה בעי למיפלג מעשה דמזוורע לידחי עשה את לא תעשה (ועשה), משמע דבעי למיפלג מהתם אפילו כלאים בציצית – על כן אכתי לא אסיק אדעתיה שיש חילוק בין שוה בכל, עד דפריך ליה. ובפרק "שני נתיים" (נויר תנא), דילף לגמרי בעלמא מראשו – איכא למימר סבר דנשים חייבות בציצית. ואם תאמר: "ראשו" למה לי? כיון דדחי אפילו לא שיש בו ברת ויש לומר: דאיצטרך לאשמעינן דהקפת כל הראש שמה הקפה. ומפסח ומילה וחמדי לא קשיא מידי אמאי איצטרך קרא, כיון דבעלמא דחי – וסלקא דעתך למיפלג לענין שבת מכיבוד אב ואם ולא דחי, דהוה אמינא דבשבת לא דחי אף על גב דבעלמא דחי. והא מהבא דלא דחי – משמע דלא איירי בשחיטה ובישול – נידח. ותימא:

דמנא ליה לתנא לאוקמי קרא בשחיטה ובישול לאשמעינן דבעלמא דחי? אדרבה, נוקמה בלאו דמחמר ונגמר מהבא דבעלמא לא דחי, אפילו לאו גרידא ויש לומר: דדייק תנא מרלא אשמועי קרא בשאר דברים. וליכא אלא לאו גרידא, דלא הוה אתי למיטעי. ואם תאמר: ודחי נגמר מהבא דלא דחי, דלמא שאני הבא דהוי עשה ולא תעשה דהא כתיב (למען ינח שורך וחמורך ויונים השביעי תשבות" (שמות כג) ומשום הכי הוה דלא דחי, אבל לאו גרידא – לעולם נילף מכלאים בציצית דדחי? ואמר רבינו יצחק: דעשה דכבוד, הואיל ועדיף כולי האי, דהוקש כבודם לכבוד המקום – חשיב עשה דשבת כמאן דליתיה לגמרי, והוי כמאן דליכא אלא לאו גרידא. וכמו כן עשה דמקדש ועשה דבת כהן עדיף מעשה דשבת, משום מורא ומשום כפרה דבת כהן. ואם תאמר: מנלן דלא דחי עשה דכבוד אפילו לאו גרידא? דהא שבת וטומאה והשבת אבדה – כולו עשה ולא תעשה ונחלו ויש לומר: כיון דגלי לן קרא דלא אלימא לן טעמא דהוקש כבודם למקום לידחי – אם כן אפילו לאו גרידא לא דחי, דמכלאים לא מצי גמיר, משום דכבוד הוי הכשר מצוה. והא דמשמע דאי איירי בשחיטה ובישול נידח ליה, ואדרבה: כל שכן, דקשה טפי, דהכי יליף דהויטא ולא תחזיר, דליכא ברת, משבת דאיכא ברת וסקילה? דנח דחתם לא דחי – הבא דחי, אף על גב דאיכא לאו ועשה, משום דהוקש כבודם! ויש לומר: כיון דגלי קרא דגרע מעשה דעלמא, דבעלמא דחי לאו שיש בו ברת והאי לא דחי – תו לא מהני טעמא דהוקש כבודם לכבוד המקום. שכן הכשר מצוה – פירש בקונטרס: לעולם בשחוט לי בשל לי, והא בעלמא דחי – מכל מקום לא נילף מהבא דלידחי עשה דייבום לאו דאחות אשה, משום דאיכא למיפרך: שכן הכשר מצוה – דאי אפשר לקיים הכיבוד בלא דחיית הלאו, אבל גבי ייבום – יכול לקיים המצוה בלא דחיית הלאו, דאפשר בחליצה. וקשה לרבינו יצחק: דאין לא אפשר, דאי אסור לייבום משום ברת חליצה נמי לא בעי, דכל שאין עולה לייבום אין עולה לחליצה. ולקמן בפרק שני (בא,א) ילפינן מקרא. ועוד אמרינן בהדיא שהשתא (בא,א) דלא חשבינן גבי ייבום אפשר לקיים ענינא עדידי חליצה, משום דהשתא במקום ייבום לאו מצוה היא. (ועוד: דלמן לפי האמת דאיכא קרא בכלאים – למה לי קרא כיון דהכשר מצוה דוחה אפילו לא תעשה שיש בו ברת. ועוד: דמסקינן דבשום מקום אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו ברת – משמע אפילו בהכשר מצוה. ולקמן דפריך תיפול לי מהתם, דפירש הקונטרס: תיפול לי מהתם – מכיבוד אב דלא דחי, אלא דהוי דמקדש אתא למימר הא בעלמא דחי – אפילו בלא הכשר מצוה. ואין זה דיוק, דלמא לגופיה איצטרך, משום דמכיבוד ילפינן דבעלמא דחי, איצטרך למיכתב גבי מקדש דלא דחי. ומיהו, הא איכא למימר אף על גב דבעלמא דחי – גבי מקדש הוה אמינא דלא דחי כמו בכיבוד, דכלל מילי דשבת הוה אמינא דלא דחי, ולהכי איצטרך מילה ופסח ותמיד, וכן אמר מורנו הרב רבינו יצחק. ונראה לרבינו יצחק, וכן פירש רבינו חננאל: דבלאו דמחמר מוקי לה, ומהבא לא נילף בעלמא דלא לידחי לאו גרידא, דמה לכיבוד – שכן הכשר מצוה כשמחמר ומטמא ומניח מלחחזיר אבדה כדי להביא נחלות לאביו, בשעת דחיית הלאו אין מאכילו ומלבישו. אבל בעלמא, דעדיב גוף המצוה – ילפינן מכלאים בציצית דדחי. ואומר רבינו יצחק: דכבוד אב, אפילו עוסק בגוף מצוה לא דחי, דבכל ענין קא פסיק שלא ישמע לו. והיינו משום דרובו עניני כיבוד רגלים להיות על ידי הכשר מצוה, קאמר רחמנא דלא דחי בכל ענין, והשתא לקמן פריך שפיר: הכשר מצוה תיפול לי מהתם דלא דחי, ואם אינו ענין להכשר מצוה – נתיירא ענין לגוף מצוה.

יבול יתיירא אדם מבית המקדש — גבי אביו לא הוצרך לומר כך, דפשיטא שלא ישתחוה לו לשם אלהות. אבל גבי המקדש איצטריך, משום דהוי דבר שבקדושה. אי נמי: גבי אביו שייך מורא שלא יכעיסנו, אבל במקדש — אין יכול למצוא אלא בדרך, כמו שמפרש והלך.

מושבות

דדרשין בפרק קמא דשבת (כא, ב):
בכל מושבות אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר במדורות בית המוקד — היינו משום דהוי ליה למכתב "מושבות" וכתבי "מושבותיכם", ומדלא כתיב "לא תבערו לכם" וכתב "מושבות" — משמע דאתא לכרחא. ובסוף פרק קמא דקידושין (לז, ב):
דקאמר "מושבות" דכתב רחמנא גבי שבת למה לי, סלקא דעתך אמינא דהואיל ובענין דמועדות כתיב, לביעי בה קידוש בית דין כמועדות — לא מדילא תבערו אש בכל מושבותיכם" קדריש, אלא מקרא אחרינא ד"אמור אל הכהנים", דכתיב: "שבת היא לה' בכל מושבותיכם" דהוא קרא בענינא דמועד כתיב. ואינו אלא אפילו בשבת — משום מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא. הקשה דרב רבינו יהודה כהן: היכא בעי לאוקמי רבי ישמעאל כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצתה? והא בפרק קמא דשבת (יב, ב) אמר דרבי ישמעאל קרא והשת, ואמר: לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה, אלמא דהבערה יש כרת! ועוד קשה, דנהי נמי רבי יוסי היא — מכל מקום אי לאו "לא תבערו" הוי אמינא דמיתת בית דין נמי דהיא שבת, משום מה לי חומרא רבה כו', אף על גב דנטילת נשמה אב מלאכה הוא. ואם כן, כי כתב "לא תבערו" אצטריך נמי "עליה" באחות אשה דליכא סקילה, דלא נימא מה לי חומרא כו' ויש לומר: דכלאו הכי פריך שפיר טפי. **מעמא** דכתב רחמנא לא תבערו לא הוי הכי דחי — בסמוך מוכח דלא בעי למימר השתא מדאיצטריך "לא תבערו" לאסור מכלל דבעלמא דחי. דמפרש דאי לאו "לא תבערו" הוי אמינא דלידיחי כמו בכלאים בציצית, דמה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא, ואיצטריך "לא תבערו" לגופיה, ואם תאמר: וכיון דלגופיה איצטריך, אדרבה: נילף מחבא דחי דחי, דלא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי כו' ויש לומר: דלא מצי למירף אלא לאו שיש בו מיתה כמו בשבת, דאיכא סקילה. אבל לאו שיש בו כרת גרידא — הוה אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא, הוה אמינא דדחי לאו דכרת כמו אחות אשה, לא לאו דמיתה כמו כלתו וחמותו, דלכחי לא הוה מקשין להו אהדיה. אי נמי: השתא נמי, מדאיצטריך בדלעיל ואין חושש על "או אינו", וכל סוגיא זו לא אתיא כרבי שמעון, דלרבי שמעון

איצטריך "לא תבערו" לאשמועינן דמקלקל בהבערה חייב, ומדאסר רחמנא הבערת שריפת בת כהן נפקא ליה בפרק "האורג" (שבת קז, א). אלא דף סוגיא אתיא כרבי יהודה דחשיב תיקון תקוני גברא, כמו מילה וקריעה על מת. ורבי יוסי ורבי נתן נמי דלא כרבי שמעון, דלדידיה ליכא למיירש ללאו ולחלק בין דאצטריך למקלקל בהבערה. ורבי שמעון נפקא ליה לחלק מדיכא דנפקא ליה לשמואל בפרק "כלל גדול" (שם ע"א), ועוד אמור רבינו יצחק: דאי ללמוד על מקלקל בהבערה לחוד קאתי — הוה ליה לאשמועינן במקום שאין מצוה בהבערה. ואם תאמר: והכי דרשין ללאו או לחלק, בין דאיצטריך "לא תבערו" למיתת בית דין ולא דחי שבתו ויש לומר: דדרשין מדכתיב "הבערה", דאי למיתת בית דין לחוד אתא — הוה ליה למכתב "לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם". ואם תאמר: נהי דהבערה דבישול פתילה לא דהיא שבת, דהוי הכשר מצוה — רציחה עצמה, כשנתבשלה הפתילה מאתמול, או חנק וסיוע, תרודה שבת מטעם מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא? ומיהו, למאי דליף מקל וחומר — על כרחך לא אתי "לא תבערו" אלא לרציחה עצמה, דהקל וחומר עצמו הוא על הרציחה, דעל הרציחה כתיב: "מעם מבוחי תקחנו" ו"לא תבערו" אתא לאפוקי הקל וחומר. (ויש לומר: כיון דגלי לן דלא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא בהכשר מצוה — הוא הדין במצוה עצמה לא אמרינן. אי נמי: אפילו) הכשר מצוה נפקא לן מדלעיל, ואם אינו ענין לפתילה — הנהו ענין לרציחה עצמה, עד כאן). ויש לומר: דבכל דוכותין משוינן מכשירי מצוה שאי אפשר לעשותה מערב שבת במצוה עצמה, כדחתן בפרק "דבי אליעזר דמילה" (שבת קל, א) אם לא הביא, ובפסחים פרק "אלו דברים" (טז, ב) כלל אמר רבי עקיבא כו' והכא באי אפשר לעשות הפתילה מערב שבת, מדאצטריך קרא למעוטי.

לא

רבי יוסי — ר"א אינו דקאמר — משום דשבת עשה ולא תעשה, (והכי קאמר: או אינו אלא אפילו מיתת בית דין). אי נמי: משום דשאני לאוי דשבת, דחמייר.

רציחה

מיתת בית דין, ומה אני מקיים "והומת" - בחול, ולא בשבת. או אינו אלא אפילו בשבת? תלמוד לומר: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם", וילחץ הוא אומר: "והיו אלה לכם לחקת מושפט לדורותיכם בכל מושבותיכם" מה מושבות האמורים להלן בבית דין - אף מושבות האמורים פאן בבית דין, ואמר רחמנא "לא תבערו". מאי לאו רבי נתן היא, דאמר לחלק יצתה, וטעמא דכתב רחמנא "לא תבערו", הא לאו הכי דחי! לא, רבי יוסי. ותייהו נמי רבי יוסי, ואמר דאמר רבי יוסי הבערה ללאו יצתה - הבערה גרידתא, הבערה בבית דין בישול פתילה הוא, ואמר רב ששת: מה לי בישול פתילה מה לי בישול דחיי? לא תעשה, אלא משום דמיתת מלך וחומר, והכי קאמר: מה אני מקיים "מחלליה מות יומת" בשאר מלאכות, חיון ממיתת בית דין, אבל מיתת בית דין - דחייא שבת מקל וחומר ומה

לא משבת אתה מתיירא, אלא ממי שהזהיר על השבת. אף מורא האמורה במקדש, לא במקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש. ואי זו היא מורא מקדש? לא יפגם אדם ביהר הבית במקלו, במגעלו, בפגומותו, ובאבק שעל גבי רגליו, ולא יעשנו קפנהריא, ויזיקה מקל וחומר. ואין לי אלא בזמן ששבת המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מניין? תלמוד לומר: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", מה שמירה האמורה בשבת - לעולם, אף מורא האמורה במקדש - לעולם. אלא סלקא דעתך אמינא: תיתי מהכערה, דתנא רבי ישימאאל: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם", מה תלמוד לומר? מה תלמוד לומר? אי לרבי יוסי - ללאו, אי לרבי נתן - לחלק! דתנא: הבערה ללאו יצתה, דכרי רבי יוסי. רבי נתן אומר: לחלק. ואמר רבא: תנא - מושבות קא קשאו ליה: "מושבות" מה תלמוד לומר? מכרי שבת חובת הגוף היא, וחובת הגוף נהנת בין פארץ בין בחוץ לארץ, מושבות דכתב רחמנא בשבת למה לי? משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחר: לפי שגאמר "וכי יהיה באיש חטא מושפט מות והומת" שומע אני בין בחול בין בשבת, ומה אני מקיים "מחלליה מות יומת" - בשאר מלאכות, חיון ממיתת בית דין. או אינו אלא אפילו

רבי יוסי — ר"א אינו דקאמר — משום דשבת עשה ולא תעשה, (והכי קאמר: או אינו אלא אפילו מיתת בית דין). אי נמי: משום דשאני לאוי דשבת, דחמייר. ומה עבודה

לא משבת אתה מתיירא — דלא כתיב ביה מורא. פוגדתו — ארנקי שאחור בו מתני. קפנהריא — לקצר הילוכו, שלא להקוץ, ויכנס בפתח זה ויצא בשכנגדו, ולא לשם עבודה אלא לעשות צרכיו. פקל וחומר — מפרש בברכות בפרק "הרואה" (סב, ב) מ"כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק" שאינו מאוס — קל וחומר לרוק, שהוא מאוס לפני הקדוש ברוך הוא. מה תלמוד לומר — והלא כבר נאמר "לא תעשה כל מלאכה". ללאו יצתה — לומר שאין חייבין עליה כרת וסקילה, אלא לאו בעלמא. לחלק — שלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיחלל שבת בכל מלאכות, לכך יצתה הבערה מן הכלל לחלק: מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה — אף כן שהוא אב מלאכה כו'. גרסינן: ואמר רבא כו', ממי מושבותיכם — בכל מקום שאתם יושבים, אפילו בחוצה לארץ. חובת הגוף היא — ואינה תלויה בקרקע, ככלאים וערלה ותרומות ומעשרות. או אינו כו' — לקמן מפרש. והיו אלה לכם — גבי מיתת בית דין כתיב, בפרשת רוצחים. הכי גרסינן: מה מושבות האמורים להלן כמיתת בית דין הכותב מדין אף כאן כו'. מאי לאו רבי נתן היא — דאמר הבערה אב מלאכה היא, ובכרת, ואפילו הכי, אי לאו דאשמועינן — הוה אמינא אתי עשה ד"והומת" ודחי ליה. פתילה — של אבר, מתוך חוריקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו. והאי בישול גמור הוא, ואב מלאכה הוא, דמשמך ילפין, ובישול סמוך היה במלאכת המשכן לצבע תכלת ותולעת שני. אמר רב שישו האי תנא — דאיצטריך, דנסיב לה קרא למיסר מיתת בית דין בשבת — לאו משום דאי לא דאשמועינן הוה אמינא דהיא משום טעמא דעשה דחי, אלא משום דהוה מיתת ליה בקל וחומר דדחי שבת.

הגמרא מביאה את תשובת הברייתא על שאלה זו: משום רבי
 ישמעאל אמר תלמיד אחד, כתבה התורה בכל מושבותיכם, לפי
 שנאמר (דברים כא כב) 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת',
 ומצות עשה היא להמית את מחוייבי המיתה, שומע אני שימיתו
 בית הדין את המחוייב מיתה בין בחול בין בשבת, ויבוא עשה של
 מיתת בית דין וידחה את איסור שבת, ומה אני מקיים את מה
 שנאמר (שמות לא יד) 'מחלליה מות יומת', בשאר מלאכות חוץ
 ממלאכה שהיא לצורך מיתת בית דין.
 שואלת הברייתא: הלא מסברא יש לומר לחיפך, או אינו אלא אף
 ללא 'מושבותיכם' יש לאסור בשבת מפילו מיתת בית דין, ומה אני
 מקיים 'הומת' האמור בהרוגי בית דין, דווקא בחול ולא בשבת.
 משיבה הברייתא: מסברא יש לנו לומר או אינו אלא מפילו בשבת
 יש להרוג את חייבי מיתת בית דין. לפיכך תלמוד לומר בשבת לא
 תבצעו אש בכל משבתיכם, וכן להלן במיתת בית דין של רוצח הוא
 אומר (במדבר לה כט) 'זהו אלה לכם לחקת משפט לדורתיכם בכל
 משבתיכם'. ולמדנו בגזירה שוה, מה 'מושבות' האמורים להלן
 ברצח, במיתת בית דין הכתוב מדבר, אף 'מושבות' האמורים כאן
 בהבערה בשבת, בהבערה שהיא לצורך מיתת בית דין הכתוב
 מדבר, ובגון במחוייבי שריפה, שלצורך שריפתם היו מבעירים אש
 ומתיכים חתיכת עופרת, ושופכים את העופרת לתוך גרונם. ועל
 הבערה זו אמר רחמנא 'לא תבצעו' אש לצורך זה בשבת.
 מסיקה הגמרא את תירוצה: מאי לאו ברייתא זו בשיטת רבי נתן
 היא, דאמר הבערה שנכתבה בפני עצמה לחלק יצתה, ולא למעטה
 מכרת וסקילה. ומכל מקום מקמא שאין שריפת בת כהן שזנתה
 דוחה שבת אינו אלא משום דתב רחמנא 'לא תבצעו', הא לאו הכי
 היה דחי העשה של מיתת בית דין את הלאו של הבערה בשבת,
 ואף על פי שיש בו כרת. ומכאן שבכל התורה עשה דוחה לא
 תעשה שיש בו כרת, ועל כן נצרך 'עליה' לאסור אבות אשה
 ביבום.
 דוחה הגמרא: לא נשנתה ברייתא זו בשיטת רבי נתן הסובר שיש
 בהבערה כרת, אלא בשיטת רבי יוסי הסובר שאין בהבערה בשבת
 אלא לאו בלבד ולא כרת וסקילה. ועל כן הוצרך הכתוב לאסור
 הבערה לצורך מיתת בית דין, ואף שבכל התורה עשה דוחה לא
 תעשה, אין עשה זה דוחה לאו של שבת אף כשאין בו כרת.
 מקשה הגמרא על דחייה זו: ותייתני נמי – לו היי כדברך שרבי יוסי
 היא, מכל מקום אמר דאמר – עד כאן לא אמר רבי יוסי תבצה
 ללא יצתה ולא לכרת אלא בתבצה גרדתא, אבל בבישול יש
 חיוב כרת לדברי הכל, והרי תבצה דבית דין בישול פתילה של
 עופרת הוא, שמבעירים אש תחת העופרת כדי להתיכה ולשופכה
 בעודה רותחת לתוך פי הנידון, והרי אמר רב ששת, המבשל
 פתילה של עופרת בישול גמור הוא, כי מה לי בישול פתילה, ומה
 לי בישול סמנין של צבע, שאסור משום בישול, שכן היו מבשלים
 סמנים למלאכת המשכן, וכשם שבישול סמנים אסור, כך גם
 בישול פתילה אסור. נמצא שלולא מיעוט התורה היה נדחה אף
 איסור בישול שיש בו כרת מפני עשה של שריפה בבית דין, ושוב
 יש להוכיח מכאן לכל התורה, שעשה דוחה לא תעשה שיש בו
 כרת.
 דוחה הגמרא: אמר רב שימי בר אשי, האי תנא דבי רבי ישמעאל
 לא הוצרך ל'מושבותיכם' משום שהוא סובר דאית עשה דחי לא
 תעשה אף שיש בו כרת, אלא משום דלולי גזירה שוה זו היה מיתת
 – מרבה שריפת בת כהן בשבת מקל וחומר. והכי קאמר, מה אני
 מקיים 'מחלליה מות יומת', בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין,
 אבל מיתת בית דין דחיה – דדוחה שבת מקל וחומר מעבורה.

לא משבת עצמה אלא מתירא, שהרי לא נאמר בה מורא, אלא
 מתירא אתה ממי שהחזיר על השבת, אף מורא האמורה במקדש,
 לא במקדש עצמו אלא מתירא לעשותו לך אלהות, אלא מתירא
 אתה ממי שהחזיר על המקדש בלבד.
 מפרשת הברייתא: ואי זו היא מורא מקדש שעליו ציותה התורה,
 לא יבנס אדם ביה בית, במקלו שבידו, או במנעלו על רגלו, או
 בפונדתו – חגור חלול שעל מתניו שנותן בו את מעותיו, וכן לא
 יכנס שם באבק שעל גבי רגליו. וכן לא יעשו להר הבית קפנדריא
 – קיצור דרך, שלא יכנס בפתח אחד ויצא מפתח אחר שלא לשם
 עבודה, אלא לשם צרכיו שלו. וכן ריקקה אסורה בהר הבית מקל
 וחומר מלבוש שק, שנאמר בו (אסתר ד א) 'כי אין לבוא אל שער
 המלך בלבוש שק'. מה שק שאינו מאוס, אין ראוי לבוא עמו אפילו
 לפני מלך בשר ודם, ריקקה שהיא מאוסה כל שכן שאין לעשותה
 בהר הבית לפני מלך מלכי המלכים.
 הברייתא דורשת דין נוסף מהיקש מורא מקדש לשמירת שבת:
 ואין לי שיהיו כל אלו אסורים, אלא בזמן ששבת המקדש קיים. אבל
 בזמן שאין בית המקדש קיים, מנין שאסורים כל אלו במקום
 המקדש. תלמוד לומר, 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו'. מה
 שמירה האמורה בשבת, לעולם אנו מצווים עליה ואף אחר חורבן
 הבית, אף מורא האמורה במקדש, לעולם אנו מצווים עליו ואף
 לאחר חורבנו.
 הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא מדוע צריך את העליה למעט
 אשת אה מביבם, ומביאה מקור אחר לכך שעשה דוחה לא תעשה
 שיש בו כרת: אלא סלקא דעתך אמינא, תיתי – שילמדו יבום שהוא
 דוחה איסור כרת מהבערה של פתילת העופרת לשריפת
 המחוייבים שריפה. שמכך שהוצרך הכתוב למעטה שאינה דוחה
 שבת, יש ללמוד ששאר הלאוין שיש בהם כרת נדחים מפני העשה
 של קיום מצות חייבי מיתת בית דין.
 הגמרא מביאה את המקור לכך שעושה שריפה אינו דוחה שבת:
 דתנא דבי רבי ישמעאל, נאמר (שמות לה א) 'לא תבצעו אש בכל
 משבתיכם ביום השבת'. מה תלמוד לומר כתוב זה.
 הגמרא סברה בתחילה שכונת הברייתא לשאול למא נאמר כתוב
 זה, הלא כבר נאמר בשבת (שמות כ ט) 'לא תעשה כל מלאכה',
 ובכלל זה גם איסור הבערה. ועל כן הפסיקה באמצע דבריה
 והקשתה: איך שאלה הברייתא 'מה תלמוד לומר', והלא כבר
 פירשוהו תנאים. אי לשיטת רבי יוסי, הלא נכתב איסור ההבערה
 בפני עצמו כדי להעמידו בלאו בלבד שאין בו כרת וחטאת. ואי
 לשיטת רבי נתן, הלא נכתב איסור ההבערה בפני עצמו כדי לחלק
 כל מלאכה שבת זו מזו, ולחייב חטאת על כל אחת מהן בפני
 עצמה. דתנא, תבצה ללא יצתה – כדי להוציא את מלאכת
 הבערה מכלל כל המלאכות ולומר שאין בה כרת וסקילה כשאר
 מלאכות, אלא לאו בלבד, דבר רבי יוסי. רבי נתן אומר, הבערה
 נכתבה בפני עצמה כדי לחלק את כל המלאכות זו מזו, ולומר
 שהעושה בשבת כמה מלאכות בהעלם אחד, ושלא נודע לו בין
 מלאכה אחת לחברתה שמלאכות אלו אסורות חייב חטאת על
 כל מלאכה ומלאכה בפני עצמה, ואף שכולן כלולות בלאו אחד
 של 'לא תעשה כל מלאכה'. ואמר רבא בבבאור דברי הברייתא,
 שאין כוונתה לשאול מה הוצרך בעצם הכתוב האמור, אלא התנא
 רק על לשון 'מושבות' ו'בכל מושבותיכם' בלבד קא קשיא ליה,
 'מושבות' מה תלמוד לומר – למא הוצרך הכתוב לרבות איסור
 הבערה בכל מקום שאתם יושבים בו ואפילו בחוצה לארץ, מקרי
 – (הלא) שבת חובת הגוף היא, ואינה תלויה בקרקע, וכלל הוא
 שחובת הגוף נהנית בין בארץ בין בחוץ לארץ. ואם כן 'מושבות'
 דתב רחמנא בשבת למא לי.

בטוח הדבר ש"ריווח והצלחה יעמוד ליהודים", וסוף-כל-סוף בטוח הדבר ש"ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר".

בבבב, שהרי כללה התורה את כל העריות בחיוב כרת אחד, שנאמר (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונבחרו הנפשות העשות מקרב עצמן, ויצא איסור זה מן הכלל ללמד שיש היתר לערות אשת אח במקום יבום, ואם כן לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא, שכל העריות הותרו במקום יבום. וזו היא אחת משלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם.

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מידה זו: דתניא בברייתא דרבי ישמעאל, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. ביצד, נאמר (ויקרא יט) 'והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו, ונבחרה הנפש ההוא מעמיה'. והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו לחייב כרת את האוכלם בטומאה, שנאמר (שם כב א) 'כל איש אשר יקרב מקל זרעם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונבחרה הנפש ההוא מלפני, ולמה יצאו שלמים להכתב בפני עצמם, כדי להקיש [להשוות] אליהן את שאר הקדשים, ולומר לה, מה שלמים מיוחדים שהם קדשי מזבח, אף כל הקדשים האמורים בכלל קדשי מזבח בלבד הם, יצאו קדשי זרע הפית, שאם הקדיש מאכלים לצורך בני בית המקדש אין חייבים כרת על אכילתם בטומאת הגוף. הרי ששלמים שהיו בכלל ויצאו מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמם יצאו, אלא ללמד על הכלל כולו יצאו, שאין כרת על אכילה בטומאה אלא בקדשי מזבח. ואם כן אף הקא ביבום נמי היה לנו לדרוש כן, ולמה אשת אח בכלל כל הקדושות היתה, ולמה יצאה מהכלל של איסורי עריות והותרה במקום יבום, כדי להקיש אליה את כל העריות ולומר לה, מה איסור אשת אח שריא [ומותרת] במקום יבום, אף כל עריות נמי שריין [ומותרות] במקום יבום. על כן נאמר 'עליה', ללמדנו שכל העריות מלבד אשת אח אסורות אף במקום יבום.

דוחה הגמרא: מי דמי היתר אשת אח ביבום למידה האמורה הנדרשת באיסור אכילה קדשים בטומאה. והרי התם בקדשים גם הקלל נאמר באיסור, שאסרה התורה את כל הקדשים באכילה בטומאה, וגם הפרש שהוא השלמים נאמר באיסור, שהרי חזרה התורה על האיסור האמור בכל הקדשים, ושבה ופירטה את אותו איסור בשלמים בפני עצמם, ומשום שהאיסור שנאמר בשלמים מיותר בהכרח שבא ללמדנו על הכלל כולו. אבל הקא לגבי יבום, הקלל נאמר באיסור, שאסרה התורה את כל העריות כאחד, ואילו הפרש לא חזר על אותו איסור אלא אדרבה נאמר בהיתר, שהבידלה אותו התורה משאר העריות והתירנה במקום יבום, ובהכרח הוציאה התורה איסור זה מכלל האיסורים להשמינו בו את ההיתר, ומניין לנו שבא ללמד על הכלל כולו. מסיימת הגמרא: הא לא דמי אלא למידה אחרת המפורשת בברייתא, דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש, שאי אתה יכול להחזירו לכלל ולהשוותו לכללו או להשוות את הכלל לו, עד שיחזירונו לה כתבוב בפירוש. ומאחר שאשת אח היתה בכלל כל העריות, ויצאה מן הכלל לידון בדבר החדש ולהתירה ביבום, אי אתה יכול להחזירו לכלל וללמד על כל הכלל של העריות שיש להם יתור במקום יבום, עד שיחזירונו לה כתבוב וילמד בפירוש שכל העריות מותרות במקום יבום. ואם כן שוב חוזרת הקושיא למקומה, למה צריך את ה'עליה' ללמד שאין איסור שאר העריות נדחה מפני יבום.

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מידה זו: המצורע מביא ביום השמיני לטהרתו שלשה קרבנות, כבש לעולה וכבש לאשם וכבשה לחטאת. ונותן הכהן מדם האשם על תנוך אוזו הימנית של המצורע ועל בהונות ידו ורגלו הימניות. וכן מביא המצורע לוג שמן, שממנו מזה הכהן שדו פעמים לפני ה', ומיתר השמן הוא נותן על תנוך אוזו ובהונות ידו ורגלו הימניים ועל ראשו. ומצינו בענין זה דין הנדרש על פי המידה האמורה. דתניא, דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש, אי אתה רשאי להחזירו לכלל, עד שיחזירונו לה כתבוב בפירוש. ביצד, נאמר בכבש האשם של מצורע

וקא עבודה של קרבנות ציבור בבית המקדש שהיה המורה ויותר מן השבת ודוחה את השבת, מכל מקום ענשה של רציחה דוחה אותה, שכן כהן שרצח ובא לעבוד עבודה בקרבן ציבור בזמן שרוצים להוציאו למיתה, אין מניחים לו אלא מביאים אותו למות, ואפילו שאין שם כהן אחר שיעבוד תחתיו ועל ידי כך תבטל העבודה, שנאמר ברוצח (שמות כד יב) 'מעם מזבחי תתקנו למות, אם כן שבת שהיא קלה מן העבודה, שהרי היא נדחת מפני עבודה של קרבנות ציבור, אינו דין שתהא רציחה החמורה דוחה אותה. על כן הוצרך 'מושבותיכם' ללמדנו שאין מיתת בית דין דוחה שבת.

שואלת הגמרא: ומה? או אינו אלא אפילו מיתת בית דין? דקאמר התנא בברייתא שמסבא היה לנו לומר שמיתת בית דין לא תדחה את השבת, הלא משום קל וחומר זה יש לה למיתת בית דין לדחות שבת. משיבה הגמרא: הרי קאמר, יש לפרוך קל וחומר זה, משום שקבירות מות מצוה תדחה שבת, שהיא חמורה כמיתת בית דין, ואף היא דוחה את העבודה כמותה, כפי שיבאר להלן, ומכל מקום אין היא דוחה את השבת כעבודה. אם כן אף למיתת בית דין אין לדחות את השבת מכח הקל וחומר האמור.

הגמרא ממשיכה לפרש את המשך דברי הברייתא: הדר [שוב] אמי התנא של הברייתא, או אינו אלא אפילו בשבת, שתדחה מיתת בית דין את השבת, ואין לפרוך ממת מצוה, אלא אדרבה אף קבירות מות מצוה תדחה שבת מקל וחומר זה. וקא עבודה שהיא חמורה ודוחה שבת, מכל מקום קבירות מות מצוה חמורה ממנה ודוחה אותה, שכן ללמדנו מיתור הכתוב בפרשת נזיר (במדרבא י) 'ולאחיה לא יטמא' שכוון מטמא עצמו למת מצוה, ואף שאם מתעסק במת מצוה לא יהיה באפשרותו לעבוד עבודה, שבת שהיא קלה מן העבודה שהרי היא נדחה מפני עבודה, אינו דין שתהא קבירות מות מצוה החמורה דוחה אותה. ואם כן שוב יש לנו ללמוד מקל וחומר זה אף למיתת בית דין שתדחה את השבת. לפיכך תלמוד לומר 'לא תבצעו' אש בכל מושבותיכם' ללמדנו שאין מיתת בית דין דוחה את השבת.

הגמרא שבה לבאר את צדדי הברייתא לכאן ולכאן לפי ההנהגה אמינא לעיל שעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת: ולמה דקליק אדעתיה מעיקרא שלול 'מושבותיכם' היתה מיתת בית דין דוחה שבת משום דאמי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת, מאי או אינו אלא אפילו מיתת בית דין? דקאמר התנא, ומה הצד שלא תדחה. מבאר הגמרא: הרי קאמר, לפי שנאמר 'כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת', שומע אני בין בחול בין בשבת, וקאמי קמיני את האמר בשבת מחלליה מות ימות, בשאר מלאכות חוץ ממייתת בית דין. אבל מיתת בית דין דחי שבת, משום דאמי עשה ודחי לא תעשה. הדר אמי התנא, אמי [הלא יש לומר] שמה דאמרין דאמי עשה ודחי לא תעשה הוא רק בלא תעשה גרידא, אבל לא תעשה שיש בו כרת, מי שמעית ליה דדחי – שעשה דוחה אותו. ואם כן גם לולי 'מושבותיכם' אין לה למיתת בית דין לדחות שבת. הדר אמי התנא, שמסבא יש לבית דין להמית את מחויב המיתה אפילו בשבת, שכן אמי [הרי גם] עשה שדוחה את לא תעשה, לאו [וכי אין] הלא תעשה חמור יותר מיניה – מהעשה, הלא על איסור לאו נענשים בעונש מלקות, ואילו על העשה אין מלקות, ומכל מקום קאמי העשה הקל ודחי ליה ללאו החמור. ואם כן מה לי שידחה העשה חמור וזמא [קלה] של לא תעשה שאין בו כרת, ומה לי שידחה העשה חמורא רבה של לא תעשה שיש בו כרת. לפיכך תלמוד לומר, 'לא תבצעו' אש בכל מושבותיכם' ללמדנו שאין מיתת בית דין דוחה שבת, על אף שבכל התורה עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת.

הגמרא חוזרת לתרוץ את הקושיא שהובאה לעיל (ג), מדוע צריך הכתוב למעט אחות אשה מיבום, הלא מסבא יש לומר שעשה של יבום אינו דוחה לאו שיש בו כרת: אלא [איצטריך] 'עליה' ללמדנו שאיסור כרת של עריות אינו נדחה מפני יבום, משום שכל עיקר מצות יבום הוא באשת אח שהיא ערה האסורה בכרת, וסלקא דעתך אמינא, תינין [שתהיה] האי אשת אח, דבר שהיה

יבמות. פרק ראשון – חמש עשרה נשים דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ריט

רציחה דוחה אותה — שאם היה רוצח כהן, ורוצה לעבוד עבודה — בית דין שולחים ומביאין אותו למות, אלא אם כן היה על גול שגל מזבח ועבודה בידו. שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות — ולא מעל מזבחי. ומאי או אינו דקאמר — הואיל ומקל וחומר אתיא דדחיא. היכי מצינו למימר או אינו אלא אפילו מיתת בית דין לא דחיא? קבורת מת

ומה עבודה שהיא חמורה ודוחה שבת - רציחה דוחה אותה, שנאמר: "מעם מזבחי תקחנו למות", שבת, שנדרחה מפני עבודה, אינו דין שתהא רציחה דוחה אותה? ומאי "או אינו" דקאמר? הכי קאמר: קבורת מת מצוה תוכיח, שדוחה את העבודה ואין דוחה את השבת. הדר אמר: קבורת מת מצוה תדרחה שבת מקל וחומר; ומה עבודה שהיא דוחה שבת, קבורת מת מצוה דוחה אותה, מ"ל אחותו", שבת, שנדרחה מפני עבודה, אינו דין שתהא קבורת מת מצוה דוחה אותה? תלמוד לומר: "לא תבערו".

ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דאתי גשה ודחי לא תעשה - מאי "או אינו" דקאמר? הכי קאמר: מה אני מקיים "מחללה מות יומת" בשאר מלאכות, חוץ ממימתת בית דין, אכל מיתת בית דין דחי שבת, דאתי גשה ודחי לא תעשה. הדר אמר: אימר דאמרין דאתי גשה ודחי לא תעשה - לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בו פרת - מי שמעט ליה דדחי? הדר אמר: אפיו גשה דוחה את לא תעשה, לאו לא תעשה חמור מיניה, וקאתי גשה ודחי ליה, מה לי חומרא וזמא, ומה לי חומרא רבה? תלמוד לומר: "לא תבערו". אלא [ואיצטריך]: סלקא דעתך אמינא, תירויהו האי אשת אח דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמוד, לא ללמוד על עצמו יצא אלא ללמוד על הכלל פולו יצא. דתניא: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו' פיצד? "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וטומאתו עליו", והלא שלמים בכלל קדשים היו, ולמה יצאו - להקיש אליהו, ולומר לך: מה שלמים מיוחדים קדש מזבח - אף כל קדשי מזבח, יצאו קדשי בדר הבית. הכא נמי: הא אשת אח בכלל כל העריות היתה, ולמה יצתה - להקיש אליה ולומר לך: מה אשת אח שריא - אף כל עריות נמי שריין. מי דמי? התם כלל באיסור ופרט באיסור. הכא - כלל באיסור ופרט בהיתר! הא לא דמי אלא לדבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש, שאי אתה יכול להחזירו לכלל עד שיחזירונו לך הכתוב בפירוש. דתניא: דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אי אתה רשאי להחזירו לכלל עד שיחזירונו לך הכתוב בפירוש. פיצד? "ושחט את הפסח במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה

דמגילה (גכג), ואינו דוחה את השבת, אף אני אביא רציחה, דאף על פי שדוחה עבודה — לא תדרחה שבת. והאי דהדר אמר או אינו אלא אפילו בשבת — הכי דרר ואמר: קבורת מת מצוה גופה תדרחה שבת כו'. ולמאי דסליק אדעתיה לפיכך מעיקרא — דחיא דאיצטריך ליה קרא משום דאי לא כתביה — הוה אמנא אתי עשה ודחי לא תעשה. מאי או אינו — היכי מצי למימר או אינו, דלא דרר, במאי תיתי לן דלא תדרחה? אימור דאמרין בו' — היינו דהדר ואמר: או אינו אלא אפילו במיתת בית דין לא תדרח לאו דשבת, שהרי יש בו כרת. הדר אמר אפיו עשה דחיי וכו' — היינו דהדר ואמר או אינו אלא אפילו בשבת. לאו לא תעשה חמור מיניה — שהרי לוקין עליו. אלא סלקא דעתך לעיל קא, דאוקמנא דחיא דאיצטריך "לא תבער", משום דאי לא כתב רחמנא — הוה מייחתינ בקל וחומר, ולא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה דכרת, ו"עליה" למה לי? אלא סלקא דעתך אמנא כו'. שהיה בכלל — "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונברתו" כלל בכל העריות כרת. ויצא מן הכלל ללמד — שאם אין לה בנים — תתייבם. בכלל כל הקדשים היו — שכבר כלל כרת בכולן "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדשו" וגו'. ולמה יצאו — בפסוק זה שני יצאו קדשי בדר הבית — שאם אכלן בטומאת הגוף — פטור. למה יצתה — יבמה יבא עליה". מי דמי התם כלל באיסור וכו' — איכא למיתני למה יצתה. הכא פרט בהיתר וכלל באיסור — ולאו להך דרשא דמי, דהא דבר החדש יצא לידון. אלא — לך דרשא: דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש. אי אתה יכול להחזירו ולהשוותו לכלל, ולא להשוות כללו לו. עד שיחזירונו לך הכתוב — הילכך בלאו "עליה" נמי לא אתי לן שאר עריות לייבום. ושחט את הכבש — באשם מצורע כתיב. כי כחטאת האשם הוא — כדן החטאת כך דין אשם זה. שאין תלמוד לומר כחטאת — דהא אשם זה, אם לשחיטה בצפון — הלא כבר נאמר בה "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת", ואם למתן דמים ואכילתו — הרי הוא ככל אשמות. בכלל "זאת תורת האשם" ב"צ את אתה". לפי שיצא אשם מצורע — מכלל שאר אשמות. לידון בדבר החדש — שאינו בשאר אשמות, בבדן די ובבדון רגל, והואיל ויצא מכללו — יכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח, תלמוד לומר כו'.

תר

במקום הקדש כי כחטאת האשם הוא לכתו" שאין תלמוד לומר "כחטאת האשם", ומה תלמוד לומר "כחטאת האשם" - לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש, בכתו יד וכתו רגל הימנית, בכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח, תלמוד

ומה עבודה שהיא חמורה ודוחה שבת, רציחה דוחה אותה — הקשה הרב רבינו עקב דאורלינ'ש: נימא דיו, מה רציחה אינו דוחה עבודה אלא בשב ואל תעשה — שבת נמי לא תדרחה אלא בשב ואל תעשה! ויש לומר: דאתי כרבי טרפון, דאמר (בבא קמא כה.א): היכא דמפיק קל וחומר לא אמרינן דיו. והא דאמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן בפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין כה.א): ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מקל וחומר — לא משום דסבר כרבי טרפון. אלא לא מסק אדעתיה לרשק בין קום עשה לשב ואל תעשה, כי היכי דלא מסק אדעתיה התלמוד בפרק "מי שמת" (ברכות כ.א), ורבי יוחנן דלא מהדר ליה דיו — משום דמהדר ליה שפיר טפי: רציחה תוכיח, דאפילו לרבי טרפון לויא קל וחומר. ועוד נראה לומר, דהכא דיינן הכי: ומה עבודה דקלא — דחיא שבת, ורציחה וקבורת מת מצוה דחמירא — לא כל שכן. ובמה הם חמורים — דעבודה נדחית מפניהם. ובפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כה.א) דאמרו רבנן לרבי טרפון דיו, ולא דיינן: ומה שן ורגל דקילי חייבים ברשות הניק נזק שלם, קרן לא כל שכן — משום דאי נעביד קל וחומר הכי איכא למפוך טובא דאיכא בשן ורגל וליכא בקרן, כגון יש הנאה לזיוק.

שנאמר

מעם מזבחי — ואפילו אם אין שם כהן אחר ראוי לעבודה, שהעבודה נדחית. ואם תאמר: ודלמא התם לאו משום דרציחה דחיא עבודה, אלא משום דגברא הוא דלא חוי, כדאמרין (ברכות לבג). כהן שדרג נפש — לא ישא את כפיו, שנאמר: "ידיכם דמים מלאר" — וכל שכן עבודה! ויש לומר: דעל כרחך חוי, דאין מחלל עבודה, ד"מעם מזבחי", ולא מעל מזבחי, ולא ישא את כפיו — חומרא בעלמא הוא. ועוד: דוקא לא ישא את כפיו, לפי שהרגו בידו, ואין קטיגור נעשה סניגור, וכדכתיב בהזוה קרא: "ובפישעם פיהם".

תלמוד

לומר לא תבערו — ואם תאמר: אמאי איצטריך בפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לו.א) מזבחי המיוחד ללמילף דרציחה דוחה אפילו קרבן צבור, תיפוק ליה מדאיצטריך "לא תבער" לאפוקי מקל וחומר — שמע מינה דרציחה דוחה אפילו קרבן צבור דדחי שבת. אידי קרבן יחיד — אפן קל וחומר! ויש לומר: דאי לאו דכתיב "מזבחי" לא הוה מוקמינן קרא מסברא בקרבן צבור דכדי לדרוש "לא תבער" לאפוקי מקל וחומר, אלא הוה מוקמינן קרא בקרבן יחיד, ו"לא תבער" הוה דרשינן על כרחך לשום דרשא אחריית. אי נמי: השתא דכתב "לא תבער", הוה מוקמינן קרא בקרבן יחיד מקל וחומר דאבי, לא משום בפרק "אחד דיני ממונות" (להב). השתא דאמרת אין רציחה דוחה שבת — אין רציחה דוחה עבודה מקל וחומר: ומה שבת שנדרחה מפני עבודה אין רציחה דוחה אותה כו'. לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש — מה שחטאת מצורע טעונה נסכים ושאר חטאת אין טעונה — לא חשיב דבר חדש, ואין קרי דבר חדש אלא כשסותר כללו, כי הכא דשאר אשמות טעונות כל הדרם לגבי מזבח, ואשם מצורע נתון ממנו לבחונתו, ובגון אשת אח שנאסר כל העריות וזו הותרה, שסותר כללו, אבל מה שחטאת מצורע טעונה נסכים — אין סותר את כללו. ואם תאמר: ולמאן דאמר בריש

"איחודו מוקמן" (ובחים מטב), דכללו גמר מיניה — יהיו כל אשמות טעונות מתן בהונתו, ולילפו נמי כולהו עריות מאשת אח! ויש לומר: דלא גמר מיניה אלא דבר חדש כו', כגון שחיטת צפון לעכב, אבל לענין חידוש לא גמר מיניה, כדפירש רש"י התם, דאם כן היה יוצא לידון בדבר החדש כיצא בו ללמוד על הכלל כולו — וואין זה חידוש.

תלמוד לומר כי כחטאת האשם הוא — והשתא לא צריך קרא ד"ושחט את הכבש" דכולה מילתא מיניה גמר מדיקשא, ובריש "איהוה מקומן" (זבחים מט, א) מוקי ליה לעבב.

למא דנפק נפק — דהיינו מתן בהונות ושחיתות צפון שכתוב בהדיא. ולמאי דלא נפק, כגון מתן דמים ואימורים — לא נפק.

וְלֹא יִדְּהָ בּוֹ מֵתָן דְּמָסָ וְאִימּוּרִים עַד שִׁתְּכָה
בְּהֵרֵא. **וְרֹאָה**, קָרִי בּוֹ בִּיּוֹס וְטַבֵּל — פִּירֵשׁ
בְּקוּטְסֵרִס: דְּלִכְבִּי קֵט קֵט, אֵלֶּה טִמְאָ שְׂרָץ וְנִבְלִיָּה,
דְּטִמְאָ שְׂרָץ וְאִפְּלֹו טִמְאָ מֵת נִכְנָסִים בְּמַחְנֵה לֵוִיָּה,
דְּבֹאֲמַר בְּפִרְקִי "אֵלֹו דְּבִרְסִי" (פִּסְחִים ס"ה), דְּאִפְּלֹו
מֵת עֲצֻמָּה נִכְנָס, שְׂמִירָה־מֵת "חֻקִּים מִמֶּנּוּ אֵת צִעְצֻעַת
יִסְקָ עֲמֹר" — עֲמֹר בְּמַחְצִיתוֹ. וְאִין נִרְאָה לִרְבִּי
יִצְחָק: דְּהָא דֹאֲמַר וִידְּהָ עֲשֵׂה שְׂאִין אֵת בֵּרֵת —
הִינֵנּוּ עֲשֵׂה דִרְבָּנָן. (דְּכֹמְפֵרֵשׁ רִבִּי יִחְזָק. וְטִמְאָ מֵת
אִין נִכְנָס בְּחִיל — נִמִּי מִדְּרַבְּנָן, כְּדִרְתָּן בְּמִסְכַּת
כֻּלִּים (פִּרְקִי רֶאשׁוֹן מִשְׁנֵה ח:). הִדְחִיל מְקוּדֶשׁ הִימְנָה,
שְׂאִין נִכְרִים טִמְאִיא מִתְּמִין נִכְנָסִים לָשֵׁם. עוֹרֵת,
נִשְׁיִם מְקוּדֶשׁתֵּי הִימְנָה — שְׂאִין טְבוּל יוֹם נִכְנָס
לָשֵׁם. וּבְכָל טְבוּל יוֹם אִיִּירִי, בִּין דְּבַעַל קָרִי, בִּין
דְּטִמְאָ מֵת. שְׂרָץ וְנִבְלִיָּה, דְּקָא אִיִּירִי בְּזֵה הֶתֶם
לַעֲלֹו וְאֹמַר רִבִּינוּ יִצְחָק: דְּנִטְקָ בַּעַל קָרִי לְרִבְרֵתָא,
דְּאֵל עַל גִּב דֹּאֲתַלְתַּל חוּץ לִשְׁנֵי מַחְצוֹת — הִתִּירוּ
רַחֲמֵי לֵיכְנָס, דְּבִתְלֻמָּה כְּרֵת לֵא הֶעֱמִידוּ
דְּבִרְיָהִם. וְאֵת טִמְאָרָה: בְּפִרְקִי "חֻקִּים נִטְלָ" (סוֹטָה
כ"ב). דְּקִתְּנִי גִבִּי סוֹטָה: וְהֵם אֹמְרִים הִצִּיאָהּ
הִצִּיאָהּ שְׁלֵא טִמְאָה הַעוּרָה. וּפְרִיץ מֵהָא דֹּאֲפִילוּ
מֵת עֲצֻמָּה שְׂרִי. וְנִמְאִי קוּשִׁיָּהּ הָאָה מִדְּרַבְּנָן אִסּוּרִי
וְתוֹרִץ רִבִּינוּ חֵם: שְׁלֵא גִזְרֵי אֵלֵּא שְׁלֵא יִכְנָס, אֲבָל
אֵתֵּהּ כִּבְרָ שֵׁם — שְׁלֵא גִזְרֵי עֲלֵי שְׂרִיאָה, כִּיִּין
דְּמִדְּאֹרִיתֵּינָא שְׂרִי לִיכְנָס, וְדוּקְדָּה מֵהָא
דְּאִמְרִינֵין בְּפִרְקִי "הִדְּפִרְסִים" (סִנְהֶדְרִין פ"א, ב:). כֻּן

ששימש בטומאה — אחיו הכהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומצפצץ מוחו בגזירין. משמע ראי' מוציאין אלא מחוץ לעזרה, שהוא מחנה שכניה, וממתיין אותו בעזרת נשים, כיון שכבר היה שם. ורבינו יצחק מפרש: בדסטה דיק מרתני תוציאהו תוציאהו תרי זמני, ראי' לאו דהו איסור דאורייתא לא היו ממחרת כל כך. ואין להאריך כאן. **וה** נבנס — שהיה צריך להו' לחד הבית לעמוד בשער נגור, ולהכניס ידו לעזרה וליתן לו מן הדם בבהזנותו. ושערי נגורו לא תשקמו, באיני' כיצד יליד' (פסחים דף) שכל העונות יתקשו ותקשו חוץ משערי נגור, שהם מצורע עומד ומכניס ידו לבהזנות. והוא אמרו: למה נענוקו בשביל כך

מקלדקש: יעמוד בעזרת נשים ויכניס ידיו לשער נקנורו; ויפרש רביתו הורדה בן נתן; דאז ה' חזן; ואומר רביתו תם: דעשוי בשביל תקנת מצורעים, שיעמדו שם, שיגין עליהם השער בתרס דפסיקא היא. דיש קמנות שהעמידו בדריסם במקום כרת, כדאמרין בפסחים פברק "אזאש" אבן — רבי יוחנן לא אתא אפריזא, דלאו גאס הוא, דמזוככ פברק קמא דכתובות יוחנן במתניתין דבליים (פרק ט' דמנחות, עזרת נשים מקדשת הימנא, אשן טבול ויש איתא דאזאש) אמר רבי יוחנן: דמפתח חזן הניח עד שער נקנור מנחה ליה, כדאיתא בתוספתא ברייתא אתא, דעשה דקתני — לאו דוקא. ולא משום דסבר רבי יוחנן טבול ויש איתא דברייתו (י"א) דמחוסר כפורים דוב כוב דמי! אלא דוקא לענין פסח הבא בטומאה דלא יאכל מקדש — לאו כוב דמי. ונחא השתא בריש פרק שני דבוחסין (ז"ב) מסיק לכולי עלמא דמחוסר מלא! אלא הדיא דבוחסין לענין פסח הבא בטומאה, והדיא דנורא לענין באי מקדש. ולא דמחוסר מקדש דריש הדיא — אומר רבי יצחק: דהוא כוב בעל שאל ראיתא, דאיכא תרתין: ומחוסר ומקדש, שרי מדאורייתא; היינו משום דאינו על טומאה אתא, אלא על טבול ויש מיהא ליה — ואם תאמר: מנא ליה שחדשו מטבול יום; דלמא חדשו מטבוא מת עצמו! ויש לומר: טמא מת אסור אפילו בחיל. ואמר — עולא מה טעם בן — פירוש: כיין דביאה במקצת שמה שרי מקצתו, משום דאי אפשר בענין אחר — אם בן כולו גמי לישתירי ויש לומר: דלא נחא שרי אלא מהדקשא גמור ליל עולא אתא; מה הניח במקצת שמה נגיעה — אף ביאה במקצת וכו'.

הָאֱלֹהִים הוּא", מִה חֲסָא?
לְגַבִּי מִזֶּבֶח - אִךְ אֲשֶׁם
בִּי מִזֶּבֶח. וְאִי לֹא אֲהַרְרִיהּ
נָפֶק, וְלִמְאִי דְלֵא נָפֶק -
נָפֶק: אֵשֶׁת אַח דְּאִישְׁתְּרָא
לֹא. אֵילָא סֻלָּא דַּעְתָּךְ
אֵשֶׁת אַח; מַה אֵשֶׁת אַח
נִיבָם. מִי דִמְי? הָתָם חַד
דִּי! מַהוּ דְתִמְנָא: הוּאִיל
תִּמְנָא דְאַמְרִינָן הוּאִיל
מִצֹּרְעַ שְׁחָל שְׁמִינִי שְׁלֹ
יִוִם וְטָבֵל, אֲמָרוּ חֲכָמִים:
אַחֵר נִכְנָם, זֶה - נִכְנָם,
פֶּרֶת וְיִרְחָה עֲשֵׂה שְׁאִין
דְּבַר תּוֹרָה אֲפִילוּ עֲשֵׂה
יְהוֹשֻׁפֹט בְּקָהֶל יְהוּדָה
חֲצַר הַחֲדָשָׁה? אֲמָרוּ רַבִּי
וְאֲמָרוּ: מִכּוֹל יוֹם לֹא
וּלְאִי: מַה פְּעֵם - הוּאִיל
דִּי - מִי דִמְי לְדַעוּלָא?
תִּנּוּ

מצי מעייל ידיה? אידי ואידי עשה
(כזב) מחוסר כפורים שנכנס למקו
הטמאים, ושני עולא: שאני מצורע
מחוסר כפורים הוא, ובכרת, והותר
אלמא, הואיל ואישרתי ח

ה" וְלֹא הָיוּ בְּאֵיזֵי הַעוֹדָה. וְאֵין נֶר מִפְּנֵי הַחֲמָה וּבִגְשָׁמִים מִפְּנֵי הַגֶּשֶׁמִּים. (בא, אלא כֵּאן לֹא הָיָה נִרְאָה לִחְבֹּב, דְּמִשְׁנֵי אַרְבֵּ: תָּנָא הוּא וּפְלִיגֵי, וְלֹא שֵׁשׁ. אֲבָל בְּהָר הַבֵּית חִזְלִי — שְׂרֵי. וְהִיא סְמִי, מִכָּל מָקוֹם, אֵין נִרְאָה דְּפִלְגֵי בִּי חֲבִיבִי, אֲדָרָב רַב אֵלֵי דְרִבִּי יוֹחָנָן. וְזֶכֶר וְזִכְרֹת נִגְדוֹת וְזִכְרֹת אֵין יֻקָּמָן בְּפֻרִים דּוֹב כּוֹב דִּמִּי, וּבִפְרֵק "שְׁלֹשָׁה" בְּחִזְקָא סוּגִיא ד' "שְׁלֹשָׁה מִינִים" דֹּאפִי טָבֹל יוֹם וּמִחוּסַּר כְּפֻרִים. וְאֵין עַל קִרְיָו וּמִחוּסַּר כְּפֻרִים מִשּׁוּם צִרְעוֹתוֹ. מִמַּעַל הֵילֵךְ שְׁלֹא חֲדָשׁ אֵלֵךְ עַל חֲדָשׁ הָאֵה מִטַּעַם הַתִּירוֹ חֲכָמִים לִחְבֹּסֵי דִּי בֵּיאַת כּוֹלֹ, דְּכַתְּבִי בְּחִזְקָא: "וְאֵל דִּמִּי לִמוֹר: כִּיֵּן דֹּאפִשׁוּר עַל יְדֵי בֵּיאָה אֲבָרְכֶה."

ה. וְהָיָה אִשְׁתִּירִי — איסור אשת אח שהיה עליה
איסור אחות אשה. שְׂמִינִי שָׁלוּ — שהוא יום הבאת
דוד בשער נקבור ולהניס ידיו לעזרה ליתן מן הדם
ולא טומאת שרץ ונבלה; דטמא שרץ, ואפילו טמא
מת, נכנסים לזר הבית, כדמפרש ב"א"ו דברים"
(פסחים 30א), שנאמר: וְיָקַם מִשָּׁה עֲצֻמֹּת
יוסף עֲמוֹ. וְשֵׁנִי נִקְוֵר לֹא נִקְדָּשׁוּ בַּקְדֻשֶׁת
עזרה, כדאמרין ב"ביצד צולץ" (שם פהב),
וְהִי הָן כְּדֵר הַבֵּית, ויכול טמא מת ליכנס לשם.
אבל בעל קר — משתלח חוץ לשני מחנות בוב,
כדמפרש ב"א"ו דברים": זב, וכל זב — לרבות
בעל קר. וְנִבֵּל — לקרוי. אָף עַל פִּי — דטבול
יום אתר קרוי אִינוּ נִבֵּל לזר הבית, דכל טבול
יום אִינוּ הוּא כְּטוֹמְאָה עֵרְוָן לַתְּרֵמֶה דְּקִדְּשִׁים
ולמקדש. זה — יבא לזר הבית, ויכניס ידיו
לבהנות, ויטור לאכול פסחו לערב. שִׁבְעָה עֶשֶׂה
דַּפְסָה שִׁישׁ בּו בֵּרַת — דאם לא יכניס ידיו
לבהנות לא יטור לאכול פסחו לערב. ויחה
עֶשֶׂה — ד"וישלוח מן המתנה" שאין בו ברת.
שֶׁאֵין עֶשֶׂה כֵּרֶת אֵל עַל אֵת עזרה, וזה לא
יכנס לעזרה כלא שֶׁאֵין יִקְדָּשׁ נִבֵּל נִתְקַדֵּשׁ.
ויכניס ידיו לבהנות ויטור מצרעתו. וישלח
פסחו לעזרה לשחוט, ולערב יערב שמשו ויטור
מקרייו. וַיַּעֲמֹד יְהוֹשֻׁעַם — אותו היום נטורו
ישראל מטומאה שבדיהם, בדברי הימים.
למַחֲנֶה לֵוִיָּה — לזר הבית. וְאַמֶּר עוֹלָא —
במסכת זבחים (לבב), דאמר עולא: ביאה
במקצת שמה ביאה, ואותיבניה חזא דקדתי: זה
נכנס ומכניס ידו לבהנות, ואי אמרת ביאה
במקצת שמה ביאה, נהי נמי דנכנס לזר הבית,
משום דעשה שאין בו זרוא, לבהנות היכי
ש בו ברת זרוא, ודיקמאי לן במנחות ב'הוקמין רבה'
ענש ברת, ואין צריך לומר טבול יום ושאר כל
גיל והותרה לו ביאה במקצת לצרעתו, שהרי עדיין
לא בו התורה ביאה זו במקצת — ודותר נמי לקרוי.
וְאִשְׁרָאָה — אישוראח לא יציר דהוה גביה.

תינת

דאי' הזה קודש בקדושת העזרה — הוי שפיר "לפני
וַיִּבְרָא יבא עשה שיש בו כרת כו' — לאו מילתא
להחמיר. **ר"י** יוחנן אמר דבר תורה אפילו עשה
לשנוי הכי לרבי יוחנן, אף על גב דיש לדחות דרבי
מדרבנן, דאי מדאורייתא אסור ליכנס במחנה ליה,
תא דהבא אמתניתין דכלים, אלא רבי יוחנן לפרושי
ה"אשד" (פסחים צב,א), ורבא אית ליה בפרק שני
דמי — דמי — להכי מייחזי לה בברייתא, אבל לענין ביאת
ם" (גזיר מהא), מסיק דאפילו טבול יום דוב אלא כוב
אמור טבול יום דוב אלא כוב דמי אסור ליכנס למחנה
דבשמעתין נמי בראה קרי בו ביום, דהוי טבול יום
וַיִּשְׁרֹ בה דברים ואמרו טבול יום אל כינס למחנה
נצח היינו עזרת נשים כדמוכח בחזקאל (מד), ואילו
למחנות? ואם תאמר: וכיון דשמח ביאה, ואפילו הכי
ש לא תבא. אבל ביאה במקצת — לא כתיב בהדיא,
נצח, אם כינס כולו — חייב, מידי דהוה אחיה לו דרך

מי

יהודי הוא יהודי לא רק בשעה שלומד תורה ומקיים מצוות, אלא בכל דבר שעושה צריך להיות ניכר שעושה זאת יהודי, ומיד ניכר ש"הבדילנו מכל העמים".

משיחת חג הפורים, ה'תשכ"ז

את הציפור השניה, ואחר כך מגלחים את כל שערו, טובל
מטומאתו, ומונה שבעה ימים. ביום השביעי הוא מגלח וטובל
שוב, ואז הוא נעשה טבול יום עד הערב. בבוא השמש הוא נעשה
טהור אף לתרומה, אך עדיין הוא מחוסר כיפורים, ולמחרת מביא
את קרבנותיו וביניהם קרבן אשם. ונותן הכהן מדם האשם על
בהונות ידיו ורגליו הימניים של המצורע ועל תנוך אזנו הימנית.
ולצורך כך היה על המצורע להכנס לעזרת הנשים, ולהושיט את
בהונותיו לתוך עזרת ישראל. ומאחר שקודם שנשלמה הקרבת
קרבנותיו עדיין הוא מחוסר כיפורים האסור בכניסה למחנה
שכינה, לא היה נכנס ממש לתוך עזרת ישראל שדינה כמחנה
שכינה, אלא היה עומד בתוך שערי ניקנור, ומשם היה מושיט את
בהונותיו לתוך העזרה, כדי שיתן עליהם הכהן מן הדם.
ומצינו במצורע את הכלל של 'הואיל ואישתרי אישתרי', כדתניא,
מצורע שחלל יום שמיני שלו (מטבילתו הראשונה) שהוא יום הבאת
קרבנותיו בערב חפפת, וראת קרי בו כיום, ומכלל כדי להיטהר
מקרי, והרי הוא טבול יום מחמת קרי עד הלילה, ואמר חכמים,
אף על פי שאין טבול יום אחר נכנס למחנה לוי, טבול יום זה נכנס
בשערי ניקנור שהם במחנה לוי כדי שיתנו מדם אשם מצורע
שלו על בהונותיו. משום שאם לא יכנס למחנה לוי כדי שיתנו
את הדם על בהונותיו, לא יוכל לאכול בלילה את פסחו, שהרי
הוא עדיין מחוסר כיפורים שאסור באכילת בשר הקדשים,
ובכללם בשר הפסח, לפיכך מוכח שיש צורך שיש בו ברת
למי שמבטל את הקרבתו, וידחה עשה של שילוח מחנות שאין בו
ברת, שהרי אין כרת לטבול יום ומחוסר כיפורים אלא על כניסתם
למחנה שכינה, וזה אינו נכנס אלא לשערי ניקנור שהם מחנה
לוי, ומשם הוא מושיט את בהונותיו לתוך העזרה.
ואמר רבי יוחנן על דברי הברייתא: שמה שאמרה הברייתא 'ידחה
עשה שאין בו ברת', לאו דווקא הוא. שהרי דבר תורה, טבול יום
אפילו עשה לית ביה בכניסה למחנה לוי, ולא נאסר אלא במחנה
שכינה. אלא שחכמים הם שגורו על טבול יום שלא יכנס לעזרת
נשים. שנאמר באותו היום שנטהרו בו ישראל מהטומאה שבידם
(דברי הימים ב' כ ו), 'ויעמד יחושפט בקהל יהודה לפני החצר החדשה'.
ושאלו בביאור מקרא זה, מאי חצר החדשה? ואמר (רבי יוחנן)
[רבי], זה הר הבית, ונקראה 'חדשה' על שם שהחדשו בה דברים של
הלכה, ואמר, טבול יום לא יכנס למחנה לוי, ומשום שאין איסור
זה אלא מדברי חכמים, לא העמידו חכמים את דבריהם במקום
כרת, ולא גזרו במצורע שראה קרי שלא יכנס לשם בערב פסח,
כדי שלא לבטלו מהקרבת פסחו.
אלא שעדיין קשה, איך הותר לו להכניס את בהונותיו לעזרת
ישראל לצורך מתן הדם, והלא העזרה מחנה שכינה היא,
והכניסה אליה אסורה באיסור כרת אף למחוסר כיפורים, וכל שכן
לטבול יום. ואף שאינו נכנס לשם בכל גופו אלא מכניס רק את
בהונותיו בלבד, מכל מקום אף ביאה לעזרה במקצת נחשבת
ביאה, ואסורה לבעל קרי. ואף שהתירה התורה כניסה זו מחמת
טומאת מצורע, שהרי אי אפשר לו להטהר ממנה באופן אחר, אך
מנין לנו שאף מחמת טומאת הקרי שנוספה לו התירה לו התורה
את הכניסה לעזרה. ואמר עולא ביישוב דברי הברייתא, מה פסע
הותרה לו לטבול יום זה הכניסה במקצת לעזרה, משום שהואיל
והותר לו איסור זה לצרעתו הותר גם לקרי. שהרי גם מחמת
טומאת צרעתו אסורה לו הכניסה לעזרה באיסור כרת, שכן אף
מחוסר כיפורים ענוש כרת על כך, ומצורע קודם שנטהר הוא
עדיין מחוסר כיפורים. ומאחר שהותר לו איסור הכניסה שיש
בטומאת צרעת, הותר לו גם איסור הכניסה מחמת טומאת הקרי.
הרי לנו כי כל דבר שחללו עליו שני איסורים, אם הותר אחד מהם
ניתר אף האיסור השני המצטרף אליו. והוא הכלל האמור למעלה
'הואיל ואישתרי אישתרי'. ועל פי כלל זה יש להתיר גם אחות
אשה ושאר עריות ליבום, משום שהואיל ואישתרי איסור אשת
אח שישנו בכל יבמה, אישתרי גם שאר איסורי עריות שיש בה,
ועל כן הוצרכנו למעט את כל העריות מיבום מדרשת 'עליה'
האמורה לעיל.
דוחה הגמרא: מי דמי איסורי עריות ביבום לדרביו דעולא במצורע,

לפיכך תלמוד לומר 'כי כחמאת האשם הוא', לומר לך, מה חמאת
מעונה מתן דמים ואימורים לגבי מופת, אף אשם מצורע מעון מתן
דמים ואימורים לגבי מופת.
ומובח מיתור זה דאי לא אהדריה קרא – שאם לא היתה התורה
מחזירה אשם מצורע לדין שאר כל האשמות, הנה אמינא למאי
נפק נפק – למחשבה שיש אשם מצורע יצא, ואין בו אלא אותם
דינים שנכתבו בו בפירושו, שהם מתן בהונות ושחיטה בצפון,
ולמאי דלא נפק לא נפק – אבל למחשבה שלא יצא לא יצא, ולולא
הריבוי 'כחמאת האשם' לא היו נוהגים בו שאר דיני כל האשמות,
שהם מתן דמים ואימורים על גבי המופת. ואם כן חקא נמי ביבום,
אין הפרט של אשת אח שיצא מן הכלל משתווה אליו, ואין למדים
מן הכלל על הפרט ולא מן הפרט על הכלל, על כן אף לולי דרשת
'עליה' הנה אמינא שדווקא אשת אח דאישתריא אישתריא –
שהותרה במפורש הותרה, אבל שאר עריות שלא הותרו במפורש
לא הותרו.
הגמרא חוזרת בה מהתירוץ הקודם ומתמצת באופן אחר: אלא
לולא 'עליה' שלקא דעתך אמינא תיתי ביה פסע – היינו מעלים
בדעתנו לומר שיתחייבו כל העריות ביבום על ידי בנין אב מאשת
אח. מה אשת אח שהיא ערוה האסורה באיסור כרת שלא במקום
יבום, ואף על פי כן מייבמה – מותרת ביבום, אף אחות אשה
האסורה באיסור כרת תתייבם, וכן כל העריות. על כן נצרך 'עליה'
ללמדנו שאף במקום יבום היא אסורה.
דוחה הגמרא: מי דמי שאר עריות לאשת אח, הלא חקא באשת
אח, התיירה התורה רק חד איסורא של אשת אח לצורך היבום,
אבל חקא בשאר עריות תרי איסורי של עריות יש בהן על היבום,
שמלבד האיסור המיוחד שיש בכל ערוה לכשעצמה, יש בה גם
איסור אשת אח הקיים בכל אשה הנופלת לו ליבום. ואם כן איך
יעלה על הדעת ללמוד במה מצינו שאר עריות מאשת אח, ולמה
הוצרך הכתוב לאוסרן ביבום.
הגמרא מתמצת באופן אחר: לולי 'עליה' מהו דתימא – היינו
אומרים) הואיל ונפילה ליבום אישתרי – הותר איסור אשת אח,
אישתרי גם כן איסור אחות אשה ושאר איסורי עריות הנלווים
לאיסור אשת אח, על כן כתבה התורה 'עליה' באחות אשה,
ללמדנו שהיא ושאר העריות אסורות ביבום וחליצה.
שואלת הגמרא: וקנא תימא – ומנין לך דאמרין הואיל ואישתרי
איסור אחד אישתרי גם כן האיסור השני שמצטרף אליו.
הגמרא מביאה מקור מבריתא לדין זה: נאמר בתורה שיש לשלח
את הטמאים מחוץ למחנה, ככתוב (במבד ב ו) 'צו את בני ישראל
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לקפוש'. ומבואר
בפסחים (סו.) ששלשה מחנות הם, מחנה שכינה, מחנה לוי,
ומחנה ישראל. במחנה שכינה (ומעזרת ישראל ולפנים) נאסרו
להכנס כל הטמאים, ואף טמאי מת ושרץ. ובמחנה לוי (ומפתח הר
הבית עד לשער ניקנור שהיה בין עזרת נשים לעזרת ישראל), מן
התורה לא נאסרו אלא הטמאים בטומאה היוצאת מגופם, כגון
זבים ובעלי קרי נדות ויולדות, אבל טמא מת ושרץ מותרים להכנס
שם מן התורה, אלא שחכמים גזרו בהם שלא יכנסו מן החיל
ולפנים. ובמחנה ישראל וכל ערי ארץ ישראל המוקפות חומה, לא
נאסרו אלא מצורעים בלבד.
שלש דרגות טומאה הן: א. טמא שעדיין לא טבל לטהרתו. ב. מי
שכבר טבל לטהרתו, אך עדיין לא העריב עליו השמש לאחר
טבילתו. והוא הקרוי 'טבול יום', שלחולין הוא טהור לגמרי, אך
עדיין הוא טמא לתרומה ולקדשים ולביאת המקדש עד הלילה. ג.
מי שכבר טבל ואף העריב עליו השמש לאחר טבילתו, אך עדיין
לא הביא את הקרבנות שהתחייב בהם לצורך טהרתו, והוא קרוי
'מחוסר כיפורים', שלחולין ולתרומה הוא טהור, אך לענין קדשים
הוא טמא עד שיקריב את קרבנותיו. כמו כן אסור מחוסר כיפורים
בכניסה למחנה שכינה, וכל שכן שטבול יום אסור בה. אך הכניסה
למחנה לוי הותרה למחוסר כיפורים, ולא נאסרה אלא לטבול
יום.
כך הוא סדר טהרתו של המצורע, לאחר שנרפא מצרעתו, מביא
שתי ציפורים, ושוחטים אחת מן זמן ומזים עליו מדרמה, ומשלחים

הלא מה שמצינו במצורע שראה קרי היתר זה של 'הואיל
ואישרתי אישרתי' אינו אלא במקום שהותר האיסור המוקדם
יותר, שעל ידי כך ניתר גם האיסור השני שחל אחריו, שמתוך
שהותר איסור צרעתו המוקדם, הותר גם איסור קריו המאוחר
ממנו. ואם כן תינה **היבא דנשא** קודם האח האת אשתו
ונאסרה על היבם משום אשת אח, **ואחר כך נשא** האח החי (היבם)
את אחותה ונאסרה עליו באיסור אחות אשתו **דמגו** [–מתוך]
דאישרתי – שהותר איסור אשת אח המוקדם כשמת אחיו, **אישרתי**
עמו נמי איסור אחות אשה המאוחר ממנו. **אלא** במקרה שקודם
נשא האח החי את אשתו ונאסרה תחילה אחותה משום אחות
אשה, **ואחר כך נשא** האח הקמת את אחותה ונאסרה גם משום
אשת אח, מכיון שאיסור אחות אשה קדים לחול ביבמה זו קודם
שנאסרה באיסור אשת אח, אפילו אם ניתר איסור אשת אח
המתר האיסור המאוחר מתיר את האיסור שקדם אליו.
ממשיכה הגמרא בקושייתה: **ואפילו אם נשא** האח הקמת לפני
שנשא האח החי את אחותה, ונאסרה בתחילה משום אשת אח,
נמי אין לומר 'הואיל ואישרתי אישרתי'. שכן לא מצינו במצורע
שהותר האיסור הנוסף מתוך שהותר האיסור הראשון, אלא באופן
שחל האיסור השני לאחר שכבר הותר הראשון, אבל אם כבר חל
האיסור השני בעוד האיסור הראשון עומד בעינו, אף שהותר
האיסור הראשון ועמוד האיסור השני במקומו. ואם כן, תינה **היבא**
דנשא האח הקמת את אשתו ויתר הותר איסור אשת אח שבה, ורק
אחר כך נשא האח החי את אחותה וחל עליה איסור אחות אשה,
יש מקום לדין 'הואיל ואישרתי אישרתי', מכיון **דחויא** ליה **דביני**
ביני – שהיתה היבמה מותרת ליבם בזמן שבין מיתת בעלה לבין
נישואיו עם אחותה, ועל כן אף לכשיגיע איסור אחות אשה, היתר
איסור אשת אח יתיר אף אותו וימנענו מלחול. **אלא** במקרה שנשא
האח הקמת את אשתו, ועדיין לא **מת**, **ואחר כך בחי** אחיו **נשא**
האח החי את אחותה, ורק אחר כך מת הראשון, אין לומר 'הואיל
ואישרתי אישרתי', שהרי לא **איחויא** ליה – לא נראתה לו יבמה זו
בלל, ולא הותרה לו אף לא לרצע אחד בלבד. שכן כל משך חי
אחיו עדיין היתה אסורה לו באיסור אשת אח, ובשעת מיתת האח
הרי היא כבר אסורה עליו משום אחות אשה. ואין אומרים 'הואיל
ואישרתי אישרתי' אלא אם כן קדם היתר האיסור הראשון לחלות
האיסור השני כאמור.

מוכיחה הגמרא את החילוק האמור: **מי** [–וכי] **לא מודי עולא**, **שאם**
הא המצורע **קרי בליל שמיני** לטהרתו, **שאין** הוא **מכניס ידיו**
לעזרה לצורך מתן **הזנות**. והוא משום שבלילה כשראה את קריו,
עדיין לא **יצא** מידי איסור כניסה לעזרה מחמת צרעתו ולעמוד
בנשק **שהיה ראוי להביא** **בה קרבן**, לפי שהלילה אינו זמן הבאת
קרבנות ומתן בהזנות, ולא הותרה לו הכנסת הבהזנות אלא בשעה
הראויה לכך, ונמצא שנאסר מחמת קריו עוד לפני שהותרה לו
הכניסה לעזרה מחמת צרעתו. ומאחר שכבר חל איסור הקרי
קודם שחל היתר הצרעת, שוב אין אומרים 'הואיל ואישרתי
אישרתי'. ולא הותרה הברייתא מטעם זה אלא אם כן ראה קרי
ביום השמיני, לאחר שכבר הגיע זמן הבאת קרבנותיו, וכבר הותר
איסור הכניסה שמחמת צרעתו.

מסיקה הגמרא: **אלא כי איצטרף** את דרשת 'עליה' כדי לפטור
אחות אשה מיבום, אין זה אלא **היבא דנשא** **מת ויתר**, **ואחר כך**
נשא חי, שמאחר ולא חל איסור אחות אשה אלא לאחר שכבר
הותר איסור האשת אח, היינו מתירים אותה ליבום משום 'הואיל
ואישרתי אישרתי', לולא הדרשה האמורה.

הגמרא מפרשת באופן נוסף את הצורך ב'עליה' כדי לפטור ערוה
מיבום: **ואי קצית אימא**, לולא 'עליה' היינו מתירים ערוה ליבום
משום **דאיתא** [–שנלמד] היתר זה **דחיקשא** מאשת אח, **מדיקש**
דבי יונה. **דאמר רבי יונה**, **ואיתמא** **רב הונא** **בריה דרב הושע**, **אמר**
קרי בסוף פרשת עריות (ויקרא יח טז), **כי כל אשר יעשה מפל**
התעבות האלה ונכרתו הנפשות העלש מקרב עמם. ובכך שכללן

הכתוב לכל העריות יחד, הוקשו **כל העריות** **בולן** זו לזו, ואף **לאשת**
אח. ואם כן היה לנו להקיש ולומר, **מה** ערות **אשת אח שריא** –
מותרת במקום יבום, **אף כל עריות נמי שריין** – מותרות במקום
יבום. על כן כתב **רמבא** 'עליה', כדי לאסור אחות אשה ליבום.
הגמרא מביאה קושיא על תירוץ זה: **אמר ליה רב אחא מדפתי**
לרבינא, אף לאחר שנאמר 'עליה' האוסר אחות אשה ליבום, יש
להקשות מניין לנו להקיש אליה את שאר העריות ולאסור אף
אותן, הלא **מכדי** [–מאחר] **שכל העריות איבא** **לאקושינהו** [–אפשר
להקישם] **לאשת אח** ולהתירן במקום יבום כמו אשת אח, וכמו כן
איבא **לאקושינהו לאחות אשה** האסורה גם במקום יבום ולאסור אף
אותן, אם כן **מאי חזית דאקשית** [–מה ראית להקיש] את כל העריות
לאחות אשה ולאסורן, הלא אפשר **לאקשינהו לאשת אח** ולהתירן.
מתרצת הגמרא: משתי סיבות יש להקישן לאחות אשה ולא
לאשת אח. **איבעית אימא**, כלל הוא בדינו, שכל מקום שאפשר
להקישו בין **לקולא** ובין **לחומרא**, **לחומרא** **מקשינן**. ועל כן יש
להקיש את כל העריות לחומרא לאחות אשה ולאסורן אף במקום
יבום. **ואיבעית אימא**, יש להקיש את שאר העריות לאחות אשה
משום שהן דומות לה יותר מאשר לאשת אח, שהרי **הקא** באחות
אשה, **תרי** [–שני] **איסורי** עריות יש בה כשהיא במקום יבום, גם
איסור אחות אשה וגם איסור אשת אח, שהרי אין מצות יבום אלא
באשת אחיו. וכמו כן **הקא** בשאר העריות, **תרי** **איסורי** עריות יש
בזן במקום יבום, גם את האיסור המיוחד בכל ערוה לכשעצמה
גם איסור אשת אח שישנו בכל יבמה, ודבר שיש בו **תרי** איסורים
מדבר שיש בו **תרי** איסורים **לפינין**. **אבל הקא** – בסתם יבמה
שהותרה ליבום אין בה אלא **חדא איסורא** של אשת אח, **ותרי**
מחזא לא **ילפינן** – ואין למדים שאר עריות שיש בהם שני איסורים
מאשת אח שאין בה אלא איסור אחד, בזמן שאפשר להקישן
לערות אחות אשה שאף בה יש שני איסורים כמותן.

הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי הברייתא לעיל (א) הדורשת
מ'עליה' פטור ערוה ביבום: **הקא** **אמר**, לעולם **העריות** עצמה לא
צריכא שום קרא כדי לאסורה ביבום, אלא בכל אופן יש לאסורה
מסבא, משום **דאין עשה** של יבום **דוחה** לא **תעשה** של עריות **שיש**
בו קרת. **וכי איצטרף קרא** ד'עליה' לאסור, אין זה אלא כדי **למיסר**
[–לאסור] את הצרה שלה ביבום. שכתבה התורה באיסור אחות
אשה (שם יח יח) **ואשה אל אחתה לא תקח לצר לגלות ערוקה**
עליה בתייה, ללמדנו שגם במקום 'עליה', כלומר במקום מצות
יבמה יבוא עליה, יש איסור 'לצורר', כלומר ליבם את צרת
הערוה.

מקשה הגמרא: וכי איך אפשר לומר שערות עצמה לא **צריכא קרא**
כדי לאסורה ביבום, ו**הא** **תניא** בברייתא לעיל לאחר שהובאה בה
דרשת 'עליה', **אין לי אלא היא**, צרתה מניין, ומשמע שעד כאן
עסקה הברייתא בפטור מיבום של הערוה עצמה, ועליה דרשה
את הכתוב האמור.

מתרצת הגמרא: לא הביאה הברייתא דרשה זו על הערוה, אלא
משום שרצתה להמשיך ולשאל **צרתה** מניין. ומאחר שצריך את
ה'עליה' כדי לפרש את פטור הצרה, הקדימה הברייתא לכתוב
דרשה זו כבר בערוה עצמה. אבל לעולם אין הערוה צריכה
דרשה.

עוד מקשה הגמרא: ו**הא** **תנן** בהמשך דברי הברייתא לגבי כל
העריות, **אין לי אלא הן** ושאריות ביבום משום שהוקשו לאחות
אשה, צרותיהן מניין. ומשמע שההיקש נאמר לענין העריות עצמן
ולא לענין צרותיהן, ולא כדברי רבא האומר שערוה עצמה לא
צריכה דרשה.

מתרצת הגמרא: הקדימה הברייתא לכתוב את ההיקש לאחות
אשה בעריות עצמן, אף על פי שאינן צריכות לכך, **משום** שהיקש
זה נדרש כדי לפרש בו את פטור **צרותיהן** שממשיכה הברייתא
לדון בו.

הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רבא מדברי רבי שדורש פטור
עריות מיבום מכתוב אחר: **הא** **שמע**, **רבי אומר**, נאמר בפרשת

יבמות. פרק ראשון – חמש עשרה נשים דף ח עמוד א – מותוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכג רש"י

1 תינה חיבא דנשא המת — את אשה זו תחילה, ונעשית אשת האח על זה. ואחר כך נשא
2 חי — את אחותה, וניתוספת איסור אחות אשה על יבמתה. וכשמת אחיו בלא בנים,
3 ואישראלי איסור אשת אח המוקדם — אישראלי נמי אחות אשה המאוחר, כדעולא,
4 דאמרי: הואיל דהותר לצרעתו, שהיא ראשונה — הותר לקרי, שהיא אחרונה. אלא נשא
5 החי — אשתו תחילה, ועמדה עליו באיסור

6 אחות אשה, ואחר כך נשאה אחיו המת וניתוסף
7 איסור אשת אח, איסור אחות אשה קדים. ואף
8 על גב דהותר איסור אחרון — עומד ראשון
9 במקומו. ואפילו נשא מת נמי — ברישא, דקדים
10 ליה איסור אשת אח — לא דמיא לדעולא,
11 דהתם הוראה קרי בשמיני שלו — כבר היה
12 מותר מאיסור הראשון קודם ראית הקרי,
13 משנהאיי המורה, והבא נמי, תינה חיבא גותא, שאם
14 מת ומת תחילה, והותר איסור אשת אח, ואחר
15 כך נשא חי את אחותה. אלא נשא מת ולא מת
16 — עד שנשא חי את אחותה, הא לא איתחזאי
17 כלל. ומי לא מודה עולא כבהאי גותא, שאם
18 ראה קרי בליל יום שמיני — שאין מכניס ידיו
19 מחד לבהונתו, משום קרי דעמבע עליה, הואיל
20 ולא יצא מצרעתו לשעה הראיה להבאת
21 קרבנותיו. דקודם שהותר מצרעתו — בא עליו
22 קרי. הכי גרסינן: כי איצטריך "עליה" לנשא מת
23 ומת ואחר כך נשא חי. ואיבעית אימא —
24 איצטריך "עליה", דאי לא כתביה הוה אמנא:
25 יתיי ייבום אחות אשה להתיי בהדיקשא דמבי
26 יונה, דאמר רבי יונה: "כי כל אשר יעשה מבני
27 התועבות האלה" — הוקש כל העריות זו לזו.
28 ולענין העראה קסבי ליה ר' יונה ב"הבא על
29 יבמתה". הכי נמי הוה אמנא: הוקש כולן לאשת
30 את, ואף על גב דהבא חד איסורא והבא תרי
31 איסורי — אין משיבין על ההקש, להכי
32 איצטריך "עליה", מכריז כל העריות — דמתני,
33 איבא לאקושינהו לאשת אח — להתיי ייבום.
34 ואיבא לאקושינהו לאחות אשה — דאסירי
35 לייבום, דפרט בה קרא "עליה", מאי חיות
36 דאקשת להו לאחות אשה — בדקתני בריש
37 פרקי: מה אחות אשה מיוחדת בו, משום צרחה
38 למשום דבעי למיתני צרתה מנין. ולקחה לו
39 לאשה ויבמה — הוה מצי למימר דאקשת אשה
40 וייבום, וכתבי "ולקחה", משמע מיעוט: זו ולא
41 אחרת. וחד למישרי צרת ערוה שלא במקום
42 פצוע — מרביא דקרא יתירא ד"ויבמה" דרשין
43 הכי: במקום "ויבמה" הוא דאמינא קל מיעוטא
44 "ולקחה" דמיעט צרה; אבל שלא במקום יבום,
45 כגון צרת בתו מנכרי — שריא. מתניתין נמי
46 דיקא — כרבא, דערוה פשיטא לן. צרה נמי לא
47 תיבעי — "עליה" קרא לדרשא דאין עשה דוחה
48 לא תעשה שיש בה כרת, דכתיב "לצרור",
49 דמשמע: לא אחות אשה ולא צרתה, וכתבי כרת
50 בסוף העריות. למישרי צרה שלא במקום מצוה
51 — דאי לא כתיב "עליה", הוה לפינן מ"לצרור"
52 דצרת אחות אשה אסורה בכל מקום.

39 קרא משום דאין עשה דוחה לא
40 מר לרבינא: הכי קאמרינן משימה

1 תינה חיבא דנשא מת ואחר כך נשא חי, דכמו
2 דאישראלי איסור אשת אח — אישראלי נמי איסור
3 אחות אשה. אלא, נשא חי ואחר כך נשא מת, איסור
4 אחות אשה קדים! ואפילו נשא מת נמי, תינה חיבא
5 דנשא מת ומת, ואחר כך נשא חי, דחזיא ליה דביני
6 ביני. אלא, נשא מת ולא מת, ואחר כך נשא חי —
7 לא איתחזאי ליה כלל! מי לא מודי עולא שאם ראה
8 קרי בליל שמיני — שאין מכניס ידיו לבהונות? שלא
9 יצא בשעה שהיה ראויה להביא בה קרבן! אלא: כי
10 איצטריך "עליה" חיבא דנשא מת, ומת, ואחר כך
11 נשא חי. ואי בעית אימא: אתאי ביהיקשא מדדבי
12 יונה. דאמר רבי יונה, ואיתימא רב הונא בריה דרב
13 יהושע, אמר קרא: "כי כל אשר יעשה מכל התועבות
14 האלה ונכרתו" הוקשו כל העריות כולן לאשת אח;
15 מה אשת אח שריא אף כל עריות נמי שריין — כתב
16 רחמנא "עליה". אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:
17 מכדי, כל עריות איבא לאקושינהו לאשת אח ואיבא
18 לאקושינהו לאחות אשה, מאי חיות דאקשת לאחות
19 אשה — אקשינהו לאשת אח! איבעית אימא: לקולא
20 והומרא — להומרא מקשינן, איבעית אימא: הכא תרי
21 איסורי והכא תרי איסורי, ותרי מתרי ילפינן; אבל
22 הכא חדא איסורא — ותרי מהדא לא ילפינן. רבא
23 אמר: ערוה לא צריכא קרא, דאין עשה דוחה לא
24 תעשה שיש בו כרת. כי איצטריך קרא — למיסר צרה.
25 וערוה לא צריכא קרא? והא תנא: אין לי אלא
26 היא! משום צרתה. והא קתני: אין לי אלא הן! משום
27 צרותיהן. תא שמע, רבי אומר: "ולקח" "ולקחה"
28 "ויבם" "ויבמה", לאסור צרות ועריות! אימא: לאסור
29 צרות של עריות. והא תרי קראי קנסבי ליה, מאי
30 לאו: חד לערוה וחד לצרה! לא, אידי ואידי לצרה,
31 חד למיסר צרה במקום מצוה, וחד למישרי צרה
32 שלא במקום מצוה. מאי טעמא — "ויבם" "ויבמה",
33 במקום ייבום הוא דאסירא צרה, שלא במקום ייבום
34 — שריא צרה. אמר רב אשי, מתניתין נמי דיקא:
35 דקתני, חמש עשרה נשים פומרות צרותיהן, ואילו
36 "פמורות ופמרות" — לא קתני, שמע מינה. ומאי
37 שנא ערוה דלא צריכא קרא — דאין עשה דוחה
38 לא תעשה שיש בו כרת — צרה נמי לא תיבעי
39 תעשה שיש בו כרת! אמר ליה רב אחא בר ביבי
40 דרבא, צרה נמי לא איצטריך קרא, כי איצטריך קרא

למישרי

1 מ' לא מודה עולא בהא שאם ראה קרי בליל שמיני שאין מכניס ידיו לבהונות — קצת
2 קשה: דמנא ליה דמודה עולא בהא? וגם בפרק "כל הפסולים" (ובזה"ל לבב), דמחד
3 עולא למנא דפרץ ליה מודך ברייתא: ומטונן, דמצורע דואיל דהותר לצרעתו בו, דמשמע:
4 ומטונן ממשא שאתה בא להכביד עליו אביא ראיתי משם. ומת ראהה יש לו מן הברייתא?
5 ונראה לרבינו יצחק דרייק עולא מדנקט וראה קרי
6 בו ביום, משמע: בו ביום, אבל בלילה — לא. שמע
7 מינה דטעמא משום דהותר לצרעתו הותר נמי
8 לקרי. ולהכי פשיטא ליה הכא דמודי עולא
9 בראה קרי בליל שמיני.

10 תרי איסורי (מחד איסורא לא לפינן) — (אבל
11 שלא במקום ייבום כגון צרת בתו לפינן),
12 ואם תאמר: ולרב אסי, אמאי פוטר אילנות?
13 צרתה: והא חד איסורא הוא! ויש לומר: דמנא
14 נפשך אידי אסירא, דילפינן מ"אשר תלד" — פרט
15 לאילנות. ולהכי צרתה נמי אסורה, וכן אשת
16 אחיו שלא היה בעולמו, אבל קשיא: מאי טעמא
17 דמנא דפליג אדרב אסי? ויש לומר: דבין
18 דאילנות לאו בת ייבום היא בשום מקום —
19 חשיבא צרתה כצרת ערוה שלא במקום מצוה,
20 דשריא. ולא דמיא אילנות לחיובי עשה, דלפינן
21 בפרק שני (לקמן כ"א), לחלצה. דאילנות מיעטה
22 הכתוב בהדיא, דלא הויא בכלל דהתר אשת אח.
23 רבא אמר ערוה גופא לא צריכא קרא — ואם
24 תאמר: והא לכל הפחות איצטריך
25 לינשא מת ומת, ואחר כך נשא חי, דלא תימא
26 הוואל ואישרי — אשתרוי ויש לומר: דרבא לית
27 ליה דעולא. וסבר דביאה במקצת לא עשה, דלפינן
28 ועוד אומר רבינו יצחק דיש לחלק: דגבי בעל קרי,
29 דשם טומאה אחת היא, אמרינן: הואיל ואשתרי
30 אישתרי, דחד לאו הוא בבעל קרי ומצורע, אבל
31 הכא, דשני שמות הן — לא אמרינן הוואיל
32 ואישרי אישתרי. ואם תאמר: מאי טעמא לא
33 צריכא קרא? וכי לית ליה לרבא הדיקשא דרבי
34 יונה? ויש לומר: דקסבר דלענין איסורא הוא
35 דאקשינהו רחמנא, דבהכי איירי קרא, ולא לענין
36 היתירא. כי איצטריך קרא למיסר צרה —
37 ותימה: דהכי טעי למימר דאיצטריך למיסר צרה
38 טפי מן הערוה, כיון דצרה מ"לצרור" נפקא, ויש
39 כרת בצרה כמו בערוה! ואומר רבינו יצחק:
40 דהשתא נמי בעי למימר לאיסור צרה, ולמדיק
41 דשלא במקום מצוה שריא, כדמסיק רב אחא
42 לבסוף. והא דקאמר נמי אין לי אלא היא משום
43 צרתה — לא משום דצריך קרא לאיסור, אלא
44 למדיק היתירא שלא במקום מצוה. והא דפרץ:
45 מאי שנא ערוה דלא צריכא קרא בו — גמרא טעי
46 במילתיה דרבא, שלא פירש בהורא למישרי שלא
47 במקום מצוה אתא "עליה".

48 ואילו פטורות ופטורות לא קתני — אף על גב
49 דמסקינן דלאסור צרתה נמי לא צריך
50 קרא — מכל מקום חנא פטורות, דהורוצ
51 להשמיענו איסור בצרה, שעדיין לא השמיענו
52 בשום מקום. אבל איסור ערוה, דכבר נשט לו
53 העריות בפרק קנא דבריות (כ"א), — שלא
54 איצטריך כאן להשמיענו דאסורא במקום מצוה,
55 דפשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו
56 כרת.

למישרי

כאשר הולכים ברחוב – צריך להרהר בדברי תורה, או במחשבה או בדיבור. אם הוא הולך ואינו עסוק בדברי תורה – מטיחה בו האבן עליה הוא דורך: גולם! מדוע אתה דורך עלי? במה היא עליונותך עלי?

היום יום ז' אדר שני

למישרי

צרה שלא במקום מצוה – ואם תאמר להגדנו שינוי דלעיל דמצרכי קרא לערה גופא, מנא להו למישרי צרה שלא במקום מצוה? ויש לומר: דנפקא להו מדיכא דנפקא ליה לרבי.

מאי

ולקחה כו' – מציו למימר דמיתורא דהיא דרשין תרין ליקדוין, כדרשין בפרק

שני דקדושין (מא, א): "ושלח" ושלחח

— מלמד שהשליח עשה שליח, אבל בקונטרס פיש ד"ולקחה" משמע דנפלו לו שתיים, ואמר רחמנא "ולקחה" — לאחת ולא לשתייה, וליכא להקשות לפירושה: דלמא להא גופא איצטרך, לכשנפלו לו שתי יבמות מביא אחוה, שלא ייבם אלא אחת, מנא ליה למישרי כל היכא דאיכא תרין לקדוין כו'? דהא דרשין לה ב"החולץ" (יבמות מד, מ) מ"את בית אחיך — בית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים, ואם תאמר: ודלמא אתא קרא למימר שייבם הצרה ולא הערעה? ולמאן דאמר ערה לא צריכא קרא — נחא.

כל

היכא דאיכא תרין לקדוין כו' — ואם תאמר: חייבי עשה נמי ליחסרי לצרה, דליכא למימר דאי בעי האי נסיב ואי בעי האי נסיב ועוד תימנה: דהשתא ליכא בצרת כדור שרה, ואם כן תיבעי חליצה ממו חייבי עשה, דמריבין להו מ"יבמת" בפרק שני (יבמות כ, א) ויש לומר דחייבי עשה דאיתורכו לחליצה, ואית בהו זיקה קצת — דהו בכלל "ולקחה". ואם כן צרת ערה על כרחך לא בעיא חליצה, דאי בעיא הו בכלל "ולקחה". ועוד "ולקחה" משמע לשון תפיסת קדושין, הלכך חייבי עשה דתפיס בהו קדושין דהו בכלל "ולקחה". מלמד שמגרשה בגט ומחזירה — בפרק "יחולץ" (יבמות לט, א) אמרין דאיצטרך, דסלקא דעתך מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה, השתא תיקום עליה באיסור אשת אח. ותימנה: דמשמע דלביאה שניה לא צריך קרא לחזיר, ואמאי? והא מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה מביאה ראשונה, דהא ביאה שניה לא דחיא חייבי לאון כדאמר בפרק שני (יבמות כ, ב). ויש לומר: דביאה שניה לא צריכא קרא, דסברא הוא דלא אמר רחמנא יכא עליה לגרשה אחר ביאה ראשונה, ומ"מ, ביאה שניה לא דחיא חייבי לאון, דרשות היא וליכא עשה אלא בבאה ראשונה. ויבמה בעל כרחא — הכא משמע דמ"א דריש לה. ותימנה: דבפרק קמא דקדושין (יד, א) משמע דדריש מ"א: ביאה גומר בה ואין כו' דפרק תתם: והא מביעי ליה ויבמה על כרחא, אם כן לימא קרא ויבם? ויש לומר דהתם הכי פריך: קרא "ויבם" וכענין זה יש לקמן בפרק "אלמנה" (סח, ב) אם כן לימא קרא "ודא מקדשים כל תאכל". וקשה: לקמן בפרק שני (יט, ב) דרשין מ"יבמה": עדין יבומין הראשונים עליה ואי יצחק דרשין הני תלתא דרשות מ"יבם" "ויבם" "ויבמה" וכענין זה בריש "האיש מקדש" (קדושין 51 מ, א) דריש שלשה דרשות מ"ושלחה": שלה, ושלח, ושלחח. אין חייבין אלא על דבר שדרתו כרת — למעוטי חייבי לאון, ועל שגגתו חטאת למעוטי פסח ומילה דלית בהו חטאת, כדתנן בפרק קמא דבביתא (כ, ב): ולא עבודתו וזה אלא על דבר שדרתו כרת, למעוטי מגפף ומנשק ושגגתו חטאת למעוטי דבר שאין בו מעשה.

מה

למישרי צרה שלא במקום מצוה. מאי מעמיא? אמר קרא: "עליה", במקום "עליה" הוא דאסירא, שלא במקום "עליה" — שריא. אמר ליה רבי בר המא לרבא: אימא ערוה גופיה שלא במקום מצוה תישתרי! ולא קל וחומר הוא? במקום מצוה — אסירא, שלא במקום מצוה — שריא? אמר ליה: צרה תוכיח, דבמקום מצוה — אסירא, ושלא במקום מצוה — שריא! אמר ליה: עליך אמר קרא "בחייה" — כל שבחייה. האי "בחייה" מיבעי ליה אלמעימי לאחר מיתה! והיא מ'ואשה אל אחותה" נפקא. אי מ'ואשה אל אחותה" הוה אמנא: נתגרשה שריא, תלמוד לומר "בחייה" — בכל שבחייה, דאף על גב דנתגרשה — לא. אלא אמר רב הונא בר תחליפא משמיה דרבא, תרי קראי פתיבי: פתיב "אשה אל אחותה לא תקח לצור" וכתיב "לגלות ערותה", דהרא משמע, הא כיצד? במקום מצוה — שתייה אסורות, שלא במקום מצוה — היא אסורה וצרתה מותרת. איפוד אנא: במקום מצוה — היא אסורה וצרתה מותרת, ושלא במקום מצוה — שתייה אסורות! אם כן, לא יאמר "עליה". אמר ליה רב אשי לרב פהנא: ממיא דהאי "עליה" לאיסורא? דלמא להתיירא, והכי קאמר רחמנא: "אשה אל אחותה לא תקח לצור" — לא היא ולא צרתה, שלא במקום "עליה", אבל במקום "עליה" שתייה מותרות! אם כן "לגלות ערוה" דהרא היכי משפחת לה? אי במקום מצוה — שתייה מותרות, אי שלא במקום מצוה — שתייה אסורות. גופא, רבי אומר: "ולקח" "ולקחה" "ויבם" "ויבמה" — לאסור צרות וערוות. מיד צרות פתיבא הכא? ועוד: צרות — מ'לצור" נפקא! "לצור" מפיק ליה רבי לברבי שמועין. צרה הכא פתיב? הכי קאמר: אם כן לימא קרא "ולקח", מאי "ולקחה" — כל היכא דאיכא תרי לקדוין, דאי בעי נסיב האי ואי בעי נסיב האי — שריא, ואי לא — תריוהו אסורין. "ויבמה", במקום "יבום" — הוא דאסירא צרה, שלא במקום "יבום" — שריא צרה. ורבנן, האי "ולקחה" מאי עברי ליה? מיבעי להו לברבי יוסי בר חנינא. דאמר רבי יוסי בר חנינא: "ולקחה", מלמד שמגרשה בגט ומחזירה. "ויבמה" — דעל פרתה, ורבי? דרבי יוסי בר חנינא מ'לאשה" נפקא. על פרתה מ'יבמה יבא עליה" נפקא. ורבי, האי "עליה" מאי עביד ליה? מיבעי ליה לכדתניא: אין חייבין בית דין אלא על דבר שדרתו פרת ושגגתו חטאת, וכן הפשוט.

ולא

מאי מעמיא — כלומר, היכי מידרשא היתר מהכא. במקום עליה הוא — דכתיב "לצור" למיסר צרה, ולא במקום אחר. אימא ערוה גופה שלא במקום מצוה תשתרי — מדכתיב "עליה", דקאי נמי אאחות אשה. כל שבחייה — אשתך, לא תשא את אחותה. תרי קראי כתיבי — מעיקרא כתיב "לצור", דמשמע לא היא ולא צרתה, והדר כתיב "לגלות ערותה", דמשמע חרא הוא דאסירא. במקום מצוה שתייה אסורין — כדכתיב "עליה", דמשמע במקום "עליה". ואיפוך אנא במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת — דהא "עליה" א"לגלות ערותה" סמך, דמשמע חרא למדרש הכי: במק' עליה הוא דלא אסיר לן אלא חרא. וקרא ד"לצור" — אשלא במקום מצוה. אם כן לא יאמר עליה — דבאל "עליה" נמי, כי קשו לן קראי אחרדי — משנינן להו מסבא הכי: היתרי, למצוה, לאיסורא — שלא במקום מצוה, הלכך "עליה" לחדושי אתא, למדרשה א"לצור", ולמיסר צרה במקום מצוה כערוה. ממאי דהאי עליה לאיסורא — אצרה ולא לערוה? דלמא למישרי תריוהו במקום מצוה אתא, והכי משמע: "אמשה אל אחותה לא תקח לצור" — לא היא ולא צרה, ואם "עליה" במקום מצוה היא — אפילו בחייה יתיקיים (כמו) "יבמה יבא עליה" דייבום. לברבי שמועין — בפרק "ארבעה אחים" (יבמות כח, ב), שלשה אחין, שנים מהם נשואין שתי אחיות, או אשה ובתה, ומתו, ונפלו לפני השלישי, הרי אלו חולצות ולא מתיבמות, לפי שאשתיהן זקוקות לו מקדושי שני אחיו. וזיקה הוי כקצת קדושין, ואי מייבם חרא מנייהו קנסיב אחות זקוקתו בחייה, וזקוקתו היא כאשתו. אבל חליצה בעיא, דלא אלים למיזיה כאחות אשה ממש להפטר בלא כלום, ותניא בברייתא: רבי שמועין פוטר בשתייה מן החליצה ומן הייבום, ויליף טעמא מ"לצור", בשעה שנעשו צרות זו לזו, כגון הבא — נדעשו האחות צרות זו לזו בויקה — לא ידא לך ליקדוין אפילו באחת מהן. אם כן — דהאי "ולקחה" לגופיה הוא דאתא, נימא קרא "ולקח", מאי "ולקחה" דמשמע דשתיים נפלו לו מאחיו, ואמר רחמנא "ולקחה" לאחת ולא לשתייה, אי קרינא "ולקחה" בכל חדא מנייהו — שריין כל חדא מנייהו, ואי לא קרינן "ולקחה" בכל חדא מנייהו, כגון שהאחת ערה — תריוהו אסורין, וצרות צרותיהן נמי מהכא נפקא, דמשנפלה לו צרת ערה נאחזי הראשון ונודחית הערה ממנו — נאסרה עליו עולמית משום אשת אח, וכשתייבמה לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת וחזרה ונפלה לפניו זה — לא קרינא בה, שריין כל חדא מנייהו, ואי לא, הלכך תריוהו אסורים. וכן לעולם. מלמד שמגרשה כגט ומחזירה — לאחר שנשאה נעשית כאשתו, ואם רצה לגרשה — מגרשה כגט, ואינה צריכה חליצה, ומחזירה — אם רצה להחזיר, ולא אמרין: מצוה רמא רחמנא עליה ועבדה, ומהשתא תיקום עליה באיסורא אשת אח, להכי כתיב "ולקחה לו לאשה", דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר. בעל כרחא — שאם בא עליה יבם, אפילו בעל כרחא — קטאה, ויורשה, ומטמא לה, ולכל דבר היא אשתו כדך ביאה, אין חייבין בית דין — להביא פר על חלעם דבר.

ולא

אין זה אלא כדי לְמַשְׁרֵי [להתיר] צָרָה שְׁלֹא בְּמָקוֹם מְצוּה.
מפרשת הגמרא: וּמָאִי מְעָמָא צָרָה אסורה רק במקום מצוה, משום
שֶׁאִמְרַן קָרָא (ויקרא יח יח) 'לְצַרּוֹר לְגַלּוֹת עֲרֻתָּהּ עֲלֶיהָ'. שדווקא
בְּמָקוֹם מִצְוֵה 'יבמה יבוא עֲלֶיהָ' הוּא דְאִסְרָא הַצָּרָה, אֲבָל שְׁלֹא
בְּמָקוֹם מִצְוֵה 'עֲלֶיהָ' שְׂרָאָא [ומותרת].
הגמרא מביאה קושיא על דברי רבא: אִמְרַן לִיה רְמִי בְּרַחֲמָא לְרַבָּא,
מִנֵּין שְׁעִלִיה' מִמַּעַם רַק אִסּוּר צָרָה, אִמְרַן שְׁבָא לִמַּעַם אֵת הַעֲרֻה
נִזְכָּרָה, שְׁלֹא נִאֲסְרָה אַחֻת אִשָּׁה אֲלָא בְּמָקוֹם יָבוֹם, אֲבָל שְׁלֹא
בְּמָקוֹם מְצוּה תִּשְׁתַּחֲרִי [ותותר] אִף אַחֻת הָאִשָּׁה עֲצֻמָּה. הַשִּׁיבּו
רְבָא: וְכִי וְלֹאָן קָל וְחֹסֶד הוּא, שֶׁאִם בְּמָקוֹם מְצוּה הִיא אִסְרָא, וְכִי
שְׁלֹא בְּמָקוֹם מְצוּה שְׂרָאָא – תְּהִיָּה מוֹתֵרָת.
אִמְרַן לִיה רְמִי בְּרַחֲמָא, הֲלֹא שֶׁ לְפָרוֹךְ קָל וְחוֹמֵר זֶה, שֶׁכֵּן צָרָה
תּוֹכִית, דְּבְּמָקוֹם מְצוּה הִיא אִסְרָא, וְשְׁלֹא בְּמָקוֹם מְצוּה שְׂרָאָא, וְאִם
כֵּן יִתְכַּן שֶׁאִף בְּעֵרֻה גְּזִירַת הַכְּתוּב הִיא שְׁנֵאֲסָרָה רַק בְּמָקוֹם מִצְוֵה.
אִמְרַן לִיה רַבָּא. עֲלִיךְ – כִּדִּי לְהוֹצִיא מִדְּבָרִין אִמְרַן קָרָא 'עֲלֶיהָ'
בְּחִיָּה, לְלַמַּדְנוּ שֶׁכָּל אַחֻת אִשָּׁה שֶׁבְּחִיָּה שֶׁל אִשְׁתּוֹ אסורה עֲלֶיהָ,
בֵּין בְּמָקוֹם מִצְוֵה וּבֵין שְׁלֹא בְּמָקוֹם מִצְוֵה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הֲלֹא הָאִי 'בְּחִיָּה' מִיֵּבֶנִי לִיה כִּדִּי לְמַעוֹשֵׁי אַחֻת
אִשָּׁה לְאַחֵר מִיָּתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ מֵאִסּוּר אַחֻת אִשָּׁה. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא:
הִתִּיא – הִיתָר זֶה לֹא נִלְמַד מִ'בְּחִיָּה', אֲלָא מִ'מֵּאִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ לֹא
תִּקָּח' נִפְקָא, שְׁלֹא נִאֲסָרָה אֲלָא כְּשִׁלּוּקָהּ יָחִיד עִם אַחֻתָּהּ, וְלֹא
לִאחֵר שֶׁאִין אַחֻתָּהּ קִיִּימָת.
עוֹד מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי מֵמֵאִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ' לְמַדְנוּ שְׁלֹאֲחֵר מִיִּתַּת
אִשְׁתּוֹ מוֹתֵרָת אַחֻתָּהּ, הִנֵּה אִמְרַן שֶׁאִפִּילוֹ אִם נִתְּנָהּ אִשְׁתּוֹ
שְׂרָאָא אַחֻתָּהּ, שֶׁכֵּן מִשְׁמַע מִשֶּׁם שֶׁרַק שִׁתִּיחַן יָחִיד אִסּוּרֹת, לְפִיכָךְ
תִּלְמִיד לִזְמַן 'בְּחִיָּה', שֶׁכָּל שֶׁבְּחִיָּה שֶׁל אִשְׁתּוֹ אַחֻתָּהּ אסורה עֲלֶיהָ,
דָּאָף עַל גַּב דְּנִתְּנָהּ אִשְׁתּוֹ לֹא יִקָּח אֵת אַחֻתָּהּ. נִמְצָא שֶׁ'בְּחִיָּה'
אִינוּ מִיִּתֵּר, וְאִם כֵּן מִנֵּין לֵנוּ אִסּוּר עֲרוּה אִף שְׁלֹא בְּמָקוֹם מִצְוֵה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה תִּירוּץ אַחֵר עַל קוּשִׁיַּת רְמִי בְּרַחֲמָא: אִמְרַן רַב
הוֹנָה בְּרַחֲמָא מִשְׁמִיחַ דְּרַבָּא, תִּרִי קָרָא בְּתִיבִי בִּאחֻת אִשָּׁה,
בְּתִיבִי 'אִשָּׁה' אֶל אַחֻתָּהּ לֹא תִקָּח לְצַרּוֹ, וּמִלְצַרּוֹ מִשְׁמַע שְׁתִּיחַ,
שֶׁכֵּן הִיא וּבֵין צָרָתָה אִסּוּרֹת. וְכִתִּיב בְּהַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּב 'לְגַלּוֹת
עֲרֻתָּהּ' בִּלְשׁוֹן יָחִיד, דְּהָדָא מִשְׁמַע – שֶׁרַק אִשָּׁה אַחַת אִסְרָה תוֹרָה,
וְלֹא אֵת צָרָתָה. הָאִי בִּיָּצִר יִתְיַשְׁבוּ מִקְרֹאוֹת אֵלּוּ, אֲלָא מִלְצַרּוֹ
לְמַדְנוּ שֶׁבְּמָקוֹם מְצוּה שִׁתִּיחַן אִסּוּרֹת, וּמִלְגַּלּוֹת עֲרוּתָהּ לְמַדְנוּ
שֶׁשְׁלֹא בְּמָקוֹם מְצוּה רַק הִיא [אחות אשה] אִסְרָא, וְאִילוּ צָרָתָה
מוֹתֵרָת. נִמְצָא בְּהִכְרַח שֶׁהֵעֵרָה אסורה אִף שְׁלֹא בְּמָקוֹם מִצְוֵה,
שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵת תִּתְיַשְׁבּ סוֹתֵרָת הַכְּתוּבִים הָאֵמֻרָה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיפּוֹךְ אִמְרַן – הֲלֹא יֵשׁ לִזְמַן לְהִיפֵךְ, שְׁעִלִיה' שְׁבָא
לִאֲסוּר לֹא מוֹסֵב עַל 'לְצַרּוֹ' וְלִאֲסוּר שְׁתִּיחַ, אֲלָא עַל 'לְגַלּוֹת
עֲרוּתָהּ' הַסְמוּךְ לוֹ, וְכֹא לִאֲסוּר רַק אַחַת, וְדוּקָא בְּמָקוֹם מְצוּה שְׁבּו
אִמְרוּ הָעֲלִיָּה' נִאֲמַר 'לְגַלּוֹת עֲרוּתָהּ', שֶׁמִּשְׁמַעוֹתָ שֶׁהִיא הֵעֵרָה
בִּלְבַד אִסְרָא וְאִילוּ צָרָתָה מוֹתֵרָת. וְאִילוּ הִלְצַרּוֹ' נִאֲמַר שְׁלֹא
בְּמָקוֹם מְצוּה, שֶׁאִזְ שִׁתִּיחַן אִסּוּרֹת, בֵּין הֵעֵרָה וּבֵין צָרָתָה. מִתְרַצַּת
הַגְּמָרָא: אִם כֵּן לֹא יִאֲמַר הַכְּתוּב 'עֲלֶיהָ' כָּלל, וּמִמִּילָא נִדַּע שֶׁצָּרָה
אסורה רַק שְׁלֹא בְּמָקוֹם מִצְוֵה. אֲלָא בְּהִכְרַח שְׁעִלִיה' מוֹסֵב עַל
'לְצַרּוֹ', וְכֹא לְהוֹצִיא מִהַסְבָּרָה הַפְּשׁוּטָה, וְלִהְיוֹת בְּמָקוֹם מִצְוֵה
וְלִאֲסוּר אֵת הַצָּרָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר שְׁלֹא בְּמָקוֹם מִצְוֵה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיָּא נֹסֶפֶת עַל דְּרַךְ רַבָּא: אִמְרַן לִיה רַב אִשִּׁי לְרַב
בְּתִנָּא, מִמָּאִי דְּהָאִי 'עֲלֶיהָ' בֹּא לְאִיפּוֹרָא שֶׁל צָרַת אַחֻת אִשָּׁה בִּיבּוֹם,
דְּלִמָּא בֹּא לְהִתְיָרָא, וְלִלְמַד עַל הָעֲרוּה עֲצֻמָּה שֶׁהִיא מוֹתֵרָת בְּמָקוֹם
מִצְוֵה. וְהִכִּי קָאֲמַר רַחֲמָנָא, 'אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ לֹא תִקָּח לְצַרּוֹ לְגַלּוֹת
עֲרוּתָהּ, רַק הִיא וְלֹא צָרָתָה, שֶׁשִּׁתִּיחַן אִסְרָא דוּקָא שְׁלֹא בְּמָקוֹם
מִצְוֵה 'יבמה יבוא עֲלֶיהָ', אֲבָל בְּמָקוֹם מִצְוֵה 'עֲלֶיהָ' שִׁתִּיחַן מוֹתֵרָת,
וְעַל זֶה נִאֲמַר 'עֲלֶיהָ בְּחִיָּה', שֶׁתִּהְיֶה אַחֻת אִשָּׁה מוֹתֵרָת לִיבּוֹם
אִפִּילוֹ בְּחִי אִשְׁתֵּךְ.
הַשִּׁיבּו בְּרַחֲמָא: הֲלֹא 'לְגַלּוֹת עֲרוּתָהּ' מִשְׁמַע אִסּוּר אִשָּׁה אַחַת
בִּלְבַד, וְאִם כֵּן מִה שֶׁאִסּוּר הַכְּתוּב 'לְגַלּוֹת עֲרֻתָּה' בִּלְבַד, הִיכִי
מִשְׁפַּחַת לָהּ שֶׁרַק הִיא תִּיאֲסוּר וְלֹא צָרָתָה. הֲלֹא מִמָּה נִפְשֵׁךְ, אִי
בְּמָקוֹם מְצוּה שִׁתִּיחַן מוֹתֵרָת, וְאִי שְׁלֹא בְּמָקוֹם מְצוּה שִׁתִּיחַן

אִסּוּרֹת. אֲלָא בְּהִכְרַח שְׁעִלִיה' בֹּא לְלַמַּד שֶׁאִסּוּר צָרָה הַגְּמָרָא
מִלְצַרּוֹ' אִמְרוּ דוּקָא בְּמָקוֹם מִצְוֵה, וְשֶׁלֹא בְּמָקוֹם מִצְוֵה צָרָה
מוֹתֵרָת, אִךְ הֵעֵרָה עֲצֻמָּה לְעוֹלָם אִסּוּרָה.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְפָרֵשׁ אֵת דְּבָרֵי רַבִּי שְׁהוּבָא לְעִיל (ע"א): נִפְקָא, רַבִּי
אִמְרַן, נִאֲמַר בְּפִרְשֵׁת יָבוֹם (דברים כה ה) 'וְלִקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְרָמָה',
וּמִכָּךְ שְׁלֹא נִאֲמַר 'וְלִקְחָה' אֲלָא 'וְלִקְחָה' וְכֵן מִמָּה שְׁלֹא נִאֲמַר 'וַיִּבְרָם'
אֲלָא 'וַיִּבְרָמָה', יֵשׁ לְאִסּוּר צָרוֹת וְעֲרֻיֹת בִּיבּוֹם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיךְ
מִשְׁמַע מִכָּאן אִסּוּר צָרָה, מִיָּד [וכן] צָרוֹת בְּתִיבָא הִקָּא. וְעוֹד
קִשָּׁה, הֲלֹא אִסּוּר צָרוֹת מִלְצַרּוֹ' נִפְקָא, כְּמִבּוּבָר בְּדְבָרֵי הַבְּרִיָּיָא
לְעִיל (א).
הַגְּמָרָא מִתְרַצַּת אֵת הַקוּשִׁיָּא הַשְּׁנִיָּה: 'לְצַרּוֹ' מִפִּיךְ לִיה [דורשן]
רַבִּי לְדַרְשָׁה אַחֵרֶת כְּדִרְכֵּי שְׁמַעוֹן, שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה לְהִלֵּךְ (כתב),
שְׁלֹשָׁה אַחִים רֵאוּבֵן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי, שֶׁהִיוּ רֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן נְשׂוּאִים
לְשֵׁתִי אַחֻתָּהּ, וּמִתּוֹ רֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וּנְפִלוּ נְשׂוּתֵיהֶם לִיבּוֹם לְפָנֵי לֵוִי,
רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר אֵת שִׁתִּיחַן מִחֻלִּיצָה וּיבּוֹם. וְדַרְשׁ שֶׁן מִמָּה שֶׁנִּאֲמַר
'אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ לֹא תִקָּח לְצַרּוֹ', שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהֵן נְעֻשׂוֹת צָרוֹת זֶה
לִזְוֹ וְעַל יְדֵי זִיקָת שִׁתִּיחַן לְאִדָּם אַחֵד, לֹא יִהְיֶה לָךְ לִיקְחוֹךְ בֹּאֵף
אַחַת מֵהֶן. וְאִף רַבִּי דוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ דִּין זֶה מִלְצַרּוֹ, וְעַל כֵּן הוֹצֵרֶךְ
לְדַרְשׁ אִסּוּר צָרָה מִ'וִּלְקָח וְלִקְחָה'.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְתַרְץ אֵת קוּשִׁיַּת הָרֵאשׁוֹנָה עַל רַבִּי: מַה
שֶׁהוֹקְשָׁה לְעִיל וְכִי צָרָה הִקָּא בְּתִיבִי, יֵשׁ לְתַרְץ, הִכִּי קָאֲמַר רַבִּי, אִם
כֵּן שֶׁאִין כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב לְצָרָה, לִמָּא קָרָא 'וְלִקְחָה' מִמָּא 'וְלִקְחָה'. אֲלָא
בְּהִכְרַח מִדְּבַר הַכְּתוּב בְּמַת שִׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי נְשִׁים שֶׁרַק אַחַת מֵהֶן
מִתְיַבְמַת, וְלִלְמַדְנוּ שֶׁרַק כָּל הִיכָא דְאִיכָא תִּרִי קוֹחוֹן – כָּל מָקוֹם
שִׁישׁ בּוֹ אִפְשָׁרוֹת שֶׁל שְׁנֵי לִיקְחוּם בְּשֵׁתִי נְשׂוֹת הַמַּת, וּבִאֲפֻן דְּאִי
בְּעֵי נְסִיב הָאִי וְאִי בְּעֵי נְסִיב הָאִי שְׂרָאָא – שֶׁאִם יִרְצֶה יִקָּח אֵת זֶה וְאִם
יִרְצֶה יִקָּח אֵת זֶה, רַק אֵז שִׁתִּיחַן מוֹתֵרֹת לִיבּוֹם. וְאִוֹלָם אִי לֹא יִכּוֹל
לְקַיֵּם אֵת הַוִּלְקָחָה' בְּאַחַת מֵהֶן מִשּׁוֹם שֶׁהִיא עֲרוּה עֲלֶיהָ, תִּרְוִיָּהּ
אִסְרִין [ו-שִׁתִּיחַן אִסּוּרֹת]. וְכִדִּי שְׁלֹא נִאֲמַר שֶׁאִף שְׁלֹא בְּמָקוֹם
מִצְוֵה צָרַת עֲרוּה אִסְרָה מִקָּל וְחוֹמֵר, לְפִיכָךְ נִאֲמַר 'וַיִּבְרָמָה' וְלֹא
'וַיִּבְרָם', לְלַמַּדְנוּ שְׁדוּקָא בְּמָקוֹם יָבוֹם הוּא דְאִסְרָא צָרָה, אֲבָל שְׁלֹא
בְּמָקוֹם יָבוֹם שְׂרָאָא צָרָה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי לְעִיל (א) הַדּוֹרְשִׁים פְּטוֹר צָרָה מִלְצַרּוֹ/
הָאִי 'וְלִקְחָה' מִמָּא עֲבָדִי לִיה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: רַבִּנֵּן מִיֵּבֶנִי לָהּ אֵת
הַוִּלְקָחָה' לְדַרְשָׁה אַחֵרֶת כְּדִרְכֵּי יוֹסִי בְּרַחֲמָא, דְּאִמְרַן רַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמָא
הִנִּינָא, 'וְלִקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה', מִלְמַד שֶׁלֹאֲחֵר שִׁיבְמָה הִרִי הִיא נְעֻשִׁית
אִשְׁתּוֹ לְכָל דְּבַר, שֶׁאִם רּוֹצֵה לְהוֹצִיאָה מִן־רֶשֶׁת כְּנָס וְאִינֶה צְרִיכָה
חִלְצִיָּה. וְכֵן אִם רּוֹצֵה מִתְּחִלָּה לְאַחֵר שְׁגִירָשָׁה, וְאִף עַל פִּי שֶׁכְּבַר
קִיִּים בַּה מִצְוֵה יָבוֹם אִינֶה חוֹזֶרֶת לְאִסּוּר אִשָּׁה אֶחָת אֲלָא בְּמָקוֹם
יָבוֹם, שֶׁכֵּן עַל יְדֵי הַיָּבוֹם פֻּקַּע מִמֶּנָּה אִסּוּר אִשָּׁה אֶחָת לְעוֹלָם.
מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא עוֹד בְּשִׁיטַת חֲכָמִים: מַה שֶׁנִּאֲמַר 'וַיִּבְרָמָה' דּוֹרְשִׁים
הֵם לְרִבּוֹת יָבוֹם בְּעַל כְּרָחָה, שִׁתּוֹר הִיא מִלְמַדְנוּ, שֶׁאִף אִם בֹּא
עֲלֶיהָ הֵיבֵם בְּעַל כְּרָחָה הִרִי הִיא נִקְנִית לוֹ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי הַדּוֹרֵשׁ 'וְלִקְחָה' וְיִבְמָה' לְצַרַת עֲרוּה, מִנֵּין
לוֹ שְׁנֵי הַדִּינִים הָאֵמֻרִים. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵת דִּינוֹ דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמָא
הִנִּינָא מִשְׁגֵּרָשָׁה בִּגֵּשׁ וּמַחְזִירָא מִ'מֵּאִשָּׁה' נִפְקָא, שֶׁהִרִי יוֹסִי בְּרַחֲמָא
שִׁכְתֵּב 'וְלִקְחָה', אֲלָא לְכָךְ נִאֲמַר 'לְאִשָּׁה' לְלַמַּדְנוּ שֶׁלֹאֲחֵר שֶׁהִיא
הִרִי הִיא נְעֻשִׁית כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דְּבַר. וְאֵת הַדִּין הַשְּׁנִי שֶׁהֵיבּוֹם קוֹנֶה
אִף בְּעַל כְּרָחָה שֶׁל הֵיבְמָה, מִיֵּבְמָה יָבֹא עֲלֶיהָ' נִפְקָא, שֶׁלִּשְׁוֹן זֶה
מִשְׁמַע אִף בְּעַל כְּרָחָה.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי שֶׁאִינוּ דוֹרֵשׁ אֵת הָעֲלִיָּה' שֶׁנִּאֲמַר בִּאחֻת
אִשָּׁה לְעִנֵּין יָבוֹם, הָאִי 'עֲלֶיהָ' מִמָּא עֲבָדִי לִיה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִיֵּבֶנִי
לִיה לְרַבִּי אֵת הָעֲלִיָּה' לְדַרְשָׁה אַחֵרֶת, לְכַתְּנָא, אִין תִּיְבִיבִי בֵּית דִּין
לְהִיבֵי פֶר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִיבוֹר, אִמָּא עַל דְּבַר שִׁחִיד הָעוֹשֶׂהָ
שְׁלֹא עַל פִּי הוֹרָאֵת בֵּית דִּין צִיב עַל דְּלוֹנוּ עֹנֵשׁ כְּרַת, וְעַל שְׁנֵתִי
הַמָּאָה, אֲבָל דְּבַר שֶׁאִין הִיחִיד מְבִיא עֲלֵיו חֲטָאֵת, אִין מְבִיאִים עֲלֵיו
פֶר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִיבוֹר. וְכֵן הַכּוֹחַ הַמְּשִׁיחַ אִינוּ חִיִּיב עַל שִׁגְגָתוֹ
פֶר כּוֹחַ מְשִׁיחַ, אֲלָא בְּדָבָר שֶׁהַהֲדִיִּס חִיִּיב עַל זְדוּנוֹ כְּרַת וְעַל
שִׁגְגָתוֹ חֲטָאֵת.

1 וכן לא מביאים הציבור פר לעולה ושעיר לחטאת בשגגת עבודה
2 בוכבים, אלא רק על דבר שהיחידים העוברים עליו חייבין על זדונו
3 ברת ועל שגגת חטאת, כגון זביחה והקטרה וניסוך והשתחואה
4 לעבודה זרה. אבל עבירה שאין חייבים עליה כרת במזיד, כגון
5 המחבק ומנשק עבודה זרה, או שאין היחיד העובר עליה בשוגג
6 חייב חטאת, כגון שעבודה בלא מעשה, אף על פי שיש עליה כרת,
7 אין הציבור מביאים עליה פר ושעיר. ויתנן נמי במשנה בהוריות
8 (טו) כל מצוה של לא תעשה שפותרת שחייבין על זדונו ברת ועל
9 שגגתו חטאת, ויחיד מביא על שגגתו בקשה או שיערה נקבה נשיא
10 מביא על שגגתו שיער זכר, וכהן משיח ששגג וביט דין ששגג
11 בהוראה ועשו הציבור על פי הוראתם, מביאין פר. ואם שגג
12 בעבודת בוכבים, אזי גם יחיד וגם נשיא וגם כהן משיח מביאין על
13 שגגתם שיערה לחטאת. וצבור שעבדו עבודת כוכבים על פי
14 הוראת בית דין מביאים פר ושעיר, פר לעולה, ושעיר לחטאת.
15 הגמרא מפרשת את מקורו של רבי: מנא הני מילי שאין מביאים
16 חטאת אלא על דבר שזדונו כרת, דתני רבנן, נאמר בפר העלם
17 דבר של ציבור (ויקרא ד יד), ונזקקה החטאת אשר חטאו עליה, רבי
18 אומר, נאמר כאן בחטאת הציבור עליה, ונאמר להלן בפרשת
19 עריות (שם יח) לגלות ערותה עליה בחייה. ותיבת 'עליה' פנויה
20 לדרשה בגזירה שוה, מה להלן בעריות הוא דבר שחייבים על זדונו
21 עונש ברת ועל שגגתו קרבן חטאת, אף כאן בחטאת ציבור אין
22 מביאים פר העלם דבר אלא על דבר שחייבין על זדונו ברת ועל
23 שגגתו חטאת. ומאחר שדורש רבי את העליה לדין זה, שוב אינו
24 פנוי לדרוש ממנו פטור ערוה וצרה ביבום, ועל כן הוצרך לדרשו
25 מ'ולקחה' כמבואר לעיל בשיטתו.

26 הגמרא מביאה את המקור לכך שחטאת משיח באה רק על דבר
27 שזדונו כרת: אשכחן – אכן למדנו מגזירה שוה זו שצבור מביאים
28 פר רק על דבר שזדונו כרת, אך פר כהן משיח מנזל בא אלא
29 אם כן שגג בדבר שזדונו כרת. משיבה הגמרא: דתני ב'משיח' (שם
30 ד) אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו וגו',
31 ובכך שאמר הכתוב 'לאשמת העם' הרי עשה אשמת משיח
32 כאשמת צבור, שאף הוא אינו מביא פר אלא על דבר שזדונו כרת
33 כדין פר של ציבור.

34 הגמרא מביאה מקור לדין האמור בחטאת יחיד ונשיא: ואף חטאת
35 יחיד ונשיא אינה באה אלא על דבר שזדונו כרת, משום דאיתא
36 גזירה שוה 'מצות' 'מצות' שבחטאת יחיד נאמר (שם כו) 'ואם נפש
37 אחת תקטא בשגגה מעם הקרץ בקשתה אחת ממצות ה' אשר לא
38 תעשינה ואשם', וכן בנשיא נאמר (שם כב) 'ועשה אחת מקל מצות
39 ה', ובפר ציבור נאמר (שם ד י) 'ועשו אחת מקל מצות ה'. כשם
40 ש'מצות' האמור בפר ציבור אינו אלא בדבר שזדונו כרת, אף
41 'מצות' האמור ביחיד ונשיא אינו אלא בדבר שזדונו כרת.

42 הגמרא מביאה מקור לדין האמור בחטאת ציבור של עבודת
43 כוכבים: שנינו לעיל בבביתא, ולא מביאים הציבור פר ושעיר
44 בעבודת בוכבים, אלא על דבר שחייבין על זדונו ברת ועל שגגתו
45 חטאת. ודין זה של פר ושעיר של צבור בעבודת בוכבים יליף
46 (נלמד) בגזירה שוה 'מעיני' 'מעיני'. שכן בפר העלם דבר של כל
47 המצוות נאמר (שם) 'ונעלם דבר מעיני הקהל', ובפר ושעיר של
48 ציבור בעבודת כוכבים נאמר (במדבר טו כד) 'יהיה אם מעיני העדה
49 נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר וגו', כשם שפר חטאת של כל
50 המצוות אינו אלא בדבר שחייבים על זדונו כרת, אף פר ושעיר
51 של עבודת כוכבים אינו אלא בדבר שזדונו כרת.

52 הגמרא מביאה מקור לדין האמור בחטאות יחיד ונשיא ומשיח של
53 עבודת כוכבים: וכן מה שחטאות יחיד ונשיא ומשיח של עבודת
54 כוכבים אינן באות אלא על דבר שזדונו כרת ויש בו מעשה, מקורו
55 ממה שנאמר בעבודה זרה (שם כו טו) 'ואם נפש אחת תקטא בשגגה,
56 אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח במשעע מכתוב זה, שכולם שוים
57 בקרבנם. והיו' של 'ואם' מוסיף על ענין ראשון של שגגת עבודה
58 זרה של ציבור שנכתב לפניו בפרשה, ומחבר את שני העניינים
59 יחד, וילמד הענין התחתון שהוא שגגת יחיד נשיא ומשיח מן הענין

60 העליון האמור בשגגת הציבור. שכשם שהציבור אינם מביאים פר
61 ושעיר אלא על עבודה זרה שחייבים על זדונו כרת, כנדרש לעיל
62 מגזירה שוה 'מעני' 'מעני', כן יחיד נשיא ומשיח אינם מביאים
63 שעירה אלא על דבר שחייבים על זדונו כרת.

64 הגמרא מבררת מהו המקור לכל הדינים האמורים לשיטת חכמים.
65 שואלת הגמרא: ורבנן הדורשים את העליה לצרת ערוה, האי
66 סברא האמורה בפר העלם דבר ובשאר חטאות שאינן באות
67 אלא על דבר שזדונו כרת, מנא להו – מנין להם דין זה. הלא
68 לשיטתם 'עליה' אינו מיותר לדרוש ממנו את הגזירה שוה
69 האמורה.

70 משיבה הגמרא: רבנן נפקא להו לדין זה מדמקרי ליה רבי יהושע
71 לבריה – מהדרשה שדרש רבי יהושע לפני בנו. שבסוף פרשת
72 חטאת עבודה זרה נאמר (שם טו כט) 'ותורה אחת יהיה לכם לעשה
73 בשגגה', ואחר כך נאמר (שם טו לו) 'הנפש אשר תעשה כד דמה וגו'
74 ונקרחה הנפש ההוא מקרב עמה'. ומכך שנשמכה חטאת עבודה
75 זרה בשוגג לכרת של עבודה זרה במזיד, אנו למדים שאין מביאין
76 על שגגתה חטאת אלא בחטא שחייבים על זדונו כרת. ובכך
77 שנאמר 'תורה אחת יהיה לכם', הוקשה כל התורה כולה וכל
78 עבירות שבתורה לחטאת עבודת בוכבים, מה חטאת עבודת
79 בוכבים באה על דבר שחייבין על זדונו ברת ועל שגגתו חטאת, אף
80 בכל העבירות שבתורה אין מביאין חטאת אלא על דבר שחייבין
81 על זדונו ברת ועל שגגתו חטאת.

82 שואלת הגמרא: אשכחן ליחיד ונשיא ומשיח, שפין בעבודת בוכבים
83 ובין ב'שאר המצוות אינם מביאים חטאת אלא על דבר שזדונו כרת.
84 אך בפר ושעיר של צבור בעבודת בוכבים מנין לנו שאינם באים
85 אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. והרי לא נשמכה
86 'ונכרתה' אלא לשגגת יחיד ולא לשגגת הציבור, שכן בכל כתובים
87 אלו נאמר 'נפש' שמשמעותה יחיד.

88 משיבה הגמרא: לאחר סיום פרשת שגגת עבודה זרה של ציבור,
89 פתח ואמר קרא בתחילת פרשת שגגת עבודה זרה של יחיד, 'ואם
90 נפש אחת תקטא בשגגה' (שם טו כו), והאות ו'יו של תיבת 'ואם'
91 מוסיפה על הענין העליון של שגגת ציבור, ומחברת בין שני
92 הפרשיות, וילמד עליון מתחתון – נלמד על האמור בחטאת ציבור
93 שנאמרה למעלה מחטאת יחיד שנאמרה למטה, שכשם שחטאת
94 יחיד אינה באה אלא על חטא שזדונו כרת וכפי שלמדנו לעיל
95 מהסמיכות לעונש כרת, הוא הדין לחטאת ציבור.

96 שואלת הגמרא: אין לנו אלא פר ושעיר של ציבור בעבודה זרה,
97 אלא פר צבור בשאר מצוות, מנין שאינו בא אלא על דבר שזדונו
98 כרת. משיבה הגמרא: יליף כן בגזירה שוה של 'מעני' 'מעני'.
99 שבפר העלם דבר של כל המצוות נאמר (ויקרא ד י) 'ונעלם דבר
100 מעיני הקהל', ובפר ושעיר ציבור של עבודת כוכבים נאמר (במדבר
101 טו כד) 'יהיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה', כשם ש'מעני'
102 האמור בפר ושעיר של עבודת כוכבים אינו אלא בדבר שחייבים
103 על זדונו כרת, אף 'מעני' האמור בפר של כל המצוות הוא בדבר
104 שזדונו כרת.

105 הגמרא מבררת מה רבי לומד מהפסוק 'תורה אחת': שואלת
106 הגמרא: ורבי הדורש את הדין האמור בפר העלם דבר מגזירה
107 שוה של 'עליה' 'עליה', ואינו דורשו מ'תורה אחת' כדברי חכמים,
108 האי 'ותורה אחת' מנא עביד ליה – מה הוא דורש ממנו. משיבה
109 הגמרא: מיבעי ליה לרבי פסוק זה לדרשה אחרת. בדתניא, לפי
110 שמצינו שחלק הכתוב בעבודה זרה בין יחידים שעובדים עבודה
111 זרה לבין מרובים – בני עיר הנידחת שעובדים עבודה זרה,
112 שחלוקים בעונשם ובדין ממונם, שהיחידים עונשם בסקילה ולפיכך
113 ממונן פלג (ו-שורד) ואינו נשרף, אבל המרובים עונשם בסקיה,
114 ולפיכך ממונן אחד בשריפתו, יכול נחלק אף בקרבנותיהן, ואם
115 עבדו בני עיר אחת עבודה זרה בשוגג לא יהיה דינם ביחידים
116 ששגגו בה, ולא יתחייב כל יחיד ויחיד מהם בשעירה לחטאת.
117 תלמוד לומר, 'ותורה אחת יהיה לכם', ללמד שבין יחיד העובר
118 עבודה זרה בשוגג ובין עיר שלימה העובדת עבודה זרה בשוגג,

רבי שמעון — פליג באשת אחיו שלא היה בעולם בפרק שני (יבמות יח.ב) ומצריך ליה חליצה, ואפילו הכי קתני לה במתניתין דפטורה. ומשני: בגולד ולבסוף ייבב לא פליג רבי שמעון — היכא דמת ראוהו בלא בנים, ועד שלא יבמה שמעון נולד לוי אחיהם ועודה זקוקה ליבם, והיתה לו אסורה בנפילה זו משום אשת אחיו שלא היה בעולם, ויבמה שמעון ומת בלא בנים — מודה רבי שמעון שאסורה ללוי, הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בנפילה ראשונה. וכי פליג רבי שמעון — בייבם שמעון את אשת ראוהו, ואחר כך נולד לוי, ומת שמעון — דהתם שרי ליה רבי שמעון לייבומי, דלא מפלה לפניו מכת ראוהו אחר שמת כבר ולא נאסרה עליו כלום, שכשנפלה לפניו — מכת שמעון שהיה בעולם מפלה. והאמר רבי אושעיא — בפרק שני (יבמות יח.ב), חלוק היה רבי שמעון

בתו מאנסתו — צריך לומר דשניהם אנוסות, דאי אנסה ראוהו, ושמעון נשאה — אם כן לשמעון אסירי תרויהו, אחת משום בתו ואחת משום בת אשתו. באונסין לא קמיירי — דבבולן אני קורא בהן — משמע ברגיל להיות. משכחת לה בשיתא אחים — בפרק "ארבעה אחין" (יבמות כח.א), פריך: בחמשה נמי משכחת להו! לעולם

באונסין משכחת בנשואין לא משכחת לה, בנשואין קמיירי באונסין — לא קא מיירי. ואפי' מתרגם אף בתו מאנסתו, פין דאשכח משכחת לה, אי פגיא מן האונסין — תהוי. [אי פגיא מן הנשואין — תהוי]. אבל אשת אחיו שלא היה בעולם — לא, מאי טעמא? פין דלרבי שמעון הוא דמשכחת לה לרבנן לא משכחת לה — בפלוגתא לא קא מיירי. ורב ספרא מתרגם אף אשת אחיו שלא היה בעולם, ומשכחת לה בשיתא אחים, ואליבא דרבי שמעון וסימניך:

חמותו היא, ולא אסורה ליהודה ומותרת ללוי, ואינה אחות זקוקת, ורחל לא זקוקה ליה דהא חמותו היא. וקתני התם: זו היא שאמרו אחותה בשדיה יבמות או חולצת או מתייבמת. שתי אחיות שהן יבמות זו לזו, נשאו לשני אחין ונפלו לפני שני אחים — או חולצת או מתייבמת, ראיות לחליצה או לייבום, ובגין שהיתה כל אחת אסורה על האחד איסור ערוה, כדפרשיה. וקאמר רבי יהודה: בבולן, חמש עשרה עריות, אני קורא בהם משנה זו האסורה לזה מותרת לזה כו', כלומר: אפשר להתקיים, ומשכחת בבולן שיהו שתי אחיות נופלות לפני שני אחים, וזו אסורה לזה משום בתו וזו אסורה לזה משום בתו, וכן בת בן כולן, ותלת האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה ויתייבמו שתיהן אף על פי שזן שתי אחיות, ולא אמרינן אחות זקוקת היא. בתו — לא משכחת לה אלא בתו מאנסתו, שאי אפשר לבתו של ראוהו ובתו של שמעון להיות אחיות מן האם, שהרי אשת ראוהו שילדה לו בת וגרישה — לא נישאת שוב לשמעון, שגרשת אחיו היא. אלא הכי משכחת לה: ראוהו אנס אשה וילדה לו בת, וחור שמעון ואנס את אנוסת אחיו, שמותרת לו, דלא אסרה תורה אלא אשת איז על ידי קידושין, וחורה וילדה לו בת לשמעון, הרי בת ראוהו ובת שמעון אחיות מן האם, ונישאו ללוי ויהודה איז אביהן, ומתו, ונפלו לפני ראוהו ושמעון — בת שמעון מתייבמת לראוהו, דלאו אחות זקוקתו היא. ובת ראוהו לשמעון, וכן בת בתו של ראוהו ובת בתו של שמעון שהיו אחיות מן האב, ונישאו ללוי ויהודה. וכן בת בנו של ראוהו [וכן בת בנו של] שמעון שהיו אחיות מן האם. וכן בת אשתו של ראוהו ובת אשתו של שמעון שהיו אחיות מן האב, כגון: נחשון שנשא שתי נשים וילדו לו שתי בנות, ומת נחשון ונישאו שתי נשיו לראוהו ושמעון ושתי בנותיו ללוי ויהודה, ומתו לוי ויהודה — בת אשת שמעון תתייבם לראוהו, ואחותה לשמעון. וכן בת בתה של אשת ראוהו ובת בתה של אשת שמעון שהיו אחיות מן האב, וכן בת בנו של אשת זה ושל אשת זה שהיו אחיות מן האם, וכן חמותו של ראוהו וחמותו של שמעון שהיו אחיות, וכן אם חמותו וכן אם חמיו, וכן אחותו של ראוהו מאמו ואחות שמעון מאמו היו אחיות מן האב, ונפלו לפנייהם מלוי ויהודה, כגון: ראוהו ולוי בני יעקב מרחל היו, ולה בת מנחשון, וכן שמעון ויהודה בני יעקב מבילה, וגם לה היה בת מנחשון. ונשא לוי בת בילה מנחשון, ויהודה נשא בת רחל מנחשון, וזן שתי אחיות. ומתו לוי ויהודה, ונפלו לפני ראוהו ושמעון. בת בילה אשת לוי אחות שמעון מאמו ואסורה לו — מתייבמת לראוהו, ובת רחל אשת יהודה אחות ראוהו מאמו — ואסורה לו ומותרת לשמעון. וכן אחות אמו של ראוהו ואחות אמו של שמעון היו אחיות מן האב, כגון: כלב שנשא שתי נשים חלמה ונערה (דברי הימים א' ד), וילדו לו שתי בנות ומת. ונשא יחצאל לאחר מיתתו את שתי נשיו, וילדו לו שתי בנות, ונשא יעקב את שתי בנות יחצאל זו לאחר מיתת אחותה. וילדה לו בת חלמה מיחצאל את ראוהו, ובת נערה מיחצאל את שמעון. ולוי כן יעקב מאשה אחרת נשא את בת כלב מחלמה, שהיא אחות אמו של ראוהו מן האם, ויהודה נשא את בת כלב מנערה שהיא אחות אמו של שמעון מן האם, ומתו לוי ויהודה — אשת לוי אחות אמו ראוהו מותרת לשמעון, שהיא בת כלב מחלמה, ואם שמעון היתה בת יחצאל מנערה, ואשת יהודה אחות אמו שמעון — מותרת לראוהו. וכן אשת אחיו מאמו, כגון: יעקב שנשא בילה ולה נפתלי מאיש אחר, והוליד ממנה ראוהו ולוי. ועד נשא זלפה, ולה יששכר מאיש אחר, וילדה ליעקב שמעון ויהודה, ונשאו נפתלי ויששכר שתי אחיות, ומתו, ועמד לוי ונשא אשת יששכר בן זלפה שלא היה קרוב לו, ויהודה נשא אשת נפתלי בן בילה, שהרי נברית אצלו, ומתו בלא בנים, ונפלו לפני ראוהו ושמעון, אשת לוי אסורה לשמעון מפני יששכר בעלה שהיה אחיו מאמו, ומותרת לראוהו, ואשת יהודה אסורה לראוהו מפני נפתלי בעלה הראשון, שהיה אחיו מאמו, ומותרת לשמעון. וכן אחות אשתו. ובגין נפתלי שהיו לו שתי נשים עדה וזלפה, וילדה לו עדה את דינה, וזלפה ילדה לו נעמה, ומת, ונישאו נשיו לאחר, וילדו שתי בנות, ונשאו ראוהו ושמעון את הבנות האחרונות: ראוהו נשא את בת עדה, ושמעון בת זלפה, ולוי ויהודה נשאו את שתי בנות נפתלי, את דינה בת עדה ויהודה וצלה בת צלח, ומתו בלא בנים, ונפלו אחיות הללו לפני ראוהו ושמעון, ונמצאת אשת לוי אחות אשתו של ראוהו מותרת לשמעון, ואשת יהודה אחות אשתו של שמעון מותרת לראוהו. אשת אחיו שלא היה בעולם — לא משכחת לה אלא אליבא דרבי שמעון דשרי בייבם ולבסוף נולד, וסימניך: מת נולד וייבם, מת נולד וייבם. כגון: ראוהו ושמעון ולוי ויהודה בני יעקב, ונשאו ראוהו ושמעון שתי אחיות, ומת ראוהו בלא בנים ונולד יששכר ליעקב, ומצאה לייבמתו זקוקה לייבום — אסורה לו משום אשת אחיו שלא היה בעולם, ויבמה לוי, ומת שמעון אחרי כן, ונולד זבולון, ומצאה עליו באיסור, ויבמה יהודה, ומתו לוי ויהודה, ונפלו אחיות הללו לפני יששכר וזבולון — אשת לוי אסורה ליששכר, מפני שבא ומצאה באיסור נפילת ראוהו שהיה אחיו שלא היה בעולם, ומותרת לזבולון שבא ומצאה בחיתו, וכשנולד זבולון כבר נתייבמה זו ללוי. ובייבם ולבסוף נולד שרי רבי שמעון. ואשת יהודה אסורה לזבולון, מפני שבא ומצאה באיסור נפילת נשואי שמעון אחיו שלא היה בעולם, ומותרת ליששכר שראה שמעון ויהודה: כלתו — כגון בן ראוהו ובן שמעון נשאו שתי אחיות ומתו, ונשאו לוי ויהודה אחי ראוהו ושמעון ומתו בלא בנים — כלתו של זה מותרת לזה, ושל זה מותרת לזה, ונמצאו שתי אחיות מתייבמות. ורב יהודה מתיירם — להא דרב — מחמתו ואילך. אבל שש עריות דבבא דרישא — לא תני דן או קורא בהן. ואף על גב דבבולדז משכחת לה. ביין דבתו — לא מיתוקמה אלא בבא אנוסה, וכדפרשינן: באונסין — לא קא מיירי מתיניתן. ואידי דלא תני בתו, לא תני לזו לכלול עריות משום צד בתו.

ופסניך

"אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה'בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

היום יום יב אדר שני

בתו, ובת בתו, ובת בנו, ובת אשתו, ובת בתה, ובת בנו, לא נאמר
 'האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה', **מאי טעמא**,
 מכיון דערות בתו בשתי אחיות, שתהיה האחת אסורה על יבם
 אחד ומותרת לשני והשניה תהיה אסורה ליבם השני ומותרת
 לראשון, רק בבתו מן האוננים משפחת לה. וכגון שאנס ראובן את
 שרה וילדה לו את רחל, ואחר כך אנס שמעון את שרה ואנסת
 ראובן וילדה לו את לאה, ונמצא שרחל לא נשא ראובן ולא בת
 שמעון הן אחיות מן האם, ונשא לוי את רחל ויהודה נשא את
 אחותה לאה ומתו לוי ויהודה בלי בנים, ונפלו נשיהם לפני ראובן
 ושמעון ליבום (וציור ו). רחל האסורה על ראובן משום בתו מותרת
 להתייבם לשמעון ואינה אסורה עליו משום אחות זקוקתו, לפי
 שאחותה לאה היא ערה על שמעון משום בתו ואינה זקוקה לו
 כלל. וכן לאה האסורה על שמעון משום בתו מותרת להתייבם
 לראובן. אבל בבתו מן הנשואין לא משפחת לה שתהיה כל אחת
 מן מותרת לאחד ואסורה לשני, שהרי אם נשא ראובן את שרה
 וילדה לו את רחל (וציור ז) לא יתכן שתינשא שרה לשמעון, שכן
 אף אם גירשה הרי היא אסורה עליו משום גרושת אחיו, ואי
 אפשר ששתי אחיות מן האם יהיו בנות של שני אחים מהאשה
 הנשואה להם. ומשום כך לא נאמר דין אחיות על ערות בתו, לפי
 שדווקא בקרובות שעל ידי נשואין קיימי – מדברת משנתנו, אבל
 בקרובות שעל ידי אוננים לא קא מיירי משנתנו.
 הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי רב ורבי חייא: **אמינותם** את
 דברי רב ורבי חייא שבדברי המשנה להלן נכלל אף בתו מאונקתו,
 כיון דאשפוחי משפחת לה – שמצינו גם בבתו שניהג בהן הכלל
 'האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה', ואי פציא מן
 האוננים תהו – ואם צריך להעמידו בערה שעל ידי אוננים
 נעמידו באופן זה, **ואי פציא מן הנשואין תהו** – ואם צריך להעמידו
 בערה שעל ידי נישואין נעמידו באופן זה, אבל אשת אחיו שלא
 הוה בעולמו לא נכללת בכל האמור. **מאי טעמא** דרבי
 שמעון הוא דמשפחת לה – מצינו אפשרות זו של 'אסורה לזה
 מותרת לזה ואסורה לזה מותרת לזה' באשת אחיו שלא היה
 בעולמו. שכן לשיתו לא נאסרה אשת אח שיהיה בעולמו
 אלא אם כן נולד אח זה קודם שייבמה האח שהיה בעולמו, אבל
 אם ייבמה האח השני ורק אחר כך נולד השלישי, ואחר כך מת
 השני בלא בנים הרי היא מתייבמת לו. ולשיתו יתכן דין אחיות
 באשת אח שלא היה בעולמו, כגון שהיו ראובן שמעון לוי ויהודה
 אחים, ורחל ולאה אחיות. ונשא ראובן את רחל, ושמעון נשא את
 לאה. ומת ראובן בלא בנים, ונפלה רחל לפני אחיו ליבום, ואחר
 כך נולד אחיהם יששכר, ומצא את רחל אשת ראובן אסורה עליו
 משום אשת אחיו שלא היה בעולמו. ואחר כך ייבם לוי את רחל
 אשת ראובן, ומת שמעון בלא בנים, ונפלה לאה לפני אחיו ליבום.
 ואחר כך נולד ובולן אחיהם ומצא את לאה אשת שמעון אסורה
 עליו משום אשת אחיו שלא היה בעולמו. ואחר כך ייבם יהודה
 את לאה אשת שמעון, ומתו גם לוי ויהודה בלי בנים, ונפלו נשיהם
 ליבום. שלשית רבי שמעון רחל האסורה ליששכר משום שהיתה
 אשת ראובן שלא היה בעולמו של יששכר, מותרת לזבולן שנולד
 אחרי שנתייבמה ללוי, ואינה אחות זקוקתו מכיון שלאה אחותה
 אינה זקוקה לו. ולאה האסורה לזבולן משום שהיתה אשת שמעון
 שלא היה בעולמו של זבולן, מותרת ליששכר שהיה בעולמו של
 שמעון, ואינה אחות זקוקתו מכיון שרחל אחותה אינה זקוקה לו
 (וציור ח). אבל לרבי לא משפחת לה אפשרות זו (וציור ח), שכן
 לשיתם שגם בייבם ולבסוף נולד ישנו איסור אשת אחיו שלא
 היה בעולמו, הלא רחל אסורה גם לזבולן כיון שלא היה בעולמו
 של ראובן המת, ולא מועיל מה שמצא בהיתר. על כך לא העמיד
 אביי את המשנה להלן בערה של אשת אח שלא היה בעולמו,
 משום שפלונית לא קא מיירי.
 הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי רב ורבי חייא, ומקשה ממנו על
 תשובת רבי ללוי שהובאה לעיל: **ורב פציא מיתרגם** את דין
 האחיות האמור אף באשת אחיו שלא הוה בעולמו, ומשום
 שמשפחת לה דין זה באשת אח שלא היה בעולמו שפציא
 (ובששהו אחים, ואליא דרבי שמעון, ובסדר המבואר לעיל).

דפליגי בה רבי שמעון ורבי לרבי (דה). ורבי שמעון מצריכה
 חליצה. ובכל זאת קתני במשנתנו שהיא פוטרת את צרתה
 מחליצה ויבום, כשיטת חכמים שהיא עצמה פטורה מחליצה. הרי
 לנו שהמשנה נוקטת אף דינים השנויים במחלוקת, ואם כן מדוע
 לא נקטה אף את אנוסת אביו.
 מתרצת הגמרא: רבי שמעון אינו חולק על חכמים להתיר אשת
 אח שלא היה בעולמו ביבום, אלא אם כן נולד האח השלישי רק
 אחר היבום בנפילה הראשונה. וכגון שהיו ראובן ושמעון אחים,
 ונשא ראובן את שרה, ומת ראובן בלי בנים ויבם שמעון את שרה,
 וגם נשא את רבקה מן השוק. ואחר כך נולד אחיהם לוי, ומצא את
 שרה נשואה לשמעון שהיה בעולמו ומת גם שמעון בלי בנים,
 ונפלו נשיו לפני לוי ליבום (וציור א). שבאופן זה חולק רבי שמעון
 על חכמים וסובר שכיון שבשעה שנולד לוי כבר נתייבמה שרה
 לשמעון ופקעה ממנה זיקת יבום שהיתה עליה במיתת ראובן, אם
 כן כשנולדה לפני לוי ליבום מיתת שמעון, נחשבת רק
 כאשת שמעון שהיה בעולמו ומותרת לו, ויכול לייבם אותה או
 את צרתה רבקה. אבל בגי' לוי לאחר מיתת ראובן ורק לבסוף
 (אחר שנולד) ייבם שמעון את שרה (וציור ב) לא פליגי רבי שמעון,
 אלא מודה שאם מת שמעון בלא בנים אינה מתייבמת ללוי. שהרי
 כשנולד עדיין לא התייבמה לשמעון, ועדיין היתה תחת זיקת
 ראובן. והואיל ונאסרה עליו בנפילתה הראשונה מראובן משום
 שלא היה בעולמו, הרי היא אסורה עליו אף בנפילתה השנייה
 שמחמת שמעון. אם כן יש להעמיד את משנתנו האוסרת אשת אח
 שלא היה בעולמו באופן זה, ונמצא שהיא שנויה בדברי הכל.
 מקשה הגמרא על תירוץ זה: **והאמר רבי אשימיא** (שם), **הלוק היה**
רבי שמעון אף במשנה הראשונה שבפרק שני העוסקת באשת אח
 שלא היה בעולמו, ובאופן שקודם נולד לוי ורק אחר כך יבמה
 שמעון, ואף בה מתיר רבי שמעון ללוי לייבמה לאחר שמת שמעון.
 ואם כן משנתנו האוסרת אשת אח שלא היה בעולמו אף בנפילה
 שניה שמחמת שמעון בהכרח אינה שנויה בשיטת רבי שמעון.
 מתרצת הגמרא: **הא איתורב – הרי נסתרו דברי רבי אשימיא** אלו
 להלן (יט). מבריייתא מפורשת, ולמסקנא לא התיר רבי שמעון אלא
 בייבם השני ולבסוף נולד השלישי. ואם כן יש להעמיד את
 משנתנו בדברי הכל, ובאופן שנולד השלישי קודם ליבום השני.
 הגמרא מקשה מהמבואר מדברי רב ורבי חייא שאף דינים
 השנויים במחלוקת מוזכרים במשנתנו: שנינו במשנה להלן (כו).
 ארבעה אחים שהיו שנים מהם נשואים לשתי אחיות, ומתו בעלי
 האחיות בלא בנים, נשותיהם חולצות לאחד מהאחים הנותרים
 אבל אינן מתייבמות להם (וציור ג). והוא משום שלשתי האחיות יש
 זיקת יבום ליבמים, ונמצא שכל אחת מהאחיות היא גם אחות
 זקוקת של היבם, ואסור חכמים על האדם את אחות זקוקתו
 משום שהיא דומה לאחות אשתו. ומוסיפה המשנה, שאם היתה
 אחת מהאחיות אסורה על אחד האחים באיסור ערה גמורה (וציור
 ד), הרי הוא אסור רק בה ומותר באחותה, שכן הערה פטורה
 מחליצה ויבום ושוב אינה זקוקת, וממילא אף אחותה אינה אחות
 זקוקה. אבל האח השני אסור בשתייהן, שהרי שתיהן זקוקות לו
 לחליצה. ואם היתה האחת אסורה על אחד האחים באיסור ערה
 ופקעה זיקתה ממנו, ואחותה אסורה באותו איסור על האח השני
 (וציור ה), האחיות האסורה לראשון מותרת לשני, והאחות האסורה
 על השני מותרת לראשון, שהרי אף אחת מהאחיות אינה אחות
 זקוקתו של אף אחד מהאחים כאמור.
והאמר רב יהודה אמר רב, וכן תני רבי חייא, בבבלי – בכל חמש
עשרה העריות השנויות במשנתנו, אני קורא קנהן את דין המשנה
 להלן אינן מתייבמות להם (וציור ג). **והאסורה לאח זה**
מותרת לאח זה, שבכל עריות אלו יתכן שתהא אחת מהאחיות
 אסורה על יבם אחד, ואחותה תהיה אסורה באותו איסור על
 היבם השני, כפי שיפורט להלן. ועל כן אחותה של כל ערה שהיא
 גם ביקמה (גיסתה), חולצת או מתייבמת לאותו אח שהערה
 אסורה עליו, משום שאינה אחות זקוקתו. ורב יהודה מיתרגם
 (–מפרש) את דברי רב ורבי חייא, שבדברי המשנה להלן נכלל רק
 תשע מתוך כל העריות השנויות במשנתנו מהמותרות ואלה, אבל
 שתיא ברי דרביא – שש העריות הראשונות השנויות במשנתנו,

מדייק רב אשי שבהכרח המשנה שניה כשיטת רבי יהודה: דהרי
 קִתְּנֵי במשנה לקמן (ג.) שֵׁשׁ הַעֲרִיּוֹת שיפורטו בסמוך חֲמִשָּׁה
 עשרה עריות אֵלוֹ השניות במשנתו. שכן חמש עשרה עריות
 אסורות רק על היבם אבל מותרות לאחיו המת, ואילו שש אלו
 חמורות יותר משום שהן אסורות על כל האחים. וּמִכֵּינִי שֶׁהֵן
 נְשׂוּאוֹת –[יכולות להנשא] רק לְאֶחָדִים ולא יתכן שיהיו נשואות
 לאח המת ויפלו ליבום לפני אחיו, לפיכך צְרוּתִיהֶן מוֹתֵרֶת לאחיו.
 שכן הלכה בדינו, שאין הערה אוסרת את צרתה אלא במקום
 יבום. ואלו הן שש החמורות, אִמּוֹ, וְאִשְׁתּ אָבִיו, וְאִחֹת אָבִיו,
 אחותו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אחיו מאביו. כִּי אִמּוֹ
 השניה בין שש העריות החמורות, אִלְיָמָּה נְשׂוּאוֹת אָבִיו. לא יתכן
 לומר כן, שאם כן היינו אִשְׁת אָבִיו, וכבר נשנתה אשת אביו בפני
 עצמה בין שש עריות אלו. אִלָּא לֹא –[וכי לא] מדובר באמו שהיא
 אֲנוּסֶת אָבִיו, וְקִתְּנֵי שאינן פטורות צרותיהן מִכֵּינִי שֶׁהֵן נְשׂוּאוֹת
 לְאֶחָדִים. ויש לדייק מכך, לְאֶחָדִים אֵין – דווקא לאחרים הן נישאות
 אבל לְאֶחָדִים לא נישא. כִּי שְׂמַעְתָּ לִּי דְּאֵיתָ לִּי הָאִי קִבְּרָא – וזמי
 הוא התנא הסובר שאף האחים אסורים בה משום שהיא אנוסת
 אביהם אף על פי שאינה אמם, ודאי רַבִּי יְהוּדָה הוא דְּאִסֵּר בְּאֲנוּסֶת
 אָבִיו. וּמִשּׁוּם הֵכִי לֹא תֵּנִי לִיֹּה לֹאֲמָא אֲנוּסֶת אָבִיו במשנה בכלל ט"ו
 עריות הפטורות את צרותיהן, משום שאינן נשואות לאחיו אלא
 לאחרים, ואין צרה אלא מאח.
 אִמּוֹ לִי רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, והלא אף לְרַבִּי יְהוּדָה נִמִּי מִשְׁבַּחַת לָהּ
 שתהיה אמו אנוסת אביו נשואה לאחיו, ובגון דְּאֵי עֵבֶר וְנִסְיָב –
 שאם עבר אחיו על איסור זה ונשא את אנוסת אביו, קידושין
 תופסים בה בדיעבד. שהרי אין באנוסת אביו איסור כרת אלא
 איסור לאו בעלמא, וקידושין תופסים בחיבי לאוין, ואם מת בלא
 בנים היא נופלת ליבום לפני אחיו. ומאחר שאסורה היא על היבם
 באיסור ערות אמו, הרי היא פטורה אף את צרתה מן החליצה
 והיבום. ושוב חזרה קושיית לוי למקומה, מדוע לא נשנתה אמו
 אנוסת אביו בכלל העריות הפטורות את צרותיהן.
 תיירך לו רב אשי: לא נשנן במשנתנו אלא גשים שהן נשואות לאח
 המת בהיתר, אבל דְּאֵי – הנשואות באיסור שרק בדיעבד תופסים
 בהן קידושין, לֹא קִתְּנֵי במשנתנו.
 רב אשי מקשה על פירושו בדברי רבי: אִמּוֹ לִי רַב אִשִּׁי לְרַב בְּהֵנָּה,
 הלא אף בנישואי היתר בְּלֹא דְּאֵי – בלי שעבר המת על איסור
 בנישואין אלו, נִמִּי מִשְׁבַּחַת לָהּ שתהיה אמו אנוסת אביו פטורה
 את צרתה. ובגון שיעקב אֵנָם את בְּלֹתָ שרה אשת בנו ראובן
 והוליד מִמֶּנָּה בֶּן שִׁשְׁמֹן שִׁמְעוֹן, וְכֵן [ראובן] בְּלֹא בָּנִים וְנִפְלָה לָהּ
 אשתו שרה קִמֵּי בָּרָה –[לפני בנה] ליבום [וציור ג.] וּמִיגֵד –[ומתוך]
 דְּאֵיתִי אֲסִידָה לו משום ערות אמו, צָרְתָּה נִמִּי אֲסִידָה עליו ונפטרה
 מן החליצה והיבום, כדין צרת ערוה. ואם כן שוב יקשה, למה לא
 נשנתה במשנתנו אף אמו בכלל העריות הפטורות את צרותיהן.
 הגמרא מביאה את תירוצו של רב כהנא: אִמּוֹ לִי רַב כהנא,
 בְּאִחֻתָּה דְּהֵתִירָא קִמִּינִי – באחזה של היתר עוסקת משנתנו,
 בְּאִחֻתָּה דְּאִסּוּרָא לֹא קִמִּינִי – אבל באחזה שנוצרה על ידי ביאת
 איסור לא עוסקת משנתנו, ולפיכך לא שנתה ערות אמו אנוסת
 אביו.
 הגמרא מביאה שנחלק לוי על תשובת רבי: וְאֵפֶל עַל פִּי בֶן שהשיב
 לו רבי ללוי שאי אפשר לשנות במשנתנו אף את אמו אנוסת אביו,
 מכל מקום בְּדָקָה לִי בְּמִתְנִיתִי – הניגה והוסיף לוי במשנתו גם את
 אמו אנוסת אביו. ואף שמשנתנו שניה כשיטת רבי יהודה,
 ולשיטתו לא מצינו שתפטור אמו את צרתה אלא אם כן נשא
 אותה אחיו באיסור, סובר לוי שהמשנה מדברת גם בנישואי
 איסור. דְּתֵנִי לִי בגירסת משנתו, אִמּוֹ, פְּעָמִים שהיא פוֹטֵרֶת את
 צָרְתָּה, וּפְעָמִים שֶׁאֵינָה פוֹטֵרֶת את צָרְתָּה. כִּי צִיָּד, אם הִיָּתָה אִמּוֹ
 נְשׂוּאוֹת אָבִיו, וְנִשְׂאָה לְאֶחָדִים מִכֵּינִי וְלוֹ עוד אשה נוספת, וְכֵן אחיו
 בלא בנים [וציור ד.] וְזֵה אִמּוֹ שֶׁאֵין היא פוֹטֵרֶת את צָרְתָּה, שהרי
 היא אסורה אף על האח המת באיסור כרת של אשת אב, ואין
 קידושין תופסים בחיבי כריתות. ומאחר שלא היתה אשת המת
 מעולם, כשמת אח זה אינה נופלת כלל ליבום לפני בנה, ועל כן
 אינה אוסרת עליו את צרתה.

וְזֵה יִהְיֶה סִמְנִיָּה לְסֹדֶר זֶה, מֵת נוֹלֵד וְיָבֵם, מֵת נוֹלֵד וְיָבֵם – מת
 ראובן ונולד יששכר ויבם לוי, מת שמעון ונולד זבולון ויבם
 יהודה, שלשיטת רבי שמעון באופן זה היתכן מציאות של אשת
 אחיו שלא היה בעולמו שתהא מותרת לזה ואסורה לזה.
 ומקשה הגמרא: הרי לדברי רב ספרא שנה רבי חייא בדברי
 המשנה כלל זה של שתי אחיות אף באופן שאינו עולה אלא
 בשיטת רבי שמעון בלבד. ומאחר שדין זה של רבי חייא מוסב על
 דברי המשנה, נמצא שדבריה המשנה אף בדבר השנוי במחלוקת.
 ולפי זה צודקים דברי לוי, שיש לשנות במשנתנו אף את אמו
 אנוסת אביו בכלל העריות הפטורות צרותיהן מהחליצה והיבום,
 ומדוע דחה רבי את דבריו.
 מתרצת הגמרא: אִלָּא לְרַבִּי הֵנִי בְּלָלִי לִית לִי – אכן רבי אינו
 מסכים עם הכלל שקבע רבי חייא, שבכל העריות אני קורא
 'האסורה לזה מותרת לזה', ולשיטתו אין לשנות דין זה באשת
 אחיו שלא היה בעולמו, שכן אין לשנות במשנתנו דין השנוי
 במחלוקת.
 הגמרא מתרצת תירוץ אחר על הקושיא האמורה: רַב אִמּוֹ קִרְחִינָא
 קִמִּיהָ דְּרַב בְּהֵנָּה אִמּוֹ מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא – תיירך לפני רב כהנא בשם
 רבא, לְעוֹלָם אֵית לִי לְרַבִּי הֵנִי בְּלָלִי של רבי חייא, ובכל העריות
 שבמשנתנו אני קורא 'האסורה לזה מותרת לזה', ואף באשת אח
 שלא היה בעולמו ששניה במחלוקת. וְהֵכִי קִאָּסֵר לִי רַבִּי לְלוי,
 הרי המשנה להלן (פ.) מדברת מצירוף שני מקרים יחד, גם ששתי
 אחיות נפלו ליבום לפני שני אחים, וגם שהיתה אחת מהן אסורה
 על אחד האחים והשניה על אח אחר. ובאיסור אִמּוֹ שהיא אֲנוּסֶת
 אָבִיו רק בְּחֵדָּא מִשְׁבַּחַת לָהּ – לא מצינו אלא באחד ממקרים אלו,
 או שכל אחת אסורה על אח אחר אך לא היו שתי אחיות, או שהיו
 שתי אחיות אך רק אחת מהן היתה אנוסת אביו ואילו אחותה
 היתה מותרת לשניהם. אבל בְּתַרְתֵּי –[בשני המקרים] יחד, גם
 שיהיו שתי אחיות וגם שכל אחת מהן אסורה על אח אחר, לֹא
 קִמִּינָבְּחַת לָהּ באיסור אמו אנוסת אביו. שכן ממה נפשך, אִי יַעֲקֹב
 שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת אֵנָם, רחל ולאה, וילדה לו רחל את לוי ולאה את
 יהודה, ולעיקב עוד שני בנים מאשה אחרת, ראובן ושמעון, ונשא
 ראובן את רחל אנוסת אביו שהיא אמו של לוי, ושמעון נשא את
 אחותה לאה אנוסת אביו שהיא אמו של יהודה, ומתר ראובן
 ושמעון בלי בנים [וציור א], אכן באופן זה אֲחֻתָּה שֶׁהִיא וְכִמְתָּה
 מִשְׁבַּחַת לָהּ – מצינו ששתי אחיות יפלו לפני בניהם ליבום. אך
 מִקְרָה לִי מוֹתֵרֶת לִי מוֹתֵרֶת לִי – לֹא מִשְׁבַּחַת לָהּ באופן האמור,
 שהיה כשם שכל אחת מהן אסורה על בנה משום אמו, אסורה גם
 אחותה עליו משום אחות אמו, ושתיהן פטורות מחליצה ויבום.
 וְאִי תֹאמַר שְׁתֵּי בְּרִיּוֹת אֵנָם יַעֲקֹב, וילדו לו את לוי ויהודה, ואחר
 כך נישאו האנוסות לראובן ושמעון בני יַעֲקֹב, ומתר ונפלו
 האנוסות לפני לוי ויהודה [וציור ב]. אכן באופן זה 'האסורה לזה
 מותרת לזה' מִשְׁבַּחַת לָהּ, שכן אשת ראובן מותרת ליהודה ואשת
 שמעון מותרת ללוי, אולם הכלל האמור 'אֲחֻתָּה שֶׁהִיא וְכִמְתָּה או
 חולצת או מתיבמת' לֹא מִשְׁבַּחַת לָהּ במקרה זה. שהרי עיקר
 חידוש המשנה הוא, שאף שאדם אסור באחות זקוקתו, אך אם
 הזקוקה אסורה עליו משום ערוה אין היא נחשבת לזקוקתו, ועל
 כן אחותה מותרת לו. וכשתיהן נכריות זו לזו בין כך אין כאן
 איסור אחות זקוקה. ומעתה מיושב מדוע לא שנתה משנתנו 'אמו
 אנוסת אביו', שכן לא שנתה אלא עריות שיתכן בהן דין שתי
 אחיות המובא במשנה להלן.
 הגמרא מביאה ביאור אחר בתשובת רבי ללוי: רַב אִשִּׁי אִמּוֹ,
 לְעוֹלָם לִית לִי לְרַבִּי הֵנִי בְּלָלִי של רבי חייא, ולשיטתו אין הכרח
 לומר שעל כל העריות השניות במשנתנו נאמר הכלל שבתחילת
 פרק ארבעה אחין 'האסורה לזה מותרת לזה'. וכן בְּפִלְגוּתָא קִמִּינִי
 – המשנה נוקטת אף דברים השנויים במחלוקת. וְכִי בְּמִדּוּמָה אִנִּי
 שֶׁאֵין לוֹ מוֹת בְּקִרְדָּה' דְּקִאָּסֵר לִי רַבִּי לְלוי על שאלתו, הֵכִי קִאָּסֵר
 לִי. כִּי מִיָּמָּה לֹא דִּיקָת מִתְנִיתִי, דְּמִתְנִיתִין רַבִּי יְהוּדָה הִיא [דְּאִסֵּר
 בְּאֲנוּסֶת אָבִיו] – מדוע לא דייקת מהמשניות שבפרקנו שהן שניות
 דווקא בשיטת רבי יהודה, ולשיטתו אין מקום לקושייתך מדוע לא
 שנתה המשנה אמו אנוסת אביו, כפי שיבואר להלן.

יבמות. פרק ראשון – חמש עשרה נשים דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלא רש"י

וסמניך מת נולד ויבם בו' – כדפרשית, אלמא מדרתי רבי חיאי בכולן אני קורא בהן, ואפילו באשת אחיו שלא היה בעולם – אלמא תנא דמתניתין תני פלוגתא, דהא רבי חיאי אמתני קאי. לרבי לית ליה הני כללי – דרבי חיאי, הלכך לא מוקמי מתניתין בפלוגתא, אלא בגולד ולבסוף ייבם לדרבי הכל. אמו אנוסת אביו בהרא משכחת לה –

וְסִמְנִיךְ: מֵת נֹלֵד וְיִבֵּם, מֵת נֹלֵד וְיִבֵּם. אֵלָּא, לְרַבִּי – הֲנִי כִּלְלִי לִית לִיה. רַב אֲדָא קְרַחֲנָא קָמִיה דְּרַב פְּהֵנָא אָמַר מִשְׁמִיה דְּרַבָּא: לְעוֹלָם אֵית לִיה לְרַבִּי הֲנִי כִּלְלִי, וְהָכִי קְאָמַר לִיה: אֲמוּ אֲנוּסֶת אֲבִיו – פְּהֵנָא מִשְׁפַּחַתָּ לָּהּ, בְּתַרְתִּי – לֹא קָמִשְׁפַּחַתָּ לָּהּ. אִי יַעֲקֹב שְׂתִי אֲחִיּוֹת אָנֹס, אֲחֻתָּה שְׂהִיָּא וְיִבְמָתָהּ – מִשְׁפַּחַתָּ לָּהּ, הָאֲסוּרָה לָּזֶה מוֹתֶרֶת לָּזֶה – לֹא מִשְׁפַּחַתָּ, וְאִי שְׂתִי נִכְרִיּוֹת אָנֹס – הָאֲסוּרָה לָּזֶה מוֹתֶרֶת לָּזֶה מִשְׁפַּחַתָּ לָּהּ, אֲחֻתָּה שְׂהִיָּא וְיִבְמָתָהּ – לֹא מִשְׁפַּחַתָּ לָּהּ. רַב אֲשִׁי אָמַר: לְעוֹלָם לִית לִיה לְרַבִּי הֲנִי כִּלְלִי, וּבְפִלּוּגָתָא קָמִיירִי. וְזִמְנֵי "בְּמִדּוּמָה אֲנִי שְׂאֵין לוֹ מוֹחַ בְּקִדְקִדּוֹ" דְּקָאָמַר לִיה – הָכִי קְאָמַר לִיה: מָאִי מַעֲמָא לֹא דִּיִּקְתָּ מִתְנִיתִין? דְּמִתְנִיתִין רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָסַר בְּאֲנוּסֶת אֲבִיו. דְּקִתְנִי: שֵׁשׁ עֲרִיּוֹת חֲמוּרוֹת מֵאֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִשְׂאוֹת לְאַחֲרִים צְרוּתֵיהֶן מוֹתֶרֶת: אֲמוּ, וְאֵשֶׁת אֲבִיו, וְאֲחֻת אֲבִיו. מָאִי אֲמוּ? אֵלִימָא נִשְׂאוֹת אֲבִיו – הֵינָּה אֵשֶׁת אֲבִיו! אֵלָּא לֹא – אֲנוּסֶת אֲבִיו, וְקִתְנִי: מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִשְׂאוֹת לְאַחֲרִים, לְאַחֲרִים – אִין, לְאַחִין – לֹא. מָאִין שְׁמַעְתָּ לִיה דְּאֵית לִיה הִיא סְבָרָא – רַבִּי יְהוּדָה, דְּאָסַר בְּאֲנוּסֶת אֲבִיו, מִשּׁוּם הָכִי לֹא תִנִּי לִיה. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי: לְרַבִּי יְהוּדָה נִמִּי מִשְׁפַּחַתָּ לָּהּ. דְּאִי עֵבֶר וְנִסְבִּי! "דְּאִי" לֹא קִתְנִי. אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְרַב פְּהֵנָא: בְּלֹא "דְּאִי" נִמִּי מִשְׁפַּחַתָּ לָּהּ: יַעֲקֹב אָנֹס פָּלְתוּ וְהוֹלִיד מִמֶּנּוּ בֶן, וּמֵת [רַאבוּן] בְּלֹא בָנִים, וְנִפְלָה לָּהּ קָמִי בְּרָהּ, וּמִיּוֹ דְּאֵיתִי אֲסִירָה – צִרְתָּהּ נִמִּי אֲסִירָה. אָמַר לִיה: בְּאֲחֻתָּה דְּהִתִּירָה – קָמִיירִי, בְּאֲחֻתָּה דְּאִיסְרָא – לֹא קָמִיירִי. וְאִף עַל פִּי בֶן בְּדִקְהָ לִי בְּמִתְנִיתִיהּ, דְּתִנִּי לִי: אֲמוּ, פְּעָמִים פּוֹמֶרֶת צִרְתָּהּ וּפְעָמִים אֵינָה פּוֹמֶרֶת צִרְתָּהּ. פִּיצֵד? הִיתָה אֲמוּ נִשְׂאוֹת אֲבִיו, וְנִשְׂאוֹת לְאַחִיו, מֵאֲבִיו וּמֵת – זֶה הִיא אֲמוּ שְׂאֵין פּוֹמֶרֶת צִרְתָּהּ,

היתה

היתה

לית ליה לרבי הני כללי ובפלוגתא קמיירי – ואם תאמר: ליתני אשת איש שפוטרת צרתה, כגון דאמר לה הרי זה גיטך על מנת שלא תנשאי לפלוני, דפליגי ב"המגרש" (גיטין פבא), רבי אליעזר ורבנן, דלרבי אליעזר הוי גט ואסורה לפלוני, ואם נשאת לאחיו ומת פוטרת צרתה, ואף על גב דאסורה לכל אדם, אפילו לרבי אליעזר מדרבנן, עד שימות המגרש או הפלוני, דרישינן שמה נשוא לו לאחר שתתאלמן או תתגרש מזה, ונמצאו בניה ממזרים, כדרישינן ב"המגרש" (גיטין פדא), על מנת שלא תבעלי לפלוני שמה תבעל לו אחר שתתאלמן או אחר שתתגרש, ובעודה תחתיו ליכא למיחש יותר מאבא ואבך – מכל מקום לוי דקתני גמי "דאי", כדאמרין לקמן – קשה, דליתני גמי להך! ולמאן דנפקא ליה מאחות אשה – נזא, דלא דמי דך לאחות אשה. דעל מנת שלא תנשאי שריא ליה בנות, ועל מנת שלא תבעלי – יכולה היא להתקדש לו, ולא דמיא לאחות אשה. ובעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי גמי, אי חשיב שיעור כמו ב"חוץ מפלוני" – אם כן שריא ליה כי נשאת לאחיו קודם. ואפילו אי לא חשיב שיעור – מכל מקום לא דמי לאחות אשה, דהוה בשעת נפילה הוי אחות אשתו, אבל הכא, בשעת נפילה אינה אשת איש עד שתבעל לו. ואפילו תחשבה אשת איש כיון שנטעם אשת איש אסורה ליבעל לו – מכל מקום לא דמי, כיון שאם תבעל ליבם שנאסרה עליו – הויה אשת איש, ולא היתה אשת אחיו מעולם, הלכך לא פטרה צרתה. ומיהו, למאן דנפקא ליה מ"ולקחה" כל היבא דאיכא תרי ליקוחין – קשה! ויש לומר, אף על גב דלוי תני "דאי", ובפלוגתא קמיירי – לא קמיירי אלא בפלוגתא דסבירא ליה לתנא דמתניתין בוותיה. תרע, דלא תני לוי חיבי לאוין, אף על גב דלרבי עקיבא באו בני חליצה ויבוס ניהו. ומאן דמוסיף לעיל אשת אחיו שלא היה בעלמם, ומשכחת לה כרבי שמעון, אף על גב דשמא תנא דמתניתין לא סבר לה כרבי שמעון – היינו משום דבכולן אני קורא בהן – משמע ליה דקאי אכולהו, אבל אי מורו רבנן לרבי אליעזר בקידושין, ומספקא ליה לאביי מדקאמר בריש "המגרש" (גיטין פבב), דאם איתא לרבי אבא קשאי: ליתני אשת איש, דמשכחת לה אפילו לרבנן, כגון שבא ראובן וקדשה חוץ משמעון, ובא שמעון וקדשה סתם, ומת שמעון ונפלה לפני לוי אחיו. וצרת צרה גמי משכחת לה, כגון שקדשה ראובן חוץ משני אחיו! ויש לומר: דלא קרינא לגביה אשת המת, דכבר נאסרה ועליו לפני קדושי אחים! משום אשת ואח, ולא חשיב ערוה במקום מצוה. ומיהו, אי אשת

שני מתים דאורייתא. כדמשמע ב"המגרש" (גיטין פבב), ליתני הכא אשת שני מתים, כגון שבא ראובן וקדשה חוץ משמעון ולוי אחיו, ובא שמעון וקדשה סתם ומת בו', או בעינן שני רבי יוחנן בפרק "האומר" (קדושין סא), דאפילו הן מאה – תופסין, ומשכחת בהן גמי צרת צרה! ומיהו, בפרק שלשי' (יבמות לאב), ובפרק שני (יבמות יחא), משמע דאשת שני מתים גזירה דרבנן, ושם אפרש. ובירושלמי בריש "המגרש" פריך לה: מתיב רבי חנינא בשם רבי פנחס: ליתני שש עשרה נשים כרבי אליעזר! ומשני: תמן התורה אסרה עליו, הכא – הוא אָסְרָה עליו. ופירש רבינו יצחק: תמן התורה אסרה עליו, ומשנאזה המת אין לה היתר להתייבם בשמות, מפני שאין איסור שבה תלוי בשום אדם, אלא בתורה שאסרה עליו. אבל אשת איש האיסור תלוי במקדש שאם ירצה – יתירנה ליבם קודם שימות אחיו שזָנָאָהּ, ולהכי לא תני להו, דלא דמו להו, לפי שביד המגרש להתירנה.

דקתני שש עריות חמורות ואלו בו' – ותימה: דמאי סלקא דעתך דהנהו. דלעיל דלא דייקי מסיפא? וממה נפשך, כיון דתני לה גבי שש עריות – לא אפשר למיתנייה ברישא! ויש לומר: דקשאי ליה ללוי, דהוה ליה למיתני ברישא שש עשרה ובסיפא לא הוה ליה למיתני אלא דמש, ואף על גב דאתי כרבי יהודה – הוה ליה למיתני ששה עשרה, דאי עבר

ונסיב, ושני ליה: רבי בפלוגתא לא קא מיירי, ודאי לא קא מיירי.

לרבי יהודה גמי משכחת לה דאי עבר ונסיב – תימה: דבלא "דאי עבר ונסיב" גמי משכחת לה שקידש ולא בעל, דאפילו אביי דאמר בפרק בתרא דקידושין (עמא), גבי אלמנה לבחן גדול: קידש לוקח – היינו משום דכתיב "לא יקח", אבל הכא "לא יגלה" כתיב! ויש לומר: דשמא אסור לקדש מדרבנן שמוא יעבול, ואפילו יזא מותר לקדשה – חשיב "דאי" מעטע שאסור לבוא עליה. ואם תאמר: אפילו על ידי "דאי", היכי משכחת לה? הא רבי יהודה סבר כרבי עקיבא בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נגא), דאמר: אין קדושין תופסין בחיבי לאוין! ויש לומר: דלא סבר לה התלמוד כברייתא דהתם, אלא כמתניתין דפליג עליה. ועוד, דעל כרחך מתניתין דהכא לא סברה בהא כרבי יהודה, דהא קתני בפרק שני (יבמות כא), איסור מצוה ואיסור קדושה – חלוצת ולא מתייבמת. ואי אין קדושין תופסין בחיבי לאוין – חליצה גמי לא תיבעי. ואם תאמר: בחיבי לאוין דשאר, מנלן דלא סבר מתניתין כרבי יהודה? דאיסור מצוה ואיסור קדושה מפרש לקמן כגון אלמנה לבחן גדול גרושה וחלוצה לבחן הדיוס ממזרת ונתניה לישראל. ואומר רבינו יצחק: דעל כרחך מתניתין

מתניתין סבר דאפילו בחייבי לאוין דשאר קידושין תופסין, מדקתני שש עריות ולא קתני שמונה עריות גרשותו וחלוצתו, דאם היו יכולות לינשא לאחיו היו פטורות צרותיהן בחייבי בריתות, כיון דאין קידושין תופסין. אלא ודאי קידושין תופסין בהו, ולהכי לא שייך למיתניגדהו, דאפילו היו יכולות לינשא לאחיו – לא היו פטורות צרותיהן, ועוד יש לדקדק:

היתה אמו אנוסת אביו, ונשאת לאחיו מאביו ומת -
זו היא אמו שפומרת צרתה. ואף על פי ששנו חכמים
במשנתנו "חמש עשרה", יש לנו להוסיף שש עשרה,
כגון זו. אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: ללוי דאמר
ד"אי" נמי קתני, לתני: החולץ ליבמתו וחזר וקדשה
ומת בלא בנים, דמגז דאיתו אסורה - צרתה נמי
אסידא! אמר ליה: לפי שאינה בצרת צרה. ולקמא
ליה: חייבי לאוין היא. ותייבי לאוין בני חליצה ויבום
נינהו? לדרביו קאמר ליה: לדידי חייבי לאוין הם,
ותייבי לאוין בני חליצה ויבום נינהו, אלא לדידך חייבי
כריתות נינהו, לפי שאינן בצרת צרה.
איתמר, החולץ ליבמתו וחזר וקדשה. אמר ריש לקיש:
הוא אין חייב על החליצה ברת, והאחין חייבין על
החליצה ברת. על הצרה - בין הוא ובין האחים חייבין
על הצרה ברת. ורבי יוחנן אמר: בין הוא ובין האחין
אינן חייבין לא על החליצה ברת ולא על הצרה ברת.
מאי טעמא דריש לקיש? אמר קרא: "אשר לא יבנה"
בין שלא בנה - שוב לא יבנה. איהו הוא דקאי ב"לא
יבנה", אבל אחיו - בדרביו קיימי, ועלה דידה הוא
דקאי ב"לא יבנה", הא צרה - בדרביו קיימי. ורבי
יוחנן: מי איכא מיד דמעיקרא, אי בעי האי חליץ ואי
בעי האי חליץ, ואי בעי להאי חליץ ואי בעי להאי
חליץ, והשתא קאי עלה בברת? אלא: איהו שליחותא
דאחים קעבדי, איהו שליחותא דצרה קעבדי.
איתביה רבי יוחנן לריש לקיש: החולץ ליבמתו וחזר
וקדשה, ומת - צריכה חליצה מן האחין. בשלמא
לדידי דאמינא חייבי לאוין נינהו, היינו דצריכה חליצה
מן האחין. אלא לדידך, אמאי צריכה חליצה?
ולמעמוד, אימא סיפא: עמד אחד מן האחין וקדשה
- אין לה עליו כלום. ואי חייבי לאוין נינהו - אמאי
אין לה עליו כלום? אמר רב ששת: סיפא אתאן לרבי
עקיבא, דאמר: אין קידושין תופסין בחייבי לאוין.
וליתני: לדברי רבי עקיבא אין לו עליו כלום!

קשיא

לאוין הוא דברי הכל.

קשיא

ולא קאי לא יבנה עלייהו. ותימז: דבי'חולץ' (יבמות מד), משמע דלא איתר קרא דלא
 ובנה אלא איצטריך דלא לחלוץ לחדא ולייבם לחדא. דהתם פרץ אמתניתין דמי שהיה נשוי
 בשתי נשים כו' ולייבם לתריותיה! אמר קרא "בית אחיו" — בית אחד הוא בונה, ואינו בונה
 שתי בתים. ולחלוץ לתריותיהו אמר קרא "בית חלוץ" — בית אחד הוא חולץ כו'. וליחלוץ לו
 לא יחפור, הא אם חפץ — מייבם, וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה. ומזה, אית
 וכל שאין עולה לייבום כו' — תו לא איצטריך "לא יבנה" דלא ליחלוץ לחדא ולייבם לחדא.
 יבנה' לנתק מכתר ללאו. ובפרק "ארבעה אחין" (יבמות לבא), דקאמר אי דמייבם והדר חליץ
 דרבי יוחנן, דמוקי לא יבנה נמי אצרה, אבל לריש לקיש קסא ליה בשרת. **וּלְיִתְנִי** — לרב ע
 בה מומים ועודה בבית אביה — האב צריך להביא אביה — כנסה לרשות הבעל — הבעל צריך
 רבו וגמולא לאמנתו ולא הבעל לא

ואליהם לחזרו! אמר קרא "אשר לא יבנה וכו'". וליהם לחזר ולחזון לחזר! אמר קרא "אם יום ולא גרסין להו. ואף לספרים דגרסין איכא למימר דכי משני בתר הכי חזא חפץ מייבם, כיון דאין עולה לחליצה, דאין חולץ שתי בתים — אינו עולה נמי לייבום. והשתא אייתר "לא" — הכי נמי, אלא דלמא חליץ בירשא הדר מייבם, וקם ליה ביאל "בנה" — התם היינו אליבא אן אן לו עליו כלום — תימה; דבפרק "המדיר" (כתובות ע"ה), איכא כי האי גוונא, דתנן: היו רבויא רבויא, ומסיק במגירא דרבינו רבי יהושע וספא רבן גמליאל, ואל פריך ללימא לדברי ר'אבה: לא! הוא חזר למינות תרי מני.

מאת

טובה פעולה אחת מאלף אנחות. . עזוב את האנחה ושקוד בעבודה בפועל ויחנך האלוקים.

היום יום ח' אדר שני

צרתה. ורבי יוחנן אמר, בין הוא [החולץ] ובין שאר האמין של
המת. אינן חייבין לא על החלוצה ברת ולא על הצרה ברת, אלא
עוברים עליהן בלאו של 'שוב לא יבנה' בלבד.
מפרשת הגמרא את טעם מחלוקתם: מאי טעמא דריש לקיש הפוסט
רק את החולץ והחלוצה מכרת ומחייב את האחים ואת הצרות
בכרת, משום דאמר קרא בחליצה (דברים כה ט) 'ככה יעשה לאיש
אשר לא יבנה את בית אחר', ודרשו מכתוב זה, כיון שלא בנה את
בית אחיו אלא חלץ שוב לא יבנה אותו, ואסור לו לבנותו ולבוא
עליה. ולכאורה אין צורך בדרשה זו כדי לאסור את החלוצה,
אלא יש לאסורה מסבא, שכן לאחר שחלצה פקעה זיקתה והרי
היא כאשת אח שלא במקום מצוה, אלא שנכתב כדי לנתק את
החלוצה מכרת של אשת אח ולהעמידה באיסור לאו של 'לא
יבנה'. ודווקא איהו [החולץ] הוא דקאן בלא יבנה' בלבד, אבל
שאר אחיו של המת שלא נאמרה בהם דרשה זו, כדקיימי קיימי –
עומדים הם באיסור אשת אח שלא במקום מצוה שהוא בכרת.
ודווקא עלה דידה [החלוצה] הוא דקאן החולץ בלא יבנה'
בלבד ולא בכרת, משום שרק אותה ניתקה התורה מכרת ללאו,
הא הצרה כדקיימי קיימי – עומדת היא באיסור כרת של אשת אח
שלא במקום מצוה. ורבי יוחנן סובר, מי איכא מידו [האם יתכן
כדבר הזה] דמעיקרא אי בעי האי חליץ ואי בעי האי חליץ, ואי בעי
לחאי חליץ ואי בעי לחאי חליץ – שבתחילה היה ראוי כל אחד
מהאחים לחלוץ, וכל אחת מהיבמות היתה ראויה לחלוץ, והשתא
קא עלה ברת – ועתה לאחר שחלץ אחד האחים לאחת היבמות
יעמוד שאר האחים ושאר הצרות באיסור כרת. אלא כשם
שהחולץ עצמו ניתק מכרת ללאו הוא הדין לכל אחיו, משום
דאיהו החולץ שליחותא דכל האחים קעביד בחליצתו, ואף הם
בכלל הניתוק ללאו של 'לא יבנה' כאילו חלצו הם עצמם. וכשם
שאין על החלוצה כרת, הוא הדין לצרותיה, משום דאיהו –
החלוצה שליחותא דהצרה קעביד בחליצתה, ואף הצרות בכלל
הניתוק ללאו האמור כאילו חלצו הן עצמן.
רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש במיתא: אייתיב רבי יוחנן לריש
לקיש, שנינו בברייתא, החולץ ליבמתו וחוור וקדשה וזמא, צריכה
חליצה מן האמין. בשלמא לדידי, דאמינא [שאמרתי] שאף אחי
החולץ פטורים מכרת על החלוצה, וחייבי לאוין בלבד ניהו על
ביאתה, תיינו דצריכה חליצה מן האמין לאחר שמת החולץ בלא
בנים, שהרי חייבי לאוין חייבות בחליצה. אלא לדידך שאמרת
שאחי החולץ חייבים על החלוצה כרת, אמאי צריכה חליצה מהם.
הלא אף על גב שתפסו בה חלוצה החולץ משום שאינו אלא
בלאו, מכל מקום על האחים היא אסורה באיסור כרת של ערות
אשת אח, וחייבי כריתות פטורות מן החליצה ומן היבום.
השיבו ריש לקיש: ולשמעך – והלא אף לשיטתך קשה ברייתא זו.
דאמא מה שנינו בספא של הברייתא, אם חלץ לה אחד
מהאחים ולא קדשה, ועמד אחד מן שאר האמין וקדשה, אין לה
עליו כלום, ואינה צריכה ממנו גט, לפי שלא נקנתה לו כלל. ואי
כדברך שהאחים חייבי לאוין ניהו על החלוצה ואינם בכרת,
אמאי אין לה עליו כלום, והלא קידושין תופסים בחייבי לאוין. אלא
בהכרח שהאחים חייבים עליה כרת, ואין קידושין תופסים בחייבי
כריתות. נמצא שסותרת הסיפא את הרישא, שהרי אם הם חייבים
עליה כרת יש לה להיפטר מן החליצה, ובין כך תמוזה הברייתא.
אמר רב ששט ביישוב סתירה זו, לעולם אף האחים אין חייבין על
החלוצה כרת אלא בלאו בלבד, וכדברי רבי יוחנן. ודברי הרישא
נשנו בשיטת חכמים הסוברים שאין דין חייבי לאוין כחייבי
כריתות, אלא קידושין תופסים בהן, ועל כן חייבות הן בחליצה.
אבל דברי הסיפא אמתא [שנויים] לפי שיטת רבי עקיבא, דאמר אין
קידושין תופסין אף בחייבי לאוין, ודינם כחייבי כריתות. על כן אם
קידשה אחד מהאחים, אין לה עליו כלום.
דוחה הגמרא תירוצי זה: אם כן למה שינתה הסיפא מהנידון השני
ברישא ועברה לדון בדיון קידושין האחים, הלא היה לה להמשיך
באותו דין וליתני [ולשנות] הכל בבבא אחת, החולץ ליבמתו וחוור
וקידשה ומת, לדברי חכמים צריכה חליצה מן האמין, ולדברי רבי
עקיבא אין לה עליו כלום.

אבל אם היה אמו אנוסת אבי ולא נשואתה, ונשאתה לאחיו מאביו,
ומת האח בלא בנים ונפלה לפני בנה ליבום [ציוור א], זו היא אמו
שפוטרת אף את צרתה מן החליצה והיבום. שהרי תפסו בה קידושי
המת אפילו לרבי יהודה, ודינה ככל ערה הפוטרת את צרתה
כשהיא במקום יבום. ואף על פי שישנו חכמים במשנתנו חמש עשרה
עירות, יש לנו להוסיף עליהן את הערה השש עשרה, כגון אמו זו
שהיא אנוסת אביו.
הגמרא מקשה על לוי: אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, ללוי דאמר
דאי נמי קתני – שהמשנה שונה אף נשים שנישאו למת באיסור,
לתני [היה לה לשנות] גם את החולץ ליבמתו ואחר כך חור וקדשה
ומת בלא בנים, דמגו דאיהו – שמתוך שהיא אסורה, צרתה נמי
אסורה. שהלכה בידינו, שלאחר שחלץ היבם ליבמתו פקעה
זיקתה, ומעתה היא אסורה עליו. אך אין חורר עליה כרת של אשת
אח שלא במקום מצוה, אלא אסורה היא באיסור לאו בלבד,
כמבואר בהמשך סוגיתנו. ונחלקו להלן רבי יוחנן וריש לקיש
בענין זה, לרבי יוחנן לאחר חליצתו של אחד מהם כל אחי המת
אסורים בלאו בלבד ולא בכרת, ואילו לריש לקיש רק החולץ
עצמו בלאו, אבל על שאר האחים היא חוורת להיאסר באיסור
כרת כאשת אח שלא במקום מצוה. ואף פסור צרה מצינו בה, כגון
שהיו ראובן שמעון לוי ויהודה אחים, ונשא שמעון את שרה ונשא
לוי את רבקה, ומת לוי בלי בנים ונפלה רבקה לפני האחים ליבום.
וחלץ שמעון לרבקה ונאסרה עליו בלאו, וחוור וקידשה ותפסו
קידושיו, שהרי קידושין תופסין בחייבי לאוין, ומת שמעון בלי
בנים ונפלו נשיו לפני אחיו ליבום [ציוור ב]. ומאחר שלשיתת ריש
לקיש היא אסורה על האחים באיסור כרת של אשת אח שלא
במקום מצוה מחמת האח הראשון, אם כן אף תפטור את צרתה
מן החליצה ומן היבום, ומדוע לא הוכרה במשנה אף חלוצה זו.
מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי יוחנן, המשנה אינה שונה חלוצה זו
לפי שאינה ברת צרה. שכן לא מצינו צרת צרה אלא במקום
שהערה אסורה רק על אחד מאחי המת, ויבם אח אחד המותר
בה את צרתה, ולו אשה אחרת מלבדה, ומת אף הוא בלא בנים
ונפלה לפני האח הראשון ליבום, שאף אשתו השניה של אחיו
השני אסורה עליו משום שהיא צרת צרתה של הערה הראשונה.
אבל באופן שחלץ לה האח המת וקידשה, לא יתכן שתתייבם לאף
אחד מהאחים לאחר מותו, לא היא ולא צרתה, שהרי היא אסורה
על כל אחי המת באיסור כרת [ציוור ג].
מקשה הגמרא: ולמיא ליה רבי יוחנן לריש לקיש, שחלוצה זו חייבי
לאוין היא, ואינה מחייבי כריתות, וחייבי לאוין בני חליצה ויבום
ניהו, ואין פטורות מיבום אלא חייבי כריתות בלבד. שהרי לשיטת
רבי יוחנן לא רק לגבי החולץ פקע האיסור כרת של אשת אח ואין
בה אלא איסור לאו בלבד, אלא אף לגבי שאר האחים. ואם כן
לשיטתו היה לו להשיב לריש לקיש שלא שנתה המשנה חלוצה
משום שהיא וצרתה חייבות בחליצה, כיון שחייבי לאוין בני
חליצה ויבום, ולמה הוצרך להשיבו לפי שאינה בצרת צרה.
מתרצת הגמרא: רבי יוחנן לדידך שיש לקיש קאמר ליה. וכך
השיבו, לדידי [לשיטתי] שכל האחים אינם חייבים כרת על
החלוצה, ודאי אין להקשות מדוע המשנה אינה שונה חלוצה,
שהרי חייבי לאוין הם, וחייבי לאוין בני חליצה ויבום ניהו. אלא
אפילו לדידך שחייבי כריתות ניהו, ויש לה לפטור את צרתה מן
החליצה ומן היבום, מכל מקום לא נשנתה במשנה לפי שאינן
בצרת צרה.
הגמרא מביאה את מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש ביבמה שחלץ
לה אחד האחים: אימתה, החולץ ליבמתו, וחוור החולץ וקדשה, אמר
ריש לקיש, רק הוא [החולץ] אין חייב על ביאת החלוצה ברת, אלא
עובר עליה בלאו בלבד. ואולם האמין האחרים שלא חלצו חייבין
על החלוצה ברת. ואם היו לו למת שתי נשים, וחלץ אחד מהאחים
לאחת מהן, אין צרתה צריכה חליצה בפני עצמה, אלא נפקעת
זיקתה על ידי חליצת הראשונה, שנאמר 'בית חלוץ הנעל', ודרשו
בית אחד הוא חולץ, ואינו חולץ שני בתים. ועל אותה הצרה בין
הוא [החולץ] ובין שאר האחים חייבין על הצרה ברת. שכן אפילו
החולץ עצמו לא ניתק ללאו אלא על החלוצה בלבד, אבל לא על

מסיקה הגמרא: אכן תירוץ רב ששת קשיא.

הגמרא מביאה שתי דרכים אחרות ביישוב הסתירה בין הרישא לסיפא שבברייתא: רב אשי סבר לה פריש לקיש, שאחי החולץ חייבים על החלוצה כרת, ומשום כן מתירין לה את הברייתא על פי שיטתו בדת רבי שמעון. ורבנא סבר לה פריש לקיש, שאף על האחים אינה אסורה באיסור כרת אלא בלאו בלבד, ועל כן הוא מתירין את הברייתא על פי שיטתו בדת רבנן. ולהלן יבוארו שני תירוץיהם.

ששנינו במשנתנו, שאין מצות יבום נוהגת אלא באחים שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, ולא באח שנולד לאחר מיתת אחיו. ונחלקו להלן (יה) רבי שמעון וחכמים בשני אחים שהיו יחד בעולם, ומת ראובן בלא בנים ויבמה שמעון, ואחר כך נולד אחיהם לוי, ואחר כך מת אף שמעון בלא בנים. לשיטת חכמים, אף באופן זה היא אסורה על לוי באיסור אשת האח הראשון, שהרי איסור זה לא הותר לו במיתת ראובן לצורך יבום, לפי שלא היה בעולמו. אבל רבי שמעון מתיר ללוי לייבמה, כי כשם שהותר איסור אשת אח שמחמת ראובן לגבי שמעון, כן נותר הוא אף לגבי לוי, משום שכשהוא מייבם את שמעון הרי הוא בא מכחו ועומד תחתיו. וכן אין לאסרה עליו משום הכלל 'כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה (וראשונה) יבמה יבוא עליה', אסורה עליו עולמית ואף בנפילה השנייה, כי כשנולד לוי מצאה בהיתר כשהיא כבר תחת אישות שמעון וכבר פסקה ממנה זיקת ראובן, ונמצא שמעולם לא נפלה ללוי מחמת ראובן. אבל מודה רבי שמעון שאם נולד לוי לאחר מיתת ראובן ורק אחר כך ייבם אותה שמעון, שאינה מתייבמת ללוי לאחר מיתת שמעון, שהרי כשנולד עדיין לא התייבמה לשמעון והיתה בה זיקת ראובן, והואיל ונאסרה עליו בנפילתה הראשונה מראובן הרי היא אסורה עליו עולמית. ועל פי זה מפרשת הגמרא את התירוץ האמורי לעיל.

הגמרא מבארת את תירוץו של רב אשי: רב אשי סבר לה פריש לקיש, שהאחין חייבים על החלוצה כרת, ועל כן מתירין לה את הברייתא פריש לקיש. שמה ששנינו ברישא 'החולץ ליבמתו וזהו יקדשה', ומת ללא בנים הרי היא צריכה חליצה מן האחין, מן (אלו) אחין, אחין הנולדים (שיוולדו) לאחר שחלצה והתקדשה לאחד האחים. כגון ראובן שמעון לוי ויהודה אחים, ונשא יהודה את שרה ומת ללא בנים, ונפלה שרה לפני אחיו ליבום וחולץ לה לוי, שעל ידי כך נאסרה עליו בלאו ועל האחים בכרת, וחזר לוי וקידשה. ואחר כך נולדו אחיו מישכר וחבולון, ואחר כך מת לוי ונפלה שרה לפני האחים ליבום וראה ציוה. שאף ששרה פטורה מחליצת ראובן ושמעון כיון שנאסרה עליהם בכרת בחליצת לוי, חייבת היא בחליצה מישכר וחבולון לשיטת רבי שמעון. ואינה אסורה עליהם בכרת, משום שאין חליצתה אוסרתה אלא לאחים שהיתה זקוקה להם והפקיעה את זיקתם, אבל אלו שנולדו לאחר מכן בין כך לא היתה זקוקה להם מראובן ולא פעלה החליצה כלום לגביהם. ואף משום אשת אחיו שלא היה בעולמו אין לאסרה עליהם, משום שנולדו לאחר שכבר התקדשה לחולץ. ורבנא – כשיטת מי הדברים אמורים, בשיטת רבי שמעון הסובר שאח שנולד לאחר שנשאה השני אינה נאסרת עליו מחמת הראשון. ומה ששנינו בסיפא שאין קידושי האחים תופסים בה הוא באופן שקדם אחד מן הנולדים לפני החליצה וקדשה (וראה ציוה) שאין לה עליו כלום לפי שאסורה עליו באיסור כרת לאחר חליצתה, ואין קידושין תופסים בחיוב כריתות. ורבנא תירץ רב אשי כן, פריש לקיש הסובר שאחי החולץ חייבים על החלוצה כרת.

הגמרא ממשיכה לבאר את תירוץו של רב הונא: ורבנא סבר לה פריש לקיש, שאף על האחים אין החלוצה אסורה אלא באיסור לאו ולא בכרת, ועל כן מתירין לה את הברייתא ורבנא. שמה ששנינו ברישא 'החולץ ליבמתו וזהו יקדשה צריכה חליצה מן האחין, מן (אלו) אחין, אחין הנולדים קודם שמת ראובן, ורבנא,

פריש לקיש הסובר שאף האחים פטורים מכרת על החלוצה. שמאחר שהיו אחים אלו בחייו של ראובן, הרי כשמת נפלה אשתו לפנייהם ליבום. ואף שכבר חליצה לשמעון, מכל מקום היא נופלת לפנייהם שוב במיתת שמעון. שהרי רק באיסור לאו היא אסורה להם כאמור, וחייבי לאוין חייבות בחליצה. ומה ששנינו בסיפא שאין קידושי האחים תופסים בה הוא באופן שקדם אחד מן האחים הנולדים לאחר שחלצה לאחיו ואו אפילו לאחר שקידשה החולץ וקדשה שאין לה עליו כלום משום שהיא אסורה עליו באיסור כרת של אשת אח שלא היה בעולמו, ואין קידושין תופסים בחיוב כריתות. ורבנא – וכשיטת מי היא אסורה משום כך, בשיטת רבנא האוסרים את אשת ראובן על לוי אפילו שנולד רק לאחר שייבמה שמעון.

המייבם אחת מנשי אחיו נאסר בצרותיה, שנאמר (דברים כה ט) 'אשר לא יבנה את בית אביו, ודרשו, בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים. ואף שמצד הסברא יש לו להתחייב כרת, שהרי לאחר שהתייבמה האחת פקעה זיקת המת מצרתה והרי היא באשת אח שלא במקום מצוה, מכל מקום ניתקה הכתוב האמור מכרת והעמידה רק באיסור עשה ולא בחיוב כרת.

הגמרא מביאה מחלוקת בדיון שאר אחיו המייבם: איתמר, הפא על יבמה שנפלה לו מאחיו, ואחר כך בא אחד מן שאר האחין על צרתה, פליגי בה – נחלקו רב אבהו ורבנא בדיון. חד מזהם אמר, הרי הוא צריך בפרת. שכן לא נאמר הניתוק לעשה אלא במייבם עצמו, אבל בשאר האחים חוזר חלילה כרת של אשת אח שלא במקום מצוה. וחד אמר, אף שאר האחים אינם עוברים אלא בפעשה של 'בית אחד הוא בונה ולא שני בתים'.

הגמרא מפרשת את טעם מחלוקתם: מן דאמר ששאר האחים הם פריש לקיש, סובר פריש לקיש המחייב את שאר האחים על החלוצה בכרת. שלשיטתו אין החולץ חולץ בשליחות כל האחים, ועל כן רק הוא בכלל הניתוק ללאו של 'שוב לא יבנה' ולא האחים, והוא הדין ביבום שאינו מייבם בשליחות כל האחים, ועל כן רק המייבם בכלל הניתוק לעשה של 'בית אחד הוא בונה' ולא האחים. ומאן דאמר שאף שאר האחים עוברים על הצרה רק בפעשה, סובר פריש לקיש הפוטר בחלוצה אף את שאר האחים מכרת משום שחולץ בשליחות כל האחים, והוא הדין שמייבם בשליחות כולם, ועל כן כולם נכללים בניתוק האמור ונפטרים מכרת.

אשה שקינא לה בעלה ואמר לה אל תסתרי עם פלוני, והלכה ונסתרה עמו, הרי היא אסורה על בעלה מספק באיסור עשה של 'ונסתמה', עד שתבדק על ידי המים המרים. וכן הוא בספק סוטה שאין ידוע בודאי שזינתה. אבל סוטה ודאית שיש עדים שזינתה אסורה על בעלה לעולם, ואם מת בלא בנים היא אסורה ליבום על אחיו.

הגמרא מביאה את שיטת רב בדין צרת סוטה: אמר רב יהודה אמר רב, צרת סוטה ודאית אסורה ביבום ופטורה מחליצה, כמו הסוטה עצמה. ואף שסוטה אינה מחייבת כריתות של עריות, שהרי אף על בעלה אינה אסורה באיסור כרת, מכל מקום מוקמה פתוי בה בעריות, שנאמר בה (במדבר יג) 'ונסתרה והיא נסתמה', ואף בעריות נאמר (ויקרא יח כד) 'אל תטמאו בכל אלה', ועל כן יש לדרוש מגזירה שוה 'טומאה טומאה' שדינה כעריות הפטורות צרותיהן מיבום וחליצה.

הגמרא מביאה קושיא על דברי רב: פתוי רב חסדא, שנינו להלן בעלך, האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובא עד אחד ואמר לה מת בעלה, מן התורה מותרת לחזור לבעלה הראשון, לפי שנשאה לשני ברשות בית דין והרי היא כאנוסה שאינה נאסרת על בעלה, אלא שקנסה חכמים שתצא מזה ומזה משום שלא בדקה היטב שאכן מת. ואם מת בעלה הראשון קודם שגירשה, אחיו חולצים לה אבל לא מייבמים. רבי שמעון אומר, אם מת הראשון היא

יבמות. פרק ראשון – חמש עשרה נשים דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלה רש"י

קשיא – לרב ששת דשניה הכי. רב אשי סבר לה בריש לקיש – דאמר בברת. וסיפא
ניחא. ומתריץ לה – לרישא דברייתא דקתני צריך חליצה – באחים שנולדו לאחר
חליצה וקדושין של שני, וכרבי שמעון, דאמר: ייבם ולבסוף נולד לא מהניא נפילתה מן
הראשון למהוי עלה אשת אחיו שלא היה בעולמו, הלכך זיקת ההיא נפילה לא אסרה
לה עליה דהאי, והואיל ובשנולד כבר קדשה זה.

רבינא סבר לה כרבי יוחנן – דאמר: חיבי לאוין
נינהו, ורישא ניחא. ומתריץ לסיפא דקתני אין לה
עליו כלום – באחין שנולדו לאחר מכאן,
וכרבנן דאמרי אשת אחיו שלא היה בעולמו
היא, ולא תקשי רישא לסיפא. הילוחים –
שנולדו אחר קדושין של זה, ולא איתסרא
עליהו בחליצתו, דהא זיקה קמייתא לא רמאי
קמייתו לייבומי. ומשום אשת אחיו שלא היה
בעולמו – לא מיתסרא, כרבי שמעון, דאמר
ייבם ולבסוף נולד שריא. עמד אחד מן הנולדים
– שהיו בשעת חליצה ראשונה. אין לה עליו
כלום – כריש לקיש, דאמר האחין חיבינן על
החליצה כרת. עמד אחד מן הילוחים – אחר
חליצה, או אפילו אחר קדושין, וכשמות זה
החולץ קדשה אותו לילד, אין לה עליו כלום.
ולאו משום חליצה, אלא משום דהויא אשת
אחיו שלא היה בעולמו מנפילה ראשונה. כמאן
כרבנן – דאמרי: אפילו ייבם ולבסוף נולד
אסירא. בעשה – בית אחד הוא בונה, ואין בונה
שני בתים, ולא הבא מכלל עשה – עשה. מאן
דאמר בעשה כרבי יוחנן – דאמר אידו
שליחותא דאחין קעביד, וכי חיבי דלדידיה הויא
צרה בעשה – לאחים נמי הויא בעשה. ומאן
דאמר בברת בריש לקיש – דאמר לאו שליחות
דאחים קעביד. הלכך, הוא נידו דקאי עלה
בעשה, אבל אחים כדקיימי קיימי – באיסור
אשת אח. צרת סוטה אסורה – היה נשוי שתי
נשים ויחנה האחת תחתיו, ויש עדים, ומת בלילה
בנים – היא וצרתה פטורות אף מן החליצה.
מאי טעמא – טומאה כתיב בה, ונסתרה והיא

נטמאה (במדבר ה). כעריית – דכתיב: אל תטמא בכל אלה (ויקרא יח). ביאתה או
חליצתה וכו' – האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך, ונשאת,
ואחר כך בא בעלה – תצא מזה מזה. מתו – אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא
מייבמין, ששני אומי ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת אתה לכתחלה
את צרתה. שריה היא כשאר נשים לגבי יבם, דלא קנסה רבנן מייבם, דודאי שריא ליה,
שאנוסה היתה, ששמעה שמת. אלמא: נבעלה תחת בעלה – שריא צרתה לייבם. ואפילו
רבנן לא פליגי ארבי שמעון אלא בדידה, אבל בצרתה – מודה. סוטה דאורייתא –
שזניתה, והתורה אסרה בה. ואת אסרת לי סוטה דרבנן – דהא מדאורייתא שריא,
שניסת על פי בית דין בעד אחד, ואנוסה היא ורחמנא שריא, דכתיב (במדבר ה) "ועד
אין בה", תרי אלא אחד, "והיא לא נתפסה" אסורה, הא נתפסה מותרת, ורבנן הוא דגזרו
בה כי חיבי תתקדו שפיר שמת בעלה עד שלא תנשא. ודקארי לה מאי קארי לה – הא
לא אמר רב אלא בסוטה דאורייתא, דכתיב בה טומאה. קסבר – האי דפרין: כל דתקון
רבנן כעין דאורייתא תקון, ואי סוטה דאורייתא היא וצרתה אסורה – הכי נמי הוה אסרי
רבנן צרה מייבום, ומצרכי לה חליצה. נכנסה עמו – המקנא לאשתו, ואמר לה: אל
תסתרי עם איש פלוגי. לביתה – לבעלה, שמת וזנתה. שרגלים לדבר, שהרי קינא לה
ונסתרה. ואם כהנת היא – אסורה בתרומה, כדילין במסכת סוטה (כא), "נטמאה"
נטמאה" ונטמאה צרתה נמי לא בעי חליצה, ואי לא חשיבא כסוטה – אם כן שפיר פטרה צרתה, ומסתבר ליה להתלמוד דקין דדמיא לסוטה דאורייתא חליצתה כמאן ליתא, ואין
לה לפטור צרתה.

קשיא. רב אשי סבר לה פריש לקיש, ומתריץ לה
פריש שמעון. רבינא סבר לה פריש יוחנן, ומתריץ
פרבנן. רב אשי סבר לה פריש לקיש ומתריץ לה פריש
שמעון: החולץ ליבמותו וחור וקדשה צריכה חליצה
מן האחין. מאן אחין – אחין הילודים, כמאן – פריש
שמעון. עמד אחד מן הנולדים וקדשה – אין לה עליו
כלום, כמאן – פריש לקיש. רבינא סבר לה פריש
יוחנן ומתריץ לה אליבא דרבנן: החולץ ליבמותו וחור
וקדשה צריכה חליצה מן האחין, מאן אחין – אחין
הנולדים, כמאן – פריש יוחנן. עמד אחד מן הילודים
וקדשה – אין לה עליו כלום, כמאן – פרבנן. אימתה,
הבא על יבמה, ובא אחד מן האחין על צרתה. פליגי
בה רב אחא ורבינא, חד אמר: בכרת, אוחד אמר:
בעשה. מאן דאמר בכרת – פריש לקיש, ומאן דאמר
בעשה – פריש יוחנן. אמר רב יהודה אמר רב: צרת
סוטה – אסורה, טומאה כתיב בה, כעריית. מתיב
רב הסדא, רבי שמעון אומר: ביאתה או חליצתה
מאחיו של ראשון פוטרת צרתה! [אמר לך רב]:
אמינא לך אגא סוטה דאורייתא, ואת אמרת לי
סוטה דרבנן? ודקארי לה מאי קארי לה! קסבר: כל
דתקון רבנן – כעין דאורייתא תקון. מתיב רב אשי:
נכנסה עמו לסתר ושהתה עמו כד טומאה – אסורה
לבייתה, ואסורה לאכול בתרומה. ואם מת – חולצת
ולא

מאן אחין אחין הנולדים – ואמר רבינא יצחק דגולדים קרי לאותן העתידין לחולד. בלשון
התלמוד, כדאמרין בפרק "ארבעה נדרים" (נדרים לז), למימרא דגולדים העתידים
משמעו: ובסוף פרק קמא דגיטין (יג). קאמר: אלא מתעה הקנה לגולדים ולא הוה בשעת מתן
מעוה, הכי נמי כו'. צריכה חליצה מן האחין – מתיבמת אינה. מאחר דאסירה לבעלה,
דהשתא במותר לה אסורה – באסור לה לא כל
שכן.
כמאן כרבנן – הוה מצי לאוקמי כרבי
שמעון. כהן שנולד קודם שקדשה.
אלא ניחא ליה לאוקמי כרבנן, ונולד אפילו אחר
שקדשה. חד אמר בעשה – כן גיטת
הקונטרס. ופירש בקונטרס משום דרשינן: בית
אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים, ולא הבא
מכלל עשה – עשה. וקשה: כיון דאיצטריך קרא
לגופיה, שלא ייבם את שתייהן, מנלן דאתי קרא
לנתנו מכלל ברת לאלא? ואמר רבינא, דגרסינן
חד אמר בלאו. וכן פירש רבינא חננאל, דכשיבם
אחת קאי אצרה בלא יבנה, דקרינא בצרה כיון
שלא בנאה – שוב לא יבנה אותה. וכן האחים לא
קיימא עלה אלא בלאו לרבי יוחנן. וגרסינן שפיר:
חור ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה. אבל
לפירוש הקונטרס דגרסינן בעשה – לא פליגי
אלא באחין, אבל אידו – לכולי עלמא בעשה.
צרת סוטה אסורה – לאו דקא אסורה, דאף
מחליצה פטורה, כדפירש בקונטרס.
ודקא סוטה דאי, אבל סוטה – ספק בעי חליצה,
כדמיינן בסמוך. וקרא ד'ונסתרה' והיא נטמאה
– בנבעלה דאי איירי, כדמסיק לקמן. אבל סוטה
ספק לא כתב בה טומאה. ואם תאמר: והא תנן
בנכסה עמו לבית הסתר אסורה לביתה ואסורה
לתרומה, ודרשינן בפרק "כשם" (סוטה כא),
שלושה פעמים "ונטמאה" כתיב, אחד לבעל ואחד
לבעל ואחד לתרומה! ויש לומר: דלא אסרה
הכתוב אלא משום ספק, שמת בנבעלה ונטמאה,
ולעולם לא כתיב טומאה אלא על הדאי נבעלה.
ואם תאמר: כיון שלא נכתב שם טומאה אלא על
הדאי – אמאי אסורה לביתה ולתרומה? ויש לומר: דעשה ספק כדאי כדאמר בפרק "כשם"
(שם): אם נטמאה למח שותה, ואם לא נטמאה – למח נשקית? מגיד לך הכתוב שהספק
אסורה כדאי. ולהכי ספק סוטה בעיא חליצה, דדוקא לחזמיר עשה הכתוב ספק כדאי, ולא
להלך לפטרה בלא חליצה. ולמאי דפרשית לעיל (גכג) דידבר דהתמיחל (לפי) דלמסקא
דשמעון טומאה כעריית מתיב בה, דאמר רב, היינו במקום לאו – נחא, דהחורא טומאה
לא כתיבא אלא על דאי נבעלה. אבל מכל מקום קשה: כיון דסוטה דאי חשיב לה רב
כערה, אם כן סוטה ספק הוה לה ליחשוב כספק ערה, ואם כן חיבי פריש ותתייבם ייבומי.
רבי שמעון אומר ביאתה או חליצתה כו' – ואם תאמר: ואמאי לא מוקשה מתנא קמא,
דאמר אחיו של זה ואחיו של זה חולצין, ולרב לא בעינן חליצה? ויש לומר: דהא אתי ליה
שפיר דחולצת, דמדאורייתא בעיא חליצה, דסוטה דרבנן היא. ולא פריך מרבי שמעון אלא
משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, והיה לנו לאסורה חליצתה (לפי) דהא
רבי שמעון לא קאמר אלא דביעבד פוטרת צרתה, אבל לכתחלה לא? ואמר רבינא יצחק
דביעבד מודה תנא קמא, דלא אשכחן דפליגי. והא דנקט אחיו של ראשון רצה חולץ
רצה מייבם, דמשמע לכתחלה – אמר רבינא יצחק: דמילתא אנב אורחיה קא משמע לן, דאף
על גב דאיכא צרה דשיק בה ייבום טפי – אפילו הכי ביאתה או חליצה שלה פוטרת
לכתחלה צרתה. דסלקא דעתך דלא פטרה, דנראה כאשתו דשני. ואם תאמר: לרב חסדא,
שרוצה לדיקדק דסוטה דאורייתא שריא. תקשי ליה מתניתין דפרק קמא דסוטה (בא, א),
דמיינן בסמוך, דספק סוטה אינה מתייבמת ויש לומר: דהוה אמינא דהא דקתני שאין
מתייבמת – היינו מדרבנן. אף על גב דהתם מוכח דאסירא מדאורייתא – מכל מקום מוכח
משנה עצמה אין להוכיח עליו כלום. ועוד אמר רבי יצחק: דדוקא לרב פריך, דמשוי ליה כערה לסוטה דאורייתא, ופטורה אף מן החליצה, ולכך, בסוטה דרבנן סברא היא דיש לאסורה
להתייבם. אבל בהדיא דסוטה, דספק סוטה חולצת – אין חימה אם נאמר דבסוטה דרבנן אפילו מתייבמת. ועוד פירש רבינא יצחק: ולרבי שמעון אסורה להתייבם לכתחלה, מדקתני סיפא:
ואין חולד ממזר. דאי שרי לייבם לכתחלה – פשיטא דאין חולד ממזר. ועוד: בירושלמי קורא להחיא דרבי שמעון חליצה פסולה, ואם היתה מותרת להתייבם – חליצה כשרה היא. ופריך
מזה דקאמר רבי שמעון דפטרת צרתה, דכיון דאמר בסוטה דאורייתא דלאו בת חליצה ודמיא היא – בסוטה דרבנן אין לחליצה להועיל לפטור צרתה. וכי תימא: ממה נפשך תועיל, דאם
חשיבא כסוטה מגורה צרתה נמי לא בעי חליצה, ואי לא חשיבא כסוטה – אם כן שפיר פטרה צרתה, ומסתבר ליה להתלמוד דקין דדמיא לסוטה דאורייתא חליצתה כמאן ליתא, ואין
לה לפטור צרתה.

לרבות

סוטה שנסתרה – ואם תאמר: היכי מפיק רבנן קרא מפשטיה: דפשטיה דקרא במחזיר גרושתו כתיב: ויש לומר: דלא מסתבר להו למיקרי טומאה לנישואי גרושה, כיון דבעלתה דיתר היא.

מאי נסתרה נבעלה – ואם תאמר: וכיון דלא כתיב לאו בסוטה ספק, אמאי אמר בסוטה (ו,א) דאם בא עליה בעלה בדרך לוקח?

ויש לומר: דלחומרא עשה הכותב ספק כודאי, כדפרישית לעיל.

הויה ואישות כתיב בה – פירש בקונטרס: דההוא ענינא במחזיר גרושתו וישיב קרא, ותימא: דפשיטא דבמחזיר גרושתו איירי קרא, ואפילו רבנן לא פליגי ונראה לרבי שמעון בן אלעזר לפרש: דהויה ואישות כתיב בה, פירוש: ארדוטמאה: דכתיב: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה" – אלמא במחזיר גרושתו איירי, ד"אחרי אשר הוטמאה" – א"ל"הויה לו לאשה" קאי, דבסוטה לא שייך הויה ואישות, שהרי לא גירשה מעולם.

צרתה מהו – היא גופה לא מיבעי ליה, דלרבי יוסי בן כיפר – ודאי פטורה מן החליצה וכן הייבום, דטומאה כתיב בה כערוית. ולרבנן נמי, היא גופה פשיטא דחולצת ולא מתייבמת. דאפילו אם תמצא לומר כיון דאיתעקר איתעקר – אינה מתייבמת מקל חומר: דהשתא במותר לה נאסרה, באסור לה לא כל שכן? ואם תמצא לומר נמי דאין מקרא יוצא מידי פשוטו – אין מקרא יוצא מידי פשוטו, כיון דעיקר קרא דטומאה בסוטה כתיב ולא במחזיר גרושתו, משום דלא מסתברא למיקרי טומאה נישואי גרושה, כדפרישית לעיל. וכן משמע לקמן דקאמר: אלא או היא או צרתה חולצת, ובעי למפשט ולרבנן אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואפילו הכי אין פוטרה מן החליצה, כדפרישית. אבל צרתה בעי לרבי יוסי בן כיפר אם פטורה מן החליצה, או אפילו מתייבמת. ולרבנן בעי אי מתייבמת, דפשיטא ליה דלא אלים קל וחומר למידחי צרה. או חולצת ולא מתייבמת משום דאין מקרא יוצא מידי פשוטו.

אמר ליה תנינוה – למפשט בעיא קמייחא הוא דאמא. דלאיתא דאמר דפשיטא ליה לרבנן כיון דאיתעקר איתעקר – איכא למימר דאיתא כרבנן.

או היא או צרתה – אף על גב דחליצה פסולה צריך לחזור ועל כל האוחזין – היינו דוקא כגון חלץ לאחיות, דלא נפטרו צרות. וכן חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה, דהוה דחיקה וקלשה לה. אבל בשאר דוכתי, דאף על גב דאסורה להתייבם, כיון שהחיקה שלמה – פטורה.

לאו תרצו קא מתרצת לה תרין הכי – תימא: בנאי מתרץ לה? דאף על גב דבעי למימר או היא או צרתה – שייך למיתני פסוקי היא וצרתה, כמו חלץ ועשה בה מאמר. ובפיר "נערה" בנדרים (טו,ב) דקתני: אביה ובעלה מפירין נדריה, איצטריך למיתני סיפא: הפר האב ולא הפר הבעל הפר הבעל, ולא הפר האב, אין מופר, דלא תימא אביה ובעלה – אביה או בעלה קאמר.

מי אלים קל וחומר למידחי צרה – לאוסר ליבום קא מיבעיא ליה. דלפטרה מן החליצה לא מהני קל וחומר אפילו להאי

ולא מתייבמת! [אמר לך רב]: אמינא לך אנא סוטה ודאי. ואמרת לי את סוטה ספק! ומאי שנא סוטה ודאי מאי מעמא, משום דכתיב בה טומאה – סוטה ספק נמי טומאה כתיבא בה! דתניא: רבי יוסי בן כיפר אומר משום רבי אלעזר: המחזיר גרושתו מן הנישואין – אסורה, מן האיווסין – מותרת, משום שנאמר: "אחרי אשר הטמאה", והכמים אומרים: אחת זו ואחת זו – אסורה. אלא מה אני מקיים "אחרי הטמאה" – לרבות סוטה שנסתרה, ומאי נסתרה – נבעלה, ואמאי קרי ליה נסתרה – לישנא מעליא נקט. נבעלה, טומאה כהדיא כתיב בה "ונסתרה והיא נטמאה"! למיקם עלה בלאו. ורבי יוסי בן כיפר לאו בסוטה לית ליה, ואפילו נזאי נמי. מאי מעמא – הויה ואישות כתיב בה. בעא מיניה רב יהודה מרב יששת: המחזיר גרושתו משניספת, ומה, צרתה מהו? אליבא דרבי יוסי בן כיפר לא תיבעי לך, כיון דאמר רבי יוסי בן כיפר טומאה במחזיר גרושתו הוא דכתיבא – צרתה כמותה. ואי משום דכתיב בה "תועבה היא", היא תועבה ואין בגיה תועבין – הא צרתה תועבה. פי תיבעי לך – אליבא דרבנן, אף על גב דאמור רבנן טומאה בסוטה הוא דכתיב – אין מקרא יוצא מידי פשוטו, או: דלמא, כיון דאיתעקר איתעקר? איכא דאמרי: אליבא דרבנן לא תיבעי לך, כיון דאיתעקר – איתעקר. פי תיבעי לך – אליבא דרבי יוסי בן כיפר, מאי? אף על גב דאמר רבי יוסי בן כיפר טומאה במחזיר גרושתו הוא דכתיבא – מייעט רחמנא "היא תועבה" ואין צרתה תועבה, או דלמא: היא תועבה ואין בגיה תועבין, הא צרתה – תועבה! אמר ליה, תנינוה: היתה אחת כשרה ואחת פסולה, אם היה חולץ לפסולה, ואם היה מייבם – מייבם לכשרה. מאי כשרה ומאי פסולה? אילימא כשרה – כשרה לעלמא, פסולה – פסולה לעלמא, כיון דלדיריה חיוא – דהוא ישראל, מאי נפקא ליה מינה – הי דלייבם לחלוץ, ואי בעי לייבם – הי דלייבם פסולה פסולה – מאי אתא לשמעינן? פסולה לעלמא – לכדונה. כאן שנה רבי – במשנה זו, דקתני חולץ לפסולה, למדנו רבי: לא שייך אדם מי בורא אף על פי שאין צריך להם, ואחרים צריכים להם, כגון חבא, מכין דיכול לחלוץ לפסולה ותפטר הכשרה – לא יחלוץ לכשרה ויפסלה לכדונה. ודאמר יוסף בפרק "חולץ" (יבמות מד,א) עלה דהא משנה. היא וצרתה סלקא דעתך – חליצה לתרויהו למה לי? צרתה מהו – לייבום. כמותה לה – בעלה. זה שמת נאסרה תחלה כשנשאת לשני, וחזר הראשון והחזירה באיסור, ולמדנו מת. כאשר לה – כגון יבמה, לא כל שכן. מי אלים קל וחומר – האי קל וחומר דאמר: כמותה לה

לכשרה! לא, לעולם כשרה – כשרה לעלמא, פסולה – פסולה לעלמא. ודקאמרת כיון דלדיריה חיוא מאי נפקא ליה מינה – משום דרב יוסף, דאמר רב יוסף, כאן שנה רבי: לא ישפוד אדם מי בורא ואחרים צריכים להם. הא שמע: המחזיר גרושתו משנשאת – היא וצרתה חולצת היא. וצרתה סלקא דעתך? [אלא] אימא: או היא או צרתה. ולא תרצו קמתרצת לה? תרין הכי: והיא חולצת, צרתה – או חולצת או מתייבמת. אמר רבי חיאי בר אבא, רבי יוחנן בעי: המחזיר גרושתו משניספת, צרתה מהו? אמר ליה רבי אמי: ותיבעי לך היא גופה! היא גופה לא קמיבעיא לי, דאמרין: קל וחומר, כמותה לה אסורה, כמותה לה – לא כל שכן? פי קא מיבעיא לי – צרתה מאי? מי אלים קל וחומר למידחי צרה, או לא? רב נחמן בר יצחק מתייבם הכי: אמר רבי חיאי בר אבא, בעי רבי יוחנן: המחזיר גרושתו משניספת מהו? אמר ליה רבי אמי: ותיבעי לך צרתה? צרתה לא קמיבעיא צרה, אלא, פי קמיבעיא לי – היא גופה מאי, מי אלים קל וחומר במקום מצוה, או לא?

ולא מתייבמת – טעמא מפרש בפרק קמא דסוטה. [קתני מיהא חולצת, קשיא לרב. מן הנשואין – משניסת לאחר, ומת או גירשה, אסורה לחזור – לראשון, מן האיווסין – שנאסרה לאחר ומת, מותרת לחזור לראשון. הופסמא – ונבעלה. אחת זו ואחת זו אסורה – דכתיב: "והיתה לאיש אחר", והיה היינו קידושין, וכתיב: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה" וגו'. ורבי יוסי – דמוק כולה קרא במחזיר גרושתו. לאו כפסוה – המנהג תחת בעלה לית ליה, ואפילו פשיטא לך דנזאי. מאי מעמא הויה ואישות כתיב בה – באותה הנאסרה לבעלה יש בה הויה, דכתיב: "והיתה לאיש אחר", אישות דכתיב: "או כי ימות האיש האחרון, לא יוכל בעלה הראשון", משניסת לאחר על ידי קידושין ואישות, ובגון דגירשה הראשון, הוא דקאי קמא בלא יוכל, אבל מזנה תחתיו – לא. צרתה מהו – להתייבם צרתה כמותה, וגמיר טומאה מערוית. ואי משום דכתיב בה "תועבה היא" – דמשמע מיעוטא: "היא" ולא צרתה, איכא למידרש מיעוטא אבניה, דאין בתה הימנו פסולה לכדונה. היתה אחת כשרה – מי שנפלו לפניו שתי יבמות מאת אחד, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. היתה אחת כשרה ואחת פסולה וכו', כשרה לעלמא – מייחסת וכשרה לכדונה. פסולה לעלמא – כגון שהיתה גרושה או חלוצה מבעל אחד, ופסולה לכדונה. כיון דלדיריה חיוא – דהוא ישראל, מאי נפקא ליה מינה – הי דלייבם לחלוץ, ואי בעי לייבם – הי דלייבם פסולה פסולה – מאי אתא לשמעינן? פסולה לעלמא – לכדונה. כאן שנה רבי – במשנה זו, דקתני חולץ לפסולה, למדנו רבי: לא שייך אדם מי בורא אף על פי שאין צריך להם, ואחרים צריכים להם, כגון חבא, מכין דיכול לחלוץ לפסולה ותפטר הכשרה – לא יחלוץ לכשרה ויפסלה לכדונה. ודאמר יוסף בפרק "חולץ" (יבמות מד,א) עלה דהא משנה. היא וצרתה סלקא דעתך – חליצה לתרויהו למה לי? צרתה מהו – לייבום. כמותה לה – בעלה. זה שמת נאסרה תחלה כשנשאת לשני, וחזר הראשון והחזירה באיסור, ולמדנו מת. כאשר לה – כגון יבמה, לא כל שכן. מי אלים קל וחומר – האי קל וחומר דאמר: כמותה לה

אמר

וְלֹא מְתִיבָמָהּ לוֹ. וְלֹא כְדַבְרֵי רַב הַפּוֹטְרָה אֶף מַחֲלִיצָה.
מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: [אָמַר לָךְ רַב], אָמִינָא לָךְ אָמָּא – מַה שֶּׁאִמַּרְתִּי
שְׂהִיָּא פְטוּרָה מַחֲלִיצָה, הוּא רַק בְּסוּמָא' וְדָא, שְׂטוּמָא' כְּתִיב בַּה
כְּעִרְוִית, וְכִי אָמַרְתָּ לִּי אֵת לְהַקְשׁוֹת עָלַי מְסוּבָה סָפֵק.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל תִּירוּץ זֶה: וּמָאִי שָׁנָא סוּמָה וְדָאִי שְׂפִטוּרָה
מַחֲלִיצָה, (מָאִי שָׁנָא) מִשּׁוּם דְּכִתְבִּיבָהּ לָשׁוֹן 'שׂוּמָא' כְּעִרְוִית, אִם
כֵּן סוּמָה סָפֵק נִמְיָא פִּטְסָר מַחֲלִיצָה, שְׂהִיָּא לָשׁוֹן 'שׂוּמָא' כְּתִיבָא גַם
בָּהּ. דְּתִנָּא, רַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלֶעָזָר, הַמְחִיז
גְּרוּשָׁתוֹ לְאַחַר שְׂהִיתָה לְאִישׁ אַחֵר וּמֵת הַשְּׁנִי אוֹ שְׂגִירָשָׁה, אִם
הִיתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל הַשְּׁנִי מִן הַנִּשְׁיָאוֹן, הִרִי הִיא אֲסוּרָה לְחֹזֵר לְבַעֲלָהּ
הָרֵאשׁוֹן, אִךְ אִם הִיתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל הַשְּׁנִי מִן הָאִירוּסִין בְּלִבְדָּה, מוֹתֵרָת
לְחֹזֵר לְרֵאשׁוֹן. מִשּׁוּם שָׁנָאמַר בְּדִין זֶה (דְּבִרִּים כֹּד ד') לֹא יוֹכֵל בַּעֲלָהּ
הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלָּחָה לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ וְגו' אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ,
וְהוֹטְמָנָה' הֵינָּה נִבְעֵלָה, אֲבָל כֵּן זֶמַן שֶׁלֹּא נִישְׂאָה לְשֵׁנִי וְנִבְעֵלָה
לוֹ עַדִּין אִין מוֹתֵרָת לְחֹזֵר לְרֵאשׁוֹן. וְהַכְּתִיב אֲמָרִים, אַחַת זֶה
שְׂנִישְׂאָה לְשֵׁנִי וְאַחַת זֶה שֶׁהִתְאַרְסָה לוֹ, אֲסוּרָה לְחֹזֵר לְבַעֲלָהּ
הָרֵאשׁוֹן. אֲלֵא מֵאַחַר שֶׁאֶף מִן הָאִירוּסִין אֲסוּרָה, מַה אֲנִי מְכַנֵּי
'אַחֲרֵי אֲשֶׁר הוֹטְמָנָה', לְרִבּוֹת סוּמָה שְׂנִישְׂאָה עִם פְּלוּנִי, שְׂהִיָּא
אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ אַחֲרֵי אֲשֶׁר הוֹטְמָנָה. הִרִי שֶׁאֶף בְּסוּטָה סָפֵק נִכְתַּבָּה
לְשׁוֹן טוּמָא, וְאִם כֵּן תִּפְטוּר אֶת צִרְתָּה מַחֲלִיצָה.
מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: הַכְּתוּב מְדַבֵּר רַק בְּסוּטָה וְדָאִית, וּמָאִי 'נִסְתַּרְתָּ'
שְׂהִעֲמִידוֹ בַּה חֲכָמִים אֶת הַכּוֹזֵב, וְזוֹטָה שְׂנִישְׂאָהּ. וְאַמָּא כְּרִי לִיָּה
הַתָּנָא 'נִסְתַּרְתָּ', מִשּׁוּם שְׂלִישְׁתָּא מַעֲלִיא וְנִקְדָּהוּ. נִקְמָ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: טוּטָה שְׂבֻדָּאִי נִבְעֵלָה הִלָּא 'שׂוּמָא' בְּהִרָא כְּבֵר
כְּתִיב בָּהּ (בְּמִדְבָר ה' יג), 'וְנִסְתַּרְתָּ וְהָיָא נִסְתָּמָא', וְלִשְׁם מַה חֹזֵר כֵּאֵן
הַכְּתוּב לְאוּסְרָה עַל בַּעֲלָהּ.
מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: חֹזֵר הַכְּתוּב לְאוּסְרָה כִּדִּי לְמִיקָם עָלָה בְּלָאוּ –
שֶׁאִם יָבֹא עֲלֶיהָ בַּעֲלָהּ לְאַחַר שׂוֹינָתָה יַעֲבֹר בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְיִלְקַח
עִלָּיהּ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּטוּמָא שֶׁבִּפְרִשְׁתָּ טוּטָה שֶׁנִּכְתַּבָּה בִּלְשׁוֹן
עֵשֶׂה, וְלֹא הָבָא מְכַלל עֵשֶׂה וְעֵשֶׂה, וְאֵין לֹקִים עֵלֵיו.
הַגְּמָרָא מְפַרֶשֶׁת אֶת שִׁיטַּת רַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר: וְרַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר
הִמְפִּיר אֶת כָּל הַכְּתוּב בַּמְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ, לֹאֹ סוּמָה לִית לִיָּה,
וְאַפִּילוּ טוּטָה שְׂוֹדָאִי וְנָאִי – וְיִנְתָּהוּ נִמְיָא אִינָה אֲסוּרָה אֲלֵא בְּאִיסוּר
עֵשֶׂה. וּמָאִי מַעֲבָא שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר שֶׁאִינוּ מְפַרֵשׁ כְּתוּב זֶה
בְּסוּטָה, מִשּׁוּם שְׁהָיָה וְאִישׁוֹת כְּתִיב בָּהּ בְּפִרְשָׁה עַל אִשָּׁה זֹה, 'הוֹיָה',
שְׂנֵאמַר (שֵׁם פֶּסוּק א) 'וְהִיתָה לְאִישׁ אַחֵר', וְאִישׁוֹת', שְׂנֵאמַר (שֵׁם פֶּסוּק
ג) 'אֲשֶׁר לִקְחָה לוֹ לְאִשָּׁה', וְעַל כֵּן אִי אִפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁךְ
הַכְּתוּב בְּאִשָּׁה שׂוֹינָתָה תַּחַת בַּעֲלָהּ וְלֹא נִישְׂאָה לְאוּר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה סָפֵק בְּדִין גְּרוּשָׁה מִחוּרָת: כְּעָא מִינָהּ רַב יְהוּדָה
מְרַב שְׂשֵׁת, הַמְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ מִשְׁנִישָׁת – לְאַחַר שְׂנִישְׂאָה לְאַחַר וּמֵת
הַשְּׁנִי אוֹ גִּירָשָׁה, וְמֵת הַמְחִיז וְלוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת מְלִבְדָּה, צִרְתָּה מְהוּ
שְׂתֵתִיבָם. מְפַרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: אֲלֵיָּא דְרַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר לֹא תִיבְעִי לָךְ
סָפֵק זֶה, בִּין דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר שְׂטוּמָא' שְׂנֵאמַר בְּאַחֲרֵי
אֲשֶׁר הוֹטְמָנָה' בְּמִחוּזִר גְּרוּשָׁתוֹ הוּא דְּכִתְבָא, הִרִי טוּמָא כְּתִיב בַּה
כְּעִרְוִית, וְאֶף צִרְתָּה פְטוּרָה כְּמוֹתָה מִיבּוּם וְחִלְצָהּ. וְאִי תֵאמַר
שֶׁאִינָה פוֹטֵרֶת צִרְתָּה מִשּׁוּם דְּכִתְבִּיבָהּ בָּהּ 'תּוֹעֵבָה' הִיא, וְיֵשׁ לְמַעַט
שֶׁרֶק הִיא תּוֹעֵבָה וְאוֹלָם אֵין צִרְתָּה תּוֹעֵבָה לִיבָם, הִלָּא נִרְשָׁה
מִיעוּט זֶה לְלַמֵּד שְׂדוּקָא 'הִיא תּוֹעֵבָה' וְאוֹלָם אֵין בְּנִיָּה תּוֹעֵבִין
לְכַהֲנָה. שֶׁאִם נּוֹלְדָה לָהּ בַּת מִבַּעֲלָהּ הָרֵאשׁוֹן לְאַחַר שֶׁהַחֲזִירָה
בְּאִיסוּר אֵין הֵבֵת נִאֲסֵרֶת לְהִשָּׂא לְכַהֵן. הָא – אֲבָל צִרְתָּה תּוֹעֵבָה
לִיבָם. כִּי תִיבְעִי לָךְ רַק אֲלֵיָּא דְרַבִּינָן, הָאִם אֶף עַל גַּב דְּאָמַר רַבִּינָן
שֶׁלִּשׁוֹן 'שׂוּמָא' בְּאַחַר אֲשֶׁר הוֹטְמָנָה' בְּסוּמָה הוּא דְּכִתְבִּיבָהּ, מְכַל
מִקּוּם אֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פְּשׁוּטָה, וְהוּא אֲמֹר גַּם בַּמְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ,
וְאִם כֵּן גַּם לֹא לֵשׁ לְפִטְרָא אֶת צִרְתָּה כְּעִרְוִית. אוֹ דְּלָמָּא, בִּין דְּאֵיִצְקָר
הַכְּתוּב מִשְׁמַעְוֹת וּמִתַּפְרֵשׁ בְּסוּטָה, אֵיִצְקָר לִיָּה לְגַמְרִי מִיָּדִי
פְּשׁוּטָה, וְאִינוּ אֲמֹר כָּלִל בַּמְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ, וְעַל כֵּן אֵין לָהּ לְפִטְרָא
אֶת צִרְתָּה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁיטָה אַחֶרֶת בְּבִיאוּר הַסָּפֵק הָאֲמֹר: אֵיָּא דְאָמַרִי,
אֲלֵיָּא דְרַבִּינָן לֹא תִיבְעִי לָךְ שִׁצְרָתָה גְּרוּשָׁה מִתִּיבָמָה, שֶׁכֵּן בִּין

דְּאֵיִצְקָר מְקָרָא מִיָּדִי פְּשׁוּטָה, אֵיִצְקָר לְגַמְרִי, וְלֹא נִאֲמַרָה בַּה
טוּמָא כָּלִל. כִּי תִיבְעִי לָךְ, אֲלֵיָּא דְרַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר, מָאִי – מַה
דִּינָה. הָאִם אֶף עַל גַּב דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן כִּיפָר שְׂטוּמָא' בְּמִחוּזִר
גְּרוּשָׁתוֹ הוּא דְּכִתְבָא, מְכַל מִקּוּם אִינָה פוֹטֵרֶת אֶת צִרְתָּה, מִשּׁוּם
שְׂמִיעוּט דְּכִתְבָא וְכַתֵּב שְׂדוּקָא 'הִיא תּוֹעֵבָה', וְאוֹלָם אֵין צִרְתָּה
תּוֹעֵבָה עַל הִיבּוּם. אוֹ דְּלָמָּא, הַמִּיעוּט נִאֲמַר רַק עַל בַּתָּה, שְׂהִיָּא
תּוֹעֵבָה' וְאֵין בְּנִיָּה תּוֹעֵבִין, הָא – אֲבָל צִרְתָּה תּוֹעֵבָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁיָּא לְפִשּׁוּט סָפֵק זֶה: אָמַר לִיָּה רַב שֶׁשֶּׁת לִרְב
יְהוּדָה, תְּנִיתָה – שְׁנִינוּ אֶת דִּינָה שֶׁל זֶה בְּמִשְׁנָה לְחֵלֶן (מִדָּה), מִי
שְׂהִיָּא נְשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים וּמֵת, בִּיאָתָה אוֹ חִלְצָתָה שֶׁל אַחַת מִהֶן
פּוֹטֵרֶת אֶת צִרְתָּה. וְאִם הִיתָה אַחַת מִהֶן בְּשִׁרָה וְאַחַת מִהֶן פְּסוּלָה,
אִם הָיָה הִיבּוּם חוֹלִין, הוּא חוֹלִין לְפִסּוּלָה, וְאִם הָיָה מִיִּיבָם, הוּא מִיִּיבָם
לְבִשְׂרָה. מְפַרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: מָאִי בְּשִׁרָה וּמָאִי פְּסוּלָה, אֲלֵיָּא
שֶׁהַבְּשִׁרָה הִיא בְּשִׁרָה לְעָלְמָא וּמוֹתֵרֶת לְכַהֵן, וְהַפְּסוּלָה הִיא פְּסוּלָה
לְעָלְמָא כְּגוֹן גְּרוּשָׁה אוֹ חִלְצָה שֶׁאֲסוּרָה לְכַהֵן, בִּין דְּלִיָּדָה
דְּלִיָּדָה חוּיָא – שְׁלִיבָם שֶׁאִינוּ כַּהֵן הִיא רֵאשִׁיָּא, מָאִי נִפְקָא לִיָּה מִינָהּ
אִינוּ הוּא מִיִּיבָם, הִלָּא שְׂתִיָּהן רֵאשִׁיָּא לוֹ. אֲלֵא לֹא 'בְּשִׁרָה' בְּשִׁרָה
לִיָּה לְבַעֲלָהּ שְׂמֵת, וְהַפְּסוּלָה' פְּסוּלָה לִיָּה, וּמָאִי נִיָּהוּ – וְיָמִי הִיא זֹה,
מְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ שֶׁאֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ. וְעַל צִרְתָּה קִתְּנִי וְאִם הָיָה מִיִּיבָם
מִיִּיבָם לְבִשְׂרָה, וּמוֹכַח מְדַבְרֵי הַמִּשְׁנָה שִׁצְרָתָה מְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ
מִתִּיבָמָה.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא לִכְךָ כּוֹנֵנֶת הַמִּשְׁנָה, אֲלֵא לְעוֹלָם בְּשִׁרָה הִיא
אִשָּׁה שֶׁבְּשִׁרָה לְעָלְמָא וּמוֹתֵרֶת לְכַהֲנָה, וְהַפְּסוּלָה הִיא פְּסוּלָה
לְעָלְמָא וְאֲסוּרָה לְכַהֲנָה. וְזֶה דְּקָאמַרְתָּ לְהַקְשׁוֹת, בִּין דְּלִיָּדָה
חוּיָא – הֵן רֵאשִׁיָּא מָאִי נִפְקָא לִיָּה מִינָהּ אִינוּ מִהֶן יִיבּוּם אוֹ חוֹלִין, יֵשׁ
לֹמַר שְׂהוּא מִשּׁוּם דְּרַב יוֹסִי. דְּאָמַר רַב יוֹסִי, כֵּאֵן שָׁנָה רַבִּי, לֹא
יִשְׁפּוֹד אֲרִים מִי בּוֹרִי וְאַחֲרִים צְרִיקִים לָהֶם. שְׂבִשְׂעָה שְׂהוּא מוֹצִיא
אֶת נִשִּׁי אַחֲזִי מִלְּפָנָיו עַל יַד חִלְצָה, יֵשׁ לוֹ לְהַמְנוֹעַ כָּל שׂוֹיכֵל
מִלְּפִסּוּל אוֹתוֹן לְאַחֲרִים. עַל כֵּן כְּשֶׁהוּא יִכּוֹל לְחַלּוֹץ לְפִסּוּלָה שְׂבִין
כֵּךְ אֲסוּרָה לְכַהֲנָה, אֵין לוֹ לְחַלּוֹץ לְכַשִּׁירָה וּלְפִסּוּלָה לְכַהֲנָה.
אֲבָל אִם בֹּא לִיִּיבָם מִיִּיבָם אִינוּ מִהֶן שִׁרְצָה, וְזֶה שְׂשִׁינוּ מִיִּיבָם
לְכַשִּׁרָה' הֵינָּה אֶף לְכַשִּׁירָה.
הַגְּמָרָא פּוֹשְׁטָת אֶת הַסָּפֵק מִמִּקּוּם אַחֵר: תָּא שְׂמִיעוּ, הַמְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ
מִשְׁנִישָׁת לְאַחַר וּמֵת, הִיא וְצִרְתָּה חוֹלְצָת. מְפַרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: וְכִי הִיא
וְצִרְתָּה חוֹלְצָת סָלְקָא דְּעִתָּהּ, וְהִרִי אִינוּ חוֹלֵץ אֲלֵא לְאַחַת. [אֲלֵא]
אֵיָּא אוֹ הִיא אוֹ צִרְתָּה חוֹלְצוֹת. וּמוֹכַח מִכֵּאֵן שֶׁאֶף הַצֵּרֶה חוֹלְצָת
וְאִינָה מִתִּיבָמָה.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: וְכִי לֹא תִרְצִי קְטִירָצָה לָהּ לְגִירָתָה הִבְרִייתָ
וְשִׁנִּיתָ אוֹתָהּ, וְאִם כֵּן מִנִּין שִׁישׁ לְגִירָתָה בַּה' הִיא אוֹ צִרְתָּה חוֹלְצָת/
תִּרְצִין וְתִגְרֹסוּ הֵכָּן, 'הִיא חוֹלְצָת, וְצִרְתָּה אוֹ חוֹלְצָת אוֹ מְתִיבָמָה'.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה סָפֵק זֶה בְּאוֹפֵן אַחֵר: אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַ אָבָא, רַבִּי
יִחְזֵן כְּעִי, הַמְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ מִשְׁנִישָׁת, לְחַכְמִים שֶׁלֹּא נִכְתַּבָּה בַּה
'טוּמָא' צִרְתָּה מְהוּ שְׂתֵתִיבָם. אָמַר לִיָּה רַבִּי אָמִי, מִדּוּעַ הֵנָּךְ
מִסְתַּפֵּק רַק בְּצִרְתָּה, וְתִיבְעִי לָךְ גַּם עַל הַגְּרוּשָׁה עֲצָמָה, הָאִם הִיא
נּוֹשָׂה מוֹתֵרֶת בִּיבּוּם. הִשִּׁיבּוּ רַבִּי יִחְזֵן: הִיא נּוֹשָׂה לֹא קְמִיבְעִיא לִי
שֶׁהִיא אֲסוּרָה בִּיבּוּם, מִשּׁוּם דְּאָמַרְיָן קָל וְחוֹמֶר, אִם בְּבַעֲלָהּ שְׂהִיָּא
מוֹתֵר לָהּ עַד שְׂנִישְׂאָתָה לְאַחֵר, הִיא נִשְׂשִׂית אֲסוּרָה כְּשִׁנִּישְׂאָה לְאַחֵר,
כִּיבָם שְׂהוּא אֲסוּר לָהּ בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ בְּאִיסוּר אִשְׁתִּי אַח, לֹא כָּל שְׂבִין
שְׂתִיאֲסֵר לוֹ כִּשְׁם שְׂנֵאמַרָה עַל אַחֲזִי. כִּי קָא מִיבְעִיא לִי, בְּצִרְתָּה.
מָאִי דִינָה, מִי – הָאִם) אֲלֵים כּוֹזֵר שֶׁל קָל וְחוֹמֶר זֶה אֶף לְמִדְרֵי צִרְתָּה
מִיבּוּם, אוֹ שְׂמָא לֹא מוֹעִיל הַקָּל וְחוֹמֶר אֲלֵא לָהּ וְלֹא לְצִרְתָּה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַנִּידוּן הָאֲמֹר בְּאוֹפֵן אַחֵר: רַב נְחֻמִּין בְּרַ יִצְחָק
מְתִנִּי הֵכָּן, אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַ אָבָא, כְּעִי רַבִּי יִחְזֵן, הַמְחִיז גְּרוּשָׁתוֹ
מִשְׁנִישָׁת, מְהוּ שְׂתֵתִיבָם הִיא עֲצָמָה. אָמַר לִיָּה רַבִּי אָמִי, וְתִיבְעִי לָךְ
גַּם עַל צִרְתָּה הָאִם הִיא מוֹתֵרֶת בִּיבּוּם. הִשִּׁיבּוּ רַבִּי יִחְזֵן: עַל צִרְתָּה
לֹא קְמִיבְעִיא לִי אֲלֵא וְדָאִי מוֹתֵרֶת, מִשּׁוּם דְּלֵא אֲלֵים קָל וְחוֹמֶר זֶה
לְמִדְרֵי צִרְתָּה. אֲלֵא כִי קְמִיבְעִיא לִי, הִיא נּוֹשָׂה מָאִי, מִי אֲלֵים קָל
וְחוֹמֶר כְּמִקּוּם מְקִיָּה וּבְכַחוֹ לְדַחוּת מִצּוֹת יבּוּם, אוֹ דְּלֵמָּא לֹא אֲלֵים
קָל וְחוֹמֶר לְדַחוּת מִיבּוּם.

הגמרא מביאה ראייה לפשוט ספק זה: אָמַר לִיה רב ששת לרב
 יהודה, תְּנִיתוּהָ – שנינו את דינה של זו במשנה להלן (מד), מי
 שהיה נשוי שתי נשים ומת, אם היתה אחת מהן בְּשֶׁרֶה ואחת מהן
 פְּסוּלָה, אם היתה היבם חולין, הוא חולין לפסולתה, ואם היתה מִיִּבְמָה,
 הוא מִיִּבְמָה לְבִשְׂרָה. מפרשת הגמרא: מֵאֵי בְּשֶׁרֶה וּמֵאֵי פְּסוּלָה,
 אִילֻמָּא שהבשרה היא בְּשֶׁרֶה לְעֻלָּמָא ומותרת לכהן, והפסולת היא
 פְּסוּלָה לְעֻלָּמָא כגון גרושה או חלוצה שאסורה לכהן, הלא יקשה,
 בֵּין דְּלִידִידָה (ליבם שאינו כהן) תְּנִינָא, מֵאֵי נִפְקָא לִיה מִינָּה אִיזוּ הוא
 מִיִּבְמָה. אֵלָּא לֹא 'בְּשֶׁרֶה' בְּשֶׁרֶה לִיה לבעל שמת ופְּסוּלָה' פְּסוּלָה
 לִיה, וּמֵאֵי נִיְהוּ, הלא היא מְחֻזְרָה גְּרוּשָׁתָּה שאסורה לבעלה. וְתִנְיָ
 על צרתה 'אם היתה מִיִּבְמָה מִיִּבְמָה' לְבִשְׂרָה, ומוכח מדברי המשנה
 שצרת מחזיר גרושתו מתייבמת.
 דוחה הגמרא: לֹא לכך כוונת המשנה, אלא בְּשֶׁרֶה היא אשה
 שבשרה לְעֻלָּמָא ומותרת לכהונה, והפסולת היא פסולה לְעֻלָּמָא
 ואסורה לכהונה. ומה שאינו כהן (תנינא, מֵאֵי נִפְקָא לִיה מִינָּה אִיזוּ) –
 ראיות מֵאֵי נִפְקָא לִיה מִינָּה אִיזוּ מהן ייבם או יחלוץ, יש לומר
 שהוא מִשּׁוּם דְּרַב יוֹסֵף. דָּאֻמַּר רַב יוֹסֵף, כָּאֵן שָׁנָה רַבִּי, לֹא יִשְׁפּוֹד
 אָדָם מִי בּוֹרֵז וְאַחֲרֵים צְרִיכִים לָהֶם. שבשעה שהוא מוציא את נשי
 אִיזוּ מלפניו על ידי חליצה, יש לו לחלוץ לפסולה שבין כך אסורה
 לכהונה ולא לחלוץ לכשירה ולפסולה לכהונה. אבל אם בא
 לייבם מִיִּבְמָה אִיזוּ מהן שירצה, ומה ששינוי 'מִיִּבְמָה לכשרה' היינו
 אף לכשירה.
 הגמרא וששת את הספק ממקום אחר: תָּא שְׂמַע, הַמְחֻזְרָה גְּרוּשָׁתָּה
 מְשַׁנְשֵׁאת לאחר ומת, היא וְצִרְתָּה חוֹלְצָת. מפרשת הגמרא: וכי היא
 וְצִרְתָּה חולצת סְלָמָא דְעִתָּה, והרי אינו חולץ אלא אחת. אֵלָּא
 אֵימָא או היא חולצת או צִרְתָּה חולצת הרי לנו שאף הצרה חולצת
 ואינה מתייבמת.
 דוחה הגמרא: וכי לֹא תְּרֻצִי קְמַתְרִצָת לָהּ לגירסת הברייטא
 ושנית אותה, ואם כן מניין שיש לגרוס בה 'היא או צרתה חולצת',
 תְּרִינִי ותגרוס כִּי, 'היא חולצת, וצִרְתָּה או חולצת או מתייבמת'.
 הגמרא מביאה נידון בצרת ממאנת: מן התורה אין הקטנה
 מתקדשת אלא על ידי אביה, אך תינתן חכמים בקטנה יתומה
 שאחיה או אמה יוכלו להשיאה, והקילו בנישואין אלו שתוכל
 למאן בבעלה ולצאת ממנו בלא גט. ונחלקו תנאים להלן (ק).
 בקטנה שהתקדשה בקידושין אלו, ומת בעלה ונפלה ליבום. לבית
 שמאי לא נאמר דין מיאון אלא בבעל אבל לא ביבם, אבל לבית
 הלל היא יכולה למאן אף ביבם, ועל ידי כן נעקרים קידושי אִיזוּ
 דמת למפרע, וממילא אינה נופלת ליבום. ולאחר שמיאנה ביבם
 ופקעה זיקתה, הרי היא נאסרת עליו מדרבנן באיסור אשת אח
 שלא במקום מצוה. ונחלקו (שם ע"ב) רב ושמואל במקום שהיו למת
 כמה אחים, ומיאנה באחד מהם. לרב היא נאסרת בכולם.
 ולשמואל אינה נאסרת אלא באותו יבם שמיאנה בו, אבל
 מתייבמת היא לשאר האחים.
 אָמַר רַב לִילִי בַר מִקְלִי אָמַר מִר עֲנִקְבָּא אָמַר שְׂמוּאֵל, אם היה למת
 אשה נוספת מלבד קטנה זו, ומיאנה הקטנה ביבם, אף צִרְתָּה
 הַמְמַאֲנָת אִסּוּרָה. מפרשת הגמרא: לֵמָּאן אסורה צרת הממאנת,
 אִילֻמָּא אף לשאר האחים של אותו יבם שמיאנה בו, לא יתכן לומר
 כן, שהרי הַשְׂתָּא הִיא גּוֹפֵה שְׂרָיָא – הלא אפילו הממאנת עצמה
 מותרת לשאר האחים, דְּהִי אָמַר שְׂמוּאֵל, אם מִיִּאֲנָה בִיבִם זֶה היא
 מוֹתֶרֶת בָּזֶה האח האחר, ואם כן בְּצִרְתָּה מִיִּבְמָה – וכי צריך לומר
 שצרתה מותרת להם. אֵלָּא בהכרח אסר שמואל את הצרה רק
 לְיָדִידָה – ליבם שמיאנה בו, ומשום שהמיאון עוקר את זיקתה והיא
 עומדת עליו באיסור אשת אח.
 מקשה הגמרא: וּמֵאֵי מְמַאֲנָת עצמה דְּשְׂרָיָא לשאר האחין
 משום דְּלֹא עֲקָבָא בָּהּ – שלא עשתה בהם) שום מַעֲשֶׂה מיאון אלא
 רק באחיהם, אם כן צִרְתָּה נְמִי יש להתיר אף לאותו יבם שהראשונה
 מיאנה בו, שהרי הצרה לא עֲקָבָא בִּיה בִיבִם זה שום מַעֲשֶׂה אלא רק
 צרתה מיאנה בו.
 מתרצת הגמרא: צרת ממאנת אסורה גְּזִירָה מִשּׁוּם שאם נתירה
 יבואו להתיר צִרְתָּה בְּתוֹ מְמַאֲנָת. כגון שהיו ראובן ושמעון אחים,

ולראובן בת קטנה ושמה שרה, והשיא ראובן את שרה בתו
 ליצחק, וגירש יצחק את שרה וקידש אותה שמעון בקידושי מיאון,
 ולשמעון עוד אשה ושמה רבקה, ומת שמעון ונפלה שרה לפני
 ראובן אביה ליבום יחד עם רבקה צרתה, ומיאנה שרה באביה
 וציוור או. ומכיון שעקרה בכך למפרע את הנישואין שנישאה
 לשמעון, יש לומר שאין צרתה צרת ערוה ומותרת ביבום, אך מכל
 מקום כיון שלא מיאנה שרה בבעלה שמעון בחייו, היא נראית
 כמי שנופלה לפני אביה ליבום, נראית צרתה בצרת בתו ואסורה
 לראובן מדרבנן. ומשום כך גזרו לאסור כל צרת ממאנת אפילו
 שאינה בתו.
 מקשה הגמרא: וְצִרְתָּה בְּתוֹ מְמַאֲנָת מִי אִסּוּרָא עליו, וְתִנְיָ (לעיל ב),
 וכל העריות כוּלָּהּ, אם בְּתוֹ בחייו בעליה, או שְׂמִיָּאָהּ, או נתגרשו,
 צִרְתָּהֶן מוֹתֶרֶת ליבם משום שכבר אינן נשות המת וממילא אין
 צרותיהן צרות ערוה. מבררת הגמרא את כוונת המשנה: דְּמִיִּאֲנָה
 בְּמָאן – במי, אִילֻמָּא דְּמִיִּאֲנָה בְּפֻעַל בחייו ובשעת נפילה כבר אינן
 צרות זו לזו, תִּינְיָ גְרוּשָׁתָּה, שהרי מיאון בקטנה הוא כגט בגדולה,
 ומאחר שכבר שנינו שאם התגרשו העריות צרותיהן מותרות,
 לשם מה חזרה המשנה ואמרה שמיאון מתיר את הצרה. אֵלָּא לֹא
 – וכי אין כוונת המשנה לעריות שמיאנו בְּיָבֵם, שאף שבשעת
 נפילה עדיין היו צרות זו לזו מכל מקום אין הצרה אסורה, משום
 שהמיאון ביבם עוקר את קידושי המת למפרע, ונמצא שלא היתה
 אשת המת מעולם וממילא לא היו מעולם צרות זו לזו. הרי לנו
 שאף בתו הממאנת בו לאחר מות בעלה אינה אוסרת את צרתה,
 וכל שכן שצרת ממאנת סתם מותרת, ולא כדברי שמואל.
 מתרצת הגמרא: לֹא לכך כוונת המשנה, אלא לְעוֹלָם מיאנו בְּפֻעַל
 בחייו, ומכל מקום תִּינְיָ גְרוּשָׁתָּה, וְיָוִי גְרוּשָׁתָּה, וכתבה המשנה כל סוג
 בפני עצמו.
 מקשה הגמרא: וּמֵאֵי שָׁנָא כִּי מִיִּאֲנָה הערוה בְּחִי הַפֻּעַל שצרתה
 מותרת ליבם משום דְּמִיָּאָהּ זֶה עֲקָרְיָהּ לְנִשּׁוּאִין ושוב אינן צרות זו
 לזו, אם כן כִּי מִיִּאֲנָה הערוה בְּיָבֵם נְמִי תהיה מותרת צרתה, שהרי
 נִשּׁוּאִין קָמָא של אחיו הערוה קָא עֲקָרָא מִיָּאָהּ זֶה למפרע, ונמצא
 שאשת המת השניה מעולם לא היתה צרתה של ערוה זו.
 מתרצת הגמרא: אף שנעקרים קידושי הערוה למפרע מכל מקום
 צרתה אסורה מִשּׁוּם הַסְבָּרָא דְּתִנְיָ רַבִּי בַר יְהוֹנָתָן. דְּתִנְיָ רַבִּי בַר
 יְהוֹנָתָן, קטנה שְׂמִיָּאָהּ בְּפֻעַל (וציוור ב) הרי היא מוֹתֶרֶת לְאִבִּי. ואף
 שאדם אסור בכלתו אף לאחר שהתאלמנה או שהתגרשה מבנו,
 מכל מקום המיאון מתירה לו, משום שהוא עוקר את קידושי הבן
 למפרע ונמצא שמעולם לא היתה בְּתוֹ. אֵלָּא, אבל אם מיאנה בְּיָבֵם
 (וציוור ג) היא אִסּוּרָה לְאִבִּי. – אֵלָּא – מוכח מכאן כסברא האמורה,
 שיש לאסור משום שְׂמִיָּאָהּ הַנִּפְלֵה ליבום היתה נְרָאִית בְּכָלָתָהּ,
 מכיון שנישואי הבן הוזקו אותה ליבום לפני שמיאנה, ואם כן
 הָקָא נְמִי בצרת בתו ממאנת, אף שעל ידי מיאון זהת ביבם נעקרים
 קידושיה למפרע, מכל מקום צרתה אסורה עליו משום מראית
 עין, שכן מַעֲשֶׂה הַנִּפְלֵה נְרָאִית צרתה בְּצִרְתָּה בְּתוֹ, משום שקודם
 מיאון זהת נחשבו צרות זו לזו, ואם נתיר את צרתה ליבום יבואו
 לטעות ולהתיר צרת הערוה אף בלא מיאון.
 הגמרא מביאה נידון בצרת אילונית: אָמַר רַב אִסִּי, מי שמת בלא
 בנים והניח שתי נשים שאחת מהן היא אילונית, האילונית אסורה
 ביבום, וכמו כן צִרְתָּה הַאִילוֹנִית אִסּוּרָה. שְׂנַאֲמַר בפרשת יבום (דברים
 כה ו'), וְהָיָה הַבְּבוֹר אֲשֶׁר תִּלְדֶּה, ויש למעט בָּרִשׁ לְאִילוֹנִית שְׂמִיָּאָהּ
 וְיִלְדָתָה שאינה בכלל מצות יבום, וממילא היא אסורה על היבם
 באיסור אשת אח, ולפיכך צרתה היא צרת ערוה אשת אח
 שפטורה מחליצה כצרת כל העריות.
 הגמרא מקשה על דברי רב אסי: מִתִּיב רַב שֶׁשֶׁת, מן התורה אין
 יבמה נקנית אלא בביאה. אבל מדרבנן אם קידש היבם את יבמתו
 בכסף או בשטר הרי היא מקודשת לו, והם נקראים קידושי מאמר.
 ושנינו במשנה להלן (לא), שְׁלֵשָׁה אֲחִין שהיו נְשׁוּאִין לְשֵׁלֶשׁ נָשִׁים
 נְכָרִיּוֹת ושאינן אחיות, וְיָמַת אֶחָד מֵהֶם בלא בנים, וְעָשָׂה בָּהּ אִיזוּ
 הַשְּׁנֵי מֵאֲמָר, וְיָמַת אֶף הוּא בלא בנים קודם שבא עליה, ולו אשה
 אחרת מלבדה (וציוור ד), הִרִי אֵלָּי (בעלת המאמר וצרתה) חוֹלְצוֹת

יבמות. פרק ראשון – חמש עשרה נשים דף יב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלט רש"י

אמר ליה תניתוה — אתרווייהו לשני מהדר, דקתני; אחת כשרה ואחת פסולה, אלמא היא אסורה וצרתה מותרת. צרת מציאת — נפלו לפניו שתי יבמות מאח אחד, גדולה וקטנה, ומיאנה בו הקטנה — צרתה אסורה. למאן אסורה — אילימא אף לשאר אחין, השתא היא גופה מותרת ליה. אלא לרד"ה — ליבם שמיאנה בו אסורה, דמיאן עקר ליה לזיקה, וקאי עליה באשת את. ואם תאמר: מיאן

נישואין קמאי עקר, והרי היא נכרית אצלו ומותרת לא גזירה דרבנן היא, הואיל ולא מיאנה בראשון, ומכח נישואין נפלה להתייבם — נראית כאשת אחיו. והכי אמרינן לקמן: משעת נפילה נראית ככלתו בר. והא דשמואל — בפרק "בית שמואי" (יבמות ק"ב), משום צרת בתו מציאת — דאתי למישרי צרת בתו קטנה שנפלה לו לייבום ומיאנה בו, דאמרינן: נישואין קמאי קא עקרא, ואין זו צרת ערוה. והכי דמי מיאן בבתו, דהואיל והוא קיים, דאין מיאן אלא ביתומה שלא קיבל אביה קידושה? משכחת לה ביתומה בחיי האב, כדתנן בפרק "בית שמואי": קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה — הרי היא יתומה בחיי האב, דפקע לה זכותיה לנדה במצותה מרשותו. ואין הכהה נשאת לאח אביה — יכולה למאן בכח אביה. מציאת כבעל — קטנה יתומה נכרית שמיאנה בבעל — מותרת לחמיה, לפי שעקרטה לקדושין, והרי היא כמפונה, ולא כלתו היא. ביבם אסורה לאביו — דכיון דאהו נישואין קמאי לזקקה ליבם — נראית כאשתו גמורה, ונראית ככלתו של זה. האב נמי — בבתו מציאת. משעת נפילה — שנפלה בתו לפניו לייבום, והוצרכה למאן בו — נראית כאשת אחיו, ונראית צרתה צרת הבת. צרת אילנית — הרי שזיה נשוי שתי נשים, והאחת אילנית. אילנות = ודבריות לא לידה, לשון איל וזכר מן הצאן. ומת בלא בני — שתיין אסורות להתייבם, ופטורות מן החליצה. שנאמר והיה הבכור אשר תלד בראיה לילד פרט לאילנית — וכיון דפטורה — קיימא עליה באשת את, וצרתה צרת ערוה. ואף על גב דהאי "והיה הבכור אשר תלד" מיתוקם במכילתין לקמן (כדא, בגדול האחיים, ומחאב נפקא לן מצוה גדול לייבם — מכל מקום דרשין קא פרט אילנות להתייבם, ופטורות מן יתירא דהוא, כיון דהבכור ביבם גופיה משתעי מאמר — קדושי יבמה. הרי אלו — שתי נשים. חולצות — דאילו כנסה הוה פקעה זיקה קמייתא, ולא הוה עלה אלא זיקת נשואי האחרון, אבל מאמר — לא מפקע זיקה, והוא עלה קצת זיקת ראשון וקצת זיקת האחרון. דכתיב: וקצת זיקת ראשון וקצת זיקת האחרון. בעליה חוקת שניהם עליה, ושתיין אסורות מדרבנן. וקרא אסמכתא בעלמא. כדמפרש בפרק "ארבעה אחין". ובהלצה דהאי לא מופטרא אידך, דלאו מבית אחד קאתו, הואיל ולא כנסה. ואי לא עבד בה מאמר — לא הואי עלה אלא זיקת ראשון. והוה להו שתי יבמות הבאות מב' בתים, ושתיין מתייבמות. שאיסור נפילה גרם לה — שנפלה שתי פעמים מזיקה אחת. שלא מצינו בכל התורה — שתאסר, אלא מדרבנן הוא דמיתסרא. שאין כאן איסור ערוה, ואסורה צרתה. הא דאורייתא — "תלד" — למעוטי צרת אילנית דאסירא, ואפילו חליצה לא בעיא. והא דרבנן — כדמפרש טעמא בפרק "ארבעה אחין", וקאסרי לה על השלישי. כאן שהכיר בה — דרב אסי בשאחיה בה כשנשאה שהיא אילנית, ואין כאן מקח טעות, והרי היא אשתו. וצרתה היא צרת אילנית, ורחמנא פטרה מאשר תלד". ומתניתין בשלא הכיר בה כשנשאה שותא אילנית, ומקויה מקח טעות, ולאו אשתו היא. לפיכך צרתה מותרת, דלאו צרת אילנית היא. שנמצא — לאחר נישואין.

להיא גופא, כדאמרין פרק קמא דטוטה (ו.א) דספק טוטה חולצת ולא מתייבמת משום קל וחומר. מ"י אמרינן קל וחומר במקום מצוה בר — ואם תאמר: תפשוט מפרק קמא דטוטה (ב.א) דקתני: חולצת ולא מתייבמת, ומפרש בגמרא משום קל וחומר! ויש לומר: דאיכא התם טעמא אחרינא, כדמפרש התם. צרתה נמי לא עבדה ביה מעשה — תימיה: נהי דלא עבדה ביה מעשה, מכל מקום כיון דהמציאת אסורה ליה — הוי צרתה כצרת ערוה, והכי מדמה לה למציאת דשריאי לאחין. אלא, לאו ביבם וקתני צרותיהן מותרות — שהמיאן עוקר לנישואין קמאי. תימיה: למאי דסלקא דעתך השתא תקשה ליה סיפא, דקתני: כל שיכולה למאן ולא מיאנה — צרתה חולצת ולא מתייבמת, ואם איתא דעקרה נישואין קמאי — תמאן השתא ותתייבם צרתה, דהכי פריך עלה לקמן! ויש לומר: דלמאי דסלקא דעתך השתא מצי למימר דמתניתין בדליתא קמן שחמאן, או בגדולה, ולקמן דפריך עלה, משום דבעי לאוקמי מתניתין אפילו היא קטנה ואיתה קמן. מאי לאו למעוטי צרת אילנית דשריאי — ואם תאמר: אמאי לא פריך מינה לעיל, למאן דאסר צרת מחזיר גרושתו, ולמאי ליה: מאי לאו למעוטי צרת מחזיר גרושתו דשריאי ויש לומר: דלא משמע ליה למעוטי מזו היא אלא כיצא בה, דאילנית דמיא לאשת שני מתים, דזו וזו מותרות לבעליהן. אבל מחזיר גרושתו — נאסרה לבעלה. תניי — שהיו ואם תאמר: דרבא, דשרי צרת בתו אילנית אפילו הכיר בה — מה חידוש הוא לשנות בתוספתא: וכולן שנמצאו אילניות, בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה? בשלמא לרב אסי — איצטריך לאשמועינן בחיי בעל, דסלקא דעתך אמנא דהואיל ובחזיו נמצאת אילנית — דלמא קיבלה, ויש לומר: דסלקא דעתך למיסרה כשנמצאת אחר מיתה משום דבשעת נפילה נראית כצרת בתו, כדאסר לעיל צרת בתו ממציאת, ואם תאמר: מאי שרא אילנית ממציאתו ויש לומר: דהתם מייחסא מיאן, הכא לא מייחסא מידי. אי נמי: ממציאת אין לה קול, ובשעת מיאן נראית כצרת בתו, אבל אילנית — יש לה קול, וידוע שלא יהיה צרת בתו. ואם תאמר: מאי פריך הכא לרבא מדקתני שנמצאו נימא דנקט נמצאו לרבנותא! ויש לומר: דבהכיר בה איכא רבנות אשתי, להכי משני: תני

אמר רב אסי: צרת אילנית אסורה, שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד" — דפרט לאילנית שאינה יולדת. מתיב רב ששת: שלשה אחין נישואין שלש נשים נכריות, ומת אחד מהם, ועשה בה שני מאמר ומת — הרי אלו חולצות ולא מתייבמות, שנאמר: "ומת אחד מהם יבמה יבא עליה" — מי שעליה זיקת יבם אחד, ולא זיקת שני יבמין. וקתני גלה, אמר רב יוסף: זו היא צרת אשת אח מאב, שאיסור נפילה גרם לה, שלא מצינו בכל התורה פולה פגון זאת. "זו היא" למעוטי מאי? לאו למעוטי צרת אילנית דשריאי? לא, למעוטי צרת אילנית דאסירא, ומאי "זו היא" — זו היא דאיסור נפילה גרם לה — צרתה בעיא חליצה, אילנית — אפילו חליצה לא בעיא. מאי מעמא? הא — דאורייתא, הא — דרבנן. תנן: וכולן, אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילניות — צרותיהן מותרות! לא קשיא: כאן שהכיר בה, כאן — שלא הכיר בה. דיקא נמי, דקתני: שנמצאו, ולא קתני שהיו. שבע מינה, אמר רבא: הלכתא

ואסורה צרתה. הא דאורייתא — "תלד" — למעוטי צרת אילנית דאסירא, ואפילו חליצה לא בעיא. והא דרבנן — כדמפרש טעמא בפרק "ארבעה אחין", וקאסרי לה על השלישי. כאן שהכיר בה — דרב אסי בשאחיה בה כשנשאה שהיא אילנית, ואין כאן מקח טעות, והרי היא אשתו. וצרתה היא צרת אילנית, ורחמנא פטרה מאשר תלד". ומתניתין בשלא הכיר בה כשנשאה שותא אילנית, ומקויה מקח טעות, ולאו אשתו היא. לפיכך צרתה מותרת, דלאו צרת אילנית היא. שנמצא — לאחר נישואין.

יבמות. פרק ראשון – חמש עשרה נשים דף יב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות רש"י

שֶׁלֶשׁ נשים משמשות במוך – פירש הקונטרס: מותר לשמש במוך, אבל שאר נשים – אסור, משום השחתת זרע, אף על גב דלא מיפקדה אפריה ורביה. וכן משמע בנדה (ג.א.) דתנן בפרק "כל היד": המרבה לברוך בנשים – משובחת, באנשים – תקצץ. ומפרש בגמרא משום דנשים לאו בנות הדרגשה נינהו. משמע דאי הווי בנות הדרגשה – הוי אסור.

ומיהו, מצינו לפרש דלאו בנות איסור הדרגשה נינהו. ורבינו תם אומר: דלפני תשמיש ודאי אסור ליתן שם מוך, דאין דרך תשמיש בכך, והרי הוא כמטיל זרע על העצים ועל האבנים כשמשיל על המוך. אבל אם נתנת מוך אחר תשמיש – אין נראה לאסור, דהאי גברא כי אורחיה משמש, מידי דהוה אקטנה ואילונית דלא איסרו בתשמיש משום דלאו בנות בנין נינהו. והאשה שנתנת אחר כך מוך – לא הוזרהה אהשחתת זרע, כיון דלא מיפקדה אפריה ורביה. ומשמשות במוך דקתני הכא, היינו – עריכות לשמש במוך.

שְׂמָא תעשה עוברת סנדל – פירש בקונטרס: דכשודא מתעברת וחוזרת ומתעברת דוחק האחד את חברו, ופחות צורתו. והא דאמר ב"המפלת" (נדה כ"א), דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת – צריך לומר דהיינו דוקא בן קיימא. ורבינו תם מפרש: סנדל הוא כשהאשה מתעברת תאמנים. אם משמשת בלא מוך – נכנס השכבת זרע בין שני הולדות ודוחק אותם ועשה את האחד סנדל. וכן משמע ב"המפלת" (שם כ"ב). דבעיבור אחד הוי, דקאמרין: ולמה הוזכר סנדל, וחלא אין סנדל שאין עמו ולד? ומשני: אי דאתלייד נקבה בהדיה – הכי נמי, הכא במאי עסקין דאתלייד זכר בהדיה, מהו דתימא: הואיל ואמר רבי יצחק אשה מורעת תחלה יולדת זכר, ומודאאי זכר – האי נמי זכר הוא, קא משמע לך, אימור: שניהם הוריעו בבת אחת, ואם סנדל בשני עיבורים – למה היה ליה למימר מודאאי זכר האי נמי זכר? ולמה ליה נמי למימר שניהם הוריעו בבת אחת?

שְׂמָא תתעבר ותמות – ולא בעי לשנוי דנטק שמא תמות משום דאינה ודאי מתה אלא כשילדה בקטנות, אבל ילדה בגדלות, אף על פי שנתעברה בקטנות, פעמים היה, ולא משכחת חמות ממאנת, דאי ילדה בקטנות דאי מתה, ואי ילדה בגדלות שוב אינה יכולה למאן – משום דברייתא דרב ביבי לא מפילא מידי בעיבור שנת

שנים עשר בין לילדה בגדלות בין לילדה בקטנות. ועוד: לא מסתברא ליה שתרומם הלידה בקטנות מיתה אלא העיבור. ועוד: דמתוך האמת כרבה בר לויא, דכל תוך הזמן היא מתה ועוברת מת. **אחר** הזמן הזה היא היה ועוברת חי – ואומר רבינו יצחק: דאין לפרש: אחר הזמן – אחר שנת שנים עשרה יום אחד, אפילו בלא הבאת שתי שערות, דאם כן מצינו חמות ממאנת, דעד רוב שנותיה יכולה למאן אם לא הביאה שתי שערות – למאן דאמר אין חוששין שמא נשור. ואפילו למאי דפסקין דתם בפרק "ורא דופן" (נדה מ"א), דחוששין היכא דבעל אחר זמן, דהויא ליה ספיקא דאורייתא – משכחת חמות ממאנת כגון שפירש כשבעל אחר זמן, שאין בועל לשם קידושין, דהשתא לא הויא ספיקא דאורייתא. אלא כשהביאה שתי שערות איירי, ולא חש לפרש, משום דאורחא דמילתא הוא דאיכא שערות אחר זמן. וכן נמצא בירושלמי דתלי טעמא דרבה בר לויא בשערות, ולא בשנים. **שכבר** ילדו – ומדקאמר שכבר ילדו – משמע דבלא הביאה שתי שערות. דאי איכא שערות – כי לא ילדה נמי נפקא מתורת קטנות ואילונית על ידי שערות, ואם כן איכא קטנה דמיעברא ולא מתה. ואם תאמר: מאי סלקא דעתך דמקשה? תבשה תורה דרבה בר שמואל גופיה, דכיון דבלא הביאה שתי שערות איירי – כי לאי מתה הוי? מכל מקום תמאן! ואומר רבינו יצחק: דסבר המקשה דאף על גב דבקטנות איירי – לית בה מיאון מדרבנן, לפי שנראית גדולה, וסבורים העולם שהביאה שתי שערות. ולא פריך אלא לרבה בר לויא דוקא. דאמר דליכא קטנה דמיעברא ולא מתה. אבל לברייתא דרב ביבי – לא קשיא מידי, דאף על גב דקתני שמא תמות, דמשמע דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה – מכל מקום לא מצינו חמות ממאנת, שהילדה מונעתה מלמאן אף על פי שהיא קטנה, כדפרישית. אבל אין לפרש דלמקשה נראה ליה ברייתא גופא דמסיק אדעתיה שפיר דלירה הוי הוא כסימנים, ולכן אינה יכולה למאן, ולא פריך אלא לרבה בר לויא, ומשני: דבנים הוי הן כסימנים משעת העיבור, כמו שאפרש, דאם כן הוה ליה למימר בהדיא: עיבור בנים הוי הן כסימנים, כיון דמיעקרא נמי אסיק אדעתיה דלירה הוי היא כסימנים. **הרי** הם כסימנים – פירוש: משעת העיבור. ושפיר תני רב ביבי שמא תמות, דבשנת שנים עשרה פעמים היה אפילו לרבה בר לויא, ואו היתה גדולה משעת ההריון, ואף על פי דקיימא לך בגדה תוך הזמן כלפי הזמן, לא הויא גדולה בהדיא שערות בשנת שנים עשרה – מכל מקום עיבור בנים, בני קיימא, תוך הזמן – כסימנים אחר הזמן. והא דקאמר רבה בר לויא: תוך הזמן היא מתה ועוברת מת – לא קשיא שיתא שנים עשרה, דאז פעמים היה כשהיא גדולה בשעת ההריון, כדפרישית. אלא הכי פירושא דמלתא: קודם הזמן, פירוש: קודם – שנה שלפני גדלות, תוך הזמן – היינו תוך שנה שלפני גדלות, אחר זמן – היינו אחר שגדלה, כדפריש רבינו יצחק בתחלת הסוגיא. **דאפילו** לרבי יהודה דאמר כו' – משום דבעי לאוקמי מתניתין כרבי יהודה דלא מצינו חמות ממאנת קאמר הכי. ואם תאמר: אמאי קאמר דעריפ' מסמינים? אפילו לא הוי משעת עיבור אלא כסימנים – לא מצינו חמות ממאנת לרבי יהודה, דמשעת עיבור עד הלידה יש זמן מרובה יותר ממה שיש מהבאת שערות עד שריבה השחור. ומיהו, למאן דאמר התם דרבי שחור היינו עד שקיפו השערות משפה אל שפה – אפשר שריבוי השחור מאוחר יותר מזמן עיבור עד שעת לידה. אבל למאן דאמר שערות שוככות, ונראה כמו שריבה השחור – קשיא ונראה דאם הביאה שערות ונשור יכולה לקאן אפילו שהיה כדי ריבוי שחור, דאין הזמן גורם אלא ריבוי שחור ממש בעינן, שתהא נראית גדולה לכל על ידי כך. ואם תאמר: אכתי בלא "בנים עריפ' מסמינים" מיתוקמא מתניתין שפיר כרבי יהודה, דהא מודה רבי יהודה כשבעל אחר גדלות דאינה יכולה למאן, דאמר בפרק "בא סימן" (נדה נ"ב), ואת החמות שבעלה בגדלות כשנתעברה, דבנים הוי הם כסימנים משעת ההריון – תריך דאי לאו דבנים עריפ' מסמינים משכחת

הַלְכָתָא, צֶרֶת אֵילוֹנִית מוֹתֶרֶת, וְאֶפִּילוּ הַכִּיר בָּהּ, וְאֶפִּילוּ צֶרֶת בָּתוּ אֵילוֹנִית. וְאֵלָּא הָא דִּקְתַּנִּי שְׁנַמְצָא? תְּנִי שְׁהִיוּ. פִּי אֶתָּא רַבִּין אֱמֹר רַבִּי יוֹחֲנָן: אַחַת צֶרֶת מִמָּאֲנָת וְאַחַת צֶרֶת אֵילוֹנִית, וְאַחַת צֶרֶת מִחֲזִיר גְּרוֹשָׁתוֹ - פּוֹלֵן מוֹתֶרֶת. תְּנִי רַב בִּיבִי קַמְיָה דִּרְבִּי נַחֲמָן: שְׁלֹשׁ נָשִׁים מְשַׁמְשׁוֹת בְּמוֹךְ: קַטְנָה, מְעוּפֶרֶת, וּמִיָּקִיָּה. קַטְנָה - שְׂמָא תִּתְעַבֵּר וְשְׂמָא תָּמוּת, מְעוּפֶרֶת - שְׂמָא תַעֲשֶׂה עוֹבֶרָה סַנְדֵּל, מִיָּקִיָּה - שְׂמָא תִּתְּמוֹל בְּנָה וְיָמוּת. וְאִיזוּ הֵיא קַטְנָה - מִבֵּית אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיָוֹם אֶחָד עַד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיָוֹם אֶחָד, פְּחוֹת מִכָּאֵן וְיִתֵּר עַל כֵּן מְשַׁמְשֵׁת בְּדֶרֶפָּה וְהוֹלֶכֶת, דְּבִרְי רַבִּי מֵאִיר, וְנַחֲמָנִים אוֹמְרִים: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ מְשַׁמְשֵׁת בְּדֶרֶפָּה וְהוֹלֶכֶת, וּמִן הַשָּׁמַיִם יִרְחֲמוּ. מִשּׁוּם שְׁנַמְצָא: "שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'". מִדְּקָאֱמֵר שְׂמָא תִּתְעַבֵּר וְשְׂמָא תָּמוּת, מִכָּלל דְּאִיכָּא קַטְנָה דְּמִיעֲבָרָא וְלֹא מִתָּה, אִם כֵּן מְצִינוּ חֲמוֹתוֹ מִמָּאֲנָת, וְתָנִן: אִי אֶתָּה יָכוֹל לִזְמֹר בְּחֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹי שְׁנַמְצָא אֵילוֹנִית אוֹ שְׂמִיָּאֲנָא! אִימָא: שְׂמָא תִּתְעַבֵּר וְתָמוּת. דְּאֱמֹר רַבָּה בַּר לִיּוֹאי, גְּבוּל יֵשׁ לָהּ: קוֹדֵם הָזֶמֶן הָיָה - אֵינָה מִתְעַבֶּרֶת כֹּל עֵיקָר, תוֹךְ הָזֶמֶן הָיָה - הִיא מִתָּה וְעוֹבֶרָה מִתָּה, לְאַחֵר זֶמֶן הָיָה - הִיא חַיָּה וְעוֹבֶרָה חַי. אֵינִי? וְהָא תְּנִי רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל: אִי אֶתָּה יָכוֹל לִזְמֹר בְּחֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹי שְׁנַמְצָא אֵילוֹנִית אוֹ שְׂמִיָּאֲנָא, שְׂכַכֵּר יִלְדוּ! אֵלָּא, לְעוֹלָם - שְׂמָא תִּתְעַבֵּר וְשְׂמָא תָּמוּת. וְאֵלָּא קִשְׁיָא הָדִ! אֱמֹר רַב סָפְרָא: בְּבָנִים הָרִי הֵם כְּסִימָנִים. וְאִית דְּאֲמָרִי: בָּנִים עֲרִיפִי מְסִיכָנִים. לְמַאי נִפְקָא מִיָּנָה? דְּאֶפִּילוּ לְרַבִּי יְהוֹדָה, דְּאֱמֹר: עַד שִׁיבָה הַשְּׁחוֹר, בְּבָנִים מוֹדֶה.

ורב חמות היא מתה ועוברת חי – ואומר רבינו יצחק: דאין לפרש: אחר הזמן – אחר שנת שנים עשרה יום אחד, אפילו בלא הבאת שתי שערות, דאם כן מצינו חמות ממאנת, דעד רוב שנותיה יכולה למאן אם לא הביאה שתי שערות – למאן דאמר אין חוששין שמא נשור. ואפילו למאי דפסקין דתם בפרק "ורא דופן" (נדה מ"א), דחוששין היכא דבעל אחר זמן, דהויא ליה ספיקא דאורייתא – משכחת חמות ממאנת כגון שפירש כשבעל אחר זמן, שאין בועל לשם קידושין, דהשתא לא הויא ספיקא דאורייתא. אלא כשהביאה שתי שערות איירי, ולא חש לפרש, משום דאורחא דמילתא הוא דאיכא שערות אחר זמן. וכן נמצא בירושלמי דתלי טעמא דרבה בר לויא בשערות, ולא בשנים. **שכבר** ילדו – ומדקאמר שכבר ילדו – משמע דבלא הביאה שתי שערות. דאי איכא שערות – כי לא ילדה נמי נפקא מתורת קטנות ואילונית על ידי שערות, ואם כן איכא קטנה דמיעברא ולא מתה. ואם תאמר: מאי סלקא דעתך דמקשה? תבשה תורה דרבה בר שמואל גופיה, דכיון דבלא הביאה שתי שערות איירי – כי לאי מתה הוי? מכל מקום תמאן! ואומר רבינו יצחק: דסבר המקשה דאף על גב דבקטנות איירי – לית בה מיאון מדרבנן, לפי שנראית גדולה, וסבורים העולם שהביאה שתי שערות. ולא פריך אלא לרבה בר לויא דוקא. דאמר דליכא קטנה דמיעברא ולא מתה. אבל לברייתא דרב ביבי – לא קשיא מידי, דאף על גב דקתני שמא תמות, דמשמע דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה – מכל מקום לא מצינו חמות ממאנת, שהילדה מונעתה מלמאן אף על פי שהיא קטנה, כדפרישית. אבל אין לפרש דלמקשה נראה ליה ברייתא גופא דמסיק אדעתיה שפיר דלירה הוי הוא כסימנים, ולכן אינה יכולה למאן, ולא פריך אלא לרבה בר לויא, ומשני: דבנים הוי הן כסימנים משעת העיבור, כמו שאפרש, דאם כן הוה ליה למימר בהדיא: עיבור בנים הוי הן כסימנים, כיון דמיעקרא נמי אסיק אדעתיה דלירה הוי היא כסימנים. **הרי** הם כסימנים – פירוש: משעת העיבור. ושפיר תני רב ביבי שמא תמות, דבשנת שנים עשרה פעמים היה אפילו לרבה בר לויא, ואו היתה גדולה משעת ההריון, ואף על פי דקיימא לך בגדה תוך הזמן כלפי הזמן, לא הויא גדולה בהדיא שערות בשנת שנים עשרה – מכל מקום עיבור בנים, בני קיימא, תוך הזמן – כסימנים אחר הזמן. והא דקאמר רבה בר לויא: תוך הזמן היא מתה ועוברת מת – לא קשיא שיתא שנים עשרה, דאז פעמים היה כשהיא גדולה בשעת ההריון, כדפרישית. אלא הכי פירושא דמלתא: קודם הזמן, פירוש: קודם – שנה שלפני גדלות, תוך הזמן – היינו תוך שנה שלפני גדלות, אחר זמן – היינו אחר שגדלה, כדפריש רבינו יצחק בתחלת הסוגיא. **דאפילו** לרבי יהודה דאמר כו' – משום דבעי לאוקמי מתניתין כרבי יהודה דלא מצינו חמות ממאנת קאמר הכי. ואם תאמר: אמאי קאמר דעריפ' מסמינים? אפילו לא הוי משעת עיבור אלא כסימנים – לא מצינו חמות ממאנת לרבי יהודה, דמשעת עיבור עד הלידה יש זמן מרובה יותר ממה שיש מהבאת שערות עד שריבה השחור. ומיהו, למאן דאמר התם דרבי שחור היינו עד שקיפו השערות משפה אל שפה – אפשר שריבוי השחור מאוחר יותר מזמן עיבור עד שעת לידה. אבל למאן דאמר שערות שוככות, ונראה כמו שריבה השחור – קשיא ונראה דאם הביאה שערות ונשור יכולה לקאן אפילו שהיה כדי ריבוי שחור, דאין הזמן גורם אלא ריבוי שחור ממש בעינן, שתהא נראית גדולה לכל על ידי כך. ואם תאמר: אכתי בלא "בנים עריפ' מסמינים" מיתוקמא מתניתין שפיר כרבי יהודה, דהא מודה רבי יהודה כשבעל אחר גדלות דאינה יכולה למאן, דאמר בפרק "בא סימן" (נדה נ"ב), ואת החמות שבעלה בגדלות כשנתעברה, דבנים הוי הם כסימנים משעת ההריון – תריך דאי לאו דבנים עריפ' מסמינים משכחת

הַלְכָתָא צֶרֶת אֵילוֹנִית מוֹתֶרֶת – ואף על גב דהכיר בה אחיו וקיימא והויא אשתו – לא מיתסרא צרתה משום צרת הבת, דכי אסר רחמנא צרת ערוה – במקום מצוה הוא דאסרה. והא, כיון דאילונית היא – דבלאו ערוה נמי לא חויא לייבום – הוי צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה. וכך מפורש בהלכות גדולות. **צרת ממאנת** – ביבם. מחזיר גרושתו – מנשנשאת. משמשות במוך – מותרות לתת מוך במקום תשמיש כשחן משמשות, כדי שלא יתעברו. סנדל – ולד שאין לו צורת פנים. וקיימא לך במסכת נדה (כ"ב): אין סנדל שאין עמו ולד, משל לאדם שסטר את חברו והחזיר צורתו לאחריו. דכשודא מעוברת וחוזרת ומתעברת דוחק האחד את חברו ופחות צורתו. שפא תנמול את בנה – אם תתעבר תהא צריכה לנמול את בנה מלהניק כמו "וינמול" (בראשית כ"א) – שפא תנמול. ואיזו היא – הראויה להתעבר ולמות. **מבית אחת עשרה שנה כו'** – פחות מאחת עשרה ודאי לא תתעבר, ויותר משתים עשרה – אם תתעבר לא תמות. משמשות – בלא מוך, בדרך, והולכות. ומדקאמר שמא תמות – ולא קאמר ותמות, דאז הוי משמע שמא תתעבר תמות ודאי. מצינו חמות ממאנת – כגון שילדה בקטנו, בתוך זמן האמור למעלה בשנת שנים עשרה, שנתעברה ולא מתה, וקדש אדם את בתה, ונמצאת זאת חמותו קטנה. והאויא למאן עד שתיים עשרה שנה. קודם הזמן הזה – האמור למעלה, קודם אחת עשרה. אחר הזמן הזה – אחר שתיים עשרה. שכבר ילדו – ומודתלי טעמא בולד, מכלל דקטנה היא. דאי לאו קטנה היא, ליחני שכבר גדלו. הרי הן כסימנים – הלכך אין לך יולדת ממאנת, אפילו היא קטנה. ואפילו לרבי יהודה דאמר – במסכת נדה, אף משהביאה שתי שערות ממאנת עד שריבה השחור, שיהיו שם שערות הרבה.

ורב חמות היא מתה ועוברת חי – ואומר רבינו יצחק: דאין לפרש: אחר הזמן – אחר שנת שנים עשרה יום אחד, אפילו בלא הבאת שתי שערות, דאם כן מצינו חמות ממאנת, דעד רוב שנותיה יכולה למאן אם לא הביאה שתי שערות – למאן דאמר אין חוששין שמא נשור. ואפילו למאי דפסקין דתם בפרק "ורא דופן" (נדה מ"א), דחוששין היכא דבעל אחר זמן, דהויא ליה ספיקא דאורייתא – משכחת חמות ממאנת כגון שפירש כשבעל אחר זמן, שאין בועל לשם קידושין, דהשתא לא הויא ספיקא דאורייתא. אלא כשהביאה שתי שערות איירי, ולא חש לפרש, משום דאורחא דמילתא הוא דאיכא שערות אחר זמן. וכן נמצא בירושלמי דתלי טעמא דרבה בר לויא בשערות, ולא בשנים. **שכבר** ילדו – ומדקאמר שכבר ילדו – משמע דבלא הביאה שתי שערות. דאי איכא שערות – כי לא ילדה נמי נפקא מתורת קטנות ואילונית על ידי שערות, ואם כן איכא קטנה דמיעברא ולא מתה. ואם תאמר: מאי סלקא דעתך דמקשה? תבשה תורה דרבה בר שמואל גופיה, דכיון דבלא הביאה שתי שערות איירי – כי לאי מתה הוי? מכל מקום תמאן! ואומר רבינו יצחק: דסבר המקשה דאף על גב דבקטנות איירי – לית בה מיאון מדרבנן, לפי שנראית גדולה, וסבורים העולם שהביאה שתי שערות. ולא פריך אלא לרבה בר לויא דוקא. דאמר דליכא קטנה דמיעברא ולא מתה. אבל לברייתא דרב ביבי – לא קשיא מידי, דאף על גב דקתני שמא תמות, דמשמע דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה – מכל מקום לא מצינו חמות ממאנת, שהילדה מונעתה מלמאן אף על פי שהיא קטנה, כדפרישית. אבל אין לפרש דלמקשה נראה ליה ברייתא גופא דמסיק אדעתיה שפיר דלירה הוי הוא כסימנים, ולכן אינה יכולה למאן, ולא פריך אלא לרבה בר לויא, ומשני: דבנים הוי הן כסימנים משעת העיבור, כמו שאפרש, דאם כן הוה ליה למימר בהדיא: עיבור בנים הוי הן כסימנים, כיון דמיעקרא נמי אסיק אדעתיה דלירה הוי היא כסימנים. **הרי** הם כסימנים – פירוש: משעת העיבור. ושפיר תני רב ביבי שמא תמות, דבשנת שנים עשרה פעמים היה אפילו לרבה בר לויא, ואו היתה גדולה משעת ההריון, ואף על פי דקיימא לך בגדה תוך הזמן כלפי הזמן, לא הויא גדולה בהדיא שערות בשנת שנים עשרה – מכל מקום עיבור בנים, בני קיימא, תוך הזמן – כסימנים אחר הזמן. והא דקאמר רבה בר לויא: תוך הזמן היא מתה ועוברת מת – לא קשיא שיתא שנים עשרה, דאז פעמים היה כשהיא גדולה בשעת ההריון, כדפרישית. אלא הכי פירושא דמלתא: קודם הזמן, פירוש: קודם – שנה שלפני גדלות, תוך הזמן – היינו תוך שנה שלפני גדלות, אחר זמן – היינו אחר שגדלה, כדפריש רבינו יצחק בתחלת הסוגיא. **דאפילו** לרבי יהודה דאמר כו' – משום דבעי לאוקמי מתניתין כרבי יהודה דלא מצינו חמות ממאנת קאמר הכי. ואם תאמר: אמאי קאמר דעריפ' מסמינים? אפילו לא הוי משעת עיבור אלא כסימנים – לא מצינו חמות ממאנת לרבי יהודה, דמשעת עיבור עד הלידה יש זמן מרובה יותר ממה שיש מהבאת שערות עד שריבה השחור. ומיהו, למאן דאמר התם דרבי שחור היינו עד שקיפו השערות משפה אל שפה – אפשר שריבוי השחור מאוחר יותר מזמן עיבור עד שעת לידה. אבל למאן דאמר שערות שוככות, ונראה כמו שריבה השחור – קשיא ונראה דאם הביאה שערות ונשור יכולה לקאן אפילו שהיה כדי ריבוי שחור, דאין הזמן גורם אלא ריבוי שחור ממש בעינן, שתהא נראית גדולה לכל על ידי כך. ואם תאמר: אכתי בלא "בנים עריפ' מסמינים" מיתוקמא מתניתין שפיר כרבי יהודה, דהא מודה רבי יהודה כשבעל אחר גדלות דאינה יכולה למאן, דאמר בפרק "בא סימן" (נדה נ"ב), ואת החמות שבעלה בגדלות כשנתעברה, דבנים הוי הם כסימנים משעת ההריון – תריך דאי לאו דבנים עריפ' מסמינים משכחת

הלכתא, צרת אילנית מותרת להתייבם, ואפילו הכי בה בעל
 בשעה שנשאה שהיא אילנית ואין קידושה קידושי טעות, מכל
 מקום אינה אוסרת את צרתה. ולא זו בלבד, אלא אפילו צרת בתו
 האילנית, וצירור א' אינה נאסרת לייבום משום צרת בתו, לפי שלא
 אסרה התורה צרת ערוה אלא במקום מצוה. שרק ערוה שנופלת
 ליבום ונדחית משום פטור ערוה פוטרת את צרתה, אבל אילנית
 שגם לולא היתה ערוה אינה נופלת ליבום, הרי צרתה היא צרת
 ערוה שלא במקום מצוה, ואינה נאסרת ביבום.
 מקשה הגמרא: ואלא הא דקתני במשנתנו, כל העריות שנמצאו
 אילניות צרותיהן מותרות, הלא מלשון 'נמצאו' משמע שלא הכיר
 בה הבעל שהיא אילנית אלא שנמצאה כזו רק לאחר מכן.
 דווקא משום כך צרתה מותרת, ושלא כדברי רבא שאמר שגם
 אם הכיר בה ואין קידושה בטלים אינה פוטרת את צרתה.
 מתרצת הגמרא: אל תגרוס במשנה 'נמצאו' אלא תני 'שקיהו
 אילנית', שמשמע אף אם הכיר בה הבעל שהיא אילנית מכל
 מקום אינה אוסרת את צרתה.
 הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן בצורת שנידונו בסוגייתנו: כי
 אחא רבין, אמר בשם רבי יוחנן, אחת צרת ממצאת שמיאנה ביבם,
 ואחת צרת אילנית, ואחת צרת מחזיר גרושתו לאחר שנישאה
 לאחר, בולן מותרות ליבום. ולא כדברי שמואל האוסר צרת
 ממאנת, ולא כמו שציידה הגמרא לעיל לאסור צרת מחזיר
 גרושתו, ולא כדברי רב אסי האוסר צרת אילנית.
 שנינו במשנתנו: ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו ובאם
 חמיו שנמצאו אילנית או שמיאנו, והוא משום שאין הבת ממאנת
 אלא בקטנותה, וכל נשים אלו שכבר ילדו, בהכרח גדולות הן,
 ושוב אינן יכולות למאן.
 הגמרא מקשה על משנתנו מברייטא: תני רב ביבי קמיה ו-לפני
 דרב נחמן, שלש נשים משמשות במוך – מותרות לתת מוך במקום
 התשמיש כשהן משמשות, כדי שלא יתעברו. ואילו הן, קמנה,
 מעוברת, ומניקה. אבל שאר נשים אסורות בכך. מפרשת הגמרא
 את טעם ההיתר שבכל אחת מהן: קמנה מותרת בכך, משום
 שלולא המוך יש לחשוש שמיא תתעבר, ושמיא תמות מחמת
 עיבורה. ומעוברת מותרת בכך, משום שאם תתעבר שוב יש
 לחשוש שמיא תעשה את עוברתה הראשון פגול – ולד שאין לו צורת
 פנים ודומה לדג הסנדל, שכשהיא מעוברת וחוזרת ומתעברת
 שנית, דוחק העובר השני את הראשון ומקלקל את צורתו. מניקה
 מותרת לשמש במוך, משום שאם תתעבר שמיא תגמול ותפריש
 את בנה מלינוק, שכן על ידי העיבור נעבר החלב ואינו טוב ליונק,
 ומחמת כן מותר.
 ואיזו היא קמנה הראויה להתעבר ולמות, הרי זו קטנה שהיא מבת
 אחת עשרה שנה ויום אחד עד שתיים עשרה שנה ויום אחד. אבל
 בפחות מכן – בפחות מגיל י"א שנה ויום שאינה מתעברת כלל,
 וכן בבת על כן – על גיל י"ב שנה ויום, שאפילו אם תתעבר לא
 תמות, הרי זו משמשת בדרך בלא מוך והולכת, שהרי אין בה
 סכנה, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים, אחת זו שאין סכנה
 בעיבורה ואחת זו שיש בה סכנה, הרי היא משמשת בלא מוך
 בדרך והולכת. ואין לחשוש שמיא תתעבר ותמות, כי מן השמים
 ירדמו, משום שנאמר (תהלים קטז ו) 'שמר פתאים ה'.'

הגמרא מדייקת בלשון הברייטא ומתוך כך מקשה עליה: מדקאמר
 בברייטא 'שמיא תתעבר ושמיא תמות', מקלל דאמא קמנה דמעברא
 ולא מנה – משמע שיש אפשרות שקטנה תתעבר ולא תמות, ואם
 כן מצינו שתהיה חמותו ממצאת. וכגון שילדה את בתה בקטנותה
 בתוך שנתה ה"ב, ואחר כך הלכה ונישאה לאחי חתנה, וקידש
 חתן את בתה, ואחר כך מיאנה חמותו זו בבעלה בעודה קטנה
 וצירור ב', שאם מת אחיו בלא בניס צרתה מותרת לו. וקשה
 שבמשנתנו תנן, 'אי אתה יכול לומר פחותות ואם חמותו ואם חמיו
 שנמצאו אילנית או שמיאנו'.
 מתרצת הגמרא: אמא, שמיא תתעבר ותמות. ואין כוונת הברייטא
 שיש כאן שני ספיקות, אחד שמא תתעבר ואחד שמא תמות, אלא
 ספק אחד הוא שמא תתעבר, ואם תתעבר ודאי תמות. דאמר רבה
 בר ליואי, גבול יש לה לבת לזמן שהיא מתעברת ומתה, והוא מגיל
 י"א שנה ויום אחד עד י"ב שנה ויום אחד. קודם הזמן הזה, אינה
 מתעברת כל עיקר. ואם התעברה בתוך הזמן הזה, היא מותרת
 ועוברת מות. ואם התעברה לאחר הזמן הזה וכבר הביאה סימנים,
 היא חיה ועוברת חי.
 מקשה הגמרא: איני – וכי כן הוא, והא תני רבה בר שמואל, אי
 אתה יכול לומר פחותות ואם חמותו ואם חמיו שנמצאו אילנית או
 שמיאנו, שהרי כבר ילדו. ומשמע מכך שאפילו שהיא קטנה היא
 יולדת וחייה, אלא שאינה יכולה למאן משום שילדה. שכן אם
 כדברי רבה בר ליואי שאין הקטנה יולדת כלל, היה לה לברייטא
 לומר, שהסיבה לכך שלא מצינו חמותו ממאנת היא משום
 שבהכרח כבר הגדילה.
 מכח ברייתא זו חוזרת בה הגמרא ומפרשת את המשנה באופן
 אחר: אלא, לעולם הגירסא בברייטא הוא כמו שאמרנו מתחילה
 שמיא תתעבר, ושמיא תמות, ואכן יש כאן שני ספיקות שמא תתעבר
 ואם תתעבר שמא תמות, אבל יתכן שגם תחיה. ואלא קשיא תך –
 עדיין קשה מדוע שנינו במשנה 'אי אתה יכול לומר בחמותו
 שמיאנה', אמר רב ספרא לתרין, בנים הרי הם כספנים של גדלות,
 כגון שתי שערות. שאף אם היא פחותה מ"ב שנים ויום אחד, אם
 התעברה בעובר בן קיימא הרי זה כאילו הביאה סימנים בשנתה
 ה"ג, ונעשית גדולה לכל דבר כבר משעת העיבור. ומשום כן אף
 אם חמותו קטנה בשנים, הרי היא נעשית גדולה על ידי שילדה את
 אשתו ושוב אינה יכולה למאן. ומה שאמר רבה בר ליואי שאם
 היא מתעברת בתוך הזמן היא מתה ועוברת מתה, אין כוונתו דווקא
 מ"א שנה עד י"ב שנה, אלא תוך הזמן היא השנה שקודם
 גדולתה. אבל אם ילדה ולד בן קיימא הובר הדבר שכבר משעת
 עיבורה היא לאחר הזמן.
 הגמרא מביאה שיטה נוספת בענין זה: ואית דאמרי – ויש אומרים,
 שלענין גדלות לידת בנים עדיפי מהבאת סימנים לאחר גיל י"ב
 שנה ויום אחד. שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה בעדיפות הבנים
 על הסימנים. משיבה הגמרא: עדיפותה היא בכך, דאפילו לשיטת
 רבי יוחנן במסכת נדה (נב) דאמר שמי שהתקדשה בקטנותה
 יכולה למאן אף לאחר שהגדילה והביאה סימנים של שתי
 שערות, עד שירבה השחור על הלחן מרוב שערות, מכל מקום כמי
 שכבר ילדה בנים הוא מודה ששוב אינה יכולה למאן.

אגרות קודש

[כ"ד אדר תשי"ג]

...בברכה שאותו שרבינו הזקן כותב אודותו שעדיין מרכז בינינו, ושברפרט יש להזהר בזה
 בעניינים הקשורים באה"ק ת"ו, תתמעט ממשלתו פוחת והולך ויחוגו את חג המצות אחרי ביעור חמץ
 בכשרות ובשמחה אמיתית...

ב"ה, כ"ח אדר, תשי"ב
ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד באה"ק ת"ו,
ד' אליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלתם אודות הענין שדברתי זה מכבר, ומסרתי ג"כ ע"י הרה"ח הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ וכו' מוהרמ"ג שי', בענין הנחיצות להרחיב מוסדות חינוך חב"ד ע"י הרשת דאהל"יי, וכן לצרף לזה ג"כ את מוסדות החינוך הדתיים שע"י הפעילים ובאופן שכל הנ"ל לא יהי' חותם מפלגה על זה, ועורר אצלם חשש, שזה יתן מקום להממשלה להתחזק בטענתם שאין צורך במפלגות כלל, ומשרד החינוך של הממשלה יעמוד בקישור ישר עם המוסד חינוך עצמו, אשר זה עלול להביא היזק, כמובן:

הנה לדעתי, בלא"ה מוכרח הדבר שלא יהי' כל מוסד ומוסד ענין בפ"ע, שע"י יוחלש כחו ביותר, הן כלפי פנים ובעיקר כלפי חוץ, והאריכות בזה אך למותר. ולכן כוונתי מתחלה היתה, שכל המוסדות חינוך שיכנסו ברשת זו, יתאחדו כולם בתור זרם בלתי זרמי, ותהי' הנהלה כללית, שע"י הנהלה זו יתנהלו כל המו"מ ודו"ד הן עם משרד החינוך והן עם משרד מתאים אחר. וכיון שתקוותי, אשר יצטרפו לזה ג"כ מוסדות החינוך של הפעילים ובמשך הזמן גם של הישוב הישן וכו', הרי יש לע"ע לקבוע הנהלה שבו יכנס ב"כ אחד מאגו"ח, אי' מצעירי אגו"ח, אי' מהרשת דאהל"יי, ולהציע להפעילים שגם הם יבחרו אי' משלהם שיהי' בהנהלה, כמובן פרטים אלו הן רק בדרך הצעה אשר ניתן לשנות, ובפרט - להרחיב את ההנהלה כשיתחבר עוד מוסד לזרם בלתי זרמי זה. אבל מובן ופשוט, שבכדי שיתנהלו הענינים מבלי נטי' מהכוונה, צ"ל בטוח שאלו העומדים בראש ההנהלה ישמרו על הנקודה. וכשיתארגנו מוסדות החינוך באופן הנ"ל, הרי בטל החשש ואין מקום לטענה שמשרד החינוך של הממשלה יעמוד בקישור ישר עם מוסד החינוך (שזה אינו רצוי כלל וכלל) כיון שגם ארגון זה מתדבר עם משרד החינוך ע"י הנהלה כללית.

(ב) כבר אמרתי כ"פ, שמכמה טעמים יש לקוות שמחוגים שונים יסייעו בידם להביא מהכח אל הפועל ארגון של מוסדות חינוך בלתי זרמים, וד"ל, ובלבד שהם מצדם ישתדלו בזה במרץ המתאים...

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש,

מ. שניאורסאהן

ב"ה, כ"ח אדר, תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"נ וכו'
מוה"ר נפתלי שי' הכהן

שלום וברכה!

מסרו לי שאלתו (או תמיהתו) במה ששמע ממר ראינאוויטש שי' אשר בביקורו אצלי ואמר שנותן איזה סכום, אמרתי לו שאכניס את המעות לקופת צדקה מסויימה (הכנסת כלה) ותמה למה הי' זה לי לומר לו מה אעשה בהמעות.

והוא מובן ע"פ מרז"ל (חולין צ"ד ע"א) שאסרו כמה דברים מפני דמ[ט]עהו, ונזכר ג"כ בפוסקים כמסומן בעין משפט נר מצוה, וכיון שראיתי במר רבינוביץ שחושב אשר מעות אלו ילכו לתכלית אחרת, הנה מחוייב הייתי עפ"י דין להודיע שיכנסו לקופה של צדקה מסויימת.

אתענין לדעת אם כת"ר לוקח חלק בעסקנות צבורית בעירו ובפרט בעיני החינוך.

מוסג"פ דא"ח של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שזה עתה הו"ל.

בפ"ש הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר חיים יעקב גאס וברכת חג פסח כשר ושמח לכולכם.

ב"ה, כ"ח אדר, תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר שלום שי

שלום וברכה!

... והנני מביע בזה ברכתי ברכת חג פסח כשר ושמח ואשר השי"ת יזכהו לנטוע בהמושפעים שלו רוח יר"ש ודעת את האלקים שזהו תכלית ימות המשיח אשר כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדלם ובמילא על כאו"א מאתנו לעבוד בכיוון זה ביגיעת נפש ויגיעת בשר וכל הרוצה לטהר (שפירושו ג"כ לטהר אחרים) מסייעים בידו.

בברכת חה"פ.

ב"ה, כ"ח אדר, תשי"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

... אתענין לדעת אם לוקח חלק בחיים החרדים דעירו ובפרט בנוגע להחינוך אשר הוא ג"כ מענינא דיומא בימים שבין פורים לחג הפסח, אשר הגזירה דפורים נתבטלה עי"ז שמרדכי הגדול בדורו הן בתורה והן ביראת שמים ובחכמה, למד בעצמו עם תשב"ר כמסופר בדברי רז"ל, ונקודה זו היא ג"כ בחגה"פ אשר התחלתו בסדר, הנה עושים כמה תחבולות להמשיך לב התינוקות ובפרט שלא יישנו (שינה בגשמיות וכ"ש מבחינת שינה רוחנית) ומתחיל הסדר בשאלת תינוקות, וכן הוא גם בסיום ימי חגה"פ ענינם קרי"ס מסופר ג"כ בשמו"ר, שהם, היינו התינוקות שנולדו ונתגדלו במצרים הכירוהו תחלה (להקב"ה) אשר המורם מזה הוא, שגאולתן של ישראל הן בגשמיות והן ברוחניות תלוי בחינוך דור הצעיר, ועל כאו"א מישראל אפילו שיהי גדול כמרדכי שעליו ארז"ל במדרש אסתר רבה, שמרדכי בדורו כמשה בדורו, מחויב בעצמו לקחת חלק בחינוך זה.

והשי"ת יזכנו את כאו"א מאתנו להאיר את חלקו בעולם אשר עי"ז מקדימים ומביאים את הגאולה השלימה ואמיתית של כלל ישראל, וכמבואר בתניא פל"ז.

בברכת חג פסח כשר ושמח ובב' הנכונה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 לך כל הפלים שיש להם דלתות קבועות בהם שטו, בין שהדלת הוא מן הצד שו בין שהוא פפוי שיא על
- 2 גפי הפלי, ונתפרקו הדלתות שיב שיג מהם, בין שנתפרקו בשבת בין שנתפרקו קדם השבת – מותר
- 3 למלטל אותן הדלתות שיד, מפני שפשהיו הדלתות מחברות בפלים היה גם עליהן שם פלי אגב אביהן שטו,
- 4 ואף שנתפרקו אחר כך מהפלים – לא נפקע מהם שם פלי שהיה עליהן שטו, הואיל וראויות שיו להחזירן
- 5 ולחברן שיו אל הפלים שטו:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לסלטל בשבת סעיף לד

ביאורי הלכה

- שטו] קבועות בהם – דלתות הכלים שאינם קבועות בהם מותרות בטלטול כדין הכלי עצמו³⁰⁵.
 שו] מן הצד – דלת מן הצד נראית כחלק ממש מגוף הכלי³⁰⁶.
 שיא] שהוא ביסוי – הדלת משמשת ככיסוי בלבד לכלי³⁰⁷.
 שיב] ונתפרקו הדלתות – נתפרקו מציריהן וכיוצא-בזה אבל לא נשברו³⁰⁸.
 שיג] ונתפרקו הדלתות – אפילו הדלתות אינן ראויות כעת לשום שימוש אחר³⁰⁹.
 שיד] אותן הדלתות – הכלי עצמו מותר בטלטול אף שניטלו ממנו דלתותיו³¹⁰.
- שמו] אגב אביהן – אגב הכלי אותו הן משמשות³¹¹.
 שמו] שהיה עליהן – גם כשהיה לדלתות שם כלי היה זה בתור "דלתות" ולא בתורת כלי ממש³¹², וכל זמן שלא בטל תוארן כ"דלתות" לא נפקע מהן שם כלי.
 שיו] ראויות – היינו שהדרך לחזור ולחברן אף אם אין בדעתו לחברן שוב³¹³.
 שיו] להחזירן ולחברן – אף אם חיבור הדלתות הוא מעשה אומן ומלאכה ממש³¹⁴.
 שיט] אל הכלים – כפתור שלם שנפל מהבגד מותר לטלטלו הואיל והדרך להחזירו ולחברו אל הבגד³¹⁵, ואפילו אין בדעתו להחזירו אל הבגד³¹⁶.

ציונים והוספות

- 305) כדין כיסויי כלים דלעיל הערה קכח, והחידוש כאן שהדלתות אינם יכולות לשמש עבור הכלי עד שייקבעו מחדש ומכל-מקום דינם כדין הכלי.
 306) כשהדלת משמשת קצת כדופן עבור הכלי יש סברא נוספת לומר שמקבלת את דין הכלי "אגב אביהן", ומאידך יש מקום לראותה כ"שבר כלי" שאסור בטלטול אם אינו ראוי לשימוש. וראה להלן הערה שח.
 307) כשהדלת מכסה את הכלי בלבד יש חידוש גדול יותר בכך שמקבלת דין הכלי "אגב אביהן", ומאידך יש מקום להקל יותר בטלטולה על פי המבואר לעיל הערה שה.
 308) דלתות שנשברו בטלה מהן תורת כלי אלא אם כן הדרך לתקנן ודעתו לתקנן (כדין שברי כלי דלעיל הערה רנח), ואז יהיה להם דין כלי שמלאכתו לאיסור, אמנם דלתות שלא נשברו מותרות בטלטול כדין כלי שמלאכתו להיתר גם אם צריך מעשה אומן כדי לחברן ואף אם אין דעתו לזה, וכדלהלן הערה שיד.
 309) קצות השלחן סי' קט בדה"ש ס"ק ה בשם הפמ"ג.
 310) אם הכלי נטול הדלת אינו ראוי לשימוש אלא על ידי הדחק וכן דרך חיבורה של הדלת על-ידי שתוקעים אותה בחוזק – עיין להלן על סעיף מז.
 311) לעניין דלתות כלי המוקצה מחמת חסרון כיס או מחמת איסור, כתב בקצות השלחן בדה"ש ס"ק ח וז"ל: ופשוט דכלים המוקצים מחמת חסרון כיס גם דלתותיהן אסורות בטלטול אע"פ שאינו מקפיד על הדלת משום חסרון כיס, ואע"פ שנתפרקו בחול. כיון דהדלת בעצמה אינה
- ראוי לתשימש ולא הוה תורת כלי עלי' אלא לפי שראוי' לחברה אל הכלי ע"כ לא עדיף מהכלי עצמה, ובשו"ע הב"י מפורש כל הכלים "הניטלים" משמע דכלים שאינם ניטלים דלתותיהן אסורות, ואם נתפרקה מהכלי בחול וראוי' לאיזה מלאכה ואינו מקפיד עלי' צ"ע אם מותרת בטלטול כמו שברי כלים שנשברו בחול, הראויות לכיסוי פי כלי, או דילמא כיון שהדלת עומדת להחזירה להכלי ממילא אינה מיוחדת למלאכת היתר ויהא דינה כעצם הכלי, כמו דלתות הבית שנתפרקו, וכן יש להסתפק כל זה בדלתות כלים שמלאכתן לאיסור, אם לטלטלן לצורך עצמן.
 312) בזה נחלקו דלתות הכלים משברי כלים שפקע מהן שם כלי ולא התירו טלטולם אלא אם משמשים עדיין לכיסוי כלי, ואפילו אם אפשרי לתקנם לא יועיל להתיר לטלטלם אלא אם כן הדרך לעשות כן ובדעתו לתקנם.
 313) אם אין דרך לחברן שוב הרי נחשבות כ"שבורות" (המותרות בטלטול רק אם ראויות כעת לשימוש כלשהו) וכדין הסנדל שנפסקה רצועה החיצונה דלהלן סעיף מג, אך אם הדרך בכך אין צריך שתהיה דעתו לזה כמבואר בהערה הקודמת.
 314) כל זמן שהדלת לא נחשבת ל"שבורה" אלא "מפורקת" (ובזה נכלל שצריך שתהיה הדרך לחברה שוב) לא פקע ממנה שם דלת שקיבלה אגב אביה.
 315) מנחת שבת סי' פח הובא בקצות השלחן דלהלן.
 316) הנה כתב קצות השלחן בדה"ש ס"ק ח וז"ל: מה דפשיטא ליה להמנחת שבת בכפתור שנפסק מהבגד שמותר

ביאורי הלכה

אבל כפתור חדש שמעולם לא היה תפור בבגד, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור³¹⁷.

ציונים והוספות

מחובר בשום פעם להבגד לא היה עליו תורת כלי שמלאכתו להיתר, והרי גם בדלתות הכלים ההיתר הוא רק כשנפתרו מהכלים, אבל דלתות שהוכנו לכלים, ואין ראיות למלאכה אחרת לא נמצא בפוסקים היתר כלל, ומה שהתירו היינו כשכבר היו מחוברים אל הכלים וירד תורת כלי עליהם אגב הכלים עצמן. וה"ה לכפתור חדש שאינו ראוי לשום תשמיש אחר רק לחברו אל הבגד. ותו דאם נימא שהכפתור מותר בטלטול לפי שראוי לחברו אל הבגד, נתיר ג"כ לטלטל מסמרים המיוחדים למנעלים כיון שראויים לחברם אל המנעלים וכל כיוצא בזה ולא הוי שחקי הפוסקים מזה, אולם מה שמסתפק המ"ש לאידך גיסא דכפתור חדש יהא אסור בטלטול אפילו לצורך גופו ומקומו דאין תורת כלי עליו כלל כיון שלע"ע אין ראוי לכלום, בזה יש לעיין דאפשר כיון שהוכנו והותקנו לשם כלי, ולא חסר רק מעשה החבור אל הבגד, הוי שפיר תורת כלי עליו אם אינו מקפיד להשתמש בו תשמיש המותר בשבת, אלא שכיון שאינו ראוי להשתמש בו בשבת תשמישו המיוחד לו מחמת האיסור לחברו בשבת אל הבגד, דמי קצת לכלי שמלאכתו לאיסור שא"ל להשתמש בו בשבת תשמישו המיוחד לו מחמת מלאכת האיסור, ויהא מותר בטלטול לצורך גופו ומקומו, וכן במסמרים וכיוצא וצ"ע.

לטלטל הואיל וראוי להחזירו ולחברו אל הבגד ג"כ יש לעיין בזה. דדלתות הכלים הן עומדות לכך להחזירן אל הכלי, דהדלת הוא לפי מדת הכלי ומיוחד להכלי, משא"כ בכפתור כמה פעמים אין מדקדקים להחזיר דוקא אותו כפתור שנפסק, ומי יימר שהכפתור הזה שנפסק יוחזר לאותו הבגד, ואע"פ שהכפתור עומד להחזירו לאיזה בגד שהוא, הרי אפשר שפקע תורת כלי ממנו, דגם בדלתות הכלים מסתבר שאם בדעת בעה"ב שלא להחזירו לאותו הכלי רק לכלי אחר פקע תורת כלי ממנו. ועי' מש"כ בתוס' חדשים פ"ז דשבת על המשנה כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן, שבתיתב "עמהן" רומז טעם ההיתר לפי שראוין להחזירן להכלי. ומוכח דאם בדעתו שלא להחזירו לאותו הכלי אסור דאין זה בכלל עמהן. ע"כ. והנה כיון שבקצות השלחן כתב דיש לעיין בזה, ובשוע"ר מפורש "הואיל וראוי" משמע שצריך שתהיה הדרך בזה אבל לא שתהיה כוונתו לזה.

317) קצות השלחן בדה"ש ס"ק ח: כתב המנחת שבת סי' פח דהוא הדין אם נפסק קרס או כפתור מהבגד מותר לטלטל הואיל וראוי להחזירו ולחברו אל הבגד, ומסתפק בכפתור חדש שלא הי' מחובר עדיין בשום בגד אם מותר לטלטלו כיון דראוי לחברו אל הבגד עיי"ש, ונראה דכפתור חדש בודאי אסור בטלטול לצורך עצמו דכל זמן שלא היה

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות עירובין לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שסג דיני מבוי ולח:

17 להעומדים בחוץ נגד חלל המבוי בסמוך לו נראה להם כן
18 אלא העמידו לשפת עובי של צד אחורי המבוי כזה (וכן
19 עיקר):
20 יב הגביהו מהארץ ג' טפחים פסול שהלחי הוא כמחיצה
21 ומחיצה הגבוה ג' טפחים מן הארץ אינה מחיצה מפני
22 שהגדיים יכולים לבקוע תחתיה ואם הגביהו פחות משלשה
23 אף על פי שאין בו אלא ז' ומשהו כשר לפי שכל לבוד רואין
24 אותו כמלא:

* * *

26 יג אפילו לא העמידו שם לשם לחי אלא שנזדמן לו שם
27 מאליו כשר שהלחי הוא משום מחיצה ומחיצה
28 העומדת מאליה כשרה ובלבד שיסמכו עליו מערב שבת
29 אבל לא סמכו עליו מערב שבת כגון שהיה שם לחי אחר
30 ונפל בשבת ובאים עכשיו לסמוך על זה אינו מועיל.
31 אבל לא היה שם לחי אחר מערב שבת אף על פי שלא סמכו
32 על זה בפירוש הרי זה כאילו סמכו עליו מן הסתם.

1 יא בין שנראה בליטת הלחי לעומדים בתוך המבוי ואינה
2 נראית לעומדים חוץ למבוי כגון שהעמיד הלחי רחבו
3 לצד ארכו של מבוי ולא משך קצה רחבו קימעה כלפי חוץ
4 אלא השהה חודו החיצון לעובי כותל המבוי ודומה כמי
5 שמוסיף על עובי הכותל ואינו נראה מבחוץ כלחי אבל חודו
6 הפנימי נראה לעומדים שם בפנים כזה.
7 ובין שנראית בליטתו לעומדים בחוץ ולא לעומדים בפנים
8 כגון שמשך כל הלחי לחוץ וחודו הפנימי נכנס בעובי
9 הכותל ואינו נראה מבפנים כלחי אלא דומה כמוסיפו על
10 אורך הכותל אבל מבחוץ ניכר שאינו מכותל המבוי שהרי
11 נמשך להלאה מעובי הכותל כזה כשר.
12 ויש אומרים שהלחי הנראה מבחוץ ולא מבפנים אינו כשר
13 אלא אם כן נראה לעומדים בחוץ נגד חלל המבוי בסמוך
14 לו כגון שהלחי שמשכו לחוץ וחודו הפנימי נכנס בעובי
15 הכותל לא העמידו לשפת עובי של צד המבוי בענין
16 שלהעומדים בפנים נראה כמוסיף על אורך הכותל שאז גם

יח קורה זו שאמרו צריכה שיעור ולפיכך אם עשאה מעצי
 אשרה פסולה שכיון שלשריפה עומדת הרי היא כאלו
 כבר נשרפה ונכתת שיעורה:

* * *

יט שיעור הקורה כדי לקבל קירוי של אריחים ואריח הוא
 חצי לבנה של ג' טפחים על ג' טפחים נמצא אורך
 אריח ג' טפחים ורחבו טפח ומחצה דיה לקורה שתהא
 רחבה טפח שאז היא ראויה לקבל אריח לרחבו טפח וחצי
 טפח הנשאר יוכל לחבר כאצבע ממנו בטיט מכאן וכאצבע
 ממנו בטיט מכאן ועובי הקורה די בכל שהוא רק שתהא
 חזקה לקבל אריחים שוכבים עליה בכל ארכה כשיעור רוחב
 פתח המבוי מודבקים שם בטיט כפי מה שצריך להם שאם
 לא כן לא יהיה בה היכר כי סבורים בני רשות הרבים שלפי
 שעה ניתנה שם אבל כשהיא בריאה ועבה לקבל בנין כזה
 ניכר ומפורסם לכל שלקביעות הונחה שם.

מכל-מקום א"צ שתהא ראויה לקבל אריחים שוכבים בכל
 ארכה ממש אלא כפחות מאמה משיעור רוחב פתח המבוי
 כגון אם רחבו עשר אמות דיה אם תקבל אריחים באורך ט'
 אמות וב' משהויין שהן י"ח אריחים לארכן לפי שקורת ט'
 אמות וב' משהויין מתרת במבוי עשר אמות מדין לבד
 דהיינו שלא תגיע פחות מג' טפחים לכותל זה ופחות מג'
 טפחים לכותל זה כמו שיתבאר ואם הקורה רחבה ד' טפחים
 א"צ להיות חזקה לקבל אריחים:

כ מעמידי הקורה דהיינו אם היא נסמכת על היתדות
 היוצאים מן הכותל לתוך רוחב המבוי ואין ברחבן טפח
 שאם לא כן הרי הן עצמן תורת קורה עליהן ואין בארכן ג'
 טפחים שאם לא כן אין הקורה שעליהן מתרת המבוי כמו
 שיתבאר יש אומרים שמעמידים אלו צריכין שיהיו חזקים
 כדי לקבל הקורה עם האריחים ויש אומרים שאינן צריכים
 להיות חזקים אלא כדי לקבל הקורה בלבדה שהרי אין
 נותנים עליה כלל אריחים ובקורה בלבדה הוא שצריך
 קביעות כדי שתהא היכר מעולה אבל מעמידה אין היכר
 תלוי בהם כלל (ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר
 המיקל):

כא היתה הקורה עגולה צריך שיהיה בהקיפה ג' טפחים
 שאז יש בה רוחב טפח:

* * *

כב היתה עקומה ועקמיותה נוטה לחוץ למבוי ששם אין
 מקום הנחת קורה כמו שנתבאר למעלה או שנוטה
 למטה מ' טפחים או למעלה מכ' אמה ששם ג"כ אין מקום
 הנחת קורה כמו שיתבאר רואין כל שאלו ינטל העקמומית
 ואין בין זה לזה ג' טפחים כשרה משום לבדור ואם לאו
 פסולה:

כג היתה יוצאת מכותל זה ואינה מגעת לכותל שכנגדה
 או אפילו אינה מגעת לשניהם כגון שהניחם על
 עמודים סמוך לכתלים פחות מג' טפחים וכן ב' קורות אחת

אבל אם בפירוש לא סמכו עליו כגון שלא היה שם לחי
 אחר ולא טלטלו בשבת שעברה על ידי לחי זה אינו מועיל
 לשבת הבאה עד שיסמכו עליו מערב שבת בפירוש:

יד לחי העומד מאליו וכולט ד' אמות לתוך המבוי ברוחב
 אע"פ שסמכו עליו מערב שבת אינו נידון משום לחי
 מפני שד' אמות הוא שיעור מבוי ואין כאן היכר שהוא לחי
 ואע"פ שהלחי כמחיצה גמורה, מכל-מקום צריך שיהא בו
 ג"כ היכר קצת וצריך לחי אחר להתיר מבוי זה ויעמידנו
 ברוח שכנגד לחי זה ואם ירצה להעמידו אצלו יעשנו מעט
 עב או דק ממנו כדי שיהא ניכר שהוא משום לחי ולא יהיה
 כמוסיף על הראשון.

כמה דברים אמורים במבוי הרחב יותר מח' אמות אבל מבוי
 שאינו רחב אלא ח' אמות אין צריך לחי אחר להתירו אע"פ
 שלא סמכו עליו מערב שבת אלא נותר בעומד כפרוץ דהיינו
 לחי העומד מאליו שיש בו ד' אמות כמו שיש בהפרוץ
 שממנו לכותל שכנגדו ועומד כפרוץ מתיר ברוח רביעית של
 מבוי כמו שמתיר בד' רוחות של חצר כמ"ש בס' ש"ב.

וכל זה בלחי העומד מאליו אבל אם העמידו לשם לחי
 אפילו יש בו יותר מד' אמות נידון משום לחי מפני שיש
 לו קול שתקנוהו לחי למבוי זה ויש בו היכר אף שרחב
 הרבה:

* * *

טו לחי המושך ברחבו עם אורך דפנו של מבוי שהעמיד
 חודו כנגד עובי הכותל מבחוץ שאין חודו מכסה את
 כל עובי הכותל אלא מקצת עביו של צד החלל המבוי לפי
 סברא הראשונה שנתבאר למעלה (סעיף יא) או מקצת עביו
 של צד אחורי המבוי לפי סברא האחרונה שנתבאר שם
 דהיינו שאין הלחי נראה וניכר אלא להעומדים בחוץ אבל
 להעומדים בפנים נראה הוא כאילו הוא מכותל המבוי לפי
 סברא הראשונה או שנראה כן לעומדים אחורי המבוי לפי
 סברא האחרונה אם יש ברוחב לחי זה ד' אמות נעשה כמבוי
 ויצא מתורת לחי אע"פ שהועמד לשם לחי פחות מד' אמות
 נידון משום לחי ואין משתמשין אלא עד חודו הפנימי שהרי
 משם ואילך אין כנגדו כותל בצד השני:

טז (אע"פ"י שהלחי צריך שיהא בו היכר, מכל-מקום עיקרו
 משום מחיצה וא"צ אלא קצת היכר ולכן מועיל
 כשהוא בתוך ג' טפחים לכותל המבוי אפילו מבחוץ אבל)
 קורה המתרת במבוי (אין התירה אלא משום היכר לפיכך)
 צריך שיניחנה על כתלי המבוי אבל אם נעץ ב' יתדות
 בכותלי המבוי בחוץ אפילו בסמוך לו ממש והניח הקורה
 עליהן פסולה:

יז וצריך שיניחנה כדי להתיר המבוי אבל אם לא הונחה
 שם בשביל כך אפילו סמכו עליה מערב שבת פסולה
 ואינו דומה ללחי שהלחי הוא משום מחיצה אבל הקורה
 הוא משום היכר בלבד ואם לא הונחה בשביל כך אין בה
 היכר כל כך:

היא מונחת על כתלי המבוי אבל אם יש בנטייתן ג' או שיש
בגובהן ג' אין רואין אותה כאילו היא על הכתלים אף על
פי שכל דבר שיש בו רוחב טפח אומרים בו שאנו רואים
כאילו ירד למטה אפילו ביותר מג' טפחים כמו שיתבאר
בסי' תרל"א מכל-מקום כאן בקורה שצריך להיות על גבי
המבוי ממש אין אומרים כן אלא בפחות מג' טפחים שהוא
כלבוד:

* * *

כז מבוי הרחב בפתחו יותר מעשר אמות אינו נותר בלחי
וקורה אלא בצורת פתח.

וכן מבוי שאין כתליו גבוהים י' טפחים (אף על פי שהוא
רשות היחיד על ידי כתלי הבתים והחצירות) אין שם מבוי
עליו ואינו נותר בלחי וקורה (אלא בצורת פתח).

וכן מבוי שאין בארכו ד' אמות אין שם מבוי עליו אלא דינו
כחצר שאינה נותרת בלחי וקורה אלא בפס ד' או בב' פסין
של ב' משהויין.

ואלו י' טפחים של גובה וד' אמות של אורך צריכין להיות
מרווחות ולא מצומצמות והעשר אמות של רוחב מודדים
אותן מצומצמות הכל להחמיר ושיעור העורף של
המרווחות על המצומצמות הוא חצי אצבע לאמה:

כח מבוי שיש בגובה חללו יותר מעשרים אמה
מצומצמות אינו נותר בקורה שהקורה היא משום
היכר וביותר מכ' אמה אין בה היכר מפני שאין העין
שולטת שם אבל נותר הוא בלחי.

ואם רוצה להכשירו בקורה צריך שיעשה בה ציור וכיור
שעל ידי כן הכל מסתכלים בה.

אבל אם גובה חללה אינו אלא כ' מצומצמות אף על פי
שהקורה היא למעלה מעשרים כשירה:

כט מבוי הגבוה יותר מכ' ובנה בנין תחת הקורה
בקרקעית המבוי למעט חללו שם די בבנין רחב טפח
כרוחב הקורה וה"ה אם יתן שם עפר ברוחב טפח רק שצריך
ליזהר כשנדרס ברגלים שלא יתמעט שיעור הצריך למעט
גובה חלל המבוי.

אבל מבוי שאינו גבוה י' טפחים וחוקק בו להשלימו צריך
לחוק ד' אמות לתוך אורך המבוי על פני כל רחבו שכיון
שאינו לו מחיצות עשרה ואין שם מבוי עליו כלל ובא
לעשות לו מחיצות צריך לעשותן כשיעור אורך מבוי שהוא
ד"א מה שאין כן בגובה למעלה מכ' ששם מבוי עליו אלא
שצריך למעטו משום היכר בלבד די שיתמעט תחת הקורה
בלבד שבמיעוט זה יהיה בה היכר כשנכנסים תחתיה
למבוי:

יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ופגעו זו בזו
באמצע המבוי ואין ביניהם ג' טפחים כשרה יש ביניהן ג'
טפחים פסולה:

כד הניח ב' קורות זו אצל זו לא בזו רוחב טפח ולא בזו
רוחב טפח אם יש בשתייהן רוחב טפח ואין בין זו לזו
שלשה טפחים א"צ להביא קורה אחרת ואפילו היתה אחת
למעלה ואחת למטה רואין את העליונה כאילו היא למטה
ואת התחתונה כאילו היא למעלה ובלבד שלא תהא
העליונה למעלה מעשרים אמה ולא התחתונה למטה
מעשרה טפחים מן הארץ ולא יהיה ביניהן ג' טפחים לא
בגובה ולא במשך דהיינו כשרואין אותן שירדה זו ועלתה
זו עד שנעשו זו בצד זו לא יהיה מזו לזו ג' טפחים אבל
יש ביניהם ג' טפחים בגובה אין רואין אותן כאילו ירדה זו
ועלתה זו לפי שאין רואין כן אלא בדבר שיש בו רוחב טפח
כמו שיתבאר סי' תרל"א מה-שאין-כן פחות מג' טפחים
כלבוד הוא.

יש אומרים שאפילו הן זו בצד זו ובשוה אינן מצטרפין
לרוחב טפח אלא אם כן הן קרובות זו לזו בתוך טפח שאף
שכל פחות מג' טפחים כלבוד הוא, מכל-מקום הרי אינן
ראויות לקבל אריח לרחבו אלא אם כן הן בתוך טפח זו לזו
שאז יכול להניח רוחב האריח על שתייהן כאצבע ממנו על
זו וכאצבע ממנו על זו וטפח באמצע ואם הן זו למעלה מזו
פסולות בכל ענין כיון שאינן ראויות לקבל אריח ואין כאן
היכר כלל שלקביעות הונחו שם ויש להחמיר כדבריהם:

* * *

כה פירש על הקורה מחצלת ואינה מגעת עד הקרקע אלא
היא גבוה ג' טפחים פסולה שהרי כיסה את הקורה
ואינה נראית ובטלה מהיות קורה כיון שאין בה היכר
לרואים והמחצלת אינה כמחיצה אף אם חיברה שם בענין
שאין הרוח מנידה כיון שגבוה ג' טפחים מן הארץ.

אבל אם הניח הקורה עבה ביותר שיש בעוביה י' טפחים
למעלה למטה לא בטלה מתורת קורה אף על פי שגובה
עצמה הוא כשיעור גובה מחיצה שהוא י' טפחים ואין
אומרים שהיא כמחיצה גבוה מן הארץ שלשה רק שתהא
כולה למעלה מ' טפחים מן הארץ אבל קורה שמקצתה
בתוך עשרה פסולה שכיון שהחלל שתחתיו אין בו עשרה
אין שם מבוי עליו והקורה צריכה להיות על גבי מבוי:

כו נעץ ב' יתדות עקומות על כתלי המבוי ועקיממותם
נוטה לתוך המבוי להיותן סניף להאריך הקורה מב'
צדיה כשתנתן עליהן והן עצמן אינן ראויות להכשר קורה
שאינן בהן רוחב טפח אם אין בנטיית עקיממותן ג' טפחים
שיש לומר לבוד מראשי הקורה ולכתלים ואין בגובהן של
יתדות ממעל לכתלים ג' טפחים כשרה שאנו רואים כאילו

‘תורה אור’ מגילת אסתר – הפרשה החסידית

ויושט המלך לאסתר את שרביטו¹

מחשבה, דבור, מעשה הגשמיים, ואין אור ה' שורה ומתגלה בו להיות נתפס ונקבע במוחו ולבו האהבה לה', לדבקה בו בהתגלות הלב, כי אם בבחינת מקיף עליו מלמעלה – נקרא בחינת אהבה זו בשם "אסתר", שהיא מסותרת בבחינת "ביום ההוא", שאינה בהתגלות. והיא בחינת "נקודה בהיכלא"¹⁰; בפנימיות¹¹ נקודת לבו – ודאי מסותרת היא האהבה בכל נפש מישראל, ואין לה אדם שאין לו בחינת פנימיות זו, אלא שלהוציא¹² מהעולם אל הגילוי אינה שונה בכל אדם. ולכן לימות המשיח שאז יודפך האדם¹³, אזי יהיה בבחינת "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו'" (ישעיה מ, ה), "ואמר ביום ההוא: הנה אלהינו זה קיינו לו וגו'"¹⁴ (ישעיה כה, ט). פירושו: שיאיר אור ה' בהתגלות עד שיהא נתפס ונקבע אפילו במוחו ושכל אנושי, וראו כל בשר" בראיה גשמית חושית¹⁵, כי "אלהינו" הוא בחינת "זה" אשר ל"זה קיינו לו" ולא בבחינת "ההוא".

1 ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב, ותקם אסתר ותעמוד לפני המלך וגו'²;
2 להבין ענין השינויים שבין פרשה זו לפרשה שלמעלה: דשם נאמר (אסתר ה, ב) "ויושט המלך [...] את שרביט הזהב אשר בידו"⁴, וגם שם נאמר "ותגע בראש השרביט" – וכאן משמע שנתן לה כל השרביט.
3 וגם להבין ענין זה בכל זמן מהו.
4 הנה כנסת ישראל נקראת בשם "אסתר"⁶ על שם "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (תלך לא, יח). כי "פני ה'", שהוא גילוי שכינתו כמו שבכתוב "יאר ה' פניו אליך", הוא עכשיו בזמן הגלות מסותרת⁸ בבחינת "ביום ההוא" (כי "יום ההוא" מורה על יום שאינו נראה ונגלה, מה שאין בן "יום הזה").
9 ודרך פרט בכל נפש מישראל, הנה כאשר בחינת נצוץ נפשו האלהית הוא מכוסה ומלוכש בלבושי

(5) (ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ף שם עמוד שטט).
(6) (ראה גם שמות רבה פרשה ל, ד: "וכן אסתר נתנה נפשה על ישראל ונקרא על שמה שנאמר ולבקש מלפניו על עמה". וראה מאורי אור אות א, קמז).
(7) (נשא ו, כה. ובתרגום אונקלוס (הוכא באור התורה בבקוה מקומות): "ינהר ה' שכינתיה לותר". וראה לקוטי תורה ברכה צו, ג: בחינת פנים הוא בחינת גילוי, וכמו "צדקו פניו כו", והוא ענין "אר ה' פניו אליך וגו'", יאר פניו אקנו סלה").
(8) (ראה גם לעיל צ, ד, צב, א, להלן צד, ד, צט, א, קיט, ב, וראה הנהגה באור התורה מגלת אסתר עמוד קיז).
(9) (ראה בארוכה לקמן צד, ד, וראה לקוטי תורה שמיני עצרת פב, א).
(10) (על פי זה חלק א ו א, ט, א"ב, חלק ב קפ, א, תקוני זהר תקון ה (יט, א), תקון כח (עב, ב), וראה הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד א, ויקרא חלק ב עמוד תרכה, דברים עמוד שסו, נתבאר בלקוטי תורה פרשת ראה יח, ב)
(11) (בפנימיות: בכתב יד: כי בפנימיות).
(12) (שלהוציא: בכתב יד: שלהוציא. בדפוס ראשון: שלהוציא).
(13) (האָדָם: בכתב יד: העולם).
(14) (ראה סוף מסכת תענית, וראה לקמן דבור המתחיל "ותוסף אסתר" צד, ד ואילך).
(15) (ראה שער האמונה לאדמו"ר האמצעי צד, א: "שראיה זו לא ראיתי השכל היא אלא כמו . . . ראיה גשמית" (וכן נתבאר בהמשך תער"ב חלק א עמוד עב, שכו). ובשערי תשובה (ח, א): "שהוא . . . אצל כל הנבראים אפילו חיות ובהמות כו". וכן הוא במאמרי אדמו"ר האמצעי עמוד שפא, ועוד. וראה ספר המאמרים מלוקט חלק ד עמוד ז, לקוטי שיחות חלק יז עמוד 94.
אולם לקמן במאמר (צד, א) וראו כל בשר בעין השכל הגשמי". ראה דהקמה

(1) (דבור המתחיל ויושט המלך לאסתר: פירוש המילות להצמח צדק ופאלטאוא תרע"ב חצר, ב) דבור המתחיל "לדבור המתחיל ויושט" נאמר פורים אחר חצי היום תר"ו, נדפס באור התורה מגלת אסתר עמוד ככה. הנחת ר' הלל – פלח הרמון שמות עמוד שפז – ציון כבוד קדושת אדמו"ר.
נאמר פורים תק"ס, ביאורו דבור המתחיל "כל המועדים בטלים" – הנחת אדמו"ר האמצעי – מאמרי אדמו"ר הקון על התורה חלק ב עמוד שצד, תוכן הביאור כבותרת: "ביאור הדברים על פסוק שרביט הזהב – אור התורה מגלת אסתר עמוד ככב).
המאמר וביאורו נרשמו בתחילת רשימת אדמו"ר הצמח צדק של דרושי פורים מאדמו"ר הקון (אור התורה מגלת אסתר עמוד שז): "דרושי לאנזיא, (א) ויושט המלך לאסתר, ביאור על וזה".
מיוסד עליו – דבור המתחיל "ויושט" – מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ף עמוד שעת, ומסודר לפי נוסח המאמר שלפנינו.
המאמר עם הנהגות – אור התורה מגלת אסתר עמוד קיא. הנהגות משנת תרס"ו – שם עמוד קיז, קיח ואילך, ביאור – שם עמוד ככב).
המאמר בתוספת ביאור (מהצמח צדק?) – מגן אבות על מגלת אסתר נב, א, תקונים ודוספות מכתבי יד 2044, 2061 באו בהערות.
המאמר ב"חסידות מבוארת" – מועדים חלק ב; תורה אור עם מראי מקומות, שינוי נוסחאות וליקוט פירושים – דרושי מגלת אסתר (קו"ח, תשע"ט).
(2) (אסתר ח, ד. ובפסוק שלאחריה: "ותאמר אם על המלך טוב גו' יכתב להשיב את הספרים מןשבת המן" – נתבאר בסיום המאמר צד, ג).
(3) (שבין פרשה זו לפרשה שלמעלה בכתב יד: שיש בפסוק זה לפסוק "ויושט המלך" שלמעלה הימנו. באור התורה: שבין פסוק זה לפסוק).
(4) (אסתר ה, ב: "וידי בראות המלך את אסתר המלכה עומדת בחצר נשאה תן בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט").

כִּמוֹ שְׁכָתוֹב (שיר השירים ג, ו): "מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר" 21
 פְּתִימוֹת עֵשָׂן, מְקוֹשֶׁרֶת מוֹר וּלְבוֹנָה מִפֶּל אֲבָקָה 22
 רֹכֵל"22 – פִּירוּשׁ: 23
 כִּנְסֶת־יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת "זֹאת"23, הִיא "עֹלָה מִן 24
 הַמִּדְבָּר" שֶׁהֵם דְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים אֲשֶׁר לֹא לֵה' הַמָּוֶה, 25
 שֶׁהֵם דּוֹמִים לִמְקוֹם "מִדְבָּר" וּשְׁמֻמָּה. וְגַם "מִדְבָּר" מִלְשׁוֹן 26
 דְּבוּר, דִּהְיִינוּ דְּבָרִים בְּטָלִים, וְהִיא "עֹלָה" מֵהֶם בְּשִׁבְתוֹת 27
 וּמוֹעֲדִים.24 28
 וְאִזּוּ הוּא "פְּתִימוֹת עֵשָׂן": כִּי כִּמוֹ שֶׁעֵשָׂן גִּשְׁמִי 29
 הִתְהוּוֹתוֹ הוּא מִחֻמַּת שְׁהָאֵשׁ שׁוֹרֵף דְּבָר שֶׁהוּא הִפָּךְ 30
 טָבֵעוּ, דִּהְיִינוּ לְחֻלּוּחִית שֵׁישׁ בְּעֵצִים אוּ בְּפִתִּילָה שְׁנֶאֱחָזוּ 31
 בָּהֶם הָאֵשׁ, שֶׁהָרִי רְבוִי הָעֵשָׂן הוּא לִפִּי רְבוִי הִלְחֻלּוּחִית 32
 שֵׁישׁ בְּדָבָר הַהוּא25; כִּף כְּבִיכּוֹל כְּשֹׁאֹר ה' מִתְגַּלָּה 33
 בְּשִׁבְתוֹת יוֹם־טוֹב – שׁוֹרֵף וּמְכַלֵּה דְּבַר הַהַפּוּךְ, הַגְּלוֹי 34
 לֹא־כַפִּיָּא לִסְטָרָא־אַחֲרָא. 35
 וְגַם הִיא "מְקוֹשֶׁרֶת": קִיטוֹר נִקְרָא עֵשָׂן דֵּק, כִּמוֹ עֵשָׂן 36
 הַמְּגֻמָּר26 וְהַקְטוֹרֶת27, וְלִרְוֹב28 דְּקוֹתוֹ לֹא נִקְרָא בְּתוֹרָה 37
 בְּשֵׁם "עֵשָׂן" כִּי אִם בְּשֵׁם "עֵנָן", כִּמוֹ שְׁכָתוֹב (אֲחָרֵי טו, יג): 38
 "וְכִסָּה עֵנָן הַקְטוֹרֶת". וְהִינוּ מִפְּנֵי שְׁאִינוּ שׁוֹרֵף וּמְכַלֵּה 39
 דְּבַר הַהַפּוּךְ מִמֶּשׁ, לִפִּי שְׁאִין בְּדָבָר הַנֶּאֱחָז בָּהֶם הָאוֹר 40

וְהִנֵּה אָמְרוּ רַ"ז"16: "כָּל הַמוֹעֲדִים יִהְיוּ בְּטָלִים לְעֵתִיד־ 1
 לָבֵא חוּץ מִפּוֹרִים, שְׁנֶאֱמַר (אֶסְתֵּר ט, כח): 'יְיָמֵי הַפּוֹרִים וְגו', 2
 וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מוֹרַעֲם". וְגַם אָמְרוּ רַ"ז"17: "הִלְכוֹת אֵינָן 3
 בְּטָלִים לְעֵתִיד לָבֵא". 4
 וְהַעֲנִין הוּא: 5
 כִּי הִנֵּה עֵנָן שִׁבְתוֹת וְיָמִים־טוֹבִים הוּא, שְׁבָדָם הוּא 6
 בְּחִינַת עֲלִיית הַעוֹלָמוֹת18 וְהַנְצוּצוֹת, שְׁכָל נְצוּץ נִשְׁמַת 7
 יִשְׂרָאֵל מִתְעַלָּה בְּמִדְרָגָה מִפְּנֵי אוֹר ה' הַמִּתְגַּלָּה בְּעֵתִים 8
 הֵם, וְנִתּוֹסֵף בָּהֶם אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְחֵדוֹת ה' לְהִלָּהִיט 9
 הַנְּשִׁמּוֹת, לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּיתָר שְׁאֵת. 10
 וּבִפְרָטוֹת: בְּפֶסֶח מִתְגַּלָּה אוֹר הָאֱהָבָה19, חֲסֵד־עֲלִיּוֹן, 11
 בְּפִנְימוֹת הַנְּשִׁמּוֹת. וְעַל יְדֵי זֶה מִתְעַלִּים כָּל נְצוּצֵי 12
 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה־רַבָּה לֵה', וְלַחְדוֹת 13
 כָּל הַמוֹעֲדִים הַמְּבִטָּלִים, דִּהְיִינוּ הַדְּבָרִים שֶׁהֵם הִפָּךְ וְגַד 14
 אֱהָבַת ה', שֶׁהֵם תְּאוֹת גִּשְׁמִיִּים – לֹא־כַפִּיָּא לִסְטָרָא־ 15
 אַחֲרָא. 16
 וְכִמוֹ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קלו, י): "לְמִכְּבָה מִצְרִים בְּכֹבִדִיהֶם 17
 כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ" – פִּירוּשׁ: שְׁבָכְדִי שִׁאִיר לְעוֹלָם אוֹר 18
 הַחֲסֵד עֲלִיּוֹן, הִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם20 שֶׁהֵם הֵם הַהִפְכִּים 19
 מִזֶּה.21 20

עמוד קיח ואילך).

(23) (ראה זתר חלק ב, לט, ב. תקוני זתר בהקדמה (יא, ב). פְּרִדָּס שֶׁעַר כג – עֲרִכִי הַכִּינּוּיִים עָרָךְ זֹאת. ועוד).

(24) (ראה שְׁלֹחַן עָרוֹךְ אוֹרַח חַיִּים סִימָן שו סעיף א: "וְאֶפִּילוּ בְּשִׁיחַת דְּבָרִים בְּטָלִים אֲסוּר לְהַרְבוֹת בְּשִׁבְתָּ". וּבְתוֹסֶפֶת שִׁבְתָּ קִיג, ב) (וּשְׁאֵר רֵאשׁוֹנִים שִׁם) מוֹבָא מִירוּשְׁלָמִי שִׁבְתָּ פֶּרֶק טו הִלָּכָה ג: "אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, בְּקוּשֵׁי הַתִּירוֹ שְׁאִילַת שְׁלוֹם בְּשִׁבְתָּ, רִשְׁבִּי" כִּד הָיָה חַוִּי לֵאמֹר מִשְׁתַּעֲנֵי סָגִין וּמִשִּׁיחָה וּמִדְּבַרֵּת הַרְבֵּה בְּשִׁבְתָּ. בְּיֻקְרָא רַבָּה סוּף פֶּרֶשָׁה לֵד הַגִּירָא: "מִשְׁתַּעֲנֵי מוֹתָר מִיֵּלִי בְּשִׁבְתָּא" וְהָאֵמַר לֵה אֵימָא שְׁבָתָא הִיא וְהָתָּה שְׁתַּקָּא". וּבִתְנֵינָא קוֹנְטֵרַס אַחֲרוֹן בְּסוּפּ: יִזְהַר מֵאֵד וּבְשִׁבְתָּ שְׁלֹא לִשְׁחַת שׁוּם שִׁיחָה בְּטִילָה חֲס וְשְׁלוֹם כו' (וּמוֹבָאֵר הַטַּעַם, עֵינֵי שִׁם). נִתְבָּאֵר בְּלִקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק יא עמוד 81 וְאִילָךְ. וְרֵאזָה פִּירוּשׁ הַמְּלוֹת לֵאדְמִירֵי הָאֲמֻצֵּי ו, א"ב. קוֹנְטֵרַס וּמַעֲנֵן מֵאֲמַר כִּד פֶּרֶק ג).

(25) (נִתְבָּאֵר גַּם בְּסִפֵּר הַמֵּאֲמָרִים תִּשְׁד עמוד 212. לִקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק טז עמוד 280. סִפֵּר הַמֵּאֲמָרִים תִּשְׁכ"ה עמוד קכח).

(26) "מִגְמָר – לְבוֹנָה וּמִינֵי בְּשִׁמִּים נוֹתֵנִין עַל הָאֵשׁ, וּמַעֲשֵׂנִין הַבְּגָדִים שִׁינָא רִיחָן נוֹדֶף" – רִשִּׁי שִׁבְתָּ יח, א. וְרֵאזָה בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ו מִשְׁנָה ו. ועוד. וּבְפִירוּשׁ רַבִּי עוֹבְדִיָה בְּרִטְנוֹרָא בְּרִכּוֹת שִׁם: "הַמְּגֻמָּר, רִגִּלִּין הִיוּ לְהִבְיָא אַחֵר הַסְּעוּדָה עֲצִי בְּשִׁמִּים בְּמַחְתָּה עַל הָאֵשׁ לְרִיחַ טוֹב". וּבְתוֹסֶפֶת יוֹם טוֹב, וְעַל שֵׁם הַנֶּחָלִים נִקְרָא מִגְמָר שְׁתֵּרְגוּם גְּזָלִים – גּוֹמְרִין. וּבִשְׂרֵי הַשִּׁירִים "מְקוֹשֶׁרֶת מוֹר וּלְבוֹנָה" תִּרְגּוּמוֹ "מִתְגַּמְרֶת מִן קְטוֹרֶת בּוֹסְמִין". וּבְשְׁלֹחַן עָרוֹךְ אוֹרַח חַיִּים סִימָן רִב סעיף יב: "מִבְּרִיךְ עַל הַמְּגֻמָּר... מִשְׁעִילָה קִיטוֹר עֲשֵׂנוּ קוֹדֵם שִׁיגִיעַ לוֹ הַרִיחַ".

(27) (ראה רִשִּׁי עַל הַפֶּסֶק "מְקִטְרֶת מֹר" – עַל שֵׁם הַקְטוֹרֶת שֶׁהִיא מִתְבָּר מַעַל מִזְבֵּחַ הַכְּנִימִי).

(28) (וְלִרְוֹב דְּקוֹתוֹ... עֵנָן הַקְטוֹרֶת בְּכַתָּב יד – בְּסוּגְרִים).

(שְׂעִירֵי תִשְׁבּוּחַ לֵאדְמִירֵי הָאֲמֻצֵּי נח, א). ועוד. וְרֵאזָה הַמִּשְׁךְ תִּרְס"ו עמוד קלב (צט). וְשֵׁם נִסְמָן. חֲסִידוֹת מְבֹאֲרֶת עמוד עו).

(16) (מִדְרַשׁ מְשִׁלֵּי ט, ב. וְרֵאזָה הַנִּסְמָן לְעִיל צ, ד. אוֹר הַתּוֹרָה וְיֻקְרָא כֶּרֶךְ א עמוד כג. דְּבָרִים כֶּרֶךְ א' ע' עב) (וְשֵׁם כֶּרֶךְ ו עמוד ברי"ג). עג. פד).

(17) (יְרוּשְׁלָמִי מְגִלָּה פֶּרֶק א הִלָּכָה ה: "אֵף מְגִילָת אֶסְתֵּר וְהַלְכוֹת אֵינָן עֲתִידִין לְהִבְטֵל").

(18) (פִּרִי עֵץ חַיִּים שֶׁעַר הַשֶּׁבַת בְּהַקְדָּמָה וּפֶרֶק ז, עץ חַיִּים שֶׁעַר פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנוֹת (שֶׁעַר מ) דְּרוֹשׁ ג, ח, טו. ועוד. נִתְבָּאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּהַר מֹא, א, מב, ג ואילך. אוֹר הַתּוֹרָה הַנּוֹכַח כֶּרֶךְ ב שִׁיא, א. וְרֵאזָה חֲסִידוֹת מְבֹאֲרֶת מוֹעֲדִים חֶלֶק ב עמוד מג. הַנִּסְמָן בְּמֵאֲמָרֵי אֲדְמִירֵי הָאֲמֻצֵּי וְיֻקְרָא חֶלֶק ב עמוד תססו (תשסח).

(19) (ראה זתר חלק ג רנו, ב. רפג, א. זתר חֲדָשׁ סוּף פֶּרֶשַׁת תּוֹלְדוֹת (כו, ב). לִקוּטֵי תוֹרָה דְּרוֹשִׁים לְרֵאשׁ הַשָּׁנָה נח, א הַנִּסְמָן בְּתוֹרַת חַיִּים בְּרֵאשִׁית פד, ד).

(20) (בְּלִקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק יב עמוד 36 מִדִּיקֵי מִהֲלִשׁוֹן כֵּאֵן ש"לִמְכָה מִצְרִים בְּכֹבִדִיהֶם" קֵאֵי עַל הַנֶּסֶד דְּמִכַּת בְּכוֹרוֹת, וּמִצִּין כִּי מִדְּרָשׁוֹת חִלּוּקוֹת הֵן, וְכֵאֵן בְּתוֹרָה אוֹר קֵאֵי לִפִּי שִׁיטַת הַמְּכִילֵתָא בֵּא פֶּרֶשָׁה יג, וּבְפִירוּשׁ הָאֲבֵן עֲזָרָא לְתַהֲלִים שֵׁם (מֵה) שְׁאִין כֵּן לִפִּי מִדְרַשׁ תְּהִלִּים שֵׁם וְעוֹד, קֵאֵי עַל נֶס מִלְחָמַת הַבְּכוֹרִים בְּעִשׂוֹר לַחֹדֶשׁ). וְרֵאזָה לִקְטָן הָעֶרֶה 65.

(21) ("וְרוּצָה לומר "כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ": שְׁכָדִי שִׁינָה גִלִּי חֲסִדוֹ לְעוֹלָם – הוּא עַל יְדֵי שֶׁהָכָה בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם כו'. וְנִרְאָה דְּמִקְרַשׁ בְּכוֹר הוּא חֲסִדוֹ, כִּי חֲכָמָה וּבִינָה נִקְרָאִים אָבָא וְאֵימָא, וְהַמְּדוּת נִקְרָא בְּנִים, וְאִם כֵּן הַחֲסִד שֶׁהוּא רֵאשִׁית שֶׁל הַשִּׁשָּׁה קְצוֹת נִקְרָא בְּכוֹר כו'") – יְהִל אוֹר לְהַצְמַח צֶדֶק (עַל הַפֶּסֶק "לְמִכְּבָה מִצְרַיִם בְּכֹבִדִיהֶם") עמוד תקיד, עֵינֵי שֵׁם בְּאִרְיִכוּת).

(22) (ראה הַגְּהוּת בְּאוֹר הַתּוֹרָה מְגִלַת אֶסְתֵּר עמוד קיח. תוֹכֵן הַעֲנִין דִּלְקָטָן עַד "בְּתַמְרוּקֵי הַנְּשִׁים" הוֹבָא בְּתוֹסֶפֶת בִּיאוֹר וְהַגְּהוּת בְּאוֹר הַתּוֹרָה בְּמִדְבָּר כֶּרֶךְ א

ה'ריח לתוך גופו. כִּךְ עֲנִין הַשְׁמָחָה בַּה' הוּא מִ"עֲלָמָא 19
 דְּאֵתְפִסְסִיָּא"⁴¹, רַק שְׁמִשְׁמַחַת אֶת הַלֵּב וּמִלְחִיטוֹ 20
 לְהַתְלִיחַת וּלְהַתְלַחַב בְּאוֹר ה' – "מַכְל אֲבָקַת רוֹכֵל", הֵם 21
 כֹּל מִיָּנִי הַתְלַחְבוֹת אֲשֶׁר בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל "כֹּל חָד 22
 לְפִנֵּי שִׁיעוּרָא דִּילִיד"⁴². וְהוּא עֲנִין "בְּתַמְרוּקֵי הַנְּשִׁים" 23
 (אֶסְתֵּר שָׁם), שֶׁבְּכָל אֵלּוּ "הַנְּעָרָה בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ" (שָׁם, יג.)! 24
 וְהִנֵּה⁴³ כֹּל מִיָּנִי עֲלִיּוֹת וְהַתְקַרְבוֹת כְּסִת־יִשְׂרָאֵל 25
 לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא בְּשַׁבַּת יוֹם-טוֹב, וְכָל מַה שְׁמַתְעִלוֹת 26
 בְּעִלּוֹי אַחֵר עִלּוֹי עַד רוֹם הַמַּעֲלוֹת – נִקְרָא בְּשֵׁם נְגִיעָה 27
 "בְּרֹאשׁ הַשְּׂרֵבִיט". כִּי "שְׂרֵבִיט הַזֶּהב" הוּא הַמְשַׁכֵּת⁴⁴ 28
 אוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, וְהוּא הוּא חַיּוֹת כֹּל הָעוֹלָמוֹת 29
 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אֶסְתֵּר ד, יא): "אֵת שְׂרֵבִיט 30
 הַזֶּהב וְחַיָּה"⁴⁵, 31
 וְאִינֵה יוֹכֵלָה לַעֲלוֹת וּלְרָאוֹת וּלְקַבֵּל חַיּוֹתָהּ מִכָּל 32
 הַשְּׂרֵבִיט, רַק הַשְּׂרֵבִיט נִשְׁאָר בִּידּוֹ, וְרַק הָאָרֶה מְגִיעַ 33
 אֵלֶיהָ "בְּרֹאשׁ הַשְּׂרֵבִיט". וְהָאָרֶה זֶה הִיא בְּחִינַת אֶהְבָּה 34
 עֲזָה כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ, וְשִׁלְחַתָּהּ הָעוֹלָה לְמַעְלָה – זֶהב 35
 הָעֲלִיּוֹן⁴⁶ – "זֶהב הַתְּנוּפָה"⁴⁷. 36
 וְקִצְחוֹ הַתְּחַתּוֹן הוּא כְּשֶׁאֶהְבָּה עֲזָה זֶה בּוֹעֵרָה 37

מִדְּבַר הַהֶפֶךְ, כִּי אִם מַעֲט מְזַעֵיר²⁹. וְאֵף עַל פִּי כֹן צְרִיכָה 1
 לְהִיּוֹת בְּבַחֲנִיהָ זֶה בְּבַחֲנִית "מְקוּשֶׁרֶת" – לְשִׁרּוֹף וּלְכַלּוֹת 2
 כָּל אֶחָד לְפִי מִדְּרָגָתוֹ וּלְפִי מַעֲלַת נִשְׁמָתוֹ, בְּעִלּוֹי אַחֵר 3
 עִלּוֹי, וְאַחֵר כִּי יִהְיֶה בְּבַחֲנִית "מִזוֹר" – הוּא³⁰ הָאֱמוּר 4
 בְּמִגְלִיָּה³¹! 5

"בְּהִגִּיעַ תֵּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ"³², שֶׁכָּל נַצּוֹץ 6
 יִשְׂרָאֵל³³ הֵם בְּבַחֲנִית "נוֹקְבָא" לְגַבִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא³⁴, 7
 לַעֲלוֹת וּלְרָאוֹת בְּאוֹר ה' כֹּל אֶחָד לְפִי מִדְּרָגָתוֹ. 8
 "שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּשִׁמְן הַמִּזְרִי": "שִׁמְן" הוּא בְּחִינַת 9
 חֻכְמָה³⁵, לְהִיּוֹת בְּבַחֲנִית "מִזוֹר", בְּבַחֲנִית מְרִירוֹת. 10
 שְׁמֵאֲחֵר שֶׁ"עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר" וּמִפְּרֵר וּמִפְּרִיד הָרַע לְהִיּוֹת 11
 כְּלָה וְנִשְׂרָף בְּעֶשֶׂן וְקִטְשׁוֹר, אֲזִי יִשְׁכַּיִל הֵיטֵב עֲנִין 12
 הַמְרִירוֹת מִן הַהֶפֶךְ³⁶, אֵיךְ וּמָה הוּא. וְאַחֵר כִּי יָבֹא 13
 לְבַחֲנִית "לְבוֹנָה"³⁷, הִיא בְּחִינַת הַשְׁמָחָה³⁸ בְּחִדּוֹת ה' – 14
 "יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשֵׁיו" (תְּהִלִּים קמט, ב.)! 15

וְזֶהוּ עֲנִין "שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּבִשְׂמִינִים"³⁹: כִּי כְּמוֹ שֶׁהָרִיחַ 16
 נִקְלַט וְנִכְנַס לְתוֹךְ גּוֹפוֹ וּמַעֲנֵג בִּדְשָׁן נִפְשׁוֹ⁴⁰, הֵגֵם שֶׁהוּא 17
 דְּבַר שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשׁ, וְאֵין נִרְאֶה וְנִתְגַּלָּה לְעֵין, רַק נִקְלַט 18

(29) (רָאָה אוֹר הַתּוֹרָה וְיִקְחֵל (כִּכְר ו) עֲמוּד בִּירְבִּי: "הִנֵּה עֲנִין שְׁמִכְלָה דְּכָר 1
 הַהֶפֶךְ מִמֶּשׁ זֶהוּ כְּעִנֵּן "נְהוּרָא תְּכֵלֵא" שְׁמִשְׁקֵי מַכְלִין הַתְּחִלָּה, שְׁמִכְלָה הִישׁ 2
 דְּנֶפֶשׁ הַבְּחִינִית כּו' כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּבִיאור עַל פֶּסוּק "וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית". וְעַל 3
 דָּרָךְ זֶה הוּא עֲנִין הַתְּקַרְבוֹת לְכָר נֶפֶשׁ הַבְּחִינִית. אֵךְ בְּחִינַת שְׂאִין כִּה מְדַבֵּר 4
 הַהֶפֶךְ כִּי אִם מַעֲט מְזַעֵיר, צְרִיךְ לִמּוֹר הֵינּוּ מַה שֶׁכָּבֵר נִתְבָּר בִּירוֹר הָרֹאשׁוֹן 5
 אֶלָּא שֶׁצְרִיךְ לְהִיּוֹת בּוֹ עוֹד בִּירוֹר שֵׁנִי כּו'. עֵיין שָׁם בְּאֵרִיכּוֹת. וְרָאָה אוֹר הַתּוֹרָה 6
 שִׁיר הַשִּׁירִים כִּכְר ב עֲמוּד תְּשִׁיב).

(30) (מִזוֹר הוּא: בְּכַתֵּב יד: מִזוֹר הוּא בְּחִינַת שִׁמְן וּמִזוֹר).

(31) (אֶסְתֵּר ב, יב: "שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּשִׁמְן הַמִּזְרִי").

(32) (אֶסְתֵּר ב, יב: "וּבְהִגִּיעַ תֵּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ ג' כִּי כֹן יִמְלֹא 1
 יְמֵי מְרוֹקִינֵן שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּשִׁמְן הַמִּזְרִי וְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּבִשְׂמִינִים וּבְתַמְרוּקֵי 2
 הַנְּשִׁים").

(33) (נַצּוֹץ יִשְׂרָאֵל: בְּכַתֵּב יד: נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל).

(34) (כִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא חֲתָן וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל נִקְרָא כְּלָה. – רָאָה הַמוּבָא 1
 מִחוּל בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּרַכָּה צג, ד וְאֵילָךְ).

(35) (זֶהר חֲלֵק ב פו, ב. חֲלֵק ג לר, א. וְעוֹד. וְרָאָה לְעִיל תְּצוּה פא, ג וְאֵילָךְ. 1
 לְהֵלֶן קי, ז. הַנִּסְמָן בְּמֵאמְרֵי אֲדָמִיר הָאֲמִצְעִי קוֹנְטְרִיס עֲמוּד תְּקֵמָה. סֵפֶר 2
 הַמֵּאמְרִים תְּרַל"ח עֲמוּד כג, תְּרַמ"א עֲמוּד תְּקֵסֶד. וְרָאָה מִנְחוֹת פו, ב: "מִתּוֹךְ 3
 שְׂרָגִילִין בְּשִׁמְן זֵית חֻכְמָה מִצִּיחָה בְּהֵם").

(36) ("שִׁשָּׁה בּוֹ עַד הִנֵּה, כִּי לְפִי שֶׁכְּשִׁי שְׁנִיעֵלָה וְיִבּוּא וְיִגִּיעַ לְהִיּוֹת אוֹר ה' 1
 מִתְגַּלָּה בּוֹ גִּילּוֹי הַשֶּׁכֶּל, וְכִי יוֹכֵל לְהַשְׁכִּיל הֵיטֵב עֲנִין הַמְרִירוֹת מִן הַהֶפֶךְ". 2
 כְּתֵב יד).

(37) (בְּנוֹתָ הַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּב: "מִי זֹאת ג' מְקֻשֶּׁרֶת מִר וּלְבוֹנָה". בְּאֶחָד הַכְּתָבִי יד: 1
 לְבַחֲנִית בִּינָה).

(38) (רָאָה מֵאמְרֵי אֲדָמִיר הָאֲמִצְעִי: "וּלְבוֹנָה שְׁכּוּל כֹּל מִיָּנִי בְּשִׁמְסִים שְׁחָן 1
 בְּבַחֲנִית מוֹחִין דְּאִימָא וְהֵינּוּ בְּחִינַת הַשְׁמָחָה וְחִדּוֹת ה'". וְרָאָה סִנְהֶדְרִין מג, א: 2
 "מִשְׁקֵן אוֹתוֹ קוֹרֵט שֶׁל לְבוֹנָה כְּבוֹס שֶׁל יֵין כּו' שְׁנַאֲמֵר תְּנוּ שְׂכָר לְאוֹבֵד יֵין 3
 לְמִיר נֶפֶשׁ". וּבִאֲבָל רְבִיתִי פֶּרֶק ב: "מִשְׁקֵן אוֹתוֹ יֵין וּלְבוֹנָה כְּדִי שְׁלֵא יִצְטַעֲרוּ").

(39) (רָאָה סֵפֶר הַשִּׁיחוֹת קִיץ ה'ש"ת עֲמוּד 85).

(40) (עַל פִּי יִשְׁעֵיהָ נִה, ב: "וְתַתְּעֵנִי בְּדֶשֶׁן נִפְשָׁם". וּבְמַצִּידֵי צִיּוֹן: "בְּדֶשֶׁן. – 1
 בְּשׁוּמֵן").

(41) (רָאָה לְקוּטֵי תוֹרָה פִּקּוּדֵי ו, א. דְּכָרִים א, ג. שְׁמִינִי עֲצֵרֶת עט, ד. פו, ד. 1
 אוֹר הַתּוֹרָה מְגִלַּת אֶסְתֵּר עֲמוּד ל. וְרָאָה גַם תְּנִיָּא פֶּרֶק כו).

(42) (לְשׁוֹן הַזֶּהר חֲלֵק א קג, ב).

(43) (לְהִבָּא לְקַמֵּן רָאָה הַבִּיאור עַל הַמֵּאמָר וְהַזִּיחוֹת בְּאוֹר הַתּוֹרָה מְגִלַּת אֶסְתֵּר 1
 – נִסְמָנו לְעִיל בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמָר).

(44) (בְּכַתֵּב יד: "אוֹר – אֵלּוֹתוֹ יִתְבָּרָה, בְּמִשְׁלַל הַשְּׂרֵבִיט שֶׁהוּא בְּמִשְׁלַל הָעֵנָף 1
 הַיּוֹצֵא מִן הַבֵּר, כִּי הוּא הַמְשַׁכֵּת אוֹר ה' מִמְּקוֹד הָאוֹר – אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא").

(45) (אֶסְתֵּר ד, יא: "לְכָד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיעַ לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵת שְׂרֵבִיט הַזֶּהב וְחַיָּה").

"וּכְפִי הַנִּרְאֶה רֹצֵחַ לִמּוֹר הַמְשַׁכֵּת חָקוּ וְחוֹט מֵאוֹר אֵין סוֹף". – יֵהֵל אוֹר עֲמוּד 1
 עִגִּיד, עֵיין שָׁם בְּעֵינֵי דְרָגַת שְׂרֵבִיט הַזֶּהב.

וְרָאָה זֶהר חֲלֵק ג מו, ב (נִסְמָן בְּאוֹר הַתּוֹרָה נ"ך (כִּכְר א) עֲמוּד תְּרַפּוֹ: "וְאוֹשִׁיט 1
 לָה מִלְכָּא חוּטָא דְּחִסְדַּי . . כְּמָה דְּאֲמַרִּין "וְיֹשִׁיעַ וְגו'". וְשָׁם מו, א: "וְאוֹשִׁיט לָה 2
 מִלְכָּא כּו' שְׂרֵבִיטָא דְּחוּטָא דְּחִסְדַּי לְאַשְׁתַּכְחָא בְּשִׁלְיֵמו מִלְכָּא קִדִּישָׁא").

(46) (זֶהב הָעֲלִיּוֹן: בְּכַתֵּב יד: הַנִּקְרָא זֶהב הָעֲלִיּוֹן).

רָאָה תְּנִיָּא פֶּרֶק ג: "וְיֹשׁוֹב יִתְלַחַב לְבוֹ בְּאֶהְבָּה עֲזָה כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ בְּחִשְׁקָה וְחִפְצָהּ 1
 וְתִשְׁקָה וְנֶפֶשׁ שׁוֹקֵקָה לְגִדּוּלַת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא וְהִיא כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּדַכְתִּיב 2
 "נִכְסְפָה וְגַם כְּלָתָה נִפְשִׁי" כּו', וְהַצִּמְצוּם הוּא מִסּוֹד הָאֵשׁ שֶׁבִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹהִית כּו'".

וְשָׁם פֶּרֶק ג: "יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת אֶהְבָּה הָעוֹלָה עַל בּוֹלְנָה כְּמַעֲלַת הַזֶּהב עַל הַכֶּסֶף 1
 וְהִיא אֶהְבָּה כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּבִינָה עֵילָא, דְּהֵינּוּ שַׁעַל יְדִי 2
 הַתְּבוֹנוֹת בְּגִדּוּלַת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא דְּכוּלָּא קְמִיָּה כְּלָא מִמֶּשׁ חֲשִׁיב, תְּתַלְחֵט 3
 וְתִתְלַחֵב הַנֶּפֶשׁ לִיקָר תְּפָאֲרַת גְּדוּלוֹת וְלִאֲסַתְכָּלָא בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא" כְּרִשְׁפִּי אֵשׁ 4
 שְׁלִיחַתָּה עֲזָה הָעוֹלָה לְמַעְלָה כּו', וּמִנָּה בָּאָה לִידֵי צִמְצוּם, וְכִמוּ שְׁכַתּוֹב "צִמְצוּם 5
 לָךְ נִפְשִׁי", וְאַחֵר כִּי לְבַחֲנִית "חֹלַת אֶהְבָּה", וְאַחֵר כִּי בָּאָה לִידֵי כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ 6
 מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב "גַּם כְּלָתָה נִפְשִׁי כּו'".

לפניו יתברך בחינת "עלמין", לא בבחינת "ממלא" ולא
בבחינת "סובב", כי אינו בגדר "עלמין" כלל.

ובדכתיב (תהלים מזח, ב): "גדול ה' ומהולל מאד בעיר
אלקינו הר קדשו". ואמרו רז"ל⁵⁵: "אימתי נקרא 'גדול'?
בשהוא 'בעיר אלקינו' וכו'". כי לפניו יתברך לא שייך
לשון גדולה, מאחר שכל עולמות עליונים ותחתונים
כולא כלא חשיב קמיה⁵⁶. אלא מדת גדולתו הוא
ענותותו⁵⁷, שמתלבש בבחינת גדולה⁵⁸ כדי להיות
מלכותו "מלכות כל עולמים" (תהלים קמה, יג), וכמו שכתוב
(תהלים כט, ט): "וישב ה' מלך לעולם"⁵⁹.

וזהו "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל" (תהלים כב, ד)
– פירוש⁶⁰: שלדיותך "תהלות ישראל" – הוא בחינת
ישיבה, שהוא השפלה וענוה אצלה, שבאמת "אתה
קדוש" ומובדל מגדר זה. אבל לעתיד יתגלה אור ה'
בגילוי רב ועצום, דהיינו המשכת אלקותו יתברך

ומתלהבת מהתבוננותו בגדולת אין-סוף ברוך-הוא –
"ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין";

וקצתו העליון הוא⁴⁸ בשמתלהבת ומתלהטת
מהתבוננותו במהותו ועצמותו יתברך, ו"לית מחשבה
תפיסא ביה כלל"⁴⁹, ולא שייך ביה לשון "גדולה" –
"ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין"⁵⁰, רק על הארה⁵¹
והמשכת החיות ממנו יתברך שייך לומר "ממלא"
ו"סובב".

אבל "לגדולתו" דוקא "אין חקר" – פירוש: דלא שייך
כלל לחקור ולהתבונן בגדולתו איך הוא "גדול מאד
ומהולל"⁵², אלא בשם "הוי"ה" ברוך-הוא, המורה על
המשכת החיות לעולמות. אבל קמיה ממש – כלל ממש
חשיבו⁵³, וכאלו אין שם עולמות כלל. כמו שכתוב (מלאכי
ג, ו): "אני ה' לא שנית", ו"אתה הוא קודם שנברא, ואתה
הוא אחר שנברא העולם"⁵⁴ – הכל בשוה, ולא שייך

(57) (במגילה לא, א: "כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא
ובעין עקב נוסף שם) אתה מוצא ענותותו. דבר זה כתוב בתורה ושני
בנביאים ומשולש בכתובים כו".

בהערת כבוד קדושת אדמו"ר (ספר המאמרים הש"ת עמוד 40. ועוד. ועל דרך
זה ב"מראי מקומות הגהות והערות קצרות" לתניא פרק ד): כן הוא וגדולתו
בכמה מקומות בדא"ה, והוא ממגילה לא, א – על פי הגירסא ב"לקוט שמעוני
תהלים קמו תשצ"ד. פסיקתא וזרתי עקב י. יז. פירוש המשנה לרמב"ם אבות
פרק ד משנה ד. פחד יצחק בערכו. בחי עקב י. יח. עבודת הקדוש חלק ג פרק
יב. של"ה פרשת קרח ופרשת עקב. רוקח בהקדמה. נוסח ויתן לך (במקום
שאומרים זה הויתן לך). שוה צופים על מגילה. ועוד. – ובאי' הים שם מבאר
שדוקא גירסא זו מדויקת. – ואין צורך למה שנדחק בנוגע ביהודה מהדורה
תניא אורח חיים סימן כ"ו.

וראה ספר המאמרים תרנ"א עמוד עא: "בגמרא מגילה דף לא, א איתא 'במקום
שאתה מוצא גבורתו כו', אמנם בספר דקדוקי סופרים הביא נוסחת ש"ס כתב
יד 'גדולתו' כו". וראה הנסמן ב"לקוטי הגהות" על תניא עמוד יב. מאמרי
אדמו"ר האמצעי בדברים חלק א סוף עמוד קצט ואילך).

(58) (מכל זה מובן דפירוש "לך ה' הגדולה" – שמדת הגדולה והחסד
שבאצילות, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, בטל אצלו ואינה מערך בחינת
"ולגדולתו אין חקר", שאינו בגדר עלמין כלל". וכאן נמשך אחר פשטות דברי
המקובלים דחסד דאצילות נקרא "גדולה" כו' . . ועל פי זה פירש "לך הוי'
הגדולה" שמדת גדולה שהיא חסד דאצילות אינה עולה בשם כלל לגבי
עצמותו, ו"אימתי הוא גדול בשהוא בעיר כו". וכן פירש בעוד מקומות.

אמנם בדבור המתחיל "להבין שרש ענן לשארית נחלתו" מחלק בין גדולה
לחסד, שחסד היינו חסד דאצילות כו' אבל גדולה זהו "ורב חסד" שבכתר –
פירש "לך ה' הגדולה" דהיינו בחינת "ורב חסד" ולמעלה מעלה מחסד ד"א,
ונמשך מבחינת "ולגדולתו אין חקר". – על פי אור התורה בראשית חלק א עמוד
צא, ב עין שם באריכות. ועוד. דהוא בכמה מקומות. וראה דבור המתחיל "לא
היו ימים טובים לישראל" – ספר המאמרים תשד"מ עמוד י ואילך. ובכמה
מקומות).

(59) "שכמו היושב משפיל עצמו, קף השפיל עצמו בכיכול להיות מלך
העולם" – כתב יד.

(60) (ראה גם לעיל ב, ב. לקוטי תורה קדושים כט, ב"ג. ועוד).

וראה הנסמן בהגהת הצמח צדק בלקוטי תורה שמיני עצרת פו, ד. שיר השירים
יג, א).

(47) (ראה זהר חלק ב רכז, ב על הפסוק (פקודי לח, כד) "ויהי זה התנופה":
אמאי אקרי זהב התנופה ולא אקרי הכי כסף התנופה כו', בגין דאיהו
אסתלקותא לעילא דהא אית הכי לתתא, ולא איהו זהב דארמונתא ובכל אתר,
תנופה איהו ארמונתא לעילא כו', ואיהו דהב ארמונתא, ודא איהו דהבא כו').

(48) (וקצתו המתון . . וקצתו העליון. ראה בארוכה אור התורה מגלת אסתר
עמוד קיג קטו, קט. קכב. קסט. וראה אור התורה בראשית פרק ה תתפח, א"ב:
"קצתו המתון יש לומר שהוא ד"א דאצילות כמו שנתבאר בדבור המתחיל "מי
יתגר כאח" בענין "כרוב אחד מקצה מזה", וקצתו העליון זהו עתיקא קדישא
שבו הקו מאור אין סוף כו' . . אף בדבור המתחיל "וישש כו' לאסתר" משמע
דגם בחינת סובב כל עלמין זהו קצתו – דשרביט כו', עין שם.

ובאור התורה שיר השירים (פרק ב) עמוד תרצד: "יש לומר שזהו גם כן קו'
המודח", והוא גם כן ענן ה'קו וחוט", ואם כן ראשית הקו היינו קצתו העליון
כו".

וראה הנסמן באור התורה שמות פרק ה עמוד א'תקלג. בראשית פרק ב שפה,
ב. נ"ך פרק א עמוד תרעד. וראה אור התורה נ"ך (פרק ב) עמוד תתקכט. באורי
זהר להצמח צדק (פרק ב) עמוד תתקז. ספר הערכים חב"ד (מערכת אותיות,
אות א) עמוד רבי"ג).

(49) (תקוני זהר בהקדמה י, א).

(50) (ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין: זהר חלק ג רכה, א).

(51) (הארה באור התורה ובכמה מקומות: הארת).

(52) (ראה לעיל וארא נו, ב. שרש מצות התפילה – דרך מצותיך קלב, א ספר
המאמרים עת"ר עמוד י. דוספות להערות וציונים ללקו"ת פרשת אחרי כא, א).

(53) (בכתב יד: חשיבו, זהר חלק א יא, ב: "כולא קמיה כלא חשיבו כו").

(54) (נפש תפילת השחר לכמה נוסחאות (ראה סדר התפלות לרמב"ם. של"ה
ג, ב. ובכמה מקומות).

(55) (זהר חלק ב רלה, א. חלק ג ה, א. זהר חדש תשא מד, א. חוקת נא, ד.
וראה הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך עמוד פ).

(56) (זהר חלק א יא, ב. על פי דניאל ד, לב).

1 וְעֲצֻמּוֹתָּו וּמִהוּתוֹ מִבְּחִינַת "אֲנִי ה'" לֹא שְׁנִיתִי, "הִיָּה הָיָה
2 וַיְהִיָּה" בְּרִנֵּעַ אַחֲדוֹ⁶¹, "וְרָאוּ כָּל בֶּשָׂר" בְּעֵינֵי הַשֶּׁכֶּל גִּשְׁמִי,
3 כִּי "אֵלֵהֵינוּ" הִיָּה בְּבַחֲבִינַת "זֶה" בְּנִ"ל.

4 וְהַתְגַּלּוּת זֶה יְהִיָּה בַּתְּחַתּוֹנִים דּוֹקָא לְמַשָּׂה. וּבְכֻמוֹ
5 שְׁאֲמָרוּ רַז"ל⁶² עַל פְּסוּק (בְּלָק כג, כג) "כָּעַת יֹאמַר לַיֵּעֲקֹב
6 וַיִּשְׂרָאֵל מִה פָּעַל אֵל" – שְׁמַלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת יִשְׁאָלוּ זֹאת
7 לַצִּדִּיקִים. וּבְמָקוֹם שֶׁהָיוּ מִלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת אוֹמְרִים⁶³ "אֵיזָה
8 מָקוֹם בְּבוֹדוֹ", יֹאמְרוּ (שְׁעִיָּה ו, א) "מָלֵא כָּל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ".

9 וְזֶהוּ "אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בַּעֲלָה" (משלי יב, ד); שְׂאוֹר ה'
10 הַמִּתְגַּלָּה בָּהּ עֲכָשׂוּ נִקְרָא "בַּעֲלָה" אֲבָל לַעֲתִיד יְהִיָּה
11 בַּמִּדְרָגָה גְבוּהָ יוֹתֵר. לָכֵן כְּתִיב (עֲמוֹס ה, ב): "נִפְלָא לֹא
12 תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל". פִּירוּשׁ: שְׁלֹא יְהִיָּה שִׁיף לָהּ
13 בַּחֲבִינַת קִימָה וְעֲלִיָּה, כִּי יְהִיָּה אוֹר ה' בְּגִילּוֹי רַב לְמַשָּׂה
14 דּוֹקָא. וְהֵינּוּ מִשּׁוּם שֶׁ"אַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא"⁶⁴, וְלֹא
15 "לֹא־כַפִּיָּיָא לְסִטְרָא־אַחְרָא" בְּלִבָּהּ – לְבִטְלָם וּלְהַכְנִיעֵם
16 כְּמוֹ בִּשְׂאָר גָּלוּת דְּכְתִיב (תְּהִלִּים קלו, יא): "לְמִמְּכָה מִצְרִים
17 בְּכִבּוּרֵיהֶם" וגו'⁶⁵, "וַיַּהֲרֹג מַלְכִּים אֲדִירִים" וגו' (תְּהִלִּים קלו,
18 יח), רַק כִּי גַם אֵז "אַהֲפֹף אֶל עַמִּים שָׁפָה בְּרוּרָה" וגו'⁶⁶,
19 "וְהִלְכוּ עַמִּים רַבִּים" וגו'⁶⁷.

20 וְהִנֵּה מַעֲיָן זֶה הִיָּה הִנֵּס שֶׁל פּוֹרִים – שְׁנֵתְהֶפֶף לֵב
21 אַחֲשׁוּרוֹשׁ לְטוֹב: אוֹתוֹ הִפָּה עֲצֻמוֹ שְׁאֲמָר⁶⁸ (אֶסְתֵּר ג, יא):

22 "וְהָעַם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ", הוּא עֲצֻמוֹ אֲמָר (אֶסְתֵּר
23 ח, ח): "וְאַתֶּם כְּתָבוּ עַל הַיְּהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם". שְׁהוּא
24 עֲנִין "אַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא", "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה'"
25 לְמַשָּׂה בְּמָקוֹם הַחֲשֹׁךְ דּוֹקָא.

26 וְלָכֵן אֲמָרוּ רַז"ל שֶׁגַם הִלְכוּת אֵינָן בְּטָלוֹת:
27 וּבִיאוֹר הָעֲנָן: כִּי הִנֵּה אֲמָרוּ רַז"ל עַל פְּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים
28 ח, יד) "בָּרַח דּוֹדִי וּדְמָה לָךְ לִצְבִי וְגו'": "מִה צְבִי מִחֲזִיר
29 רֹאשׁוֹ לְאַחֲרָיו"⁶⁹, דְּהֵינּוּ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כְּמוֹ שְׁבָאָדָם,
30 בְּעֵצָם רֹאשׁוֹ הִנֵּה מוֹנָח בְּתוֹכוֹ מוֹח⁷⁰ וְשָׁכְלוּ וּבִינָתוֹ,
31 וּכְשֶׁמִּחֲזִיר עֵצָם רֹאשׁוֹ לְאַחֲרָיו, הִנֵּה גַם הַמוֹחַ אֲשֶׁר
32 בְּתוֹכוֹ וְרוּחַ שָׁכְלוּ וּבִינָתוֹ נִמְשָׁכִין אַחֲרָיו;

33 כִּף בְּכִיכּוֹל הַמִּשְׁפָּח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא וְהַלְבִּישׁ רְצוֹנוֹ
34 וְהַכְמִיתוֹ בְּמָקוֹם אַחֲרָיו, שֶׁהֵם בַּחֲבִינַת חִיצוֹנִיּוֹת, דְּהֵינּוּ
35 בְּעֵינֵינִים גִּשְׁמִיִּים: כְּמוֹ בְּבַהֲמוֹת – בְּסֹדֶר קִדְשִׁים⁷¹,
36 וּבְמַעֲוֹת – בְּסֹדֶר נְזִיקִין, דְּפִנְיָמִית רְצוֹנוֹ וְהַכְמִיתוֹ יִתְבָּרַךְ
37 מְלֻבָּשִׁים בָּהֶם, וְגַם מְדוּחָיו יִתְבָּרַךְ הֵם נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם
38 מֵאֲלִיהֶם וּמִמִּילָא, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (אִיכָה ב, א): "הִשִּׁיב אַחֲוֹר
39 יָמֵינוּ" וגו'⁷².

40 וּ"בַּחֲכֻמָּה אֶתְבָּרִירוֹ"⁷³ – פִּירוּשׁ: כִּי אֵין לְשׁוֹן בִּירוֹר
41 נּוֹפֵל אֲלָא בְּדָבָר שְׁמַתְעֵרֵב, בְּגוֹן "מִין בְּמִינוֹ וְאִינוֹ
42 נִיבָר"⁷⁴.

(66) "לְקָרָא כָּלֵם בְּשֵׁם ה' לַעֲבֹדוֹ שְׁכֵם אַחֲדוֹ". צָפְנִיָּה ג, טו.

(67) "וְאֲמָרוּ לָכֵן וְנִגְלָה אֵל ה' דר, אֵל בֵּית אֱלֹקֵי יַעֲקֹב, וְיִרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֵה
בְּאֶרְחֵיתִי". יְשַׁעְיָה ב, א.

(68) (אוֹתוֹ הִפָּה עֲצֻמוֹ שְׁאֲמָר... הוּא עֲצֻמוֹ אֲמָר: עַל פִּי לְשׁוֹן הַזֶּה חֶלֶק ב, כג, ב
(עַל פְּרַעוֹה): "הַזֶּהוּא פּוֹמָא דְאֲמָר דָּא אֲמָר דָּא". פְּסִיקְתָּא רַבְתִּי פְּרָשָׁה יד: "אוֹתוֹ
פֶּה שֶׁאֲמָר אֲנִי מִשְׁחַק בָּהֶם – הַתַּחֲתִיל אוֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁבָּהַר בְּאוֹמֶה זו כר". נְעוּד.

"וְעֵינִי לְקוֹשֵׁי תוֹרָה פְּרָשֶׁת תַּצָּא סוּף דְּבוֹר הַמִּתְחִיל וְלֹא אָבָה וּמ, או) בְּעֵינֵי וְהֶפֶךְ
ה' אֶלְקֵיךָ לָךְ אֵת הַקְּלָלָה לְכַרְכָּה". – אוֹר הַתּוֹרָה שְׁמוֹת כֶּרֶךְ ו בִּיא. וְרָאָה אוֹר
הַתּוֹרָה בְּרֹאשִׁית כֶּרֶךְ ב רלח, ב).

(69) (זֶהוּ חֶלֶק ב שְׁמוֹת יד, א (עַל הַפְּסוּק "וּדְמָה לָךְ לִצְבִי"): "אֲמָר רַבִּי שְׁמַעוּ:
אֵין חִידָה כְּעוֹלָם עוֹשָׂה כְּמוֹ הַצְבִּי או כְּעוֹפֵר הָאֵלִים, כְּמוֹ שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ הוֹלֵךְ
מַעֲט מַעֲט, וּמִחֲזִיר אֵת רֹאשׁוֹ לְמָקוֹם שֶׁצָּא מִמֶּנּוּ, וְלַעֲוֹלָם תְּמִיד הוּא מִחֲזִיר אֵת
רֹאשׁוֹ לְאַחֲרָיו. כִּף אֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם אֲנִי גוֹרָמִים שְׁתַּסְתַּלַּק
מִבִּינֵינוּ, יִהְיֶה רְצוֹן שֶׁתִּבְרַח כְּמוֹ הַצְבִּי או כְּמוֹ עוֹפֵר הָאֵלִים, שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ וּמִחֲזִיר
אֵת רֹאשׁוֹ לְמָקוֹם שֶׁהֵינִי". וְרָאָה בְּאֶרְבֹּה דֶּרֶךְ חַיִּים לְאֲדַמְרִי הָאֲמָצְעִי קט, ד
וְאִילָף).

(70) מוֹנָח: בְּכַתָּב יד: מוֹנָח.

(71) (רָאָה תִּנְיָא פֶּרֶק ד).

(72) (רָאָה הַנִּסְמָן בְּהִנָּחַת הַצִּמָּח צֶדֶק בְּלִקוּשֵׁי תוֹרָה דְּרוּשִׁים לְסוֹכּוֹת עט, ד).

(73) (רָאָה זֶהוּ חֶלֶק ב רנח, ב. עץ חַיִּים שֶׁעַר רַפִּ"ח נִצְוָצִין (שְׁעַר יח) פֶּרֶק ה.
שְׁעַר מ"ו וּמ"ד (שְׁעַר לט) דְּרוּשׁ א. נְעוּד).

(74) (מִיֵּין בְּמִינוֹ וְאִינוֹ נִיבָר כָּךְ עַל דֶּרֶךְ מוֹשֶׁ: רָאָה מֵאֲמָרֵי אֲדַמְרִי הַנֶּחָן עֲנִינִים
חֶלֶק ב עַמּוּד שַׁחַח. תַּט).

(61) (זֶהוּ חֶלֶק ג רנו, ב בְּרַעְיָא מִהִמְנָא: "הִזְנוּ"ה, מִנִּיהַ תְּלִיָּא כָּל הַזֵּינִין, וְאִיזוֹ
וְכָל הַזֵּינִין וְדִלְיָה, סְהַדִּין עַל מֵאֲרִי עֲלֵמָא, דְּאִיזוֹ תָּנוּ קֶדֶם כָּל הַזֵּינִין. וְאִיזוֹ בְּתוֹךְ
כָּל הַזֵּינִי. וְאִיזוֹ לְאַחֵר כָּל הַזֵּינִי, וְדָא רָוָא. וְסְהַדִּין הַזֵּינִין עֲלֵיהֶם, הִזְנָה, הִזְנָה, וְהִזְנָה.
הוּבָא בְּתִנְיָא, שְׁעַר הַיְּחִיד וְהָאֲמוּנָה פֶּרֶק ז: "כִּי שֵׁם הַזֵּינִי מוֹרָה שֶׁהוּא לְמַעֲלָה
מִן הַזֵּינִין, שֶׁהוּא הִזְנָה הִזְנָה בְּרִנֵּעַ אַחֲדוֹ". וְרָאָה מֵאֲרִי מְקוֹמוֹת לְתִנְיָא. הַנִּסְמָן
בְּתוֹרַת חַיִּים מִקֵּץ רִישׁ, ד).

(62) (רָאָה בְּמִדְרַב רַבָּה פְּרָשָׁה כ, כ (עַל לַעֲתִיד לְבָא): וּמִלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת רּוֹאִין
אֵת יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹן מִה הוֹרֵה לָכֵם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִפִּי שְׂאִין יְכוּלִין
לִקְנֵס בְּמִחְצָתוֹן שְׁאֲמָר כָּעַת יֹאמַר לַיֵּעֲקֹב וגו'. וְכֵן הוּא בְּתַנְדּוּמָא, בְּלָק יד.
וּבְפִירוּשׁ רַשִׁי עַל הַפְּסוּק: וּמִחְצָתוֹן לְפָנִים מִמִּלְאֲכֵי הַשֶּׁרֶת וְהֵם יִשְׁאָלוּ לָהֶם "מִה
פָּעַל אֵל". וְרָאָה גַם מֵאֲמָרֵי אֲדַמְרִי הָאֲמָצְעִי בְּמִדְרַב חֶלֶק ב עַמּוּד תִּיג. נְעוּד).

(63) (נִסְחַ קְדוּשַׁת בְּתֵר. פֶּרֶקִי דְרַבִּי אֶלְעָזָר פֶּרֶק ד. וְרָאָה זֶהוּ חֶלֶק ג פב, א.
רַפֵּא. א. נְעוּד).

(64) (רָאָה זֶהוּ חֶלֶק א ד, א. תִּנְיָא פֶּרֶק י כו. וּבְמֵאֲרִי מְקוֹמוֹת לְשֵׁם. הַנִּסְמָן
בְּסִפְרֵי הַמֵּאֲמָרִים תְּרַכ"ט עַמּוּד פח. תרל"ח עַמּוּד קנב).

(65) (רָאָה סִפְרֵי הַשִּׁחִיתוֹת תַּשְׁמִי"ח חֶלֶק א עַמּוּד 359 מִבְּאֵר מַעֲלַת ה' אַתְּהֶפְכָּא"
בְּנֵס "לְמִמְּכָה מִצְרִים בְּכִבּוּרֵיהֶם", וּבְהַשְׁרָה: וְהוּא שְׁכָתוּב שֶׁ"לְמִמְּכָה מִצְרִים
בְּכִבּוּרֵיהֶם" הוּא עֲנִין דְּאַתְּהֶפְכָּא בְּלִבָּהּ (וְנֵס פּוֹרִים הוּא לְמַעֲלָה מִנּוֹה, בַּחֲבִינַת
אַתְּהֶפְכָּא) – חֲרִי זֶה מִפְּנֵי שֶׁשֵּׁם קָאִי לְהַפִּירוֹשׁ, כִּי "אַתְּהֶפְכָּא" דְּפּוֹרִים (א)
נִעֲשִׂית עַל יְדֵי בְּקָשְׁתָּהּ שֶׁל אֶסְתֵּר, (ב) וְרַק בְּנוֹגֵעַ לְדִיבּוּרֵי שֶׁל אַחֲשׁוּרוֹשׁ,
לְמִדְרָכִי וְאֶסְתֵּר, "וְאַתֶּם כְּתָבוּ עַל הַיְּהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם", מִה שְׂאִין כֵּן
הֵאֱתָהֶפְכָּא ד"לְמִמְּכָה מִצְרִים בְּכִבּוּרֵיהֶם" (א) נִעֲשִׂית עַל יְדֵי כְּבוֹרֵי מִצְרִים מִצֵּד
עֲצָמָם שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא בִּיקְשׁוּ מִנֶּה דְרָב, (ב) וְהֵם צָעֲקוּ (לֹא רַק עַל פִּי
דִּיבּוּרָם וְכִינִיָּא בּוֹ) הִיכּוּ וְהָרְגוּ בְּמִצְרִים". וְרָאָה בְּבִיאור יוֹתֵר בְּלִקוּשֵׁי שִׁחִיתוֹ
חֶלֶק יב הַמּוֹבָא לְעִיל הַקֶּרֶךְ 20. וְרָאָה מֵאֲמָרֵי אֲדַמְרִי הָאֲמָצְעִי נ"ף עַמּוּד שַׁחַח.
שַׁחַח).

התגלות בבחינת "זה" – בעניני התורה, אלא ש"עומד
אחר פתלנו" – שאין אור ה' שורה ומתגלה בו מפני
שעונותיכם מבדילין⁸¹, ועומד לנגדו בכותל.
והעצה היעוצה לזה (שם): "משגיח מן החלונות, מציין
מן החרפים". כי חלון הוא חלל שנעשה בכותל, וכן ענין
החרפים, אלא שחרפים הם סדקים קטנים, וחלון הוא
חלל גדול יותר.
כך על דרך משל, הנה אמרו רז"ל: "פתחי לי כחודה
של מחט כו"⁸². דהיינו, שישבור לבו לב האבן⁸³, להיות
לו "רוח נשברה, לב נשבר" (תהלים נא, ט). כי כל המסכים,
והכותל, והמחיצה המפסקת בינו לאביו שבשמים⁸⁴ –
הוא בחינת גסי הרוח⁸⁵, אשר על פן מחשב עצמו ליש,
וחפצי עצמו יקרים בעיניו מחפצי שמים.
ועם כל הנ"ל יובן ויבאר היטב ענין אסתר:
שמתחלה בראותו את המלכה "עומדת בחצר" (אסתר
ה, ב), היה בחינת "זאת עולה מן המדבר" הנ"ל⁸⁶. כי גם
בחינת "חצר הפנימית" (אסתר ה, יא) למדבר יחשב נגד "בית
המלך" ממש, לפי שאין המלך דר בקביעות בחצר כמו
בבית⁸⁷;
אזי מתגלה הארת והמשכנה אור ה' וְאִזּוּ "ותקרב
אסתר" (אסתר ה, ב) – שמתעלה ומתקרבת אל המלך
בתשוקה לדודה, אבל כל העליות והתקרבות אינו אלא
וְתִגַּע בְּרֹאשׁ הַשִּׁרְבִּיט".

כך על דרך משל: סרטור "המחליף פרה בחמור" –
לגבי השונה משנה והלכה זו⁸⁸; וכן קצב המתעסק
בנתוח אברי הבהמה לנתחים ובבני מעים וכו' – הוא
קצב. אך המתעסק לידע⁸⁹ כל פרטי הלכות התלוין
באברי הבהמה – להבדיל בין טרפה לבשרה; וכן
במחליף פרה לידע ולהבדיל⁹⁰ ולברר בין חייב לזכאי;
וכן בסדר טהרות – בין טמא לטהור כו'; וכן בכל ששה
סדרי משנה וגמרא וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים –
מתגלה ומתברר רצון העליון וחכמתו יתברך, ועל ידי
זה מתברר ונפרד הרע מהטוב, דהיינו, הפסול מהבשר,
וחייב מזכאי.
וכן במצות מעשיות התלוין במדות, כגון שומר
אבדה, שפטור ליתן פרוטה לעני – ש"עוסק במצוה
פטור ממצוה"⁹¹. והיינו אם עוסק בה לצרכה – לשטחה
ולנערה⁹²; ואין חילוק בין היא אבדת עשיר או עני. מה
שאיין כן אם שומר כסות שלו, אפילו אינו עשיר כמו
בעל אבדה, הרי אין בו מצוה.
וכן הענין בצדקה וגמילות חסדים: מה שעושה חסד
עם הבריות – הרי זה מצוה, ואם עושה לצרכו אין בו
מצוה. ואם כן, כשעושה מצוה בדבר גשמי הרי הוא
ענין ההתהפכות חשוכא לנהורא, שאור ה' הוא גילוי
רצונו יתברך, ואור⁹³ במקום החשך הגשמי דוקא.
וזהו "הנה זה עומד אחר פתלנו" (שיר השירים ב, ט);
פירושו: בחינת חכמתו ורצונו יתברך הוא בחינת

81) במקום אחר גם מצוין להקדמת ספר חרדים: "פתחי לי אחותי רעיתי פתח קטן
כשל מחט ואפתח לכם כפתחו של אולם". וראה הנסמן בתורת מנחם חלק כו
עמוד 410. ספר המאמרים תרל"ח עמוד תסד.
82) (לבו לב האבן: על פי יחזקאל יא, ט. ועוד.
83) (מחיצה המפסקת בינו לאביו שבשמים: על פי לשון הגמרא פסחים פה, ב.
ועוד.
84) (שפי הרוח: בכתב יד: גסות הרוח).
85) (אסתר ה, א: ביום השלישי ותלכש אסתר מלכות ותעמוד בחצר
בית המלך הפנימית נכח בית המלך גו. ויהי כראות המלך את אסתר המלכה
עומדת בחצר נשאה חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו
ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט).
86) (ראם דבור המתחיל "כי תשמע" לקושי תורה פרשת ראה כג, ב (נסמן
בהגהת הצמח צדק בסוף המאמר): "חצר החיצונה" הוא בחינת פסוקי דומרה
שהם המדברים בשבח גדולת ויצר הכל כו, ו"חצר הפנימית" הוא קריאת שמע
וברכותיה, "והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות" הוא בחינת תפלת
שמונה עשרה שהוא בחינת ביטול כו, ומשם "ויושט המלך את שרביט הזהב"
הוא בחינת ומעלת הזהב, דהיינו רשפי אש האהבה כו, שהוושט והמשיך
מבחינת "בית" לבחינת "חצר הפנימית", דהיינו שיהא גילוי אהבה זו גם בקריאת
שמע בקיום "ואהבת" כו". וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק א
עמוד תה. תח).

75) (בבא מציעא פרק ח משנה ד).
76) (לידע: בכתב יד: ולמוד לידע).
77) (לידע ולקבדיל וקבד: בכתב יד: להבדיל וקבד).
78) (בבא קמא נו, ב (ורשי"א) "שומר אבדה... בשומר שבר דמי... בההיא
הנאה דלא בעינא למיתבי ליה ריפתא לענינא הוי בשומר שבר" (והעוסק במצוה
פטור מן המצוה).
79) (בבא מציעא פרק ח משנה ח (ופירוש רבי עובדיה ברטנורא): "מצא כסות,
מנערה אחת לשלשים יום. ושוטחה לצרכה (לשלט בה אייר, שלא תאכלנה
עש). אבל לא לכבודו".
80) (ואור: בכתב יד: יאיר).
81) (על פי ישעיה נט, ב: "כי אם עונותיכם היו מבדלים בינכם לבין אלקיכם".
וראה זהר חלק ב קטו, ב. תניא פרק יד. ועוד. וראה לקמן ק, א. ושם נסמן).
82) ("ואני אפתח לכם כפתחו של אולם". הובא בבמה מקומות בדא"ת. ולעת
עתה צריך עיון מקומו. – בלקושי תורה קרח (נה א) מביא גירסא אחרת בשיר
השירים רבה על פסוק אני ישנה ופתחי לי. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני
פתחו לי פתח אחר של תשובה בחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו
עגלות וקרינות נכסות בו). בלקוט שמעוני שם, בזהר חלק ג צה א. ומסיים:
ובמקום אחר אמרו ואני אפתח לכם כפתחו של אולם. ומפרש גירסא זו דוקא.
– וראה גם כן פסיקתא רבתי פרק טו פסיקתא דרב כהנא פרשת החודש ופתחי
לי פתח כחיריה של מחט ואני פותח לכם פתח שיהיו אהלים כו; יכולין נכנסין
בו. – לקושי שיחות חלק א עמוד 191.

9 **הזהב** – שִׁאִיר אור ה' בגילוי לְמִשָּׁה דִּוְקָא.
10 וְאֵן **וּתְקַם אֶסְתֵּר** (שם, ד) – פִּירוּשׁ: שְׁקֵמָה עַל עֲמֻדָּה
11 וְעַל מִצְבֵּה שְׁלֹא תִצְטָרֵךְ עוֹד לְבַחֲנִית "עוֹלָה מִן
12 הַמִּדְבָּר"⁹¹.
13 וְזֶהוּ **וּתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ** (אֶסְתֵּר ח, ד) – שְׁתַּהַּא⁹²
14 בַּמִּדְרָגָה גְּדוֹלָה – **לִפְנֵינוּ**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מְשִׁלִּי יב, ד) **"אִשָּׁת**
15 **חֵיל – עֲטָרַת בַּעֲלָה"**⁹³;

1 אָבֵל אַחֲרֵי כֵן כְּתִיב (אֶסְתֵּר ח, ג): **"וּתוֹסֵף אֶסְתֵּר וְגו'"**⁸⁸,
2 דְּהֵיִינוּ בְּהִיּוֹתָהּ אִתּוֹ בְּבֵית, **"וּתִבְרַךְ וּתִתְחַנֵּן לוֹ לְהַעֲבִיר**
3 **אֶת רַעַת הַמֶּן הָאֲגָנִי** [...] אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים" (שם),
4 שֶׁהִבְכִּיהָ הָיָא לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל נִצּוּץ אֱלֹהוּת⁸⁹
5 אֲשֶׁר נִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשִׁים גָּסִי הָרוּחַ⁹⁰, מִבְּחִינַת הַמֶּן **"אֲשֶׁר**
6 **– הוּא – חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים"**, כִּי מִמֶּנּוּ בָּאִים לַיְּהוּדִים
7 מִחֲשׁוֹבוֹת כְּאֵלּוֹ, וְאֵן יִתְהַפְּכוּ חֲשׁוֹכָא לְנֹהָרָא.
8 וְלִכֵּן **"וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת" כָּל הַשְּׂרֵבִיט**

(92) (שְׁתַּהַּא בְּכַתֵּב דִּ: פִּירוּשׁ שְׁתַּהַּא).

(93) (וְעֵינִן מַעֲנִין **"וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ"** כו'): בְּמָה שְׁנִתְבָּאָר פְּרָשֶׁת רָאָה עַל
פְּסוּק **"כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל כו"** (נִתְעַק לְעִיל הֶעֱרָה 87). וְגַם מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ
חֶלֶק א' פְּרָשֶׁת וַיְחִי (רַכ"ח, עֲמוּד ב'). (**"וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הוּא סוּד**
סְמִיכַת גְּאוּלַּת לְתַפְלָה, כִּי גְאוּלָּה מוֹרִיד הָאֶרֶץ מִלְמַעְלָה וּמַעְלָה אֶת הַתַּפְלָה –
סוּד הַמְּלָכוֹת – בְּאֲצִילוֹת כו'. וְאַחֲרֵי כֵן עוֹלָה הַתַּפְלָה עִם הַגְּאוּלָּה עֲצֻמָּה כו'".
– הוּבָא בְּאוֹר דְּהוֹרָה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְלְעִיל פְּרָשֶׁת בְּרֵאשִׁית דְּבוּר הַמִּתְחִיל
הַשְּׂמִינִים כְּסָא").

גַּם שֵׁם דְּבוּר הַמִּתְחִיל **"כִּי תִשְׁמַע"** הֵנ"ל נִתְבָּאָר עֲנִין **"חֲצֹר הַפְּנִימִית"**
וְעֵינִן **בֵּית**.

וְעֵינִן עוֹד מַעֲנִין **בֵּית** – לְעִיל פְּרָשֶׁת בְּרֵאשִׁית דְּבוּר הַמִּתְחִיל **"הַשְּׂמִינִים**
כְּסָא כו', אִי זֶה בֵּית כו'. וְעֵינִן עוֹד לְעִיל פְּרָשֶׁת וַיֹּשֶׁב (ל, ד), בְּהַפְטָרָה
דְּחִנּוּקָה, עַל פְּסוּק **"תִּשְׁמֹר אֶת חֲצֹרִי"** – בְּעֵינִן אַחֵר).

(88) (אֶסְתֵּר ח, ג): **"וּתוֹסֵף אֶסְתֵּר וּתְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַפְּלֵי לִפְנֵי רַגְלֵי וְתִבְרַךְ**
וְתִתְחַנֵּן לוֹ לְהַעֲבִיר אֶת רַעַת הַמֶּן הָאֲגָנִי וְאֵת מִחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים.
וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ גו'").

(89) (רָאָה תִּנְיָא פֶּרֶק מִדָּה. לְעִיל מִשְׁפָּטִים עַט, ב. וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת. אֲגָרַת
הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק ז).

(90) (בְּלִבְנוֹשִׁים גָּסִי הָרוּחַ: בְּכַתֵּב דִּ: **בְּלִבְנוֹשִׁי גָּסִית הָרוּחַ**. רָאָה לְקַמֵּן צַה, א
וּבְנִסְמֵן שִׁם).

(91) (רָאָה מֵאֲמָרִי אֲדֻמוֹר הָנֶקֶן עַל הַתּוֹרָה חֶלֶק א' עֲמוּד שְׁצו: **"כִּי לִשְׁוֹן קִימָה**
פִּירוּשׁוֹ ב' עֲנִינִים: א' – לִשְׁוֹן הַנִּגְהָה וְחִתּוּשָׁאוֹת. כְּמוֹ **"מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוֹם"** כו'.
וְהַב' – לִשְׁוֹן הַעֲמֻדָּה וְקִיּוֹם כו'. וְכֵן בְּסִפֵּר הַתְּקִירָה לְהַצְמִחַ צֶדֶק פֶּד, א מְבִיא
עַל פִּי הַרְמְבִּים בְּמוֹרָה נְבוּכִים חֶלֶק א' פֶּרֶק יב שִׁישׁ שְׁנֵי עֲנִינִים בְּפִירוּשׁ קִימָה:
א. קִימָה הַיִּפֹּף הַיְּשִׁיבָה אוֹ הַנְּפִילָה. ב. קִיּוֹם הַדְּבָר וְאִמִּיתוּתוֹ, כְּמוֹ **"וְקָם גו"**
לְצִנְיָתוֹת" בְּפִרְשֵׁת בְּהַר כֹּה, ל. אוֹ **"וְתִגְדֹּר אֲמָר וְקָם לך"** בְּאִיּוֹב כב, כח. וְעוֹד.
עֵינִן שִׁם.

רָאָה חֲסִידוֹת מְבֹאֲרֶת עֲמוּד פֶּד).

ב.

הוּד כ"ק אֲדֻמוֹר מְרֵנָא וּרְבִנָּא דוֹבְעֵר – אֲדֻמוֹר הָאֲמֻצְעִי

תּוֹרַת חַיִּים

18 טו"ר שְׁגֵרַם מוֹת כו' וְכִשְׂיֹאכֵל מַעַה"ח יַחֲזוֹר וַיְחִי' חַיִּי
19 עוֹלָם כו'. אֵךְ הָעֵנִין הוּא דָאֵם לֹא הִיָּה הָאֲדָם אוֹכֵל
20 מַעַה"ד ה' מַעֲלָה טוֹבָה וַיִּתִּירָה מַה שִׂיאֵכֵל מַעַה"ח אֵךְ
21 כֹּאשֶׁר אָכַל מַעַה"ד וְנִתְעַרַב בְּרַע בְּבַחֲי' יִדְעָה דֹא"פ
22 כְּנ"ל ע"כ אִם יֹאכֵל גַּם מַעַה"ח וַיְחִי לְעוֹלָם יְהִי' גַּם
23 לְהֵרַע קִיּוֹם וַחֲיוּת לְעוֹלָם. דִּהְנֵה שְׂרַשׁ עֲנִין עֵץ הַחַיִּים
24 הוּא בְּבַחֲי' מְקִיף דַּחְכָּמָה שְׁלִמְעֵלָה מְבַחֲי' הַמִּשְׁכַּת
25 הַחֲכָמָה בְּהַתְּחַלְקוֹת הַמְּדוּת שְׁבַלֵּב וְכַמ"ש בַּע"ח
26 דַּעַה"ד טו"ר מִתְחִיל מִהַחֲזָה וּלְמַטָּה אֲבֵל עַה"ח הוּא
27 בְּמְדוּת שְׁלִמְעֵל' מִן מְדוּת הַלֵּב. וְע"כ נֹא' יְמוּתוֹ וְלֹא
28 בַּחֲכָמָה שֶׁאֵין שֵׁם הַסְתַּעְפוֹת מִיָּתָה כִּלְל מִפְּנֵי שַׁעֲץ
29 הַחַיִּים הוּא לְמַעֲלָה מִשְׂרַשׁ הַתְּחַלַּת עַה"ד טו"ר כו'.
30 וְשֵׁם נֹאמֵר אִם צִדְקָתָהּ מִתֵּן לוֹ וּרְבוּ פִּשְׁעֵיךְ מַה
31 תַּעֲשֶׂה לוֹ דְּצִדְקָתָהּ הוּא בְּבַחֲי' הַטוֹב וּרְבוּי' פִּשְׁעֵי' הוּא
32 בְּבַחֲי' הָרַע כו'. וַאֲיֵין הַטוֹב נּוֹתֵן לוֹ תּוֹס' אוֹר וְלֹא הָרַע
33 עוֹשֶׂה לוֹ פִּגְמָם וְגִרְעוֹן אוֹר כִּלְל. וְז"ש אִם צִדְקָתָהּ מִתֵּן
34 לוֹ וּרְבוּ פִּשְׁעֵיךְ מַה תַּעֲשֶׂה לוֹ לְהִיּוֹת שְׁהִיא לְמַעֲלָה

1 (ה) וְזֶהוּ שֹׁאמֵר הֵן הָאָדָם ה' כֹּאחַד מִמֶּנּוּ לְדַעַת
2 טו"ר. פִּי' הֵן גַּם הָאָדָם שְׁהוּא בְּבַחֲי' או"פ
3 כְּכִלִּי ה' כֹּאחַד מִמֶּנּוּ בְּבַחֲי' דַּעַת טו"ר שְׁבַבְחִי' מְקִיף
4 וְזֹאת רִיעוּתָא גְּדוֹל' לְכָל הָעוֹלָמוֹת מִטַּעַם הֵנ"ל. וַאֲיֵין
5 הַכוּוּנָה בְּמ"ש כֹּאחַד מִמֶּנּוּ רַק בְּעֵינִן יִדְעַת טו"ר בְּלִבְד
6 אֲבֵל לֹא כֹאחַד מִמֶּנּוּ מִמֶּשׁ שְׁהוּא בְּבַחֲי' מְקִיף אֵלֹא
7 אֲדוֹרְבָה בְּבַחֲי' או"פ. וְז"ש הֵן הָאָדָם שְׁהוּא בְּבַחֲי' א"פ
8 ה' כֹּאחַד מִמֶּנּוּ שְׁבַבְחִי' מְקִיף וְלוֹ הִדְבֵּר מְזִיק שִׁיתְעַרְב
9 בְּרַע כו'. וְלִזֶּה הַטַּעַם לֹא רִצָּה ה' שִׁיטְעוּם הָאָדָם
10 מַעַה"ד טו"ר כִּלְל כְּדִי שְׁלֹא יִדַּע מִמְּצִיאוֹת הָרַע כִּלְל
11 כְּנ"ל וְד"ל. וְהֵנָּה לְאַחֲרֵי שֹׁאכֵל אָדָם וְטַעַם מַעַה"ד טו"ר
12 וְנִתְעַרַב בְּרַע אִז חֲשַׁשׁ ה' וְאֹמֵר וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ
13 וְלִקַּח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַיְחִי לְעוֹלָם. וַיֵּשׁ לְהִבִּין
14 לְכֹאֲוֹרָה מִהוּ חֲשַׁשׁא זֹו דִּהְלֹא עֵץ הַחַיִּים הוּא לְמַעֲלָה
15 מְבַחֲי' טו"ר לְגִמְרִי וְלֹא יִזִּיק לְאָדָם כְּלוֹם כְּמוֹ עַה"ד
16 כו'. וְמָה שִׁיחִי' לְעוֹלָם לְכֹאֲוֹרָה זֶהוּ מַעֲלָה טוֹבָה
17 וְאֲדוֹרְבָה זֶהוּ תִּיקוֹן הַדְּבַר לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוּוֹת בַּעַה"ד

היו נמשך הרע במורגש כ"כ להיות ממנו הסתעפות
המות רק ה' כלה כשבא קצו כנ"ל וד"ל). וכמ"ש
לעתיד בלע המות לנצח ואת רוח הטומאה אעביר כו'.
וזהו לימות המשיח דוקא שיבוררו כל בחי' גבורות
קשות שנמשכו בסיבת אכילת אדם מעה"ד כידוע
שזהו כל עיקר כל התורה כולה לברר לעה"ד טו"ר
כמו כל חלב וכל דם לא תאכלו ולא תלבש שעטנו
וכה"ג כי בחכמה איתברירו דוקא. והגם שנאמר ורבו
פשעין כו' היינו בבחי' עה"ח עצמו קודם שאכלו אדם
לאחר שטעם מעה"ד ולא כאשר יאכל מעה"ח לאחר
שטעם מעה"ד שאז אדרב' רצון המאציל לבער הרע
מכל וכל וכמ"ש ראה נתתי כו' ובחרת בחיים וכידוע
כל עיקר ענין סו"מ וע"ט שע"י המצות שהוא רק לתקן
לחטא אדה"ר בעה"ד טו"ר משא"כ בלא אכילת עה"ד
הרי נאמר אם צדקת מה תתן לו ברמ"ח מ"ע ורבו
פשעין בשס"ה ל"ת מה תעשה לו כנ"ל בשרש ענין
עץ החיים כו' וד"ל. וזהו שאמר ועתה פן ישלח ידו
ולקח גם מעה"ח ואכל וחי לעול'. פי' ועתה דוקא
לאחר שאכל מעה"ד ונתערב הרע בטוב אז יש חששא
פן יאכל מעה"ח ויהיה גם להרע חיות עולם דהיינו
שהרע כמו שהוא בלי תיקון וביורר כלל וכלל יחיה
גם הוא חיי עולם. ובזה מתורץ הקושיא דלעיל
דלכאורה היה אכילת עה"ח תיקון לאכילת עה"ד
להעביר המות כו'. דבאמת שהגם שהי' מעביר המות
והי' חי לעולם אבל גם הרע הי' חי לעולם בלי תיקון
וביורר כלל וזה מזיק לאדם יותר ויהי' רעתו יותר
מטובה זו שיחי' לעולם וד"ל:

והנחש ריה ערום

מעלה מבחי' התחלקות המדות שבלב שמשם לא יוכל
להיות בחי' ידיעה מורגשת להתפעל מן הטוב והרע
רק בבחי' מקיף בלבד יודע את הטוב ורע כנ"ל
בידיעה אלקית כו'. וע"כ יכול לסבול את הרע ומאריך
אף לרשעים ולצדיקים בשוה כו'. אך זה לכאורה גורם
קיום נצחי להרע שאין לו אבוד וכליון מאחר שאינו
תופס מקום להתפעל ממנו כמ"ש ורבו פשעין מה
תעשה לו כו'. אבל הענין הוא דאין לרע יניקה מן
הטוב כלל בבחי' מקיף זה כנ"ל וכתוב קץ שם לחשך
הרי יש לרע שיעור ומדה לחיותו וקיומו ע"פ מאמר
קו המדה וככלות קיצם הי' הרע כלה ממילא מאחר
שאין לו תעורבות בטוב כלל והוא דבר בפ"ע כנ"ל
אך הנה כאשר אכל אדם מעה"ד ונתערב הרע בטוב
כנ"ל אז כאשר יאכל אח"כ מעה"ח וחי לעולם מטעם
הנ"ל הרי גם בחי' עץ החיים בא ונמשך באדם בבחי'
או"פ כמו עה"ד ממש ובאכילת עה"ד נתערב באדם
הרע בטוב אז בהכרח שגם בחי' אכיל' דעה"ח יבא
בחלק הרע שבו ג"כ וא"כ יהי' להרע ג"כ קיום וחיות
נצחי וחי לעולם בלי איבוד וכליון כלל. והגם שנאמר
גבי עה"ח (איוב לה, ו) ורבו פשעין מה תעשה לו
היינו כמו שהוא בבחי' מקיף דחכמ' משא"כ כשבא
בתוך האדם שהוא בבחי' או"פ הרי יקבל גם הרע
יניקה בבחי' או"פ באכילה זאת שיאכל מעה"ח וגם
הרע יחי' חיי עולם כמוהו. וזהו הפוך רצון המאציל
שרצה שיהיה איבוד וכליון לרע שבעה"ד אשר אכל
אדם בבחי' או"פ שנמשך ממנו המות (אבל בלא
אכילת אדם עה"ד לא הי' צריך הרע ביעור מפני שלא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

דאצילות כמו שכתוב בתקוני זהר³² "בינה מקננא
בבורסיא"³³, שהוא עולם הבריאה. והיא הנקראת רקיע,
על כן נקרא ישיבה זו "מתיבתא דרקיע".
פי הנה ידוע³⁴ על פסוק "ועל ראשי החיות רקיע"³⁵
שהם ב' מיני חיות:

והנה יש כמה מקומות שלומדים למעלה: גן עדן³¹ עליון
שהוא בבריאה, וגן עדן התחתון שהוא ביצירה, וכיצא
פריי המדריגות, והיינו הכל ערך ואופן התפיסה שלהם
וההשגה באותן המצות. ומתיבתא דרקיע הם הנשמות
היושבים בגן עדן העליון, שמאיר שם מהארת בינה

חיים שער (מו) בסא הקבדו פרק א.

(34) ראה פרדס שער ערכי הכינים ערך רקיע בשם הזהר.

(35) "ודמות על ראשי החיה הקיע" (תקו"ק א, כב).

(31) גן עדן: בכתב יד: בגן עדן.

(32) תקון ו (כג, א).

(33) ספירת הבינה מקננת (מאריך) בעולם הכסא, (עולם הבריאה). ראה עץ

אָבֵל אַם "סַפֵּק" – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אֹמֵר טְהוֹר,²⁹
וְכוֹלֵהוּ מִתִּיבְתָא דְרִקִיעַ אֲמַרִי טַמֵּא!³⁰

טַעמָם הוּא, שְׁהֵם מַדְמִים זֶה לְכָל סְפִיקוֹת שְׁבִתוּרָה –
שְׁסִפִּיקוֹן טַמֵּא,⁴⁸ וְגַם כָּאן, שְׁמָא קְדָמָה הִבְהֵרַת וְקָבְלוּ
יְנִיקָה בֵּיתָר מִהַקְצָבָה וְהָרִי זֶה טַמֵּא, וּפְסָקוֹ זֶה עַל פִּי
הַשְּׁגָתָם בְּהִלְכוֹת נִגְעִים הַבָּאָה לָהֶם בְּגֵן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן
מִהִבְיָנָה דְאֶצִּילוֹת, בַּחֲנִית רִקִיעַ, שֶׁהוּא הַשְּׁגָה עֲלִיוֹנָה.³⁵

אָבֵל "הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא", שֶׁהוּא אֹר אֵין־סוֹף הַסּוֹבֵב
כָּל עֲלָמִין "אֹמֵר טְהוֹר", וְהֵינּוּ מִשּׁוּם שְׁגָם שְׁקָבְלוּ
יְנִיקָה, מִכָּל מְקוֹם מֵאֲחֵר שֶׁהוּא סַפֵּק וְאֵינוּ יָדוּעַ בְּבִירוֹר
– אֵין בְּכָף כְּלוּם; אוֹ שְׁלֵא קָבְלוּ יְנִיקָה יוֹתֵר מִהֶרְאוֹי כְּלָל,
גַּם שְׁקָדְמָה הִבְהֵרַת, מִפְּנֵי שְׁלֵא נוֹדַע. אוֹ אֵף שְׁקָבְלוּ –
לֹא יִהְיֶה מִזֶּה הַתְּעוּרָרוֹת דִּינִים.⁴¹

וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה הוּא בְּמִמְזוֹר – שְׁסִפִּיקוֹ טְהוֹר⁴⁹ מִצַּד זֶה.
רוֹצֵה לֹמֵר, שְׁגָם לוֹ יִהְיֶה כֵן, מִכָּל מְקוֹם מִפְּנֵי שְׁלֵא נוֹדַע
בְּבִירוֹר אֵינוּ מְזִיק כְּלוּם.⁴⁴

וְהַטַּעַם⁵⁰ לָזֶה יֵשׁ לֹמֵר, כִּי הִנֵּה שְׁבִירַת הַכְּלִים הוּא
מִסְפִּירַת הַדַּעַת,⁵¹ וְלָכֵן נִקְרָא "חֲטָא עַץ הַדַּעַת"⁵² שִׁישׁ
בּוֹ טוֹב וְרַע, וְכָל שְׁלֵא נוֹדַע לְמַטָּה אֵינוּ מְזִיק, כִּי לְמַעְלָה
מִהַדַּעַת לֹא יֵשׁ שְׁבִירַת הַכְּלִים.⁵³

וּכְמוֹ כֵן הַטַּעַם בְּסַפֵּק מִמְזוֹר, כִּי מִמְזוֹר עִם הַכּוֹלֵל
גִּימְטְרִיָּא רַפ"ח⁵⁴, וְהֵינּוּ רַפ"ח גִּיּוּצִין שֶׁנִּפְלּוּ בְּשְׁבִירַת
הַכְּלִים, וּבִאֲמַת הַמִּמְזוֹר עֲצָמוֹ אֵינוּ חַיִּיב בְּדָבָר הָעֵבִירָה
כְּלָל וְלָכֵן כָּל שְׁלֵא נוֹדַע לְמַטָּה שֶׁהוּא וּדְאִי מִמְזוֹר הוּא
כְּשֵׁר, לְמַעְלָה⁵⁵ מִהַדַּעַת אֵין שְׁבִירַת הַכְּלִים.⁵³

וְאַמֵּנָם זֶהוּ לְמַעְלָה מִהַשְּׁגָה, וְלָכֵן לֹא יָדְעוּ
הַמִּתִּיבְתָא דְרִקִיעַ מִזֶּה, שֶׁעִיקֵר לִימּוּדָם הוּא מָה שְׁבָא
בַּשְּׁגָה בְּגֵן עֵדֶן, כִּי מָה שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְּׁגָה נִקְרָא "עֵדֶן"⁵⁶

א' – חִיּוֹן תִּתְאִיִן³⁶, שְׁהֵם מְרַכְבֵּה דְבִי"ע: "פְּנֵי אֶרֶץ",
פְּנֵי שׁוֹר כו"³⁷. וְהֶרְקִיעַ שְׁעַל גְּבִיָּהֶם הוּא מְלָכוֹת
דְּאֶצִּילוֹת.³

ב' – חִיּוֹן עֵילֵאִיִן³⁸ הֵם חֲג'ת דְּאֶצִּילוֹת. וְהֶרְקִיעַ שְׁעַל
גְּבִיָּהֶם הוּא בִינָה. כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּזֶהר³⁹: "הַשְּׁמַיִם שְׁמַיִם"⁴⁰
ב' פְּעָמִים – רִקִיעַ עֵילֵאָה וְתִתְאָה.⁴¹

וְהַטַּעַם שֶׁנִּקְרָא בִינָה רִקִיעַ, הוּא עַל דֶּרֶךְ הַיָּדוּעַ בְּעֵנִין
אמ"ר⁴² – רֹאשִׁי תִיבּוֹת אֹר מִים רִקִיעַ, שֶׁהָאֹר הוּא
בַּחֲנִית חֲכָמָה הַנֶּעֱלָמָה, שֶׁהוּא כַח הַשֶּׁכֶל (וְאֹוִיר בִּי"ד
הוּא אֹר הַכֶּתֶר, שֶׁנִּקְרָא "יֵשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתּוֹ"⁴³ כְּמוֹ הָאֹוִיר
שֶׁאֵינוּ מוֹשֵׁג לְחוּשׁ הָרְאוֹת), וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֶרֶץ
בְּגִילּוֹי, שֶׁהוּא עֵנִין בְּרִיקָה וְסִקִּירָה הַנּוֹפֶלֶת פְּתָאוּם בְּמוֹחוֹ
מִכַּח הַשֶּׁכֶל, נִקְרָא "סִקִּירָה" זֶה מִים לְפִי שֶׁהֵם הֵם
מְצִיאַת דְּבָר הַנֶּחֱפָס, וְאֵינוּ כְּמוֹ הָאֹר. וּמִכָּל מְקוֹם הַמִּים
נִיִּידִי⁴⁴, וְאֵינוּ כְּשֶׁאֵר דְּבָר גּוֹלָמִי, וְגַם מִשְׁתַּנִּים לְפִי גּוֹן
הַכְּלִי, וְכֵף סִקִּירָה זֶה אֵינָה נִגְלִית בַּהֲשָׁגָה גְּמוּרָה,
וּמִרְחֻפֶּת עַל מוֹחוֹ, וְהַתִּיּוֹבוּתָהּ בַּהֲשָׁגָה יִשְׁתַּנָּה לְפִי
הַהֲשָׁגָה וְהַעֲמַקֶּת הַדַּעַת. וְכֹאשֶׁר בָּאָה בַּהֲשָׁגָה בְּבַחֲנִית
בִּינָה, הַנִּקְרָא "רְחוּבוֹת הַנֶּהָר"⁴⁵ עַל שֵׁם מְרַחֵב הַהֲשָׁגָה –
נִקְרָא "רִקִיעַ", שֶׁהוּא גּוֹלָמִי, מוֹגְבֵל וּמוֹשֵׁג כָּכָל פְּרִטּוֹ.²⁰

וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב⁴⁶ "רִקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרֶח", שֶׁנִּגְלָמוֹ וְנִגְלָדוֹ⁴⁷
הַמִּים וְנִעֲשׂוּ קֶרֶחַ, וְעַל כֵּן הַבִּינָה הִיא הַמֵּאִירָה בְּגֵן עֵדֶן
הָעֲלִיּוֹן לְהַשְׁגַּת הַנִּשְׁמוֹת, וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָאוּ הַיּוֹשְׁבִים שָׁם
מִתִּיבְתָא דְרִקִיעַ". וְנִחְלָקוּ בְּדִין הִבְהֵרַת בָּאֵם סַפֵּק אִם
בְּהֵרַת קְדָמָה כו', וְרוֹצֵה לֹמֵר, כִּי זֶה פְּשִׁטָּא לְהוֹ ש"אִם
בְּהֵרַת קְדָמָה – טַמֵּא" כִּי יִנְקוּ הַחִיצוֹנִים מֵאֲדָם הָעֲלִיּוֹן,
וְ"אִם שִׁיעֵר לָכֵן קֹדֶם – טְהוֹר" כִּי לֹא יִנְקוּ בְּיוֹתֵר כִּנ"ל
פְּרָק ב'.

(47) קָפָאוּ וְנִעֲשׂוּ קֶרֶחַ. רֹאה מְקוּוֹאוֹת פְּרָק א מִשְׁנָה ז וּבְפִירוּשׁ רִבִּי עוֹבְדִיָּה
בְּרִטְנוֹרָא שָׁם.

(48) בִּיצָה ג, ב.

(49) קִידוּשִׁין עג, א. רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת אִיסוּרֵי בִיאָה פְּרָק טו הִלְכָּה כא.

(50) הָבָא בְּסוּגָרִים נוֹסָף בְּאֶחָד מִכְתָּבֵי הַיָּד שֶׁל הַמַּאמֵּר. בְּסִפֵּר הַמְקוּרִי נִדְפָס
בְּדָף קיג, ב. דְּהוֹכַח נִמְצָא גַם בְּאוֹר הַתּוֹרָה וּיקְרָא חֶלֶק ב עֲמוּד תְּקֵלָה בְּשׁוּלֵי
הַגִּלְיוֹן.

(51) רֹאה לְעֵיל רִישׁ מִצּוֹת מַחֲזִית עֲמֻלָּה וְשֵׁם נִסְמָן.

(52) רֹאה קִהֲלַת יַעֲקֹב עֶרֶךְ עַץ הַדַּעַת.

(53) רֹאה לְקוּטִי שִׁיחוֹת חֶלֶק יב עֲמוּד 65 ש"עֵנִין הַטּוֹמָאָה בָּא מִצַּד הַיְּשׁוּת,
וְכִיּוֹן ש"הָאֹר שְׁלִמְעֵלָה מַעוֹלָמוֹת אֵינוּ נוֹתֵן מְקוֹם לַיְשׁוּת. . לָכֵן כָּל שְׁלֵא נוֹדַע
בְּבִירוֹר שֶׁהָאֵדָם נִטְמָא – הוּא טְהוֹר". וְרֹאה סֵפֶר הַמַּאמְרִים תַּרע"ז עֲמוּד קכב.

(54) שֶׁעַר הַמִּצּוֹת וְטַעְמֵי הַמִּצּוֹת לֶאֱרִיד"ל פְּרִשְׁתַּת חֲצֵא.

(55) לְמַעְלָה; אוֹלֵי צִרְיָה לְהִיּוֹת. כִּי לְמַעְלָה.

(36) חִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת.

(37) יַחְזָקָא א, י.

(38) חִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת.

(39) חֶלֶק ב שָׁם.

(40) תְּהִלִּים קטו, טז.

(41) רִקִיעַ עֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן.

(42) בְּפִסּוֹק (תְּהִלִּים יט, ג) "יּוֹם לְיוֹם יִבְיַע אֶמֶר". רֹאה זֶהר חֶלֶק ב קלו, ב. כִּסּו,
א. עַץ חַיִּים שֶׁעַר הַמְּלָכִים (שֶׁעַר יא) פְּרָק ו. אוֹר הַתּוֹרָה חִי שְׁרָה (בְּרֵאשִׁית חֶלֶק
ד) תַּשְׁפּוּת, ב.

(43) תְּהִלִּים יח, יב.

(44) נִיִּידִים. רֹאה עֲרוּבִין מו, א.

(45) עַל פִּי יוֹשְׁלַח לו, לו.

(46) יַחְזָקָא א, ב.

כִּן יֵשׁ בַּתּוֹרָה עֲנִינִים שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁגָּה, וְעֵינַי בַּמִּשְׁנָה 31
סוֹף פֶּרֶק ז' דִּנְיָזִי: "יִפָּה אֲמַרְתָּ, אֲלֵא כֵן אֲמָרוּ הִלְכָה". 32
וְאִפְשָׁר לומר עוד, שְׁעִנִּין סִפֵּק דְּבִהֲרַת וְשַׁעַר לָכֵן 33
מוֹרָה עַל סִפֵּק אֲרִיכוֹת חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. 34
דִּהְיָה תִּיבַת "סִפֵּק" לֹא נִזְכַּר בַּתנ"ךְ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי 35
אִם וּבְלִשׁוֹן תַּרְגוּם; עַל פְּסוּק "תּוֹמִיִּם הֵינִי וְאִין אֲב 36
אֲמַתִּינוּ כְּאַלְמָנוֹת" בְּאִיכָה סִימָן ה' ג' אֵיתָא בַּתְּרַגּוּם: 37
"אֲמַתְהָנָא כְּאַרְמְלִין דְּאַזְלִי גְבַרְהוֹן בְּקִרְיָ יִמָּא וּמִסְפָּקָא 38
לְהוֹן אִם אֵינוֹן קִיִּימִין" 62 עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ. 39
וּבַמִּדְרָשׁ רַבָּה פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים פֶּרֶשָׁה ל, דף קמו 40
עמוד ד' מוֹכַח ד' אֲמוֹתֵינוּ קֹאֵי עַל צִיּוֹן. וּבַמִּדְרָשׁ רַבָּה 41
כִּי תִשָּׂא סוֹף פֶּרֶשָׁה מ"ו. וּבְאִיכָה 63 דף פ עמוד ג עַל פְּסוּק 42
זֶה, וּבְאַסְתֵּר 64 עַל פְּסוּק 65 "כִּי אִין לָהּ אֲב וְאִם". וּבִסְפָּר 43
"לֶחֶם דְּמַעַה" 66 עַל פְּסוּק זֶה פִּירֵשׁ: "אִין אֲב" רוֹצֵה לומר 44
שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ-הוּא שְׂאֵמֶר 67 "בְּנִיִּם אֲתָם לֵה" הַסְתִּיר 45
פְּנֵיו מִמֶּנּוּ, וּבִמְאָמֶר ר"ל 68 עַל פְּסוּק "הִתְיָה כְּאַלְמָנָה" 69 46
– "שֶׁהִלָּךְ בְּעֵלָה לְמִדִּינַת הָיִם". 47
וְעֵינַי בְּסִידוּר 70 עַל פְּסוּק 71 "יְתוֹם וְאַלְמָנָה יַעֲזוּד", 48
דִּהְיָנוּ עֵנִין "קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִלּוּתָא סְלִיק לְעִילָא 49
לְעִילָא" 72, וְהֵינִי בְּבַחֲנִית "יִם הַחֲכֵמָה", אוֹ שְׁעֵלָה 50
בְּבַחֲנִית "מִיִּם שְׂאִין לָהֶם סוֹף", שֶׁהִם בְּכֶתֶר, וּפִירוּשׁ 51
"אֲמַתִּינוּ" לְשׁוֹן רַבִּים פִּירֵשׁ ה' לֶחֶם דְּמַעַה: "אֲמַתִּינוּ" – 52
הַגְּשָׁמִית, וּבִנְסַת יִשְׂרָאֵל. 53
וְיֵשׁ לומר גַּם כֵּן, "אֲמַתִּינוּ" – אֵימָא תַתָּאָה וְאֵימָא 54
עֵילָאָה, עַל דֶּרֶךְ "נִשְׁבַּע הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ-הוּא שְׁלֵא יִכְנֹס 55
בִּירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמֶעֱלָה" 73 שֶׁהוּא בִּינָה כו'. אֵךְ לִפִּי זֶה צָרִיךְ 56
לְהִבִּין מֵהוּ הַסִּפֵּק – וּמִסְפָּקָא לְהוֹן". 57
וְצָרִיךְ לומר, הַסִּפֵּק, שְׂמַצֵּד אֲרִיכוֹת וּמִשְׁךְ הַחוֹרְבֵן 58
כְּמַעֲט מַתִּיָּאִשִּׁים עַל כָּל פָּנִים עַל אֲרִיכוֹת הַזְּמַן, וּכְמוֹ 59

ש"עֵין לֹא רָאִתָּה" 56, רַק "הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ-הוּא", שְׂמוּבָדֵל 1
הוּא, לְמַעַלָּה מִחֲכֵמָה וּבִינָה – הוּא אֲמַר טְהוּר עַל פִּי 2
טַעַם כְּמוֹס הֵנ"ל. 3
וְיִמָּאֵן נֹכַח? פִּירוּשׁ: שִׁיבָא לְהַתְאֲמַת אֲצִלָּם שֶׁהִם 4
מוֹגְבָלִים בְּהַשְׁגָּה, "אֲמַרִי, נֹכַח רַבָּה בַּר נַחֲמָנִי" שֶׁהוּא 5
יְחִיד בְּנִגְעִים יְחִיד בְּאַהֲלוֹת", 6
פִּירוּשׁ: כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּבַחֲנִית הַשְׁגָּה 7
אֲצִלָּם, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ בָּהּ הָאָרֶה שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁגָּה. 8
וְהוּא מֵה שְׂכָתוֹב בַּעַץ חִיִּים 57 שֶׁ"הָאוֹר מְקִיף בּוֹקֵעַ הָאָרֶה 9
בְּתוֹךְ הָאוֹר פְּנִימִי". וְהֵינִי, שֶׁהָאוֹר פְּנִימִי הוּא הַמוֹגְבָל 10
בְּהַשְׁגָּה, וְהַמְקִיף הוּא מֵה שְׂאִינוּ מוֹגְבָל, וְאִם כֵּן הִיָּה 11
הָאוֹר פְּנִימִי בְּלִתִּי מִשִּׁיג כָּלֵל בְּהַמְקִיף שְׁלוֹ, אֵךְ וְרַק 12
הָאָרֶה בּוֹקֵעַת מֵהַמְקִיף וְנִכְנָסֶת בְּהָאוֹר פְּנִימִי לְהִיּוֹת אֵף 13
עַל פִּי כֵן מִרְגִּישׁ מֵה שְׁלֹמֶעֱלָה בְּבַחֲנִית מְקִיף. 14
וּכְמוֹ כֵּן בַּתּוֹרָה, הִנֵּה הָאָרֶה מְלַמְעָלָה מִהַחֲכֵמָה 15
מִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ חֲכֵמַת הַתּוֹרָה הַמוֹשְׁגָת בְּמַתִּיבָתָא 16
דְּרִקְעִי, וְהוּא בַּחֲנִית "בְּקִיעָה", וּמֵהָאָרֶה זֶה הִיָּה מְדִרְיָנָה 17
רַבָּה בַּר נַחֲמָנִי, וּמִפְּנֵי זֶה נִקְרָא "יְחִיד בְּנִגְעִים וְאַהֲלוֹת" 18
(רוֹצֵה לומר מִבַּחֲנִית הָאָרֶת הַמְקִיף הַנִּקְרָא "יְחִיד"), 19
וְהוּא מַצָּא דֶּרֶשׁ וְרָמַז בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה עַל דִּין זֶה אֵף עַל פִּי 20
שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מֵהַשְׁגָּה (מִכָּל מְקוֹם הָאָרֶה וְרָמַז מֵאִיר 21
בְּהַשְׁגָּה), וְהֵינִי מֵה שְׂכָתוֹב בַּתּוֹרָה "לְטַהֵרוֹ" תַּחֲלָה 22
כֵּן"ל: 23
וְיֵשׁ 58 לומר, כְּמוֹ "סִפֵּק טוֹמָאָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים 24
טְהוּר" 59. וְאִפְשָׁר לומר, דְּמִבּוֹאֵר לְעִיל סַעִיף ב' 60 עֵנִין 25
אוֹר מִיִּם רְקִיעַ – הֵם פֶּתֶר חֲכֵמָה בִּינָה, וְהַשְׁגָּת 26
הַמַּתִּיבָתָא וְהוּא מִבַּחֲנִית בִּינָה הַנִּקְרָא רְקִיעַ, מֵה שְׂאִין כֵּן 27
קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא, "קֹדֶשׁ" הוּא מִבַּחֲנִית כֶּתֶר, שֶׁהוּא 28
לְמַעַלָּה מֵהַשְׁגָּה, וּכְמוֹ "שְׁתוּק כֶּךָ עָלָה כו" 61, שְׁעוּמָק 29
הַטַּעַם וְהוּא מִבַּחֲנִית חֲכֵמָה סְתִימָאָה, חֲכֵמָה שְׂבִכְתָּר כו', 30

(65) אֲסֵתֶר ב. ז.

(66) פִּירוּשׁ לְמַגִּילַת אֲסֵתֶר לְרַבִּי שְׂמוּאֵל דִּי אוֹזִיֵּדָא.

(67) פֶּרֶשֶׁת רָאָה י. א.

(68) תַּעֲנִית כ. א.

(69) אִיכָה א. א.

(70) סִידוּר עִם דֹּא"ח נח, א.

(71) תַּהֲלִים קמו, ט.

(72) הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלּוּת מִסְתַּלֵּק וּמִתְרוֹמֵם לְמַעַלָּה מֵעָלָה. רָאָה זֶהֱר חֶלֶק א ר, א . ח"ג ב. ב. וּבַמִּקְדָּשׁ מִלֵּךְ שָׁם.

(73) זֶהֱר חֶלֶק ג ט, ב: נִשְׁבַּע הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא יִכְנֹס בִּירוּשָׁלַיִם דְּלִעִילָא (שְׁלֹמֶעֱלָה) עַד שִׁיכְנֹסוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם דְּלִתְתָּא (שְׁלֹמֶשׁה). וְרָאָה תַּעֲנִית ה, א: "אֲמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא אָבּוֹא בִּירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמֶעֱלָה, עַד שְׂאָבּוֹא לִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמֶשׁה".

(56) יִשְׁעִיָּה סד, ג.

(57) רָאָה שְׁעַר הַשְׁתַּלְשּׁלוֹת יו"ד סְפִירוֹת דֶּרֶךְ עֵגוּלִים (שְׁעַר ב) עֵנֶן ג. וְרָאָה לְקוּטִי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים ל, ב.

(58) מִכָּאֵן עַד סִיּוֹם הַמְאָמֶר הוּא בִּיאוּר שְׁנוּסֵף בְּאִתּוֹד מַכְתִּבֵּי הַיָּד שֶׁל הַמְאָמֶר. וְנִדְפָס גַּם בְּאוֹר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא חֶלֶק ב עמוד תַּקְלָה כְּהוֹסֵפֶה לְדִירוּשׁ בִּלְקוּטִי תוֹרָה.

(59) טְהוּרוֹת פֶּרֶק ד מִשְׁנָה יא. טוֹטָה כח, ב.

(60) בְּמִהְדוּרָה שְׁלִפְנֵינוּ – בַּפֶּרֶק זֶה (ד). בְּאוֹר הַתּוֹרָה ח"ל מוֹסֵב הַצִּיּוֹן עַל הַדִּירוּשׁ בִּלְקוּטִי תוֹרָה שֵׁם עֵנֶן "אוֹר מִיִּם רְקִיעַ" מִתְבָּאֵר בְּסַעִיף ב.

(61) מִנְחוֹת כט, ב.

(62) אֵימוֹתֵינוּ כְּאַלְמָנוֹת שֶׁהִלְכוּ בְּעֵלְיָהן לְמִדִּינַת הָיִם וּמִסוּפָּקוֹת הֵן אִם הֵם (הַבְּעָלִים) קִיִּימִים.

(63) רַבָּה פֶּרֶשָׁה ה, ג.

(64) רַבָּה פֶּרֶשָׁה ו, ז.

13 וגם סוף פרשת תזריע: "נגע צרעת - זה אדום כו".
14 וסיבת אריכות חורבן בית המקדש - מחמת נגע צרעת
15 כו, שיונקים מעור האדם על ידי בהרת ושער לבן כו.
16 ולכן בספק אם בהרת קדמה אומר הקדוש ברוך הוא
17 טהור, והיינו כדי שלא יהא "אמתינו כאלמנות", וישוב
18 אליה ממדינת הים. וכמו שכתוב⁸⁰: "כי הנני מושיעך
19 מרחוק" וכתוב⁸¹ "כי לא אלמן יהודא וישראל מאלקיו".
20 והיינו, שנפשט הספק לצד הטוב, ד"מאן דכעיס סופיה
21 לאתרצה"⁸², כמו שכתוב: "ורציתי אתכם"⁸³, "כי תהיו
22 אתם ארץ חפץ"⁸⁴. ומאחר שכן, מוכרח להיות הדין
23 דספק דבהרת ושער לבן - לטהר.

מצות טומאת המצורע, פרשת תזריע:

1 שכתוב⁷⁴: "אותותינו לא ראינו כו" אין [...] אתנו יודע עד
2 מה" ותרגם יונתן וכן פירש רש"י: "אותותינו שהבטחתנו
3 בידי נביאך, אין אנו רואים בימים רבים שאנו בגולה כו".
4 או הספק, כמו שכתוב בסוף מדרש איכה⁷⁵ על
5 פסוק⁷⁶ "כי אם מאס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד":
6 "אמר רבי שמעון בן לקיש: אם מאוסה היא לית סבר,
7 ואם קצופה היא אית סבר, דכל מאן דכעיס סופיה
8 לאתרצה"⁷⁷.
9 והנה טומאת צרעת זהו חורבן בית המקדש, כמו
10 שכתוב במדרש רבה פרשת מצורע סוף פרשה י"ז על
11 פסוק⁷⁸ "נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" - זה בית
12 המקדש כו. "והגיד לבהן"⁷⁹ - זה ירמיה כו.

(80) ירמיה ל, י.

(81) "כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלקיו" (ירמיה נא, ה).

(82) שקל הכועס סופו להתרצות.

(83) יחזקאל מג, כו.

(84) מלאכי ג, יב.

(74) תהלים עד, ט.

(75) איכה רבה פרשה ה, כב.

(76) איכה ה, כב.

(77) אם מאוסה היא (בנסת ישראל) - אין תקווה לישועה, ואם קצופה (קצף עליה בלבד) - יש תקווה, שכן כל הכועס סופו להתרצות.

(78) מצורע יד, לד.

(79) שם, לה.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

19 בסופו בענין נשמות חדשות.
20 ואע"ג דאיתא בשע"ק ח"ג דהנשמות דעכשיו שרשם
21 ג"כ מא"ק ע"ש בענין יחידה שהוא מא"ק כו.
22 אך הנה מבואר בע"ח דא"ק נק' אדם דבריא ופקודי'
23 אדם דיצי' וכלליות האצי' נק' אדם דעשי' שעז"נ כולם
24 בחכמה עשית, ובחי' אצי' אינו אלא בחי' אוא"ס כו,
25 ע' בביאור ע"פ מוצאיהם למסעיהם, ולכן לע"ל שיהי'
26 גילוי אור הסוכ"ע בחי' אצי' העליון (כוונתו על בחי'
27 העיגול שלפני הקו), לכן גם נשמות הגבוהות
28 והעצומות דעתה בחי' נוני ימא ששרשם מבריא
29 העליון, וכמ"ש בת"ז בסופו אדם דבריא דאיהו ים
30 ואדם דיצי' שור כו, יתעלו ע"י נשמות החדשות
31 שיתגלו לע"ל בב"א, וע' מענין נשמות החדשות בספר
32 הגלגולי' פ"ז.
33 ולפ"ז י"ל שמה שלע"ל וברית שלומי לא תמוט יסוד
34 דא"ק זהו כענין ארץ קדמה. אבל ענין שוה
35 הוא בחי' עגולי' ששרשם מעיגול הגדול בחי' אצי'
36 העליון.

1 וע' בילקוט ש"ב ז' רמז קמ"ה ע"פ ושמתי מקום הביא
2 מדרש שמעון הצדיק על ג' דברים העולם עומד,
3 ור"ל כדמסיים ע"פ נחית בחסדיך כו' נוה קדשיך שאז
4 נתבסס העולם. וי"ל וזהו ושמתי מקום כו' ונטעתיו,
5 ועי"ז העולם עומד, ולכן ולא יוסיפו בני עולה כו'.
6 ועכשיו שאין בהמק"ד קיים אפ"ל שע"י ג"ד אלו העולם
7 עומד, שממשיכי' דירת קבע של הקב"ה ע"י עבודה
8 שבלב זו תפלה, וע"י התורה בקביעת מקום, וגמ"ח י"ל
9 עיון תפלה בכלל גמ"ח כמ"ש רש"י בפ"ח דשבת ע"ש
10 גומל נפשו איש חסד, וגם גמ"ח טוב לשמים וטוב
11 לבריות, ע' מזה סד"ה פדה בשלום, וע' בפ"י המשנה
12 אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעוה"ז. ופ"י העולם
13 עומד שלא יופסק ולא יתבטל, צ"ל ההמשכה מבחי' אני
14 ה' לא שנית שמשם דוקא ההמשכה שבלי הפסק, וע'
15 בד"ה למנצח על השמינית פ"ג שהמשכה זו בא מבחי'
16 א"ק, והמשכה זו זהו ע"י ג"ד אלו שע"י התכללות ג'
17 קוין עי"ז והברית התיכון מברית מן הקצה אל הקצה,
18 וע' בד"ה ויטע אשל, וע' בביאור ע"פ ואכלתם אכול

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים – המשך תער"ב

גבוה כו', ואנו שוללי פרטי אופני המדרי' והגילוי' 39
האלו מבחי' עצמו' אוא"ס ב"ה, יש עי"ז ידיעה והכרה 40
באופן ההפלאה דאוא"ס ב"ה בענין החכ' כו'. וכמו"כ 41
הוא בכל העניני' וכמו בענין היכולת ובענין החיות 42
שנק' חי בעצם ולא בחיים כו' וכמ"ש במ"א, וכ"ז אינו 43
בבחי' מציאות מדרי' באוא"ס, שהרי כ"ז אינו בבחי' 44
חיוב באוא"ס כ"א רק בדרך שלילה, והיינו דזה שאנו 45
אומרים שזהו חכ' עכ"פ הרי א"ז בבחי' חיוב (דאז ה"ז 46
בבחי' איזה מדרי') כ"א בבחי' שלילה שאנו שוללים 47
את היפך החכ' ואנו שוללים את החכ' דסדר השתל', 48
א"כ מה שהוא בבחי' חכ' עכ"פ א"ז בבחי' איזה מדרי' 49
כ"א שזהו הפלאה דאוא"ס בענין החכ' וכן הפלאה 50
דאוא"ס בענין היכולת וכו' (ועמ"ש לקמן בעזה"י בענין 51
הספי' באוא"ס הבל"ג), ומפני שאינו באיזה מדרי' 52
היינו באיזה מציאו' דבר ע"כ ה"ז באמת למע' מהשגה 53
דלית מח' תב"כ כו', רק שע"י ידיעות ההשגה מה 54
שאפשר להיות מושג וכאשר יודע לשלול העניני' 55
מאוא"ס ב"ה יהי' קצת ידיעה בענין ההפלאה דאוא"ס 56
ב"ה כו'. וי"ל כמו בענין ההתאמתות מבו' במ"א שע"י 57
הקדמת ההכרה בא לידי התאמתות שנותנים זה מלמע' 58
כו', כמו"כ ע"י הקדמת ידיעת השלילה באים לידי 59
ידיעת והרגש ההפלאה דאוא"ס ב"ה כו' (וכ"ז שייך 60
רק בבחי' חיצוני' דאוא"ס השייך אל העולמו' כו'), 61
ואם לא היו הגילויים מאתו ית' לא היינו יודעים כלל 62
מציאו' ההפלאה ומכ"ש שלא היו יודעים אופן 63
ההפלאה כ"א ע"י הגילויים דהיינו הע"ס יודעים מציאו' 64
דאוא"ס ואופן ההפלאה דאוא"ס ב"ה כו', וגם מובן איך 65
שכל הגילוי' הם באין ערוך לגבי דאוא"ס המופלא כו'. 66
קיצור. והנה פנימיות בינה ג"כ השגה, והיא ידיעת 67
השלילה, ובאה מחיצוניות בינה שהוא ידיעת 68
החיוב, דהנה השלילה בחכ' עד"מ היא מהעדר החכ'. 69
וא"כ ה"ה חכם, אך השלילה היא גם מהחכ' דהשתל', 70
וא"כ מידיעה טובה בבחי' החכ' יודעים ומכירים אופני 71
ההפלאה דאוא"ס בענין החכ', וכן ביכולת משלילת 72
היכולת דהשתל' יודעים ומכירים ההפלאה בענין 73
היכולת, וכ"ז אינו מדרי' כ"א הפלאה, וידוע מן הגילוי 74
דוקא. 75

קא) והנה פנימי' בינה היא ג"כ השגה (דכינה בכלל 1
הו"ע השגה כו'), וההשגה בזה באה ג"כ 2
מבחי' חיצוני' בינה (דכשם שכללות ההשגה הזאת 3
שיש מה שבלתי מושג הוא מה שמוכרח מתוך ההשגה 4
כו' כנ"ל, כמו"כ השגת ענין הבלתי מושג הוא מהאור 5
הנגלה המושג כו'), רק שהיא השגה אחרת והוא השגת 6
ענין ההפלאה דעצמו' אוא"ס ב"ה כו'. והענין הוא 7
דהנה ידוע שיש ידיעת החיוב וידיעת השלילה, ידיעת 8
החיוב הוא שמשגיג מהות הדבר מה הוא והו"ע תוארי 9
החיוב שמתארי' את הדבר במהותו ומציאותו כו', 10
ותוארי השלילה הוא שאינם מתארים את הדבר כ"א 11
ששוללים ממנו את ההיפך, וכמו שם חכם הוא לא 12
לתאר במדרי' החכ' כ"א לשלול את ההיפך מהחכ' כו'. 13
וידוע דתוארי השלילה הן באוא"ס שלמע' מהשתל' 14
בחי' סוכ"ע בכלל דאינו שייך שם שום תואר שהרי 15
דאוא"ס מופשט מכל תואר כו', כ"א שייך שם תוארי 16
השלילה, דאנו אומרי' עד"מ שם חכם הכוונה לא 17
לתאר במדרי' החכ' כ"א לשלול כל מה שהוא היפך 18
החכ' כו' וא"כ ה"ז חכ' עכ"פ, ולכאור' מהו השלילה 19
מאחר שסוף סוף הוא בחי' חכ', הענין הוא דהשלילה 20
היא שאינו כלל מערך וסוג בחי' החכ' דהשתל' גם לא 21
בהמקור דהשתל' כו' (דאל"כ לא היו צריכים לשלול 22
שה"ה חכ' רק שהיא במדרי' עליונה הרבה יותר, וכמו 23
ח"ס לגבי חכ' הגלוי' ה"ז מסוג בחי' החכ' כו', 24
וכמשנת"ל פצ"ו דכח המשכיל עם היותו מושלל 25
ממציאו' השכל אינו מושלל מענין השכל כו', ובאמת 26
בחי' החכ' דהשתל' אינו נחשב חכ' לגבי עצמות א"ס, 27
וכמו עד"מ גבי חכם גדול הרי חכמת החכם הקטן אינו 28
נחשב חכ' כלל, וכמו"כ ויותר מכן באין ערוך דלגבי 29
עצמות א"ס בחי' החכ' דהשתל' אינו נחשב לחכ' 30
(ועמ"ש לקמן בענין חכ' דתורה וחכ' דמע"ב) וכמ"ש 31
כולם בחכ' עשית, וכמו שכל המעשי לגבי חכמת 32
אלקית ומכ"ש לגבי למעלה מהחכ' כו'). ונמצא במה 33
שאנו אומרים תואר חכם רק בדרך שלילה הרי אנו 34
שוללי' לא רק מההיפך דחכ' כ"א גם מהחכ' דס' 35
השתל' כו', ומאחר ששוללים בחי' החכ' דס' השתל' 36
מאוא"ס ב"ה, הרי ע"י ידיעת החכ' דס' השתל' 37
במהותה ומציאותה ובפרטי המדרי' שבזה גבוה מעל 38

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

1 "אני ישנה ולבי ער".

2 במדרש² כתוב: אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבנו של עולם, אני ישנה מן המצוות, ולבי ער
3 לגמילות חסדים, אני ישנה מן הקץ ולבי ער לגאולה, אני ישנה מן הגאולה, ולבי ער לגאולה. אני ישנה מן המצוות, ולבי ער לגאולה.
4 אמר רבי חייא בר אבא: היכן מצינו שנקרא הקב"ה לכן של ישראל? מן הדין קרא דכתיב [=מהפסוק הזה
5 שכתוב]³ "צור לבבי וחלקי אלקים לעולם".

6 הגמרא אומרת⁴: שלושה סימנים יש באומה זו. ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים.
7 שלושה דברים אלו כשלעצמם, הם מעלות, ונוסף לזה הם הוכחה לגדולתם של ישראל, שיש בהם
8 כאלו מעלות טבעיות.

9 בושה היא מעלה עצמית. אין הכוונה לבושה הבאה מחמת חולשה, כמו אלו שהם חלושי אופי, שאינם
10 יכולים להביע דבר בתוקף. אלה, על-פי רוב, הינם ביישנים בשל חולשת טבעם.
11 אמיתית הבושה הוא ההתבטלות לאמת, כידוע⁵ שבפני האמת כולם בטלים.

12 הגם שלבני ישראל יש תקיפות מסוימת, כמו שכתוב בגמרא⁶ ישראל עזין שבאומות, עם זאת יש
13 בהם את מדת הבושה, שזו הוכחה שהם מרגישים את האמת, ויש להם רגש כלפי הזולת. כך רחמנות
14 נמצאת רק במי שנעלה במעלת עצמו. הקטן אין בו מדת הרחמנות, כי הוא קטן בדעת. הנעלה יותר
15 בדעת, יש בו יותר את מדת הרחמנות ואת מדת גמילות חסדים.

16 בזמן הגלות, בני ישראל הם בשפלות גדולה בעיני עצמם, שכן "עבדים משלו בנו"⁷, השפלים
17 שבשפלים לועגים ליראי אלקים, אבל לבני ישראל יש את הכוח של מסירת-נפש.

18 הגמרא אומרת⁸ לפום גמלא שיחנא. בעקבות משיחא יש יותר כוח של מסירת-נפש מאשר בזמן
19 שבית המקדש היה קיים, והמשל לכך הוא⁹ שקל יותר להחזיק את העקב במים חמים, מאשר את הראש.

20 קיצור. התכונות הטבעיות של בני ישראל הן ביישנים – בושה שנובעת מהכרה והתבטלות בפני
21 האמת. רחמנים – רגש רחמנות כלפי הזולת, וגומלי-חסדים, ובעלי מסירת-נפש עבור תורה ומצוות.

ב.

23 מעם הדבר שנקל להשאיר את העקב במים חמים יותר מאשר את הראש, הוא כיון שבהארת הנפש
24 המתלבשת בגוף להחיותו יש שתי דרגות בכוחות הנפש¹⁰:

25 דרגה אחת היא שכל, חושים ומידות. והדרגה השניה היא עונג ורצון. מחשבה, דיבור ומעשה נקראים
26 לבושי הנפש, ומשום זה הם נקראים משרתי הכוחות.

(6) ביצה כה, ע"ב.

(7) איכה ה, ח.

(8) סוטה יג, ע"ב. וש"נ.

(9) הובא במאמר הקודם. יתבאר באריכות להלן באות ד.

(10) ראה ספר המאמרים ה'ש"ת, ע' 164.

(1) שיר השירים ה, ב.

(2) שיר השירים רבה, פרשה ה, ב.

(3) תהלים עג, כו.

(4) יבמות עט, ע"א.

(5) ראה סנהדרין קיא, ע"א. וראה גם אגרות-קודש חלק ה,

ע' תכו.

- 1 הדרגה הראשונה בכוחות הנפש הם הכוחות הפנימיים, והדרגה השניה הם הכוחות המקיפים.
- 2 הכוחות עונג ורצון נמצאים בכל הגוף בשוה, ולכן אין להם איברים פרטיים בגוף, שיהיו כלים לכוחות
- 3 העונג והרצון להתלבש בהם. שני כוחות אלו הם כוחות מקיפים, כפי שאנו רואים במוחש בכוח הרצון
- 4 שהוא מקיף את כל הגוף בשוה, לכן כוח הרצון משפיע גם על הרגלים – בהם מתלבש כוח ההילוך,
- 5 שהוא הכוח האחרון – באותו האופן שהוא משפיע על המוח שבראש, שם מלובשים הכוחות והחושים
- 6 הנעלים ביותר. כשמתעורר באדם רצון להניע את הרגל, הוא מניע את הרגל תיכף ללא כל עיכוב, שזהו
- 7 מצד השפעת כוח הרצון המשפיע על כוח התנועה הנמצא ברגלים.
- 8 זה שכוח הרצון ישנו גם ברגלים, מובן גם מכך שהרגל נעה ברגע שעולה הרצון להניע אותה, שאם
- 9 לא כן, היה עובר זמן מסוים בין הרצון להניע את הרגל עד שהיא נעה. מזה שלא עובר זמן, משמע
- 10 שכוח הרצון נמצא גם ברגלים.
- 11 כוח הרצון משפיע על הרגלים ועל הראש בהשוואה גמורה, שכשהוא רוצה לדעת דבר-שכל, הרצון
- 12 משפיע שהוא ידע זאת.
- 13 וזהו מאמר הגמרא¹¹ "לעולם ילמד אדם תורה במקום שלבו חפץ, שנאמר¹² כי אם בתורת ה' חפצו".
- 14 מפרש רש"י¹³: "באותו שאדם חפץ".
- 15 אדם לומד תורה רק בהלכות שבהן יש לו חפץ, כפי שנאמר בפסוק, שהוא חפץ רק בתורת ה'
- 16 יתברך, לכן אומרים חז"ל שילמד ענינים והלכות אלו שלבו חפץ, כי הרצון משפיע על ההבנה.
- 17 קיצור. מחשבה דיבור ומעשה משרתים את כל כוחות הנפש החלוקים לשתי דרגות: שכל ומידות,
- 18 שהם כוחות שקבוע להם מקום, לעומת עונג ורצון – שהם כוחות כלליים ומשפיעים בכל האיברים
- 19 בשוה.

ג.

- 21 תורה היא שכל וחכמה. ללמוד יכול רק מי שיש לו שכל, ולכל אחד יש שכל כפי טבעו, וכמאמר
- 22 הידוע¹⁴ אין דעותיהם שוות; אנשים שונים בהבנתם זה מזה. יש אנשים שהם משכילים גדולים מלידה,
- 23 ויש שאינם כאלה.
- 24 מזה נובע שישנם אנשים שכבר מילדות הם בעלי-מוחין רחבים, וישנם שגם כשהם בוגרים הם
- 25 בעלי-מוחין צרים.
- 26 מכאן אפשר להוכיח שחכמה ושכל הם דבר מולד. ואם זהו דבר מולד, היאך יכול הרצון להשפיע
- 27 עליהם?
- 28 אלא הביאור בזה הוא: העיקר הוא הרצון, והרצון משפיע על השכל. זה שהוא בעל שכל קטן, זה
- 29 רק בשכל הגלוי.
- 30 בשכל הגלוי יש מי שהוא בעל שכל קטן ויש מי שהוא בעל שכל גדול. אבל בעל השכל הקטן,
- 31 מבחינת שלימות הנפש, הוא בעל שכל תקיף, עם הבנה חזקה, בדיוק כמו בעל השכל הגדול ביותר. זה

(14) ראה דקדוקי סופרים ברכות נח, ע"א [הערת כ"ק

אדמו"ר].

(11) עבודה זרה יט, ע"א.

(12) תהלים א, ב.

(13) בגמרא, שם.

1 שיש לו את הרצון המתאים בלימוד, הרי הרצון החזק שרוצה להבין את מה שהוא לומד, מעורר את
2 השכל.

3 הרצון משפיע על כוח השכל שבנפש שיתגלה בשכל הגלוי.

4 חוזה כוונת הגמרא¹⁵ חכם לכשירצה; כשירצה יהיה חכם. כי הרצון משפיע על השכל, כאמור לעיל,
5 משום שרצון הוא כוח מקיף.

6 שכל ומידות הם כוחות פנימיים, ולכל כוח יש כלי פרטי: המוח הוא כלי לכוח השכל. לשלושת
7 הכוחות השונים: חכמה, בינה ודעת, יש שלושה כלים פרטיים – מוח החכמה, מוח הבינה ומוח הדעת.
8 למידות יש כלי פרטי – הלב. לכוח הראיה – העין, וכיוצא בזה בכל כוח. חומר האיבר מורכב באופן
9 המתאים להשפעת הכוח השייך לאיבר זה.

10 מכיון ששכל ומידות הם כוחות פנימיים, והכוחות מתלבשים בכלים, בהכרח לומר שכוחות אלה שונים
11 באופן התגלותם, ולכן כוח השכל שהוא הנעלה ביותר והמעודן ביותר בכוחות הפנימיים, מקומו הוא בכלי
12 הנעלה והעדין ביותר, המוח שבראש, ומה שמאיר בגוף בגילוי הם המידות, אבל השכל אינו מאיר בגוף
13 בגלוי.

14 קיצור. הרצון גורם שכוח השכל שבנפש יתגלה. חכם לכשירצה. בשכל, מידות, ראייה, שמיעה, ריח,
15 טעם ותנועה – כל איבר מתאים לכוח שלו. האיבר העדין ביותר הוא המוח.

16 ד.

17 אך יש להבין את הענין בעומק יותר:

18 השכל הוא בעיקר במוח שבראש, ואינו מאיר בגילוי בגוף, ומה שמאיר בגוף הם המידות, כפי שאנו
19 רואים במוחש בטבע האדם, שלעיתים קרובות הוא באחד משני מצבי־רוח, שמח או עצוב, שכל זה הוא
20 מידות.

21 אך יש להבין בעומק יותר אודות גילוי אור השכל.

22 גם באיברים נחותים יותר, ידים ורגלים, שמלוכש בהם הכוח הנחות ביותר בנפש – כוח התנועה,
23 יש גילוי אור השכל. ישנו אומן־יד בציור וכתובה, שבוה נמצא שכל רב; גם זה היודע לרקוד כראוי –
24 גם בזה נמצא שכל רב; הרי שהשכל מתפשט בכל הגוף, אלא שאין זו אלא הארת השכל, ובוה יש כמה
25 טעמים:

26 ההסבר הראשון הוא, שאין זה אלא שכל של עשיה ותנועה, שזו המדרגה הנחותה ביותר בחכמה.
27 ההסבר השני הוא, שהעיקר הוא הידים העושות את האומנות לפי מה שהשכל מחייב, או הרגלים
28 הרוקדות כפי שהחכמה מחייבת.

29 ההסבר השלישי הוא שמה שהידיים והרגלים עושות, זה על־ידי המידות.

30 מכל זה מובן, שבגוף לא מאיר גילוי השכל, אלא שבכל איבר יש רק הארה השייכת לאותו איבר,
31 ועיקר גילוי השכל הוא במוח שבראש.

1 כוחות השכל והמידות הם פנימיים, והכלים מותאמים לכוחות, לכן חומר בשר הלב הוא גם יותר
2 מחומר המוח שבראש, וחומר איברי המזון גם יותר מחומר בשר הלב, וחומר העקב גם יותר מחומר איברי
3 המזון.

4 ידוע¹⁶ שהאור הנעלה יותר, יורד למטה יותר, ומכיוון שכוח הרצון נעלה מהשכל, הרי הוא יורד
5 למטה מהשכל ונמצא בכל האיברים, ולכן הוא משפיע על כל האיברים והכוחות.

6 המוח הוא חומר דק, ובו מאיר אור השכל בגילוי, לכן בחומר המוח לא ניכרת פעולת הרצון, כי
7 חומר זה אינו ממושפע כמו הרגל שבה אין גילוי של השכל. כשם שבחומר המוח יש מעלה לגבי חומר
8 הרגל, שחומר המוח הוא עדין מכל האיברים, כך יש גם מעלה ברגל, שהרצון מתפשט ברגל יותר מאשר
9 בראש.

10 זו הסיבה שלהחזיק את העקב במים חמים, קל יותר מאשר להחזיק בהם את הראש.

11 קיצור. בכל האיברים יש הארה מהשכל השייך לאבר זה, אבל עיקר כוח השכל הוא במוח. כוח
12 הרצון הנעלה ביותר משפיע דוקא באבר הגס ביותר, בעקב, יותר מאשר באבר העדין ביותר.

ה.

14 כתוב¹⁷ "הבאים ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה".

15 פסוק זה מדבר על זמן הגלות¹⁸, שלמרות שזריעה זו דרגת יעקב, צמיחה זו דרגת ישראל. כידוע¹⁹,
16 יעקב וישראל הם שתי מדרגות. יעקב הוא מדרגה נחותה, י' עקב, וישראל הוא מדרגה נעלית, לי ראש.

17 על-ידי העבודה בזמן הגלות מגיעים מדרגת יעקב לדרגת ישראל.

18 זמן הגלות נקרא שינה²⁰, וזמן השינה הוא זמן של חלומות, שבחלום מתרחשים שני הפכים בדבר
19 אחד²¹, שכן הוא גם בזמן הגלות.

20 כל ענין העבודה הוא, שכשאוברים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"²² חושבים את פירוש המילים,
21 שארבע רוחות העולם, שבעת הרקיעים והארץ בטלים לאל"ף, אור אין-סוף ברוך-הוא, אלופו של עולם.
22 ואם מיד לאחר שמסיים להתבונן במילים אלו, הרי הוא כאילו מעולם לא התבונן, ונפלות לו מחשבות
23 זרות מדברים שונים, ובפרט לאחר התפילה, כשהוא יוצא לעולם, הרי הוא שוכח לגמרי על מה שחשב
24 בשעה שאמר 'אחד'. לעיתים קרובות קורה שהוא נופל בישות וגסות ושוכח לגמרי על אלקות. זהו כמו
25 חלום, ששני דברים יכולים להיות בו בבת אחת.

26 וזהו פירוש "אני ישנה ולבי ער": אני ישנה – בגלות, אך לבי ער בענין המסירת-נפש. לעורר
27 בעצמו את ענין המסירת-נפש, קל יותר בזמן הגלות מאשר בזמן שבית המקדש היה קיים.

28 לבי ער זו נקודת הלב, ששם נקודת היהדות, שהיא קיימת תמיד, גם בזמן הגלות, והיא מתגלית על
29 ידי זה שמנגד.

(20) זוהר, חלק ג צה, ע"א. תורה אור שם.

(21) תורה אור שם.

(22) ואתחנן ו, ד.

(23) הובא במפרשים לטור אורח חיים, סימן סא [הערת כ"ק

אדמו"ר].

(16) ראה לקוטי תורה, אמור לד, ג"ד. ושם ראה יט, ג. שערי

אורה ע' 115, 129.

(17) ישעיהו כז, ו.

(18) שבת קמה, ע"ב. תורה אור, וישב כח, ג.

(19) ראה לקוטי תורה, בלק עב, ב. תורה אור שם.

- 1 כשישנם מפריעים לקיום התורה והמצוות, מתעוררת נקודת הלב ונקודת היהדות, שזו האמונה
- 2 הפשוטה שישנה בכל יהודי המאמין בה' יתברך, והוא מוסר נפשו בפועל ממש. זה יתרון המעלה באנשים
- 3 פשוטים לגבי בעלי-שכל.
- 4 אצל היהודים הפשוטים ישנו יותר ענין המסירת-נפש וענין התמימות. הם מתפללים בציבור, אומרים
- 5 תהלים ומאמינים בביאת המשיח, הכל עם תמימות הלב מצד האמונה הפשוטה בה' יתברך. זהו מה שבני
- 6 ישראל אומרים, אני ישנה מלחשוב על סוף הגלות, אבל לבי ער לגאולה, ואלו החושבים ומדברים אודות
- 7 משיח יזכו לקבל פני משיח.
- 8 קיצור. יעקב הם אנשים פשוטים אך תמימים. ישראל הם למדנים. גלות היא כחלום, אבל אז כוח
- 9 המסירת-נפש לתורה ומצוות חזק יותר. יהודים המדברים אודות משיח ומתכוננים בתשובה ומעשים טובים,
- 10 יזכו לקבל פני המשיח.

אני ישנה ולבי ער [סיון ה'תש"א]

ספר השיחות - ה'תש"ד בלה"ק

- 1 פורענות הצרות היהודיות המיוחדות במין בכל
 - 2 הארצות, גם כאן באמריקה - במקום הנקרא ארץ
 - 3 ידית האנשים - מן ההכרח שתגרומונה לכאב הראש
 - 4 היהודי ולכאב הלב היהודי.
 - 5 רואים אנו הכל בבהירות, איך שצרות פורעניות
 - 6 התוכחה המרות נשפכות על כלל ישראל, ואין אנו
 - 7 יודעים באיזה פסוק - מפרשיות התוכחה שנאמרו
 - 8 מראש - אנו עומדים כעת, אין אנו יודעים מה יביא
 - 9 לנו המחר.
 - 10 באשר למצב היהודי בארצות הכבושות על-ידי
 - 11 הנאצים - הרי שאין מה לדבר, באשר למצב היהודי
 - 12 החמור ביותר - בחיים וברכוש - בארץ ישראל -
 - 13 מיותר לדבר, גם באשר למצב היהודי החמור בארץ
 - 14 ידית האנשים, אמריקה, גם כן מיותר לדבר.
 - 15 בארץ חופש זו, בארץ זו בה השקיעו מלכתחילה
 - 16 בני ישראל במסירות-נפש הגדולה ביותר את כל
 - 17 אשר בידם לבנייתה, וכמו בכל מקום הייתה
 - 18 ההשתתפות היהודית מן המיטב והיפה ביותר -
 - 19 למרות זאת ניזוקים בה בתי החיים היהודיים, ילדי
 - 20 ישראל מוכים, בתי-כנסת יהודיים מחוללים ורבני
 - 21 ישראל נלעגים ומוכים.
 - 22 שני סוגי יהודים
 - 23 ישנם שני סוגי יהודים בכלל ישראל:
 - 24 (א) יהודי תורה ומצוות, יהודים השופכים את לבם
 - 25 בראש-השנה וביום-כיפור לפני בורא העולם, וכך גם
 - 26 בימים-הטובים האחרים המעניקים להם מזון רוחני.
 - 27 (ב) 'יהודים מסכנים' או 'יהודים של צרות'.
 - 28 מספרים שבישוב אחד גרו שתי משפחות שהיו
- 29 מסודרות היטב מבחינה גשמית. במשפחה אחת היו
 - 30 הפרות אוכלות באופן נורמאלי ומניבות הרבה חלב
 - 31 בריא וטוב, ואילו במשפחה השניה היו גם-כן הפרות
 - 32 אוכלות הרבה - אבל חלב לא הניבו. אך, כשפרצה
 - 33 מגיפה בין הפרות, מתו כל הפרות. ל'יהודים
 - 34 המסכנים' אין מזון רוחני של תורה ומצוות, הם
 - 35 'יהודים של צרות', והמגיפה ההיטלרית בלעה גם
 - 36 משומדים בני שלושה דורות מ'יהודים של צרות'
 - 37 אלה.
 - 38 תפקיד יהודי קדוש של הצלה הוא, למשוך את
 - 39 תשומת הלב של היהודים, אנשים ונשים, משני
 - 40 המחנות האמורים - עד כמה חמור המצב היהודי
 - 41 בשני עברי הים.
 - 42 כדורי הרגעה
 - 43 לדאבוננו הרב, מוכרחים אנו לומר בצורה ברורה
 - 44 ובהירה, שיסודות תכנית ההצלה שנתקבלו, הם
 - 45 ביטויים פוליטיים בלבד. וזאת כאשר מעמידים את
 - 46 כל כלל ישראל וארץ ישראל עם העושר של מאות
 - 47 מיליונים - בסכנה. וגם במדינתנו כאן יש בכך משום
 - 48 אמצעי הטעיה בלבד.
 - 49 עסקני הכלל, אלה הנקראים 'קופצים בראש',
 - 50 והעיתונות היהודית והיהודית-אנגלית בראש, בידעם
 - 51 את ענן האנטישמיות הגדול השורר בעמקי לבותיהם
 - 52 של שונאי ישראל, ממלאים את אלפי 'חנויות
 - 53 המכולת' שלהם בכדורי הרגעה.
 - 54 כל עסקני הכלל והעיתונאים מנחמים את כלל
 - 55 ישראל בהבטחות פוליטיות, בהפצת סיפורים, עריכת
 - 56 ועידות ואסיפות, ובינתיים ניגר דמו של כלל ישראל.

היהודי? ומדוע? ולענות כל אחד לעצמו את התשובה
האמיתית לאמיתה, שהמצב הנוכחי הוא כפי שהיה
תמיד, שעבור "ויעשו הרע בעיני ה'", כשבני ישראל
עשו את הרע בעיני השי"ת, נענשו ברעב, בצרה של
מגיפה או במצב של מלחמה, עד שבני ישראל שבו
אל השי"ת ונגאלו.

מנהיגים או מתענים

הרי "לה' הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה"³
ו"מלוא כל הארץ כבודו"⁴. הקב"ה הוא בורא העולם
וכל הנבראים, והוא מנהיג את העולם כולו. עם זאת
הוא מכנה את ארץ ישראל בתואר "ארצי".
על ארץ ישראל, אומרת התורה⁵: "תמיד עיני ה'
אלקין בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה". יהודים
אוהבים את ארץ ישראל, וצריכים אכן לאהוב אותה,
יהודים מוסרים את נפשם עבור ארץ ישראל, ואכן
צריכים לעשות כן.

ארץ ישראל מונהגת עתה, בחלק ניכר, על-ידי
עוזבי אלוקים, ואנשים המורדים בתורה ובמצוות.
במקומות שונים בארץ ישראל, מחוללת השבת
וטהרת המשפחה, ומצוות מעשיות מוצגות ללעג. בני
תורה ותלמידי ישיבות הם לקלס.

האנשים עוזבי האלקים וחסרי-הדת העומדים
בראש, למרות שעל-פי חילול השבת והמועד שלהם
ואכילת הטריפות, אין להם שום קשר לארץ היהודית
הנצחית והיקרה - כופים על היהודי הפשוט הממוצע
את חינוכם חסרי-הדת ועוזב האלקים, והם מחזיקים
בצבת הברזל שלהם רבנים נערצים מסויימים.

יהודים!

הריני מפנה את תשומת לבכם ותבונתכם, ושואל
אתכם: כיצד הייתם מגיבים על מי שמשליך פסולת
וזוהמה אל תוך ביתכם הפרטי האהוב? מה הייתם
חשים לנוכח העובדה שביתכם החביב מזוהם ומושם
לחרפה? ומה הייתם עושים אז? האם מסוגל שכל
אנושי, ככל שיהיה חדור תחושה מוסרית גבוהה,
להשלים עם כך שאתם, בעלי הבית המפואר היקר
לכם, לא זו בלבד שתגלו סבלנות כלפי מלכלכי
ומזהמי ביתכם, אלא אף תכבדו אותם ותעודדו את
פעולותיהם אלה?!

- חילול שבת, אכילת טריפות, חיי משפחה בלי

טהרה, וכיוצא באלה, הם תועבת ה' אשר שנא⁶,
זוהמה המאוסה בעיני הקב"ה השונא אותם!

קטע ממאמר הסגירה. מצב התוכחה

אף לא אחד מעסקני הכלל, הדוברים השונים
ועורכי עיתונים, מדברים ונואמים על הסיבות לצרות
ישראל ועל המקור (שליסל קוואל) לכל הגזירות
הקשות והמיתות המשונות על בני ישראל, ואף אחד
מהם אינו נותן את העצה כיצד להרגיע ולכל-הפחות
למתן את מצב הצרות היהודי הכללי.

תורה - אור

אך, "ותורה אור"¹, התורה מאירה את כל
האירועים, ומצביעה בצורה ברורה על משמעותם של
האירועים.

לכל אדם ישנה משיכה רגשית-לבבית לדבר טוב
ושימושי, ורגש דחיה אינסטינקטיבי כלפי דבר גרוע
ונורא. שני רגשות אלה, לרצות בטוב ולא לרצות
ברע, אינם דורשים הסברים והתעוררות, אלא
כשאדם רואה את הדבר הטוב הוא נמשך אליו מיד,
וכשהוא רואה את הדבר הרע הוא מיד נחרד ונרתע
ממנו.

כשאדם יושב בחושך, הרי יכול להיות מונח לידו
האוצר הטוב ביותר, והוא לא יתעורר ברגשי לב
אליו. ויכולה להימצא לידו החיה הרעה ביותר, והוא
לא יחרד בחרדת הלב, שכן הוא נמצא בחושך ואינו
רואה לא את האוצר האושר ולא את שואת המוות.
אך "ותורה אור", התורה מאירה את משמעות
צרות הפורענות היהודיות, הזועקות עד לשמים, הן
האמירה האלוקית שנאמרה מראש: "אם לא ביד
חזקה אמלך עליכם"².

זהו היסוד והסיבה לצרותיהם של בני ישראל,
וזוהו המפתח לגזירות הקשות. התורה מראה
בבהירות היכן נמצא אוצר האושר המהווה את
ההצלה היהודית האמיתית.

התורה היא מורת-הדרך שלנו בכל התחומים.
זקוקים בוודאי לאנשי מדע כדי לסדר את העניינים
הפוליטיים והכלכליים השייכים לכלל ישראל
בארצות הגלות בחוץ-לארץ ובגלות ארץ ישראל, אך
אין לכל אלה מה לומר על חיי התורה הרוחניים,
ועליהם לנהל את עבודתם הפוליטית והכלכלית רק
בהתאם להוראות התורה, רק אז יביאו את האושר
המקווה.

יהודים!

עלינו להתבונן היטב במצב, על כל אחד ואחת
להתעמק בשאלה מי הוא זה שמעניש את העם

(4) ישעיה ו, ג.

(5) דברים יא, יב.

(6) דברים יב, לא.

(1) משלי ו, כג.

(2) ראה יחזקאל כ, לג.

(3) תהלים כד, א.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ק – מינסק

- 1 יעקב קערפיל, שב"ה נפקד כבר בבן – יוסף יצחק – וכפי שגם ידע שכל זה בא מברכתו
- 2 של הבעל-שם-טוב – הגיע לידי החלטה שבנו יחונך ברוחה של החסידות.
- 3 הילד התגלה כמי שניחן בכל המעלות. במיוחד היה מבורך בכישרונות נדירים. בגיל שלוש
- 4 ידע כבר יוסף יצחק לקרוא והיה בקי בכל הברכות. בגיל חמש היה כבר בקי בתנ"ך ובמספר
- 5 משניות.
- 6 היה ברור כי הילד הוא עילוי מיוחד.
- 7 לכן בחר יעקב קערפיל את אחד האורחים שעברו דרך שאריי, כמלמד עבור בנו. כפי הנראה
- 8 היה אורח זה אחד מהצדיקים הנסתרים שלא העלים את זהותו מפני יעקב קערפיל.
- 9 מסתבר גם, שצדיק נסתר זה נשלח לשאריי במיוחד על ידי הבעל-שם-טוב כדי ללמוד עם
- 10 העילוי הצעיר.
- 11 יעקב קערפיל התעסק לא רק עם בנו שלו – יוסף יצחק – אלא גם עם הבחור דוד, אותו
- 12 הציל משמד, ושלחו ללמוד תורה בישיבה. כאשר גדל דוד, שידכו יעקב קערפיל עם בת אחיו
- 13 החולה.
- 14 שש שנים רצופות למד יוסף יצחק – בנו של יעקב קערפיל אצל אותו מלמד – הצדיק
- 15 הנסתר – במשך זמן זה הפך יוסף יצחק להיות באמת למדן גדול. ולפי עצתו של הצדיק הנסתר,
- 16 וכפי הנראה גם לפי ציוויו של הבעל-שם-טוב עצמו, שלח יעקב קערפיל את בנו לישיבה
- 17 המקומית במינסק.
- 18 מינסק התפרסמה אז כעיר ואם בישראל. ורק שם הבחינו בגדלותו של הבחור הצעיר – יוסף
- 19 יצחק – והוכתר בתואר "העילוי משאריי".
- 20 יעקב קערפיל אשר בזמן לידתו של יוסף יצחק היה כבר בגיל מבוגר, הרי עתה כבר היה
- 21 זקן, ולא רצה להמשיך יותר בעסקי מסחרו.
- 22 לכן חילק את עסקיו לבני וחתני אחיו ואחותו אשר דאג להם כאילו היו הם ילדיו שלו,
- 23 והוא עצמו יחד עם ציפה ברכה זוגתו עברו לגור במינסק. האבא – יעקב קערפיל, והאמא –
- 24 ציפה ברכה, רצו להיות יחד עם בנם יוסף יצחק, ובמיוחד לאחר ששמו התפרסם לשם ותהילה
- 25 כעילוי, וכולם השתעשעו בו.
- 26 באותו זמן היה יעקב קערפיל קשור עם הצדיקים הנסתרים וחסידיו הבעל-שם-טוב, הוא תמך
- 27 בצדיקים נסתרים אלו כמו גם בבעל-שם-טוב עצמו ביד רחבה.
- 28 ביתו של יעקב קערפיל במינסק היה בית וועד לצדיקים והחסידים הנסתרים. לכן, יכול היה
- 29 יוסף יצחק, מצעירותו, להתחיל לקלוט לתוכו את דרכה החדשה של החסידות, ונהיה בקי בכל
- 30 תורת החסידות.
- 31 בזמן שיוסף יצחק למד בישיבה, החליט האבא – יעקב קערפיל – אשר התפרנס מהמזומן

1 שבידו, ולכן היה לו מספיק זמן פנוי – לערוך מחדש נסיעה לבעל-שם-טוב, שהיה באותו זמן
2 בטלוסט. הוא – יעקב קערפיל – כבר לא היה זקוק למישהו שיביאהו לבעל-שם-טוב, הוא כבר
3 היה אז ממקורבי הצדיק הגדול.

4 לר' יעקב קערפיל הייתה כוונה מיוחדת בנסיעתו הפעם אל הבעל-שם-טוב, הוא היה מעוניין
5 לשמוע במו אוזניו מהבעל-שם-טוב, מה יעשה עם כל רכושו, שהביא עימו משאריי למינסק.

6 ואמנם, הורה לו הבעל-שם-טוב כי מכל רכושו, ישאיר רק עשירית לבנו, ואילו את שאר
7 תשעת החלקים הורה לו הבעל-שם-טוב לחלקם לצדקה.

8 מבלי להתבונן ולערוך כל מיני חשבונות, החל יעקב קערפיל למלא תיכף ומיד אחר הוראת
9 הבעל-שם-טוב. ביד רחבה החל לחלק צדקה לכל העניינים החשובים, במיוחד, נתן רבות עבור
10 צרכי הצדיקים הנסתרים. ביתו במינסק הפך להיות נקודת מפגש לכל הצדיקים והשלוחים
11 הנסתרים של הבעל-שם-טוב, וסיפק להם את כל צרכיהם.

12 הבעל-שם-טוב שם גם עין על בנו של יעקב קערפיל – העילוי יוסף יצחק – אשר פרסומו
13 גדל מיום ליום, ואשר שמו הדהד לא רק במינסק אלא גם בכל הסביבה, ומעבר לה,
14 הבעל-שם-טוב עצמו סידר את אופן לימודו של העילוי הצעיר.

15 הבעל-שם-טוב עשה זאת על-ידי מכתב שמסר לידי יעקב קערפיל וציוה עליו להעביר מכתב
16 זה לידי הצדיק הנסתר ר' משה ניסן אשר התגורר במינסק. במכתב זה מינה הבעל-שם-טוב את
17 ר' משה ניסן כמורה דרך לעילוי הצעיר – יוסף יצחק.

18 ר' משה ניסן היה אז ראש הנסתרים המתגוררים במינסק. סדר הלימודים אותו התווה
19 הבעל-שם-טוב עבור העילוי הצעיר – יוסף יצחק על ידי ר' משה ניסן, היה לתקופה של שש
20 שנים.

21 הבעל-שם-טוב אף הורה שאחרי כן ילמד יוסף יצחק שנתיים בישיבת סמארגאן, ששימשה
22 מרכז הכנה לחסידות. הוא אף דאג לכך ששם בסמארגאן יתחבר יוסף יצחק עם אחד בשם נחום
23 מאיר, בנו של אחד הצדיקים הנסתרים.

24 מובן, שכל מה שציווה הבעל-שם-טוב מולא במלואו. כאשר הגיע יוסף יצחק לסמארגאן,
25 הוא באמת התחבר עם נחום מאיר שהוזכר לעיל. שניהם למדו – לפי הוראת הבעל-שם-טוב –
26 לימודים מסויימים בסתר, שהכניסום לחדרי חדרים בתורת החסידות.

27 כאשר שב ר' יוסף יצחק להוריו במינסק, הביא עמו מהישיבה בסמארגאן תעודה בה הוכתר
28 בשם: "מורנו הרב ר' יוסף יצחק, עילוי משאריי".

29 אביו, יעקב קערפיל לא האריך ימים. לאחר פטירתו, מסרה אמו ציפה ברכה לאחד
30 מהצדיקים הנסתרים סכום של אלפיים שלוש מאות רובל זהב, שהיו ירושתו של יוסף יצחק.
31 צוואתה הייתה שכסף זה ישמש כ"קרן" ממנה ישאב בנה יוסף יצחק את צרכי מחייתו, אך שלא
32 יתעסק בשום אופן בענייני מסחר, אלא ישב על התורה ועל העבודה.

33 זמן קצר לאחר מכן, נאספה גם אמו של יוסף יצחק – ציפה ברכה – לעולם האמת.

34 "אפילו ספר תורה בהיכל" אומרים חכמינו ז"ל "זקוק למזל" הרי מכל-שכן ערים ועירות
35 יהודיות שזקוקות לכך, ובוודאי מדינות שלמות.

- 1 במהלך ההיסטוריה של עם ישראל, האיר "אור התורה" – אור היהדות, פעם במדינה זו
- 2 ופעם במדינה זו. כך גם היה בערים ועיירות, פעם הייתה עיר זו ופעם הייתה עיר אחרת מרכז
- 3 לתורה וחכמה.
- 4 לעיתים קרובות קרה שכמה ערים בבת אחת היו מרכז תורה ויהדות. הערים הללו אפילו
- 5 התחרו ביניהם האחת בשנייה מי תעלה על השנייה בלימוד התורה – "קנאת סופרים תרבה
- 6 חכמה".
- 7 אורה של מינסק כמרכז של תורה, זרח, עוד לפני שתורת החסידות סללה לעצמה דרך בחיי
- 8 העם היהודי. רוח החסידות החלה לפעם בקרבה, הרבה לפני שדרכו החדשה של הבעל-שם-טוב
- 9 בעבודת הבורא, הוכרה בעולם היהודי הרחב.
- 10 היה אפשר להיווכח בזה, מכך שר' יוסף יצחק, בעלה של דבורה לאה ודודו של בעל התניא
- 11 מייסדה של חב"ד, הכיר את תורת החסידות, וספג מרוחה דווקא במינסק, לשם נשלח ללמוד
- 12 תורה, ולשם עברו הוריו מאוחר יותר להתגורר עד לסיום חייהם בעלמא דין.
- 13 במהלך ההתפתחויות באותן שנים, הרי ארך זמן רב עד שמינסק התפרסמה בגדולי התורה
- 14 והשיבות שבה. זה נמשך בצורה זו עד שפולין וליטא נהיו בכלל ידועות בגדלות לומדי התורה
- 15 שבהם.
- 16 כדי לקבל המחשה מדויקת במצב "נדידת" התורה בשנים הללו, צריכים להתוודע מקרוב
- 17 אל ההתפתחויות שמאז הגירושים מספרד ופורטוגל.
- 18 גירושים אלו עשו על היהודים בכל המדינות ובמיוחד על היהודים בפולין וליטא, רושם
- 19 נוראי. בידעם שגירושים אלו היו כתוצאה מהסתתה של הכנסייה הקתולית, החלו היהודים שגרו
- 20 במדינות הקתוליות האחרות להיבהל שמא גם להם לא תהיה מנוחה.

אגרות קודש

5	והשי"ת יעזר לו.	ב"ה ג' כ"א אדר שני תרפ"ט
6	חפצכם חפצי, וגדולה היא ת"ל ההתקשרות פנימי,	כבוד ידידי הנכבד והנעלה וי"ח אי"א
7	אתי עמי הנכם בכל מקום, ומוחי ולבי עמכם וימלא	מוהר"ר ברוך שלום שי הכהן
8	השי"ת משאלות לבבינו לטובה ולברכה בגו"ר.	שלום וברכה.
9	ידידו הדו"ש ומברכו	1 במענה על כתבו, השי"ת יחזק בריאותו ובריאות
10	יוסף יצחק	2 זוגתו תי' ויזמין השי"ת פרנסה טובה לבנו ידידי הר[ח]יני
		3 שי. ובדבר בנו התלמיד מר אי"ל שי כתבתי לו ביחוד,
		4

ב"ה, ט"ו אדר, תשי"ג
ברוקלין.

הרב הגאון הו"ח אי"א עוסק בצ"צ
חוי"ב וכו' מוה"ר יצחק שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מטי' אדר מה שהעיר בבאורי זהר פרשת ויחי דף ל' ע"א. ושואל איך אפשר שתהי' השפעה מספיק היסוד שלא ע"י ספיקי המלכות,

הנה אף שצדק בדבריו שמוכרח הדבר שכל ההשפעות בעולמות יהיו ע"י ספיקי המלי, אבל יש חילוק בזה אם - בהתלבשות או דרך מעבר. ואם הוא על ידי התלבשות הרי נקרא ע"ש הלבוש, ונתבאר הענין בתניא קונטרס אחרון דף קנ"ח ע"א. בהמשך רס"ו (שכמדומני ישנו אצל כת"ר שי) ד"ה כה גוי בריתי יומם ולילה, ובכ"מ בדא"ח.

ת"ח על הערתו בהמבואר בבאה"ז בחילוק דהרהור ומחשבה ממ"ש בחידושי הרשב"א ברכות דט"ו, ד"הרהור לא שייך לשון". אלא באם נלמוד דברי הרשב"א כפי הפשטות - דלא שייך לשון, היינו שמחשב הענינים אבל לא האותיות. הנה יוקשה מנ"ל להש"ס דהכתוב גם באופן כזה הרהור כדבור דמי דבמילא יש לדעת מהכתוב **שמע** שני הענינים דצריך להשמיע לאזניו ושנאמרים בכל לשון. ואולי יש לדחוק ברשב"א שכוונתו דלא שייך קדושת לשון, ומעלתה - ואז יתאים גם לדברי באורי הזהר. - עתה ראיתי בצל"ח (טו, ד) וז"ל: ועיין בחי' רשב"א שכ' דאם יוצא בכוונת הלב ממילא מוכח שיוצא בכל ל' **דהכוונה עיקר**. - והנאני.

בכבוד ובברכה.

הערה: (א) דברי באורי הזהר מיוסדים עמ"ש בלקו"ת להאריז"ל בראשית ד"ה למה התחילה. אשר מחשבה הרהור דבור ומעשה הם נגד אבי"ע. וידוע בטעם השם בריאה שהוא מאין ליש וכפירוש הרמב"ן עה"ת בתחלתו, ותחלת מציאות הכלים הוא בבריאה.

ומבואר בכ"מ אשר אותיות וכלים היינו הך. ולכאורה צ"ע ממ"ש בזח"ג רכ"ט סע"ב דהרהור ומחשבה הם חוי"ב - שהוא היפך כל הנ"ל - (הובא ג"כ בפרדס שער ערכי הכינויים מערכת מחשבה), ועדיין לא מצאתי מי שמעיר ע"ז. ולכאורה י"ל, אשר ישנו הרהור שלמעלה ממחשבה והרהור שלמטה ממחשבה, כי הרהור בכללותו היינו דבר קל דלית ב"י ממשא, והרהור שלמטה ממח' היינו שהוא קל בערך הדבור, וההרהור שלמע' ממח' היינו שהוא קל בערך המחשבה, ויש לקשר עם הבא לקמן:

(ב) מובן ופשוט שאף שבכ"מ הרהור שולל מחשבה, הרי בכ"מ הוא כולל ג"כ מח' ואפי' מח' דקה ביותר. ונמצא זה בכמה משמות הנרדפים שאף שיש חילוק ביניהם בכ"מ ובפרט כשבאים שניהם יחד, הנה מצוי שבמקום שבא שם אחד הוא כולל גם את השני והשלישי וכו'. ולדוגמא יש להביא מרז"ל הרהורי כו' קשים מעבירה. שזהו ג"כ אם זהו עדיין מח' דקה ביותר שלא נמשכה באותיות, ואפי' למעלה מזה - וכמובן ממ"ש בבחי' עה"ת פ' נצבים כט, יח ד"ה ואם ישאל שואל. ועיין ג"כ בסי' מורה נבוכים פרק ב' (כ"ה בדפוס הבחיי. וכנראה צ"ל: ח"ג פ"ח). ועד"ז הוא ג"כ בתניא פרק יב: אלא **מיד** בעלייתו כו'.

(ג) לכאורה ע"פ החילוק דהרהור ומחשבה יש להסביר הש"ס כריתות י"ט סע"ב בחילוק דכוונה ומחשבה, דלכאורה כיון ששכח הרי מנפ"מ בעת הפעולה כוונתו לפני זמן.

ועי"כ צ"ל שגם בעת הפעולה ישנה הכוונה אף שמחשב באופן אחר. ועי"פ הנ"ל י"ל דזהו בהרהור וזהו במחשבה (ול' מחשבה הוא ע"ד גרב בבכורות מא, א). ואכמ"ל.

מוסג"פ הקונטרס שהצעתי ללומדו בימי הפורים שעברו.

פרשת צו

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: זַע צו אֶת־
 אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּוֹרַת הָעֹלָה הִוא
 הָעֹלָה עַל־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עַל־הַלְוִיָּהּ עַד־
 הַבֶּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תֹּוקֵד בּוֹ: וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן
 מִדּוֹ בָד וּמִכְנָסִי־בֹד וְלִבְשׁוֹ וְהָרִים
 אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאִשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (וי) וּפָשַׁט אֶת־
 בְּגָדָיו וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן
 אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר: ה' וְהָאִשׁ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ תֹּוקֵד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבֵעֵר עָלֶיהָ
 הַכֹּהֵן עֹצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעֵרֵף עָלֶיהָ הָעֹלָה
 וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: וְאִשׁ תִּמִּיד
 תֹּוקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס (ישראל) וְזֹאת
 תֹּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקֹּרֵב אֹתָהּ בְּגִי־אֶהֱרֹן לִפְנֵי
 יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ה' וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ
 מִסֻּלַּת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה וְאֵת כָּל־הַלֶּבֶתָה אֲשֶׁר
 עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרָתָהּ
 לִיהוָה: ט' וְהִנּוֹתֶרֶת מִמֶּנּוּ וְאָכְלוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו
 מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד
 וְאָכְלוּהָ: כ' לֹא תֹאֲפֹה חֲמִץ חֲלָקֶם נָתַתִּי אֹתָהּ
 מֵאִשִּׁי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא כַּחֲטָאת וְכֹאֲשִׁם:
 יא כָּל־זֹכֶר בְּבָנֵי אֶהֱרֹן וְאִכְלָנָה חֲקֵעוֹלָם
 לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשִּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם
 יִקְדָּשׁ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב ע' 2)

זאת תורת העולה (ו, י) (ב)

והודיעה, שאף על פי שחרכ בית המקדש ואין קרבן
 נהג, אלולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה
 העולם עומד. . אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה
 ושונין בפרשת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם
 מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר "זאת תורת העולה"

(תנחומא)

מסבך בתורת החסידות, שמעלתה של הקרבת הקרבנות,
 היא לא בעבודה הרוחנית, אלא דוקא שהיא פעלה גשמית
 - שחיתת בהמה גשמית על גבי המזבח. שזה מבטא את

בחירתו של הקב"ה בישראל, לא מצד מעלותיהם הרוחניות
 של ישראל, אלא מפני רצונו החפשי של הקב"ה. לכן מעשה
 גשמי מביע את הקשר העמוק בין הקב"ה לישראל.

על־פי־זה נוכל להבין מדוע המדרש אומר שאילולי
 התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה העולם עומד,
 כי כשאדם מבגר לומד את תורת הקרבנות, עקר הדגש הוא
 הלימוד והבנת הענין, שזה בעקר פעלה רוחנית. ואלו באשר
 ללך קורא בפרשת הקרבנות, הוא עדין אינו יודע ומבין כלל
 בענינו, וכל פעלתו בקריאת פרשת הקרבנות היא רק פעלה
 גשמית.

שני יִדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יִזֶּה קֶרְבֶּן
 אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה
 אֹתוֹ עֲשִׂיֹרֶת הָאָפֶה סֵלֶת מִנְחָה תִּמִּיד
 מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב: י' עַל־מִנְחַת
 בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי מִנְחַת
 פְּתִים תִּקְרִיב רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: יא וְהִכֵּהוּ
 הַמָּשִׁיחַ תַּחֲתָיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חֲקֵעוֹלָם
 לַיהוָה כָּלִיל תִּקְטֹר: יב וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל
 תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל: פ' יִדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: יג דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת
 תֹּוֹרַת הַחֲטָאת בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחֹט הָעֹלָה
 תִּשְׁחֹט הַחֲטָאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא:
 יד הַכֹּהֵן הַמַּחֲטֵא אֹתָהּ יֹאכְלָנָה בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ
 תֹּאכַל בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד: כ' כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע
 בַּבִּשְׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָה עַל־הַבֶּגֶד
 אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִּכְבֶּם בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ: כא וְכָל־
 חֲרָשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁלְּבוּ יִשְׁבֹּר וְאִם־בְּכָלִי נִחַשְׁתָּ
 בְּשֻׁלָּה וּמִרְק וְשִׁטָּף בְּמִים: כב כָּל־זֹכֶר בַּכֹּהֲנִים
 יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא: כג וְכָל־חֲטָאת
 אֲשֶׁר יִבָּא מִדָּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לִכְפֹּר בַּקֹּדֶשׁ
 לֹא תֹאכַל בָּאִשׁ תִּשְׂרֹף: פ' ז' וְזֹאת תֹּוֹרַת
 הָאֲשִׁם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא: כד בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
 יִשְׁחֹטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֹטוּ אֶת־הָאֲשִׁם וְאֶת־דָּמָם
 יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ה' וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יִקְרִיב
 מִמֶּנּוּ אֶת הָאֲלִיָּה וְאֶת־הַחֶלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת־

מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קִרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן
הַזֶּה קֹדֶם אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִי: 11 וּבֶשֶׂר זָבַח
תּוֹדַת שְׁלָמָיו בַּיּוֹם קִרְבָּנוּ יֹאכֵל לֹא־יָגִיעַ מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר: 12 וְאִם־נָדָר 13 אוֹ נִדְבָה זָבַח קִרְבָּנוּ
בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת־זִבְחוֹ יֹאכֵל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר
מִמֶּנּוּ יֹאכֵל: 14 וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָאֵשׁ יִשְׂרֹף: 15 וְאִם הָאֵכָל יֹאכֵל
מִבֶּשֶׂר־זָבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה
הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פְּגוּל יְהִי וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֵכָלֹת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִּשָּׂא: 16 וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יִגַּע
בְּכָל־טָמֵא לֹא יֹאכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרֹף וְהַבֶּשֶׂר
כָּל־טָהוֹר יֹאכֵל בֶּשֶׂר: 17 וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל
בֶּשֶׂר מִזִּבְחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטָמְאָתוּ
עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ: 18 וְנֶפֶשׁ
כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטָמְאָת אָדָם אוֹ בְּבַהֲמָה
טָמְאָה אוֹ בְּכָל־שֶׂקֶץ טָמֵא וְאֵכָל מִבֶּשֶׂר־זָבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמִּיהָ: 19 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: 20 דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעִז
לֹא תֹאכְלוּ: 21 וְחֶלֶב זֶבֶדָה וְחֶלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה
לְכָל־מִלְאכָהּ וְאֵכָל לֹא תֹאכְלוּהוּ: 22 כִּי כָל־אֵכָל
חֶלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה
לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֵכָלֹת מֵעַמִּיהָ: 23 וְכָל־
דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְעוֹף
וְלַבְּהֵמָה: 24 כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ: 25 וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: 26 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הַמִּקְרִיב אֶת־זִבְחַ שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־
קִרְבָּנוּ לַיהוָה מִזִּבְחַ שְׁלָמָיו: 27 יָדָיו תְּבִיאֶנָּה אֶת־
אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה יְבִיאֵנוּ אֶת־
הַחֹזֶה לְהַגִּיף אֹתוֹ תְּנוּפֶה לִפְנֵי יְהוָה:
28 וְהַקְטִיר הִכֵּתָן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּזִּבְחָה וְהָיָה
הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: 29 וְאֵת שׁוֹךְ הַיָּמִין תִּתְּנוּ

הַקָּרִיב: 30 וְאֵת שְׁתֵּי הַכַּפָּלִיּוֹת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרָתָן עַל־
הַכֹּהֵן עַל־הַכַּפָּלִיּוֹת יִסִּירֶנָּה: 31 וְהַקְטִיר אֹתָם
הַכֵּתֵן הַמִּזִּבְחָה אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם הוּא: 32 כָּל־
זָכָר בְּפִתְּיָנִים יֹאכְלֵנוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכֵל קָדֹשׁ
קָדָשִׁים הוּא: 33 כַּחַטָּאת כַּאֲשֶׁם תּוֹרָה אֶת־
לָהֶם הִכֵּתָן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻּם לוֹ יְהִי: 34 וְהִכֵּתָן
הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר
הַקָּרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יְהִי: 35 וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר
תֹּאפֶה בַתְּנוֹר וְכָל־נִעְשָׂה בַּמִּזְבֵּחַ וְעַל־מִחְבַּת
לַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תְּהִיָּה: 36 וְכָל־מִנְחָה
בְּלוֹלָה־בְּשָׂמֶן וְחִרְבָּה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תְּהִיָּה
אִישׁ בְּאַחֲיוֹ: 37

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטירי שחוות כרך כה ע' 134)

והרים את הדשן . . ושמנו אצל המזבח. והוציא את הדשן
אל מחוץ למחנה אל מקום טהור (וי גד)

שרפת חלקי הקרבן על המזבח מסמלת את זכונו של
העולם הגשמי, והעלאות לקדשה. באפן כללי נחלקים הם
לשנים: חלקי הקרבן שנושרפים כליל, הם מסמלים את
החלקים הנזפים שבעולם, שנוהפכים להיות חלק מהקדשה,
כמו תשמישי מצוה. לצמת זאת, האפר שנושא מן הקרבן,
מסמל את החלק הגס שבעולם, שאינו יכול לעלות לקדשה,
ורק משמש את היהודי לצרכים אחרים.

גם האפר עצמו נחלק לשנים, יש אפר שבו מקימים את
מצות 'תרימת הדשן', האפר מסלק מן המזבח, אף הוא
נשא 'אצל המזבח' - קרוב למזבח, אלו חלקי העולם
שאִינם הופכים להיות חלק מהקדשה, אף רואים בהם שהם
משמשים לענייני קדשה. ואלו יש אפר שבו מקימים את
מצות 'הוצאת הדשן', אפר זה מוצא אל מחוץ למחנה, על
פניו אינו נראה כלל שמועיל לענייני קדשה, אף גם בו
המטרה הסופית היא להביא תועלת לענייני קדשה.

שלישי 38 וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב
ליהוה: 39 אם על־תודה יקריבנו וְהַקָּרִיב 1
עַל־זָבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלַת בְּשָׂמֶן
וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מְשָׁחִים בְּשָׂמֶן וְסֹלֶת מְרֻכֶּכֶת
חֲלוֹת בְּלוֹלַת בְּשָׂמֶן: 2 עַל־חֲלוֹת לֶחֶם חֲמִץ
יִקְרִיב קִרְבָּנוּ עַל־זָבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו: 3 וְהַקָּרִיב

תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחִי שְׁלֹמִיכֶם: ^א הַמִּקְרִיב
 אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֶלן לֹא
 תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנָּה: ^ב כִּי אֶת־חֹוֹה
 הַתְּנוּפָה וְאֵת ^א שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחִי שְׁלָמִיהֶם וְאֵתֵן אֹתָם לְאֹהֶלן
 הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶקֶעוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ג זֹאת מִשְׁחַת אֹהֶלן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה
 בַּיּוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לִכְהֵן לַיהוָה: ^ד אֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה לַתֵּת לָהֶם בַּיּוֹם מִשְׁחֹו אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: ^ה זֹאת הַתּוֹרָה
 לַעֲלֹה לְמִנָּחָה וּלְחַטָּאת וּלְאִשִּׁם וּלְמִלּוּאִים
 וּלְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים: ^ו אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 בְּהַר סִינַי בַּיּוֹם צִוָּהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב
 אֶת־קֶרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך 12 ע' 1)

ויפשוט את בגדיו ולבש בגדים אחרים (ו, ד)

אין זו חובה, אלא 'דבר ארץ' - שלא ללכת בהוצאת

הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד (רש"י)

הקשה הרמב"ן: מנן לרש"י שאין זו חובה? ויש לישיב
 בפשטות, אם היתה חובה להחליף את הבגדים, הנה צריך
 לצוות להכין סט נוסף של בגדים פחות חשובים מהבגדים
 הרגילים שישמשו להוצאת הדשן. ומנה שאין צווי מיוחד על
 כך - משמע שהחלפת הבגדים היא 'דבר ארץ' ולא חובה.

רבי ח ^א וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: בִּקַּח
 אֶת־אֹהֶלן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
 שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ^א פֶּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי
 הָאֵילִים וְאֵת סֵל הַמִּצּוֹת: ^ב וְאֵת כָּל־הָעֵדָה
 הִקְהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ג וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: ^ה וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־
 אֹהֶלן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם: ^ו וַיִּתֵּן עָלָיו
 אֶת־הַכֹּתֶנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֶט וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ
 אֶת־הַמְעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאָפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ

בְּחֹשֶׁב הָאָפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: ^א וַיֵּשֶׁם עָלָיו
 אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
 הַתָּמִים: ^ב וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיֵּשֶׁם
 עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוֹל פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב גֹּזֵר
 הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ג וַיִּקַּח
 מֹשֶׁה אֶת־שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתָם: ^ד וַיֵּן מִמֶּנּוּ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעַת פַּעֲמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנּוֹ לְקֹדֶשֶׁם:
^ה וַיִּצֹק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֹהֶלן וַיִּמְשַׁח
 אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ: ^ו וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֹהֶלן
 וַיִּלְבָּשֶׁם כִּתְנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבִנֶט וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם
 מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך 12 ע' 5)

והרים את הדשן . . וישמו אצל המזבח. ופשוט את בגדיו
 ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה (ו, ד-ג)

בגדים שפשלו בהן קדשה לרבו - אל ימוג בהן כוס לרבו,
 לכן "ולבש בגדים אחרים" - פחותין מהן (רש"י)

אם הוצאת הדשן היא פעולה פחותה מתרומת הדשן, מדוע
 אותו כהן עושה את שתי הפעולות? לכאורה מתאים יותר
 שיעשו על־ידי שני כהנים שונים? ויש לישיב, וללמד מכך
 הוראה בעבודת האדם: כאשר האדם הוא בכוול גמור לבוּרָא,
 וכל משרת פעלותיו היא למלא את רצון ה', אין הבדל אצלו
 אם הפעלה שעושה חשובה או פחותה, אם צריך לעשות -
 הוא עושה. לכן יכול הכהן לעשות את שתי העבודות, למרות
 שאחת מהן פחותה בפעולה, מפני שמצד נקודת מבטו של
 הכהן כלפי הקב"ה אין הבדל בין שתי הפעולות.

חמישי ^א וַיִּגַּשׂ אֶת פֶּר הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אֹהֶלן וּבָנָיו
 אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחַטָּאת: ^ב וַיִּשְׁחֹט
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
 סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיַּחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם
 יִצֹק אֶל־יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשֻׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:
^ג וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
 יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֵּלִיֹּת וְאֶת־חִלְבֵּהן
 וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה הַמִּזְבֵּחַ: ^ד וְאֶת־הַפֶּה וְאֶת־עוֹר

וְאֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּיּוֹה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת
וְאֶת־חִלְבָּתָן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין: ^ט וּמִפֶּל המִצּוֹת
אֲשֶׁר | לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֲלֹת מִצֶּה אַחַת וְחֹלֶת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד וַיִּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים
וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין: ^{טו} וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל פְּנֵי אֹהֶרֶן
וְעַל פְּנֵי בָנָיו וַיִּגַּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
^כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל פְּפִיָּהֶם וַיִּקְטֹר
הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לִרְיֵחַ נִיחֹחַ
אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה: ^{כז} וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹהֶה
וַיִּנִּיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים
לְמֹשֶׁה הָיָה לְמִנֶּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וְהַיִּם מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ . . וְהַקֵּטִיר הַמִּזְבֵּחַ . . וְהַנִּתְרַת מִמֶּנּוּ
יֵאָכְלוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו . . לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֲלָקִים (ו, ח"י)
לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֲלָקִים - אֶף הַשִּׁירִים אֲסוּרִים בְּחִמְץ (רש"י)
קָרְבַּן הַמִּנְחָה, הָעֲשׂוּי מִקֶּמַח, רוּמֹז עַל צִרְכֵי הָאָדָם.
הַקִּמְץ הַמְיוּרָם מִן הַמִּנְחָה וּמִקְטֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ, רוּמֹז לְזִמְן
הַמִּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וְתַפְלָה - שֶׁבִּדְרֹךְ כָּל הַנּוֹ מִקְצַת הַיּוֹם. וְאֵלּוּ
שְׁנֵי הַמִּנְחָה - הַמִּתְּרִים בְּאֲכִילָה - מוֹרִים לְשָׂאֵר הַזִּמְן שְׂבו
עוֹסְקִים בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּשֶׁם שֶׁהַקֶּרֶב הַקִּמְץ מִקְדָּשָׁת
וּמִתְּרָה אֶת הַשָּׂרִים, כִּךְ הַזִּמְן הַמִּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וְתַפְלָה בְּמִשְׁפָּה
הַיּוֹם, מִתִּיר וּמִקְדָּשׁ אֶת שְׂאֵר הַיּוֹם שֶׁהַעֲסוּק בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם
יִהְיֶה "חֲלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טִהֳרַת הַקֵּדֶשׁ". וְכֹשֶׁם שֶׁשְׁנֵי הַמִּנְחָה
אֲסוּרִים בְּחִמְץ, כִּךְ גַּם בְּשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּשָׂאֵר הַיּוֹם בְּעִנְיֵי
הָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָיו לַעֲבֹד מִתּוֹךְ עֲנוּה וְהַתְּבַסְּלוּת לְבוֹרָא
הָעוֹלָם.

שְׂבִיעִי ^ז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם
אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אֹהֶרֶן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־
בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וּמִקְדָּשׁ אֶת־אֹהֶרֶן
אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:
^א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶרֶן וְאֶל־בָּנָיו בְּשֵׁלֹו אֶת־
הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׂם תֹאכְלוּ אֹתוֹ
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסֹל הַמִּלֵּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
לֵאמֹר אֹהֶרֶן וּבָנָיו יֹאכְלוּהוּ: ^ב וְהַנּוֹתֵר בַּבָּשָׂר
וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: ^ג וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא

וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פָּרְשׁוֹ שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לְמִחְנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ה וַיִּקְרָב
אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^ו וַיִּשְׁחֲטוּ וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ז וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו
וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנִּתְחִים וְאֶת־
הַפֶּדֶר: ^ח וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים רִחֵץ בַּמִּים
וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא
לִרְיֵחַ־נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א ע' 217)

אֵשׁ תָּמִיד תִּקְרָד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֶה (ו, י)

תָּמִיד - אֲפִילוּ בַשַּׁבָּת, תָּמִיד - אֲפִילוּ בַטֹּמָא (ירושלמי

יומא פ"ד ה"ו)

מְבֹאָר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְרֻמָּז עַל לְבוֹ שֶׁל
הָאָדָם. וְ"אֵשׁ תָּמִיד" רוּמֶזֶת עַל הַתְּשׁוּקָה וְהַהֲתַלְבּוּת לְקַבֵּ"ה
הַבּוֹעֶרֶת תָּמִיד בְּלִבּוֹ שֶׁל כָּל אָדָם. מוֹדְבֵי ה'יְרוּשָׁלַיִם" נִתְּן
לְלַמֵּד הוֹרָאָה בְּעִבּוּדַת הָאָדָם: שַׁבָּת - מִשְׁמַעוּתָהּ הַתְּנַתְּקוֹת
מִעִנְיֵי הָעוֹלָם, וְהַתְּחַבְּרוֹת אֶף וְרַק לְעִנְיָנִים רִחוּנִים. בְּמַצֵּב
כֵּזֶה יָכוֹל לְחַשֵּׁב הָאָדָם שְׂאִינוֹ זָקוּק לְלַהֵט וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁבְּלִבּוֹ
לְהַתְּקָרֵב אֶל קַבֵּ"ה. אוֹמְרַת הַתּוֹרָה, "אֵשׁ תָּמִיד - אֲפִילוּ
בַשַּׁבָּת", גַּם בְּשֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּהַתְּעַלּוֹת רִחוּתִית וּמִנְתַּק מִעִנְיֵי
הָעוֹלָם, צָרִיכָה לְבַעַר בּוֹ גַּם בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַהֲתַלְבּוּת וְהַתְּשׁוּקָה.
טֹמָאָה - הוּא הַמַּצֵּב הַגָּרוֹעַ בְּיוֹתֵר, הָאָדָם נִמְצָא בְּרִחוּק גָּמוּר
מִן הַקִּדְשָׁה. וְאִם כִּךְ עָלִיל הוּא לְחַשֵּׁב, שְׂאֵבֵד אֶת הַקֶּשֶׁר עִם
הַקִּדְשָׁה, וְלִכְּנֹן אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ חֲמִימוֹת וְהַהֲתַלְבּוּת
בְּדְבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה. כֹּא הַכְּתוּב וּמִלְּמִדְנוּ, "אֵשׁ תָּמִיד - אֲפִילוּ
בַטֹּמָאָה", גַּם בְּמַצֵּב גָּרוֹעַ בְּיוֹתֵר, הָאָדָם צָרִיךְ לְעוֹרֵר בְּעִצְמוֹ
אֶת "אֵשׁ הַתָּמִיד" וְהִיא תְּרוֹמֵם אוֹתוֹ מִמַּצְבּוֹ הַיָּרֹד.

שְׂבִיעִי ^כ וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשְּׂנִי אֵיל הַמִּלֵּאִים
וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
^כ וַיִּשְׁחֲטוּ | וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדְּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־הַתְּנוּךְ
אֲזֹנ־אֹהֶרֶן הַיְּמִנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמִנִית וְעַל־
בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמִנִית: ^כ וַיִּקְרָב אֶת־בָּנָיו אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־הַתְּנוּךְ אֲזֹנֵם הַיְּמִנִית וְעַל־בֶּהֱן
יָדָם הַיְּמִנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְּמִנִית וַיִּזְרֹק
מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^כ וַיִּקַּח

תִּצְאוּ שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאֵת יְמֵי מְלֹאִיכֶם
בִּי שִׁבְעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵיכֶם: ❶ כֹּאשֶׁר
עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם: ❷ וּפָתַח אֱהֵל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וּלְיָלָלָה
שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמֹרְתֶם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא
תָמוּתוּ פֶּיֶכָן צִוִּיתִי: ❸ וַיַּעַשׂ אֱהֵרֹן וּבָנָיו אֶת
כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: סס

חצי קדיש

◆ ◆ ◆

אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבוּ (ז, יב)

מִסְמִיר ^ה וּמִפֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד לֹא תִצָּאֹו שְׁבַעַת
יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת
יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵכֶם: ^ה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם
הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ^ה וּפֶתַח
אֶהָל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וּלְיָלָה שְׁבַעַת יָמִים
וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־כֵן
צִוִּיתִי: ^ה וַיַּעַשׂ אֲהֶרֶן וּבָנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: ססס

וַיֵּצֵק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקָדְשׁוֹ
(ח, יב)

יֵשׁ לְהִבִּין בְּפָנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים, מִדּוּעַ מְשִׁיחַת אֶהְרֹן נֶעֱשְׂתָה
עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, אָף שֶׁכִּהְנֵחוּ שָׁל מֹשֶׁה פְּחוּתָהּ בְּדִרְגָּתָהּ
מִכִּהְנֵחוּ שָׁל אֶהְרֹן. בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת מְבָאָר שֶׁמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן
הֵם כְּנֶגֶד תּוֹרָה וְתַפְלָה. מֹשֶׁה כְּנֶגֶד תּוֹרָה - 'זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה
עַבְדִּי'. אֶהְרֹן כְּנֶגֶד תַּפְלָה - 'תַּפְּלוֹת כְּנֶגֶד קְרֻבֹּנוֹת תִּקְנִינִם'.
לְכֹן מְשִׁיחַת אֶהְרֹן הִיְתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, הֵייוֹת שֶׁכָּל הָעֲנִינִים
שֶׁעוֹלָם שָׁרָשָׁם מִן הַתּוֹרָה, לְכֹן גַּם הַתַּפְּלָה (אֶהְרֹן) צְרִיכָה
לְבֹא עַל־יְדֵי תּוֹרָה (מֹשֶׁה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲשִׂיתִים הִיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְּרַב־נָעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיחָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶינָהּ, בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקָה, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויז. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו עלותיכם על זבחי שלמיכם ומקריבו אותם ואכלו הבשר שתי אינם לרצון לפני ולמה תפסידו הקשר: **כב כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח כי תחלה תנאי לא תהיה אלא אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי ותיתם לי סגולה (שמות ט): כג כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים אני בעצמי אשפיע לכם טובה בולת אמצעי ואתם תהיו לי לעם זה העיקר, והבאת התקנות היא כמקור מכל המצוות שאין נחת בהם בולת שמוע בקול ה' והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם לא יבוא לי תועלת מזה רק למען ייטב לכם: כד ולא שמעו ולא הטו את אונם אף יוצאי מצרים, וילכו במעצות בעצה שלהם בשררות להם הרע מה שהמור והתאוו ויהיו לאחור הלכו לאחור בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה' ולא לפנים: כה למן היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה שמועו אלי ולא יקשו את ערפם הרעו מאבותם: כו ודברת אליהם את כל הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה:**

פותחים והולכים ואשליח אליהם את כל עבדי וישלח בכל יום אני משפיע ומשליח: כז ולא שמעו אלי אנשי הדור הזה, ועוד ולא הטו את אונם כי לא רצו כלל לבחון דברי הנביאים ויקשו את ערפם וגם לא הסבו אותו לאזניהם לראות, ובה הרעו מאבותם: כז אמר ה'

שי למורא

(כד) במעצות, בעצות שלהם, לא בעצתי, וכפי שממשיך "בשררות להם הרע". בשרירות להם, כפי שלכם רואה. מלשון "אשורנו" (במדבר כד, ו). פרוש אחר, בתקף להם, מלשון "שריר וקום". ובתרגום יונתן בן ציואל, בתהור להם. ויהיו לאחור, כלומר, בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה'. ולא לפנים, ולא היו מוסיפים והולכים. (כה) יום השכם ושלח, מדי יום ביום השכם ושלח.

הפטרת פרשת צו לקריאה בציבור

ולשמו"ת ירמיה פרק ז

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו עלותיכם ואכלו בשר: כב כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח: כג כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם: כד ולא שמעו ולא הטו את אונם וילכו במעצות בשררות להם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים: כה למן היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה ואשליח אליהם את כל עבדי וישלח בכל יום היו פותחים והולכים בעבודת ה' ולא לפנים: כה למן היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה שמועו אלי ולא יקשו את ערפם הרעו מאבותם: כו ודברת אליהם את כל הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה:

פותחים והולכים ואשליח אליהם את כל עבדי וישלח בכל יום אני משפיע ומשליח: כז ולא שמעו אלי אנשי הדור הזה, ועוד ולא הטו את אונם כי לא רצו כלל לבחון דברי הנביאים ויקשו את ערפם וגם לא הסבו אותו לאזניהם לראות, ובה הרעו מאבותם: כז אמר ה'

לִרְמִיָּה וְדַבָּרַת פֶּאֶשֶׁר תִּדְבֹּר אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְדַעְתִּי אֲשֶׁר וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֵיךְ וַיִּכְרְחוּ לָהֶם וַקְרָאתָ וְאִם תִּקְרָא אֲלֵיהֶם יִדְעִתִּי וְלֹא יַעֲנוּכָה כִּי לֹא יַעֲנוּ לָךְ: כֹּחַ אֲנִי וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם אֵין אֵלֶּה מִכֵּנִי וְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁמְעוּ דְּבַר ה' בְּסִינִי, אֵלֶּה זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוֹסָר מֵעוֹלָם אַבְדָּה

הָאֱמוּנָה אֲמוֹנַת הָאֵל אַבְדָּה מִלָּבָם וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם וְלֹא יִזְכְּרוּ כֵּה: כֹּחַ כֵּה | אִמֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי־הַלֵּל חֲכָם בַּחֲכָמָתוֹ כִּי לֹא תוֹעִיל לוֹ בִּינֹן שְׁלֹא יִדַּע אֵת ה' וְלֹא הִלָּךְ בְּדַרְכָיו וְאֱלֹהֵי־הַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ שִׁיכַל לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִן הַמָּוֶת אוֹ מִן הַשָּׁבִי אֱלֹהֵי־הַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרָה לַפְּדוּת בּוֹ נַפְשׁוֹ מִן הַמָּוֶת אוֹ מִן הַשָּׁבִי: כֹּחַ כֵּה אִם־בִּזְאוֹת יִתְחַלֵּל הַמֶּתְחַלֵּל יִשְׁבַח אֶת עֲצָמוֹ הַשְּׁפֵל כִּמְהָ שֶׁהִשְׁכִּיל וַיִּדַּע אוֹתוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה וְאֵין עוֹד, וְאֵין הוּא הָעֹשֶׂה חֶסֶד לְאוֹהֲבָיו וְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָי, וְעוֹשֶׂה מִשְׁפָּט לְחַפְּרֵי מִן הַרְשָׁעִים וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ לְקַבֵּל אֶת הַשָּׁבִים כִּי־בִאֵלָה חֲפָצָתִי נֶאֱמַר־יְהוָה:

כֹּחַ וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוֹסָר אַבְדָּה הָאֱמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם: ט כֹּחַ כֵּה | אִמֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי־הַלֵּל חֲכָם בַּחֲכָמָתוֹ וְאֱלֹהֵי־הַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֱלֹהֵי־הַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרָה: כֹּחַ כֵּה אִם־בִּזְאוֹת יִתְחַלֵּל הַמֶּתְחַלֵּל הַשְּׁפֵל וַיִּדַּע אוֹתוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה עוֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ כִּי־בִאֵלָה חֲפָצָתִי נֶאֱמַר־יְהוָה:

לְאוֹהֲבָיו וְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָי, וְעוֹשֶׂה מִשְׁפָּט לְחַפְּרֵי מִן הַרְשָׁעִים וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ לְקַבֵּל אֶת הַשָּׁבִים כִּי־בִאֵלָה חֲפָצָתִי נֶאֱמַר־יְהוָה:

לְאוֹהֲבָיו וְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָי, וְעוֹשֶׂה מִשְׁפָּט לְחַפְּרֵי מִן הַרְשָׁעִים וְצַדִּיקָה בְּאֶרֶץ לְקַבֵּל אֶת הַשָּׁבִים כִּי־בִאֵלָה חֲפָצָתִי נֶאֱמַר־יְהוָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִגּוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 ט וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
 וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ
 עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחֻטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם
 וְהִקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: וְאַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר
 לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ
 בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: וְשׂוֹר וְאַיִל לְשִׁלְמִים
 לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם
 יְהוָה נִרְאָה אֵלֵיכֶם: וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה
 מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָל-הָעֵדָה
 וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר
 אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:
 (לוי) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קְרֵב אֶל-הַמִּזְבֵּחַ
 וַעֲשֵׂה אֶת-חַטָּאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בְּעֶדְךָ
 וּבְעֵד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת-קֶרְבֶּן הָעָם וְכַפֵּר בָּעָם

כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וַיִּקְרֶב אַהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ
 וַיִּשְׁחַט אֶת-עֵגֶל הַחֻטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ: וַיִּקְרְבוּ בָנֵי
 אַהֲרֹן אֶת-הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בָּדָם וַיִּתֵּן
 עַל-קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַדָּם יָצַק אֶל-יְסוֹד
 הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת-הַחֹלֶב וְאֶת-הַכֶּלֶ'ת וְאֶת-הַיֶּהֱתֵר
 מִן-הַכֶּבֶד מִן-הַחֻטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כָּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ישראל) וְאֶת-הַבֶּשֶׂר וְאֶת-
 הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: וַיִּשְׁחַט אֶת-
 הָעֹלָה וַיִּמָּצְאוּ בָנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת-הַדָּם וַיִּזְרְקוּ
 עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת-הָעֹלָה הִמָּצְאוּ אֵלָיו
 לְנִתְחִיהָ וְאֶת-הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל-הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּרְחֹץ
 אֶת-הַקְּרֵב וְאֶת-הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל-הָעֹלָה
 הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּקְרֵב אֶת קֶרְבֶּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת-
 שְׁעִיר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחְטִיאוּ
 כְּרָאשׁוֹן: וַיִּקְרֵב אֶת-הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

אגרות קודש

בי"ה, כ"ח אדר, תשי"ב
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו אדר, בו כותב ע"ד הנשואין שלו, אכפול בזה ברכתי מזל טוב
 מזל טוב שיהי' בבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה וכפי שהם מוארים ומוארים בתורת החסידות
 הוא המאור שבתורה.

בטח משתדל במרץ הראוי למצאו דירה מתאימה והשי"ת יצליחם בזה.

מ"ש שרוצה להציע שידוך לגיסתו תחי' לאחד מאברכי התמימים, הנה איני מבין צד הספק
 שבזה, כי נכון הדבר.

אתענין לדעת אם זוגתו תחי' משתפת באיזה ענינים של עסקנות חרדית ובמה, וכן אם אפשר
 הדבר שהוא יקבע איזה לימוד עמדה ביחד (כמובן במקום שלבו חפץ) התועלת בזה מובנת ופשוטה,
 וכמסופר ג"כ בזכרונות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ע"ד הנהגות כאלו שהביאו תועלת
 בגו"ר.

בברכת חג פסח כשר ושמח ופי"ש כל החבורה שיחיו.

לוח זמנים לשבוע פרשת צו - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ה ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	05:46	05:54	08:16	08:12	08:50	08:46	09:52	09:48	12:20	12:19	17:47	17:51	18:13	18:17	17:31	18:27
חיפה (ח)	05:45	05:53	08:15	08:10	08:50	08:45	09:51	09:47	12:20	12:18	17:49	17:54	18:13	18:17	17:20	18:27
ירושלים (ח)	05:45	05:52	08:15	08:10	08:48	08:44	09:50	09:46	12:19	12:17	17:50	17:54	18:12	18:16	17:14	18:26
תל אביב (ח)	05:46	05:54	08:16	08:12	08:50	08:46	09:52	09:48	12:20	12:19	17:47	17:52	18:13	18:18	17:29	18:28
אוסטריה, וינה (ח)	06:00	06:12	08:22	08:15	09:06	08:59	10:07	10:02	12:34	12:33	17:57	18:06	18:30	18:39	17:46	18:52
אוסטריה, מלבורן (ק)	07:16	07:22	09:44	09:46	10:21	10:23	11:25	11:26	14:01	13:59	19:44	19:35	20:11	20:02	19:17	20:13
אוקראינה, אודסה (ח)	06:03	06:14	08:26	08:19	09:09	09:02	10:09	10:04	12:37	12:35	18:00	18:08	18:32	18:40	17:49	18:53
אוקראינה, דונייצק (ח)	05:47	05:47	07:57	07:49	08:41	08:34	09:41	09:36	12:08	12:07	17:31	17:40	18:04	18:13	17:20	18:26
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)	05:45	05:58	08:07	08:00	08:52	08:45	09:52	09:47	12:19	12:18	17:42	17:51	18:15	18:24	17:31	18:37
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:24	06:11	08:32	08:24	09:18	09:10	10:18	10:13	12:45	12:43	18:07	18:16	18:41	18:51	17:57	19:05
אוקראינה, קייב (ח)	06:17	06:03	08:24	08:16	09:10	09:03	10:11	10:05	12:37	12:36	17:59	18:09	18:34	18:44	17:49	18:57
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	06:34	06:28	09:00	08:56	09:31	09:27	10:33	10:30	13:02	13:01	18:31	18:33	18:55	18:57	18:13	19:07
איטליה, מילאנו (ח)	06:40	06:29	08:53	08:46	09:35	09:28	10:35	10:31	13:03	13:01	18:29	18:36	18:58	19:06	18:15	19:18
אקוודור, קיטו (ח)	06:20	06:18	08:51	08:50	09:20	09:18	10:22	10:21	12:54	12:52	18:27	18:25	18:49	18:47	18:07	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:51	06:56	09:20	09:22	09:55	09:57	10:59	10:59	13:34	13:32	19:15	19:07	19:41	19:33	18:50	19:43
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:40	07:47	10:06	10:09	10:45	10:48	11:50	11:51	14:26	14:23	20:08	19:58	20:38	20:27	19:42	20:39
ארה"ב, בולטימור (ק)	07:21	07:11	09:39	09:33	10:17	10:11	11:18	11:13	13:46	13:44	19:11	19:17	19:40	19:46	18:58	19:57
ארה"ב, ברוקלין (ק)	07:11	07:01	09:28	09:22	10:06	10:00	11:07	11:03	13:35	13:34	19:00	19:07	19:29	19:36	18:48	19:47
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	07:11	07:01	09:28	09:22	10:07	10:01	11:08	11:03	13:36	13:34	19:01	19:07	19:30	19:36	18:48	19:48
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:47	07:37	10:03	09:57	10:43	10:37	11:44	11:39	14:12	14:10	19:36	19:43	20:06	20:13	19:24	20:25
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:33	07:26	09:57	09:53	10:30	10:26	11:32	11:28	14:01	13:59	19:29	19:33	19:54	19:58	19:14	20:08
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	07:05	06:57	09:27	09:22	10:01	09:56	10:59	10:59	13:31	13:30	18:58	19:03	19:25	19:30	18:44	19:40
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:32	07:26	09:57	09:53	10:29	10:25	11:31	11:28	14:00	13:59	19:29	19:32	19:53	19:56	19:13	20:06
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	07:07	06:57	09:23	09:17	10:02	09:56	10:59	10:59	13:31	13:30	18:56	19:03	19:26	19:32	18:44	19:44
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:35	07:25	09:52	09:46	10:30	10:24	11:31	11:27	13:59	13:58	19:25	19:31	19:54	20:00	19:12	20:11
ארה"ב, שיקגו (ק)	07:06	06:55	09:22	09:16	10:01	09:55	11:02	10:58	13:30	13:28	18:55	19:02	19:24	19:31	18:43	19:43
בוליביה, לה-פס (ח)	06:35	06:36	09:07	09:07	09:37	09:36	10:40	10:39	13:13	13:11	18:48	18:44	19:12	19:07	18:27	19:16
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:01	06:48	09:08	08:59	09:55	09:47	10:55	10:50	13:22	13:20	18:43	18:54	19:19	19:29	18:34	19:43
בלגיה, בריסל (ח)	07:01	06:48	09:08	09:00	09:55	09:47	10:55	10:50	13:22	13:21	18:44	18:54	19:19	19:29	18:34	19:43
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:07	06:10	08:38	08:39	09:10	09:10	10:13	10:13	12:47	12:45	18:29	18:23	18:48	18:42	18:01	18:52
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:56	05:58	08:27	08:27	08:58	08:58	10:01	10:01	12:35	12:33	18:12	18:06	18:36	18:30	17:49	18:40
בריטניה, לונדון (ח)	06:19	06:06	08:25	08:17	09:13	09:05	10:13	10:08	12:40	12:38	18:03	18:13	18:37	18:47	17:55	19:01
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	06:29	06:14	08:32	08:23	09:22	09:14	10:22	10:16	12:48	12:47	18:09	18:20	18:46	18:58	18:03	19:12
גרמניה, ברלין (ח)	06:26	06:12	08:31	08:22	09:19	09:11	10:20	10:14	12:46	12:44	18:08	18:19	18:43	18:54	17:58	19:09
גרמניה, פרנקפורט (ח)	06:44	06:31	08:52	08:44	09:38	09:30	10:38	10:33	13:05	13:03	18:27	18:37	19:01	19:11	18:17	19:25
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:07	06:10	08:38	08:39	09:10	09:11	10:13	10:13	12:48	12:45	18:32	18:26	18:50	18:44	18:03	18:54
הודו, מומבאי (ח)	06:49	06:44	09:16	09:13	09:46	09:43	10:48	10:46	13:18	13:17	18:48	18:49	19:11	19:12	18:31	19:22
הודו, פונה (ח)	06:45	06:40	09:12	09:09	09:42	09:39	10:44	10:42	13:14	13:13	18:44	18:45	19:07	19:09	18:27	19:18
הונגריה, בודפשט (ח)	06:01	05:49	08:12	08:05	08:55	08:48	09:56	09:51	12:23	12:22	17:46	17:55	18:19	18:27	17:35	18:40
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:16	06:06	08:32	08:26	09:11	09:05	10:12	10:08	12:40	12:38	18:05	18:11	18:34	18:40	17:52	18:52
יוון, אתונה (ח)	06:40	06:31	08:59	08:53	09:35	09:30	10:36	10:32	13:05	13:03	18:30	18:36	18:58	19:04	18:17	19:15

רעט

לוח זמנים לשבוע פרשת צו - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קיישינב (ח)	06:22	06:10	08:33	08:26	09:16	09:09	10:17	10:12	12:44	12:43	18:07	18:16	18:39	18:48	17:56	19:01
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:46	06:41	09:13	09:10	09:44	09:40	10:45	10:43	13:15	13:14	18:45	18:47	19:08	19:10	18:28	19:19
ניו-זילנד, קרייטטצ'רץ' (ח)	06:22	06:30	08:46	08:49	09:28	09:31	10:33	10:34	13:10	13:08	18:56	18:44	19:27	19:16	18:28	19:28
נפאל, קטמנדו (ח)	06:16	06:09	08:40	08:36	09:13	09:08	10:14	10:11	12:43	12:42	18:11	18:14	18:36	18:39	17:56	18:49
סין, בייג'ין (ח)	06:30	06:20	08:47	08:41	09:25	09:19	10:26	10:22	12:54	12:52	18:18	18:25	18:47	18:54	18:04	19:05
סינגפור, סינגפור (ח)	07:11	07:09	09:42	09:40	10:11	10:09	11:13	11:11	13:44	13:43	19:17	19:16	19:39	19:38	18:58	19:46
פולין, ורשא (ח)	05:55	05:41	08:00	07:52	08:49	08:41	09:49	09:43	12:15	12:14	17:37	17:47	18:13	18:23	17:27	18:38
פרו, לימה (ח)	06:12	06:12	08:44	08:43	09:13	09:12	10:16	10:15	12:48	12:46	18:23	18:19	18:46	18:42	18:02	18:51
צרפת, ליון (ח)	06:57	06:46	09:10	09:03	09:52	09:45	10:53	10:48	13:20	13:19	18:44	18:52	19:15	19:23	18:32	19:36
צרפת, פריז (ח)	07:09	06:56	09:18	09:10	10:03	09:55	11:03	10:58	13:30	13:29	18:54	19:03	19:26	19:35	18:42	19:49
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:03	06:01	08:34	08:32	09:03	09:01	10:05	10:03	12:36	12:34	18:08	18:07	18:30	18:29	17:49	18:38
קנדה, טורונטו (ק)	07:33	07:22	09:48	09:41	10:28	10:22	11:29	11:25	13:57	13:55	19:24	19:31	19:52	19:59	19:10	20:11
קנדה, מונטריאול (ק)	07:11	06:59	09:24	09:17	10:05	09:59	11:06	11:01	13:34	13:32	18:59	19:07	19:29	19:37	18:46	19:49
קפריסין, לרנקה (ק)	06:59	06:51	09:20	09:15	09:55	09:50	10:57	10:53	13:25	13:23	18:51	18:56	19:18	19:23	18:37	19:34
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:17	07:02	09:18	09:09	10:09	10:01	11:10	11:04	13:36	13:34	18:56	19:07	19:34	19:46	18:48	20:01
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:51	06:35	08:50	08:41	09:43	09:34	10:43	10:37	13:09	13:08	18:32	18:44	19:08	19:20	18:21	19:36
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:39	06:27	08:50	08:43	09:33	09:26	10:34	10:28	13:01	12:59	18:24	18:32	18:56	19:05	18:13	19:17
שווייץ, ציריך (ח)	06:43	06:31	08:54	08:47	09:37	09:31	10:38	10:33	13:05	13:04	18:32	18:41	19:01	19:10	18:17	19:22
טאילנד, בנגקוק (ח)	06:27	06:23	08:56	08:53	09:26	09:23	10:28	10:25	12:58	12:56	18:28	18:29	18:51	18:52	18:11	19:01

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר) וְתַחַזְּרֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִיתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים: Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00827
13/03/2022

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

